

Міністерство освіти і науки України
Ministry of Education and Science of Ukraine
Близькосхідний технічний університет
(Middle East Technical University (METU) (Turkey)
Венеціанський Університет Ка-Фоскарі
(Ca' Foscari University of Venice) (Italy)
Інститут філософії НАН України
Institute of Philosophy of the National Academy of Sciences of Ukraine
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова
M.P.Dragomanov National Pedagogical University
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
Oles Honchar Dnipro National University

ОСВІТА І НАУКА У МІНЛИВОМУ СВІТІ: проблеми та перспективи розвитку

**МАТЕРІАЛИ
II Міжнародної наукової конференції**

27-28 березня 2020 р.

Частина I

Proceedings of the Second International Scientific Conference
Education and Science in a Changing World:
Problems and Prospects for Development

Dnipro, Ukraine
March 27-28, 2020

Part I

**Міністерство освіти і науки України
Ministry of Education and Science of Ukraine
Близькосхідний технічний університет
(Middle East Technical University (METU) (Turkey)
Венеціанський Університет Ка-Фоскарі
(Ca' Foscari University of Venice) (Italy)
Інститут філософії НАН України
Institute of Philosophy of the National Academy of Sciences of Ukraine
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова
M.P.Dragomanov National Pedagogical University
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
Oles Honchar Dnipro National University**

ОСВІТА І НАУКА У МІНЛИВОМУ СВІТІ: проблеми та перспективи розвитку

**МАТЕРІАЛИ
II Міжнародної наукової конференції**

27-28 березня 2020 р.

Частина I

**Proceedings of the Second International Scientific Conference
Education and Science in a Changing World:
Problems and Prospects for Development**

**Dnipro, Ukraine
March 27-28, 2020**

Part I

**Дніпро
2020**

УДК 303
ББК 63.3
О 72

Редакційна колегія:

Оковитий Сергій Іванович, д.х.н., проф., проректор з наукової роботи Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Токовенко Олександр Сергійович, д.філос.н., проф., декан факультету суспільних наук і міжнародних відносин Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Трампус Антоніо, доктор наук з історії, професор Департаменту лінгвістики та порівняльних культурних досліджень Венеціанський Університет Ка-Фоскарі (Ca' Foscari University of Venice), Італія.

Октай Танзевер, доктор філософії з політичних наук, професор, декан факультету міжнародних відносин Близькосхідного технічного університету (Middle East Technical University (METU)), м.Анкара, Турція.

Ищенко Ігор Васильович, д.політ.н., доц., завідувач кафедри міжнародних відносин Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Хамітов Назіп Віленович, д.філос.н., проф., провідний науковий співробітник відділу філософської антропології Інституту філософії ім. Г.С. Сковороди НАН України

Крилова Світлана Анатоліївна, д.філос.н., проф., завідувач кафедри філософської антропології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова

Висоцький Олександр Юрійович, д.політ.н., проф., професор кафедри міжнародних відносин Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Кривошеїн Віталій Володимирович, д.політ.н., проф., завідувач кафедри соціології Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Третяк Олексій Анатолійович, д.політ.н., доц., завідувач кафедри політології Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Окороков Віктор Броніславович, д.філос.н., проф., завідувач кафедри філософії Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Ключник Руслан Максимович, к.політ.н., доцент кафедри міжнародних економічних відносин та економічної теорії Університету імені Альфреда Нобеля.

Міхейченко Марія Анатоліївна, к.політ.н., доц., доцент кафедри міжнародних відносин Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

О 72 Освіта і наука у мінливому світі: проблеми та перспективи розвитку. Матеріали II Міжнародної наукової конференції. 27-28 березня 2020 р., м.Дніпро. Частина I. / Наук. ред. О.Ю.Висоцький. – Дніпро: СПД «Охотнік», 2020. – 354 с.

У збірник вміщено матеріали II Міжнародної наукової конференції «**Освіта і наука у мінливому світі: проблеми та перспективи розвитку**», що присвячені осмисленню найбільш важливих наукових та освітніх проблем сучасності, окресленню перспектив їх вирішення, розробці стратегій подальшого розвитку наукового та освітнього потенціалу в світовому контексті, узагальненню досвіду викладання та визначенню шляхів реалізації виваженого підходу до оптимізації освітніх практик з огляду на нові виклики та кращі світові досягнення. Рекомендовано для студентів, аспірантів і викладачів вищих навчальних закладів, науковців.

© Колектив авторів, 2020

© ДНУ ім. Олеся Гончара, 2020

СЕКЦІЯ I

ВИЩА ОСВІТА: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ. РОЛЬ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

О. В. Борисова

«МАКДОНАЛЬДИЗАЦІЯ» ВИЩОЇ ОСВІТИ: ПРИЧИНИ, СУТЬ, НАСЛІДКИ

Поняття «макдональдизація», введене Дж. Рітцером [5] позначає розповсюдженість по світу функціональних принципів діяльності «Макдональдсу» та їх перетворення в установки організації суспільного життя. Цими принципами є: ефективність, прорахованість, перебаченість, контроль [5, с.76–79]. Розглянемо, як вони проявляються у вищій освіті.

Ефективність. У «Макдональдсі» ефективно організовано процес, під час якого відбувається перехід від стану «голодний» до стану «ситий». Перед ЗВО відповідно ставиться завдання організувати процес, в якому відбувається перехід від стану «не маючий вищої освіти» до стану «маючий вищу освіту». При цьому стан «освічений» відходить на задній план, як і стан «смачно» в «Макдональдсі» – там не стоїть мета нагодувати смачною їжею, людей просто роблять ситими за їхні гроші. Тож ЗВО, аби бути ефективним, не мусить прагнути до збагачення інтелектуального і духовного світу студента, а має зробити зі студентів фахівців зі строго позначеними компетенціями на ринку праці. Хоча це багато в чому є декларативним.

Ефективність навчального процесу теж пов'язана з його оптимізацією – зменшенням трудомісткості й часових затрат. Тож на зміну нормального іспиту, який проводив професор, прийшов тест і оцінювання стало приходити швидше, а професор став і не потрібним – усе може зробити комп'ютер. На таку «ефективність» працює ціла сфера послуг: видання лекцій сумнівної змістовної якості, шпаргалок, відео-уроків, підготовка рефератів, курсових робіт тощо. Ефективність у такому споживацькому сенсі – це можливість для студента використати мінімум зусиль для отримання максимального результату – отримати необхідну йому кількість балів. Про наявність знань при цьому можна вже не говорити.

Обчислюваність. Це – система відносин, у якій якісні стани об'єктивуються за допомогою кількісних показників. Сучасний ЗВО – місце, де кількісна об'єктивація виконує особливу роль. Система оцінок спрямована на експлікацію якості знання у числовий еквівалент, тести це завдання тільки спрощують. Престижність спеціальностей визначається вартістю навчання на них. ЗВО конкурують саме за підвищення кількісних показників – кількості докторів наук, кількості публікацій у виданнях з імпаکت-фактором, індексу цитування, кількості абітурієнтів, забезпеченості книгофондом, різними матеріальними ресурсами і т.ін. Рейтинги ЗВО – це, по суті, виключно метричні показники. Боротьба за кількість стає неодмінною умовою існування університетів.

Передбачуваність. Ця риса «Макдональдсу» полягає в тому, що в який би ресторан цієї мережі клієнт не заходив будь-де у світі, він зустрине однаковий набір товарів, послуг, обстановки, стиль обслуговування і зовнішній вид працівників. Українські ЗВО важко, але ще зберігають притаманні їм особливості, але тенденції передбачуваності в них уже з'явилися. Так, Болонський процес передбачає побудову уніфікованої освітньої системи і таких умов, за яких студент, переходячи

з одного ЗВО до іншого, не відчував би різкого контрасту між освітніми середовищами. Фактично це підриває саму систему замкнених в собі університетів як центрів національної і регіональної культури. Навіть відучившись кілька років у ЗВО своєї країни, можна отримати диплом ЗВО іншої за умови набору необхідної кількості кредитних балів, що робить результат передбаченим у тому ж сенсі, у якому клієнти «Макдональдсу» знають ціну бургера в різних точках мережі.

Контроль. Він у «Макдональдсі» здійснюється як щодо відвідувачів, так і щодо працівників. Тут довго не посидиш, тут усе націлене на те, щоб ви швидко поїли і пішли. Працівники мають виконувати свої функції чітко і строго за інструкцією, по суті перетворившись у механізм. Університет перестає бути «другим домом», він усе більше стає місцем, де студенти отримують освіту, як для клієнтів «Макдональдс» – місце, де можна швидко «заморити черв'ячка». Найбільший же контроль здійснюється щодо професорсько-викладацького складу. Унікальність курсів і творчий підхід до викладання відходять на задній план, головне – інформативність дисципліни (розуміється як легкість відтворення) і чітко прописана методика. У механізмі «Макдональдсу» немає незамінних деталей (працівників) з-за одноманітності операцій, таким же має стати і університет. Не професор має задавати стандарт освіти – стандарт освіти має заключити професора в свої кишеньки колись придумані лабеті.

Отже, макдональдизація вищої освіти відбулась і відбувається, а здатність протистояти цьому є незначною. І це стосується як пострадянського простору так і західного. Як зазначають науковці, західні університети стали більш ефективними, більш передбачуваними і більш контрольованими, здатними запропонувати більшу кількість спеціальностей для більшої кількості студентів на фоні незмінності ресурсної бази [4]. І це не зустрічає ніякого опору з боку академічної спільноти не тільки в Україні, а й на Заході.

Причини «макдональдизації» вищої освіти. Назвемо головні.

1. Освіта на всіх своїх етапах перетворюється з підвалини людської культури у предмет споживання [2]. Як тільки Вчитель став сприйматися не як людина, що «сіє добре, розумне, вічне», а як «надавач освітніх послуг», так процес цієї трансформації став незворотнім. Авторитет вчителя став навіть нижчим за авторитет перукаря, а його суспільне служіння виявляється рівним його зарплаті. Він – усього лише частина технологічного процесу, що має назву суспільства, починаючи від лікаря-акушера і закінчуючи агентом ритуальних послуг. Як у «Макдональдсі» декларована мета зробити людей ситими є другорядною по відношенню до прибутку, так і в ЗВО декларована мета зробити людей освіченими є другорядною по відношенню до головної – підвищення конкурентоздатності на ринку освітніх послуг.

2. В умовах глобалізації в якості взірця управління вищою освітою використовується модель керування крупною корпорацією [1, с. 134]. Для університетів це означає відхід від ролі університету, що виконує культурну функцію, до ролі організації, що пропонує підготовку в межах певного набору спеціальностей; розділення викладацької, наукової і управлінської функцій – керівництво ЗВО не обов'язково має відповідати професійним якостям професора, як і менеджери «Макдональдсу» не зобов'язані вміти робити бургери. Вища освіта перетворюється у фаст-фуд. І замість поглиблення спеціалізації, що цілком відповідає процесу глобалізації, Міносвіти прагне створити величезні гібриди, які будуть випускати всіх – від перукарів до філософів. Продукція за таких умов неминуче буде деформованою. У «Макдональдсі», наприклад, це розуміють і випускають наряду з бургерами ще й продукцію, приміром, італійської кухні. Але не розуміють цього в Міносвіти України та й у самих ЗВО.

Наслідки. Будучи об'єктивно способом збереження і відтворення культури,

освіта стає способом збереження і відтворення своїх власних інституціональних форм [3, с. 229]. ЗВО стають націленими на самозбереження безвідносно до свого впливу на особистість студента. Саме порівняння освітньої послуги з бургером і кетчупом сприяє цьому. Важко уявити, щоб людина, заплативши за бургер, не взяла його і не з'їла. А ситуація, коли студент платить за освітні послуги і не хоче ними користуватися – можна побачити у всіх ЗВО. А іншого і не може бути, адже якщо від університетів вимагають тієї ж функціональності, що й від мережі швидкого харчування, то кількість людей, що ставляться до освіти формально, буде тільки більшати, а їх підсумковий професіоналізм меншати. Компетенції, офіційно заявлені в університетських ОПП, стають для студентів фікцією. Це позначається і на викладачах. Як тільки публікації та інші показники ефективності ЗВО перетворились із засобу в мету, настав час спекулятивних дій, що деструктивно позначається на якості системи вищої освіти. Держава жорстко регламентує діяльність ЗВО, не усвідомлюючи, що освіта – не бізнес, а університет – не корпорація, що має приносити якісь кількісні дивіденди. Освіта – це культура, а не забігайлівка.

Формалізація процесу освіти, як з боку студента, так і з боку викладача – об'єктивний наслідок цього. Імітація освітньої діяльності стає все більш масштабним явищем, водночас формальні показники при цьому тільки зростають. У ЗВО складається соціокультурне середовище, в якому сам результат не є важливим, важливою є його презентація. У спорті така ситуація призвела б до того, що спортсмени прагнули б отримати золоті медалі, не бажаючи перемагати реально. Так студенти прагнуть успішно здати іспити і отримати диплом, але мало хто з них замислюється про реальні знання; викладачі прагнуть виконати навчальне навантаження і зробити певну кількість наукових публікацій, але мало хто з них думає про реальний вплив на студентські уми і реальний приріст наукового знання. Так реальність результату навчання підміняється симуляційними практиками.

Зволікання громадянського суспільства України, як також і академічного співтовариства з реакцією на негативні наслідки макдональдизації української вищої освіти призводить до витворення з українського університету монстра формалізму, у якому немає місця ні для творчості, ні для науки, ні для почуття власної гідності студента і викладача, а є лише симулякр здобуття освіти із зовнішніми атрибутами (документами з печатками), а не з глибоким внутрішнім сенсом.

Список використаних джерел

1. Диев В.С. *Управление университетом в условиях академического капитализма: иерархия или сеть? Идеи и идеалы.* 2017. № 1, т. 1. С. 128–135. 2. Игнатова Н.В., Никитин А.П. *Образование как предмет потребления. Идеи и идеалы.* 2014. № 1, т. 2. С. 81–88. 3. Никитин А.П. *Макдональдизация высшего образования. Идеи и идеалы.* 2018. №3. С. 221–232. 4. Одушкин О. *Університет в Україні: між модерною «макдональдизацією» і феодальною «кабакізацією».* URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2009/03/11/3794635/> 5. Рутцер Дж. *Макдональдизация общества* 5. М.: Праксис, 2011. 592 с.

І. В. Соколова

ЯКІСТЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ: РАМКОВІ ПРОГРАМИ ДІЙ 2030

Забезпечення «всеохоплюючої і справедливої якісної освіти» – мета, що є значущою для світової освітньої спільноти і має властивість вищої імперативності для країн Болонського процесу. Події, які відбулися у міжнародній і європейській освіті, визначають напрями суб'єктів управління якістю у третій декаді ХХІ століття. Прийняті документи, виголошені ініціативи, визначені напрями і зазначені стратегії змінюють світовий освітній ландшафт, який є чутливим до викликів глобалізованого і постіндустріального суспільства знань.

Світові події, що репрезентують сучасне розуміння якості освіти вищої освіти. На Сімдесятій Сесії Генеральної Асамблеї ООН (2015) прийнято Порядок денний у галузі сталого розвитку на період до 2030 року – перспективний, амбіційний і універсальний план «для людей, планети та процвітання, мета якого полягає також у зміцненні всезагального миру в умовах більшої свободи». Сімнадцять Цілей сталого розвитку і 169 завдань демонструють масштабність і амбітність нового всезагального Порядку денного [3,с.2-38]. Глави держав і урядів, високі представники міжнародних організацій взяли на себе зобов'язання забезпечити якісну інклюзивну та рівноправну освіту на всіх рівнях і можливість здобувати освіту протягом усього життя; створити для молоді середовище, сприятливе для повної реалізації ними своїх прав і можливостей.

Інчхонська декларація «Освіта-2030: забезпечення інклюзивної та справедливої якісної освіти та навчання протягом усього життя для всіх» (2015), прийнята у рамках Всесвітнього форуму з освіти, також заклала основоположні принципи для глобального розвитку освіти. Обговорюючи рамкову програму дій «Освіта 2030», уповноважені особи з 195 держав, представники 150 неурядових організацій наголосили, що «якісна освіта стимулює творчий дух і знання, забезпечує набуття навичок аналізу, вмінь вирішувати проблеми та інших когнітивних, міжособистісних і соціальних навичок високого рівня». На міжнародному рівні було підтверджено зобов'язання держав щодо забезпечення якісної освіти і покращення результатів навчання, що вимагає збільшення фінансових витрат, підвищення ефективності процесів навчання і оцінювання результатів, а також наявності механізмів, що дозволяють оцінити досягнутий прогрес [1].

Наприкінці 2019 року 40-а сесія Генеральної конференції ЮНЕСКО прийняла Глобальну конвенцію про визнання кваліфікацій вищої освіти, перший документ ООН, яка встановлює універсальні принципи визнання кваліфікацій вищої освіти для всіх країн світу і є додатковим інструментом визнання освітніх і наукових ступенів. «Нова конвенція створює нормативну платформу для формування довіри між системами вищої освіти. Це знаменна можливість для світових академічних спільнот прийняти загальне благо та спільну рішучість створити заклади вищої освіти, які є впродовж усього життя, які є одночасно актуальними, динамічними та всеосяжними», – йдеться в повідомленні ЮНЕСКО [2]. Конвенція допоможе забезпечити право на освіту людей шляхом полегшення доступу до вищої освіти, розширює академічні можливості для понад 5 мільйонів студентів, які навчаються за кордоном, та 2,5 мільйонів – за межами рідного регіону.

Якість вищої освіти як мета-результат визначеної стратегії змін. Для реалізації освітньої цілі 4 «Забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх» визначено стратегію дій на всіх рівнях управління вищою освітою.

На міждержавному рівні: зміцнення міжнародного співробітництва в розробці транскордонних програм вищої університетської освіти і досліджень, у т.ч. в рамках глобальної і регіональних конвенцій про визнання кваліфікацій з вищої освіти з метою забезпечення розширеного доступу, вдосконалення забезпечення якості та розвитку потенціалу. *На рівні держави:* забезпечення якості, порівнянності і визнання кваліфікацій вищої освіти та сприяння трансферу залікових кредитів між акредитованими ЗВО.

На рівні національних систем вищої освіти: розробка освітньої політики та програм щодо надання якісного заочного навчання в сфері вищої освіти із забезпеченням належного фінансування і використання технологій, включаючи інтернет, масові відкриті он-лайн курси та методи, які відповідають установленим стандартам якості; розробка міжсекторальної політики посилення партнерських

зав'язків для розвитку професійних навичок, технічної і професійної освіти [1].

На рівні *закладів вищої освіти*: формуючи зміст вищої освіти і визначаючи результати навчання за освітньо-професійними програмами у ЗВО, варто забезпечити врахувати такі амбітні цілі, як формування у молоді професійно-технічних навичок для працевлаштування та підприємницької діяльності; набуття знань і навичок, необхідних для сприяння сталому розвитку, культурі миру та ненасильства, усвідомлення цінності культурного різноманіття; розвиток технічних, інженерних та наукових програм тощо [3, р.18-19,38].

Список використаних джерел

1. *Education 2030: Incheon Declaration and Framework for Action for the implementation of Sustainable Development Goal 4: Ensure inclusive and equitable quality education and promote lifelong learning...* URL: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000245656_rus. 2. UNESCO. General Conference, 40th, 2019. *Global Convention on the Recognition of Higher Education Qualifications* URL: <https://en.unesco.org/themes/higher-education/recognition-qualifications/global-convention>. 3. United Nations. 2015. *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015.* URL: http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=E (Accessed 16 October 2016).

О. А. Єрмоєнко

АДАПТИВНІ ЕЛЕМЕНТИ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ

Підвищення конкурентоспроможності українських випускників вишу в Європейському просторі може бути забезпечено завдяки переорієнтації традиційної системи підготовки фахівців на адаптивну, яку розглядають як засіб модернізації освітнього процесу і пов'язують із гнучкістю, самоорганізацією, пристосуванням до зміни середовища, самоупорядкуванням системи як відгук на зовнішні впливи. Метою адаптивної системи професійної підготовки є створення освітнього середовища, що забезпечує професійно-особистісний розвиток магістрантів. Освітнє середовище має розглядатися як сукупність умов, у яких стає можливим набуття досвіду предметної діяльності, спілкування, самопізнання, самоорганізації.

Система професійної підготовки магістрів трактується як різновид педагогічної системи, оскільки володіє всіма ознаками, притаманними такій системі: складається з взаємозв'язаних елементів; елементи складають єдине ціле; елементи всередині системи утворюють деякі підсистеми; будь-яка система є підсистемою системи вищого рівня [3].

Системотворчими елементами системи неперервної фахової підготовки менеджерів виділяють такі: цінності, суть, мета і завдання, особливості управлінської діяльності закономірності, принципи підготовки магістрів; процес професійно-особистісного формування фахівця і кінцевий результат [1, с.119]. При чому змінними складовими є організаційно-педагогічні умови здійснення управлінського процесу (зміст, форми, технології організації освітнього процесу, умови кадрового, фінансово-матеріального і науково-методичного забезпечення, методика діагностики, результативність процесу підготовки [2].

Традиційна система професійної підготовки магістрів управління закладом освіти має низку недоліків: відсутність гнучкості і адаптації в процесі підготовки магістрів у залежності від особистості студента і рівня його здібностей; складність обліку потреб ринку (замовників) і конкретних можливостей навчальних закладів (інтелектуального потенціалу); відсутність урахування потреб конкретної

особистості; невідповідність змісту програм і вимог до спеціалістів, здатних ефективно працювати в умовах сучасної ринкової економіки [1,с.110]. Забезпечити це можливо при включенні процесів адаптивності у систему підготовки фахівців, що виведуть магістранта на високий рівень розвитку, пристосовуючи його до своїх вимог, при цьому не втрачаючи орієнтацію на мету та специфіку організації освітнього середовища.

Виокремимо елементи, що надають системі підготовки магістрів управління закладом освіти адаптивного характеру: 1.Зовнішня мета і завдання, що визначають діяльність системи, спрямованої на самоорганізацію. 2.Студенти магістратури менеджменту освіти, які мотивовані на набуття професійних компетентностей. 3.Професійні компетентності (загальні, спеціальні, науково-дослідницькі), що враховують ринкові вимоги. 4.Зміст навчання, що орієнтований на формування здатності магістрантів здійснювати професійну діяльність у нестандартних умовах. 5.Внутрішня реалістична мета, завдання, закономірності, принципи професійної підготовки магістрів, що спрямовані на використання потенційних можливостей людини адаптуватися в мінливих умовах. 6.Професорсько-викладацький склад, який забезпечує реалізацію мети і завдань підготовки управлінських кадрів та освітню діяльність на рівні сучасних ринкових вимог, що обумовлює безперервну освіту викладачів шляхом постійного підвищення їхньої компетентності. 7.Адаптивне освітнє середовище (освітній простір), що складається з нормативної частини, адаптованого навчально-методичного забезпечення (нормативна складова освітньої програми та варіативна частина, яка має адаптивний характер за рахунок спеціально розроблених адаптивних технологій, методик, інноваційної та інтерактивних методів), індивідуального добору форм навчання, що дозволяє підлаштуватися до потреб та можливостей магістранта та надають йому право вибору тощо. 8.Підсистема діагностичного супроводу для здійснення моніторингу з метою надання адаптивних рис освітньому процесу шляхом перегляду освітніх програм, поточного коригування/самокоригування, діагностики/самодіагностики, пізнання/самопізнання, рефлексії/ саморефлексії, а також для спільного прогнозування подальшого розвитку на основі аналізу й самоаналізу результату. 9.Результат підготовки майбутніх фахівців конкурентоздатних на ринку праці і спроможних діяти в мінливих та нестандартних умовах.

Таким чином, адаптивна система підготовки магістрів управління закладом освіти створена для забезпечення швидкої, гнучкої та ефективно підготовки сучасних професійних керівників, здатних швидко реагувати на зміни у суспільстві. Функціонування адаптивної системи підготовки магістрів можливе за умови зміни спеціально організованої професійної підготовки на спрямовану самоорганізацію та самоосвіту магістрантів.

Список використаних джерел

1.Берека В.Є. Фахова підготовка магістрів з менеджменту освіти: теорія і методика: Монографія. Хмельницький: ХГПА, 2008. 482 с. 2.Беспалько В. П. Слагаемые педагогической технологии. М.: Педагогика, 1989. 192 с. 3.Кузьмин В. П. Принцип системности в теории и методологии. 3-е изд., доп. М.: Политиздат, 1986.

О. А. Лавринович

ПОЛІФУНКЦІОНАЛЬНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ ЯК РЕАКЦІЯ НА ВИКЛИКИ ОСВІТНЬОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ

Наприкінці минулого століття людство увійшло в нову постіндустріальну інформаційну добу соціального розвитку, що характеризується всеохопними проце-

сами глобалізації, трансформацією виробничої сфери, формуванням єдиного інформаційного простору, змінами соціальної структури, умов існування людини, її світогляду, ціннісної ієрархії, характеру споживацтва тощо. Нове інформатизоване суспільство, де знання стають вирішальним капіталом та ресурсом, спричинило низку модернізаційних зрушень у системі вищої освіти. Формується постіндустріальна модель освіти, змінюється парадигма освітнього процесу, її ключовими принципами проголошується гуманізація, відкритість, доступність, неперервність. Головною метою вищої школи стає підготовка конкурентоздатного фахівця, професіонала нового творчого типу, здатного адекватно реагувати на запити соціуму.

Становлення постіндустріального інформаційного суспільства пов'язане з розв'язанням проблеми інтенсифікації людського інтелектуального потенціалу. Очевидно, що ускладнення світу вимагає поглиблення креативного потенціалу людей задля вирішення нагальних завдань як у навчальному процесі, так і на робочому місці. Якщо фахівцю, який здобув освіту в індустріальному суспільстві, загалом вистачало отриманих знань для здійснення своєї професійної діяльності, то динамізм інформаційного суспільства вимагає безперервного навчання, накопичення та розширення знань протягом усього життя. Нині успішність на ринку праці безпосередньо залежить від володіння методикою адаптації знання до професійних потреб, здатності ефективно переробляти та перетворювати інформацію, отриману під час навчання, у спеціальні знання, проявляти творчий підхід до вирішення проблем. Від професіонала нового типу вимагається гранична мобільність, здатність до інновацій, вміння швидко знаходити необхідну інформацію, перетворювати її на знання та використовувати для досягнення певних практичних цілей, самостійність в ухваленні рішень.

Відповіддю на виклики інформаційного суспільства стало розширення функцій професійної діяльності викладача вищої школи, зокрема зсув його професійної ролі педагога у бік «посередника», який формує у студента мотивацію отримання знань протягом життя задля розширення його можливостей. Сучасний викладач вищої школи має бути готовим до нових ролей, таких як ментор (мотивувати студентів до постійного розвитку та самовдосконалення, здійснювати підтримку й організацію активної роботи учасників освітнього проєкту); фасилітатор (створювати психолого-педагогічні умови для ефективної роботи групи, забезпечувати успішну групову комунікацію, підтримувати позитивну динаміку у досягненні поставленої мети); куратор (організовувати процес навчання); тьютор (організовувати самостійну діяльність студента з освоєння змісту курсу і особистісно-професійного розвитку й саморозвитку); едвайзер (академічний наставник студента, сприяє формуванню індивідуального навчального плану та освоєнню освітньої програми; представляє академічно-етичні інтереси учнів і бере участь у підготовці всіх необхідних інформаційних матеріалів для організації навчального процесу). Така позиція викладача вищої школи у сучасному інформаційному суспільстві дійсно є необхідною. Нинішні тенденції навчального процесу у вишах демонструють зменшення, через низку причин, аудиторних занять. Значний акцент робиться на самостійному опрацюванні інформації. При цьому студент не завжди, зважаючи на різні обставини, може проаналізувати, систематизувати, оцінити з позиції вірогідності інформацію, яку він отримує. Разом із тим, нинішня когорта студентів є поколінням Z («інформаційна людина»), яке виросло з планшетами, використанням передових технологій у своїх домівках і класах. Вони – цифрове покоління, котре користується застосунками у смартфонах із такою легкістю, як їх батьки колись гортали сторінки книг; знайоме із сильними та слаб-

кими сторонами різних технологічних прийомів і здатне обирати та використовувати ті, що найкраще відповідають його потребам. Доступ до соціальних мереж та інших комунікаційних платформ спонукає їх до взаємодії з людьми різних поглядів, переконань, культур. Сучасні студенти не є пасивними слухачами, чия роль обмежується споживанням того, що пропонують інші. Вони незалежні, прагматично й відповідально ставляться до свого навчання, беруть активну участь у створенні та актуальному використанні знань, можуть долучатися до будь-яких програм навчання в режимі офлайн й інтегрувати їх з тим, що вивчається в академічному форматі.

Отже, викладач вищої школи як консультант та експерт має допомагати студенту зорієнтуватися в потоці нової інформації, критично оцінити її, знайти нові зв'язки та запропонувати інноваційні рішення проблем; стимулювати та направляти його до нових відкриттів, підтримувати робити самостійні кроки в різних галузях. Творче і критичне мислення та комунікативні навички стають все більш затребуваним інструментарієм в освоєнні новітніх знань та умінь. Саме вони допоможуть студентам розвиватися в сучасному мінливому світі.

В. П. Кулик, І. А. Фоменко

СТВОРЕННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ДЛЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Стан здоров'я студентів закладів вищої освіти в значній мірі обумовлюється наявністю стресогенних чинників у студентському середовищі, таких як екзамени, періоди соціальної адаптації, необхідність самовизначення в майбутній професії. Як зазначають фахівці в галузі психології здоров'я, студентський вік пов'язаний з багатьма емоційними переживаннями. Вони пов'язані з прагненням завоювати визнання в групі студентів-ровесників, необхідністю засвоювати нові стратегії поведінки в ситуаціях високих вимог, психічних навантажень і перевантажень у процесі навчальної й громадської діяльності. Окрім специфічних проблем студентського життя додатковим чинником ризику по відношенню до психічного й психологічного здоров'я стає соціальна й психологічна невизначеність майбутнього фахівця в умовах економічної й соціально-політичної нестабільності в суспільстві.

У зв'язку з цими обставинами перед закладами вищої освіти постає завдання забезпечити нешкідливі й сприятливі умови навчання, праці та виховання для студентської молоді, які б уможливили для неї збереження здоров'я на усіх його рівнях. Отже здоров'я людини інтегрує у собі не тільки фізичну (соматичну) складову, а торкається її благополуччя у психічній, психологічній (духовній) та соціальній сферах життєдіяльності.

Одним із важливих завдань здоров'язбереження є з'ясування чинників, що негативно впливають на стан здоров'я студентів (учнів) із метою їх усунення. Так, із літературних джерел стає відомим, що серед чинників ризику у питаннях здоров'язбереження можна виділити: недотримання фізіологічних й гігієнічних вимог щодо організації навчального процесу; невідповідність рівня вимог віковим й функціональним можливостям учнів; інтенсифікація навчального процесу; стресова педагогічна тактика; надлишкова строгість й несправедливість до тих, хто навчається, із боку окремих викладачів; несприятливий психологічний клімат у студентському (учнівському) колективі; неефективна діяльність служб лікарського контролю за станом здоров'я студентів (учнів); недосконала система фізичного виховання; відсутність системної виховної роботи в напрямку усвідомлення

цінності здоров'я та здорового способу життя тощо [1, с.72-76; 2, с.55-58].

З метою виявлення чинників, що негативно впливають на здоров'я студентів й ефективність їх навчання, авторами було проведено пілотне дослідження на базі Національної металургійної академії України (НМетАУ). В дослідженні взяли участь студенти, які навчалися на 1-му, 3-му, 4-му курсах й у магістратурі металургійного, електрометалургійного, гуманітарного факультетів й факультету матеріалознавства та обробки металів. Загальна кількість досліджуваних – 51 особа.

У процесі дослідження був застосований метод анкетного опитування. Авторський опитувальник містив 18-ть питань (суджень), що відображали чинники макро- і мікросередовища, які можуть негативно впливати на стан здоров'я й ефективність навчальної діяльності студентів. Ступінь негативного впливу кожного чинника пропонувалось оцінити за десятибальною системою. При оцінці результатів опитування були застосовані методи непараметричної статистики (враховувалася така обчислювана міра як медіана).

До **чинників макросередовища** були віднесені ті, що певною мірою пов'язані з особливостями розвитку українського соціуму на сучасному етапі його розвитку, а саме: невизначеність професійних й життєвих перспектив випускників закладів вищої освіти (питання № 11); недостатній рівень фінансування закладів вищої освіти і, як наслідок, недостатність матеріально-технічного забезпечення, необхідного для здійснення освітньої діяльності (питання № 7); недостатній медичний контроль стану здоров'я студентів та медичне забезпечення їх працездатності (питання № 15).

До **чинників мікросередовища** були віднесені ті судження, що відображали організаційні й психолого-педагогічні умови навчання безпосередньо в навчальній установі, в якій одержують вищу освіту досліджувані (тобто – НМетАУ). До таких чинників були віднесені: недосконалі організація й змістовне наповнення освітньої діяльності (питання № 1, 5, 6, 9); відсутність необхідних умов для відновлення сил студентів під час перерв між аудиторними заняттями (питання № 14); відсутність ефективної педагогічної взаємодії між викладачами й студентами та позитивного міжособистісного спілкування в студентському середовищі (№ 2, 3, 4, 8, 13); несформованість у студентів навичок організації власної навчальної діяльності та психічної саморегуляції своїх психоемоційних станів (№ 16, 17); незадоволеність студентів вибором професії та слабка навчальна мотивація (№ 10, 12).

В ході дослідження були одержані наступні результати.

За оцінкою самих студентів **чинниками**, які в **найбільшому ступені** (показник за медіаною – 6 балів) негативно впливають на стан здоров'я студентів та ефективність навчання, виявилися такі: невідповідність вимог, що пред'являються студентам, їх ресурсам – резервам часу, можливостям організму (питання № 8); перевантаженість студентів загальним обсягом навчального матеріалу (№ 9); невизначеність професійних й життєвих перспектив після закінчення закладу вищої освіти (№ 11); відсутність інтересу студентів до навчання, небажання вчитися (слабка навчальна мотивація) (№ 12).

Найменшого значення (4 бали за медіаною) набули наступні питання (судження): наявність надлишкового контролю навчальної діяльності студентів, обмеження їх самостійності і творчої ініціативи (№ 1); недостатнє застосування в процесі навчання підходів, що сприяють реалізації творчого потенціалу студентів (№ 5); недостатнє забезпечення соціально-психологічної підтримки студентів із боку викладачів, адміністрації навчального закладу, профкому, студентської ради (№ 13).

Отримані результати теоретичного й експериментального дослідження дозво-

лили зробити наступні загальні висновки, які мають зорієнтувати педагогів стосовно організації навчальної й виховної діяльності.

Подоланню вказаних студентами труднощів, що є стресорами у навчальній діяльності, та вирішенню загальних завдань здоров'язбереження сприятимуть наступні психолого-педагогічні умови: створення психологічно безпечного освітнього середовища, захищеного від психологічного насилля (погроз, публічних образ, приниження гідності особистості), підтримка сприятливого психологічного клімату в студентському та педагогічному колективі; недопущення надмірного навчального навантаження; упровадження програм із покращення міжособистісної взаємодії між учасниками освітнього процесу; забезпечення умов для самореалізації особистості й розкриття її творчого й духовного потенціалу; формування у студентів ціннісного ставлення до здоров'я й здорового способу життя та компетентності з питань збереження здоров'я.

Формуванню ціннісного ставлення до здоров'я й здоров'язберігаючої компетентності сприяють знання людини про своє здоров'я, розуміння ролі здоров'я в життєдіяльності, основних чинників, що здійснюють як негативний (шкідливий), так і позитивний (зміцнювальний) вплив на здоров'я. Іншим рівнем адекватного ставлення до здоров'я та здоров'язберігаючої компетентності є мотиваційно-поведінковий: висока значимість здоров'я як цінності, сформованість мотивації щодо його збереження й зміцнення, відповідність дій й учинків людини вимогам здорового способу життя [3, с.281].

Корисні знання з питань здоров'язбереження студенти металургійної академії різних спеціальностей одержують у процесі засвоєння навчальної дисципліни «Психологія особистості та розвитку людини». Майбутні педагоги – студенти спеціальності «професійна освіта (металургія)» додатково вивчають низку дисциплін, які в різних аспектах розкривають питання збереження здоров'я. В першу чергу, до них належать «Валеологія», «Психологія», «Основи педагогічної майстерності», «Психологія ділового спілкування», «Конфлікти у трудових колективах».

Питання здоров'язбереження щороку висвітлюються на засіданнях психолого-педагогічного клубу «Перспектива», який розпочав свою роботу в металургійній академії в грудні 2005-го року. У його роботі беруть участь студенти й викладачі академії та гості клубу – психологи, психіатри, психотерапевти, соціальні працівники, педагоги, історики. Форми роботи клубу різноманітні: лекції, практичні семінари, тренінги. Проблематика засідань клубу, що пов'язана з питаннями здоров'я досить широка. На обговорення, серед багатьох інших, виносилися такі теми: «Норма та патологія в психічному розвитку особистості: де межа?», «Людина в складних життєвих обставинах: досвід подолання», «Психологічна підготовка до дій в екстремальних ситуаціях», «Вплив стрес-факторів на організм студента у період екзаменаційної сесії», «Соціальні страхи та фобії у студентському житті», «Насильство в освітньому середовищі: причини, наслідки, профілактика», «Домашнє насильство: як запобігти?», «Людство без наркотиків: чи це можливо?».

Вирішення проблеми збереження й зміцнення здоров'я студентів потребує уваги: педагогів, адміністрації навчальних закладів, медиків, представників громадськості, самих студентів та їх батьків.

Список використаних джерел

1. Коджаспирова Г. М. Педагогика / Г. М. Коджаспирова. – М.: КНОРУС, 2010. – 744 с.
2. Педагогическая психология: учебное пособие / под ред. Л. А. Резуш, А. В. Орловой. – СПб.: Питер, 2011. – 416 с.
3. Психология здоровья: учебник для вузов / под ред. Г. Ф. Никифорова. – СПб.: Питер, 2006. – 607 с.

SOME PROBLEMS OF BIOCHEMISTRY TEACHING IN THE STRUCTURE OF HIGHER MEDICAL EDUCATION OF UKRAINE

Modern higher medical education in Ukraine is carried out to the credit-module system in accordance with the requirements of the Bologna process. Correspondingly, biochemistry includes in integrated test examination «STEP-1» («KPOK-1»), which is a part of One State Qualification Examination for student of all such faculties: medical, stomatological, pharmaceutical. The students of all faculties will have passed this examination by the finish of third year study [1, pp.9-11; 3].

Biochemistry is an area of knowledge, which is extremely fast developing. Along with that, biochemistry has close and extensive interdisciplinary links with a number of biomedical and clinical disciplines, such as physiology and microbiology, molecular biology (genetics) and immunology, pharmacology and laboratory diagnostics, endocrinology and cardiology and so on. Therefore, modern achievements of practical and theoretical medicine are closely linked to the successful development of biochemistry. New diagnostic criteria for the detection and treatment of a number of diseases have been created with the aid of biochemical investigations. Deepening of knowledge biochemical processes in the human body promotes the creation of new pharmaceutical products for prevention and treatment of diseases [1 – 2].

Qualitative training of native doctors of the European standard requires the creation of conditions for active, problem-oriented training with the expansion of the volume of extra-curriculum preparation and increasing the role of self-dependent students work, which are provided by the requirements of the Bologna process. In this connection, the main goal of teaching biochemistry is explanation of the basic principles that underlie health and disease (pathology) without detailed mechanisms of biochemical reactions and chemical formulas [1 – 4].

To improve the efficiency of lecture material presentation on biochemistry and the rational use of auditorium (classroom) time, a method of creating metabolic and mental maps can be proposed [5, pp. 98 – 100]. Metabolic maps are an analogue of a workbook, where basic chemical formulas and reactions of metabolic pathways have already been printed. Mental cards are an analogue of the logical structure graph from methodical guidelines for self-dependent students work in Donetsk National Medical University, which students can create using an open Internet resource «Mindmeister.com» and thus the lecture material consolidate in process of extra-curricular self-dependent work. Another convenient tool that allows to create tasks for students self-examination knowledge in the form of a computer game, is «Learningapps.org» [5, p. 100]. This application is especially useful for teaching students with a low basic level of knowledge.

In addition, as part of the preparation for the international examination on the basics of medicine and to familiarize students with biochemical terminology in English, may use thematic videos from open Internet video-hosting «YouTube» [5, pp. 95 – 97]. Similar videos in Russian are used for explanation particularly complex topics, for example «Bioenergy», at the department of general chemistry and biochemistry №1 Donetsk National Medical University.

The standard effective method of active students teaching, which helps to consolidate the obtained theoretical knowledge in practice, and also allows to do scientific researches, is a laboratory works (training). However, in modern conditions, student's laboratory works connect with a number of difficulties, such as the availability of expensive equipment and reagents, work with precursors, safety in work and other. Absence

of a full-fledged laboratory training is particularly negative for the student-pharmacists teaching. An alternative to laboratory training may be an active simulation method with usage a virtual laboratory [2, 5 – 7]. Analysis of the scientific literature and accessible virtual laboratories allows to stop the choice on the «ChemCollective/IrYdium Project», which is developed at the Carnegie-Mellon University. IrYdium Chemistry Lab allows to perform any laboratory work, having an instruction, since this Internet service provides an opportunity to choose reagents, laboratory glassware, equipment (devices), conditions.

Thus, interactive teaching methods allow to significantly increase the students motivation to study the discipline and decrease auditorium (classroom) time, that is the main condition of the credit-module education system.

References

1. Губський Ю. І. Біологічна хімія: Підручник [Текст] / Ю. І. Губський – Київ-Тернопіль: Укрмедкнига, 2000. – 508 с.
2. Жигулина В. В. Инновационные технологии в преподавании биохимии в ВУЗах медицинского профиля [Текст] / В. В. Жигулина // Здоровье и образование в XXI веке – Электронный научно-образовательный вестник. – 2015. – Т. 17, № 4. – С. 36 – 37.
3. Князева М. В. До питання про викладання біохімії на медичних факультетах [Текст] / М. В. Князева // Буковинський медичний вісник – Чернівці. – 2005, № 2. – С. 118 – 120.
4. Князева М. В. Оцінка результатів введення Болонського процесу в системі вищої освіти (за матеріалами FEBS Congress 2013) [Текст] / М. В. Князева // Український Біохімічний Журнал. – 2014. – Т. 86, № 5. – С. 282 – 283.
5. Тепляшина Е. А. Информационные технологии в образовании [Текст] / Е. А. Тепляшина, Е. В. Ермолович // Образование и наука. – 2016. – Т. 138, № 9. – С. 90 – 108.
6. Трухин А. В. Виды виртуальных компьютерных лабораторий [Текст] / А. В. Трухин // Открытое и дистанционное образование. – 2003. – № 3. – С. 12 – 20.
7. Nentwich M. Cyberscience: research in the age of the Internet [Text] / M. Nentwich – Vienna: Austrian Academy of Sciences Press, 2003.

I. O. Pinchuk

ENGLISH EXPLANATORY DICTIONARY OF EDUCATIONAL VOCABULARY AS A MEANS OF FORMING INTENDING PRIMARY SCHOOL TEACHERS' FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATIVE COMPETENCE

Today's reforming in Ukrainian education should lead to training the new generation of primary school teachers. Intending primary school teachers should be ready to work at new Ukrainian school.

Forming primary school teachers' foreign language communicative competence is actually one of the major challenges in implementing the goals of language education in different countries that is arranged in accordance with European educational standards, the Common Reference for Languages. However, communicative competence gets public importance and requires deep understanding and developing ways of implementation it into the practice of primary education faculties of higher education establishments during teaching foreign languages. That is why it is important to clarify what future primary school teachers should learn at the English language classes, what tasks should be resolved, what principles have to be followed, to determine the conditions of formation of modern communicative oriented individual graduate [1].

The main goal of our research is to promote learners' communicative competence, which focuses on the graduates' meaningful use of professionally oriented vocabulary to communicate effectively and properly in various contexts. Through a flexible variety of Communicative Language Teaching (CLT) activities which involve real communication, learners are given chances to negotiate or interact with others to get meaning or information across [2]. It is the communicative interaction that assists students with a

great leap to be communicatively competent people.

Thus, nowadays the mentioned pedagogical approach to CLT has become a term for curriculum design, method of development and practice implementation of Communicative Language Teaching world round and in Ukraine. It is suggested that teachers of primary school make good use of the advantages of CLT to create rather comfortable communicative activities, supportive and learner-centered learning environment beneficial to equip students with much exposure to the target language use.

In Audiolingualism, as a result of heavily relying on various types of tedious drilling and stimulus-response mechanisms, learners are discouraged from acquiring genuine and natural communication and would gradually fatigue and distaste in language learning. [3, p.14],

The basis for forming intending primary school teachers' communicative competence is possession of lexical material that can be provided through professionally oriented vocabulary.

The relevance of the topic is specified by the necessity of forming the communicative competence of students in the process of teaching the English language in pedagogical higher education institutions. Theoretical foundations of forming foreign language communicative competence of intending primary school teachers are the knowledge of professionally oriented vocabulary. The practical importance of the research is in creating English explanatory dictionary of educational vocabulary, that include all necessary professionally oriented lexical material for intending primary school teachers. Researched practical materials can be used by professors of the pedagogical higher education institutions, methodologists, teachers of schools.

So, English explanatory dictionary of educational vocabulary can be one of the additional means of forming intending primary school teachers' foreign language communicative competence

References

1. *Fahrutdinova Rezida Akhatovna, Fahrutdinov Rifat R., Yusupov Rinat N. The Model of Forming Communicative Competence of Students in the Process of Teaching the English Language. Semantic Scholar. Psychology. Conference proceedings, 2016. URL: <https://www.semanticscholar.org>.*
2. *Larsen-Freeman, D. Techniques and Principles in Language Teaching, Oxford: Oxford University Press, 2000.*
3. *Richards, J. C. and Rodgers, T. S., Approaches and Methods in Language Teaching, Cambridge: Cambridge University Press, 2001.*

Н. С. Минченко

ДИСТАНЦИОННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В УКРАИНЕ: МЕТОДИКИ И ПЕРСПЕКТИВЫ

Сейчас все большую популярность в Украине приобретает так называемое дистанционное образование в связи с активным развитием глобальных информационных сетей и новых информационных технологий. Такая форма образования должна ликвидировать территориальную и временную зависимость субъектов учебного процесса. Однако до сих пор это явление можно считать редкостью, т.к. нормативно – правовая база и практика внедрения данного процесса далеки от совершенства.

Еще можно отметить недостаточное владение технической стороной вопроса как среди преподавателей, так и среди студентов, отсутствие отечественных методических разработок и технических средств. И, конечно, особого внимания и глубокого исследования требует социальная сторона этой проблемы, потому что наше общество еще подсознательно не готово к восприятию сути и значения учебного процесса в дистанционной форме, к ответственному отношению к обучению,

к самостоятельной систематической подготовке. Поэтому именно проблема готовности общества к восприятию этой формы обучения является базисом воспитания социальной ответственности молодого поколения.

Следует пояснить, что именно дистанционная форма обучения открывает новые возможности и устраняет препятствия получения полноценного образования для людей с ограниченными физическими или финансовыми возможностями, для людей с территориальными и временными ограничениями.

Также дистанционная форма обучения ликвидирует еще ряд ограничений, существующих при традиционной очной системе образования. Она значительно демократизирует учебный процесс и делает его более гибким, предоставляя максимальную инициативу обучающимся. Отсутствует доминирование определенной модели поведения, которая принята при аудиторной работе: редуцент – рецепиент. Обычно преподаватель дает информацию, студент – принимает, обрабатывает, реализует. Очень часто о серьезном анализе полученной информации речь не идет. При очном обучении дискутировать не принято. Это бывает возможным осуществить на семинарах или коллоквиумах, но не все преподаватели активно продвигают это направление аудиторной работы.

Дистанционная форма обучения формирует условия для создания новой модели поведения «преподаватель – студент» непосредственно во время обучения. Модератор и обучающийся стараются найти общие точки соприкосновения и совместными усилиями выработать комфортные для двоих темп и методику обучения, что позволяет оптимизировать и ускорить процесс усвоения информации.

Однако открытой проблемой остается и создание системы оценивания качества работы и модератора, и студента. Поэтому для получения качественного результата необходимо четко формулировать проблемы и методы их решения, даваемые студентам, однозначно указывать, какие промежуточные результаты модератор ждет от обучаемого, но не регламентировать пути и варианты поиска решения проблемы. Снятие ограничений на выражение собственных мыслей в процессе дистанционного обучения может привести к тому, что у студентов вырабатывается способность легко генерировать новые идеи, не опасаясь того, что их сочтут спорными, неординарными или даже сомнительными.

Смелость и решительность в процессе изложения собственных мыслей, способность не бояться ошибиться, искать нестандартные пути решения проблемы является чрезвычайно важной компетентностью для будущего специалиста. И дистанционная форма образования предоставляет именно такие возможности.

Н. А. Стус, Л. В. Серженік

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ШЛЯХОМ ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Перед викладачами спецдисциплін стоїть основне завдання відбору інформації і правильного та вчасного її подання, що дозволяє пожвавити процес навчання, надати йому динамізму, гнучкості, посилити його прикладну спрямованість. Цього можна досягти, використовуючи сучасні інформаційні технології навчання.

Досвід переконує, що інформаційні технології сприяють не тільки розвитку самостійності, творчих здібностей студентів, їх застосування дозволяє змінити саму технологію надання освітніх послуг, зробити заняття більш наочним і цікавим, забезпечує активізацію діяльності викладача та студентів на занятті, сприяє здійсненню диференціації та індивідуалізації навчання, розвитку спеціальної або загальної обдарованості, формуванню знань, посилює міждисциплінарні зв'язки.

Все це дає можливість покращити якість навчання.

Перехід до нових комп'ютерно-орієнтованих технологій навчання, створення умов для їх розробки, апробації та впровадження, раціональне поєднання нових інформаційних технологій навчання з традиційними – складна педагогічна задача і потребує вирішення цілого комплексу психолого-педагогічних організаційних, навчально-методичних, технічних та інших проблем.

У своїй роботі при викладанні спецдисциплін надаємо перевагу використанню створених власних занять, зокрема мультимедійних супроводів. Проаналізувавши медичні та психологічні дослідження в галузі сприйняття та оброблення інформації, з'ясували наступне: 83% всієї інформації ми отримуємо за допомогою зорових органів, 11% - слухових, 3,5% - за допомогою запахів, 1,5% - тактильних рецепторів.

Результативність презентацій залежить не тільки від демонстрації ефективної графіки чи професійного відео. Для того, щоб були максимально задіяні усі можливі засоби представлення інформації, необхідно грамотно опрацювати зміст.

Заняття з використанням мультимедійних технологій потребують значної підготовчої діяльності педагога. Учитель повинен вміти користуватися різноманітними програмами: графічними, flesh – анімації, web – редактора, програмами для створення презентацій, програмами для роботи зі звуком та відео тощо. Це уможливорює подання інформації у формі відео, презентації. Загалом у власній практиці для унаочнення навчального матеріалу дуже часто використовуються ресурси Інтернету.

Власний досвід створення та використання мультимедійних презентацій у процесі вивчення спецдисциплін дозволяє визначити низку факторів, які впливають на ефективність навчально-виховного процесу: зростання впливу виступу на аудиторію, оскільки значний обсяг інформації сприймається зоровими та слуховими рецепторами одночасно; полегшення розуміння і сприйняття поданого матеріалу; запам'ятовування навчального матеріалу на значний період; збільшення психологічної вірогідності прийняття правильних висновків, суджень, узагальнень; скорочення часу на розкриття проблеми.

Використання мультимедійного супроводу занять сприяє тому, що за короткий час особистість спроможна засвоїти та переробити великий обсяг інформації. Фактичне сприйняття демонстраційних матеріалів є в 60 тисяч разів швидшим, аніж тексту, який читаємо. Саме тому наочне подання інформації має велике значення під час проведення занять зі спецдисциплін.

Список використаних джерел

1. Гриценко В.Г. Інформаційна технологія управління навчальним процесом у вищих навчальних закладах. / В.Г.Гриценко // Інформаційні технології в освіті. - 2016. - № 8. - С. 61-68. 2. Синиця М.О. Використання мультимедійних технологій у навчальному процесі ВНЗ як засіб формування педагогічних знань // Професійна педагогічна освіта: становлення і розвиток педагогічного знання: монографія / за ред. проф. О.А. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – С. 418-438.

Т. А. Жержова

АНАЛИЗ ЭФФЕКТИВНОСТИ ОБУЧЕНИЯ СЛУШАТЕЛЕЙ КУРСОВ ПОВЫШЕНИЯ КВАЛИФИКАЦИИ С ПОМОЩЬЮ АНКЕТИРОВАНИЯ

Совершенствование качества обучения врачей-специалистов на курсах повышения квалификации является актуальной проблемой в системе последипломного образования. При этом эффективный образовательный процесс нуждается в обратной связи с обучающимися для улучшения качества их обучения. Анкетирование является важной составляющей повышения качества образовательного про-

цесса и основным инструментом оценки эффективности обучения на курсах повышения квалификации.

С 2009-го по 2019-й годы на кафедре акушерства, гинекологии и перинатологии ФПО по окончании циклов тематического усовершенствования и предаттестационных циклов с целью изучения мнения слушателей о методах, формах и результатах обучения, а также оценки эффективности применяемой модели образовательного процесса и практической пользы применяемых обучающих технологий, проводился опрос врачей с помощью анкеты, предложенной деканатом факультета и усовершенствованной коллективом кафедры. В анкетировании приняли участие врачи учреждений здравоохранения I, II и III уровней, с различным стажем работы и квалификационной категорией. Анкета содержала структурно-организованный комплекс вопросов, каждый из которых связан с задачей проводимого исследования: совершенствование профессиональных компетенций врачей акушеров-гинекологов. Вопросы анкеты касались актуальности теоретических знаний и практических навыков, приобретаемых в процессе освоения программы курса, а также практической ценности применяемых методик обучения. Основные блоки вопросов анкеты: 1. Общая информация (наименование образовательной программы, пол и возраст слушателя). 2. Профессиональная деятельность слушателя (тип учреждения здравоохранения, занимаемая должность, стаж работы, квалификационная категория). 3. Вопросы, касающиеся профессиональной подготовки слушателя, в том числе дефицит знаний и практической подготовки по отдельным разделам. 4. Вопросы, касающиеся удовлетворенности слушателей процессом обучения и оценки качества обучения (работа преподавателей, эффективность методов обучения, материально-техническое оснащение и т.д.). 5. Предложения по совершенствованию содержания учебных программ повышения квалификации и организации учебного процесса.

По мнению слушателей, главными факторами, от которых зависит уровень подготовки специалиста, являются: клиническая компетентность преподавателя, мотивация самого обучающегося и обеспечение учебного процесса современным оборудованием.

Наиболее эффективными методами и формами обучения, по мнению анкетированных, являются: разбор конкретных клинических ситуаций, отработка действий в соответствии с клиническими протоколами и современными руководствами на основании заданного сценария, мини-лекции и работа в группе. Самостоятельная аудиторная работа, по мнению слушателей, должна включать в себя самостоятельное освоение учебного материала для последующего обсуждения с преподавателем) и самостоятельную работу по выполнению индивидуальных практических заданий).

Самой эффективной формой аудиторной работы слушатели считали практические занятия с использованием современных информационных образовательных технологий. Все опрошенные положительно оценили возможность обучения использования Internet-ресурсов для получения актуальной доказательной информации по диагностике, лечению и медицинской профилактике заболеваний.

Выводы, полученные по итогам анкетирования слушателей: 1. Тематика программ повышения квалификации врачей акушеров-гинекологов актуальна для получения необходимых профессиональных знаний. Самая эффективная часть учебного процесса – это различные формы семинарских и практических занятий с использованием инновационных технологий, включающие выполнение прикладных практических заданий. 2. Анализ результатов анкетирования позволяет учесть пожелания слушателей по совершенствованию процесса обучения, определить приоритетные направления и новые возможности по улучшению учебного

процесса. Например, в настоящее время коллективом кафедры разработаны новые учебные программы курсов тематического усовершенствования по востребованным направлениям. 3. Мониторинг эффективности обучения с использованием обратной связи посредством анкетирования, может помочь в совершенствовании системы обучения. Актуальность образовательных программ, организация и оснащение учебного процесса крайне важны для достижения необходимого уровня профессионального уровня врача, но все же главным критерием эффективности обучения, является их удовлетворенность не только уровнем теоретических знаний, но овладение практическими навыками, позволяющими врачу осуществлять новые виды деятельности.

Список использованных источников

1. Закон України «Про вищу освіту» (Відомості Верховної Ради, 2014, №37-38, ст.2004) із змінами, внесеними згідно із законом №76-VIII від 28.12.2014// ВВР. – 2015. - №6. 2. Морозова О.М. Пошук Стандартів вищої медичної освіти для вдосконалення системи охорони здоров'я// Актуальні питання якості медичної освіти: матеріали XIII науково-практичної конференції з міжнародною участю. – Тернопіль, 2016. – Т.1. – с.109-110.

С. О. Зубарєв

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТІВ КОЛЕДЖУ

Система освіти України вимагає формування у майбутніх випускників закладів фахової передвищої освіти лідерських якостей, які сприятимуть становленню особистості у якості професіонала, що дозволяє бути конкурентоспроможним на глобалізованому ринку праці. До того ж, сучасна інноваційна технічна діяльність також не може мати кінцевий ефективний результат без проявів лідерських якостей у фахівців.

Слід зазначити, що питанням лідерства та розвитку лідерської компетенції цікавилися багато вчених, які досліджували сутнісні характеристики майбутнього професіонала, що включало в себе і навички лідерства (Г.Васянович [2], Ф.Драганідіс, Г.Ментзас [10]); значення лідерства для студента, який ще не став професіоналом у своїй галузі (Т.Гура [3]), питання управлінської діяльності та її взаємозв'язку з лідерськими якостями (С. Калашнікова [4]); роль консультантів та викладачів у розвитку лідерства (Дж.Броунел [9]). Однак, проблемі формування лідерських якостей саме студентів технічних спеціальностей у коледжах приділено недостатньо уваги, що дозволяє говорити про актуальність нашого дослідження.

Перш за все, ми повинні дати визначення поняттю лідерства. Так, Англо-український словник характеризує лідерство в якості «керівництва, управління» [1, с. 659]. У свою чергу, філософський словник дає визначення лідерства, як «поняття для позначення істотного параметру процесу структуризації соціальної групи» [7, с. 555]. Таким чином, можна стверджувати, що лідерство – це спосіб управління, спрямований на об'єднання зусиль виробничого колективу з метою досягнення поставленої мети. Це також підтверджується висновками О.Романовського, що спеціаліст з наявністю лідерських навичок здатний «краще організувати діяльність послідовників» [8, с. 29].

Коли ми говоримо про розвиток лідерства у студентів коледжу, необхідно зауважити, що ці навички є фактором становлення особистості з певним набором якостей, що впливають на потенціал розвитку вже особистісних ресурсів, що збільшуються у кількісному відношенні – інтелектуальному, психологічному та спрямовані на розвиток індивіда у професійному аспекті. У підсумку, володіння

лідерською компетенцією для студента коледжу є потребою саме його професійного розвитку та становлення (у майбутньому) в якості ефективного фахівця для виконання поставленої місії.

Вважаємо за необхідне розглянути наведені ресурси більш докладно. Так, інтелектуальні навички є важливою складовою лідерської компетенції студента. Адже саме вони впливають на прийняття відповідних в тій чи іншій ситуації рішень, від яких залежить результат. Саме ці навички становлять основу всього процесу роботи (спочатку академічної, що передбачає, в тому числі, взаємодію з людьми під час виробничих практик; а потім професійно-спрямованої). Крім того, за їх сприяння відбувається виконання всього спектру поставлених завдань, вирішення регулярно виникаючих питань та проблем тощо.

У свою чергу, психологічні навички відносяться до аспектів витривалості студента, тому що при виконанні діяльності, особливо, що характерно при проходженні студентами практики за кордоном, діяльності в умовах іншої держави, фактор психологічної витривалості відіграє значну роль. Тому що проблеми, пов'язані з психологічним станом студента чинять негативний вплив на сам процес практичної діяльності та взаємодію з колективом. Підтвердженням даного висновку може служити думка Р. Кортухової, що «важливе завдання лідера полягає в побудові міцних робочих відносин з іншими людьми» [5, с.55]. Тобто, місія лідерства полягає не у індивідуалістичному підході до справи, а забезпечення планувальних дій та послідовності роботи колективу.

Зазначимо також, що вольові ресурси також є аспектом лідерських навичок студента. Формування лідера відбувається шляхом руху особистості вперед, не дивлячись на певні проблеми чи невдачі. Саме здатність подолання наявних проблем з найменшим для себе негативним результатом є так званою вольовою якістю. Уміння спрямовувати свою увагу і необхідні сили на виконання конкретно необхідного завдання (наприклад, написання дипломного проєкту), а також активне прагнення до досягнення позитивного результату є проявом вольових якостей особистості.

Ще однією особливістю лідера є вміння відчувати ситуацію. Так, можна ретельно виконувати свою роботу, досягати необхідних результатів, однак, часто саме володіння якістю «бачення» тієї чи іншої ситуації стає вирішальним компонентом у побудові необхідної для волонтера структури подальших дій. Тому А. Менечетті зазначає, що «володіння інтуїтивним баченням означає здатність здійснювати оптимальний вибір» [6, с. 90–92]. Це і є одним з ключових аспектів для лідера. Адже можна проводити ефективну і досить професійно-вибудовану діяльність і не володіти інтуїтивним чуттям. Однак, в даному випадку, не можна буде говорити про повноцінне лідерство, а лише про короточасне, підкріплене певними успішними рішеннями або результатами.

Таким чином, лідерські навички є важливим компонентом професійної особистості, що дозволяє бути їй більш ефективною у досягненні поставленого завдання. Але для формування лідерських проявів, студент повинен володіти певними сутнісними характеристиками, а саме інтелектуальними (для прийняття ефективних рішень), психологічними (для витривалості у кризових ситуаціях), вольовими (для мобілізації внутрішніх ресурсів задля досягнення мети), інтуїтивними (для передбачення можливих проблемних ситуацій для їх запобігання). Отже, лідерські якості складаються з багатьох особистісних компонентів, які потребують постійної взаємодії.

Необхідно зазначити, що результати нашого дослідження не є вичерпними, тому залишаються питання, що потребують подальшого вивчення дослідниками, а саме щодо методів практичного формування лідерських навичок, ролі студентів-

лідерів під час процесу навчання у коледжі, можливості становлення лідерських основ у особистостей з нелідерським потенціалом тощо.

Список використаних джерел

1. *Англо-український словник: у 2 т. / скл. М. І. Балла. Київ : Освіта, 1996. Т.1. 752 с.*
2. *Васянович Г. П. Професійні якості майбутнього фахівця: науково-методологічні критерії визначення і класифікації. Педагогіка і психологія професійної освіти. 2013. № 3. С. 9–33.*
3. *Гура Т. В. Лідерський потенціал як вагома складова особистісно-значущих якостей студентської молоді. Проблеми та перспективи формування національної гуманітарнотехнічної еліти : зб. наук. пр. Харків : НТУ «ХПІ», 2014. Вип. 40–41 (44–45). С. 54–65.*
4. *Калашнікова С.А. Освітня парадигма професіоналізації управління на засадах лідерства : монографія. Київ : Київськ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2010. 380 с.*
5. *Котрухова Р. И. Эффективное лидерство и развитие лидерского потенциала современной молодежи. Вестник Челябинского государственного университета. Специальный выпуск. 2009. № 14 (152). С. 54–58.*
6. *Менечетти А. Психология лидера: 4-е изд. Москва: Онтопсихология, 2004. 253 с.*
7. *Новейший философский словарь: 3-е изд. Минск. : Книжный Дом, 2003. 1280 с.*
8. *Романовський О. Г., Гура Т. В., Резнік С. М. Формування лідерської позиції майбутніх інженерів у закладах вищої технічної освіти. Харків: НТУ«ХПІ», 2018. 195 с.*
9. *Brownell J. Predicting Leadership: The Assessment Center's Extended Role. International Journal of Contemporary Hospitality Management. 2005. №17 (1). P. 7–21.*
10. *Draganidis F., and Mentzas G. Competency based management: A review of systems and approaches. Information Management and Computer Security. 2006. №14. P. 51–64.*

Д. А. Прима

ДОМИНАНТЫ СТАНОВЛЕНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОЗИЦИИ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ

Динамичность современной жизни предопределяет значительное влияние на целевые ориентиры и системные характеристики всех сфер жизнедеятельности человека, прежде всего, на отрасль образования, актуализируя потребность общества в новом образовательном результате - формировании личности новой генерации, способной продуктивно работать и учиться на протяжении жизни. При этом одной из основных задач современной системы педагогического образования является подготовка учителя, владеющего целостным гуманистическим мировоззрением, высоким профессионализмом, профессиональной и личностной культурой, сформированной профессиональной позицией. Именно профессиональная позиция является той категорией, которая, на наш взгляд, отображает суть профессионализации учителя, что, собственно, позволяет ему не пристраиваться к динамически изменяемым условиям окружающей действительности, а изменять эти условия, влиять на ситуацию с целью реализации своих личностных, профессиональных качеств, творческого и личностного потенциала. Вне сомнения, это возможно, если получаемая специальность, выбор своих позиций и целей рассматривается студентом в контексте будущей профессиональной деятельности. Следовательно возникает необходимость определить наиболее важные составляющие становления профессиональной позиции будущего учителя.

Ключевыми доминантами, существенным образом влияющими на характер процесса становления профессиональной позиции будущего учителя, и одновременно стимулирующими его к развитию своей позиции и деятельности, нами выделены следующие: профессиональное самоопределение как механизм становления профессиональной позиции будущего учителя; формирование субъектности как способности к самоутверждению, самоусовершенствованию, саморазвитию; формирование профессиональной рефлексии и профессионального самосознания будущего учителя как механизма его самоанализа и инструмента самоконтроля, осмысления и ответственного поведения [1, с.61].

Обоснуем выделенные составляющие. Прежде всего отметим, что процесс *профессионального самоопределения* личности является длительным и рассматривается как составляющая общего процесса ее социализации, воспитания конкурентоспособного и успешного человека. Самоопределение характеризуется учеными как «процесс и результат выбора личностью собственной позиции, целей и средств самоосуществления в конкретных обстоятельствах жизни; основной механизм обретения и проявления человеком внутренней свободы» [2,с.65]. При этом суть процесса самоопределения, считает Н.Борытко, состоит в актах выявления и утверждения индивидуальной позиции в проблемных ситуациях, когда человек оказывается перед необходимостью альтернативного выбора и должен принимать экзистенциальные или прагматические решения [1].

Субъектность как составляющая профессиональной позиции будущего учителя, на наш взгляд, может характеризоваться рядом признаков и проявлений: 1) как осознанный образ себя в профессиональной деятельности, идентичность студента в социокультурном окружении, его социальная позиция, т.е. субъектности присуща целостность и согласованность элементов; 2) как самопроявление студента, его индивидуальный опыт, подготавливающий к противостоянию окружающим влияниям среды, – умение предвидеть внутренние и внешние опасности, результат работы человека над собой, усилий, стремлений сохранить свою «позитивную идентичность».

На успешность профессионального самоопределения будущего учителя, становления его профессиональной позиции влияет сформированность у него *педагогической рефлексии*, понимаемой нами как ключевой механизм самопознания, самоопределения, самоорганизации, обеспечивающий осознание им содержания своей профессии, определение критериев оценки себя и своей деятельности, стремление к самонаблюдению, самооценке, самоанализу, самоконтролю, саморазвитию, то есть в целом – его профессиональное самоопределение на этапе учебы в высшем учебном заведении, становление профессиональной позиции. Что касается *профессионального самосознания*, то этот феномен рассматривается учеными (Н.Борытко, Е.Савина, С.Чистякова и др.) как составной компонент целостного самосознания человека в сфере его профессиональной деятельности и определяется, в частности Е.Савиной, «как проявление направленности активности субъекта на самого себя в целях профессионального самоопределения» [3, с.34].

Список использованных источников

1.Борытко Н.М. Педагог в пространствах современного воспитания / Науч. ред.Н. К. Сергеев. Волгоград: Перемена, 2001. 214 с. 2.Газман О. С. Базовая культура и самоопределение личности // Базовая культура личности: теоретические и методические проблемы / Под ред. О. С. Газмана, Л. И. Романова. М., 1989. С.4-15. 3.Профессиональная ориентация учащейся молодежи в условиях перестройки народного образования: Тез. докл. и сообщ. на обл. науч.-практ. конф. Ред. В. Д. Симоненко. Брянск, 1990. 154 с.

Л. О. Рехтета

РОЛЬ РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ЗАДАЧ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ДО ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Сучасному суспільству потрібні відповідальні люди, які можуть самостійно приймати й ухвалювати рішення, прогнозувати їх можливі наслідки; здатні до мобільних, і конструктивних змін, тобто – інноваційні та креативні фахівці. У руслі цих вимог на систему вищої освіти нашої держави покладено завдання

якісної професійної підготовки взагалі, педагогічної – зокрема.

Важливо зазначити, що в умовах сьогодення вітчизняними та зарубіжними вченими розроблено ефективні методики формування операцій лічби, навичок обчислень та розв'язання сюжетних задач (Н.Глузман, Н.Листопад, О.Онопрієнко, С.Скворцова та ін.).

Важливо зауважити, що відповідно до нового Державного стандарту початкової освіти основною метою освітньої галузі «Математика» є формування в учнів математичної компетентності на рівні, достатньому для забезпечення життєдіяльності в сучасному світі, успішного оволодіння знаннями з інших освітніх галузей у процесі шкільного навчання, забезпечення інтелектуального розвитку учнів, розвитку їх уваги, пам'яті, культури мислення та інтуїції [1].

У Миколаївському національному університеті імені В. О. Сухомлинського при вивченні курсів «Математика» і «Методика навчання математики» для студентів спеціальності 013 Початкова освіта навчальна діяльність передбачає двосторонню взаємодію між викладачем та студентами. Теоретичний курс математики у професійній підготовці майбутніх педагогів покликаний дати глибокі знання з основ предмета, логіки його побудови.

На заняттях з методики навчання математики при розв'язуванні сюжетних задач у студентів відпрацьовуємо не тільки уміння грамотно будувати запитання для розбору задачі, а й самостійно класифікувати об'єкти, виділяти і встановлювати взаємозв'язки між явищами, що, в свою чергу, сприяє формуванню математичного стилю мислення.

На формування математичної грамотності фахівців початкової освіти впливає рівень складності змістових ліній Державного стандарту та освітніх програм. Для прикладу виокремлюємо змістову лінію «Сюжетні задачі» у змісті початкового курсу математики та здатність майбутніх учителів розв'язувати текстові задачі арифметичним (та або алгебраїчним) способом.

В основі цього процесу лежить розуміння сутності арифметичних дій і вміння перекладати залежності між величинами, про які йдеться в умові, математичною мовою. Проте, у деяких студентів, процес встановлення необхідної дії навіть під час розв'язування простої задачі може викликати певні труднощі. Для складеної задачі вибір дії ще більше ускладнюється: необхідно вказати не лише дії, але й порядок їх виконання.

Оскільки розв'язування простих задач залежить від розуміння ними суті арифметичних дій, то, класифікуючи прості задачі, виділяють три основні їх види: задачі, які розкривають конкретний зміст арифметичних дій; задачі, пов'язані з поняттями різницевого чи кратного відношення двох чисел; задачі, які розкривають зв'язки між компонентами та результатами арифметичних дій. До окремих видів віднесено задачі на ділення з остачею, знаходження частини числа, знаходження числа за його частиною [3; 4].

Важливо, як вважає К.Авраменко, щоб в умовах закладу вищої освіти майбутні педагоги набули досвіду роботи над простими та складеними задачами та були готові запропонувати школярам працювати над ними фронтально, індивідуально чи у групі [2]. Саме тому на практичних заняттях з методики навчання математики ми використовуємо ігрові та інтерактивні технології, моделювання та прийоми активізації розумової діяльності студентів.

Крім того, коментоване розв'язування задач дозволяє майбутнім учителям обгрунтовувати та відстоювати свої думки міркувань, що, в цілому, сприяє формуванню в них грамотної математичної мови.

Ми погоджуємося із думкою С. Скворцової, яка вважає, що самостійне

розв'язування задач майже завжди є творчим процесом, тому важливо, щоб здобувачі освіти (школярі / студенти), яким ще складно працювати без сторонньої допомоги, розв'язували задачі «напівсамостійно» [3].

Таким чином, усвідомлення математики як специфічного способу мислення, розуміння ними діалектичного зв'язку із реальною дійсністю, уявлення про математичне моделювання сприяють розвитку творчої особистості майбутнього вчителя, формуванню його наукового світогляду.

Список використаних джерел

1.Новий Державний стандарт початкової освіти. URL: nus.org.ua/urvyad-opublikuvav-novyj-derzhstandart-pochatkovoї-osvity-document.pdf. 2.Підготовка майбутніх фахівців початкової освіти до роботи в умовах Нової української школи:колективна монографія / за заг. ред. проф. Якименко С.І. Миколаїв: СПД Румянцева, 2020. 3.Скворцова С. Методика навчання розв'язування сюжетних задач у початковій школі. Навчально-методичний посібник для студентів. Ч.ІІ: Методика формування в молодших школярів умінь розв'язувати задачі певних видів. Одеса, 2011. 156 с. 4.Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти:1-2 клас та 3-4 класи К.: Видавництво «Світоч», 2019. 336 с.

Н. Д. Юрійчук

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Сьогодні освіта в Україні зазнає оновлення та змін на всіх її щаблях. В умовах реформування одним із пріоритетних завдань є розробка та реалізація особистісно зорієнтованої моделі педагогічної освіти, що розрахована на підготовку висококваліфікованого вчителя, зокрема вчителя-філолога, здатного виявляти високий професіоналізм, бути конкурентноздатним, компетентним у педагогічній діяльності, тому одним із завдань є формування його професійної компетентності.

Досліджуваній нами проблемі розвитку професійної компетентності присвячені праці таких науковців: С.Караман, Л.Мацько, Н.Голуб, Н.Остапенко, К.Плиско, Т.Симоненко та багато інших, проте вона потребує більш глибокого і системного вивчення.

У науковій розвідці, на основі аналізу фахової літератури, розглянемо поняття «професійна компетентність», визначимо найважливіші структурні компоненти професійної компетентності майбутніх фахівців філологічних спеціальностей.

Основою професійної підготовки вчителя стає розвивальна складова, виховання особистості, яка здатна до самоосвіти і саморозвитку, вміє критично мислити, опрацьовувати інформацію, використовувати набуті знання і вміння для творчого вирішення проблем, усвідомлює свою відповідальність, постійно працює над особистісним і професійним зростанням, вміє досягати поставлених цілей [2, с. 320].

Перед майбутніми фахівцями філологічних спеціальностей ставиться вимога володіти цілою низкою загальних та професійних компетентностей. Під час освітнього процесу вони зустрічаються з необхідністю вчити не лише знанням, але й способам їх одержання, будувати освіту як систему, що створює умови для саморозвитку і самовизначення. Унікальність професії вчителя-філолога полягає у тому, що він створює умови розвитку людини та її освіти.

У професійній компетентності ми вбачаємо сукупність знань з професійно орієнтованих дисциплін, зокрема психології, лінгвістики, методики, педагогіки тощо та вмінь практично їх використовувати.

Психологічна компетентність полягає у знаннях майбутніх учителів-філологів психології, психологічних особливостей учнів, уміння визначати рівень розвитку, позитивно впливати на їх вдосконалення та саморозвиток.

Психологічна компетентність включає в себе вміння адекватно оцінювати власні здібності, можливості, індивідуальні особливості; вибирати ефективні варіанти поведінки залежно від ситуації; долати різні критичні життєві ситуації тощо.

Лінгвістична компетентність майбутніх фахівців філологічних спеціальностей передбачає засвоєння знань з української мови, що є важливим чинником успішного вирішення завдань гуманітарної освіти, спрямованої на загальне піднесення духовності, виховання української ментальності, любові до рідного краю, мови, що інтегрує у собі розум, естетику нації, народні звичаї, традиції, загальнолюдські моральні якості й з'єднує сучасне народу з його минулим і майбутнім [2, с. 390].

Під комунікативною компетентністю розуміємо здатність особистості будувати власну мовленнєву поведінку відповідно до мети спілкування, будувати комунікацію з іншими людьми, здійснювати мовленнєву діяльність з дотриманням норм сучасної української літературної мови.

Педагогічна компетентність учителя-філолога – це «гармонійне поєднання предмета, методики й дидактики викладання, умінь і навичок (культури) педагогічного спілкування, а також способів і прийомів саморозвитку, самовдосконалення, самореалізації [1, с. 16]».

Методична компетентність включає засвоєння учителями-філологами нових методичних і педагогічних ідей, освітніх підходів і технологій, володіння інноваційними методами, формами і способами організації навчання.

Культурологічна компетентність передбачає усвідомлення мови як форми вираження національних надбань, взаємозв'язку мови, історії та культури українського народу, формування мовної картини світу, оволодіння мовним етикетом, виховання бажання репрезентувати й утверджувати мову в європейському просторі тощо.

Таким чином, на основі аналізу наукової літератури ми розглянули поняття «професійна компетентність» та визначили її найважливіші структурні компоненти.

Список використаних джерел

1. Симоненко Т. В. *Професійна комунікативна компетенція вчителя-словесника. Рідна школа.* 2004. № 9. С.12-16.
2. Семенов О. М. *Професійна підготовка майбутніх учителів української мови і літератури : Монографія.* Суми : ВВП «Мрія»-1» ТОВ, 2005. 404 с.
3. Юрійчук Н. Д. *Професійна підготовка майбутніх вчителів української мови та літератури в умовах модернізації вищої освіти в Україні. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки.* Чернігів. 2016. Вип. 137. С.80–82.
4. Юрійчук Н. Д. *До проблеми професійної підготовки студентів-філологів. Теоретична і дидактична філологія: збірник наукових праць. Серія «Педагогіка». Переяслав-Хмельницький, 2018. Вип.28. С.192–200.*

Т. В. Ярошевская

РОЛЬ КЛИНИЧЕСКИХ ЛЕКЦИЙ В СИСТЕМЕ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ-МЕДИКОВ

В последние годы во многих высших учебных заведениях Украины проводится подготовка иностранных студентов с английским языком обучения. Так, на кафедре пропедевтики детских болезней Днепропетровской медицинской академии опыт преподавания англоязычным иностранцам составляет более 10 лет.

Учеными-специалистами по педагогике лекция рассматривается как организационная основа для всех учебных занятий, в том числе самостоятельных [3]. В то же время, в методической литературе высказываются неоднозначные мнения о

необходимости лекций. Сторонники традиционной формы преподавания видят ее преимущества в том, что лекция помогает в достаточно экономичной форме сконцентрировать информацию, предусмотренную содержанием дисциплины. Оппоненты этой точки зрения считают, что лекция не соответствует новейшим тенденциям подготовки специалиста, провоцирует репродуктивное обучение, в результате чего тормозится творческое самостоятельное мышление [3, 4]. Как известно, новой парадигмой образовательного процесса в высшей школе является студентоцентрированное обучение, которое, прежде всего, предполагает участие студента в обсуждении и совершенствовании образовательного контента [1]. Поэтому мнение студентов должно учитываться при принятии управленческих решений по повышению качества образования. Современные исследования, как отечественные, так и иностранные, относительно анкетирования студентов по многим вопросам организации лекционного преподавания, отличаются по выводам относительно продолжительности лекций, их наполнению, возможности свободного посещения лекций и даже необходимости чтения лекций вообще [5, 6]. Однако самым распространенным в литературе является мнение, что отказ от лекций снижает научный уровень подготовки студентов, нарушает системность и равномерность работы в течение семестра [2, 4].

Имея целью усовершенствование преподавания клинической дисциплины пропедевтика педиатрии на кафедре, качественное обучение будущих врачей, их конкурентоспособность, повышение рейтинга учебного заведения, мы в ходе настоящего исследования уделили внимание проблемам качественного представления лекционного материала, наполнению лекционного контента, а также провели анализ данных анкетирования англоязычных студентов-медиков по оценке качества лекций и путей улучшения системы лекционного преподавания. Исходя из собственного опыта преподавания учебной дисциплины пропедевтика педиатрии, на кафедре был создан англоязычный лекционный контент для студентов-иностранцев. В ходе исследования изучению подлежала точка зрения студентов на качество лекций и пути их усовершенствования. Результаты анкетирования, проведенного среди 185 студентов-третьекурсников (преимущественно, из Индии, Израиля, Египта, Нигерии) о качестве лекционного преподавания на кафедре, свидетельствуют о его позитивной оценке подавляющим большинством респондентов. Так, 84,9% оценили качество лекций по пятибалльной шкале на «5» или «4», 13,5% - на «3». Интересными и полезными назвали лекции 90,8% респондентов, однако 27,6% опрошенных студентов ответили, что не считают лекции необходимой формой обучения. Для улучшения лекционного обучения чаще всего опрошенные студенты высказывали предложения предоставить возможность пользоваться презентациями лекций во время самостоятельной подготовки, увеличить количество иллюстративных материалов по теме лекций, а также разрешить свободное посещение лекций.

Таким образом, хотя лекции являются хорошо изученной методической формой занятий, вопросы организации лекционного обучения остаются актуальными. Пути совершенствования лекционного контента заключаются в тщательном методическом и техническом обеспечении лекционных занятий, широком использовании инновационных технологий. Целесообразным является размещение полного лекционного контента на сайте кафедры для возможности самостоятельной работы с ним студентов. Основой этого контента должна быть четко структурированная, тщательно методически и технически подготовленная мультимедийная лекция с отлаженным механизмом обратной связи с аудиторией и широким использованием иллюстративных материалов.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1.Бахрушин В. *Університет і студент*. 2018. URL: <http://education-ua.org/ua/articles/1270-universitet-i-student>. 2.Лабій Ю.А. Удосконалення методів представлення лекційного матеріалу для іноземних студентів. *Медична освіта*. 2019. №1. С. 18-21. 3.Максименко С.Д., Філоненко М. М. *Педагогіка вищої медичної освіти: підручник*. К.: Центр учбової літератури. 2014. 288 с. 4.Фицула М. М. *Педагогіка вищої школи*. 2-ге вид., доповн. К.: Академ. видав. 2014. 456 с. 5. *Role of lecture in the modern education system / S. B. Kramar, D. I. Nasarova, M. Yu. Zharikov [et al.]*. *European Applied Sciences*. 2015. No 4. P. 22–24. 6. *Vincent K.H., Fallar Lau Robert, Friedman Erica. Characterizing the effective modern medical school lecture. Med. Educ*. 2015. V. 25 (2). P. 107–112.

O. V. Ivanova

HIGHER EDUCATION AS MAJOR SOCIAL INSTITUTION

Nowadays, the highly developed countries of the world are convincingly demonstrating the importance of the higher education system for the development and implementation of transformations. Higher education, as a phenomenon of socio-cultural reality, has enormous potential for the preservation and accumulation of knowledge, spiritual values and heritage of national culture. It plays a leading role in the identification of society and is the driving force for the economic development of any state.

The economic potential of a state is determined by the level of educational and scientific spheres development, the state of cultural and spiritual heritage. The reason is that it is based on the natural ability to accumulate knowledge, to generate new ideas, which become the main source for economic growth.

Higher education, which is the basic element of intellectual potential, is responsible for the society educational status, its capacity for development and self-improvement. The education system must meet the strategic goals of a society. Education should become a strategic resource for improving the well-being of people, securing national interests, strengthening the authority and competitiveness of the state in the international arena. However, the state of education, the pace and depth of transformation do not fully meet the needs of the individual, society and the state [3].

Special place in the education system of Ukraine is occupied by higher education institutions, which, first of all, must work for the future of a society. Higher education is designed to shape the nation's intellect and its future depends on it [1].

Based on the tasks of the education system as a social institution, three of its most important functions can be distinguished. The first is general and professional training of youth, the training of specialists, that is, one of the mechanisms for the development of productive forces of a society. The second is the reproduction and development of the social structure of a society. Thanks to the education system, people from one social community are transferred to another. Education in this aspect is an important channel of social mobility. P. Sorokin also draws attention to this function. Thus, he calls the institutions of education and upbringing a means of vertical social circulation, and the school system – a social elevator that moves in different directions among different segments of the population, depending on the type of a society [2, p.33-35].

Therefore, the role of higher education as a social institution lies in its ability to influence human development, to prepare individuals for active social activity. Equally important is the mechanism of transmission from generation to generation of social experience, knowledge, results of cultural and historical development of a society and sociocultural activity. These functions are subordinated to the main educational problem – individual socialization. Education differs from other social institutions in its orientation, content of activities, i.e. the functions already discussed above.

References

1. Андрущенко В.П. Основні тенденції розвитку вищої освіти на рубежі століть / В.П. Андрущенко. – Вища освіта України. – 2001. – № 1. – С. 11-17. 2. Гавриленко І. Соціологія освіти: Навч. посіб. / І. Гавриленко. – Запорізький держ. ун-т. Кафедра соціології; Київський ін-т змісту і методів навчання. Відділ соціології і моніторингу освіти. – Запоріжжя: Етта-Пресс, 1998. – 394 с. 3. Дубасенюк О.А. Розвиток вищої освіти: тенденції та перспективи / О.А. Дубасенюк. – Людиноцентризм як основа гуманітарної політики України: освіта, політика, економіка, культура: матер. Всеукр. конф. К.: ІОД НАПН України. – 2011. – С. 135-142.

Research and language supervisor: K. B. Kugai

Л. М. Поліщук, И. И. Иванова

ВИЩА ОСВІТА В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Вища освіта виступає гарантом індивідуального розвитку людини, її інтелектуального, духовного й виробничого потенціалу. Останнім часом, події в Україні свідчать про необхідність реформування освіти [1]. У зв'язку з цим був прийнятий новий закон «Про вищу освіту», який встановлює основні правові, організаційні, фінансові засади функціонування системи вищої освіти, створює умови для посилення співпраці державних органів і бізнесу з вищими навчальними закладами на принципах автономії вищих навчальних закладів, з метою підготовки конкурентоспроможного людського капіталу для самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях [3].

Із розвитком вищої освіти тісно пов'язаний стан молодіжної політики у державі, у тому числі доступ молоді до вищої освіти. Ефективна молодіжна політика, на наше переконання, це: високий рівень життя у державі; доступ молоді до середньої та вищої освіти, охорони здоров'я, ринку праці та інших сфер життя; розвиток фізичної культури та спорту; доступ молоді до організації бізнесу [2]. Українською державою, з проголошенням незалежності, було закладено початок розбудови вищої освіти. Відроджуються та розвиваються старі освітні та наукові центри. Це – Національний університет «Києво-Могилянська академія» (1615 р.), яка відродила та поглибила кращі освітні традиції та стандарти, це Київський національний університет імені Тараса Шевченка, низка інших провідних ВНЗ, які розвиваються та поступово інтегруються до світової спільноти. Але вони не стали продуктивним рушієм економічних, соціальних та правових реформ. У 2006 р. зовнішнє незалежне оцінювання (ЗНО) було запроваджено у системі загальної середньої освіти. ЗНО стало важливим кроком до подолання корупції в освіті, організації рівних умов вступу до ВНЗ. Водночас запровадження ЗНО у системі середньої та вищої освіти видається дискусійним. До того ж без якісної реформи середньої освіти комплексна реформа вищої освіти неможлива.

Тому видається доцільним звернути увагу на ключові проблеми. По-перше, вища освіта не є повною мірою доступною, зокрема для молоді, учасників АТО, осіб з інвалідністю тощо. Недостатньо переконливим видається запровадження ЗНО при вступі на навчання за кошти фізичних та юридичних осіб до магістратури. Значна частина талановитої молоді обирає зарубіжну вищу освіту, з огляду на більш гнучкі правила вступу. Тому доречною є теза, що наша держава фактично спонсорує вищу освіту Польщі, Чехії, Словаччини тощо. По-друге, законодавець не мотивує інноваційний розвиток ВНЗ, партнерство з бізнесом, роботодавцями. По-третє, сучасна вища освіта вимагає належної мотивації студентів до якісних знань. Так звана лекційно-семінарська модель потребує докорінних змін, де домінуватимуть практичні заняття, лабораторні роботи, стажування тощо. По-

четверте, відсутність мотивації науково-педагогічних працівників.

Отже, талановита молодь, викладачі не бачать свого професійного майбутнього в Україні, а шукають в інших державах. Вказаний стан справ у науці та освіті призводить до того, що знижується престиж роботи науковця та викладача, якість підготовки сучасних випускників. Значною проблемою для всіх випускників компанії вважають відірваність знань від практики, невідповідність до роботи в реальному бізнесі. На думку респондентів 55% хотіли б навчатися за кордоном. Головними перешкодами для отримання освіти за кордоном студенти назвали нестачу грошей (51,5%), недостатнє знання іноземних мов (33%), відсутність інформації про такі можливості (21%) і невизнання в Україні іноземних дипломів (9%) [4]. Нарощування кількості внутрішніх проблем поряд із зовнішніми може спричинити зниження престижності вітчизняного диплома. Задля покращення ситуації у сфері освіти та підвищення її авторитету потрібно мобілізувати зусилля роботодавців, ВНЗ і держави. Для цього необхідно реалізувати комплекс заходів: 1. Докорінна реформація системи освіти. 3. Наявність конкуренції у ВНЗ державної форми власності та приватних. В Україні існує велика кількість ВНЗ куди прийом проводиться не на конкурсній основі, а задля ліквідації постійних недоборів приймають усіх охочих. 4. Повернення державі монопольного права на заклади вищої освіти, а бюджет ВНЗ, у яких студенти навчаються за кошти держави, повинен бути сформований за рахунок слухачів, які навчатимуться за контрактом [5].

Список використаних джерел

1. Архипова С.П. Якість освіти у контексті вимог сучасності / С.П. Архипова [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vchu/N135/N135p011-014.pdf (02.05.2013) – Назва з екрана. 2. Буличева Н.А. Сучасні правові та організаційні проблеми фінансування вищої освіти в Україні / Н.А. Буличева, Ю.І. Пивовар [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://radnik.info/statti/255-fi_npr/3593-2010-01-29-18-50-22.html (02.05.2013) – Назва з екрана. 3. Освіта України в ХХІ столітті: проблеми та перспективи розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.textreferat.com/referat-13090-1.html> (02.05.2013) – Назва з екрана. 4. Кудрявцева О.А. Тестування як засіб перевірки якості знань з дошкільної педагогіки студентів педагогічного університету / О.А. Кудрявцева [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/NiO/2009_7/2_rozdil/Kudryavtseva.htm (02.05.2013) – Назва з екрана. 5. Радомська Л.А. Українська система вищої освіти: переваги й недоліки болонського процесу / Л.А. Радомська, А.С. Стадній [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://conf.vntu.edu.ua/humed/2010/txt/Radomska_Stadniy.php (02.05.2013).

І. В. Сокол

ВИЩА ОСВІТА В УКРАЇНІ

Освіта є одним із найважливіших факторів, що забезпечують економічний розвиток України. Сьогодення це час переходу до високотехнологічного інформаційного суспільства, у якому рівень освіти грає важливу роль [1]. Найбільш пріоритетними сферами зараз є наука та освіта. Наука - продукує нові знання, а освіта – забезпечує індивідуальний розвиток людини.

Модернізація української освіти безпосередньо пов'язана з виконанням Болонських домовленостей та її інтеграцією в європейський освітній простір [3]. Було заплановано створення європейського наукового й освітнього простору для розширення можливостей випускників, збільшення мобільності громадян на європейському ринку праці та конкурентоздатності європейської вищої школи. Процес передбачав: градації дипломів, ступенів і кваліфікацій; запровадження двоступеневої структури вищої освіти; запровадження визнаного на європейському просторі вченого ступеня доктора філософії; використання єдиної системи кредитних одиниць;

запровадження уніфікованих і визнаних на європейському просторі додатків до диплома; напрацювання та підтримування європейських стандартів якості із застосуванням порівняльних критеріїв, механізмів і методів їх оцінки [5].

Але, незважаючи на впровадження у вищих навчальних закладах основних положень кредитно-модульної системи більшість експертів визнають, що рівень знань студентів в Україні став значно нижчим, проте вчитися стало складніше, бо більшість вищих навчальних закладів країни по-своєму сприйняли Болонський процес, а отже, використали його у власних інтересах [7].

Основні фактори, що зумовлюють погіршення якості освіти в Україні, поділяються на внутрішні та зовнішні [7].

До внутрішніх відносяться: 1. Підвищення обсягу матеріалу, відведеного на самостійне опрацювання. 2. Накопичувальна система оцінок. 3. Невідповідність дисциплін, які викладають в Україні, європейським. 4. Міжнародне взаємне визнання документів про освіту, наукові ступені та вчені звання. 5. Номінальна автономія українських вищих навчальних закладів.

До зовнішніх відносяться: 1. Низькі обсяги фінансування з державного бюджету. 2. Незадовільний стан науково-дослідної діяльності вищих навчальних закладів на сучасному етапі. 3. Низький рівень інноваційності освіти.

Все вказане вище у науці та освіті призводить до того, що знижується престиж роботи науковця та викладача, якість підготовки сучасних випускників. Значною проблемою для всіх випускників, незалежно від рівня їх підготовки, роботодавці вважають відірваність знань від практики, непідготовленість до роботи, нерозуміння, як це працює. Так як ця проблема зустрічається найчастіше, компанії намагаються вирішувати її власними силами – шляхом додаткового навчання молодих спеціалістів безпосередньо в компанії, а також співробітництва безпосередньо з вищими навчальними закладами [2].

З точки зору студентів рівень освіти в Україні є критичним. Студенти розраховують не тільки на хорошу освіту та високий рівень знань, а й на диплом престижного вищого навчального закладу [6]. Але при цьому всьому, до сучасної української освітньої системи студенти ставляться вельми критично. Вони вважають, що вона забезпечує посередній рівень освіти. Багато із них хотіли б навчатися за кордоном, але головними перешкодами для отримання освіти за кордоном студенти вважають нестачу грошей, недостатнє знання іноземних мов, невизнання в Україні іноземних дипломів [6].

Задля покращення ситуації у сфері освіти та підвищення її авторитету потрібно мобілізувати зусилля роботодавців, вищих навчальних закладів і держави. Для цього необхідно реалізувати комплекс заходів, основними з яких повинні стати такі [4]: 1. Здійснення глобалізації та інкорпорації вищих навчальних закладів і встановлення над ними жорсткого державного контролю. 2. Докорінна реформація системи освіти, проте зміни повинні бути раціональними, доцільними, обережними й обґрунтованими. 3. Наявність конкуренції у вищих навчальних закладах державної форми власності та приватних. 4. Повернення державі монопольного права на заклади вищої освіти, а бюджет вищих навчальних закладів, у яких студенти навчаються за кошти держави, повинен бути сформований за рахунок слухачів, які навчатимуться за контрактом.

Список використаних джерел

1. Архипова С. П. *Якість освіти у контексті вимог сучасності* / С. П. Архипова // Вісник Черкаського університету : наук. журнал. – 2008. – Вип. 135. – С. 11–14. 2. Випускники українських ВНЗ очима роботодавців. Режим доступу: http://www.yourcompass.org/PDF%20Tables/Employees%20on%20University_Graduates.pdf. 3. Кудрявцева О.А. *Тестування як засіб перевірки якості знань з дошкільної педагогіки студентів*

педагогічного університету. Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/NiO/2009_7/2_rozdil/Kudryavtseva.htm. 4.Палисюк О. Основні проблеми системи вищої освіти в Україні та шляхи їх вирішення. Режим доступу: <http://www.osvitata.com/osvitata-vlada/osnovni-problemi-sistemi-vischo-osviti-v-ukra-ni-ta-shlyachi-ch-virishennya.html>. 5.Радомська Л.А., Стадній А.С. Українська система вищої освіти: переваги й недоліки болонського процесу. Режим доступу: http://conf.vntu.edu.ua/humed/2010/txt/Radomska_Stadny.php. 6.Студенти критично оцінюють рівень освіти в Україні. Режим доступу: <http://osvita.ua/vnz/news/17104>. 7.Турчин Я. Болонський процес та зона вільної торгівлі з ЄС: спільне для України. Режим доступу: <http://blogs.korrespondent.net/users/blog/areal90/a88554>.

В. А. Гладуш, В. Шилонова, В. Кляйн

ЗАКОРДОННЕ СТАЖУВАННЯ ВИКЛАДАЧІВ – ІННОВАЦІЙНА ФОРМА ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Післядипломна педагогічна освіта є складовою освіти дорослих та вагомою передумовою успішної діяльності викладача. Вона передбачає набуття нових та вдосконалення раніше набутих компетентностей на основі здобутої вищої освіти та практичного досвіду. Упродовж тривалого часу, а саме згідно до вимог Законів України «Про освіту» (1991, 2017) однією із форм підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників стало стажування. *Стажування* передбачає «...набуття викладачем закладу вищої освіти досвіду виконання завдань та обов'язків певної спеціальності» [1]. З метою дотримання принципів об'єктивності, неформальності та системності ця форма передбачала навчання з удосконалення професійного рівня на кафедрах сумісних за спеціальністю в інших закладах вищої освіти.

На сучасному етапі реформування всіх рівнів освіти все частіше піднімається питання встановлення стійких міжнародних зв'язків із закладами вищої освіти країн, що входять до Європейського Союзу. Це сприятиме підвищенню рівня комунікації та мобільності викладачів і студентів, формуватиме умови для організації спільних науково-дослідних проєктів тощо. Окрім того, відповідно до нових вимог щодо присвоєння науково-педагогічним працівникам вчених звань актуалізувалося питання організації закордонного стажування у закладах вищої освіти.

Вузькопрофільне стажування, тобто надання освітніх послуг викладачам конкретної спеціальності, передбачає умови надання їм нових теоретичних та практичних знань, опанування новітніми унікальними методиками, набуття досвіду викладацької діяльності, обмінятися корисною інформацією із зарубіжними колегами щодо проблематики актуальних наукових досліджень та отримати нові наукові зв'язки.

Обсяг програми визначається відповідно до тривалості стажування для педагога вищої і післядипломної освіти 180 годин, а це 6 кредитів ЄКТС з урахуванням самостійної (позааудиторної) роботи [2].

Мета закордонного стажування науково-педагогічних працівників: 1) поступово інтегруватися у міжнародний освітній та науковий простір; 2) підвищити рівень обізнаності щодо системи підготовки фахівців з вищою педагогічною освітою в одній з європейських держав; 3) вивчити досвід організації освітнього процесу, напрямки наукової діяльності, форми методичної роботи викладача вищої школи; 4) познайомитися з правилами та умовами академічної доброчесності; 5) встановити стійкі зв'язки з національною історією, культурою та традиціями системи вищої педагогічної освіти сусідньої держави; 6) познайомитися з досвідом організації освітньої, організаційної, методичної, наукової та виховної діяльності у закладі вищої освіти; 7) сприяти інтеграційним процесам у міжнародний освітній та науковий простір [3, с.198].

Гарним прикладом сьогодні є встановлення міжвузівських відносин України та Словаччини. ДЗВО «Університет менеджменту освіти», Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова заключили двосторонні угоди з Католицьким університетом в Ружомберку (Словацька Республіка). Одним із пунктів двосторонніх угод є організація стажування науково-педагогічних працівників [4].

Зміст програми стажування адаптовано до фахівців, які задіяні в освітньому процесі закладу вищої освіти з підготовки педагогічних працівників спеціальних закладів освіти. Програма включає компоненти, що формують інноваційні фахові компетентності спеціального педагога.

Модуль 1. Професійно-особистісний. Система спеціальної освіти в Словаччині. Підготовка педагогічних кадрів за спеціальністю «Спеціальна педагогіка» в Словаччині. Зміст освітньо-професійної програми першого (бакалаврського) ступеня вищої освіти за спеціальністю «Спеціальна педагогіка» в Словаччині. Організація системи навчання та виховання в спеціальній школі в Словаччині. Місце та роль центрів діагностики розвитку дітей у визначенні форм та закладів надання освітніх послуг. Особливості організації освітнього процесу в закладі з інклюзивним навчанням в Словаччині. Шляхи формування інклюзивного середовища в закладах освіти (дошкільних, шкільних, професійно-технічних, вищих). Педагогічні технології скринінгової та стимуляційної діяльності педагогічних працівників у процесі надання освітніх послуг.

Модуль 2. Посадово-функціональний. Посадові права та обов'язки науково-педагогічних працівників закладу вищої освіти Словаччини. Організація навчальної, методичної, наукової, організаційної та виховної роботи. Навчальна та методична документація викладача. Нормативно-правова база організації освітнього процесу ЗВО Словаччини. Контроль якості освіти, шляхи дотримання академічної доброчесності. Нормативна база щодо організації та впровадження інклюзивної форми навчання.

Модуль 3. Освітній менеджмент. Особливості освітнього менеджменту вищої школи (кафедра, інститут, факультет, університет). Порядок заміщення вакантних посад. Система управління в закладах спеціальної освіти. Організація методичної роботи. Форми післядипломної педагогічної освіти. Планування освітньої діяльності. Порядок та правила заміщення посад управлінських та науково-педагогічних кадрів у закладах вищої освіти. Особливості управлінської діяльності в закладах освіти з інклюзивною формою навчання.

Модуль 4. Освітологічний. Програма Erasmus +: чому вона того варта? Принципи роботи Програми, правила участі в країнах за межами Європейського Союзу. Національне агентство академічних обмінів, яке підтримує політику міжнародного співробітництва з боку держави (стипендіальні програми для громадян Словацької Республіки та для іноземців). Важливість інтернаціоналізації в університетах в Словаччині: побудова стратегій інтернаціоналізації, рейтинги інтернаціоналізації, приклади передової практики в області придбання іноземних партнерів. Болонський процес і система вищої педагогічної освіти в Європі. Інновації та інформаційні технології майбутнього сучасної освіти спеціальних педагогів. Вивчення та використання міжнародного досвіду щодо запровадження інтегрованого та інклюзивного навчання.

Модуль 5. Інформаційно-комунікативний. Цифровізація освітнього процесу університету, факультету, інституту. Стан та перспективи електронного документообігу. Методика використання технічних засобів навчання. Форми надання освітніх послуг. Форми підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівни-

ків. Особливості застосування дистанційних форм навчання. Індивідуальне навчання: вимоги, перспективи, проблеми.

Модуль 6. Інноваційно-дослідницький. Наукові дослідження зі спеціальної педагогіки та психології на сучасному етапі в Словаччині. Порядок фінансування наукової роботи викладачів закладів вищої освіти. Міжнародні дослідницькі проекти, що виконуються в дослідних групах. Специфіка побудови міжнародних проектів. Правила подачі заявок на гранти – загальні елементи всіх джерел фінансування, в тому числі: структура бюджету, етапи досліджень, розрахунки дослідників за результатами досліджень. Джерела інформації про грантові програми зі спеціальної педагогіки.

Форма стажування науково-педагогічних працівників – комбінована і включає поєднання інституційних форм з дистанційною. З метою чіткої організації методичного, наукового, освітнього супроводу особи, яка проходить стажування розпорядженням директора Інституту із числа досвідчених працівників кафедри спеціальної та лікувальної педагогіки призначається супервізор.

Інституційні форми передбачають відвідування Університету (м. Ружомберок), Інституту (м. Левоча) згідно з планом-графіком, узгодженим обома сторонами. Частково лекції, круглі столи проходять в Інституті, решта в он-лайн режимі за дистанційною формою. Стажування передбачає відвідування єдиного в Європі Музею спеціального шкільництва в м. Левочі та трьох спеціальних закладів освіти м. Левочі, зустріч з науково-педагогічними працівниками та здобувачами вищої освіти Інституту Юрая Палеша в Левочі, проведення лекційного та практичного заняття з навчальних дисциплін за спеціальністю. Також програмою передбачається участь у науково-практичних конференціях, круглих столах тощо. За підсумками спільної роботи готується до публікації у фахових виданнях наукова стаття стажиста та супервізора стажування.

Під час навчання стажисти опановують проектний підхід до організації освітнього процесу, навчаються писати та подавати власні обмінні, навчальні та дослідницькі проекти для отримання фінансування зі спеціальних фондів ЄС, знайомляться з потенційними можливостями реалізації принципу мобільності студентів та викладачів через використання фондів ЄС, призначених для фінансування компоненту мобільності, налагоджують корисні зв'язки із словацькими колегами.

По завершенню стажування учасники отримують відповідний сертифікат про закордонне післядипломне стажування. Робочі мови: словацька, українська та російська. Частина тем доступна для обговорення англійською. Транспортні витрати, помешкання та харчування здійснюються за власний рахунок стажистів.

Таким чином, закордонне стажування викладачів закладів вищої освіти за спеціальністю «Спеціальна педагогіка» створює можливість успішно оволодіти такими загальними і фаховими компетентностями: професійно-особистісна (*теоретико-методологічна, предметно-методична, предметно-діяльнісна, корекційно-педагогічна, професійно-творча, морально-ціннісна, громадянська*), посадово-функціональна (*функціонально-поведінкова, проєктувально-корекційна, технологічна, діагностично-прогностична*), управлінська (організаційна, лідерська), освітлогічна (*світоглядна, культурологічна*), інформаційно-комунікативна (*комунікативно-педагогічна, культурно-педагогічна, етико-педагогічна*), інноваційно-дослідницька (*пізнавальна, науково-дослідницька*), що є вагомою передумовою успішної науково-педагогічної діяльності.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс] / Спосіб доступу: <https://osvita.ua/legislation/law/2231/>. 2. Роз'яснення Міністерства освіти і науки щодо змін у

Порядку підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://osvita.ua/school/69722/>. 3. Післядипломна педагогічна освіта дефектологів в Україні: теорія і практика. Монографія. / В.А. Гладуш. – Д.: Пороги, 2012. – 292 с. 4. Католицький університет в Ружомберку [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://www.slovakagency.com.ua/ua/katolickij-universitet-v-ruzhomberku/>.

Доповідь підготовлена в рамках проекту VEGA № 1/0522/19 «Створення інклюзивного середовища в дитячому садку та інклюзивних підходів у діагностуванні та стимулюванні розвитку соціально незахищених дітей» (Словацька Республіка).

Т. О. Гриб, Т. Г. Клименченко

ІННОВАЦІЙНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ОБ'ЄКТ НАУКОВОГО АНАЛІЗУ

Постановка проблеми. Інноваційні процеси у сфері вищої освіти вимагають створення інноваційного освітнього середовища від розвитку якого значною мірою залежить конкурентоспроможність майбутніх фахівців на ринку праці та ефективність процесу їхнього професійного становлення у закладах вищої освіти [5].

Педагогічна інновація - це процес створення, поширення і використання нововведень для розв'язання тих педагогічних проблем, які до цього часу вирішувались по-іншому [2].

Основу інноваційних процесів в освіті складають дві важливі проблеми педагогіки - проблема вивчення, узагальнення і поширення передового педагогічного досвіду та проблема впровадження досягнень психолого-педагогічної науки в практику. Результат інноваційних процесів - використання теоретичних і практичних нововведень. Управління інноваційним процесом передбачає аналіз і оцінку введених педагогічних інновацій, створення умов для їх успішної розробки і застосування [4,5].

Мета дослідження: характеристика поняття «інноваційне освітнє середовище», визначення складових інноваційного середовища навчального закладу вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Підготовка майбутнього спеціаліста в будь-якій галузі потребує формування професійної компетентності на усіх рівнях, а саме: змістовому, організаційному, функціональному, комунікативному. Сучасні запити до конкурентно спроможного фахівця передбачають орієнтацію на спеціаліста високої кваліфікації, який досконало володіє новітніми технологіями [4,5].

А.Каташов розглядає поняття «освітнє інноваційне середовище навчального закладу» як сукупність духовно-матеріальних умов функціонування закладу освіти, що забезпечує розвиток вільної і активної особистості, реалізацію творчого потенціалу людини [1, с.8].

У дослідженнях Н.Разіна поняття «інноваційне освітнє середовище» визначається як комплекс взаємопов'язаних умов, які забезпечують освіту людини, формування особистості з інноваційно-творчим мисленням, її професійну компетентність [3].

Зауважимо, що особливість є одночасно і продуктом, і творцем інноваційного середовища. Логічним є результати дослідження В.Ясвіна, який розуміє освітнє середовище як «систему впливів і умов формування особливості за заданим взірцем, а також можливостей для розвитку, що є в соціальному і просторово-предметному оточенні» [6, с.14]. Автор наголошує, що тип освітнього середовища визначається його умовами і можливостями, що сприяють розвитку активності (або пасивності), людини, її особистісної свободи (або залежності). Дослідник стверджує, що освітнє середовище не має чітко фіксованих меж, останні визначаються

самими суб'єктами освітнього процесу (керівниками освітніх установ, педагогами, батьками, дітьми) [6].

Проаналізувавши думки багатьох учених, вважаємо, що інноваційне освітнє середовище – це система педагогічних умов особистісного та професійного розвитку особистості, яка включає територію, у межах якої діють правила інноваційної діяльності та новітні ідеї, оригінальні педагогічні технології, які застосовуються у професійній підготовці майбутніх фахівців та сприяють удосконаленню їхньої фахової компетентності.

Варто зазначити, що немає чітко визначених структурних компонентів інноваційного освітнього середовища. Узагальнюючи одержані дані ми можемо виділити складники інноваційного освітнього середовища: 1) гуманістичні підходи до створення; 2) зміст інноваційного освітнього середовища; 3) наявність матеріально-технічного забезпечення; 4) ефективне використання студентами науково-методичних та матеріально-технічних можливостей закладу вищої освіти; 5) комплекс навчально-методичного забезпечення; 6) тактика формування інноваційних процесів у ЗВО; 7) суб'єкт-суб'єктні відносини усіх учасників освітнього процесу; 8) самовдосконалення особистості та робота у творчому науково-пошуковому режимі; 9) застосування інноваційних педагогічних технологій та ідей.

Таким чином, інноваційне освітнє середовище, багатокomпонентне, поліфункціональне і різновекторне за характером впливу, має ефективність за умов синергетичної взаємодії його складових, що забезпечується стратегічним менеджментом адміністрації закладу.

Список використаних джерел

1.Каташов А.І. Педагогічні основи розвитку інноваційного освітнього середовища сучасного ліцею: автореф. дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.01. Луганськ, 2001. 20 с. 2.Микитюк С.О. Освітнє середовище як ресурс якості підготовки педагогів у ВНЗ. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pednauk/2012_6/308.pdf (дата звернення: 18.06.2019). 3.Разіна Н. О. Акмеологічний підхід до розвитку професіоналізму сучасного педагога в інноваційному освітньому середовищі середньої школи. Вісник наукової школи педагогів «АКМЕ», 2009. Випуск 3. 4.Рибалко П.Ф. Організація фізкультурно - оздоровчого середовища дитячої освітньої установи. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : наук. Журнал – Суми: 2019. № 10 (94). С.176-186. 5.Цюняк О.П., Інноваційне освітнє середовище як чинник професійного ставлення майбутніх магістрів початкової освіти. Теорія і методика професійної освіти, 2019. Випуск 14. Т. 1. С.175-178. 6.Ясвін В. Векторна модель шкільного середовища. Директор школи, 2008. № 6. С.13-22.

L. V. Hryhorenko

MEDICAL TERMINOLOGY IN THE SYSTEM OF MODERN EDUCATION AND SCIENCE

Aim of the research – to analyze medical terminology applied in the process of education in high medical establishments of Ukraine. In order to achieve the aim of the research the following *methods* have been used: the comparative method, the method of translation, the method of dictionary definitions, the method of interpretation, the quantitative analysis.

Terminology is the study of terms and their use. **Terms** are words and compound words that in specific contexts are given specific meanings, meanings that may deviate from the meaning the same words have in other contexts and in everyday language [1]. **Medical terminology** is the standardized means of communication within the healthcare industry. Medical terminology is language that is used to accurately describe the human body and associated components, conditions, processes and process in a science-based

manner. Most medical terms consist of three basic components: root word (the base of the term), prefixes (letter groups in front of the root word) and suffixes (letter groups at the end of the root word). When placed together, these three components define a particular medical term. For example, the term *subhepatic*, which means «situated under / on the ventral side of the liver» and refers to the interlobular branches of the portal vein, is a medical term that consists of the aforementioned three components [2]. English medical terminology is composed of vocabulary of classical (Greek and Latin) origin, e.g. *in vivo*, *in vitro*, *deficit*, *herpes simplex*, *kyphosis dorsalis juvenilis* – from Greek: e.g. *phleb-*, *phlebo-* (i.e. *phlebitis*, *phlebotrombosis*); from Latin: e.g. *ven-*, *veno-* (i.e. *venesection*, *venoatrial*) (Webber 1996:17) and vocabulary of Germanic (Anglo-Saxon) origin, e.g., *blister*, *bruise*, *graze*, *freckle*, *birthmark*, *chilblains* etc. The spelling of medical terms is really crucial. The words *ileum* (i.e. part of the small intestine) and *ilium* (i.e. part of the pelvic bone) (Chabner 1991:3-7) are homophones but their actual meaning is clear when they are embedded in the context. **Suffixes** appear at the end of a medical term and, like prefixes, modify the meaning of the word. Common suffixes include *-itis*, meaning «*inflammation*,» *-ic*, meaning «*pertaining to*» and *-pathy*, meaning «*disease*.» Sometimes, there are multiple suffixes that have the same meaning. For example, both *-ic* and *-ous* mean «*pertaining to*.» The medical terminology education process teaches when to use different suffixes using both memorization and an understanding of word parts. For example, *subpub-ic* – підлобковий; *supernutri-tion-* надлишок харчування; *sympathet-ic* – симпатичний – *ganglion* – симпатичний вузол; *thanato-phobia* – танатофобія; *patho-psychology* – патопсихологія; *patho-logist* – патологоанатом [3]. In the process of word building in medical specialist lexicon alongside affixes proper stand elements that are called **combining forms**. In medical specialist lexicon the words *cheilitis*, *cheilosis*, *cheiloplasty*, *cheiloschisis*, *cheilorrhaphy* built after the pattern with a combining form *cheilo-* stand between compounds and derived words in their characteristics. On the one hand, the first component *cheilo-* (Greek, lip of the mouth) seems to bear all the features of a stem and preserves semantic associations with the free form *cheilos*. On the other hand, the meaning of *cheilo-* it includes a congenital irregularity in which there is a cleft not only in the lips, but in the upper jaw, in the hard and soft palates, that it is certainly approaching that of a suffix. Medical terms in English and Ukrainian languages can be **simple**: lat. *pharynx* – *pharynx* – глотка, and **complex**: lat. *spina iliaca posterior inferior* – нижня задня клубова вість, *colonnae renales* – нирковий стовб.

Eponyms have played a very significant linguistic role in technical and scientific terminology [4]. The practice known as eponymy, from «*епонім*», comes from the Greek word «*εponimos*», meaning giving one's name to a thing or a person, from «*επι*» (upon) and «*ονομα/ονυμα*» (name). Typically, an eponym comes from the name of a person – real, fictional, mythical, or imaginary – but it can also come from a brand name. The example of eponyms are «*Hodgkin's disease*»; «*Tay's syndrome*»; «*Bell palsy*»; «*the Circle of Willis*»; «*a positive Babinski*»; «*Marcus Gunn pupil*»; «*the Bence Jones protein*». Some eponyms are not truly eponyms, because the noun used is not actually the name of a person: *Caisson's disease*. Some eponyms do not refer to the same person: *Pick cell (foam cell)*, *Pick's disease (a neuro-degenerative disorder)* and *Pick's pericarditis* [5].

Conclusions. Medical terminology eases clinical proceedings and enables everyone involved in the process of treatment and care to perform more efficiently for the patient's benefit. The majority of terms are derived from Greek and Latin and the science-based vocabulary follows a systematic methodology. The best way to learn medical terminology is become familiar with the structure and the most commonly used components. In the case of scientific texts, in general, and medical articles in particular, the translator has to

adhere to the norms that govern such types of texts in the target language.

References

1. Foucault M. *The Archaeology of Knowledge* / M. Foucault. – Amsterdam : Morrow, 1970. – 350 p.
2. Harris A. *Discourse Analysis: A sample text* / A. Harris, S. Zellig // *Language*. – № 28. – 2007. – P. 349– 379.
3. Markovina I. Y. *New English-Russian and Russian-English medical dictionary* / N.V. Morozov, I. Y. Markovina. – Moscow : Moscow State Linguistic University, 2009. – 287 p.
4. Merriam-Webster's *Medical Dictionary*. – New Jersey : Wiley publishing Inc., 2006. – 833 p.
5. Whitmore I. *Terminologia anatomica: International Committee on Anatomical Terminology* / I. Whitmore. – Stuttgart : Thieme, 1998. – P. 111–114.

Т. А. Жержова

НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКАЯ РАБОТА ВРАЧЕЙ-ИНТЕРНОВ АКУШЕРОВ-ГИНЕКОЛОГОВ НА ЭТАПЕ ОБУЧЕНИЯ В ОЧНОЙ ЧАСТИ ИНТЕРНАТУРЫ

Наряду с основной подготовкой по специальности, высшая школа на последипломном этапе также способствует развитию личности с широким кругозором, и в полной мере позволяет раскрыть творческий потенциал человека.

Комплексная подготовка позволяет подготовить грамотного специалиста, склонного к аналитической деятельности. Научно-исследовательская работа важна в процессе обучения в интернатуре, так как врачи-интерны не могут ограничиваться лишь базовыми знаниями, а должны стремиться к их расширению и углублению с целью применения на практике.

При подготовке научно-исследовательской работы проводится углубленное изучение литературы по предложенной преподавателем теме, отбор и обследование пациентов, оформление их индивидуальных карт, анализ полученных результатов. В конце второго года обучения в очной части интернатуры всем врачам-интернам предоставляется возможность выступить с результатами своей работы и принять участие в обсуждении работ, выполненных их коллегами. Кроме того, интерны имеют возможность опубликовать тезисы своих исследований в специальных ежегодных сборниках для молодых ученых.

Выполняемая аналитическая работа, как правило, одномоментная, то есть набор материала, анализ и сообщение с заключением и выводами завершаются в течение двух лет. Она редко требует продолжения, но, спустя несколько лет, такая работа может быть повторена на новом уровне, что позволяет отследить динамику ряда процессов. Темы выполняемых работ продиктованы актуальными проблемами акушерства и гинекологии. В процессе решения поставленной задачи интерны под руководством преподавателя учатся анализировать, получают навыки выступления с докладами и демонстрацией презентаций перед профессиональной аудиторией.

Исследовательская работа формирует осознанность действий и понимание своей роли в создании ценностей. Результаты выполненных исследований при их научной значимости позволяет интернам ощутить реальную деятельность. Выполненное исследование может стать стартовой площадкой для поступления в аспирантуру и продолжение работы осуществляется на следующем, более высоком уровне.

Таким образом, научно-исследовательская работа в врачей-интернов становится началом творческого пути специалиста. Известно, что любое знание лучше усваивается, если человек мотивирован текущей деятельностью. Выполняя научно-исследовательскую работу, врач-интерн овладевает научным методом познания, что способствует углубленному и творческому освоению теоретического

матеріала. В процесі виконання науково-дослідницької роботи йде навчання методології і засобами самостійного рішення не тільки практичних, але й наукових завдань, прививаються навички роботи в наукових колективах, здійснюється знайомство з методами і прийомами організації науково-дослідницької роботи. Так, аналітична робота може виконуватися в період проходження заочної частини інтернатури. Індивідуалізований шлях підготовки спеціалістів-медиків дозволяє максимально реалізувати потенціал інтерна і забезпечити преемственність в підготовці кадрів вищої кваліфікації.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про вищу освіту» (Відомості Верховної Ради, 2014, №37-38, ст.2004) із змінами, внесеними згідно із законом №76-VIII від 28.12.2014// ВВР. – 2015. - №6. 2. Мингаурова А.Г. и др. Клиническое мышление: проблемы формирования и развития. Медицинский альманах. №2 (47), 2017, с.28-29.

А. М. Олійник, Н. О. Федіна

ВИЩА ОСВІТА: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Із розвитком вищої освіти тісно пов'язаний стан молодіжної політики у державі, у тому числі доступ молоді до вищої освіти. Ефективна молодіжна політика - це: високий рівень життя у державі; доступ молоді до середньої та вищої освіти, охорони здоров'я, ринку праці та інших сфер життя; розвиток фізичної культури та спорту; доступ молоді до організації бізнесу.

З проголошенням України як незалежної держави було закладено початок розвитку національної вищої освіти. Увага держави до освіти мала цілком закономірний характер як до складової освіченості населення так і до можливих потенційних реформ. Доречно зазначити, що за радянської доби на теренах України було організовано провідні освітні та наукові центри. Такими центрами стали Національний університет «Острозька академія», Національний університет «Києво-Могилянська академія» які відродили та поглибили кращі освітні традиції та стандарти. Достатньо іноваційно в Україні розвивається Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Одеський гідрометеорологічний інститут, низка інших провідних вищих навчальних закладів, які розвивають та удосконалюють стандарти вищої освіти, поступово інтегруються до світової спільноти. Однак, незважаючи на те, що протягом усього періоду незалежності в Україні активно формувались та розвивались ВНЗ, вони не стали продуктивним рушієм економічних, соціальних та правових реформ. Головним чином це пов'язано з тим, що держава не стимулювала розвиток якісних, інноваційних, дослідницьких освітніх центрів, не долучала їх до очевидних та закономірних реформ. Це ж стосується результатів дисертаційних, монографічних досліджень, які сьогодні не затребувані для реформ, водночас наука продовжує бути у «немилості» у суспільстві та державі в цілому. ВНЗ розвиваються без урахування потреб суспільства та держави, що не означає що наукові дослідження розвиваються тим же шляхом. На відміну від провідних демократій світу, де освіта і наука перебувають у полі зору державних політиків, в Україні такий підхід відсутній. До того ж не усі ВНЗ належну увагу приділяли якості освіти, взаємодії з роботодавцями, якісним теоретично - практичним методикам [2].

Незважаючи на те, що останнім часом провідною є тенденція щодо кількості ВНЗ, видається, що це питання є дискусійним. Очевидно, що держава у цій ситуації мала б звертати більше уваги підвищенню вимог до якості освіти, мотивації студентів та науково-педагогічних працівників.

Слід зауважити, що протягом 1993–2006 рр. в Україні відбувалося впровадження різних незалежних форм оцінювання вступників до ВНЗ. У 2006 р. зовнішнє незалежне оцінювання було запроваджено у системі загальної середньої освіти, що стало важливим кроком до подолання корупції в освіті, організації рівних умов вступу до ВНЗ. Водночас беззастережне запровадження ЗНО у системі середньої та вищої освіти видається дискусійним, особливо щодо гуманітарних наук. До того ж без якісної та системної реформи середньої освіти комплексна реформа вищої освіти неможлива.[1]

Значні сподівання на якісне та системне реформування вищої освіти пов'язані з ухваленням Верховною Радою України ще 01.07.2014 р. Закону України «Про вищу освіту»[3]. Незважаючи на всю його позитивну та конструктивну спрямованість, він не став законодавчим локомотивом якісних реформ. Водночас ініційовані новації у вищій освіті, що покликані розвивати її у міжнародно -інтеграційному напрямі, призвели до певної тенденційності. Тому видається доцільним звернути увагу на ключові проблеми. По-перше, вища освіта не є повною мірою доступною, зокрема для молоді, учасників АТО, осіб з інвалідністю тощо. Організація та проведення ЗНО часто межують з дотриманням основоположних прав людини, освітніх потреб окремих категорій соціально вразливих груп населення. Недостатньо переконливим видається запровадження ЗНО при вступі на навчання за кошти фізичних та юридичних осіб до магістратури. Значна частина талановитої молоді обирає зарубіжну вищу освіту, з огляду на більш гнучкі правила вступу, освітнього процесу, більш сприятливі умови доступу до ринків праці інших держав. Тому доречною є теза, що наша держава фактично спонсорує вищу освіту Польщі, Чехії, Словаччини тощо. По-друге, законодавець не мотивує інноваційний розвиток вищої освіти, партнерство з бізнесом, роботодавцями, владними інституціями, запровадження гнучких методик викладання, інтеграцію до міжнародної освітньої спільноти. По-третє, сучасна вища освіта вимагає належної мотивації студентів до якісних знань. Так звана лекційно-семінарська модель у наш час вже не зовсім працює, тому й потребує докорінних змін на користь практико-орієнтованої моделі освіти, де домінуватимуть практичні заняття, лабораторні роботи, стажування тощо. За таких обставин талановита молодь, викладачі не бачать свого професійного майбутнього в Україні, і тому шукають відповідь в інших державах. Освітня, наукова міграція є не менш загрозливою, ніж трудова [2].

Список використаних джерел

1.Архипова С.П. *Якість освіти у контексті вимог сучасності* / С.П. Архипова [Електронний ресурс]. –URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vchu/N135/N135p011-014.pdf (02.05.2013). 2.*Вища освіта в Україні [Текст] : навчальний посібник / за ред. В. Г. Кременя, С. М. Ніколаєнка. – К. : Знання, 2005. – 327 с.* 3.*Закон «Про вищу освіту» Розділ I.* - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

М. О. Рогова

ДІАГНОСТИКА ТИПОВИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ВИКЛАДАЧІВ (НА ПРИКЛАДІ ФІЛОЛОГІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ ДОННУ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА)

Актуальність проблеми. Безперервна взаємодія викладача та студента – це один із найголовніших аспектів вищої освіти. Саме викладач є суб'єктом управління навчально-виховного процесу. Це зумовлює появу низки вимог до сучасного педагога, а саме – наявність і вміння керувати певними особистісними якостями, психологічними рисами і педагогічними здібностями. Типи викладачів знаходять своє «відображення» в типових індивідуальних стилях педагогічного спілкування.

Вивченням індивідуального стилю спілкування займалися такі вчені: М.Заброцький, А.Коротаєв, В.Мерлін, Г.Мешко, Л.Савенко, Т.Тамбовцева, тощо. Вагомий внесок у розроблення типологій викладачів зробили Я.Корчак, В.Сорока-Расинський, М.Тален та ін.

Мета дослідження – визначити типові особливості викладачів (на прикладі філологічного факультету ДонНУ імені Василя Стуса).

Виклад основного матеріалу. В основі типології сучасного викладача закладу вищої освіти, яку розробив американський психолог М. Тален, лежить стиль педагогічного спілкування [1]. Ми розробили анкету з метою визначення вказаних науковцем моделей поведінки викладача. Студентам пропонувалося обрати один із запропонованих варіантів відповіді на 22 питання.

У лютому 2020 року ми провели анкетування серед студентів 1-5 курсу філологічного факультету Донецького національного університету імені Василя Стуса. Аналіз проведеного опитування дозволив нам вивчити моделі поведінки українських викладачів за типологією М. Талена очима студентів.

Участь в опитуванні взяли 63 студенти філологічного факультету Донецького національного університету імені Василя Стуса. Було оцінено 21 викладача Донецького національного університету імені Василя Стуса.

Ми отримали такі результати:

– модель поведінки «Менеджер» (42,9 % викладачів): викладачі такого типу орієнтовані на створення сприятливої атмосфери у діяльності студентів, стимулювання їх ініціативи і самостійності. «Менеджер» намагається обговорити з кожним зі своїх вихованців зміст діяльності, забезпечити якісний контроль і оцінку кінцевого результату. Такий викладач завжди допоможе вирішити складне питання.

– модель поведінки «Гід» (9,5 % викладачів): лаконічний, точний, стриманий, коректний. Енциклопедист. Відповіді на всі запитання давно відомі, як і запитання, які можуть цікавити студентів. Чудово володіє педагогічними технологіями і технікою, а тому іноді його заняття бувають трохи передбачувані.

– модель поведінки «Керівник групової дискусії» (19 % викладачів): головним у навчально-виховному процесі вважає досягнення згоди і співробітництва між студентами, вбачаючи сою роль у посередництві. Для «керівника групової дискусії» пошук демократичної згоди важливіший за результат дискусії.

– модель поведінки «Тренер» (23,8 % викладачів): створює атмосферу спілкування у студентській групі, насичену духом корпоративності. Студенти у даному випадку стають ніби «гравцями» однієї команди, де кожен окремо не важливий як індивідуальність, а в групі усі разом досягають успіхів. Викладач переймає функції натхненника успішної групової пізнавальної діяльності, для якого головне кінцевий результат, успіх, перемога.

– модель поведінки «Майстер» (4,8 % викладачів): викладач виступає як взірць поведінки, що повинна, безумовно, копіюватися і не тільки в навчальному процесі, але й у відношенні до життя взагалі. Викладач такого типу є «артистом», який уміє зацікавити слухачів та максимально звернути усю увагу аудиторії на себе.

Отже, як бачимо, на філологічному факультеті Донецького національного університету імені Василя Стуса найбільше працює викладачів-менеджерів. Це сучасні викладачі, які прагнуть так вибудувати зміст педагогічної діяльності, щоб досягати якісного кінцевого результату. Прикро, що, на думку опитаних студентів, серед викладачів, що працюють на філологічному факультеті, тільки один викладач є взірцем поведінки не тільки у навчанні, а й в житті, причому це виявилася молода викладачка, завідувач кафедри. Позитивним, на нашу думку, є той факт,

що більшість викладачів, на думку студентів, формують у них командний дух, а це одна із основних компетентностей 2025, складовою якої є комунікативна компетентність. Тому формувати індивідуальний стиль педагогічного спілкування майбутнього викладача – це вимога часу.

Нами визначено основні моделі поведінки викладачів Донецького національного університету імені Василя Стуса за типологією М. Талена. На думку опитаних студентів, домінує модель «Менеджер» - вона притаманна 42,9 % викладачам, що працюють на філологічному факультеті.

Список використаних джерел

1. Подоляк Л.Г. Психологія вищої школи: навчальний посібник для магістрантів і аспірантів / Подоляк Л.Г., Юрченко В.І. – К.: ТОВ «Філ-студія», 2006. – 320 с.

Т. А. Жержова

ЗНАЧЕНИЕ ПРАКТИЧЕСКИХ НАВЫКОВ В ОЦЕНКЕ УРОВНЯ ПРОФЕССИОНАЛИЗМА ВРАЧЕЙ-ИНТЕРНОВ АКУШЕРОВ-ГИНЕКОЛОГОВ

Система образования, в том числе медицинского, в связи с развитием информационных технологий, меняется кардинально. Получение знаний глобализируется, образовательные интернет-ресурсы позволяют получать практически любые знания с любой точки доступа.

Получение знаний сейчас зависит не от возможностей, а от желания обучающегося. Сокращается число аудиторных теоретических занятий, которые трансформируются в дистанционную форму получения знаний. Роль преподавателя заключается не столько в предоставлении информации, сколько в помощи ее «фильтрации». В это же время, постоянно возрастает количество профессиональных компетенций, которыми должен владеть специалист, и освоить их без специальной практикоориентированной обучающей среды (клинической и/или симуляционной) практически невозможно. Несмотря на то, что компетентность является интегрированным показателем, одним из ее ключевых звеньев является понятие «практический навык».

Проводя анализ перечня, структуры, содержания, формы обучения и аттестации практических навыков на последипломном этапе, мы неоднократно сталкивались с рядом проблем. В частности - несоответствия уровня прилагаемых усилий кафедрами уровню освоения практических навыков студентами, которые впоследствии приступали у нас к обучению в интернатуре. Проведенные нами исследования, позволили из всей совокупности имеющихся в типовой программе по интернатуре практических навыков выделить наиболее значимые в ведении амбулаторного приема, в гинекологических и акушерских отделениях; помочь освоить методику их выполнения, а также проконтролировать освоение практических навыков на этапе заочной части интернатуры. Контроль проводится сотрудниками кафедры согласно графика посещений заочных баз 2 раза в год. Такой подход позволяет выработать наиболее объективные критерии качества освоения практического навыка в профессиональном и методическом плане. При проведении практических занятий в очной части интернатуры и при контроле в заочной части врачу-интерну предоставляется: 1) возможность описать практический навык как элемент профессиональной деятельности, 2) возможность демонстрации практического навыка и формирования уровня практической компетентности.

Врач-интерн знает о наличии: 1) запланированных временных параметров выполнения практического навыка; 2) возможности измерения результата (аттестации) профессиональной деятельности; 3) наличие технических, методических и организационных возможностей его выполнения с использованием клинической, симуляционной форм обучения и аттестации.

В результате данной работы сформировалась единая структура изложения той или иной методики, более качественного и профессионального выполнения практических навыков.

Список использованных источников

1. Закон України «Про вищу освіту» (Відомості Верховної Ради, 2014, №37-38, ст.2004) із змінами, внесеними згідно із законом №76-VIII від 28.12.2014// ВВР. – 2015. - №6. 2. Мингаирова А.Г. и др. Клиническое мышление: проблемы формирования и развития. Медицинский альманах. №2 (47), 2017, с.28-29. 3. Морозова О.М. Пошук Стандартів вищої медичної освіти для вдосконалення системи охорони здоров'я// Актуальні питання якості медичної освіти: матеріали XIII науково-практичної конференції з міжнародною участю. – Тернопіль, 2016. – Т.1. – с.109-110.

С. Ф. Азарков, Е. А. Толстикова, В. М. Байбаков, И. Г. Кириченко

ЭКСПРЕСС-ТЕСТИРОВАНИЕ СТУДЕНТОВ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ СУБД MS ACCESS

Тестирование является общепризнанным методом оценки знаний и компетенций обучающихся, а Болонский процесс признает тестирование как эффективный метод контроля усвоения знаний студентами. Однако, письменное тестирование студентов требует больших ресурсных и временных затрат со стороны преподавателя [2]. В связи с этим разработана прикладная программа с использованием системы управления базой данных (СУБД) MS Access [1], которая лишена упомянутых недостатков.

Форма тестового контроля (рис.1) используется студентом при решении теста формата А (один правильный ответ из пяти дистракторов). Ключевым является поле выбора дистрактора, после ответа на вопрос студент может переходить к работе над следующим тестом.

AnswLetter:	Distracte:
A	left border offset;
B	shift of the right border;
C	displacement of the upper boundary;
D	normal borders of the heart;

Рис.1 Форма выбора дистрактора к тесту 1.

При необходимости студент может повторно обратиться к тесту 1, при этом предыдущий вариант ответа виден в поле Answer и доступен к корректировке. После окончания тестирования студенту доступна форма вывода результатов тестирования (рис.2), которая отражает количество правильных ответов и общую оценку.

N Занятия	1
Всего тестов:	20
Правильных	14
% Правильных	70
Оценка	3

Рис.2. Форма вывода результатов тестирования для студента.

Более подробная информация представляется преподавателю (рис.3), доступны ответы студента по каждому вопросу теста и правильность ответа, что позволяет в дальнейшем сформулировать индивидуальную траекторию обучения для каждого студента.

Stud	Answ	StudT	Stud	studid
1	A	1	1	622
2	C	0	1	622
3	A	1	1	622
4	A	1	1	622
5	A	1	1	622
6	C	1	1	622
7	B	1	1	622
8	C	0	1	622
9	B	1	1	622
10	E	0	1	622
11	C	0	1	622
12	A	1	1	622
13	A	1	1	622
14	C	1	1	622
15	E	0	1	622
16	A	1	1	622
17	C	1	1	622
18	C	1	1	622
19	A	1	1	622
20	E	0	1	622

AnsweLetter	Distract
A	left border offset;
B	shift of the right border; смещение правой границы;
C	displacement of the upper boundary;
D	normal borders of the heart; нормальные границы сердца;
E	displacement of all three borders of the heart. смещение всех трех границ сердца.

N Занятия	1	Всего тестов:	20	Правильных	14	% Правильных	70	Оценка	3
-----------	---	---------------	----	------------	----	--------------	----	--------	---

Рис. 3. Форма вывода результатов тестирования для преподавателя.

Программа позволяет, в частности, хранить и использовать большое количество тестовых заданий и других инструментов контроля знаний обучающихся. Она чрезвычайно удобна и для преподавателя, и для студента, поскольку наглядно отображает условия задачи и варианты ответов, позволяет оптимизировать систему контроля усвоения полученных знаний студентов, облегчает работу преподавателя и экономит время и материальные ресурсы.

Таким образом, разработанная программа автоматизации процесса тестирования студентов экономит время и материальные ресурсы и может быть рекомендована к использованию в учебном процессе вузов.

Список використаних джерел

1.Агарков С.Ф., Т.Н. Шевченко, Е.А.Толстикова. Использование системы управления базами

данных (СУБД) MS ACCESS при разработке тестовых задач крок-3. Теорія та практика сучасної науки та освіти 2019. Матеріали Міжнародної наукової конференції. 29-30 листопада 2019 р., м.Дніпро. Частина II. – Наук. ред. О.Ю.Висоцький. – Дніпро: Охотнік, 2019. – 414 с. 2.Шамшина Н. Использование программы MS Access для создания электронных учебно-методических комплексов // Фізико-математична освіта. Науковий журнал. - Суми : СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2014. - № 1 (2). - С. 45-53.

E. V. Anisenko

FORMATION OF COMMUNICATIVE ABILITIES OF STUDENTS OF HIGHER TECHNICAL EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS IN THE PROCESS OF LEARNING FOREIGN LANGUAGE

The importance of the problem of the formation of communicative abilities of students in higher educational institutions of technical profile is due to changes in the educational system, its orientation towards the formation of communicative competence of future specialists.

Changes in the development of international contacts, the latest technologies require the training of specialists of various profiles who speak a foreign language at the level of professional communication. It should be noted that the problem of training a many-sided specialist, who must have a high level of culture and be mobile in a dynamic society, nowadays occupies the minds of many researchers and has not yet been completely resolved.

One of the main requirements of this problem, in our opinion, is determined formation of communicative abilities of future specialists.

The significance of this study is also determined by the need to prepare students of higher educational institutions of a technical profile for communicative activity in conditions of professional communication and insufficient study of this problem.

Among scientists (E.M.Kabanova-Meller, N.D.Levitov, N.A.Rykov, P.N.Shimbirev, S.S.Antonenko, E.I.Boyko, G.S.Kostyuk, K.K.Platonov, A.N.Leontyev) three basic concepts dominate about the correlation of skills and abilities:

1.Abilities are incomplete skills, the stage of their creation [4,p.45]. Skills are characterized as a stereotyped automated operation, which is necessary when performing those elements of objective actions where accuracy, fastening of connections, and identical typical actions are required.

2.Abilities if compared with skills are higher formation. The higher the level of ability, the more creativity is developed in it [4,p.45].

3.The correlation of skills and abilities is considered from the point of view of the degree of mastery in the performance of a certain type of activity: they distinguish abilities that go «after knowledge» and abilities that show one or another degree of mastery, which follow the stage of developing skills [4,p.46].

An analysis of the psychological and pedagogical literature allows us to note that in order to determine the essence of communicative abilities, it is necessary to reveal the concept of «ability» in general.

Thus, L.P.Dariychuk in her dissertation research [3, p.56] notes that the concept of «ability»: 1) is a higher level of formation than skill; 2) is a new alloy of knowledge and skills based on the experience and creative capabilities of a person; 3) has such properties as consciousness, generalization, flexibility; 4) allows the individual to switch from one mode of action to another, to diversify the methods of interaction and is the final stage of the formation of the action.

Learning a foreign language involves the formation of precisely communicative

abilities in the professional activities of technical students. So, based on the analysis of modern national and foreign psychological and pedagogical literature, we came to the conclusion that the problem of the development of communicative abilities was given considerable attention.

In the study of foreign languages of students of higher educational institutions of a technical profile, it is first necessary to turn to the development of communicative abilities, because they are aimed at mastering the future profession.

References

1. Бим И. Л. *Методика обучения иностранным языкам как наука и проблема школьного учебника*. Москва, 1977. 2. Бодалев А. А. *Общение как предмет теоретических и прикладных исследований: Избранные психологические труды*. Москва, 1995. 326 с. 3. Дарійчук Л. П. *Педагогічні умови формування комунікативних вмінь студентів негуманітарних спеціальностей засобами англійської мови: дис....канд. пед. наук: 13.00.01*. Київ, 1999. 4. Леонтьев А. Н. *Деятельность. Сознательность. Личность*. Москва: Политиздат, 1977. 304 с.

Т. П. Балута

ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ ЯК МЕДІАТОР РОЗВИКУ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ

Актуальність змісту освіти європейського виміру для України, полягає в тому, що світ на порозі ХХІ століття переживає інтенсивний розвиток інтеграційних процесів постіндустріального суспільства, яке потребує відповідної форми регіональної політичної та економічної організації. Сучасні демократичні тенденції вимагають від громадянина не лише політичної активності, а й усвідомлення власної ролі та значення в житті суспільства, а також дій відповідно до власних переконань і цінностей.

Аналіз останніх досліджень розкриває умови та напрямки інноваційного розвитку освіти, якість освіти як запоруку самореалізації особистості досліджують К.М.Левківський, В.П.Андрущенко та ін. У працях В.Боднара та ін. розкрито шляхи модернізації вищої освіти і запропоновано стратегії розвитку національної вищої освіти в контексті Європейського простору. Пріоритетом вивчення Ю.В.Сухарнікова є реформа вищої освіти України у світлі європейських пріоритетів.

Одним із пріоритетів стратегічного розвитку України визнано інтеграцію нашої держави до Європейського співтовариства. За перспективною Програмою розвитку, яка розрахована на десять років, Україна має узгодити та наблизити свої соціально-економічні інституції до стандартів країн ЄС і зробити їх відповідними загальноєвропейським вимогам. Європейський вибір України зумовлений її геополітичним положенням і спільною історією формування та розвитку європейської культури.

Дуалістичний характер будь-якої національної освіти полягає, з одного боку, у збереженні доброго, міцного коріння національної культури, з іншого - в адекватному оновленні, спрямованому на підготовку особистості до життя в динамічному, взаємозалежному світі. Для сучасної вищої освіти України, яка переживає ґрунтовне реформування, це може знайти своє відображення в поновленні стандартів змісту освіти національного та загальноєвропейського компонентів з урахуванням тенденції європейського та світового розвитку.

Зміст освіти для формування поняття європейського виміру являє собою певну систему інтегрованих знань, у процесі оволодіння якими створюються умови для формування та розвитку в особистості ціннісних орієнтацій та вмінь, необхідних для життєдіяльності в сучасному європейському співтоваристві. [1,с.17-21]

Якість вищої освіти розглядається насамперед як відповідність реальних освітніх потреб усіх суб'єктів освітньої діяльності (студента, регіональної освітньої системи, держави) результату який отримується внаслідок їх взаємодії. Відповідно, основними показниками якості освіти є задоволення студентів і випускників рівнем набутої освіти. Якісний рівень освіти дасть змогу випускникам ВНЗ краще реалізувати себе на ринку праці.

За даними Організації економічного співробітництва і розвитку, вища освіта в країнах Європи підвищує рівень доходів дипломованих фахівців не менш ніж у півтора-два рази. Відсутність такої кореляції в Україні накладає відбиток на мотивацію студентів при здобутті вищої освіти. Диплом, на жаль, розглядається лише як формальне підтвердження рівня освіти, а не як свідчення справжньої професійної кваліфікації [2, с.136].

За даними дослідження Фонду «Демократичні ініціативи» ім. І.Кучеріва, 70,5 % респондентів оцінюють якість вищої освіти в Україні як низьку та середню. Результати соціологічного опитування, проведеного Інститутом економіки та прогнозування НАН України, свідчать: понад 70 % майбутніх фахівців в університетах опановують певну сукупність знань, можуть їх шаблонно застосовувати, але не здатні вирішувати нестандартні завдання; 20 % випускників українських ВНЗ дуже погано орієнтуються в обраних професіях через небажання вчитися; і лише 10 % випускників досконало володіють методом самонавчання і самовдосконалення [3].

Ці факти свідчать про серйозну проблему в Україні. Зниження якості навчання може призвести до невизнання європейською спільнотою дипломів наших університетів, відповідно відбудеться зниження мобільності студентів та випускників ВНЗ України на європейському просторі.

На сьогодні в Україні відсутня єдина система індикаторів якості освіти. Це гальмує процеси пошуку і становлення механізмів підвищення якості освіти та стає реальною перешкодою на шляху інтеграції України у європейську систему освіти.

Проблеми модернізації системи вищої освіти в Україні в більшості випадків спричинені економічним дисбалансом у державі, постійними політичними кризами, неспроможністю органів публічної влади вчасно приймати ефективні управлінські рішення, реагувати на зміни у суспільстві, щоб адаптувати систему вищої освіти до сучасних вимог.

Список використаних джерел

1.Болонський процес у фактах і документах / [упоряд. М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаши, В.Д. Шинкарук та ін.]. – К.; Т. : Економ. думка, 2003. – 52 с. 2.Інтеграція в Європейський освітній простір: здобутки, проблеми, перспективи. / [під ред. Ф.Г.Ващук]. – Ужгород, 2011. – 561 с. 3.Електронний ресурс. http://www.confcontact.com/2014-modernizatciya-natsionalnojeconomiki/4_sokal.htm.

Ю. К. Ботьот, О. О. Толстікова, Р. В. Ковтуненко

ВИКЛАДАННЯ ПЕДІАТРІЇ АНГЛОМОВНИМ СТУДЕНТАМ 6 КУРСУ МЕДИЧНОЇ АКАДЕМІЇ

В останні роки серед англомовних студентів надзвичайно підвищилася популярність отримання вищої медичної освіти в Україні, у тому числі в Дніпропетровській медичній академії, яка є Флагманом вищої медичної освіти України. З року в рік збільшується кількість англомовних студентів і на педіатричних кафедрах медакадемії. У цьому зв'язку вважаємо доцільним поділитися досвідом викладання дисципліни «педіатрія» англомовним студентам-випускникам.

Викладання педіатрії англomовним студентам 6 курсу на кафедрі педіатрії 3 і неонатології Дніпропетровської медичної академії здійснюється протягом близько 10 років. У 2019-2020 навчальному році на кафедрі проходять навчання 15 десятків (145 англomовних студентів). Заняття зі студентами англійською мовою проводять троє сертифікованих викладачів, які мають сертифікати B2 і C1 з англійської мови. Для кожного з 20 занять на кафедрі підготовлені методичні рекомендації англійською мовою: для аудиторної підготовки, для самостійної аудиторної та самостійної позааудиторної підготовки студентів, а також методичні рекомендації для викладачів [1]. При підготовці домашнього завдання студенти використовують посібник «Clinical Cases on Paediatrics», підготовлений на кафедрі. Він представляє собою збірник клінічних випадків (5-6 клінічних ситуаційних завдань до кожного заняття). Підготовка домашнього завдання з подальшим його розв'язанням на практичному занятті дозволяє забезпечити компетентнісний підхід до освоєння необхідних англomовним студентам навичок. Таким чином, впроваджено сучасну методику навчання - «кейс-метод», що дозволяє удосконалювати клінічне мислення студентів, виробляючи необхідні компетенції майбутніх лікарів [1].

На практичних заняттях проводиться тестування студентів за допомогою тематичних тестів. Поряд з цим, студенти вирішують тести з наявного на кафедрі банку тестів «Крок2». Крім того, протягом близько 5 років на кафедрі використовується система «Socratic», що дозволяє англomовним студентам проходити тестовий контроль в електронному вигляді за допомогою власних гаджетів. Переваги такого методу полягають у тому, що студент після закінчення рішення тестів може відразу ознайомитися з результатом складання тестового контролю, побачити свої помилки і під керівництвом викладача освоїти прогалини в знаннях тієї чи іншої теми. Відпрацювання практичних навичок проводиться біля ліжка хворого. На кожному занятті студенти беруть участь у розборі тематичного хворого, що дозволяє англomовним студентам відточувати майстерність спілкування з хворою дитиною і її родичами, безумовно, під керівництвом викладача, який в цьому випадку є і перекладачем. При відсутності тематичного хворого викладач використовує наявні на кафедрі ілюстративні матеріали (виписки з історії хвороби, фото пацієнтів, відео та інше).

При підготовці до занять з педіатрії студенти використовують англomовну літературу, в тому числі наявну на кафедрі: 2-х томник Нельсона «Paediatrics» 18 і 20 видання, «Essentials Paediatrics», «USMLE2», а також збірник підготовлених викладачами кафедри лекцій у вигляді мультимедійних презентацій. Для підготовки англomовних студентів до ЄДКІ на кафедрі виданий посібник з підготовки до практично орієнтованого іспиту з педіатрії, що детально відображає всі етапи проведення комплексного іспиту. Крім того, для англomовних студентів 6 курсу колективом кафедри підготовлений та виданий типографським засобом навчальний посібник керуючого типу англійською мовою «Selected Lectures on Paediatrics», обсягом 210 сторінок, що висвітлює всі теми практичних занять і містить тести формату А. Цей же посібник представлено і в електронному вигляді. Даний навчальний посібник керуючого типу є гарною підмогою при підготовці англomовних студентів до кожного практичного заняття і іспиту з педіатрії. Слід підкреслити, що згаданий посібник в 2017 році отримав золоту медаль Академії педагогічних наук.

У поточному навчальному році всі англomовні студенти мають можливість відпрацьовувати під керівництвом викладачів кафедри навички надання

невідкладної допомоги дітям при ряді невідкладних станів в умовах симуляційного центру. Це є позитивним моментом в забезпеченні переходу від теоретичних знань і умінь студентів 6 курсу до оволодіння практичними навичками надання невідкладної допомоги дітям при критичних станах.

Потрібно відзначити, що протягом ряду років на кафедрі функціонує Студентське наукове товариство (СНТ) з педіатрії для англомовних студентів. Результатом успішної його роботи стало зайняте студентами 6 курсу в 2019 році 2 місце на конференції СНТ з педіатрії.

Поряд з позитивними моментами викладання педіатрії англомовним студентам має і деякі складності. Зокрема, слід підкреслити, що деякі англомовні студенти в поточному навчальному році іноді демонструють недостатню зацікавленість в освоєнні предмета «педіатрія», показують недостатню мотивацію в оволодінні дисципліни. Це безумовно стосується поодиноких студентів. У 2019-2020 навчальному році в деяких англомовних десятках кількість студентів становить 10 осіб, що ускладнює роботу студентів біля ліжка хворого і знижує можливість забезпечити індивідуальний студент-орієнтований підхід до кожного навчаючогося.

В цілому слід підкреслити великий обсяг проведеної роботи з удосконалення підготовки англомовних студентів на кафедрі педіатрії 3 і неонатології. Що стосується перспектив в викладанні педіатрії англомовним студентам 6 курсу, потрібно зазначити, що колектив кафедри продовжує підготовку методичних рекомендацій для англомовних магістрів, а також працює над створенням методичних матеріалів з обраних дисциплін.

Список використаних джерел

І.Толстикова Е.А., Прохоров Е.В., Островский И.М. Опыт преподавания педиатрии на выпускной кафедре донецкого медицинского университета // Актуальные проблемы педагогики высшей медицинской школы. Методическое и практическое обеспечение учебного процесса в высшей школе 1920-2013 / Под ред. И.В.Отвагина. Смоленск: СГМА, 2013. С.32-34.

Н. А. Братішко

ВИЩА ОСВІТА: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Вища освіта є фундаментом людського розвитку й прогресу суспільства. Вона виступає гарантом індивідуального плану особистості, духовного потенціалу суспільства. Вища освіта є складовою системи України, що регулюється Законами України «Про освіту» та «Про вищу освіту», яка забезпечує професійну та практичну підготовку студентів і це є важливою ланкою в підготовці спеціалістів у різних галузях.

З розвитком вищої освіти тісно пов'язаний стан молодіжної політики у державі. З проголошенням незалежності України було закладено початок розбудови національної вищої освіти. Можна зазначити, що за радянської доби на теренах України було організовано провідні освітні та наукові центри. Вони стали флагманами розвитку освіти та науки. Упродовж усього періоду незалежності в Україні активно формувались та розвивались ВНЗ, але вони не стали продуктивним рушієм економічних, соціальних та правових реформ. Головним чином це пов'язано з тим, що держава не стимулювала розвиток якісних, інноваційних, дослідницьких освітніх центрів.

Нова структура освіти та професійної підготовки в Україні поки що не набула тої чіткості, що мала раніше. Наприклад, освітньо-кваліфікаційний рівень «молодший спеціаліст» розглядається і як вищий ступінь професійно-технічної освіти,

і як перший ступінь вищої освіти. Освітньо-кваліфікаційний рівень магістра в Україні не має чітко статусу, наближаючись ближче до фахівця, аніж до кандидата наук, хоча у світовій практиці це вже науковий рівень.

Нині, завдання вищих навчальних закладів полягає в тому, щоб підготувати фахівців своєї справи, які зможуть продукувати ідеї та втілювати їх у всі сфери суспільного життя. Інноваційне навчання й стимулювання творчої ініціативи в студентському середовищі суттєво підвищить конкурентний статус випускників на ринку праці й сприятиме їхній інноваційній активності. Однак сьогодні маємо невідповідність між бажаним інноваційним навчанням і реальною організацією навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах. Це зумовлено проблемами внутрішнього характеру.

Проблеми внутрішнього характеру зображають специфіку функціонування вищого навчального закладу. Основними з них є такі: 1) посилити профільний характер усіх навчальних дисциплін, формувати основні професійні компетенції випускника на базі сучасних моделей фахівця, що мають прикладну спрямованість; 2) розширити складову частину навчальних планів; 3) вдалий вибір вищими навчальними закладами нових напрямів підготовки, які дозволили б гнучко реагувати на потреби ринку освітянських послуг, що стимулюватиме стабільний розвиток навчального закладу й мінімізуватиме фінансові ризики вкладення в це коштів.

Зараз в Україні склалася особлива складна ситуація, яка вимагає докорінного реформування вищої освіти. Для створення ефективної освіти в країні потрібні зміни соціальної, економічної політики тощо. Говорячи про необхідність подальшого розвитку запровадження в систему вищої освіти національно-мовного компонента, формування у студентів таких рис національно свідомої особистості, як «мовна стійкість та почуття мовного обов'язку», не слід забувати, що ці риси тісно пов'язані з іншими аспектами життя [4, с.8-11].

Перспективи розвитку вищої освіти на інноваційній основі залежить від тих реформ, які регулюють цю сферу діяльності, і, як це не прикро, - від політичного вектора. Реформа повинна проходити системно за всіма напрямками й показувати всі аспекти діяльності вищої школи не тільки в теперішньому часі, але й на перспективу [2, с.46-51]. Як справедливо стверджують дослідники: «Не буде повноцінною реформа без належного нормативно-правового, законодавчого і фінансового забезпечення освітнього процесу. Адже сучасне нормативно-правове і законодавче забезпечення освіти немислиме без визнання рівності прав і можливостей державних і приватних навчальних закладів, їх самостійності, тому що самостійність – єдиний можливий шлях до істинної, а не лише декларованої демократизації навчального процесу» [1, с.41].

Отже, освітня система України завжди знаходиться в процесі розвитку, зумовленому зміною цивілізаційного рівня, новими досягненнями науки, змінами в політичній сфері. В майбутньому українська вища школа повинна запозичувати світовий досвід, не втрачаючи при цьому своїх позитивних рис і ознак, власної традиційної специфіки.

Список використаних джерел

- 1.Афтаназів І.С. Економічні аспекти реформування регіональної системи підготовки кадрів вищою школою монографія / Афтаназів І.С.– Коломия : Вік, 2007. – 224 с.
- 2.Бойко Є.М. Сучасний стан і напрямки реформування системи вищої освіти // Фінанси України. - 1999.- № 4. - С.46-51.
- 3.Ляшко Д.Ю. Теоретичний огляд інформаційного та комунікативного середовищ функціонування підприємств / Д. Ю. Ляшко // Академічний огляд /Academy Review. – 2008. – № 2. – с. 63–68.
- 4.Романовський О. Вища освіта: залежність від проблем суспільства: За матеріалами Всесвітньої Конференції ЮНЕСКО з вищої освіти // Рідна школа. - 1999. - № 6. - с. 8-11.

ФОРМИРОВАНИЕ НАВЫКОВ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ И ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ У СТУДЕНТОВ-МЕДИКОВ

Стремительные изменения социальной и экономической жизни в Украине приводят и к изменениям требований к профессиональной подготовке специалистов в области медицины, т.к. в современных реалиях врач – это не список протоколов лечения, это личность, носитель общественного и национального сознания, профессионал с творческим подходом.

Сегодня сложившемуся обществу потребления необходим врач – исследователь, врач – новатор. Поэтому формирование и развитие профессионального интереса, творческой активности и исследовательских способностей студента должно входить в приоритетные требования к обучению в медицинском вузе.

Как известно, лучше всего активную познавательную деятельность студентов обеспечивают именно проблемно-поисковые методы обучения. Исследователи рассматривают проблемное обучение как тип развивающего обучения, определяя его в качестве дидактической системы, базирующейся на закономерностях творческого восприятия реальности, знаний и способов деятельности. Проблемно – поисковые методы тесно связаны с такими методами, как наблюдение, эксперимент, моделирование ситуации, гипотеза, аналогия. И если с наблюдением, экспериментом студенты – медики чаще сталкиваются на клинических кафедрах, то в процессе обучения иностранным языкам для обучения очень активно используются аналогии и моделирование ситуации.

Чаще всего это происходит на элективных курсах, когда студенты получают вводную – конкретную медицинскую ситуацию. Возможны два пути ее реализации: а) студент на иностранном языке описывает ситуацию и свои действия в процессе устранения проблемы. Так формируется навык использования медицинской терминологии в синтаксических конструкциях; б) студенты разыгрывают диалоги «Врач – пациент», «Врач – родственник пациента», «Врач – фельдшер «Скорой помощи», что помогает закрепить и активизировать медицинскую лексику в процессе коммуникации.

При разрешении проблемных ситуаций студенты учатся мыслить аналитически и синтетически, формулировать проблему, составлять план исследований или действий, следовать протоколу лечения и оценивать эффективность своей деятельности. Самое трудное при этом – оставаться объективным и не поддаваться эмоциям. Можно привести пример исследовательской работы со студентами, одним из заданий которой есть анализ состояния формирования этической и психологической культуры студентов – медиков.

В данном случае все разнообразие методов изучения уровней формирования этической и психологической культуры студентов можно разделить на две группы: 1) методы и приемы, базирующиеся на высказывании и суждении – анкеты, тесты, беседы с психологами; 2) методы и приемы, базирующиеся на оценочном мнении людей, общающихся со студентами (чаще всего, это преподаватели вуза). Все это помогает выяснить доминирующие мотивы, ценностные ориентации и характер отношения к будущей профессии. Также это помогает в составлении так называемого «психологического портрета» будущего врача, что необходимо для рекомендаций в выборе специализации, т.к. для некоторых медицинских специальностей базовыми требованиями является устойчивость нервной системы, для других – моральная выносливость, для третьих – наличие хорошей

физической подготовки. Следовательно, одной из приоритетных задач преподавателей медицинского вуза является формирование и стимулирование научного и профессионального потенциала студента.

І. В. Галушак, Ю. В. Меншов, Н. Б. Фатьянова

РОЛЬ МОДЕЛЮВАННЯ У ВИКЛАДАННІ ФІЗИКИ В ЗВО

Фізика є культурою моделювання. А моделювання в даному випадку виступає методом вивчення фізичних об'єктів та явищ, що заснований на використанні моделі, яка має ту ж фізичну природу, що й досліджуваний об'єкт. При цьому дуже важливо визначити, які властивості об'єкта є важливими і невід'ємними, а якими можна знехтувати в умовах фізичної задачі, яка вирішується. Останнім часом роль фізичного моделювання зростає настільки, що поряд з традиційними експериментальною та теоретичною фізикою визначають також в якості окремого фундаментального розділу обчислювальну фізику. Причиною цього є максимальне проникнення в фізику математичних методів. Іноді відбувається фактично зрощування цих наук, спричинене великою складністю реальних фізичних задач, наприклад, не лінійністю багатьох фізичних процесів та необхідністю дослідження сумісного руху багатьох тіл одночасно, що потребує рішення системи великої кількості рівнянь. Чисельне моделювання в фізиці називають також обчислювальним експериментом, тому що воно має багато спільного з лабораторним експериментом. В той час як в лабораторному експерименті досліджується зразок, обчислювальний експеримент вивчає модель. В науковій лабораторії вимірювання здійснюються за допомогою фізичних приладів, в чисельному експерименті дослідження відбувається за допомогою комп'ютерних програм. Прибори готуються за допомогою калібровки, програми – за допомогою тестування. Методом дослідження у першому випадку є вимірювання, у другому – розрахунок. І лабораторний, і чисельний експеримент завершуються аналізом даних.

Обидва види експерименту (як лабораторний, так і чисельний) найчастіше виступають інструментом пізнання якісних закономірностей природи. Отже особливо значущим є етап осмислення, аналізу та представлення результатів в максимально наочній формі, зручній для сприйняття. Для реалізації цих завдань корисно використовувати можливості сучасних комп'ютерів візуалізувати абстракції у вигляді графіків, діаграм та ін., що збагачує дослідників якісною інформацією.

Враховуючи усе вище сказане можна дійти висновку, що фізичне моделювання має зайняти достойне місце в процесі викладання фізики в закладах вищої освіти. Початки моделювання студенти можуть опанувати на практичних заняттях, які проводяться в комп'ютерних класах (або дистанційно), а також при проведенні лабораторних робіт з залучанням комп'ютерів. В якості приклада можна розглянути лабораторну роботу по вивченню явища дифракції. Таку роботу можна розділити на дві частини: лабораторний фізичний експеримент та етап моделювання. В експериментальній частині за допомогою лабораторної установки, яка включає лазер (наприклад, червоний), оптичну лаву, дифракційну ґратку та екран з міліметровою сіткою, та формули, що визначає умову максимуму дифракції, розраховують довжину хвилі лазера. Проаналізувавши зв'язок між даними та отриманими величинами, у другій частині роботи необхідно вирішити зворотню задачу. По-перше, студенту необхідно визначити, що зміниться зі зміною довжини хвилі в дифракційній картині. По-друге, при заданій довжині хвилі лазера (наприклад, синього та зеленого) розрахувати відстані перших, дру-

гих та інших максимумів від нульового максимуму. По-третє, візуалізувати відповідну дифракційну картину на екрані комп'ютера. Така практика експериментування допоможе підготуватися студентам до більш складних реальних наукових завдань, де розрахунковий експеримент, зазвичай, має бути підтверджений фізичним експериментом. І, навпаки, експериментальні дослідження обґрунтовуються за допомогою математичного моделювання та розрахунку відповідних процесів. Саме відповідність результатів обох складових експерименту дають змогу говорити про успішність вирішення задачі. А розбіжності в результатах часто вказують напрямок нових досліджень.

В рамках курсу фізики поєднання фізичного експерименту з математичним моделюванням для поглиблення знань та опанування інструментарієм реальних досліджень стає можливим за допомогою методу проєктів. При цьому необхідна злагоджена взаємодія студентів з викладачами-консультантами як з кафедри фізики, так і зі спеціальних кафедр, під егідою яких ці проєкти створюються.

Список використаних джерел

1. Вербицкий А. А. *Активное обучение в высшей школе: контекстный подход : метод. пособ.* / Вербицкий А. А. // М. : Высш. шк., 1991. – 207 с. 2. *Моделирование физических процесов. Режим доступа: <https://bourabai.ru/cm/physproc.htm>.* 3. Хайдаров К. А. *Основы компьютерного моделирования. Курс лекций, Deutsch-Kassachische Universität, 2010.*

**М. Г. Гетман, Т. А. Сімонова, Т. В. Лакіза,
Л. А. Пісоцька, О. В. Писаревська**

НОВІТНІ ПІДХОДИ ДО АТЕСТАЦІЇ ВИПУСКНИКІВ МЕДИЧНОЇ АКАДЕМІЇ

Вступ. Час потребує удосконалення об'єктивного підходу до контролю знань випускників. Метою атестації випускників Державного закладу «Дніпропетровська медична академія Міністерства охорони здоров'я України» (далі – ДЗ «ДМА») є встановлення відповідності рівня сформованості знань, умінь та навичок, досягнутих в результаті засвоєння освітньо-професійної програми (ОПП), вимогам освітньо-кваліфікаційної характеристики (ОКХ).

Нормативно-правова база: 1) Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII (Стаття 6. Атестація здобувачів вищої освіти); 2) Наказ МОЗ України № 749 від 19.10.2009 «Про затвердження та введення навчального плану підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст» кваліфікації лікар у ВНЗ IV рівня акредитації за спеціальностями «лікувальна справа», «педіатрія», «медико-профілактична справа»; 3) Постанова Кабінету Міністрів України від 28.03.2018 р. № 334.

Основна частина. Проведення атестації студентів є етапом переходу до виконання Постанови Кабінету Міністрів України № 334 від 28.03.2018 року щодо атестації здобувачів освітнього ступеня «Магістр».

Структура атестації випускників складається з кількох частин: перша – письмовий іспит Крок-2; друга частина – практично орієнтований клінічний іспит, який складається з трьох частин: робота з реальним хворим, робота з симулятивним пацієнтом (використання елементів ОСКІ), робота з навчально-наочними матеріалами.

Робота з реальним хворим складається з двох частин та демонструє вміння студента встановити попередній діагноз, призначити план обстеження та схему лікування демонструє вміння студента встановити попередній діагноз, призначити план обстеження хворого та схему лікування. На першому етапі

перевіряється вміння збирати скарги, анамнез захворювання, анамнез життя, володіння практичними навичками (пальпація, перкусія, аускультация) при огляді хворого. При складанні цієї частини екзамену студент повинен знати сучасні стандарти ведення хворого – обстеження, лікування та прогноз. Другий етап включає оцінку лабораторних та інструментальних методів дослідження (аналіз крові, сечі, електрокардіограма, рентгенограма органів грудної порожнини).

Завдяки комплексному оцінюванню даних допоміжних методів дослідження студент повинен встановити клінічний діагноз.

Робота з симулятивним пацієнтом (використання елементів ОСКІ) спрямована на оцінку клінічної та професійної компетентності студента по діагностиці та наданню допомоги при невідкладних станах. ОСКІ приймає форму «кола» з рядом «станцій». Таким чином, всі студенти виконують одну і ту ж задачу, їм ставлять одні і ті ж питання одні і ті ж екзаменатори на кожній «станції».

Робота з симулятивним пацієнтом підвищує об'єктивізацію та стандартизацію оцінювання знань студентів, а також дозволяє оцінити знання студентів та спроможність надання допомоги при невідкладних станах. Відповідно до списку з ОКХ проводиться діагностика та визначення плану надання невідкладної допомоги при 16 невідкладних станах. В присутності екзаменаторів та членів екзаменаційної комісії з відповідних дисциплін (внутрішні, професійні та інфекційні хвороби; хірургічні хвороби з дитячою хірургією; акушерство та гінекологія) всі студенти працюють зі стандартизованим хворим не більше 15 хвилин.

Наступний етап атестації випускників полягає в вирішенні ситуаційних задач для оцінювання типових завдань діяльності та демонстрації основних умінь та навичок згідно з вимогами ОКХ з використанням фантомів, муляжів, навчально-наочних матеріалів, тощо.

Висновки. Проведення атестації випускників дає можливість студентам продемонструвати знання, якими вони опанували за шість років навчання з фундаментальних та клінічних дисциплін. Форма проведення атестації випускників удосконалює контроль уміння застосовувати знання з патології внутрішніх органів у процесі подальшого навчання та професійній діяльності відповідно до принципів доказової медицини.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про вищу освіту» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 37-38, ст. 2014).
2. Лист державної організації «Центр тестування професійної компетентності фахівців з вищою освітою напрямів підготовки «Медицина» і «Фармація» при МОЗ України» за № 223 від 31.08.2015 року щодо критеріїв складання ліцензійних інтегрованих іспитів «Крок 2. Загальна лікарська підготовка», «Крок 2. Стоматологія», «Крок 2. Фармація, Клінічна фармація».
3. Наказ № 153-ОД від 31.08.2017 р. «Про організацію навчального процесу в ДЗ «ДМА» в 2017/2018 н.р.».
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 28 березня 2018 року № 334.

Т. В. Киселева, М. К. Смуглякова, В. Г. Фатеева

САМООБРАЗОВАНИЕ

КАК УСЛОВИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО РОСТА ПРЕПОДАВАТЕЛЯ

В современном мире английский язык служит основным инструментом общения и обмена опытом в научных кругах. На международных конгрессах и конференциях на английском языке общаются ученые из разных стран. На нем публикуются тезисы, статьи, монографии в авторитетных научных изданиях. Также, английский является самым популярным иностранным языком, изучаемым в боль-

шинстве стран мира. Многие студенты-иностранцы, приезжая в Украину, предпочитают проходить обучение на английском языке. Поэтому, преподавание специальных дисциплин на английском языке является перспективным и важным участком методической и педагогической работы в университетах Украины.

Преподавание учебных дисциплин на английском языке является задачей более трудоемкой чем на родном языке. Кроме фундаментальных знаний по своей специальности, преподаватель должен владеть английским языком на высоком уровне, чтобы грамотно обучать студентов. Идеальным решением проблемы повышения качества преподавания могло бы стать привлечение к работе преподавателей, прошедших обучение за рубежом. К сожалению, подобный вариант решения проблемы остается более умозрительным, чем реальным из-за высокой стоимости обучения за границей. Даже кратковременная стажировка за рубежом доступна не всем желающим.

В сложившейся ситуации одним из важных аспектов формирования современного преподавателя является повышение уровня владения английским языком путем самообразования. Посещение семинаров, онлайн курсов и вебинаров опытных специалистов является необходимым компонентом работы. Чтобы всесторонне владеть вопросами, возникающими на занятиях, преподавателю необходимо заниматься интенсивной самоподготовкой, изучая учебники и руководства, созданные зарубежными авторами.

В этом могут помочь современные учебники по разным специальностям для студентов вузов, написанных авторитетными зарубежными авторами. Задачей преподавателя в данной ситуации является адаптация материала из зарубежных учебников к задачам по теме занятия. Среди преимуществ зарубежных учебников следует упомянуть то, что они часто перерабатываются и переиздаются, хорошо иллюстрированы и ориентированы на современные реалии. Это позволяет своевременно знакомить студентов с процессами, происходящими в разных областях экономики, экологии, судостроения, правоведения, психологии и др.

При подготовке к занятиям стоит учитывать, что существуют два основных варианта английского произношения: британский и американский. В целом эти различия в произношении существенно не влияют на взаимопонимание. Однако, встречаются термины действительно сложные. В данной ситуации в качестве хорошего подспорья для уточнения правильного произношения как слов из общей лексики, технических терминов мы предлагаем использовать бесплатный on-line словарь английского произношения (A free online Talking Dictionary of English Pronunciation), в котором 124568 озвученных слов.

Современные средства массовой информации предоставляют великолепную возможность непрерывно совершенствовать английский язык в свободное время. Например, бесплатный канал спутникового телевидения English-club.tv и одноименный сайт в Интернете предлагают качественные обучающие программы для широкого круга населения, созданные с участием профессиональных ведущих – носителей английского языка. В большинстве случаев, и для студентов, и для преподавателей университетов английский язык не является родным.

Список використаних джерел

1.Панасенко В. Самоосвіта в системі формування професійної компетентності педагогів // Завуч – 2009 р. - № 10 - С.21. 2.Уласевич Н.В. Формування самоосвітньої компетентності – важлива складова позитивного іміджу викладача навчального закладу / «Особливості формування компетентностей викладачів через їх самоосвіту» – Дніпро: Дніпровський міський базовий технікум зварювання та електроніки імені Є.О. Патона, 2018 р., С. 18-24. 3.Шовкопляс Т.І. «Інноваційні форми самоосвітньої діяльності педагога в системі неперервної освіти» // https://ru.osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/49443/.

СТВОРЕННЯ УМОВ ДЛЯ УСПІХУ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У США

Вища освіта в США завжди вважалася воротами до майбутнього процвітання та зростання мобільності. Америка має нагальну потребу у високоосвіченому суспільстві. За прогнозами науковців, до 2020 року в США буде приблизно 165 мільйонів робочих місць, 65% яких передбачають наявність вищої освіти. Крім того, заради задоволення потреб економіки США протягом наступних 15 років буде потрібно додатково 20 мільйонів американців із професійною вищою освітою [1]. Через ці обставини американська вища освіта – один із найбільш бажаних напрямків для мобільності студентів зі всього світу. Загалом, на рішення більшості студентів навчатися в США впливає взаємодія фінансових інвестицій та потенційних кар'єрних можливостей, перспективи щодо стажування та роботи в США. За даними Організації з економічної співпраці та розвитку (ОЕСД) у 2016 Сполучені Штати займали провідне місце щодо залучення мобільних студентів, що у відсотках становить 26% у порівнянні з Великобританією (15%), Францією (11%), Німеччиною (10%) та Австралією (8%) [4]. У загальній кількості здобувачів вищої освіти в США ця частка іноземних студентів складає лише 4%, але є певні тенденції до її зростання. Така привабливість американських закладів вищої освіти серед потенційних студентів спричинена її якістю та цінністю заради досягнення успіху. Зростаюча кількість іноземних студентів поставила перед американськими ЗВО проблеми, до розв'язання яких вони виявилися не готові через брак ресурсів, програм, досвіду тощо [3]. У багатьох закладах підтримка міжнародних студентів стосуються лише розв'язання питань імміграції та отримання візи, у той час коли студенти з інших країн потребують і хочуть більшої уваги щодо академічної та кар'єрної підтримки. Наприклад, міжнародні студенти свідчать про незадоволеність якістю навчання через брак уваги до їх потреб. Очікування щодо кар'єрного просування до зарахування не відповідають дійсності та фактичному досвіду навчання в університеті [2]. Зниження якості навчання під час підвищення вартості за освітні послуги іноземних студентів наводить на думку, що деякі установи поводяться всупереч їх місцям, цінностям і принципам [3]. Така розбіжність у декларуванні та фактичному не виконанні освітньої політики може завдати позитивному іміджу вищої освіти США. Заради запобігання знецінення якості американської вищої освіти, освітянам варто запровадити певні стратегічні дії щодо надання кращих умов досягнення успіху студентам-іноземцям. Зрозуміло, що позитивний освітній та соціальний досвід міжнародних студентів допомагає привабити ще більше студентів з інших країн. Досягнення цієї мети, можливо, якщо адміністрація і професорсько-викладацький склад спрямують увагу на міжнародний досвід студентів та будуть використовувати його та історії успіху студентів для створення позитивного іміджу серед потенційних студентів. Співпраця викладачів, студентів та керівництва над створенням об'єднаної громади має забезпечити ефективну роботу з культурно різноманітними студентами. Обмін позитивним досвідом між університетами, участь у спільних проєктах допоможе подоланню певних перешкод на шляху досягнення успіху студентами з інших країн. Створення на базі університету ресурсного центру допоможе міжнародним студентам знайти необхідну інформацію й ресурси для кар'єрного розвитку. Слід зауважити, що ця категорія студентів не є громадянами США, вони можуть мати певні візові та імміграційні обмеження, тому можливості планування кар'єри та життя заздалегідь сприятиме впевненості у їх майбутньому і визначенню власних

перспектив щодо працевлаштування в США. Багато міжнародних студентів намагаються отримати спонсорську допомогу від майбутнього роботодавця, тому завдання закладів вищої освіти сприяти пошуку потенційних підприємств та надати необхідну студенту інформацію щоби переконати спонсорів у доцільності навчання саме в цьому закладі. Ознайомлення іноземних студентів з особливостями культури американського суспільства, вимогами та умовами праці на підприємствах США, професійним спілкуванням, відмінностями в кар'єрних можливостях підготує здобувачів до успіху. Знання про культурні відмінності – це лише частина підготовки, інший аспект – формування в студентів набору навичок необхідних для адаптації й орієнтації в системі американських цінностей. Урахування різноманітності й етнічних відмінностей студентів-іноземців допомагає визначити особливості їхньої підготовки та мотивації, і, таким чином, створити сприятливі умови для їх навчання й успіху. Попередня орієнтація на навчання в певному університеті та майбутню професію надасть іноземним студентам необхідну базу для адаптації до нових умов. Залучення нинішніх міжнародних студентів та випускників до співпраці у менторських програмах сприяє створенню активної студентської спільноті іноземних студентів та забезпечує суттєву підтримку й взаємодопомогу студентам. Отже, ефективні програми можуть допомогти налагодити успішну взаємодію між американськими закладами вищої освіти і студентами з інших країн.

Список використаних джерел

1. Carnevale, A. P., Smith, N. & Strohl, J. (2013). *Recovery: Job growth and educational requirements through 2020*. Washington, DC: Georgetown University Center on Education and the Workforce. 2. Choudaha, R. & Schulmann, P. (2014). *Bridging the gap: Recruitment and retention to improve international student experiences*. NAFSA: Association of International Educators. 3. Green, M. (2013). *Acting as global citizens: A challenge to U.S. colleges and universities*. NAFSA International Educator. 4. OECD (2016). *Education at a glance*. Paris: OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.187/eag-2016-en>.

В. В. Колохов, К. В. Скрябіна, О. В. Колохов

АНКЕТУВАННЯ СТУДЕНТІВ ЯК МЕТОД КОНТРОЛЮ ЯКОСТІ НАВЧАННЯ

Вступ. Сучасна освіта зосереджена на особистості її здобувача. Професійні знання і основні компетенції формуються тільки завдяки позитивному ставленню до навчального процесу [2]. Тому у процесі модернізації існуючої системи освіти відповідно до вимог сучасного світу вищі навчальні заклади повинні враховувати амбіції цільової групи. Забезпечення викладання належної якості, оптимізація структури та методики навчального процесу, підвищення вмотивованості студентів, в тому числі, за рахунок впровадження в навчальний процес нових форм викладання і навчальних методик потребує постійного зворотного зв'язку про ефективність нових методик навчання [1,3]. Проблема підвищення мотивації студентів залишається недостатньо вивченою, а контроль над впровадженням знаходиться на неналежному рівні.

Мета і завдання дослідження – виявлення основних мотивів навчання у студентів вищих навчальних закладів (ВНЗ) м. Дніпро.

Матеріали та методи. Для проведення дослідження була створена анкета, яка складалася з 24 питань. Питання були розподілені на наступні блоки: про мотивацію до вступу; про пріоритетні способи отримання інформації; про форми ко-

нтролю та способи викладання; про успішність студентів; задоволеність викладацями та причини пропусків занять; про індивідуальні дані студентів.

В анкетуванні взяли участь 116 студентів медичної та 125 студентів будівельної академії м. Дніпро, які навчаються на 1- 6 курсах очної форми навчання. На деякі питання студенти могли обрати декілька варіантів відповідей.

Результати анкетування показали, що мотивацією до вступу у 71,0% опитаних було власне бажання. В 26,1% випадків студенти орієнтувалися на затребуваність професії, 18,3% прислухалися до настанов батьків та 9,5% пішли туди, куди змогли поступити. Поміж опитаних студентів 79,3% віддали перевагу очному навчання. Змінити очне навчання на заочне виказали бажання 8,7%, а на дистанційно та дуальне відповідно 7,1%, та 5,4% студентів.

Пріоритетними видами контролю знань студенти вибирали однаково часто комп'ютерне тестування, усну та письмову відповідь, в меншій мірі - виконання практичного завдання. Проте, звернуло на себе увагу зміна часток цих форм оцінювання в залежності від курсу та від ВНЗ. Так, на молодших курсах пріоритетними напрямками для студентів-медиків стали комп'ютерне тестування і усна відповідь, а для студентів-будівельників-виконання практичного завдання, а потім усна та письмова відповіді. На середніх і старших курсах у медиків: усна та письмова відповіді, у будівельників - комп'ютерне тестування. Прагнення до виконання практичного завдання на старших курсах знижується як у медиків так і у будівельників.

В середньому, студенти-медики витрачають на щоденну підготовку до занять більше часу, ніж студенти-будівельники. Студенти академії будівництва та архітектури пропускають заняття частіше, проте серед причин пропусків більшість вказують поважну причину, однією з яких зазначають роботу (29,6%), студенти медичної академії працюють рідше (5,8%).

В якості зручних джерел отримання інформації студенти обох ВНЗ більш прихильні до практичних занять (68,5%), відеороків (41,5%) та електронних книг (22,4%).

Бажання працювати за фахом не змінилося у 49,0% опитаних. У медиків таке бажання зникає частіше ніж з'являється (13,8% і 8,6% відповідно), а ось серед будівельників навпаки (4,8% і 10,4%). 23,2% студентів не змогли визначитися з відповіддю.

У поданні матеріалу викладачем студентам найбільше подобається: вирішення реальних проблем і завдань на практиці (70,5%), використання наочних посібників (66,8%), гумор (57,3%). Не подобається: похмурість і занудність (72,2%), нешанобливе ставлення до студентів (52,7%), читання лекцій з папірця (50,6%), відсутність практики (46,5%). На питання про бажання змінити що-небудь в процесі навчання студенти обрали: перейти від пасивних методів до активних (семінари та тренінги) - 53,5%, додати можливість вибору дисципліни в навчальному плані (46,5%), прибрати контроль відвідуваності (32,0%).

Висновки. На підставі аналізу проведеного анкетування та його регулярного впровадження можливо своєчасне коригування змісту освітніх програм для забезпечення підвищення мотивації студентів до навчання.

Список використаних джерел

1. Ильченко С. И., Ярошевская Т. В., Скрыбина Е. В., Крамаренко Н. Н. Анализ уровня знаний по педиатрии, преподаваемой на младших курсах, среди молодых врачей. «ScienceRise: Pedagogical Education». №7(27)2018, с.28-32 DOI: 10.15587/2519-4984.2018.153376.
2. Мошкин, А. С., Колесников А. В., Кох Н. Е. Мотивация учебной деятельности студентов. Научные и образовательные проблемы гражданской защиты. Химки, 2017. № 1(32).с. 90–96.
3. Szabolcs Rámháp, Dávid Nagy, Ákos Ország, János Rechnitzer, Bálint Filep. Career Choice Motivation Of High School Students In Context Of Changing Higher Education In

М. О. Черната, О. Є. Радудік

ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ЯК МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

Вища освіта відіграє важливу роль у підготовці фахівців для соціуму, який постійно розвивається. Випускники вищих навчальних закладів, сьогодні повинні бути наділені не лише фаховими знаннями, а й вмінням їх використовувати у найсучаснішому середовищі, орієнтуватися в процесах, які виникають саме зараз, постійно удосконалюючи свої професійні здобутки. У закладах вищої освіти не тільки відбувається професійне становлення майбутнього фахівця, але й формується громадянин, майбутній лідер, громадський діяч, а, можливо, й політик. Для виконання цього завдання, важлива роль відводиться соціально-гуманітарним наукам, які формують особистість студента відповідно до сучасних і реальних вимог нашого суспільства, навчають його логічному, історико-філософському мисленню, пояснюють навички політичного і соціально-економічного аналізу процесів, які відбуваються, та розкривають особливості культурного розквіту нашого швидкоплинного світу.

Соціально-гуманітарні науки завжди відіграють важливу роль у розвитку найважливіших якостей особистості, її загальної культури, логічного мислення, здатності до рефлексії та глибокого усвідомлення власного «я»; у формуванні громадянського обліку особистості студента, незалежно від його професійної підготовки, майбутнього місця роботи та власних інтересів, оскільки вони: сприяють осмисленню особою значення своєї соціальної функції та виробничої діяльності, а також формують усвідомлення своєї суспільної ролі за межами виробництва, тобто характеру зв'язків із суспільством необхідні для розуміння людиною моральних норм та їх свідомого здійснення [4, с.36].

Ідейною основою сучасних соціально-гуманітарних наук – є загальнолюдські пріоритетні цінності, але головною метою пізнання студентами цих наук – є обґрунтування оптимальних шляхів та засобів досягнення соціальної справедливості, забезпечення громадської злагоди, прогресивного розвитку суспільства та формування інтелектуально-творчої особистості у культурному середовищі [3, с.33].

Протягом багатьох попередніх років у вищих навчальних закладах нашої країни, намагаючись дати студенту певну суму знань та навичок, не приділяли уваги розвитку його духовності та інтелекту, в результаті чого навчання перестало бути процесом одухотворення. Адже великий педагог Я.А.Коменський стверджував, що навчальний заклад повинен бути, перш за все, майстернею людяності [2, с.28]. Тому, розібратись у розмаїтті концепцій та досягти справжнього сучасного розуміння фундаментальних основ людського буття, зрозуміти себе і всесвіт який тебе оточує, знайти своє місце у цьому світі, вірно сформувані свою особистість, яка є важливим елементом суспільства, є справою далеко не простою, вона вимагає від молоді чималих зусиль та наукового обґрунтування.

Сьогодні, ці питання є дуже важливими та актуальними, вони потребують досконалого, сучасного вирішення на національному рівні і, в першу чергу, з науково-педагогічної точки зору, оскільки це стосується формування і розвитку майбутнього нашої країни.

Тому, є необхідність застосування активних методів навчання, які стимулюють творчість, самостійне мислення, ініціативу. Дискусії, диспути, круглі столи - такі сучасні форми навчання мають прищепити студентам свободу висловлювання власних

думок. Реформуючи систему вищої освіти, слід ретельно прорахувати, щоб новації не послаблювали основ національної безпеки. Усвідомлення загальнолюдських цінностей забезпечує мотивацію діяльності, поведінки, орієнтацію в суспільстві, формує прагнення до досягнення певних цілей відповідно до суспільних норм й навіть сприяє саморегуляції емоційних стресових переживань особистості.

Отже, пізнання соціально-гуманітарних наук, є однією із головних та необхідних передумов для входження молодшої особистості у загальнокультурне світове співтовариство, формування при цьому її глибокої світоглядної позиції і досягнення духовної самостійності у незалежному суспільстві.

Список використаних джерел

1. Балл Г. О. Гуманістичні засади педагогічної діяльності / Балл Георгій Олександрович. – К. : Педагогіка і психологія, 1994. – С. 3-4. 2. Коваль П. М. Роль гуманітарних дисциплін у формуванні гармонійно розвиненої особистості студентів ВТНЗ / П. М. Коваль // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти : збірник наукових праць – Вип. 28 (32). – Харків : НТУ «ХПІ», 2011. – С. 24-33. 3. Світова конференція з вищої освіти «Вища освіта в XXI столітті». Підходи та практичні дії. «Відповідність вищої освіти вимогам сучасності». 4. Цінко В. Роль соціально-гуманітарних наук у формуванні особистості студента вищого навчального закладу / В. Цінко // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: зб. наук. пр. / Уман. держ. пед. ун-т ім. П. Тичини; [голов. ред. – Побірченко Н.С.]. – Умань : УДПУ ім. Павла Тичини, 2006, Вип.15. – С. 34-42.

О. О. Михальчук

ІНФОРМАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Нині реформування дошкільної освіти, необхідність її інформатизації потребує використання в освітньому процесі інформаційно-комунікаційних технологій. Необхідно зазначити, що вирішення проблем дошкільної освіти починається з професійної підготовки вихователів.

Інформаційна компетентність заслуговує на особливу увагу тому, що саме вона дає можливість особистості бути сучасною, активно діяти в інформаційно-освітньому середовищі, використовувати новітні досягнення техніки у власній професійній діяльності.

Науковець І. Молодоженя, визначає інформаційну компетентність як властивість педагога, який компетентно, тобто цілеспрямовано й самостійно, із знанням вимог до професійної діяльності в умовах інформатизації освітнього простору та власних можливостей здатен застосовувати інформаційно-комунікаційні технології в освітньому процесі, методичній та дослідницькій діяльності та на основі аналізу педагогічних ситуацій може бачити й формулювати педагогічні завдання, а також знаходити оптимальні способи їх розв'язання із максимальним використанням можливостей інформаційно-комунікаційних технологій [2, с.151].

Дослідник С. Семчук визначає інформаційну компетентність вихователя закладу дошкільної освіти як певний рівень компетентності, що дозволяє оперативно орієнтуватися в інформаційно-освітньому середовищі, здійснювати пошук, оцінку, зберігання та використання отриманої інформації в освітньому процесі закладу дошкільної освіти [3, с.380].

Інформаційна компетентність передбачає, на думку С. Литвинової, наявність в особистості здатностей: застосовувати інформаційно-комунікаційні технології в навчанні та повсякденному житті; раціонально використовувати комп'ютер і комп'ютерні засоби під час розв'язування завдань, пов'язаних з опрацюванням інформації, її пошуком, систематизацією, зберіганням, поданням і передаванням;

будувати інформаційні моделі й досліджувати їх за допомогою засобів інформаційно-комунікаційних технологій; давати оцінку процесові й досягнутим результатам технологічної діяльності [1].

Інформаційна компетентність передбачає здатність майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти орієнтуватися в інформаційному просторі, отримувати інформацію та оперувати нею відповідно до власних потреб і вимог сучасного високотехнологічного суспільства.

Деякі науковці відносять інформаційну компетентність майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти до загальногалузевої компетентності. Майбутньому вихователю необхідно бути у постійному інформаційному пошуку (під час самопідготовки, самовдосконалення). Також, вихователю необхідно мати здатність використовувати Інтернет-технології, телеконференції, локальні мережі, бази даних, інтерактивні дошки, тощо.

Першочергове завдання сучасної вищої школи – формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів, які зобов'язані не тільки розуміти нові проблеми, що постають перед ними, а й знаходити їх рішення у повсякденній професійній діяльності.

Науковці зазначають, що у процесі формування інформаційної компетентності важливим є: наявність процедури набуття інформаційної компетентності, що є головною проблемою, з якою зустрінуться майбутні вихователі в процесі формування ключових компетентностей; постійна необхідність застосування й організації цього процесу під час викладання фундаментальних дисциплін професійної підготовки.

У сучасному інформаційному суспільстві попит є на фахівців, які можуть самостійно підвищити власний професійний рівень, перекваліфікуватися, набути необхідних додаткових знань, тобто провідною метою закладу вищої освіти – є сформувані особистість, яка знає, як навчатися, здатна досягати мети, вміє працювати з книгою, електронним ресурсом, шукати та знаходити необхідну інформацію, щоб вирішити ті або інші проблеми та використовувати для цього найрізноманітніші джерела інформації.

Список використаних джерел

1. Литвинова С. Г. Шляхи формування інформаційно-комунікаційної компетентності вчителів-предметників / С. Г. Литвинова // *Комп'ютер у школі та сім'ї*. – 2008. – № 2. – С. 8.
2. Морзе Н. ІК-компетентність викладачів та студентів як шлях до формування інформаційно-освітнього середовища університету / Н. Морзе, О. Буйницька, А. Кочарян // *Компетентнісно зорієнтована освіта: якісні виміри* / Н. Морзе, О. Буйницька, А. Кочарян – Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2015. – С. 151-196.
3. Семчук С. І. Актуальні питання формування комп'ютерної компетентності фахівців дошкільної освіти / С. І. Семчук // *Наука і освіта : наук.-практ. журн. (Педагогіка) / Півд. наук. Центр АПН України*. – 2011. – № 4. – С. 379-382.

**О. В. Конакова, О. В. Усачова,
Є. А. Сіліна, Т. М. Пахольчук, О. А. Дралова**

ВИКЛАДАННЯ ІМУНОПРОФІЛАКТИКИ АНГЛОМОВНИМ СТУДЕНТАМ

З кожним роком кількість студентів міжнародного факультету, що отримують вищу медичну освіту в Україні, стає дедалі більше. Отже, проблема якісного навчання іноземних студентів набуває все більшої актуальності і потребує значної реорганізації навчального процесу на кафедрах, що займаються підготовкою англомовних студентів [1].

Зважаючи на велику роль інфекційних хвороб у структурі захворюваності і високу летальність серед дітей, значне погіршення епідеміологічної ситуації у світі, виникання нових інфекцій, вивчення питань вакцинопрофілактики є важливим для іноземних студентів.

Профілактична медицина, як основа медичних систем цивілізованих країн світу, визнана однією з найефективніших моделей, як для отримання індивідуальних вигод, так і для суспільства в цілому [2]. В даний час основним і найбільш надійним заходом профілактики інфекційних захворювань є вакцинація. Сучасна система освіти дозволяє реалізувати нові інтерактивні форми навчання [1], задати нові підходи у підготовці медичних кадрів у галузі вакцинопрофілактики інфекційних хвороб, закласти основи розвитку концепції безперервної медичної освіти відповідно з кращими закордонними зразками і сприяти в підвищенні доступу населення до якісної специфічної профілактики інфекційних хвороб та збереженню здоров'я.

Мета дослідження. Запропонувати дієві методи покращення знань з імунопрофілактики у англomовних студентів.

Основна частина. Завдання викладання питань імунопрофілактики для англomовних студентів полягають у формуванні їхньої соціально-особистісної та професійної компетенції, основа якої полягає в знанні і застосуванні методів проведення профілактики інфекційних захворювань, актуальних для населення світу. На кафедрі дитячих інфекційних хвороб ЗДМУ навчаються англomовні студенти 5 і 6 курсів. При організації навчання використовуються традиційні методи викладання дисципліни: лекції, практичні заняття, а також елементи керованої самостійної роботи студентів. Навчання організовується з використанням традиційних і сучасних навчально-інформаційних ресурсів (комп'ютерних презентацій лекцій та практичних занять), інтерактивних ресурсів в локальній комп'ютерній мережі ВНЗу та Microsoft office 365.

Лекції для іноземних студентів, які включають питання вакцинопрофілактики, які варіюють з урахуванням особливостей інфекційної патології в країнах Африки і Південно-Східної Азії, читаються англійською мовою і в 100 % оснащені мультимедійним супроводом. Отримані на лекціях знання закріплюються на практичних заняттях, які проводяться згідно з тематичним планом і включають питання щодо організаційної структури імунопрофілактики, показання та проти-показання до проведення щеплень, схеми застосування різних вакцин, календар профілактичних щеплень. Під час практичних занять частину часу приділяють складанню індивідуальних календарів профілактичних щеплень з урахуванням віку і стану здоров'я пацієнтів, діагностиці у несприятливих подій після вакцинації, а також визначенню основних напрямків профілактики відповідно з епідемічною ситуацією та країною. Практична підготовка забезпечується також рішенням студентами ситуаційних завдань.

Одним з ефективних, на наш погляд, методів, є рольові ігри. Рольова гра має як навчальний, так і контролюючий аспекти. Сценарій гри, зрозуміло, «веде» викладач, який визначає діагноз (несприятливу подію після вакцинації) вигаданого хворого. Повністю передбачити розвиток кожної гри не можливо. Головне те, що викладач протягом гри має можливість оцінити не відповіді на запитання, а дії кожного студента, що досить виразно імітують реальну ситуацію.

Проведення рольової гри може відбуватися також і з застосуванням комп'ютерних технологій. Одночасне використання банку фото- та відео- зображень допомагає демонструвати різні варіанти розвитку клінічних ситуацій, що сприяє більш міцному засвоєнню навчального матеріалу.

Висновки. Ми бачимо наступні шляхи поліпшення роботи при викладанні питань імунопрофілактики іноземним студентам, що навчаються англійською мовою: 1. Оптимізація методичного забезпечення навчального процесу шляхом підготовки навчально-методичних матеріалів з урахуванням особливостей імунопрофілактики в країнах з жарким тропічним кліматом. 2. Використання методів рольових ігор, впровадження комп'ютерних технологій та індивідуального підходу до кожного іноземного студента, з урахуванням інформації про країну, де він проживає.

Список використаних джерел

1. Алексеевко А.П. *Філософсько-етичні виклики симуляційному навчанню в медицині // Симуляційне навчання в системі підготовки медичних кадрів: матеріали навч.-метод. Конф. присвяченої 212 річниці від дня засвоєння ХНМУ (Харків, 30 листопада 2016р.)/кол.авт. – Харків: ХНМУ, 2016. – С.9-12.* 2. Зайков С.В., Катилів А.В. *Поствакцинальні ускладнення у дітей і можливі шляхи їх профілактики / Зайков С.В., Катилів А.В. // Дитячий лікар. – 2013. – №2(23). – С.17–24.*

А. В. Сакун

ОСВІТА ЯК СУСПІЛЬНА ПРОЄКЦІЯ В МАЙБУТНЄ

Застосування інноваційних методів навчання виступає важливою проблемою сучасної філософії освіти. Це пов'язано не лише з можливостями модернізації освітнього процесу, але також зі зміною способів сприйняття потоків інформації. Обидві проблеми вимагають розвитку принципово нових підходів, які повинні залучатися до освітнього процесу з метою підвищення якості та обсягу освітньої діяльності. Проте освітній процес – складна система, яка здатна до самоорганізації. Тому будь-які кардинальні зовнішні впливи можуть її дестабілізувати, що неодмінно позначиться як на розвитку окремих особистостей, так і на долі цілого суспільства.

Освіта повинна виходити з уявлення про те, які знання та вміння потрібні людині завтрашнього дня, на яких ціннісних та світоглядних засадах будуватиметься її життя. Відповідно, проблема будь-яких нововведень та трансформацій вимагає глибокого філософського осмислення. Особливо в епоху бурхливих суспільних змін, коли «традиція вступає у конфронтацію з новацією, аксіологічні орієнтири нестабільні, а здобуття людиною власної ідентичності під загрозою» [2, с.6].

Важливо те, що питання навчання і виховання останнім часом розглядаються в контексті вивчення процесів утворення, збереження та трансформації інформації. Останнє зумовлене необхідністю розгляду освіти у вимірах сучасних інформаційних технологій, які становлять умову інноваційної діяльності. Відповідно, філософія освіти постає перед вирішенням двох взаємопов'язаних проблем: інновації та використання інформації в навчальному процесі.

Проблема інновації полягає у перспективі переведення процесу і практики навчання та освіти на якісно новий рівень. Сьогодні спостерігається не тільки поява нових способів передачі інформації (через залучення до освіти як новітніх технологій, так і застосування нового підходу до різних видів навчання), але й формування так званої «інноваційної поведінки», яка «в умовах інноваційного розвитку суспільства вимагає якісно нового способу життя, орієнтованого на отримання якісно нового продукту і оволодіння відповідними інтелектуальними технологіями, які закладаються та формуються в системі освіти» [1, с.62]. Формування такої поведінки на сьогоднішній день є досить стихійним, отже – неконтрольованим процесом. Проблема полягає в тому, що інновація в нашому суспільстві є більше теоретичною побудовою, аніж практичним надбанням. Крім того, на такому рівні

вона губиться в різномірності дискурсивних практик сучасності. В силу чого концептуальне осмислення інновації повинно відштовхуватися від уявлення про її природу та властивості.

В даному контексті необхідно виходити з того, що інновація – поняття, яке охоплює широке коло галузей, від технологічної до економічної, від соціальної до освітньої. У свою чергу, встановлення зв'язків інновації з наукою та освітою вимагає проаналізувати інновацію й у більш широкому контексті. Адже, будучи парадигмальною настановою сучасності, вона є чимось більшим, ніж професійна визначеність, хай навіть «юридично закріплена». А саме – мистецтвом і стратегією. «Інновація як практика – це мистецтво стратегії розвитку, творча діяльність, запровадження нового, що заперечує старе» [3], – говорить Б. Санто. Разом з тим, інновація стає своєрідною вимогою до будь-якого творчого процесу, а тому здобуває статус певного маркера успішності чи невдачі такого процесу. Відповідно, виходить далеко за межі творчості, постаючи як характеристика діяльної особистості, підвищуючи її соціальний статус.

З іншого боку, інновація може розглядатися як спроба подолання викликані соціокультурними змінами розгубленості: людина робить інновацію проблемою тоді, коли необхідні системні зміни. У такому випадку інновація стає не просто суспільною вимогою, але – аксіологічним орієнтиром сучасної людини. Адже все нове, що успішно введене в суспільну практику, починає розглядатися як досягнення, як успіх. Відповідно, це впливає як на конструювання соціальної ідентичності новатора, так і на зміну суспільної діяльності. В галузі освіти інновація як одностороння настанова може привести до стабілізації освітньої системи та до її стійкого функціонування.

Переведення інновації в ранг парадигмальної настанови сучасності, зокрема – сучасної освіти, свідчить, по-перше, про поширене сьогодні уявлення про перевагу технологічного та технічного прогресу перед гуманітарним знанням, і, по-друге, про критерії доцільності та ефективності як визначальні для освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Барболин М.П. *Метасистемный подход к инновационному развитию образовательных систем* // *Философия образования*. – 2009. – № 1. – С.62-69. 2. Кудашов В.И. *Конструирование инновационного варианта образования* // *Философия образования*. – 2009. – № 3. – С.5-9. 3. Санто Б. *Інноваційний саморозвиток* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://iee.org.ua/ua/pub/p24>.

О. А. Удод, С. І. Драмарецька

ВИЩА СТОМАТОЛОГІЧНА ОСВІТА В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Вітчизняна охорона здоров'я протягом останніх років знаходиться у стані перманентного реформування, яке на першому етапі стосувалося лише первинної ланки, зокрема, сімейних лікарів. Надалі плануються та здійснюються кардинальні перетворення щодо вторинної ланки медичної допомоги [1]. У зв'язку з тим, що стоматологічна допомога була імперативно та безальтернативно переведена на другий рівень, що фактично знищило сільську стоматологію, реформування впритул підійшло до змін у системі надання населенню стоматологічних послуг. За нормативними вимогами комунальні міські установи, у ранзі яких перебували міські стоматологічні поліклініки, були перетворені у комунальні неприбуткові підприємства, тобто вони втратили статус лікувальних закладів. З квітня поточного року

уся стоматологічна допомога, за виключенням лише невідкладної та дитячої стоматології, переходить на принципи самоокупності, тобто має бути платною. Наслідками цього переходу буде значне зменшення кількості відвідувань, зростання розповсюдженості стоматологічних захворювань, скорочення медичного персоналу. Безумовно, постраждає доступність стоматологічної допомоги для більшості населення країни, а профілактичний напрямок буде зруйнований повністю.

Істотне занепокоєння професійної спільноти країни викликає відсутність нормативної бази, яка має регулювати та всебічно охоплювати процес реформування стоматологічної галузі, зокрема, у тій частині, що стосується відносин реформованих комунальних неприбуткових підприємств, які надають стоматологічну допомогу на нових засадах, та закладів вищої освіти, які займаються додипломною підготовкою здобувачів вищої освіти за спеціальністю «Стоматологія» та клінічні кафедри яких розташовані саме у цих підприємствах. Положення про клінічні лікувальні заклади, в яких базувалися профільні кафедри медичних університетів, було прийнято майже чверть століття назад, з того часу вимоги та умови функціонування і лікувальних закладів, і закладів вищої освіти кардинально змінилися, більшість норм цього положення безнадійно застаріли, вони не відповідають викликам часу, однак юридичні засади залишилися без змін [3]. Мають складатися нові взаємовідносини, у тому числі щодо оплати з боку медичних університетів оренди площ, які займають клінічні кафедри, комунальних послуг тощо. Немає ясності і у питаннях виплат науково-педагогічним працівникам клінічних кафедр за лікувальну роботу, яку вони виконують під час педагогічного процесу.

Минулого року було затверджено стандарт вищої освіти другого (магістерського) рівня галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 221 «Стоматологія» [2]. Компетентнісний підхід, який покладений в основу прийнятого стандарту, має за кінцеву мету професійну діяльність здобувачів. На таких засадах цілком можливим виглядає додипломна підготовка майбутніх лікарів-стоматологів, які в умовах європейського ринку праці відповідали б високим професійним вимогам та були конкурентоспроможними фахівцями. Введення у дію нового стандарту, як і нові підходи до акредитації освітніх програм, з одного боку, відкривають широкі можливості щодо автономності закладів вищої освіти, реалізації принципів академічної мобільності здобувачів та викладачів і певних освітніх свобод, особливо з урахуванням європейського вектору руху та незмінного прагнення освітянської стоматологічної спільноти країни влитися до європейського освітнього простору, а з іншого, вимагають застосування у навчальному процесі інноваційних педагогічних технологій, інформатизації та діджиталізації навчання, залучення новітніх наукових досягнень, а, головне, максимального наближення до професійних умов діяльності. Саме такі умови мають бути створені у клінічних кабінетах профільних стоматологічних кафедр закладів вищої освіти. Передусім, ці клінічні кафедри для викладання інноваційних лікувально-діагностичних технологій повинні бути оснащені сучасною апаратурою та обладнанням, а також комп'ютерною технікою з відповідним ліцензованим програмним забезпеченням. Покращення матеріально-технічного стану вимагає суттєвих витрат, які з урахуванням скрутного бюджетного становища закладів вищої освіти, зокрема, переміщених, виглядають нереальними.

Одним з варіантів вирішення проблеми практичної підготовки майбутніх лікарів-стоматологів в умовах реформування стоматологічної допомоги та значного скорочення кількості пацієнтів має бути створення університетських клінік, в яких під керівництвом викладачів студенти могли б вести амбулаторний прийом

стоматологічних хворих на пільгових засадах, тобто безоплатно, що є дуже привабливим для певних категорій населення, однак знов виникають питання щодо фінансування таких клінік.

Висновки. Реформування охорони здоров'я вимагає відповідних зрушень у додипломній підготовці здобувачів вищої освіти за спеціальністю «Стоматологія», юридичної визначеності відносно клінік та суттєвого покращення матеріально-технічного забезпечення закладів вищої освіти. Кінцевою метою має бути якісна підготовка конкурентноспроможних та професійних лікарів-стоматологів.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про державні фінансові гарантії надання медичних послуг та лікарських засобів» від 19.10.2017 №2168-VIII. 2. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 221 «Стоматологія» для другого (магістерського) рівня вищої освіти» від 24.06.2019 №879. 3. Наказ Міністерства охорони і здоров'я України «Про затвердження Положення про клінічний заклад охорони здоров'я» від 05.06.1997 №174.

О. О. Уварова, М. М. Кулачинський

КРАЄЗНАВЧА ТЕМАТИКА В СТРУКТУРІ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН У МЕДИЧНОМУ ЗВО

Багатогалузевість краєзнавства визначає його тісний взаємозв'язок з різними науковими знаннями: географією, природознавством, археологією, історією, етнологією тощо, а також і з медициною. Медичне краєзнавство – це галузь національного краєзнавства, що вивчає всі аспекти медицини та охорони здоров'я певного регіону, району або іншої місцевості у ретроспективі та сьогоденні [2, с. 216]. Саме історики можуть студіювати ці явища в ретроспективі, аналізувати та синтезувати, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки. Медичне краєзнавство у площині історії охорони здоров'я перетинається з історичним краєзнавством, яке вивчає історію краю всебічно, і разом вони утворюють історико-медичне краєзнавство – відгалуження як історичного, так і медичного краєзнавства [1, с. 95]. Історико-медичне краєзнавство через вивчення історії окремих установ, вивчення персоналій медиків, науковців, громадських діячів тощо формує цілісне уявлення про процес розвитку усіх складових охорони здоров'я у регіоні [1, с. 96].

Наявність у студентів низької мотивації вивчення нефармацевтичних дисциплін не новина. Про необхідність використання міждисциплінарного підходу, як тенденції сучасної науки, у викладанні гуманітарних курсів також сказано багато. Тому виведення на поверхню медичної складової з підвалин краєзнавства може вирішити обидві ці проблеми.

Ми звикли розуміти наслідком вивчення історичних дисциплін отримання нагородження фактів про події та процеси. Сьогодні студенту необхідно сформулювати систему мислення, досягнути методи наукового дослідження. Шкільні дисципліни, які перекочували до вищої освіти, не зацікавлюють студентів. Необхідні саме міждисциплінарні навчальні курси, найбільш корисними з яких будуть ті, що на стику гуманітарних та медичних наук і несуть окрім загальних знань, ще й практичну користь і навички [3].

Зважаючи на професійну орієнтацію студентів-медиків, навчальний курс, який би поєднав історичну і медичну тематику, наприклад, «Історико-медичне краєзнавство» видається важливими для освітнього процесу та подальшого особистісного розвитку. Такий курс доцільно проводити студентам різних спеціальностей, об'єднаних галуззю знань «Охорона здоров'я», у т.ч. іноземним.

Метою запропонованого курсу є залучення молодого покоління до вивчення історії та сьогодення рідного краю, формування свідомого громадянина держави, виховання любові до рідної землі. Головним завданням курсу є виховання національної гідності, формування у молоді національної самосвідомості через любов до рідного краю, відродження історичної пам'яті. Для українських студентів, які прибули з інших місць, та іноземців курс буде корисним для кращого пізнання регіону та його славетної історії. Таким чином, важливість історико-медичного краєзнавства можна обґрунтувати і у площині практичній, особистісно-спрямованій, наближеній до фахової спеціальності, і у площині загальносуспільній, пов'язаній з виховним процесом.

Список використаних джерел

1. Демочко Г. *Історичне та медичне краєзнавство: проблеми ідентифікації та співвідношення. Краєзнавство. 2014. № 1. С. 93-98.* 2. Робак І. Ю., Демочко Г. Л. *Медичне краєзнавство в контексті історії та сучасності. Історичний архів. 2016. Вип. 16. С. 215-220.* 3. Уварова О. О. *Гуманітарні дисципліни у медичному ВНЗ: особистісний, практичний та виховний аспекти. Освіта і наука в умовах глобальних трансформацій: матеріали II Всеукраїнської наукової конференції, м. Дніпро, 26-27 жовтня 2018 р. Дніпро, 2018. Ч. I. С. 82-83.*

Л. А. Руда

МІСЦЕ «ЦИВІЛІЗАЦІОЛОГІЇ» В СИСТЕМІ СУЧАСНИХ СУСПІЛЬНИХ І ГУМАНІТАРНИХ НАУК

Рубіж ХХ-ХХІ ст. характеризується світовими глобалізаційними процесами, що проявляються в усіх сферах життєдіяльності суспільства. Якщо раніше поділ світу відбувався на основі політичних чи економічних критеріїв, то на даний момент, враховуючи вплив інтеграційних процесів, доречніше виходити з культурних і цивілізаційних.

Глобалізаційні процеси, що вивчаються дослідниками з різних галузей науки, породили нові наукові напрямки, які в своїх дослідженнях зосереджувалися на вивченні особливостей регіонального розвитку глобального світу, що сприяло поглибленню уваги до цивілізаційних особливостей різних світових регіонів та виокремлення цивілізаціології в окрему наукову одиницю. Цивілізаціологія – це наука про цивілізації в усій їхній складній внутрішній структурі та багатоманітності зовнішніх проявів. Дана наука під різними назвами сформувалася на рубежі 1980-90-х рр., проте, за майже 30-річну історію розвитку, так і не було вироблено єдиної методологічної основи та об'єктів дослідження цивілізацій. Серед науковців продовжуються суперечки про саму назву даної галузі науки – цивілізаціологія [2] (наука про теорії, історію та методологію цивілізацій) чи цивілізаціографія (наука про історію та ареал поширення цивілізацій) [3, с.16-20].

Актуальність науки про глобальні та локальні цивілізації обумовлена тим, що вона розглядає власне цивілізаційні процеси в тісній взаємодії з історією, філософією, культурологією, природознавством, на відміну від інших наук, які розглядають цивілізаційні процеси в контексті власної наукової проблематики. Це дає змогу говорити про цивілізаціологію, як міждисциплінарну науку, яка в однаковій мірі об'єднує суспільні, природознавчі та політичні науки.

На думку багатьох дослідників, багатогранність змісту цивілізаційних досліджень ускладнює вироблення єдиних критеріїв, категорій і понять цивілізаціології. Вивчення цивілізацій впливає на всі сучасні суспільно-гуманітарні, в тому числі й на політичні, науки, а також на трактування визначень понять, що приводить до нового формулювання предмета та проблем дослідження. Якщо в історії, культурології чи соціології цивілізаційний підхід носить допоміжну роль у поясненні

певного явища чи процесу, описі соціокультурної реальності, то в цивілізаціології даний підхід виступає головним. Ще однією характерною особливістю цивілізаціології є органічна єдність у ній теорії та історії цивілізацій. Завдяки цьому теоретичні питання часто поєднуються з практичними: відмінності історії цивілізацій від загальної історії та принципи відбору фактичного матеріалу для опису конкретної цивілізації.

В сучасній Україні наука про розвиток цивілізацій майже не розвивається, а дослідження цивілізаційних процесів відбуваються в рамках спеціалізованих наук: історичних, культурологічних, соціологічних і політичних. Галузь наукового знання, яка б досліджувала цивілізаційні процеси та поєднувала б в цьому напрямі політичні та інші науки – відсутня, хоча формування ґрунтовних знань в усіх наукових сферах сприяло б підготовці професійних політиків, парламентарів, працівників державного апарату.

Таким чином, цивілізаціологія носить міждисциплінарний характер, оскільки проникає в усі галузі знань, а її розуміння необхідне для вчених і фахівців різних наук, хоча, звичайно, в різних обсягах і в різних аспектах. Поєднання вузькоспеціалізованих напрямків політичних наук із цивілізаційним вивченням розвитку людства сприяє поглибленому формуванню знань про особливості соціально-політичного розвитку не лише країн, а й цивілізаційних регіонів. На жаль, ні в Україні, ні в близькому зарубіжжі, дослідження з теорії, історії та майбутнього цивілізацій, які б містили відповідні розділи з наукових праць інших спеціальностей майже не проводяться. Наявні публікації є лише доробками дослідників у певній галузі знань (переважно культурології, історії, глобалізації, політичній культурі тощо) хоча всебічне вивчення розвитку та досягнень цивілізацій сприяло би формуванню високої політичної свідомості та політичної культури громадян, зокрема – молодого покоління. Отже, наявні теоретичні підходи до цивілізаційного розвитку світу ґрунтуються на відображенні цивілізацій як культурно-релігійно-соціальних спільнот, що проживають на певній території, але не враховують політичних, економічних та еволюційних особливостей їх розвитку. Саме тому важливо розглядати цивілізаційний розвиток окремих регіонів через призму взаємозв'язків різних наукових галузей, а це можливо здійснювати в рамках нової науки – цивілізаціології.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В. *Цивілізація культури* / В. Андрущенко, Т. Андрущенко, В. Савельєв. – К.: «МП Леся», 2017. – 580 с. 2. Костяев А., Максимова Н. *Современная российская цивилизациология: подходы, проблемы, понятия [Текст]* / А. И. Костяев, Н. Ю. Максимова. – М.: Издательство ЛКИ, 2008. – 326 с. 3. Павлов О. І. *Тенденції розвитку цивілізацій у контексті глобалізації [Текст]: навч. посіб.* / Павлов Олександр Іванович ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; Одес. регіон. ін-т держ. упр., Каф. регіон. політики та публ. адміністрування. – Вид. 2-ге. – Одеса: Астропринт, 2011. – 288 с.: табл., рис. – Бібліогр.: С. 263-272.

Н. М. Білан

ІНШОМОВНО-ПРОФЕСІЙНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ЕНЕРГЕТИКІВ У КОНТЕКСТІ ВИВЧЕННЯ МЕТАМОВИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ

В умовах сьогодення змінюються тенденції оновлення змісту професійної підготовки майбутніх фахівців енергетичної галузі у технічних закладах вищої освіти, що зумовлено інтеграційними процесами, суспільними викликами, соціальними вимогами. Відповідно спрямованість освітнього процесу потребує зміщення акцентів з професійного на іншомовно-професійний. З метою забезпе-

чення набуття ключових компетентностей майбутніми інженерами-енергетиками, їх конкурентоспроможності на сучасному ринку праці, вивчення професійно-орієнтованих дисциплін необхідно здійснювати комплексно з поглибленим опануванням іноземної мови, що сприяє формуванню іншомовної професійної компетентності.

Рівень сформованості іншомовної професійної компетентності залежить від реалізації метамовних функцій іноземної мови у певній галузі [2, с. 61]. Погоджуючись з думкою дослідниці Н. Микитенко, вважаємо, що кожній галузі знань, конкретній сфері діяльності притаманна своя мовна система, свій мовний стиль, які виражаються мовними засобами метамови спеціальності. Як феномен мовознавства, метамова, її сутність, структура та функції детально обґрунтовані у праці М. Кочергана [1].

Виходячи з позицій професійної та іншомовної підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальністю 141 «Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка», пропонуємо власну дефініцію поняття «метамова». Вважаємо, що це іншомовно-спрямована професійна мова енергетичної спеціальності, структуру якої формують лексичні одиниці, мовні кліше, сталі звороти, професіоналізми, технічна та енергетична термінологія, скорочення назв електротехнічного та електромеханічного обладнання, аббревіатури енергетичних об'єктів, граматичні конструкції, активізація яких у рецептивних і продуктивних видах мовленнєвої діяльності дозволяє студентам-енергетикам успішно виконувати навчальні завдання репродуктивного, реконструктивного та творчого характеру, а майбутнім інженерам енергетичної галузі – компетентно послуговуватися інтегрованими знаннями в межах професійного іншомовного середовища. Введення імпортного енергетичного обладнання в експлуатацію, здійснення ділової кореспонденції та усної комунікації з іноземними колегами, підвищення кваліфікації на закордонних енергетичних об'єктах тощо – зазначені процеси можуть бути реалізовані за умови, якщо випускники енергетичних факультетів оперують іншомовно-професійними знаннями, тобто метамовою спеціальності.

Оволодіння метамовою спеціальності забезпечує вивчення навчальних дисциплін циклу загальної та професійної підготовки (рис. 1).

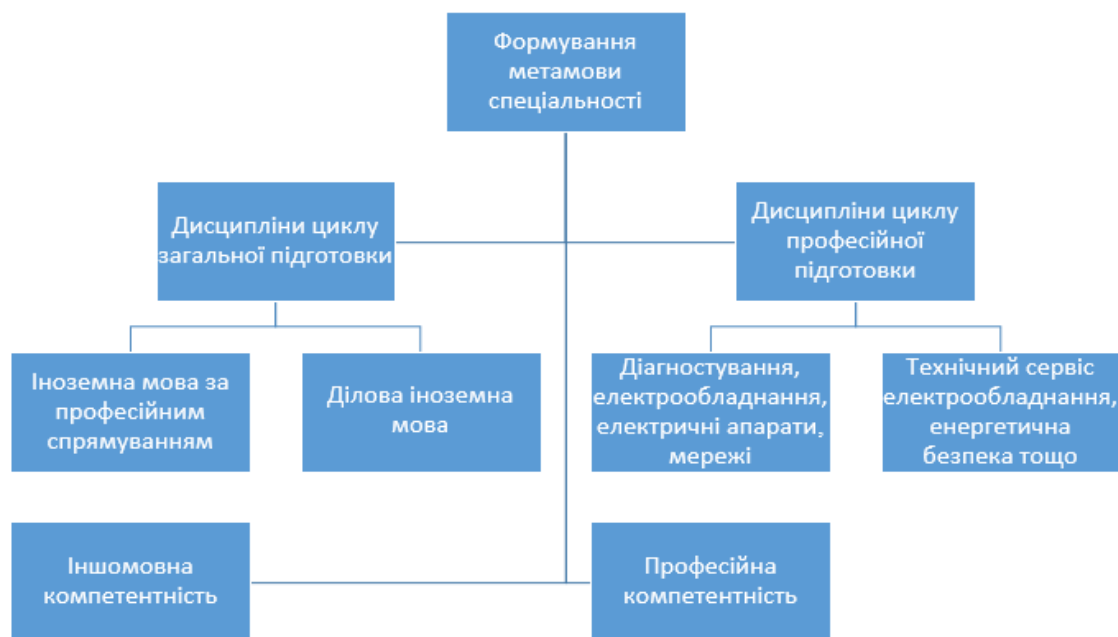

Рис. 1. Формування метамови спеціальності майбутніх інженерів-енергетиків засобами навчальних дисциплін

Формами організації та здійснення навчальної роботи студентів-енергетиків з вивчення метамови спеціальності є комбіновані та бінарні заняття з іноземної мови та професійно-орієнтованих дисциплін, лекції іноземною мовою з фахових предметів, самостійна робота з науково-технічною літературою іншомовного видавництва, зустрічі із закордонними представниками енергетичної галузі тощо. Проектні, інформаційно-комунікаційні, інтерактивні технології, метод перевернутого навчання є ефективними засобами для здобуття, засвоєння, повторення, систематизації та розширення іншомовно-професійних знань здобувачів вищої освіти. Показниками сформованості метамови спеціальності є уміння та навички майбутніх інженерів-енергетиків практично використовувати інтегровані знання іноземної мови та фаху в змодельованих ситуаціях іншомовно-професійного характеру, наближених до реальних умов.

Таким чином, міждисциплінарна інтеграція іноземної мови та фахових предметів забезпечує підготовку майбутніх інженерів-енергетиків на іншомовно-професійних засадах. Результатом означеного процесу є сформована іншомовна професійна компетентність як здатність випускників енергетичних факультетів успішно володіти метомовою спеціальності у вирішенні завдань комунікативного, організаційного, виробничого, проектно-конструкторського, науково-дослідного, самоосвітнього характеру.

Список використаних джерел

1. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства. К. : «Академія», 2002. 368 с. 2. Микитенко Н. О. Теорія і технології формування іншомовної професійної компетентності майбутніх фахівців природничих спеціальностей : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Тернопіль, 2011. 534 с.

А. М. Олійник, М. В. Худякова

РОЛЬ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Двадцять перше століття – епоха інформаційних технологій, отже на ринку праці зріс попит на технічні спеціальності (прикладна інформатика, ядерна фізика та ін.), які призвели до того, що гуманітарна освіта в цілому і викладання гуманітарних дисциплін, зокрема, виявилось під загрозою.

Спочатку, наша початкова, середня освіта, як, один з найважливіших соціальних інститутів. Школа формує у людині-школяра, на старті його життя, вміння і навички, багато з яких засвоюються в рамках вивчення дисциплін гуманітарного циклу таких як: історія України, правознавство, українська та іноземні мови, світова художня культура та література. Завдяки цим предметам школяр поступово вивчає явища і процеси суспільного життя, які відбувалися у минулому і які існують у теперішньому часі, набуває мовні навички, а також можливість творчого мислення і що не менш важливо, так це те, що учневі прищеплюються встановлені в суспільстві норми і цінності, а також почуття патріотизму, обов'язку, відповідальності [2].

Наприкінці цього досить довгого періоду ми отримуємо самостійну людину, особистість, в яку закладені соціокультурні якості.

Другий ступінь це отримання професійної або вищої освіти. У цей період людина продовжує формуватися як особистість. Варто відмітити, що важливими помічниками в такій нелегкій справі є гуманітарні дисципліни, які сприяють розвитку у людині людського початку: моральності, відповідальності, совісті, толерантності [4].

Вивчення гуманітарних дисциплін на всіх щаблях освіти, від початкової до

вищої, завжди було чинником формування цілісної особистості, здатної розуміти кінцевий суспільний сенс своєї професійної діяльності і вміння аргументовано відрізнити його від нетривалих інтересів і цілей. Тому автори мають бажання висловити своє бачення, свою думку відносно необхідності і важливості вивчення гуманітарних наук в умовах модернізації вищої освіти та сучасного розвитку українського суспільства:

По-перше, гуманітарні науки вчать людину критичного самостійного мислення, логічного міркування, прищеплення здатності до аргументації своєї позиції. По-друге, гуманітарні науки дозволяють всебічно розвиватися. По-третє, завдяки гуманітарним наукам люди виявляють і вирішують різного роду проблеми (світові, в масштабах країни, в рамках регіону, міста, селища, тощо), прогнозують їх і шукають шляхи усунення. По-четверте, гуманітарні науки формують моральну складову сучасної людини. По-п'яте, гуманітарні науки розкривають творчий, інтелектуальний, комунікативний потенціал особистості. Okремо варто зупинитися на останньому. Комунікативний потенціал дозволяє, конкретній людині, вибудовувати відносини з людьми, які її оточують (спочатку зі школярами, вчителями, студентами та викладачами, з близькими людьми, а в майбутньому і з колегами у процесі своєї професійної діяльності) [3,1].

Таким чином, формування людини в процесі її життя, який відбувається в школі, коледжі, у процесі здобуття вищої освіти (особливо на ступені бакалаврату) дає можливість студенту, майбутньому професійному працівнику, набувати не просто спеціалізовані знання і навички, а й проходити певний етап соціалізації. У цьому, до речі, безпосередньо зацікавлений сам роботодавець, так як сьогодні наймачі-роботодавці вимагають, щоб працівник не просто володів професійними компетенціями, а і вмів критично мислити, аналізувати величезний обсяг інформації, творчо підходити до виконання завдань, що в свою чергу забезпечує ефективне застосування своїх знань, вмінь та навичок в різних сферах суспільного життя а також прогнозувати своє життя, життя близьких людей у майбутньому.

Список використаних джерел

1.Каланчіна І.М. Роль гуманітарних дисциплін у формуванні цілісної системи знань // Професійна освіта в сучасному світі. 2013. № 4 (11). С. 83-88. 2.Корнілова Т.В. Роль гуманітарних дисциплін в умовах глобалізації навчального процесу // Педагогічний досвід: теорія, методика, практика. 2015. № 3 (4). С.265-267. 3.Сабіров А.Г. Формування ставлення студентів до соціально-гуманітарних дисциплін // Соціологічні дослідження. 1998. № 11. С.84-88. 4.Ушакова М. На шляху до навчається суспільству (завдання і технології) // Вісник вищої школи. 2007. № 4. С.9-15.

О. В. Красільнікова

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

У сучасних умовах розвитку ринкових відносин в Україні, розбудови громадянського суспільства та формування правової держави, все більшого значення набувають моральні принципи, норми та правила професійної поведінки, тобто професійна етика.

Професійна етика як сукупність норм і правил, що регулюють поведінку фахівця в певній сфері діяльності, виникла ще в стародавньому суспільстві. Давньогрецький філософ Аристотель вважав професійну етику особливою галуззю етичного знання. Припускають також, що давньогрецький лікар, «батько» медицини

Гіппократ розробив перший в історії професійний кодекс у формі клятви лікаря як вихідний пункт розвитку професійної етики. Згодом теоретичними проблемами професійної етики займалися такі філософи як І.Бентам, Ш.Монтеск'є, О.Конт, Е.Дюркгайм та ін. [1,с.7]

Незважаючи на існування загальнолюдських моральних норм і єдиної трудової моралі суспільства, поступово в ході історичного розвитку людської спільноти склалися особливі норми поведінки щодо певних видів діяльності та додаткові вимоги до кожної професії. Виникнення і розвиток таких норм є одним із напрямків морального прогресу людства. Так виникла професійна етика, яка включає в себе моральні норми, принципи, установки, ідеали у взаєминах людей в трудовому процесі; історично сформовані традиції, заповіді і приписи, що належать до сфери праці; моральні кодекси, які регламентують різні аспекти трудових відносин; обґрунтування механізмів реалізації етичних норм у діяльності трудових колективів.

Професійна етика має на меті формування соціальної і моральної орієнтації фахівців у різних видах матеріального і духовного виробництва. Вона знаходиться в тісному органічному зв'язку із загальною етикою і разом з нею утворює єдину теоретичну науку, головним змістом якої є вчення про людину як найвищу цінність, регулювання взаємовідносин між людьми у сфері професійної діяльності. Якщо загальна етична теорія виробляє об'єктивно-необхідні норми, установки, принципи у відносинах між людьми, поширюючи їх на всю систему суспільних відносин, то професійна етика конкретизує ці універсальні і загальні норми стосовно різних видів праці, регулює суспільні відносини в головній сфері буття людини – трудовій діяльності. Вона трансформує загальні етичні норми і вимоги щодо професійного аспекту трудових відносин.

У науковій літературі є різні визначення поняття «професійна етика»: кодекси поведінки; спосіб обґрунтування кодексів, соціально-культурне тлумачення призначення певної професії; відображення моральної свідомості, взаємин і поведінки людей, які обумовлені специфікою професійної діяльності. Часто поняття «професійна етика» зводиться до поняття «етичний кодекс», що означає сукупність моральних норм, які визначають ставлення людини до свого професійного обов'язку, людей та суспільства в цілому.

Професійна етика – це наука, предметом якої є професійна мораль як один із проявів суспільної моральності і поведінки людей певної професії. Таким чином, поняття «професійна етика» у сучасній науковій літературі розглядається у двох значеннях: по-перше, як наука про особливості свідомості і поведінки людей певної професії, про моральні аспекти праці професіоналів; та, по-друге, як звіт норм і правил професійної моралі, тобто етичні кодекси [2].

Професійна етика займає важливе місце в системі етичного знання та освіти, виступаючи невід'ємною складовою частиною підготовки й діяльності фахівця. Вона має за мету забезпечення високої якості результатів професійної діяльності та узгодження інтересів професійної групи і суспільства.

Професійна етика виконує ряд важливих завдань: по-перше, втілює гуманістичні ідеали у специфічні умови професійної діяльності; по-друге, встановлює межі бажаного, дозволеного і неприпустимого; та по-третє, обґрунтовує морально-професійний ідеал, взірець поведінки у конкретній сфері професійної діяльності.

У наш час особисті якості людини пов'язані, у першу чергу, з її діловими характеристиками, ставленням до виконання своїх професійних обов'язків, рівнем професійної придатності. Всі ці критерії визначають актуальність питань, що складають зміст професійної етики. Справжній професіоналізм спирається на такі

моральні норми як обов'язок, чесність, гідність, вимогливість до себе та своїх колег, відповідальність за результати своєї діяльності.

Отже, професійна етика займає важливе місце у сучасному суспільстві, оскільки сприяє формуванню особистості фахівця, принципів та моральних засад його світогляду та духовного світу. Професійна етика включає стандарти та вимоги до фахової моральної поведінки, навчає вирішувати конфліктні ситуації, взаємодіяти у колективі, створювати здорову моральну та творчу атмосферу, будувати ефективні трудові відносини, що в кінцевому підсумку дозволяє стати висококваліфікованим професіоналом у сфері своєї діяльності.

Список використаних джерел

1. Бралаган В.П. Професійна етика. Навчальний посібник / В.П. Бралаган, Л.В. Гуцаленко, Н.Г. Здирко. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 252 с.2. Солоніцина А.А. Професійна етика і етикет. Підручник / А.А. Солоніцина. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://textb.net/15/index.html>.

О. О. Литвиненко, О. К. Малютіна

ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ НАВЧАЛЬНОГО ДОВІДНИКА З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ З АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ НАВЧАННЯ

На початковому етапі вивчення іноземної мови основною проблемою є мовний бар'єр через відсутність достатньої фонетичної, граматичної та лексичної бази, а також через психологічні причини та суспільно-культурні відмінності. Українська мова як іноземна покликана задовольняти різні потреби особи, для якої українська мова не є рідною (суспільні, побутові, освітні, бізнесові, соціокультурні) за допомогою української мови [2, 5]. Позитивним є той факт, що останнім часом кількість навчальних видань з вивчення української мови для іноземців значно зросла [1; 2; 3; 4]. Слід відзначити, що ці посібники розраховані на методичку «занурення» в мовне середовище, де навчальна теорія підкріплена практикою повсякденного спілкування. На превеликий жаль, мовна ситуація в Харкові не може виступати мотиваційним чинником для вивчення української мови іноземцями, а відсутність практики побутового мовлення гальмує процес удосконалення набутих на заняттях навичок.

У зв'язку з цим розроблене доцентами кафедри українознавства та латинської мови Національного фармацевтичного університету О.К.Малютіної та О.О.Литвиненко навчально-методичне видання «Ukrainian language. Introductory phonetics and communicative course: vocabulary and grammar reference» є актуальним.

Лексико-граматичний довідник є вступною частиною навчального комплексу з дисципліни «Українська мова» для іноземних студентів з англійською мовою навчання та являє собою збірник рекомендацій для викладачів та студентів щодо роботи з навчальним посібником Learning Ukrainian: Workbook for practical training in Ukrainian language [5]. Особливість цього видання полягає в тому, що воно написане англійською мовою й може бути корисним як для здобувачів вищої освіти, так і для викладачів, які з ними працюють.

Видання зорієнтоване на початковий етап вивчення української мови. Довідник спрямований на забезпечення реальних комунікативних потреб іноземців, які набувають вміння спілкуватися з носіями мови й таким чином мають змогу легше пройти етап первинної соціальної та культурної адаптації в українському середовищі. Пропонований довідник призначений для вивчення української мови інозе-

ними студентами й має на меті формування початкових граматичних та комунікативних навичок.

Довідник містить 2 розділи: фонетика та загальний огляд частин мови. Кожен розділ має лексичне та граматичне наповнення. З першого заняття послідовно відпрацьовуються навички читання, письма та усного мовлення. Лексичний матеріал допоможе студентам системно засвоїти словниковий мінімум, необхідний для реального ситуативного спілкування.

Граматику представлена структурованими теоретичними блоками з узагальнювальними таблицями до кожного заняття. Розділ з морфології містить загальну характеристику іменника та його категорій (рід, число, називний відмінок), займенника (з особовими та присвійними займенниками), дієслова (дієвідміни, дієвідмінювання, теперішній час), прикметника та його категорій (рід, число), прислівника. Видання логічно структуроване, тренувальні вправи сприятимуть формуванню базових навичок читання, письма, аудіювання й мовлення. Кожне заняття містить пояснення та рекомендації до виконання граматичних вправ, що допоможе студентам опрацювати базову лексику, полегшить розуміння текстів і складання діалогів. Комплекс вправ допоможе студентам відпрацювати навички володіння мовою на початковому рівні. Комунікативно-інтерактивний принцип побудови довідника є ефективним не лише під час проведення аудиторних занять, а й у процесі самостійної роботи.

Складовою частиною довідника є додаткові матеріали. Серед них словник лінгвістичних термінів, деякі українські скоромовки та пісні з перекладом та поясненнями, що дає іноземним студентам можливість розвивати навички аудіювання, говоріння та формує культурологічну компетентність. Довідник також має додаток у вигляді перекладного українсько-англійського словника лінгвістичних термінів, який буде корисним як для студентів, так і для викладачів.

Видання має високу практичну цінність, є актуальною авторською розробкою. Матеріал довідника можна використовувати викладачам під час розробки курсів «Українська мова для іноземних студентів», на мовних підготовчих курсах, для створення різноманітних комп'ютерних навчальних програм, у лінгводидактиці вищої школи для розробки методики викладання української мови для іноземців.

Список використаних джерел

1. Буряк, М. Яблуко. Базовий рівень : підручник / М. Буряк. – Львів : УКУ, 2017. – 238 с. 2. Стандартизовані вимоги: рівні володіння українською мовою як іноземною А1-С2. Зразки сертифікаційних завдань : посібник / Данута Мазурик, Олександра Антонів, Олена Синчак, Галина Бойко. – К. : Фірма «ІНКОС», 2020. – 186 с. 3. Українська мова для іноземців : навч. посіб. / Н. О. Лисенко [та ін.]. – К. : Центр навчальної літератури, 2010. – 240 с. 4. Українська мова як іноземна для англомовних студентів-медиків : підр. з електрон. аудіодод. : у 2 кн. Кн. 1. Соціокультурна комунікація / С.М. Луцак, А.В. Ільків, Н.П. Литвиненко та ін. ; за ред. С.М. Луцак. – К. : ВСВ «медичина», 2019. – 504 с. 5. Learning Ukrainian: Workbook for practical training in Ukrainian language / T. Yu. Volokh, N. O. Lysenko, O. O. Lytvynenko, N. O. Tomareva, N. V. Kharytonova. – Kharkiv: NUPh, 2019. – 103 p.

С. А. Нагачевская

МЕСТО ЯЗЫКОВОЙ ПОДГОТОВКИ В ОБЩЕЙ КУЛЬТУРЕ ВРАЧА

Основной потребностью современного мира является гуманизация всех сторон жизни и деятельности человека.

Гуманистическая основа деятельности врача, вытекающая из ее собственной природы, предъявляет особые требования к системе медицинского образования.

Овладение профессиональными знаниями и навыками в процессе обучения, естественно выдвигаемое на первый план, необходимо дополняется развитием общей культуры будущего врача. Гуманизация образования призвана приобщить специалиста к высоким идеалам врачебной деятельности и гуманистическому стилю общения и взаимодействия в медицинской среде. Языковое образование в этом смысле выступает важнейшим компонентом гуманистической подготовки, представляя собой важное звено в становлении культуры врача.

Язык как носитель культурных ценностей способствует становлению личности студента, решает проблемы формирования коммуникативной культуры, расширяет сферу профессиональной коммуникации. Он отражает принадлежность человека к определенной профессиональной группе, является выражением ценностного отношения к окружающему миру, поэтому становится элементом профессиональной культуры специалиста, одним из критериев ее сформированности.

Деятельность врача немыслима без усвоения терминологической базы и речевых этикетных формул, актуализирующихся в профессиональном общении. В формулах речевого этикета «доктор-пациент» закреплена деонтологическая основа профессии. Культура взаимоотношений врача и пациента очень важна, поскольку вербально выраженная система общечеловеческих ценностей ориентируется на пациента, его здоровье и жизнь. В данном случае слово является ценностью и имеет исцеляющую силу.

Вопросы взаимосвязи языка и профессиональной культуры имеют, таким образом, аксиологическую основу, что подчеркивает роль языковой подготовки в процессе формирования профессиональной культуры врача, а также потребность в изучении языковых и культурных процессов в их комплексном взаимодействии.

А. В. Савич

ИСТОРИКО-ЭКОЛОГИЧЕСКАЯ СРЕДА КАК ПАРАДИГМА ФОРМИРОВАНИЯ ИНФОРМАЦИОННОЙ КУЛЬТУРЫ ИНЖЕНЕРА В СОВРЕМЕННОМ ОБЩЕСТВЕ

В современных условиях система образования претерпевает значительные изменения. Учебные заведения должны формировать умение учиться, добывать информацию, извлекать из нее необходимые знания. Процессы, происходящие в информационном обществе, тесно связаны с субъективным моментом. Важной социально-образовательной предпосылкой информации общества в целом, и образования в частности, является распространение информационной культуры в обществе. На современном этапе развития социума информационная культура становится одним из основных показателей общей культуры личности.

Все большую роль играет уровень развития информационной культуры личности и общества в целом. Проблема является актуальной, поэтому в ее решении принимают участие многие науки. Важной социально-образовательной предпосылкой информации общества в целом, и образования в частности, является распространение информационной культуры в обществе. На современном этапе развития социума информационная культура становится одним из основных показателей общей культуры личности. Формирование информационной культуры является частью профессиональной подготовки инженеров. Реалии жизни требуют находить эффективные шаги и методы, позволяющие сформировать социально-моральный и общекультурный уровень современного специалиста. В этой связи информационная культура выступает необходимым эффективным фактором в

освоении человеком культурной реальности. Подготовка инженера в ВУЗе подчинена цели формирования личности, которая способна воспринимать инновационные процессы в обществе, использовать новые технологии, осознанно адаптироваться к новым условиям жизни, уметь ориентироваться в экономической, социально-политической ситуации, сохранять свою мировоззренческую позицию.

В современных условиях, при переходе к информационному социуму, меняется набор социальных статусов индивида как специалиста и профессионала. Технический индекс информационному социуму придает высокий уровень образовательной подготовки инженера. То есть, главным средством производства становится интеллект, знания и информационная культура инженера напрямую будет связана с его личностными, гуманистическими, идеологическими ценностями, его способностью проявить высокую социальную активность, целеустремленность, способность находить оптимальные решения технических и жизненных проблем в критических и нестандартных ситуациях. Желанием достичь производственных и жизненных успехов; развить свои способности до такой самостоятельности в действиях и решениях, постоянного саморазвития; стремления быть ответственной личностью способной подчинить свои интересы, поступки, поведение законам и нормам морали своего народа, государства, вуза.

Реализация профессиональной деятельности инженера происходит в определенной социальной среде. Степень положительного или отрицательного влияния его деятельности на среду зависит от того, насколько она благополучно по своим составляющим и на сколько высок уровень социального самосознания человека. Эта проблема наглядно проявляется в широком смысле – во взаимоотношении человека и природы, в узком – инженера и окружающей его среды региона. В настоящее время происходит обострение экологической ситуации. Она уникальна как по своей значимости для человека в целом, так и по характеру тех задач, которые ставит перед человечеством. При разработке дисциплин социальной направленности есть необходимость опираться на определенную систему категорий. В этой связи немаловажно раскрыть содержание понятия «историко-экологическая среда», которая формирует экологический тип мышления личности.

Под историко-экологической средой понимается совокупность естественного состояния среды, окружающей ту или иную личность, системы знаний о ней и ее развитии, мышления и поведенческой деятельности. Она общечеловечна по своему характеру и региональна, и национально особенно. Данная категория состоит из нескольких звеньев. Они последовательно связаны и взаимозависимы. Система срабатывает лишь при наличии каждого из них. Первое звено – среда окружающая личность – объективно существующая сама природная среда, сложившаяся исторически. Второе звено – система знаний о ней и о ее развитии – складывается на основе изучения истории отечества, края, исторических дисциплин. Всякая история может выступать с экологическим индексом, поскольку затрагивает в изложении тех или иных событий взаимодействий общества и природы, человека и среды. Это звено рождения личности, воспитанной на принципах общества, в котором она живет. Третье звено – формирование мышления – складывается на основании двух первых. Это звено осознания важности и необходимости знания исторических процессов, восприятия истории как основы формирования личности, гражданских качеств, национальной гордости. Оно позволяет осознать необходимость сохранения памятников материальной и духовной культуры, природной среды обитания человечества. Четвертое звено – поведенческая деятельность – имеет смысл лишь в сумме с тремя первыми. Деятельность человека обладающего экологическим мышлением, по своей цели созидательна. Она позволяет осознать человеку (в данном случае инженеру) себя частью природы в общественном смысле. Звенья данной системы закладываются в личности поэтапно. И в этом

смысле велика роль дисциплин, предметы которых выполняют эту роль.

Список использованных источников

1. Ганс Йонас. *Принцип ответственности. Опыт этики для технологической цивилизации.* – М.: Айрис-пресс, 2004 – 408 с. 2. Урсул А.Д. *Ноосферная модель науки и образования XXI века.* // *Социально-политический журнал.* – М., 1996. - № 4. – С. 75. 3. Хекхаузен Х. *Мотивация и деятельность.* Т. 1. – М.; «Педагогика», 1968. - 257 с.

**О. В. Усачова, Є. А. Сіліна, О. В. Конакова,
Т. М. Пахольчук, О. А. Дралова, О. М. Денискова**

СТУДЕНТСЬКИЙ НАУКОВИЙ ГУРТОК – ВАЖЛИВА ЛАНКА В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ЛІКАРЯ-ФАХІВЦЯ

Сучасний молодий фахівець повинен володіти певною сумою фундаментальних і спеціальних знань, мати сформоване професійне мислення і володіти здібністю до саморозвитку і самоосвіти [1]. Студентський науковий гурток (СНГ) є важливою ланкою в підготовці педагогічних, наукових і лікарських кадрів ВУЗу медичного спрямованості [2].

Мета дослідження. Проаналізувати особливості організації роботи студентського наукового гуртка на кафедрі дитячих інфекційних хвороб.

Основна частина. Наявність на кафедрі функціонуючого постійно СНГ - запорука якості виховної підготовки студентів. Зважаючи на велику роль інфекційних хвороб у структурі захворюваності і підготовці професійних лікарів-педіатрів СНГ був створений практично одночасно з відкриттям кафедри та успішно функціонує по сьогоднішній день. Займаються науковою роботою зі студентами індивідуально всі викладачі кафедри, які мають наукову вчену ступінь. Навчально-виховний процес під час засідання СНГ проходить поетапно, завдання формуються від простих до складних. Запросивши студентів до участі в роботі СНГ ми їм даємо зрозуміти що участь в ньому не відібрється на підсумковій оцінці з нашого предмету, але вони професійно збагатяться. Це один з головних виховних моментів. Ми прищеплюємо студенту поняття, що тільки постійна та кропитка праця над собою та своїм вдосконаленням може привести до гарних результатів.

Завдання студентського наукового гуртка полягає не лише в тому, щоб дати студентові додаткові знання по дитячим інфекційним хворобам, але, перш за все, стимулювати розвиток у нього творчої ініціативи і розумової діяльності, пов'язаних не з пасивним сприйняттям готових знань, а орієнтацією на їх активне і самостійне придбання. Форми реалізації поставлених завдань в молодіжному науковому гуртку багатогранні.

Першою складовою є регулярні тематичні засідання. При формуванні річного тематичного плану гуртка за основу нами береться учбова програма з дитячої інфектології. Проте засідання гуртка не повторюють курс обов'язкового навчання, а на них розглядаються найбільш складні його розділи, розбираються додаткові теми з врахуванням сучасних даних, що викладаються в періодичному друці і засобах електронної інформації. Щоб підвищити рівень гуртка засідання проводить саме фахівець з обговорюваної проблеми. Викладачі з врахуванням свого особистого багатого професійного досвіду самі стають додатковим джерелом для здобуття нових знань студентами.

Кожне засідання гуртка завершується демонстрацією тематичних хворих, що є дійсною школою для студентів та дозволяє застосувати отримані теоретичні знання в практиці. При цьому студент, що представляє хворого, повідомляє його суб'єктивні дані, бере участь спільно з викладачем у фізикальному обстеженні,

повідомляє концепцію попереднього діагнозу. Далі намічається план обстеження, докладаються результати додаткових методів. Розбір хворого за участю викладача закінчується формулюванням розгорнутого клінічного діагнозу, що ґрунтується на результатах загального обговорення отриманих даних. Такий підхід сприяє формуванню клінічного мислення. Окрім цього, контакт з хворими дає начну основу і з питань біоетики і деонтології. Тим самим сумарно досягається найкращий ефект – студенти доповнюють і закріплюють свої знання.

Друга складова СНГ - науково-дослідна робота студентів. Основою її проведення є вже не програмний матеріал і не репродукції раніше відомого. В ході виконання науково-дослідної роботи студентами йде створення нових, часто раніше не відомих, знань. Студент отримує навички бібліографічного пошуку, переведення і реферування іноземної спеціальної літератури, виконання самого дослідження з використанням клінічних, лабораторних досліджень та методів статистичної обробки отриманих результатів. Виступаючи з доповіддю на студентській науковій конференції, студент освоює техніку публічного виступу, а при написанні тез і статей – короткого і точного викладання матеріалу. Науковий аналіз дозволяє повніше розкрити творчий потенціал студента. У свою чергу, успішна творча діяльність тісно пов'язана із зростанням впевненості в собі, підвищенням самооцінки і пошаною з боку однокурсників. При проходженні всіх етапів науково-дослідної роботи студент вчиться організації і аналізу своєї діяльності. У нього формуються найрізноманітніші додаткові навички, які не передбачені рамками звичайного учбового процесу.

Студентський науковий гурток не рідко є першим кроком на дорозі у «велику науку». Часто перша студентська наукова робота стає початком великої творчої дороги з подальшим захистом кандидатської і докторської дисертацій.

Третьою складовою діяльності гуртка є підготовка висококваліфікованих спеціалістів, з високими моральними якостями, розвиненими почуттями патріотизму, громадянської та національної гідності, активної життєвої позиції в процесі державотворення. Підготовка таких спеціалістів медичного профілю в Запорізькому державному медичному університеті здійснюється на основі вимог державної Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, затверджені наказом Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 №641.

Робота СНГ дозволяє перевірити себе і не допустити помилки вибору. Студенти-гуртківці, як правило, виділяються серед інших студентів глибиною і широтою знань, краще володіють мовою, більш активні і цілеспрямовані. Студентський науковий гурток забезпечує формування більш ранньої професійної зрілості, що сприяє максимальному розкриттю потенціалу та можливостей майбутнього фахівця.

Висновки. 1. Студентський науковий гурток на кафедрі дитячих інфекційних хвороб є важливою складовою частиною підвищення професійних знань та навичок майбутнього лікаря, морального і патріотичного виховання. 2. Студентський науковий гурток забезпечує формування більш ранньої професійної зрілості, що сприяє максимальному розкриттю потенціалу та можливостей майбутнього фахівця.

Список використаних джерел

1. Дerezюк А.В. Деякі аспекти сучасної педагогіки медичної освіти / А.В. Дerezюк // *Медична освіта*. – 2015. - № 3. С. 26-28. 2. *Методичні рекомендації для заступників завідувача кафедри ЗДМУ з виховної роботи / П.О.Бідзіля [та ін.]. – Запоріжжя : ЗДМУ, 2019. – 83 с.*

СЕКЦИЯ II
**СУЧАСНА ОСВІТА: ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД, МЕТОДОЛОГІЯ,
ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА. ГЕНДЕРНА ОСВІТА**

Л. А. Шкор

**РАЗВИТИЕ НЕИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫХ ПРАКТИК
ПОЛИХУДОЖЕСТВЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ
В ИСТОРИЧЕСКОМ И СИНЕРГЕТИЧЕСКОМ АСПЕКТАХ**

Синергетика, введенная в научный обиход в 1970-е гг. немецким физиком Г.Хакеном, получила свою разработку в педагогике (В.Г.Бондарев, М.Г.Гапонцева, Т.П.Королева Н.Л.Коршунова, Н.Б.Новиков, А.В.Торхова). Согласно синергетической теории в качестве элемента системы рассматривается не единичность, а сеть взаимосвязанных единиц, обладающая определенной внутренней синхронизацией. Сетью единиц (на примере истории развития европейской культуры в XIV – XIX вв.) являлись творческие сообщества, которые своей продуктивной и репродуктивной деятельностью способствовали разрастанию образовательной деятельности в области искусства, выстраивая в конечном итоге успешно функционирующее общеевропейское культурно-образовательное пространство. Оно характеризовалось нелинейностью взаимосвязей, объясняемой сложившимися европейскими национальными традициями в области художественной культуры, которые, вместе с тем, оказались открыты к новому культурно-образовательному опыту соседствующих стран, принимая его для апробации в своих, уже сложившихся социокультурных условиях.

Неинституциональные практики полихудожественного образования не подразумевали подготовку индивидуума к масштабным достижениям, однако общественное значение этих практик очевидно – будучи открытой системой, они откликались на потребности социума в формировании личности с определенным набором нравственно-эстетических качеств: восприимчивостью к прекрасному, свободой рассуждений на темы искусства, предрасположенностью к совместному творчеству, самостоятельностью творческих действий, склонностью к образовательной деятельности в области искусства. Г.Селевко, обращаясь к современным образовательным технологиям, отмечал, что «творческая деятельность обусловлена в основном двумя основными принципами: индивидуальной заинтересованностью и социальной ролью. Эти два положения крепко и прочно связаны друг с другом» [1,с.22]. Это высказывание применимо к неинституциональным практикам полихудожественного образования, рассматриваемым в качестве самоорганизующейся системы, ядром которой являлись социальная роль, статус, уровень образования личности и ее ближайшего окружения, совместная заинтересованность в социальных преобразованиях и финансовые возможности для осуществления задуманного. Историческими примерами просветительско-преобразовательной деятельности могут служить ренессансные концерты «Делла донне», организованные при дворе герцогов д'Эсте в Ферраре; придворный салон английской королевы Елизаветы I, ставший центром женского образования во второй половине XVI в.; Аркадская академия Кристины Шведской (первая половина XVII в.); музыкальные фестивали курфюрстины Софии-Шарлотты Брандербургской (первая половина XVIII в.); многочисленные музыкально-литературные салоны, организованные во многих европейских городах в XIX в., ставшие уже характерным социокультурным явлением.

Синергетичность неинституциональных практик полихудожественного образования проявлялась в процессах моделирования образовательной деятельности в области искусства: это объясняется тем, что обучение музыке, живописи, литературе (искусству слова, находимого для вербализации эстетических переживаний или описания художественного образа) вполне допускало нежесткие требования к усвоению материала в диапазоне от минимальной достаточности до максимальной избыточности.

Неинституциональные практики полихудожественного образования, учитывая свод негласных социальных ограничений (религиозных и социальных), допускали внутри этих границ свободу моделирования образовательно-творческих процессов, связанных с эстетическим воспитанием, его теорией (активная работа восприятия) и практикой (создание творческой среды). Понимание прекрасного связывалось с непрерывным стремлением к достижению идеала, который транслировался в художественных образах и светской литературе. Таким образом, образование – вхождение в образ будущего – приобретало черты полихудожественности именно в процессе освоения различных видов искусства (с разной или одинаковой степенью приобретения умений и навыков). Из всех возможных сфер обучения человека искусство предлагало самую гуманную модель образования. Знания, умения, навыки в области искусства смыкались с ценностно-смысловыми установками, т.к. нахождение в пространстве повседневности не предполагало прогрессообразующих прорывов, а педагогика органично вплеталась в семейное воспитание. Женщиной транслировался опыт, востребованный исключительно в сфере частного, необходимый для создания гармоничного «образа человека», обладающего определенным набором положительных личностных качеств, объединявшихся в понятие добродетель.

Повседневность и человеческое бытие нуждались в смыслообразующем начале, дающем импульс к преобразованию действительности в качестве саморазвивающейся системы, выявлению в ней аксиологических доминант, к которым относились и относятся Добро (моральные ценности), Красота (эстетические ценности), Истина (ценность познания). Они находили свое отражение во всех видах искусства, раскрывая специфику культуротворческой деятельности человека и формируя ее образовательную парадигму, т.к. через искусство поддерживался определенный социально-общественный строй, ценностные ориентиры которого транслировались через художественные образы и закреплялись в сознании социума, и затем интериоризировались посредством неинституциональных практик полихудожественного образования.

Неинституциональные практики полихудожественного образования были непосредственно связаны с поиском наиболее действенных способов развития интереса детей к обучению, даже если необходимые знания, умения, навыки ограничивались только сферой частной жизни. Принимая данность нахождения человека в определенных исторических и социокультурных условиях, творческая деятельность, и, по мере ее совершенствования, педагогика искусства, стали осмысленным способом принятия реалий (религиозных догм, негласных канонов поведения), четко определяющих границы социальных возможностей.

В условиях неинституциональных практик полихудожественного образования, начиная с эпохи Возрождения (т.е. с момента возникновения светского искусства), зарождались педагогические процессы, связанные с познавательной деятельностью человека, направленной на искусство, и через искусство раскрывающей возможности познания окружающего мира. Эти темпоральные процессы без-

условно нуждались в педагогическом сопровождении, направленном на поддержание личного творческого роста индивидуума. Темпоральность (понимаемая как обостренное ощущение-понимание хода времени) связывалась с «континуумом талантов» (Г.Селевко), развитие которых также связывалось с понимаем процессов общего и творческого развития личности, постепенным накоплением и осмыслением ею эмоционально-эстетического опыта. Только находясь рядом с воспитанником, можно ощутить его готовность к очередному этапу развития, и смоделировать его на практике, связывая процесс познания с положительными переживаниями.

Человек, испытывая потребность быть вовлеченным в социальное взаимодействие, стремился резонировать с общесоциальными процессами, привнося в них новые элементы своей репродуктивной и продуктивной деятельностью, апробированной на личном опыте. Именно неоднократные примеры положительного личного опыта, вызванные стремлением осознать окружающую действительность через художественные образы и придать устойчивость и значимость процессам полихудожественного образования, реализуемым в сфере частного, постепенно сформировали в части социума (дворянство и буржуазия) внутреннюю потребность в участии в культуротворческих процессах на локальном уровне.

Неинституциональные практики полихудожественного образования, являясь синергетической системой, предлагали индивидууму бесконечную варибельность возможностей самосовершенствования общественно приемлемыми способами. Возможные «конфликты индивидуальностей» и способы их разрешения показывались в произведениях искусства, часто построенных на автобиографическом и или эмпирическом материале, источником которого называлось переработка впечатлений, полученных через чувственное восприятие окружающего мира. Ввиду того, что искусство является способом чувственного познания мира, что воссоздаваемый языками искусства и средствами их художественной выразительности «образ человека» получался настолько многогранным, что длительные исторические процессы «очеловечивания человека», переданные посредством искусства в произведениях искусства становились наглядными, доходчивыми и динамичными.

Научное осмысление неинституциональных практик полихудожественного образования в синергетическом контексте (т.е. в качестве самоорганизующейся системы домашнего обучения и воспитания) раскрывает их в качестве деятельности малых социальных групп по проектированию повседневной среды и осознанию ее эстетических свойств.

Синергетический подход позволяет проанализировать неинституциональные практики полихудожественного образования в качестве устойчивой и постоянно развивающейся системы эстетического воспитания, связанной с педагогикой сотрудничества, направленной на передачу многообразных знаний в области истории и теории искусства с учетом интересов личности. Синергетика также выразилась в процессах перехода от неинституализированных практик (моно)художественного образования к их институциализации, которые проявились, например, в открытии частных музыкальных школ, «рисовальных классов», литературных салонов и т.д. Впоследствии эти «очаги» художественного образования, получив общественное признание (*collegium musicum*, общества поощрения художеств, общества любителей изящной словесности и т.д.), способствовали открытию государственных учреждений образования (академий, консерваторий и т.д.). Постоянство проявления неинституциональных практик полихудожественного образования в качестве самоорганизующейся системы на протяжении XIV – XIX вв. обеспечило их постепенный

переход в институциональную сферу, что выражалось в появлении сначала частных школ, пансионатов, затем государственных училищ и институтов.

Список использованных источников

1. Селевко, Г. К. *Энциклопедия образовательных технологий / Г. К. Селевко. – Т. 1. – М. : НИИ школьных технологий, 2006. – 816 с.*

С. В. Білошицький

РОБОТА ЗАКЛАДУ ЗСО З ВИПУСКНИКАМИ МИНУЛИХ РОКІВ: НАПРЯМКИ ДІЯЛЬНОСТІ ТА РЕСУРСНІ ОЧІКУВАННЯ

У сучасних реаліях розвитку середньої освіти особливої актуальності набуває такий напрямок діяльності закладів ЗСО, як робота з випускниками минулих років. Реалізація різноманітних проєктів у рамках даного напрямку спирається на такі основні положення: 1. Якість роботи закладу освіти визначається якістю його випускників, ступенем їхньої самореалізації в дорослому житті. Відповідно, закладу необхідно здійснювати постійний моніторинг професійної, громадянської та особистісної траєкторії випускників минулих років. 2. Історія та зміст досягнень випускників минулих років є складовою досягнень та історії самого закладу освіти. 3. Випускники минулих років мають потенціал (ресурси) сприяння розвитку закладу освіти.

Найчастіше колишні учні сприймають заклад освіти, де вони навчалися, як місце, що викликає світлі почуття, ностальгію, прагнення не втрачати з ним контакт. При цьому вони, як правило, очікують, що саме керівництво закладу виявить ініціативу та продемонструє повагу до їхньої особистості й досягнень, висловить свою зацікавленість у співпраці та запропонує їй взаємоприйнятний формат.

Ресурси випускників минулих років щодо розвитку закладів освіти є різноаспектними. Зокрема до них відносяться такі: 1) лобювання інтересів закладу в органах державної влади та місцевого самоврядування; 2) покращення матеріально-технічної бази закладу (надання фінансової та благодійної допомоги); 3) інформаційно-іміджева підтримка закладу (преса, інтернет, поліграфічні послуги); 4) міжнародне співробітництво (партнерські стосунки із закордонними закладами освіти, участь у міжнародних грантах та програмах); 5) науково-методична допомога (проведення наукових заходів, дослідно-експериментальна робота, керівництво роботами МАН, підвищення кваліфікації педагогічних працівників, поповнення бібліотечного фонду тощо); 6) сприяння в проведенні заходів з виховної роботи, особливо з національно-патріотичного виховання; 7) участь у профорієнтаційній роботі (вибір професії, навчання, робота, екскурсії тощо); 8) організація дозвілля (мистецькі заходи, туризм, фізкультура та спорт, дискотеки, вечори відпочинку, творчі зустрічі з митцями); 9) професійні сервіси (сприяння в організації медичної служби, служб з охорони праці, безпеки життєдіяльності, пожежної безпеки, цивільного захисту, безпеки дорожнього руху тощо).

Організаційні форми залучення випускників минулих років до співпраці можуть бути такими: 1) включення випускників до складу державно-громадських органів управління закладом освіти; 2) створення асоціації (клубу, об'єднання) випускників минулих років або асоціації випускників, вчителів та друзів закладу освіти; 3) встановлення шефських стосунків закладу з підприємствами та установами, які очолюються випускниками; 4) створення за допомогою інтернет-ресурсів неформальної мережі для спілкування випускників минулих років між собою та для комунікації із закладом освіти; 5) зростання частки випускників минулих років у трудовому колективі закладу освіти.

Діяльність закладу освіти щодо залучення випускників минулих років до співпраці передбачає комплекс організаційних заходів, зокрема: 1) формування організаційної групи по роботі з випускниками, до складу якої включаються активні педагоги-ветерани, випускники та представники педколективу; 2) створення реєстру випускників закладу усіх минулих років та розміщення цих даних на його офіційному сайті; 3) розроблення анкети випускника та розміщення на сайті закладу заклику із пропозицією до співпраці; 4) створення та адміністрування неофіційного сайту закладу для комунікації з випускниками й розміщення фото- та відеоматеріалів різних років; 5) створення фотогалереї випускних класів усіх років; 6) створення галереї видатних випускників (чисельність може становити до 20% від загалу за певними номінаціями: науковці, депутати, державні службовці, митці, підприємці, військовослужбовці та правоохоронці, кавалери державних нагород, спортсмени, учасники бойових дій, педагоги, лікарі, громадські діячі тощо); 7) створення музею історії закладу; 8) проведення вечорів зустрічі з випускниками минулих років; 9) створення асоціації випускників минулих років та надання активу асоціації можливості збиратися на території закладу; 10) висвітлення співпраці асоціації випускників минулих років та закладу в інформаційних ресурсах; 11) активна популяризація серед старшокласників майбутніх форматів співпраці закладу з ними в післявипускний період.

І. В. Богданова

ІНФОРМАЦІЙНА КУЛЬТУРА ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПРАЦІВНИКА СФЕРИ ГРОМАДСЬКОГО ХАРЧУВАННЯ

Значною особливістю сучасного світового розвитку є зростання масштабів застосування інформаційних технологій в різних сферах життя суспільства. Технічні системи сучасності повністю залежать від інформатизації всіх сфер людської діяльності, створення потужних інформаційних ресурсів, розвинення локальних і глобальних інформаційних мереж [1].

На думку Д. Тапскотта [2], інформаційне (електронно-цифрове) суспільство містить у собі п'ять ключових елементів: 1) ефективна особистість (мається на увазі людина, яка має високий рівень інформаційної культури та озброєна мультимедійним комп'ютером); 2) високопродуктивний колектив (робоча група, що взаємодіє на основі комп'ютерних технологій); 3) інтегроване підприємство (корпорація, яка володіє цілісною внутрішньою інформаційною структурою – локальною мережею); 4) розширене підприємство (міжкорпоративні комп'ютерні мережі, що зв'язують кілька різних організацій); 5) ділова активність в міжмережевому середовищі (глобальне цифрове співтовариство – Глобальна Мережа (Інтернет)).

Сферою, яка має бути серйозно перебудованою в період інформатизації суспільства, є освіта. Традиційна освітня система вже не здатна забезпечити майбутнім працівникам довготривалу гарантію зайнятості, оскільки стрімкі темпи оновлення знань, обсяг яких подвоюється в середньому кожні півтора року, вимагають постійної перепідготовки. В інформаційному суспільстві переглядається саме уявлення про навчання, зв'язки навчання з роботою і повсякденним життям. Оскільки інформаційне суспільство ґрунтується на розумовій праці, робота все тісніше переплітається з навчанням, яка перетворюється в позитивний процес.

Щоб досягти успіху в сучасному світі, майбутньому працівникові необхідно володіти системою знань щодо збору інформації з різних джерел, вміти встановлювати між ними зв'язки, і тоді в умовах непередбачуваності подій і браку часу

грамотна робота з інформацією буде надійним джерелом конкурентних переваг. Цикл оновлення знань повинен бути узгоджений з циклом зміни конкурентного середовища [2].

Оскільки професійно-технічна освіта виконує функцію ключового ресурсу соціально-економічного розвитку держави, то якість підготовки випускників професійно-технічних навчальних закладів та рівень їх професіоналізму повинні забезпечувати випереджувальний характер потреб суспільного розвитку [3].

І.Ф.Прокопенко наголошує на тому, що «якість освіти – це інтегративний результат засвоєння особистістю змістової інформації, відмінними рисами якого є усвідомлення зв'язків між елементами знань; уміння відтворювати елементи знань залежно від необхідності їх використання в практичній діяльності; сформованість особистісних якостей, важливих для даної професійної діяльності» [3].

Довгий час вважалося, що досить навчити один раз і цих знань вистачить на багато років діяльності людини. Проте сучасний стиль життя вимагає постійного оновлення запасу знань у всіх сферах (від побутової до професійної), умови середовища безперервно змінюються, і доводиться пристосовуватися до них.

У зв'язку з цим, слід звернути особливу увагу на якість освітніх послуг, що надаються. З кожним роком кардинально змінюються погляди на мету, завдання та зміст професійно-технічної освіти, головною вимогою до якої стає здатність випереджати час та вчитися швидше ніж змінюється світ.

Важливим, навіть, головним компонентом професійного навчання майбутнього працівника сфери ресторанного господарства стає компетентнісний підхід, який має бути інтегрований з розвитком інформаційної культури особистості та її навичками кооперативного та динамічного навчання. Такий підхід потребує зміни позицій викладачів професійно-теоретичної підготовки на та майстрів виробничого навчання, які мають змінити свої психолого-педагогічні настанови з авторитарно-директивних на демократично-кооперативні.

Для педагога професійно-технічного навчального закладу (далі – ПТНЗ) має стати незаперечним той факт, що для вільної орієнтації в інформаційному потоці майбутній працівник повинен володіти інформаційною культурою як однією із складових загальної культури та професійної компетентності.

Інформаційна культура пов'язана з соціальною природою людини. Вона є продуктом різноманітних творчих здібностей людини і виявляється в таких аспектах: 1) у конкретних навичках з використання технічних пристроїв (від телефону до персонального комп'ютера і комп'ютерних мереж); 2) у здатності використовувати у своїй діяльності комп'ютерну інформаційну технологію, базовою складовою якої є численні програмні продукти; 3) в умінні здобувати інформацію з різних джерел: як з періодичної преси, так і з засобів електронних комунікацій, представляти її в зрозумілому вигляді та вміти її ефективно використовувати; 4) у володінні основами аналітичної переробки інформації; 5) в умінні працювати з різною інформацією; 6) у знанні особливостей інформаційних потоків у своїй галузі діяльності.

Інформаційна культура вбирає в себе знання з тих навчальних предметів, які сприяють її розвитку і пристосуванню до конкретного виду діяльності (інформатика, математика, технологія та ряд інших дисциплін).

Невід'ємною частиною інформаційної культури є знання нової інформаційної технології і вміння її застосовувати як для автоматизації рутинних операцій, так і в неординарних ситуаціях, що вимагають нетрадиційного творчого підходу.

Все, що стосується набуття професійних компетенцій на уроках виробничого навчання, закладено в конкретній діяльності учнів, коли вони проводять роботи з приготування страв, оформлення страв для подачі, сервіровці столу, складання технологічних карт.

У таких заняттях використовуються різні форми організації навчального процесу – індивідуальна, робота в малій групі або навчання у співпраці, де простежується велика зацікавленість кожного в кінцевому результаті. Формується соціальна спрямованість, здатність до ефективного спілкування між членами групи; професійно-орієнтований взаємозв'язок членів групи між собою і особиста відповідальність кожного за успіхи товариша; здійснюється загальна оцінка групи, яка може бути не завжди вираженою в балах (*експертна оцінка*). Не завжди «експерт» – викладач; такими експертами можуть бути і учасники освітнього процесу (обговорення поведінки, інтенсивність роботи, допомога один одному, аналіз того, що вдалося зробити та аналіз помилок, обговорення шляхів вдосконалення своєї співпраці і т. ін.). Головне, щоб діяльність учнів була спрямована на формування професійних компетенцій та інформаційної культури, вмінь конструктивної співпраці та ефективного професійно-орієнтованого спілкування. Ця діяльність має бути структурована таким чином, щоб всі були залучені в активну спільну діяльність з особистою відповідальністю за дії кожного і свої дії [4].

Особливої уваги з боку викладача або майстра виробничого навчання під час проведення навчальних занять потребує постійне використання в навчально-розвиваючих цілях комп'ютерної техніки та інших сучасних засобів обробки інформації (модеми, мультимедійна техніка, принтери, факси, касові апарати тощо). Так, наприклад, ефективними з точки зору розвитку професійних вмінь виявили себе дидактичні завдання зі складання технологічних карт з використанням програми *Excel*, створення презентацій різноманітних страв та сервіровок за допомогою програми *PowerPoint*, оформлення рекламних буклетів в програмі *Publisher*. Але, все це потребує як обладнання кабінетів та лабораторій ПТНЗ сучасної комп'ютерною технікою, так і вільне володіння педагогічними працівниками інформаційними технологіями.

Професійна компетентність майбутнього висококваліфікованого працівника галузі ресторанного господарства передбачає крім професійної, технологічної підготовки, також цілий ряд інших компонентів, що мають, в основному, позапрофесійний характер, але в той же час необхідні сьогодні в тій чи іншій мірі кожному працівникові. Це, в першу чергу, такі якості як самостійність, здатність приймати відповідальні рішення, вміння постійно вчитися і оновлювати знання; такі якості мислення, як гнучкість, системне мислення. [4].

Мета навчальної практики полягає в тому, щоб учні на основі отриманих технологічних знань освоїли прийоми і способи виконання дій і операцій, необхідних для подальшого формування у них професійних умінь і навичок виконання виробничих робіт з професії «кухар», «кондитер» і відтворити їх при виконанні завдання.

Отже, основна мета компетентнісного підходу з точки зору розвитку інформаційної культури майбутнього висококваліфікованого працівника – не запам'ятовування інформації, а вміння переробити її і застосовувати на практиці.

Основна мета викладача професійно-теретичної підготовки і майстра виробничого навчання – поступово і послідовно, враховуючи індивідуальні особливості кожного учня, показати наочно прийоми роботи, при необхідності здійснити повтор показу прийомів роботи, а також, застосовуючи різні технології і методи навчання, навчити учня самостійному виконанню операцій, тобто сформувати у нього професійні компетенції майбутнього працівника сфери ресторанного господарства.

Список використаних джерел

1. Малицька, І. Д. Глобальні освітні мережі та їх комунікативний потенціал (зарубіжний досвід) [Електронний ресурс] / Ірина Дмитрівна Малицька // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2011. – № 3(23). – Режим доступа:

<http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/482/415>. 2. Танскотт, Дон. *Електронно-цифрове общество: Плюсы и минусы эпохи сетевого интеллекта* / Пер.с англ. И. Дубинского. Под ред. С. Писарева. // Киев. – INT Пресс; Москва. – Релф бук. – 1999. – 432 с. 3. Прокопенко, І. Ф. *Якість освіти в умовах євроінтеграції* / І. Ф. Прокопенко // *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти. До 125-річчя НТУ «ХПІ»* : зб. наук. пр. / ред. Л. Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ, О. Г. РОМАНОВСЬКИЙ. – Харків : НТУ «ХПІ», 2010. – С. 68-75. 4. Кругликов, Г.И. *Учебная работа мастера производственного обучения : учеб. пособие для студ. учреждений сред. проф. образования* / Г.И.Кругликов. – 3-е изд., испр. – М.: Издательский центр «Академия», 2011. – 260 с.

В. О. Архипова, О. М. Муравйова

МОБІЛЬНЕ НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ ІНФОРМАТИЗОВАНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ТЕХНІЧНИХ ЗВО

Необхідність підвищення професійного потенціалу, постійного саморозвитку та навчання протягом усього життя є основними засадами формування всебічно розвинутої особистості, а також розширення можливостей працевлаштування, соціальної інтеграції та активного громадянства в умовах глобалізованого суспільства.

Фахова підготовка повинна відбуватися за умови усвідомлення студентами власних професійних потреб та стратегій навчання, які називаються навчальною компетентністю. Ця компетентність передбачає здатність до соціальної взаємодії та самооцінки досягнутого прогресу.

У межах Програми, схваленої Радою Європейського Союзу, зазначається, що до переліку ключових компетентностей входять не лише навчальна та громадянська, а й мовна та цифрова [1].

Цифрова компетентність – це впевнене, критичне і відповідальне використання та взаємодія з цифровими технологіями для навчання, професійної діяльності (роботи) та участі у житті суспільства. Вона формується за допомогою мобільного навчання (m-learning), яке є запорукою докорінних трансформацій стратегії викладання іноземної мови та забезпечення його адаптації до потреб сучасної молоді.

Мобільність та цифровість стали характерною рисою сьогодення та невід'ємною складовою практично усіх сферах життя суспільства, і наразі необхідно поглибити інтегрування цих інструментів та стратегій у організацію навчального процесу. При цьому необхідно взяти до уваги, що наші парадигми викладання та навчання трансформуються з традиційного формату, що базується на лекціях, в онлайн-середовище, де основою навчання є співробітництво та соціальна взаємодія.

М.Шарплз визначає мобільне навчання як наступний етап розвитку електронної освіти [2]. К. О'Маллі включає до цього поняття перспективу бездротової передачі даних [3]. А Н. Вінтерс визначає чотири «перспективи» мобільного навчання: 1) техноцентричну, 2) електронно-комунікативну, 3) розширення/підсилення формальної освіти та 4) особистісно орієнтоване навчання [4]. Ці перспективи можуть стати у нагоді при подальшій концептуалізації різних аспектів мобільного навчання та вдосконаленні його методів під час розробки авторських курсів.

Техноцентричний аспект визначає вибір мобільного пристрою для ефективних інструктивних стратегій використання технологій згідно з визначеними цілями. Наприклад, якщо студентам необхідно працювати над спільним проектом, найбільш доречним є використання ноутбуків.

Електронно-комунікативна перспектива – це, наприклад, застосування елементів тандемного навчання – сервісів Skype і Google Hangouts, соціальної мережі Facebook, різноманітних текстових та відеомесенджерів.

Розширення формальної освіти – це надання можливості для інноваційної,

більш гнучкої форми навчання – альтернативного або дистанційного, яке передбачає неперервний шлях здобуття освіти випускниками ЗВО у майбутньому.

Орієнтація на особистість – це виявлення суб'єктного досвіду кожного студента, формування психологічної відкритості до сприйняття нового.

Зміст курсу повинен розвиватися від висвітлення контенту до допомоги учням у розвитку навичок навчання, пошуку та оцінювання інформації, а також вирішення проблем у різних контекстах.

Також необхідно зазначити, що соціальна присутність є досить визначним чинником мобільного навчання, тому що мобільні пристрої за своєю суттю є соціальними. Соціальна присутність є важливим фактором підвищення рівня дистанційної освіти.

У цифровому світі сьогодні недостатньо просто знати, як використовувати інструменти мобільних платформ. Нашим студентам потрібно навчитися застосовувати ці знання в різних областях і в багатьох ситуаціях. Тому завданням для викладача є структурування своїх курсів з метою сприяння спільному навчальному середовищу, що створює умови для того, щоб студенти довше утримували інформацію та розвивали посилене критичне мислення та навички вирішення проблем, постійно задаючи питання і шукаючи відповіді на них.

Список використаних джерел

1. *Annex to the Proposal for a Council Recommendation on key competences*. URL: <https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/annex-recommendation-key-competences-lifelong-learning.pdf>. 2. Sharples, M. (2015). *Learning as conversation: Transforming education in the mobile age*. *Proceedings of conference on seeing, understanding, learning in the mobile age* (pp. 147–152). URL: http://www.socialscience.t-mobile.hu/2005/Sharples_final.pdf. 3. O'Malley, C., Vavoula, G., Glew, J. P., Taylor, J., Sharples, M. and Lefrere, P. (2013). *Guidelines for learning/teaching/tutoring in a mobile environment*. 4. Winters, N. (2016). *What is mobile learning. Big issues in mobile learning: Report of a workshop by the kaleidoscope network of excellent mobile learning initiative*. University of Nottingham.

І. В. Вергун

ДИДАКТИЧНІ МОЖЛИВОСТІ ПЛАТФОРМИ ARDUINO ЯК ЗАСОБУ НАВЧАННЯ ФІЗИКИ

Під впливом євроінтеграції та сучасних вимог ринку праці суспільству потрібні працівники, які не просто володіють знаннями, а й вміють їх використовувати.

Фізика – це один із тих шкільних предметів, який формує в учнів ключові компетентності, науковий світогляд, уявлення про сучасну наукову картину світу. Вона формує в учнів системи фізичних і астрономічних знань на основі сучасних теорій (наукових фактів, понять, теоретичних моделей, законів, принципів) і розвиває у них здатності застосовувати набуті знання в пізнавальній практиці.

Для забезпечення ефективності освітнього процесу з фізики використовуються різні види діяльності: навчальні проекти, практикум із розв'язування задач, лабораторний практикум, а також сучасні методи пізнання. Реалізації окресленого сприяє використання під час навчання фізики інформаційних, цифрових і хмарних технологій. А отже, постає потреба створення нового обладнання з фізики, що доповнить існуючу систему традиційного оснащення кабінетів фізики, забезпечить організацію та оснащення процесу навчання фізики на більш сучасному якісному рівні.

Проблеми підвищення ефективності навчання на базі використанням інформаційних, цифрових і хмарних технологій розглянуті у працях Ю.П. Бендеса, В.П. Вовкотруба, М.І. Жалдака, Ю.О. Жука, О.І. Іваницького, Н.В. Морзе,

М.І. Садового, О.М. Соколюк, В.І. Сумського, О.М. Трифонові, М.В. Хомутенка та інших вчених. Ми пропонуємо розглянути дидактичні можливості платформи Arduino як засобу навчання фізики, використанню якої в освітньому процесі з фізики приділяли увагу С.А. Остапчук [5], М.І. Садовий [5], Д.В. Соменко [4].

Розглянемо приклад вивчення теми «Дисперсія світла» у 11 класі, традиційно учням спочатку наводяться приклади з життя (заломлення на краплинках дощу, веселка), демонструється розкладання білого світла у спектр під час проходження крізь скляну призму (рис. 1).

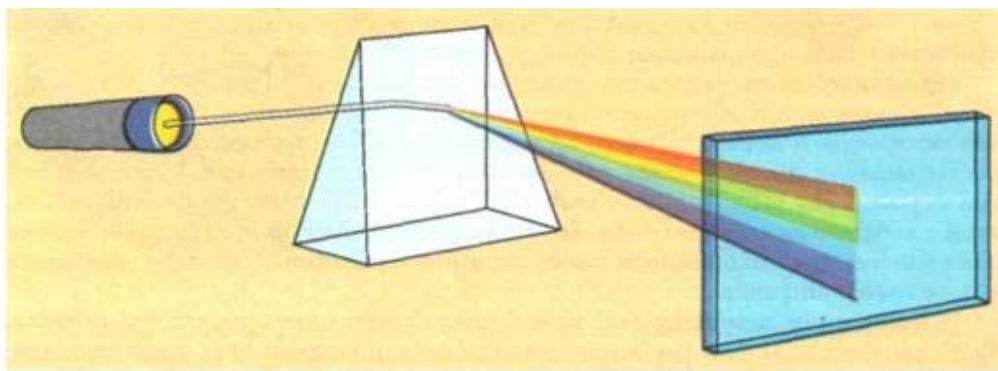

Рис.1 Розкладання світла на спектр

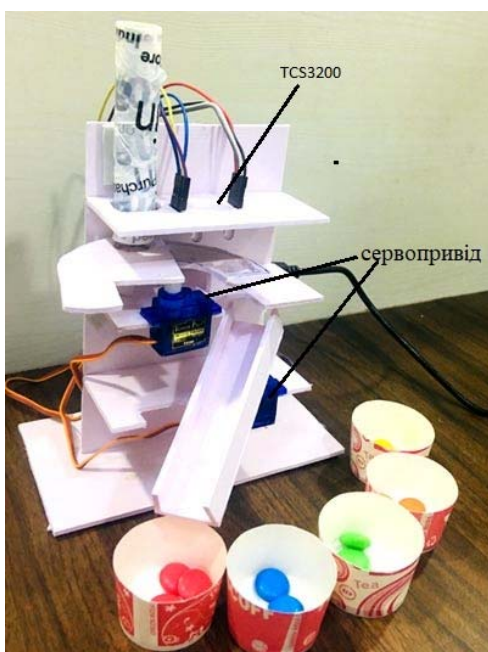

Рис.2 Сортувальник на платформі Arduino

Після цього пояснюються основні характеристики довжини хвилі кожного кольору, частоту та залежність між ними. Наступне, що ми пропонуємо це продемонструвати, це використання даного явища у техніці за допомогою платформи Arduino.

Для цього ми пропонуємо створити сортувальник за кольорами. Реалізація даного проєкту передбачає наявність певного набору обладнання: Arduino UNO, датчик кольору TCS3200, сервопривід, з'єднувальні дроти, макетна плата.

Основна частина даного пристрою (рис. 2) є TCS3200 – це програмований перетворювач «світло в частоту», який об'єднує фотодіоди, і перетворювач струму в частоту на одній монолітній інтегральній схемою CMOS. На виході датчика ми отримуємо прямокутну хвилю з частотою яка прямо пропорційної інтенсивності світла (освітленості). Масштабування частоти на виході задається через два керуючих контакти. Датчик складається з $8 * 8$ масиву фотодіодів: 16 з червоними фільтрами, 16 з зеленими, 16 з синіми і 16 без фільтра. Виходи S2 і S3 датчика використовуються для вибору, яка група фотодіодів (червоний, зелений, синій і без фільтру) активна. Тобто даний датчик перетворює визначає частоту довжини світлової хвилі і порівнює її з відомими їй довжинами та визначає колір. Після демонстрації потрібно пояснити, що дані датчики використовуються на виробництві, наприклад, у фермерів при сортуванні яблук: які червоні, які зелені.

Використання платформи Arduino дає можливість учителю під час уроків фізики формувати в учнів ключові компетентності, створювати нові методики, які забезпечать формування компетентного робітника, який зможе бути конкретно

спроможним на ринку праці. Подальшим дослідження передбачають розробку лабораторних робіт на платформі Arduino

Список використаних джерел

1.Вергун І.В., Вергун Р.В., Трифонова О.М. Формування дослідницької компетентності під час навчання фізики з використанням ІКТ. Наукові записки. Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти; за заг. ред. М.І. Садового. КДПУ ім. В.Винниченка., 2016. Вип. 10, Ч. 2. С. 35-39. 2.Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів: Фізика. 10-11 класи (зі змінами, наказ МОН України від 29.05.2015 № 585). К.: Освіта, 2013. 32 с. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalni-programy.html>. 3.Садовий М.І. Методологія освітньої парадигми синергетики. Наукові записки. Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти; відп. за випуск: М.І. Садовий. ЦДПУ ім. В. Винниченка. Кропивницький, 2017. Вип. 12, Ч. 1. С. 31-37. 4.Соменко Д. В. Використання апаратно-обчислювальної платформи Arduino в навчальному процесі з фізики. Наукові записки. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти. 2013. № 9, С. 173-182. 5.Останчук С.А., Садовий М.І. До проблеми використання платформи Arduino у вивченні робототехніки // Наукові записки. – Серія: Педагогічні науки. – Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2018. – Вип. 168. – С. 178-181.

Л. П. Гарник, І. І. Снігурова, Н. П. Столярова, Л. В. Романьок

ДИДАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ

Проблема релевантності існуючих дидактичних аспектів викладання української мови як іноземної за професійним спрямуванням в умовах зміни соціально-культурної парадигми набула протягом останніх років неабиякої актуальності не лише для фіхівців з мовної підготовки іноземних здобувачів вищої освіти, але також й серед викладачів-предметників, які здійснюють розробку та впровадження нових освітніх продуктів і технологій за фаховим спрямуванням на рівнях бакалаврату, магістратури та аспірантури.

Сучасні суспільні трансформації в Україні і світі перебігають у доволі агресивному соціокультурному середовищі, що поєднує у собі різноманіття культурних форм. Зважаючи на конфліктну природу та фрагментарність світового розвитку, встановлено, що на процес вивчення (опанування) іноземної мови накладаються відбитки когнітивного дисонансу, що виникає внаслідок взаємодій етнічних, релігійних, гендерних, комунікативних та ментальних факторів під впливом глобалізації. Роль домінантного тригера соціокультурних змін тут відіграє констеляція наукових та технологічних знань, які через процес навчання розвивають людський потенціал: наука наразі не лише вносить інновації у сферу виробництва, але й кардинально змінює інші сфери діяльності людини, регулюючи та/або змінюючи їх засоби та методи.

Отже, якщо сучасна людина одночасно існує у різних культурних вимірах, то запорукою успішності фахівця стають: ментальна готовність діяти у невизначеній ситуації, толерантність, а також когнітивна спроможність оперувати різними типами знання, зокрема науковим знанням, яке формується у процесі навчання завдяки опануванню спеціалізованої мови модусу наукової культури. Втім домінування наукового компоненту у мовній підготовці іноземців-здобувачів вищої освіти не виключає культурне різноманіття типів освіти відносно знання. Тому особливе гуманістичне завдання педагогіки сьогодні полягає у створенні психологічно комфортного освітнього простору, спрямованого на розвиток особистостей різних типів в інклюзивному соціокультурному оточенні. Наразі відбувається зміна педагогічної парадигми з формальної та універсальної до науково-

та когнітивно спрямованої, що є запорукою формування середовища для психологічно комфортної пізнавальної діяльності особистості. Проте це суперечить постулатам класичної педагогічної теорії, яка зазвичай обмежується поширенням знань через підручники та посібники, де подано в адаптованій формі перелік певних наукових фактів без урахування когнітивного компоненту. Новітня педагогічна парадигма спирається на: дослідницькі методи пізнання, творчий пошук і генерацію альтернатив, моральні цінності та підкріплену зовнішнім досвідом пізнання академічну добросовісність, тобто – випереджаюче та контекстно-ситуаційне навчання у міждисциплінарному предметному полі. Тут важливою стає когнітивна спеціалізація у малих профільних групах під керівництвом наставника-куратора, бо у сучасній культурі знань науковий пошук став неможливим без наявності розвиненого дидактично-просвітницького потенціалу. Саме тому якість результатів навчання сьогодні визначається, як оволодіння базовими компетенціями (когнітивними, соціальними, емоційними), які забезпечують постійну зацікавленість людини у суспільстві знань [1].

Але оволодіння певними компетенціями не гарантує здобувачу вищої освіти дійсної конкурентоспроможності на ринку праці, бо саме структура та зміст індивідуальних знань та навичок міжкультурної комунікації (дихотомія «знання-діяльність») складають підґрунття його конкурентоспроможності та затребуваності як фахівця. Проте навчання, у основі якого лежать складні компетенції, є неприйнятним для великих груп, бо такі компетенції є складними не лише під час оволодіння ними, а також й для їх оцінки. Тому дидактичні аспекти викладання української мови як іноземної за професійним спрямуванням [3] ми визначаємо як елемент інклюзивного освітнього простору, де взаємодіють здобувачі вищої освіти, викладачі-фахівці з мовної підготовки іноземних громадян, викладачі-предметники та інформаційні технології (відкриті та дистанційні курси, тощо). Якість мовної підготовки іноземців-здобувачів вищої освіти можна оцінити, порівнявши вимоги чинних європейських стандартів (CEFR) з компетенціями, які визначено у навчальних програмах українських вишів.

Рівень (A0) - вводно-фонетичний курс (вивчення лексики, фонетики та основ граматики). Рівень (A1) - розуміння та застосування у розмові знайомих фраз та словосполучень, які необхідні для виконання конкретних задач; спроможність представити себе та інших, ставити питання та відповідати на них щодо місця проживання, знайомих, майна; спроможність взяти участь у нескладній розмові, якщо співрозмовник говорить повільно і чітко, а також готовий прийти на допомогу у разі потреби. Рівень (A2) - розуміння окремих речень та часто вживаних фраз, що пов'язані з різними сферами життя; спроможність виконувати задачі, пов'язані з простим обміном інформацією на знайомі чи побутові теми; спроможність з простих речень скласти розповідь про себе та свою родину, описати основні аспекти повсякденного життя. Рівень (B1) - розуміння основних ідей чітких повідомлень, зроблених літературною мовою на різні теми, що типово виникають на роботі, у навчанні, дозвіллі, тощо; вміння спілкуватися у більшості ситуацій, які можуть виникнути під час перебування у країні, мова якої вивчається; спроможність скласти логічно побудоване повідомлення на відомі або інші теми, які зацікавили; спроможність описати враження, події, надії, прагнення, викласти та обґрунтувати власну думку та плани на майбутнє. Рівень (B2) - розуміння загального змісту складних текстів на абстрактні та конкретні теми, у тому числі наукові статті та тексти за професійним спрямуванням (для здобувачів вищої освіти); спроможність розмовляти досить швидко та спонтанно, щоб постійно спілкуватися з носіями мови без особливих труднощів для будь-якої сторони, робити чіткі, змістовні повідомлення на різні теми, а також висловлювати власні погляди щодо основної про-

блеми, висвітливши переваги та недоліки різних точок зору на неї. Рівень (C1) - розуміння великих складних текстів на різні теми, розпізнавання їх прихованого значення; спроможність розмовляти спонтанно та швидко, не відчуваючи складнощів у виборі слів та лексичних одиниць; демонстрація навичок ефективного застосування мови для спілкування у науковому та професійному середовищі; спроможність побудувати чітке та логічне повідомлення на складні (пов'язані з фахом) теми, демонструючи вільне володіння моделями організації тексту, засобами зв'язку та об'єднання його елементів. Рівень (C2) - розуміння практично будь-якого усного або письмового повідомлення, спроможність скласти логічно пов'язаний текст, спираючись на декілька усних та/або письмових джерел, вміння розмовляти спонтанно та швидко, з високим ступенем точності, підкреслюючи відтінки значень навіть у дуже складних ситуаціях [3].

Наслідуючи традиції попередників, керівництво НАЗЯВО рекомендує проводити перевірки залишкових знань випускників вишів, а також отриманих ними компетенцій. Втім така ідея вимірювання якості навчальних програм та процесу навчання компетенціями (зокрема компетенціями вищого рівня) є доволі віддаленою від реальності, бо наразі у багатьох вітчизняних вишах, згідно дослідження В. Бугрова та його колег [2], простежується відсутність стійкого зв'язку між науковою роботою та викладацькою діяльністю, через що реальна якість освіти залишається низькою, а сама освітня діяльність набуває рис імітації. Причиною цього є нерозуміння зв'язку між витраченим часом на навчання, обсягами матеріалу, який потрібно засвоїти здобувачеві певного рівня вищої освіти, а також його психологічними, когнітивними, фізичними можливостями та рівнем інклюзивності освітнього простору конкретного закладу вищої освіти (рисунок 1). Саме тому уваги освітянської спільноти також потребує питання перегляду факторів часу, методів та засобів, необхідних для якісної мовної підготовки іноземців-здобувачів вищої освіти в Україні.

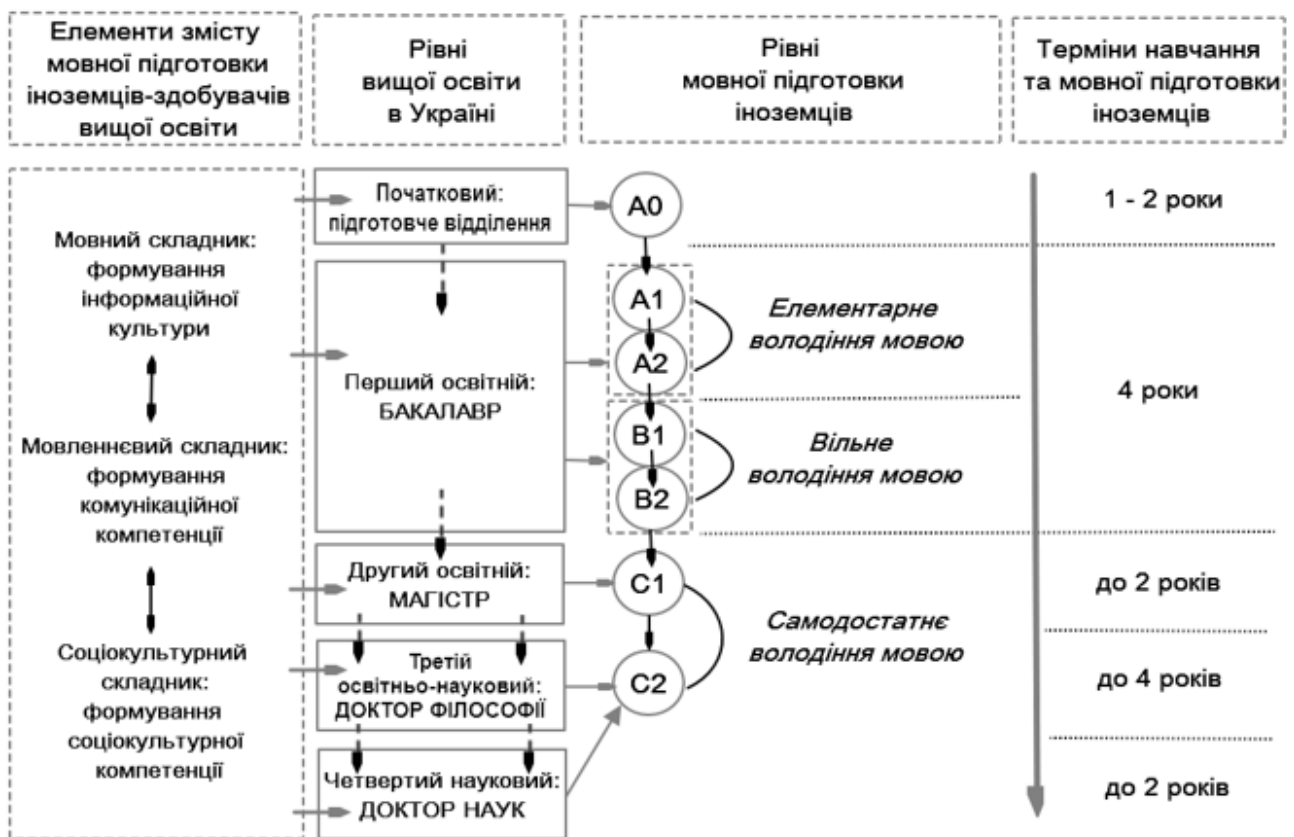

Рис.1. Мовна підготовка іноземців-здобувачів вищої освіти в Україні.

Список використаних джерел

1. МОН України: офіційний сайт. URL: <https://mon.gov.ua/ua>, (retrieved: 11 March, 2020). 2. Mazurkiewicz, M. *Quality Assurance in Higher Education Institutions in Ukraine through the prism of European Guidelines and Standards ESG 2015*. URL: https://depot.ceon.pl/bitstream/handle/123456789/11264/publication_1p.pdf, (retrieved: 29 February, 2020). 3. *Language Policy documents. Intergovernmental Policy Forum: «The Common European Framework of Reference for languages (CEFR) and the development of language policies: challenges and responsibilities»*. Council of Europe, Strasbourg, 6-8 February 2007. URL: <https://rm.coe.int/16805c3896>, (retrieved: 14 March, 2020).

І. І. Ярица

ТЕОРЕТИЧНІ Й ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ КЕЙС-МЕТОДУ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Сучасне суспільство переживає складні зміни в усіх його сферах й, насамперед, у сфері освіти. Найважливішими завданнями реформування освіти в Україні є підготовка освіченої, творчої особистості. Сьогоднішній педагог має бути людиною висококультурною, професійно-компетентною, з високим рівнем педагогічної майстерності. Внаслідок цього у сучасній системі вищої педагогічної освіти оновлюється зміст освітньої підготовки студентів з опорою на педагогічні інновації стосовно розв'язання творчих завдань, відбуваються зміни у формах та методах навчання.

Саме педагогічний коледж є таким типом навчального закладу, де йде підготовка майбутніх фахівців, здатних запроваджувати нові технології навчання.

Ми зупинимось лише на окремих теоретичних аспектах та перевагах використання педагогічної технології кейс-методу у підготовці майбутніх педагогів у освітньому процесі ВНЗ й практичному використанні кейса як специфічного методу навчання.

Кейс-метод з англійської мови означає «case-study» – метод навчання. На думку провідних вітчизняних і зарубіжних учених (Г.Каніщева, Ю.Сурміна, В.Чуби, П.Шеремета, М.Коула, Ж.Піаже, Г.Саймса, Л.Шульмана та ін.), кейс-метод сприяє розвитку критичної рефлексії, кращому розумінню теорії, вчить розв'язувати проблеми і практично їх аналізувати.

Кейс-метод є також і специфічним практичним методом організації навчального процесу, методом дискусій з точки зору стимулювання та мотивації навчального процесу, а також методом лабораторно-практичного контролю та самоконтролю.

Навчання на основі кейс-методу – це цілеспрямований процес, побудований на всебічному аналізі представлених ситуацій, обговоренні під час відкритих дискусій проблем кейсів і виробленні навичок прийняття рішень. Відмінною рисою кейс-методу є створення проблемної ситуації на основі фактів з реального життя [2, с.122].

Виділимо ключові фактори, які використовуються у визначенні кейса як специфічного методу навчання, у такі категорії: джерело кейса; процес збору даних для кейса; зміст кейса; перевірка кейса в аудиторії; процес старіння кейса; створення конкретних ситуацій; методика роботи з кейсом [1, с.127].

Розглянемо кожну категорію більш детально.

Джерело кейса пов'язано зі студентами, які беруть участь у вирішенні проблеми. Важливим є те, що вони є учасниками конкретної ситуації, до якої викладач за допомогою особливого інструменту, що називається «кейсом», може залучити студента.

Процес збору даних для кейса стосується збирання даних на тому об'єкті,

який описується в ситуації. Найчастіше це конкретна організація, у нашому випадку – це дошкільний навчальний заклад. Протягом збору інформації дослідник має бути уважним і дотримуватися мети навчання, тому що будь-яких стандартних вказівок чи рекомендацій не існує.

Іншою особливістю процесу збору інформації для майбутнього кейса є те, що вже написаний і готовий для використання у навчальній аудиторії кейс має бути обов'язково схвалений викладачем, який відповідає в організації за повідомлену досліднику інформацію, на базі якої було написано кейс. Це підтвердження, дозвіл чи схвалення кейса є дуже важливим. Це означає, що у кейсі представлено реальну ситуацію і правдиву інформацію.

Зміст кейса може варіюватися відповідно до мети навчання. Найчастіше в навчальній аудиторії ми використовуємо кейси, які орієнтовані на розвиток і вироблення у студентів навичок прийняття рішень. Кейс має бути коротким чи довгим, загального чи спеціального змісту, і при цьому вибір теми не є обмеженим. Головною вимогою є те, що кейс повинен містити реальну, обґрунтовану інформацію, достатню для того, щоб студент зміг уявити себе в описаній у кейсі організації, в описаній ситуації і ототожнити себе з іншими студентами, які беруть у ній участь. Крім того, у кейсі має бути інша потрібна інформація, зокрема визначення позиції в організації того, хто бере участь у цій ситуації.

Перевірка кейса в аудиторії є заключною оцінкою, яка передбачає можливості застосування кейса у навчальному процесі. Аудиторна оцінка не може бути однозначною. Вона може змінюватися від групи до групи, від студента до студента.

Протягом аудиторної перевірки нового кейса слід дотримуватися двох головних завдань: 1) відповідність кейса передбаченій меті навчання; 2) досягнення навчальної мети, визначеної у кейсі.

При використанні кейса ми звертаємо увагу на актуальність і доречність ситуації, яка описується у кейсі, відповідно до сучасних педагогічних проблем. У зв'язку з цим багато кейсів з часом старіють. Педагогічні принципи, які в них знаходяться, можуть залишатися актуальними значно довше, але їх оболонка – конкретна ситуація – може вже застаріти і змінитися, що викликає втрату інтересу студентів до ситуації.

Використання методики CASE не виключає традиційних методів навчання. Навпаки, розбір кейсу передбачає знання студентами теоретичного матеріалу та отримання практичного досвіду.

Заняття розпочинаємо з контролю знань, з'ясування центральної проблеми, яку необхідно вирішити. Проблема розбиваємо на підзаголовки (можливі «змішування» хронологічних фактів, персонажів, плутанина). Проблема дається на вирішення малим групам (термін виконання 30–40 секунд). Викладач контролює роботу малих груп, допомагає, уникаючи прямих консультацій. Студенти мають можливість використовувати допоміжну літературу, підручники, довідники. За відносно однорідного складу груп «спікера» обирають студенти іноді його призначає вчитель вольовим рішенням). На етапі презентації рішень виступають представники (спікери) кожної групи, висловлюючи думку групи. Можливі питання до виступаючого. Викладач спрямовує дискусію, яка необмежена в часі (кожен має можливість виступити). Потім проводимо голосування – «Чиє рішення було найбільш вдалим?».

На етапі підведення підсумків інформуємо про вирішення проблеми в реальному житті або обґрунтовуємо власну версію. Оприлюднюємо кращі результати. Методика роботи з кейсом включає 4 етапи: 1. Представлення ситуації. Виділення головної проблеми, до якої «приєднані» факти, події та учасники; 2. Варіанти ви-

рішення проблеми. Слід виділяти конкретні проблеми і завдання для їх вирішення; 3. Вибір оптимального варіанта. Кожний учасник обговорення має виявити свої творчі здібності щодо пошуку вірного рішення при розробці різних сценаріїв розвитку подій; 4. Обговорення результатів.

Слід зазначити, що кейс-метод завойовує позитивне ставлення з боку студентів, забезпечує освоєння теоретичних положень і оволодіння практичним матеріалом. Не менш важливо й те, що аналіз ситуацій досить сильно впливає на професіоналізацію студентів, формує інтерес і позитивну мотивацію стосовно навчання. Кейс-метод виступає як спосіб мислення викладача, його особлива парадигма, що дозволяє по-іншому думати й діяти, оновити свій творчий потенціал.

Список використаних джерел

1. Сидоренко А. *Ситуаційна методика навчання: теорія й практика* / А. Сидоренко. – К. : Центр інновацій і розвитку, 2001. 2. Яковлева С. *Особливості застосування кейс-методу у навчанні студентів психологічного факультету* / С. Яковлева // *Акмеологія-2003 (Ювілейний випуск)*. – СПб. : Санкт-Петербурзька акмеологічна академія, 2003.

М. А. Глоба

КОМПЛЕКСНА ПІДТРИМКА ДИТИНИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ ЯК УМОВА УСПІШНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ

Комплексний підхід, як загальний методологічний принцип будь-якої діяльності, є провідним і в процесі оптимізації навчання дитини з особливими освітніми потребами (далі ООП). Важливою вимогою комплексності є органічний взаємозв'язок завдань. Без цього комплексний підхід лише несуттєво підвищує результати роботи.

Комплексний підхід є також одним з методологічних принципів побудови системи виховної роботи, що забезпечує всебічний, гармонійний розвиток особистості. Пов'язуючи цілі з результатами, він об'єднує всі основні елементи виховного процесу: завдання, зміст, принципи, форми, методи, що вже саме по собі покращує результати. Комплексність вимагає планування не одного, а декількох розвивально-виховних завдань одночасно в кожному заході, не припускає односторонності і перекося у змісті, формах і методах роботи, застерігає проти гіпертрофованого розвитку одного напрямку освіти та виховання на шкоду іншим, забезпечує реалізацію завдань одного напрямку у формах іншого, що забезпечує цілісний вплив на особистість дитини з ООП.

Психолого-педагогічний супровід дитини з особливими освітніми потребами в закладі освіти з інклюзивним навчанням – це взаємоузгоджена комплексна діяльність команди фахівців та батьків дитини, спрямована на створення необхідних умов, що сприяють розвитку особистості дитини, засвоєнню нею знань, умінь і навичок, успішній адаптації, реабілітації, її самореалізації та інтеграції в соціум.

Спираючись на досвід нашої роботи по впровадженню інклюзивної форми навчання та на Положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти, для підвищення ефективності роботи з дитиною з ООП, команда супроводу повинна виконувати такі завдання: 1) збір інформації про особливості розвитку дитини, її інтереси, труднощі, освітні потреби на етапах створення, реалізації та моніторингу виконання Індивідуальної програми розвитку (далі ІПР); 2) створення належних умов для інтеграції дітей з ООП в освітнє середовище; 3) всебічний розвиток індивідуальності дитини на основі виявлення її задатків і

здібностей, формування інтересів і потреб; 4) збереження і зміцнення здоров'я дитини; 5) надання у процесі освіти і виховання комплексної психолого-педагогічної допомоги дитині з урахуванням стану її здоров'я та особливостей психофізичного розвитку; 6) визначення напрямів психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг, що можуть бути надані в межах закладу освіти на підставі висновку інклюзивно-реабілітаційного центру, та забезпечення надання дитині цих послуг; 7) розроблення ІПР для дитини з ООП та моніторинг її виконання з метою коригування та визначення динаміки розвитку дитини; моніторинг динаміки результатів освітньої, виховної і корекційно-розвиткової роботи, змін в стані здоров'я, інтелектуальній та емоційно-вольовій сферах дитини, її соціальній ситуації розвитку; 8) консультування родини з питань виховання і розвитку дитини; 9) надання методичної підтримки педагогічним працівникам закладу освіти з організації інклюзивного навчання; 10) професійна взаємодія фахівців; 11) створення позитивного соціального середовища для інклюзії через підготовку учнів з типовим розвитком та їхніх батьків до взаємодії з дітьми з ООП; 12) проведення інформаційно-просвітницької роботи у закладі освіти серед педагогічних працівників, батьків і дітей з метою недопущення дискримінації та порушення прав дитини, формування дружнього та неупередженого ставлення до дітей з ООП [1, с.3-4].

Отже, підсумовуючи все вище вказане та спираючись на досвід практичної роботи можна сформулювати наступні умови ефективної роботи команди з дитиною з особливими освітніми потребами: 1) уміння працювати в команді; 2) вміння вести діалог; 3) використання зворотного зв'язку від інших спеціалістів та батьків дитини з ООП; 4) вироблення міждисциплінарного понятійно-категоріального апарату.

Список використаних джерел

1. Наказ Міністерства освіти і науки України № 609 від 08.06.2018 року «Про затвердження примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти». С. 1-6. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-primirnogo-polozhennya-pro-komandu-psihologo-pedagogichnogo-suprovodu-ditini-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-v-zakladi-zagalnoyi-serednoyi-ta-doshkilnoyi-osviti>.

О. Е. Жидков

КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МАТЕМАТИКИ З ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ

Системність процесу формування методичної компетентності майбутнього вчителя математики з організації проєктної діяльності учнів забезпечена, зокрема його спрямованістю на опанування студентом системи методичних компетенцій як суспільно заданих вимог до обсягу й рівня засвоєння сукупності методичних знань, навичок, умінь, ціннісних орієнтацій та досвіду виконання молодим фахівцем методичної діяльності з організації проєктної діяльності школярів. Комплекс методичних компетенцій пропонуємо вибудовувати у відповідності до основних фахових функцій й типових задач фахової діяльності вчителя математики, які він розв'язує в ході організації проєктної діяльності школярів. До таких видів методичної діяльності відносимо: *аналітико-синтетичну діяльність*, діяльність з *моделювання* всіх видів діяльності працюючого вчителя (навчально-виховної, організаційно-управлінської, соціально-педагогічної, культурно-освітньої) під час організації проєктної діяльності учнів, діяльність із *проєктування та конструювання*, *прогнозування*, *рефлексія*, *моніторинг і оцінювання* власної діяльності та діяльності

учнів. Відповідними є групи методичних компетенцій, що опановує майбутній учитель математики.

1. *Аналітико-синтетичні компетенції*. Визначення ієрархії цілей навчання окремих одиниць математичного змісту, їх систем, програмової теми, змістової лінії курсу математики, курсу загалом, що вивчається на основі або із залученням проєктної діяльності учнів. Синтез цікавої і практично значущої теми для проєктної діяльності учнів. Визначення ієрархії цілей власне проєктної діяльності школярів у навчанні окремих одиниць математичного змісту чи програмової теми курсу математики в базовій/профільній школі на рівні стандарту чи профільному рівнях. Встановлення й аналіз змістових інтегровальних міжпредметних зв'язків між курсами математики й інших дисциплін, на основі яких реалізуватиметься проєктна діяльність школярів. Виконання математичної й методичної типізації й класифікації математичних моделей, що моделюють процеси, які вивчають учні в ході реалізації проєктної діяльності. Виконання логіко-математичного аналізу змісту навчального матеріалу (виділення ядерного й супровідного матеріалу, провідних ідей теми, базових знань і вмінь, внутрішньопредметних і міжпредметних зв'язків тощо), для вивчення якого учні залучаються до проєктної діяльності. Виконання логіко-дидактичного аналізу змісту програмової теми (з урахуванням рівня її вивчення), що буде вивчатися на основі чи із залученням проєктної діяльності школярів. Виконання логіко-дидактичного аналізу системи математичних і навчальних задач, що розв'язують учні у проєктній діяльності, визначення відповідних до них математичних і навчально-пізнавальних дій. Аналіз переваг і можливих застережень щодо доцільності організації проєктної діяльності школярів у процесі вивчення певного математичного змісту. Порівняння й аналіз різних форм моніторингу процесу та результатів проєктної діяльності учнів, визначення серед них найбільш сприятливих у контексті досягнення цілей навчання. Аналіз змісту підручників, збірників задач, методичних і навчальних посібників, а також можливостей різних освітніх ресурсів, призначених для комп'ютерної підтримки проєктної діяльності учнів. Аналіз та узагальнення передового педагогічного досвіду з організації проєктної діяльності школярів в освітньому процесі з математики.

2. *Компетенції моделювально-проєктувальні*. Створення інтегрованої змістово-процесуальної моделі [1], що відображає зміст і форми організації й керування процесом проєктної діяльності учнів. Створення інструментальної моделі, що відображає систему засобів, зокрема ІКТ, призначених для комп'ютерної підтримки проєктної діяльності учнів. Створення моніторингової моделі для відображення механізму зворотного зв'язку та способів коригування можливих утруднень у провадженні проєктної діяльності учнів. Створення рефлексивної моделі для відпрацювання доцільних варіантів здійснення самоаналізу, самооцінки, самокоригування проєктної діяльності учнів. Виконання методичного проєктування: уточнення дидактичних цілей проєктної діяльності школярів, деталізація очікуваних результатів, розробка плану, проєктування дидактичного циклу навчання на основі чи із частковим залученням проєктної діяльності школярів, проєктування його підциклів, проєктування конкретної педагогічної ситуації в процесі організації проєктної діяльності школярів, проєктування трансформацій і адаптацій теоретичних моделей організації проєктної діяльності учнів до конкретних вихідних умов вивчення математичного змісту (тема, рівень, профіль навчання тощо). Прогнозування очікуваних затрат часу й зусиль учнів на кожному з етапів проєктної діяльності. Прогнозування можливості появи певних утруднень у процесі проєктної діяльності школярів і добір можливих способів їхнього попередження й подолання.

3. *Компетенції конструювальні*. Конструювання системи диференційованих вимог до результатів проєктної діяльності учнів. Конструювання структурно-ло-

гічних схем, що відображають зміст та внутрішньопредметні й міжпредметні взаємозв'язки математичних понять, фактів та способів діяльності, що опановують учні в проєктній діяльності. Конструювання системи ключових, тематичних та змістових запитань у формулюванні дослідницького завдання, що буде реалізоване учнями в ході роботи над проєктом. Створення системи задач і вправ для введення й закріплення математичних понять, фактів, способів математичної діяльності, що використовують учні під час роботи над проєктом. Конструювання проблемних ситуацій, що спонукали б учнів до самоконтролю (взаємоконтролю), самооцінки (взаємооцінки), рефлексії змісту, процесу й результату проєктної діяльності. Створення засобів контролю, оцінювання й коригування результатів засвоєння учнями навчального математичного матеріалу, що використаний під час роботи над проєктом.

4. *Організаційні компетенції*. Забезпечення мотивації та прийняття учнями цілей проєктної діяльності під час вивчення математики. Формування гомогенних чи гетерогенних груп учнів для роботи над проєктом. Визначення етапів роботи учнів над проєктом, організація самостійної індивідуальної чи групової роботи учнів над проєктом. Пошук разом із учнями партнерів для роботи над проєктом. Забезпечення обговорення учнями проміжних результатів виконання проєкту. Забезпечення умов для аналізу й інтерпретації учнями результатів власної проєктної діяльності. Організація презентації учнями результатів виконання проєктів. Організація оцінювання результатів проєктної діяльності учнів.

5. *Рефлексивно-оцінювальні компетенції*. Розроблення критеріїв і процедури оцінювання процесу й результатів проєктної діяльності школярів. Забезпечення оперативного зворотного зв'язку з учнями, зокрема із залученням ІКТ, коли учні «тут і тепер» можуть скоригувати свої уявлення про способи проєктної діяльності та очікувані результати її провадження. Вербальне оцінювання школярів у вигляді заохочення чи коментаря. Виведення учнів у рефлексивну позицію, навчання учнів прийомів рефлексії емоційного настрою, процесу проєктної діяльності та її результатів. Самоконтроль і самооцінювання щодо реальності поставлених цілей проєктної діяльності, ступінь відповідності й адаптованості методів, прийомів, організаційних форм і засобів, використаних під час роботи над проєктом.

Система цих компетенцій верифікована, зокрема у ході опитування вчителів математики стосовно цільових пріоритетів підготовки майбутнього вчителя до організації проєктної діяльності школярів [2].

Список використаних джерел

1. Акуленко І.А. *Методика навчання математики в профільній школі: методичні рекомендації до проведення практично-семінарських занять : метод. посіб. для орг. ауд. та сам. роб. студ.* / І.А. Акуленко ; за заг. ред. Н.А. Тарасенкової. Черкаси : видавець Чабаненко Ю., 2012. 165 с.
2. Akulenko I., Zhydkov O., & Yakovenko A. *Project-Based Learning and Teaching Mathematics: Theoretical Framework and Teachers' Beliefs // Current issues in ensuring the quality of mathematical education: monograph; Eds. prof. N. Tarasenkova, & L. Kyba. – Budapest : SCASPEE, 2019. P. 167-186.*

І. В. Дерєка

ВИКОРИСТАННЯ МОБІЛЬНИХ ДОДАТКІВ У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИМ МОВАМ

Використання мобільних додатків в навчанні іноземним мовам є скоріш реальна тенденція в самоосвіті ніж в офіційній системі освіти. Багато українських навчальних закладів все ще мають проблеми з доступом до Інтернету, зв'язком та наявністю належних навичок у викладацького складу. Не має сталих процедур та правил щодо використання мобільних додатків в процесах навчання та вивчення

іноземних мов. Як викладачі так і ті, що навчаються, використовують (якщо взагалі використовують) мобільні додатки згідно своїх ідей та рівня розуміння. Крім того, багато мобільних додатків не мають добрих систем зворотного зв'язку, багаторівневого навчання та вивчення іноземної мови для спеціальних цілей (наприклад, English for Special Purposes). Не треба забувати про маленькі екрани та обмежений контакт віч-на-віч. Більш того, більшість додатків розроблені поза контекстом, тобто вони концентруються на ізольованих словах, а не на продукуванні аутентичного говоріння. Також додатки не забезпечують належного контролю за процесом навчання та верифікованих результатів, також вони деперсоніфіковані [1].

Але використання мобільних додатків у процесі навчання безумовно має певні вигоди. Вони забезпечують інтерактивність, доступність та портативність при дотриманні належних умов. Додатки підвищують мотивацію та привабливість процесу навчання, яке розповсюджується на неформальну середу. Використання мобільних додатків безумовно розвиває незалежність того, хто навчається, та його відповідальність за результати навчання, що робить їх релевантними в форматі змішаного навчання (blended learning). [2]

На просторах Інтернету є багато мобільних додатків які мають свої плюси та мінуси. Ось тільки декілька з них.

1. Додаток FluentU має великий ресурс аутентичних відео, інструменти відстеження прогресу, сортування відео по рівням, анотації до відео. Слова надаються з прикладами та дефініціями, та системою відстеження використання цих слів в інших відео. Крім того, є набір інтерактивних можливостей (наприклад, мультимедійні дидактичні карточки та ігри). Але потребує реєстрації та оплати.

2. Додаток Kahoot дає можливість створювати ігри на базі матеріалу, який вивчається або перевіряється. Є можливість використовувати таблиці, картинки, відео. Але потребує від викладача часу та певних навичок.

3. Додаток Culips надає великий вибір матеріалу для аудіювання з вправами, але там треба мати справу з подкастами (багато викладачів старше 50 років навіть не мають уяви що це таке) та деякі матеріали доступні тільки через членство.

4. Додатки Cambly, NiceTalk, Palfish, Talki дають змогу з любого куточку світу контактувати з носіями мови відповідно до їх спеціалізації, але треба платити за сервіси [3].

Таким чином, мобільні додатки безумовно доречно використовувати в процесі навчання іноземним мовам не тільки в дистанційному навчанні або у самонавчанні, але і у класі щоб урізноманітнити та інтенсифікувати процеси. Але цей формат потребує ретельного планування навчання та викладання, селекції додатків та методичної підтримки цього формату.

Список використаних джерел

1. <https://www.google.com/search?q=mobile+application>.
2. <https://specialistlanguagecourses.com/advantages-disadvantages-learning-new-language-via-mobile-app/>.
3. <https://www.fluentu.com/blog/educator-english/english-teaching-apps/>.

Н. В. Дробот

РОЛЬ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ У ПРОФЕСІЙНОМУ РОЗВИТКУ СТУДЕНТІВ

Ми є свідками того, що ринкові закони охоплюють все більше сфер суспільної діяльності. Нині їх вплив є досить відчутним і в освітній галузі, де кожен навчальний заклад постійно удосконалюючи форми і методи роботи, прагне підтримувати рівень своєї конкурентноздатності. Чим відрізняється цей рівень? Складових

даного поняття можна назвати чимало, але найважливіші з них - конкурентноздатність випускників.

Щоб набути професійних якостей, майбутні фахівці повинні мати можливість впродовж усього періоду навчання розвивати самостійність, користуючись високо-ефективними формами роботи, до числа яких належать і інтерактивні форми навчання одним з яких є рольові та ділові ігри. Ситуативні, рольові та особливо ділові ігри яскраво демонструють практичну необхідність знань і виявляються одним із основних видів стимуляції пізнавального інтересу. Ігри створюють емоційний тонус діяльності, стосунки змагання та взаємної підтримки під час навчання, та впливають на взаємини в групі.

Сама сутність гри визначає її мету - вироблення та підвищення предметної компетенції студентів. Визначення основної теми, проблеми гри конкретизує мету, орієнтуючи її на певний аспект навчальної діяльності студентів та вирішення конкретних проблемних завдань. Тема гри визначається відповідно до навчальної програми з урахуванням її ефективності при підготовці студента-медика. Предметом гри є моделювання (відтворення) в навчальних умовах певної ситуації чи конкретної діяльності, тренування певних моментів, ознак, якостей того чи іншого предмета. Зміст гри визначається певними навчальними цілями, місцем гри в навчальній діяльності студентів. Гра розподіляється на етапи, які мають свій зміст та свої певні цілі, сукупність яких забезпечує досягнення загальної мети гри. Як правило, серед основних етапів гри виділяють: теоретичну (розробка) та практичну підготовку, проведення, підведення результатів та аналізу гри. У процесі розробки гри визначають функції гравців, типи взаємодій з іншими учасниками гри.

Наприклад, це використання на моїх практичних заняттях з педіатрії, рольових ситуацій з розділів: «Ангіна», «Гостра нежить», «Гострий отит», також рольові ігри по типу Брейн-рингу з розділів «Бронхіальна астма», «Гострий стенозуючий ларинготрахеїт», «Гостра пневмонія». Студенти «спостерігачі» за інструкцією виявляють потреби хворої дитини, визначають діагноз, намічають план дій для досягнення мети рольової ситуації. При цьому рольова гра виконує певні функції: навчальну, активізуючу та функцію контролю. Впливаючи на особистість, гра виконує також такі функції як формуючу, розвиваючу та розважальну. У сфері особистих стосунків: комунікативну, виховну та стимулюючу.

Навчальна функція гри полягає в розвитку умінь, навиків. Реалізація функції контролю дозволяє підвищити рівень сформованості певних умінь, навиків та вміння практичного застосування знань. Роль активізуючої функції полягає в формуванні позитивного ставлення до навчання, підвищення зацікавленості до предмету. Наприклад, на своєму відкритому практичному занятті з теми «Рахіт, гіпокальціємічний синдром» на основному етапі заняття розігрувалась ділова гра, на якій кожен студент «гравець» мав певні функції, які подавались за інструкцією. Це і хвора дитина, і мати хворої дитини, сімейна медсестра, лікар педіатр, медсестра приймального відділення, фельдшер швидкої допомоги, медсестра-масажист, медсестра - лаборант, медсестра фіз. кабінету.

Також, уже стало традицією в нашому закладі проводити конкурс фахової майстерності серед випускників відділення «Лікувальна справа» у вигляді гри - «Слабка ланка» та «Найрозумніший випускник», де використовуються елементи гри для розв'язання проблемних ситуацій.

Також вважаю, що використання соціально-психологічного тренінгу, у якому застосовується ділова гра, є найбільш оптимальним. Вже встановлено переваги соціально-психологічного тренінгу у формі ділової гри.

По-перше умови ділової гри завжди більш наближеними до умов реальної професійної діяльності, що дає змогу розвивати уміння конструктивної рольової поведінки, пов'язані з виконанням певних професійних обов'язків.

По-друге, групова, а відповідно й більш інтенсивна взаємодія учасників тренінгу, більшою мірою ніж персональна робота, сприяє ефективній зміні установок особистості, адже виявлення та зміна своїх неадаптованих установок залежить від уміння бачити себе очима інших.

По-третє, наявність проблемних ситуацій підвищує інтерес та мотивацію гравців до продуктивної діяльності.

По-четверте, з'являлося прагнення студентів до самоаналізу, саморозвитку, самоствердження, аналізу подій і явищ, інтенсивного співпереживання.

Для ефективного навчання студентів, цілісного розвитку їх особистості шляхом застосування ігрових технологій необхідна досить чітка і детальна продуманість та тривала організаційно-методична підготовка. Ігрова технологія є ефективним заходом, який може бути спрямований не лише на формування та корегування професійної поведінки. Проведення ігрових технологій тренінгу зі студентами може попереджувати неадекватну професійну поведінку в майбутньому, знижує можливість розчарування у професії і допомагає майбутньому спеціалістові долати перешкоди, які закономірно виникатимуть у процесі професійної діяльності. Також у процесі ігрових технологій можливі зміни стереотипів, які вже склалися в студентів групи і які заважатимуть їм вирішувати нестандартність ситуації у майбутній професійній діяльності.

В. М. Дроботун

ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДІТЯМ: КОМУНІКАТИВНИЙ ТА ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТИ

Вивчення іноземної мови в наш час є досить важливою й актуальною темою дослідження, адже знання хоч однієї мови іноземної держави необхідне. Це пов'язано з економічним та політичним аспектами. Прикладом можуть слугувати ефективна зовнішня політика кількох держав і співпраця з іноземними приватними підприємствами будь-якого спрямування. Отже, у зв'язку з еволюцією суспільства, що яскраво проявляється у зростанні потреби знання мов кваліфікованими працівниками та зміною психології сучасних дітей проявляється потреба вдосконалення ефективності педагогічних методів навчання дітей, що сприяють саме розумінню матеріалу та формуванню базових навичок, які значно спрощують подальше удосконалення знання мови та значно легшому вивченню інших.

Однією з найпопулярніших іноземних мов вважається англійська. За старою системою, в Україні її починали вивчати у 8-10 років. Зараз вважається, що значно сприятливішим періодом для початку її вивчення є, в середньому, 3-7 років. Це спричинено тим, що саме у цьому віці у дітей підвищена цікавість до пізнання світу, вони найбільше схильні до віри в дива та мають можливість вивчати іноземну мову паралельно з рідною. Саме ці характерні риси і можуть стати рушійною силою в навчанні. Проте виникає проблема її ігнорування дорослими через несприятливого частому спілкуванню новою для дитини мовою та абсолютне незацікавлення з постійним нагадуванням, вивчення іноземної мови надто складне без особливих розумових здібностей до цього, які мають лише одиниці. Таке ставлення вчителів і батьків формує відразу дітей до конкретної дисципліни та вивчення мов в цілому. У більшості випадків це і є причиною мовного бар'єру, який несе скоріш психологічний характер.

Безперечно, на вік учнів варто звернути увагу, але з метою формування програми навчання, адже під час дорослішання інтереси можуть кардинально змінюватися. А от любов до предмету дуже тісно пов'язана з мотивацією та почуттям психологічного комфорту. Тобто варто разом з учнями формулювати цілі кожного уроку та вивчення мови загалом і, звичайно, слідувати їм.

Незалежно від віку, на початковому етапі навчання англійська повинна сприйматися як додатковий засіб спілкування. Та не менш важливим є розуміння. У цьому допоможуть різноманітні відео, мультфільми, фільми і т.п., адже сенс сказаного підкріплюється рухами, жестами та емоціями героїв. Такий навчальний перегляд потрібно завершувати дискусією, яка одночасно формує навички з лексики та граматики. Також не зайвими будуть питання на розуміння сенсу сказаного. Наступний рівень – аудіювання, у якого схожа специфіка, але можуть виникати складнощі з швидкістю сприйняття і розумінням загалом. Це може бути спричинено тим, що під час цього виду діяльності працюють лише слухові рецептори. Крім того, заважати може занадто швидкий темп мовлення та правильний акцент розповідача. Щоб уникнути подібної ситуації, варто починати з найпростішого, знову ж таки, незалежно від віку, та поступово ускладнювати як аудіо, так і завдання до нього. Увагу варто звернути і на правила вимови, з вивченням яких не варто зволікати. А пояснювати їх потрібно креативно та з легкістю. Це стосується і граматики. Також варто пам'ятати, що чим старше учні, тим більшу кількість завдань вони можуть виконати, але цим не варто зловживати. Вивчення граматичних правил варто зробити поступовим, адже головне не кількість, а якість. Найкраще почати з «To be», продовжити правилами на часи групи «Simple». Потім вже можна вводити більш складний матеріал. Поступово потрібно напрацьовувати навички читання, письма та уміння розмовляти. Технологія навчання письму англійською не повинна відрізнятися від того ж заняття рідною мовою. Після читання варто задавати запитання, як в усному, так і в письмовому вигляді, на розуміння змісту прочитаного. Особливу увагу треба звернути на розвиток мовлення. Та треба пам'ятати, що поповнення словникового запасу й формування навичок читання, незалежно від рівня володіння мовою, повинні бути на ті теми, які цікаві та корисні учням.

Як вже було зазначено, варто дати зрозуміти учням, що навчання може бути легким. Найефективнішим засобом цього є пізнавальна гра. Наприклад, дітям дошкільного віку можна запропонувати ігри з вгадуванням назв тваринок чи казкових героїв. Також доцільно використати будь-які інші види діяльності, що розвивають комунікативні навички. Доцільним для будь-якого віку та рівня знань і вмінь є квест на природі. Він сприяє практичному використанню теоретичного матеріалу в реальному житті. Однією із ефективних вправ є різноманітні вправи на картки, які дуже ефективні у практичному засвоєнні теорії та у процесі повторення.

Актуальним в наші дні є й психологічне сприйняття учнями педагога. Не потрібно кричати на них через зроблені помилки чи через те, що вони щось не зрозуміли. Дорослим варто зрозуміти, що помилки – це нормально, щоб не робити їх, треба нічого не говорити та нічого не робити. Замість докорів, які можуть призвести до панічного страху помилок, що з часом може розвинути комплекс неповноцінності, достатньо спокійно та на елементарних прикладах пояснити, що, все ж таки, не так. Дуже важливою для мотивації учнів є похвала як педагогів, так і батьків. Не варто сприймати учнівські досягнення як належне. Навіть якщо зроблено щось незначне, похвала змотивує на подальші та більш грандіозні звершення. Доцільно також зазначити, що інколи, швидкість сприйняття матеріалу учнями, які навчаються в одному класі, відрізняється. У таких випадках ділити їх

на розумних і тих, що відстають, абсолютно не педагогічно. Значно ефективнішим стане пошук підходу до кожного, адже працювати варто з усіма. Наприклад, швидшим можна дати більше самостійної роботи.

Підводячи підсумки, варто зазначити, що вміле керування навчальним процесом зі зміною видів діяльності сприяє не тільки ефективності здобуття знань, а й розвитку креативних здібностей та критичного мислення. Пізнавальна активність учнів – рушійна сила у здобутті знань. Це підкреслює важливість використання сучасних технологій та інтерактивної моделі побудови занять.

Список використаних джерел

1. Дем'янова Ю. Викладання англійської мови для дітей: як зберегти мотивацію / Ю. Дем'янова, П. Гостева // *Актуальні проблеми педагогіки, психології та професійної освіти*. – 2017. – № 1. 2. Пахомова Т.Г., Савицька Г.І. Викладання іноземної мови в початковій школі щодо введення нового стандарту початкової освіти: методичні рекомендації. – URL: <http://library.ippro.com.ua/index.php/metodika-vikladannya-navchalnikh-distiplin/inozemna-mova/180-t-g-pakhomova-g-i-savitska-vikladannya-inozemnoji-movi-v-pochatkovij-shkoli-shchodovvedennya-novogo-standartu-pochatkovoji-osviti>. 3. Онейко А. С. Активізація пізнавальної діяльності студентів під час вивчення англійської мови / А.С. Онейко // *Збірник наукових праць. Педагогічні науки*. – 2017. – Вип. 133. – С. 173-184.

Науковий керівник: к.політ.н., доц. Р.М. Ключник

З. М. Ваколя, Г. М. Шикітка

ПЕДАГОГІЧНИЙ СЛОВНИК

ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ

Підготовка і видання педагогічних словників у сучасних умовах має надзвичайно важливе значення. Це слугує, без перебільшення, активізацією форм і методів навчально-виховного процесу. Більше того, наявність і широке використання категоріально-роз'яснювального апарату формує свідому й активно творчу позицію студента в процесі навчальної діяльності, розвиває його філософсько-педагогічне мислення. Ознайомлення з типовими основами педагогіки та її термінологічною специфікою сприяє підвищенню рівня загальної і педагогічної культури студентської молоді. Слід також визнати, що формування словниково-енциклопедичних збірників є одним із пріоритетних напрямків удосконалення сучасної системи підготовки майбутніх педагогів-фахівців.

Світова практика й педагогічний досвід доводять, що оперування словниковим запасом неабияк розвивають критичне мислення у студентів, сприяють їхній пізнавальній діяльності як майбутніх фахівців-педагогів. Опанування ними категоріального апарату підсилює активний творчий пошук, дає можливість здобувати нові знання й розвивати вже існуючі здібності. А остаточне засвоєння фахово-професійних понять неабияк розширює методологічний інтелектуальний потенціал, без якого сучасна педагогічна освіта неспроможна якісно розвиватися. Досвід педагогічної науки здійснив переворот у свідомості та вираженні критичного мислення молоді саме засобами педагогічних словниково-енциклопедичних термінологічних збірників [5].

Загалом, розуміння важливості пізнавального й повчального значення педагогічних словників для розвитку мислення студентів, а особливо критичного, криється, на наш погляд, у декількох принципових площинах.

Перш за все, значення подібних видань полягає у практичності й змістовності необхідного теоретичного матеріалу, вмотивованій систематичності та уніфікованій виразності, точності категорій, термінів, понять, інших професійно-

тематичних і довідково-інформаційних гасел.

По-друге, студентській молоді, особливо сучасній, це значно полегшує ознайомлення з базовими знаннями з педагогіки, даючи їй основні теоретичні орієнтири для подальшого, поглибленого вивчення критеріїв професійної роботи. Поряд з цим, такі видання навчають студентів самостійно орієнтуватися в інформаційно-педагогічному дискурсі, ознайомлюватися з цитатником знаних класиків-педагогів, розмаїттям їхніх поглядів і переконань, оперативно шукати необхідні відповіді на актуальні запитання.

По-третє, теоретично-наукове «озброєння» дає незмінний успіх у практичній діяльності. Це фактично базова самоосвіта, на основі якої вдосконалюються творчі потуги молоді. Згодом ці знання складають джерельну основу власних професійних знань і вмінь, які з часом тільки примножуються й сприяють розкриттю критичної аналітики в житті.

По-четверте, змістовне наповнення збірників є значним допоміжним матеріалом для педагогічного самовдосконалення й інтегрує з педагогікою взаємопов'язані процеси й прояви інших наук, таких як соціологія, психологія, філософія, етика, антропологія тощо. Це дає значно більші можливості для оперування загальнонауковими методологічними підходами й виробленню власних наукових позицій.

По-п'яте, педагогічні словники є нічим іншим як зібранням багатой педагогічної спадщини людства, яка трансформується крізь різні націокультурні форми мислення й сприяє збагаченню творчого потенціалу теоретиків і практиків у педагогічній сфері, різноманітності науково-дослідних пошуків у царині освіти і виховання.

Сучасна вітчизняна педагогічна наука, йдучи у ногу з часом, здійснює важливу інформаційно-пізнавальну роботу в напрямку педагогічної просвіти молоді. Відомі педагоги, знані освітньо-виховні центри та навчальні заклади, просвітницькі громадські організації України сприяють систематизації та виданню нових педагогічних словників та енциклопедій [2; 3].

Досить поширеною практикою є підготовка і видання вузькопрофесійних тлумачних словників, наприклад із соціальної педагогіки, інформаційно-педагогічних технологій, лекційних курсів з педагогіки тощо [4; 6; 7]. Цінну інформацію несуть і малі енциклопедично-словникові видання регіонально-національного характеру, спеціалізовані на педагогічну тематику [1].

Варто звернути увагу й на те, що традиція формування педагогічних словників має давню історію та світову практику. Взагалі, історія розвитку педагогічних знань вказує на непростий процес формування системи відповідної термінології, а також говорить про різноманітні підходи до їх розуміння та систематизації. Незважаючи на це, досвід, який набула педагогічна наука у цьому напрямку впродовж останніх століть, є неоціненним. І кожне видання мало важливе значення для своєї епохи, виражало категоріальну основу тогочасного педагогічного процесу.

Список використаних джерел

1. Алмашій М. Русинська педагогічна енциклопедія / Михайло Алмашій. – Ужгород: Карпатська вежа, 2005. – 304 с. 2. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с. 3. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; гол. ред. В.Г. Кремен. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с. 4. Крупський Я.В. Тлумачний словник з інформаційно-педагогічних технологій / Я.В. Крупський, В.М. Михалевич. – Вінниця : ВНТУ, 2010. – 72 с. 5. Педагогічні енциклопедії. Режим доступу до : <http://vseslova.com.ua>. 6. Словник термінів педагогіки, психології та шкільного адміністрування / [упоряд. Горецький П.Й.] ; перевид. 1928 р. – К. : Ін-т енциклопедичних досліджень НАН України, 2008. – 112 с. 7. Термінологічний словник з курсу

Л. В. Живова

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА ІНТЕГРАЦІЯ НА ЗАНЯТТЯХ З ВНУТРІШНЬОЇ МЕДИЦИНИ

Традиційний варіант побудови міждисциплінарної інтеграції у вищій медичній школі є загальновідомим: послідовно вивчаються медико-біологічні, фундаментальні, а пізніше клінічні (профільні) дисципліни і кожна наступна спирається на попередні шляхом актуалізації необхідних знань, навичок, вмій з попередніх. Це, так зване, предметно-орієнтоване навчання в межах вертикальної інтеграції.

Але в зв'язку з прогресуючим розвитком системного підходу щодо розуміння природи людського організму, шляхів їх діагностики та лікування, активним поверненням до давнього постулату медицини: «Лікувати не хворобу, а хворого», значно зросли вимоги щодо ефективності міждисциплінарної інтеграції. Був зроблений висновок про те, що сучасним вимогам більше відповідає, так звана, горизонтальна інтеграція, яка дозволяє здійснити об'єктно-орієнтоване навчання і досягти вищого рівня міжпредметної інтеграції.

Перевага горизонтальної інтеграції полягає у тому, що головним елементом цієї технології навчання стають об'єкти майбутньої діяльності мед сестринської діяльності. Власне цілісний організм людини, його функціональні системи, органи в стані норми і патології є тими об'єктами, навколо яких об'єднуються в модулі навчальні дисципліни з метою міждисциплінарного вивчення цих систем. При цій технології - вивчаються не окремі дисципліни, наприклад, анатомія, фізіологія, генетика, патологія, догляд за хворими та медична маніпуляційна техніка, клінічні дисципліни, а одночасно, системно, комплексно вивчаються окремі функціональні системи, органи в морфофункціональному і семіотичному аспектах в нормі і патології. Наприклад, якщо об'єктом вивчення стає серцево-судинна система організму, то модуль навчальних дисциплін забезпечує взаємне розкриття їх анатомічної, гістологічної будови, фізіологічних функцій, біохімічних процесів, можливих патологій їх клінічних проявів, методів діагностики, лікування та особливості догляду за пацієнтами.

Міжпредметна інтеграція вирішує задачу органічного поєднання нової теми з попередніми і наступними знаннями, визначення логічних зв'язків між різними дисциплінами, розділами, темами в майбутній професійній діяльності і об'єднання в одну систему.

Організація навчального процесу має на меті створення системи підготовки спеціалістів, орієнтованої на поетапне формування фахівця, в якій кожна дисципліна несе певний інформаційний зміст.

Підготовка студентів починається з вивчення таких дисциплін, як: Основи латинської мови з медичною термінологією; Анатомії, фізіології та патології людини; Основи психології; Культурології; Загальної гігієни з основами екології; Мікробіології. Всі ці предмети допомагають у формуванні майбутнього медичного працівника, в якого повинні бути такі риси як: людяність, співчуття, доброзичливість.

І все ж таки однією з основних дисциплін в підготовці фельдшера є: Догляд за хворими та медична маніпуляційна техніка. Цей предмет є першою клінічною дисципліною, на якому студенти починають з пацієнтами, що має велике значення для їх подальшої практичної діяльності.

Основна задача міждисциплінарного інтегрування полягає в тому, щоб при вивченні певної теми актуалізувати, активізувати раніше засвоєні знання, навички, вміння, необхідні для повноцінного вивчення даної теми. При цьому повинні бути враховані також інтереси наступних дисциплін, що будуть вивчатись в подальшому. Таким чином, міждисциплінарна інтеграція вирішує задачу органічного злиття нової теми з попередніми та наступними, визначення логічних зв'язків між різноманітними дисциплінами і об'єднання їх в єдину систему.

Сьогодні ми повинні підготувати медичну сестру, фельдшера, які згідно вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики здійснюватимуть лікування та догляд за пацієнтами, з урахуванням їхніх потреб.

Методичне планування міждисциплінарної інтеграції проводиться за трьома напрямками.

Перший напрямок - визначаються дисципліни, їх розділи, теми, які є забезпечувачими, тобто попередніми, базовими щодо вивчення теми даного заняття. Наприклад: гнійні захворювання органів дихання.

Анатомія – дихальна система

Фізіологія – забезпечення тканин киснем (газообмін)

Патологія – запалення

Фармакологія – антибіотики, сульфаніламідні препарати, відхаркувальні засоби, бронхолітики, дезінтоксикаційна терапія.

Мікробіологія – збудники (пневмококи, стафілококи, стрептококи)

Догляд за хворими – взяття харкотиння на дослідження, підрахунок числа дихальних рухів, введення і розведення антибіотиків, проба на чутливість до антибіотиків, вимірювання температури тіла, види і періоди гарячки.

Другий напрямок - визначаються перспективні дисципліни, їх розділи, теми в котрих в подальшому будуть використані матеріали даної теми заняття. їх називають забезпечуваними або наступними дисциплінами.

Наприклад: цукровий діабет.

Педіатрія - цукровий діабет у дітей та підлітків

Хірургія – мікроангіопатія нижніх кінцівок, гангрена, ампутація.

Офтальмологія - відшарування сітківки.

Акушерство – цукровий діабет та вагітність, ведення пологів.

Третій напрям-плануються внутрішньопредметні зв'язки, що передбачають інтеграцію теми, що вивчається з попередніми і наступними темами даної дисципліни.

Наприклад: набуті вади серця. Під час вивчення цієї теми використовується внутрішньопредметна інтеграція, це суб'єктивні, об'єктивні (огляд, пальпація, перкусія, аускультация) та додаткові методи обстеження.

Здійснення міжпредметної інтеграції передбачає пошук різноманітних методичних форм і методів її реалізації. Це можуть бути: міждисциплінарна лекція, теоретична комплексна бесіда, рішення задач, що мають широкий міждисциплінарний контекст, ділових ігор, використання тестів інтегрованого змісту.

Для досягнення цілей міждисциплінарної інтеграції важлива систематичність і послідовність в здійсненні цього підходу, як при вивченні теоретичних та клінічних дисциплін.

Список використаних джерел

1. Мілерян В.Є. «Методичні основи підготовки та проведення навчальних занять в медичних вузах» (Методичний посібник) видання друге перероблене та доповнене. Київ, 2004 р. С.15-17.
2. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. № 1556-VII (редакція станом на 01.07.2014 р.). – zakon.rada.gov.ua.
3. Прошкін В. В. Інтеграція університетської науки й освіти: історичний аспект [Електронний ресурс] // Педагогическая наука: история, теория, практика, тенденции развития. – 2010.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ У ПРОЦЕСІ ЇХ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Розширення й розвиток міжнародних відносин України, євроінтеграція, глобалізація ринкової діяльності, входження в європейський освітній простір та інтернаціоналізація ділових стосунків підвищує вимоги до мовної підготовки фахівців у сфері обслуговування. Висококваліфіковані професіонали з різнобічними і глибокими професійними знаннями і вміннями, готові до постійного оновлення та поглиблення знань, – кінцева мета вищої освіти. Її основні завдання полягають у формуванні й розвитку глибоких мовних знань і високого інтелекту майбутніх фахівців сфери обслуговування, їхніх особистісних рис, здібностей та вмінь використовувати здобуті знання у повсякденному житті. Саме тому метою вищої освіти є створення сприятливих умов для повноцінного особистісного і професійного розвитку [1, с. 259].

Сфера обслуговування як один із пріоритетних напрямів розвитку економіки й культури нашої держави, починаючи з ХХ століття, створює всі необхідні умови для удосконалення міжнародної туристичної діяльності. Саме тому ця галузь потребує професійних фахівців, здатних успішно поєднувати мовні знання та комунікативні вміння висококваліфікованого працівника. Одним із важливих завдань сьогодення є підготовка майбутніх фахівців сфери обслуговування з професійними мовно-комунікативними знаннями, уміннями та навичками, компетентного, комунікабельного фахівця, здатного до самостійного прийняття рішень, готового до творчого розв'язання типових і нетипових професійних завдань, спрямованих на задоволення потреб споживачів сфери обслуговування [2, с. 213].

Сучасний професійний фахівець сфери обслуговування – це людина, яка не тільки отримала достатню спеціальну підготовку, але є високорозвиненою мовною особистістю. Мовленнєва підготовка спеціаліста з урахуванням специфіки майбутньої фахової діяльності є неодмінною умовою його професійного й особистісного зростання, адже для ринкової економіки потрібні фахівці, які володіють комунікативними вміннями і навичками продуктивного спілкування у професійній сфері. Мова професійного спілкування – це той інструмент, що допомагає не тільки діяти, переконувати, приймати рішення, а й створювати сприятливу ділову атмосферу, формувати позитивний мікроклімат у колективі та налагоджувати продуктивні стосунки з клієнтами і з партнерами. Здатність якісно здійснювати професійне спілкування сприяє підвищенню конкурентоздатності фахівців сфери обслуговування на ринку праці [3, с. 160].

Значною мірою це стосується підготовки спеціалістів сфери обслуговування, визначеної законодавством України однією з пріоритетних, що обумовлює підвищення вимог до її працівників.

Відповідно до галузевого стандарту вищої освіти України діяльність суб'єктів сфери обслуговування спрямована на формування, просування й реалізацію туристського продукту, готельно-ресторанних послуг, екскурсійного, санаторно-курортного та спеціалізованого обслуговування, що вимагає від фахівців володіння різноманітними знаннями, уміннями, навичками і певними здібностями.

Ураховуючи особливості діяльності працівників сфери обслуговування, їхню постійну взаємодію зі споживачами, діловими партнерами, визначальну роль у професійній підготовці фахівця має комунікативна компетентність [5, с. 198].

Особливостями професійно-комунікативної компетентності майбутніх фахівців сфери обслуговування є: усвідомлення своєї діяльності як реалізації однієї з функціональних сфер культури, що забезпечує розвиток міжнаціональних контактів, вивчення традицій, звичаїв, особливостей своєї країни та країн світу; оволодіння теорією і практикою комунікацій для творчого розв'язання питань спілкування зі споживачами.

Формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх фахівців сфери обслуговування передбачає організацію процесу, який спрямований на: опанування фаховими знаннями щодо нормативних вимог до спілкування зі споживачами, діловими партнерами, психології споживачів (знання методів і прийомів переконання, співробітництва, індивідуальних особливостей), а також щодо національних звичаїв, традицій та особливостей народів світу, правил ділового етикету, методів запобігання й розв'язання конфліктних ситуацій тощо для забезпечення реалізації сервісної, виробничо-технологічної, організаційно-планувальної та управлінсько-контрольної функцій цієї сфери.

Список використаних джерел

1. Бичок А. Міжкультурна комунікація – важливий аспект у професійній діяльності менеджера туристичної галузі. Проблеми та перспективи лінгвістичних досліджень в умовах глобалізаційних процесів (Тернопіль, 15-16 жовтня 2009 р.): матер. II міжн. наук.-практ. конф. [Текст]. ТНЕУ, кафедра іноземних мов для ЗЕД. Тернопіль, 2009. С. 259-261. 2. Овсієнко Л.М. Дидактичні засади формування культури фахового спілкування майбутніх менеджерів із туризму [Текст]; Наукові записки Національного університету «Острозька академія». 2015. Випуск 57. С. 213-217. 3. Танана С.М. Особливості формування вмінь ділової комунікації майбутніх менеджерів туристичної діяльності // Педагогічні науки: зб. наук. праць Херсонського ДПУ. Вип. LXXXIX. Том 1. 2018. С. 160-164. 4. Танана С.М. Актуальні питання формування професійного мовлення та іншомовної комунікативної компетентності майбутніх менеджерів туризму // Педагогічна освіта: теорія і практика: зб. наук. праць Кам'янець-Подільського нац. університету імені Івана Огієнка, інститут педагогіки НАПН України. Вип. 25(2-2018). Ч. 2. С. 95-104. 5. Танана С.М., Сергійчук О.М. Сучасні аспекти підвищення якості надання туристичних послуг у період євроінтеграції // SCIENCE, RESEARCH, DEVELOPMENT #13 Berlin : MONOGRAFIA. «Diamond trading tour», Warszawa 2019. P. 198-202.

О. М. Кравченко

ОКРЕМІ АСПЕКТИ МОНІТОРИНГУ ЯКОСТІ ОСВІТИ

Україна оголосила курс на досягнення найвищих стандартів якості в освіті. Для студента освіта якісна, якщо вона сприяє розвитку його особистості й професійної кар'єри. Для роботодавця, – якщо підготувала компетентного працівника. Для суспільства освіта якісна, – якщо формує життєтворчу особистість. Високої якості освіти можливо досягти завдяки моніторингу, його опосередкованим та безпосереднім впливом.

Найбільш всебічні дослідження педагогічного моніторингу здійснено В. Андреевим, О. Майоровим, В. Безпальком, О. Белкіним, О. Пехотою та ін. Аналіз досліджень моніторингу в галузі освіти засвідчив, що не існує єдиної думки з визначення поняття «освітній моніторинг», «педагогічний моніторинг», «моніторинг якості освіти». Сучасна освіта визначає поняття «моніторингу» як спостереження за деяким процесом із метою виявлення його відповідності очікуваному, запобігання небажаному результату.

Умови ефективності моніторингу: наявність кваліфікованих експертів, чітких критеріїв оцінювання, розроблені процедури оцінювання, форми фіксації даних у ході моніторингу; часові характеристики оцінювання; доступність для всіх,

зв'язок оцінювання із прийняттям управлінських рішень. О.І.Ляшенко визначає види критеріїв моніторингових досліджень: результативність, доцільність, ресурсне забезпечення, потенційні можливості. Об'єкти моніторингу: якість змісту освіти, виконання навчальних планів, якість діяльності викладачів, якість управління, якість матеріально-технічного забезпечення, якість засвоєння навчальних дисциплін, особистісні якості у випускників, їх діяльність.

Актуальним постає питання розроблення науково-практичного інструментарію для здійснення моніторингу якості навчальних досягнень. На сьогодні використовуються такі форми: індивідуальна, групова, фронтальна перевірка, самоконтроль. Різні автори по-різному виокремлюють методи контролю. У своїй більшості у наукових працях це такі: письмовий, графічний, практичний, програмований, тестовий, за допомогою аудіовізуальних технічних засобів. *комбіноване опитування та іспити*, самоконтроль. *Усні* методи моніторингу не є досить діагностичними, оскільки вони не дають точної інформації і не мають здатності повторити результат. Переваги усного опитування – контроль не тільки знань, а й вербальних здібностей. Недолік – велика витрата часу. Переваги письмової – «Тверда копія» може бути використана повторно.

Умовою подолання суб'єктивності є тестовий контроль. Критерії тестів: валідність, репрезентативність, надійність, диференційованість. Чим вищий тематичний зміст тестових завдань, тим нижча надійність тесту. Найцінніші завдання, на які правильно відповідають 45–80 % учнів. З кожним роком збіднюються вміння студента обґрунтовано висловитись.

Найдоцільнішими для виконання завдань моніторингу є методи опитування, експертне оцінювання, спостереження, вивчення документації. Напрямки моніторингу: діагностичний; статистичний; змістовний; супровідний педагогічний моніторинг, а також рівні моніторингу якості вищої освіти. Університетський рівень: % випускників, працевлаштованих за спеціальностями; випускників, які працюють за спеціальністю через 1, 3, 5 років після закінчення вишу, оцінка готовності випускників до професійної діяльності керівником; самооцінка готовності випускників до професійної діяльності, рівень їхньої заробітної плати. Інститутський (факультетський) рівень: відповідність особистісних якостей та професійних умінь випускників вимогам професії; здатність випускників до інноваційної діяльності; рейтинг випускників серед працівників установи; особисті досягнення (нагороди, звання, винаходи, наукові роботи, ступені). Кафедральний рівень: наявність у випускників основних структурних компонентів знань та умінь (відповідно до переліку компетенцій фахівця); позитивні риси та недоліки в роботі випускників; ставлення підлеглих (або учнів) до випускників; ставлення колег по роботі та керівників.

Результати навчання студентів – це: знання; уміння і навички, досвід творчої діяльності, розвиток студентів. Недостатньо оцінюється діяльність, рівень розвитку в динаміці, вплив зовнішніх чинників на момент оцінювання.

Моніторинг найчастіше реалізується як проєкт, як спосіб інноваційного перетворення педагогічної дійсності, визначення технології управління якістю освіти. Він дає можливість реалізувати особистісно-орієнтований підхід до створення ситуації, у якій учень, студент умотивовується до саморозвитку. Той педагог, який зацікавлений у результаті, буде постійно самоудосконалюватись, і тільки тоді він надаватиме такі послуги учням, які б задовольнили потреби сьогодення.

Відновлення справжньої вимогливості в університетах щодо якості навчання студентів позитивно вплине на їхню підготовку, приведе до збільшення викладацького поза-навчального часу для інтенсифікації наукової роботи. Якісна вища

освіта є необхідною умовою забезпечення гармонійного розвитку особистості та професійної підготовки майбутніх фахівців, а як результат – сталого демократичного розвитку суспільства. Вважається, що майбутнє – за вчителями-дослідниками, які, окрім педагогічної освіти, мають досвід у певній професії і можуть продемонструвати на особистому прикладі практичне застосування отриманих знань.

Оцінювання якості набутих знань та ефективності системи вищої освіти має здійснюватися не тими, хто надає освітні послуги, і не тими, хто їх отримує, а третьою незалежною стороною. Це дало б об'єктивність оцінювання навчальних досягнень випускників та належну їх сертифікацію.

Отже, моніторинг якості освіти є дієвим засобом менеджменту освіти, управління її якістю. Вищим виміром життєдіяльності людини є високоякісна освіта, яка має поєднуватись із високим рівнем вихованості (а це потребує окремого моніторингу). Особливої ваги набувають слова: «Виховати людину інтелектуальною, не виховавши її морально, – значить виростити загрозу для суспільства» (Теодор Рузвельт, США, ХХ ст.).

Список використаних джерел

1.Бабінець С. Моніторинг якості освіти: Педагогічний аналіз // Сучасна освіта. – 20.III.2008. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://osvita.ua/school/method/353/>. 2.Зарудня Ольга. Моніторинг професійної діяльності вчителя початкової школи: Від теорії – до практики // Початкова школа і сучасність. – 2017. – № 1. – С. 8–10. 3.Кучик А. О. Моніторингові дослідження як засіб підвищення професійної компетенції педагогічної праці і результатів навчання учнів. – Костопіль, 2017. – 64 с. 4.Попадинець Н. І. Організація та здійснення моніторингу освітнього процесу та професійного рівня педагогічних працівників // ВСЕОСВІТА. – 03.III.2019. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://vseosvita.ua/library/statta-monitoring-osvitnogo-procesu-116503.html>.

С. О. Журавко

ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ НА УРОКАХ ЧИТАННЯ ЧЕРЕЗ АНАЛІЗ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ

Радикальні зміни, що відбуваються в сучасному вітчизняному освітньому середовищі і віддзеркалюють тенденції розвитку світової освіти, вимагають від педагогів переорієнтації навчально-виховного процесу на забезпечення умов формування учня-громадянина розвинутого демократичного суспільства, якому притаманна динаміка соціального прогресу, прискорене зростання інформаційного потоку. В таких умовах пріоритетними стають здатність і готовність людини аналізувати отриману інформацію, перевіряти і осмислювати її, самостійно встановлювати істину, приймати рішення і аргументовано захищати свою позицію.

Найефективніше цього можна досягти на уроках читання. У процесі навчання відбувається становлення читача, що здатний до самостійної читацької, творчої діяльності, здійснюється його мовленнєвий, літературний, інтелектуальний розвиток, формуються морально-естетичні уявлення і поняття, збагачуються почуття, виховується потреба у систематичному читанні.

Тому основним завданням сучасної літературної освіти є формування уважного читача з розвинутими творчими, розумовими, пізнавальними здібностями, який у процесі роботи над твором, максимально наближаючись до авторського задуму, готовий до критичної, виваженої оцінки, обстоювання власної думки, при цьому врівноваживши у своїй свідомості інші точки зору на предмет обговорення.

Велике значення у цьому процесі відводиться тому, як організовується робота

над художніми текстами.

Розвивати мислення учнів, творчі здібності допомагає використання таких прийомів та методів роботи:

«Асоціативний куш». В основу покладено схему, що креслиться на класній дошці або на великому аркуші паперу вчителем разом з дітьми. В центрі – ключове слово. Ця стратегія може бути використана також і на етапі рефлексії. Тоді видно, які нові знання, отримані на уроці, «прирошуються» - «куш, який росте».

«Знаємо – хочемо дізнатися – дізналися». В основу покладено таблицю, яка заповнюється вчителем разом з учнями.

«Дошка запитань». На стіні класу вивішується великий аркуш паперу, на якому вчитель просить учнів записувати будь-які запитання, що виникають у них у процесі роботи з джерелами інформації. Якщо «Дошка запитань» присвячена якійсь темі, то відповідям на запитання можна присвятити урок тематичного оцінювання.

«Ключові слова». Під час роботи з інформацією важливим є її переосмислення, оцінка, виділення головного, перефразування, прогнозування. Ця стратегія допомагає розвинути вміння: 1) створювати цілісну картину, спираючись на мінімум інформації; 2) передбачати, прогнозувати; 3) виділяти головне, суттєве.

«Активне читання». В основу покладено читання тексту з одночасним маркуванням окремих його частин спеціальними позначками на полях і заповненням таблиці. Ця стратегія потребує певного часу, але учні більш глибоко вивчають текст підручника, навчаються класифікувати інформацію.

«Критичне читання тексту в парах». Парі пропонують прочитати текст. Потім перший учень повинен назвати головну думку чи найсуттєвіше з прочитаного, другий – записати ключові слова до прочитаного тексту. Потім роботи презентуються.

«Діаграма Ейлера – Венна». Стратегія передбачає створення графічної схеми з двох чи трьох кіл, які частково накладаються одне на одне. Це дає можливість формувати в учнів навички порівняння та класифікації.

«Дискусія». Учень повинен вміти дискутувати, для того, щоб уміти уникати нав'язування чужої думки.

Дуже складним для молодших школярів є аналіз ліричних та ліро-епічних творів. У них багато мовних засобів, не завжди зрозумілих дитині в силу малого життєвого досвіду, незначного словникового запасу. Учень потрібно вчити відчувати вірш. Для цього важливо використовувати нестандартні прийоми аналізу таких творів.

А саме:

➤ Вірш під мікроскопом. «Як поет створює настрій?»

Щоб гарно розуміти вірші, необхідно звикнути читати їх не один раз, а декілька. І дуже уважно вдивлятися в деталі: в рядки, в окремі слова, навіть в розділові знаки. Тоді під час кожного нового перечитування до твого сприйняття буде додаватися щось нове.

➤ Порівняння двох віршів зі схожими або однаковими головними персонажами, однаковими назвами.

Чим схожі і чим відрізняються ці твори? Намалюй ілюстрації до них. Який фон ти вибереш для кожного малюнка? Придумай танок для першого персонажа і для другого. Передай їх за допомогою рухів так, щоб глядач зрозумів із якого твору цей персонаж. Яка музика знадобиться в кожному випадку? Спробуй намалювати образи, «завмерши», утвори «скульптуру» образу.

➤ «Персонаж – людська подоба». У кожного персонажа свій характер, схожий на людський. Проникнення в «душу» персонажа. В кожному творі є одне слово – ключове, що передає його стан. Ключ – завжди відкриває тайну.

➤ Прийом «Чародій». Перевтілення уміння стати перемінно то одним персонажем то іншим. Уміння стати на точку зору персонажа. Уміння читати чужі думки. Уміння пояснити причини вчинків персонажів.

➤ «Погляд, що пересувається». (Зміна авторської позиції, стосовно героя, розуміння його починає дивитися на нього іншими очима) Намалювати велике око і пересуватися від одного рядка до іншого (занурення, плаваюча точка зору)

➤ «Машина часу». Емоційне сприйняття тексту. Введення в атмосферу того часу, про який йдеться у творі.

➤ «Палітра почуттів». Розділити аркуш на дві частини и в ліву виписувати всі слова що передають тривожні сумні почуття, а в праву – світлі, радісні. Яка сторінка аркуша більше заповнена, чому? Розфарбуй однаковим кольором слова і вирази, що описують схожі почуття. Постарайся знайти кілька груп в кожній частині аркуша.

➤ «Рюкзак». Які питання ти хотів би задати герою?

Навчання в початковій школі не може бути лише процесом засвоєння певної суми знань. Це, перш за все, має бути захопливе пізнання навколишнього світу через спостереження, через влучно дібрані слова, через образи, створені в дитячій уяві і фантазії.

Список використаних джерел

1. Науменко В.О. Навчання вдумливого читання і розуміння художнього твору // Початкова школа. – 2008. – № 7. – С.50-51. 2. Орап М.О. Мовленнєва соціалізація дітей молодшого шкільного віку // Проблеми загальної та педагогічної психології: Збірник наукових праць інституту психології ім. Г.С.Костюка. – 2008 – Т. XII. – Ч. 1. – С.445-456. 3. Путівник з розвитку критичного мислення в учнів початкової школи: методичний посібник для вчителів / автори-укладачі: О. І. Пометун, І. М. Сущенко. – Київ, 2017. – 96 с.

М. Л. Кривич, Т. М. Вінницька

ВИКОРИСТАННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО КУРСУ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У СИСТЕМІ MOODLE: ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ

Дистанційне навчання є однією із сучасних форм здобуття освіти. Воно відкриває широкий спектр можливостей для тих, хто прагне отримувати нові знання та підвищувати кваліфікацію. Володіння хоча б однією іноземною мовою є необхідною вимогою сьогодення, що зумовлено виходом України на міжнародну арену. Для представників сучасного суспільства, хто має на меті підвищувати свою кваліфікацію, займатися самоосвітою, розвивати пізнавальну та особистісну сферу тощо, традиційні способи вивчення іноземної мови не завжди є дієвими. Тому все більше людей звертаються до дистанційних форм опанування новими знаннями з іноземних мов.

Дистанційне навчання є особливою індивідуальною формою навчання, базується на використанні інформаційно-телекомунікаційних технологій, а дистанційний курс є комплексом навчально-методичних матеріалів, створених для організації індивідуального та групового навчання під керівництвом викладача, поданих у структурованому вигляді на спеціальній електронній платформі [2].

Ми розробляємо дистанційний курс вивчення англійської мови для осіб, що мають вищу освіту та підвищують свою кваліфікацію, на основі інформаційного середовища Moodle. Платформа Moodle є модульним об'єктно-орієнтованим динамічним навчальним середовищем для ефективного дистанційного навчання. До переваг запропонованого нами дистанційного курсу відносимо: доступ до нав-

чальних матеріалів, необмеженість в часі щодо роботи з цим матеріалом, мобільність, інтерактивність, індивідуалізація освітнього простору, зворотній зв'язок, контроль освітніх компонентів з боку викладача [3].

Перед початком розробки дистанційного курсу з вивчення англійської мови викладач готує в електронному вигляді матеріали, які будуть завантажені на платформу: методичні рекомендації щодо роботи на платформі і з дистанційним курсом безпосередньо, розклад занять, робочу навчальну програму дисципліни, теоретичний матеріал, мультимедійні практичні матеріали, термінологічні словники, практичні завдання з методичними рекомендаціями щодо їх виконання, пакети тестових завдань, додаткову літературу чи посилання на неї.

Платформа Moodle пропонує наступні формати курсу: єдиної діяльності, форумний, потижневий, тематичний. Для дистанційного вивчення англійської мови найбільш зручним ми вважаємо тематичний формат курсу, оскільки викладач структурує його відповідно до навчальних тем, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни або навчально-тематичним планом.

Інформація навчального змісту розміщується безпосередньо на сторінці курсу, яка розподілена на вертикально розміщені блоки і секції. Така організація робочого простору курсу є досить зручною, оскільки, опрацювавши певний теоретичний матеріал, здобувач може перейти до наступного матеріалу, або, за необхідності, повторно його опрацювати.

Ресурси та інтерактивні елементи курсу є базовими елементами для організації вивчення здобувачами англійської мови на платформі Moodle. Розміщення навчальної інформації в інформаційному середовищі такими ресурсами як *Книга, Напис, Сторінка, Тека, Файл, IMS контент пакет та URL (веб-посилання)* дає можливість здобувачу працювати з текстами, підручниками, додатковою літературою, відео- та аудіоконтентом, іншими ілюстративними матеріалами, що допомагають досягти успішних результатів засвоєння мови. Окрім очевидних переваг, зазначимо такі недоліки як клопіткий та тривалий процес роботи викладача під час підготовки та розміщення навчального матеріалу для організації роботи дистанційного курсу.

Перевагами є інтерактивні елементи курсу *Завдання, Глосарій, Зворотний зв'язок, Семінар, Тест, Урок, Форум, Чат, BigBlueButton, Interactive Content, Media collection, SCORM пакет*. Вони сприяють кращому закріпленню здобувачами навчального матеріалу за допомогою виконання завдань різного формату, вправ та тестів. Важливо, що здобувачі можуть одразу отримати оцінки та проаналізувати свій рівень успішності. Недоліком під час роботи з інтерактивними елементами курсу є недостатньо розвинене вміння здобувачів комунікувати з викладачем на відстані.

До переваг віднесемо можливість викладача встановлювати зручні шкали для оцінювання: національну або європейську ECTS. Шляхом налаштування викладач встановлює стратегію оцінювання: акумулятивне, таблична оцінка, критерій, рубрика. Для оцінювання тестів можливо надати їм певний коефіцієнт вагомості, що відображає їх складність [1]. Ми пропонуємо користуватись змішаним типом, що дозволить здобувачеві отримати зрозумілу оцінку за національною шкалою та співвіднести свій результат із європейським стандартом, адже більшість міжнародних тестів (IELTS, TOEFL) пропонують саме стобальну систему оцінювання.

Таким чином, можемо зазначити, що використання дистанційного курсу з англійської мови на платформі Moodle має цілий ряд переваг: забезпечує здобувачу доступ до необхідних навчальних матеріалів, інтерактивну взаємодію викла-

дача і здобувача, здобувачів між собою, необмеженість в часі, мобільність, гнучкість, розвиток навичок самоорганізації. Проте можемо зазначити й недоліки, а саме неможливість тренувати навички діалогічного мовлення, уповільнення темпу засвоєння знань з англійської мови за відсутності навичок у здобувача користуватись інформаційно-комунікаційними засобами, низький рівень самомотивації та самоорганізації здобувача, його неготовність до самостійної роботи. Використання дистанційного курсу є доцільним для тих, хто бажає удосконалити навички володіння іноземною мовою, проте спілкування з викладачем є необхідним і тому розширення таких можливостей за допомогою дистанційного курсу та платформи Moodle потребують подальших розробок і досліджень.

Список використаних джерел

1. Болюбаши Н. М. Розробка дистанційного курсу засобами інформаційного середовища Moodle / Н. М. Болюбаши // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]. Сер. : Педагогіка. – 2010. – Т. 136, Вип. 123. – С.19–27.
2. Буркіна Н. В. Проектування методичної системи дистанційного навчання математики у вищих навчальних закладах: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Буркіна Наталія Валеріївна. – Донецьк, 2009. – 243 с.
3. Вишнівський В. В. Організація дистанційного навчання. Створення електронних навчальних курсів та електронних тестів [Електронний ресурс] : навч. посіб. / В. В. Вишнівський, М. П. Гніденко, Г. І. Гайдур, О. О. Ільїн. – Київ : ДУТ, 2014. – 140 с. – Режим доступу : http://www.dut.edu.ua/uploads/l_786_40131752.pdf.

Г. П. Бигар, Г. І. Мачушак

ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ ВИХОВНОЇ РОБОТИ В НУШ

Сучасний освітній простір зазнає змін, що зумовлює пошук нових та ефективних технологій. Зміни відбуваються у всіх сферах освітнього середовища, зокрема, і в сфері виховання. Стрімкий розвиток технологій, швидка передача даних, інтернет, глобалізація та безліч інших процесів і явищ прогресу формують нові виклики і створюють нові можливості для подальших пошуків щодо вдосконалення освітньої системи. Саме впровадження концепції нової української школи і є першим, основоположним кроком у перебудові та вдосконаленні традиційної системи освіти в нашій країні.

Багато педагогів, які працюють в українських школах, керувалися застарілими концепціями навчання та виховання, тому в 2016 році Міністерство освіти і науки України оприлюднило концептуальні ідеї реформування системи освіти. На основі отриманих даних провідні науковці сформулювали концепцію Нової української школи. Сучасні діти значно відрізняються від попередніх поколінь, тому необхідно забезпечити сучасний освітній простір, який відповідатиме їхнім запитам.

Основним завданням НУШ є формування освічених українців, всебічно розвинених, відповідальних громадян та патріотів, які здатні до ризику та інновацій. Виховний процес є невід'ємною складовою всього освітнього процесу і орієнтується на загальнолюдські цінності, зокрема *морально-етичні* та *соціально-політичні* [5].

Виховний процес у школі реалізується під час тісної співпраці педагогічного та учнівського колективів. Взаємодія базується на створенні атмосфери довіри, взаємодопомоги і взаємопідтримки між усіма учасниками процесу. Ефективність виховання в умовах нової української школи залежить від майстерності вчителя організувати співпрацю зі школярами. Для цього необхідно володіти знаннями про традиційні та інноваційні технології і методики, а також вмінням поєднувати їх задля досягнення якнайкращого результату.

Видатний педагог А.С.Макаренко казав: «Виховання дітей – це легка справа,

коли вона робиться без витрати нервів, на основі здорового, спокійного, нормального, розумного й веселого життя. Язавждибачив, що там, де виховання йде без напруги, там воно вдається.» [3]. Тому однією з найважливіших умов для забезпечення ефективності та комфортності виховного процесу є правильний та осмислений вибір форми виховної роботи, яка відповідатиме запитам та потребам молодших школярів, допоможе створити доброзичливу та дружню атмосферу, а також допоможе досягнути очікуваних результатів взаємодії.

Форми виховної роботи – це варіанти організації виховного процесу, композиційна побудова виховного заходу. Основними формами виховної роботи в школі є: 1. Інформаційно-масові (дискусії, диспути, конференції, «філософський стіл», «відкрита кафедра», інтелектуальні аукціони, ринги, вечори, подорожі до джерел рідної культури, історії, держави і права, «жива газета», створення книг, альманахів). 2. Діяльнісно-практичні групові (творчі групи, осередки, екскурсії, свята, театр-експромт, ігри-драматизації, ярмарки, народні ігри, огляди-конкурси). 3. Інтегративні (шкільні клуби, КВК, фестивалі, асамблеї з проблем традицій, культури, політики і права, гуртки). 4. Діалогічні (бесіда, міжрольове спілкування). 5. Індивідуальні (доручення, творчі завдання, звіти, індивідуальна робота тощо). 6. Наочні (музеї, кімнати і зали, галереї, виставки дитячої творчості, книжкові виставки, тематичні стенди тощо) [2].

Педагоги також активно використовують наступні форми виховної роботи в початковій школі: ранкові зустрічі [4], тематичні вечори [1], вечори запитань і відповідей [1], сократівські бесіди [1] тощо.

Існує багато новітніх технологій та форм виховної роботи, які у своїй діяльності може використовувати будь-який педагог. Тому найголовнішим завданням вчителя, який прагне здійснювати ефективну освітню та виховну діяльність є постійне навчання та самовдосконалення. Тож необхідно досліджувати новітні педагогічні технології та активно використовувати їх у власній діяльності.

Список використаних джерел

- 1.Брайко Н. В., *Інноваційні методи та форми організації дозвілля учнівської молоді. Електронний ресурс.* – [Режим доступу]//https://osvita.ua/school/lessons_summary/upbring/37216/.
- 2.Іващенко О. М., *Шляхи забезпечення всебічного розвитку учнів у позакласній виховній роботі. Електронний ресурс.* – [Режим доступу] //https://ivaschenkosite.at.ua/publ/shljakhi_zabezpechennja_vsebihnogo_rozvitku_uchniv_u_pozaklasnij_vihovnij_roboti/1-1-0-4.
- 3.Освітній проект «На Урок» , 10 краєвих цитат Антона Макаренка про виховання. Електронний ресурс. – [Режим доступу] // <https://naurok.com.ua/post/10-kraschih-citat-antona-makarenka-pro-vihovannja>.
- 4.Ранкова зустріч: що це і навіщо? Електронний ресурс. – [Режим доступу] // <https://nus.org.ua/articles/rankova-zustrich-shho-tse-i-navishho/>.
- 5.Формула нової української школи. Електронний ресурс. – [Режим доступу] // <https://nus.org.ua/about/formula/>.

Я. Е. Мухомедьянова

LEGO-ТЕХНОЛОГІЯ ЯК ОСВІТНІЙ ІНСТРУМЕНТ ДЛЯ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ

Відомо, що в останні роки рівень розвитку мовлення дітей знизився, батьки все менше розмовляють з дітьми, діти більше часу проводять перед телевізором, комп'ютером, телефоном. Сучасні іграшки і речі влаштовані таким чином, що для розвитку дрібної моторики стають менш ефективними.

Кора головного мозку складається з декількох частин, кожна за щось відповідає. Та частина, яка відповідає за рухові здібності кистей рук, розташована поряд

з мовною зоною мозку. Тому якщо у дитини погано розвинені пальчики, страждатиме мова і навпаки. Учені називають кисті рук «органами мови». Тому, щоб у дитини була добре розвинена мова, слід розвивати дрібну моторику.

Засоби LEGO-конструкторів – це освітній інструмент, який дає змогу дитині моделювати навколишній простір в самих істотних рисах і відносинах. Така специфічна спрямованість своєрідно впливає на психічний розвиток дітей раннього та дошкільного віку.

LEGO, яке призначене для дітей молодшого віку, має розміри що в два рази перевищують стандартні, дозволяє розвивати просторове мислення. Цеглинки LEGO, які містять цифри, відносяться до навчальних. Використання поверхні цеглинки в освітніх цілях дає можливість поєднується відразу ж кілька функцій, корисних для розвитку всіх видів мислення. Розвиток конструктивного мислення дитини з дошкільного віку є запорукою швидкого засвоєння шкільного матеріалу в майбутньому.

На сьогодні конструктори LEGO є незамінним матеріалом для занять з дітьми. LEGO-технологія цікава тим, що об'єднує в собі елементи гри та експериментування. Дітям, поєднуючи дрібні деталі разом, доводиться докласти зусилля, щоб зібрати іграшку, споруду і т.д. Це допомагає тренувати координацію рухів. Дітям цікаво все. Для того щоб зібрати ціле, потрібно об'єднати частини. Необхідно подумати, подумки уявити цілісний предмет, зрозуміти яким чином його зібрати. Дорослі, збираючи разом з дитиною споруду, вчать новим словам, назвам форм, кольорів, матеріалів.

В дошкільних закладах заняття з LEGO урізноманітнюють та вдосконалюють освітній процес, роблять його цікавішим для дітей. Заняття в ігровій формі створюють неповторну атмосферу психологічного комфорту і проходять без нервового напруження.

LEGO-технологія формує вміння: 1) розв'язувати проблемні завдання; 2) ставити мету; 3) міркувати про подальшу роботу; 4) розробляти план дій; 5) творчо мислити; 6) працювати в команді.

Завдяки LEGO, діти вчаться детально пояснювати свої дії, міркування, надавати чіткі та зрозумілі інструкції, розповідати історії, висловлювати власні думки. Формується вміння співпрацювати в парах, уміння вчитися у однолітків, дослухатися до їхніх ідей та пропонувати власну.

Таким чином, цілеспрямована, систематична і планомірна робота з LEGO, сприяє формуванню дрібної моторики рук, стимулюючи в майбутньому мовленнєвий розвиток і розумові здібності, позитивно впливає на мовні зони кори головного мозку, розвиває увагу, пам'ять, мислення та здатність зосередитися.

О. В. Левченко

ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ НА УРОКАХ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

*Освіта, що не вчить успішно жити в сучасному світі,
не має жодної цінності.*

Р. Кіосакі

Демократія не виникає сама собою. Демократизація суспільства не відбудеться без участі кожного. Школа – модель суспільства. І, говорячи про права людини, рівність та свободу, ми забуваємо про те, що в нашій конкретній школі, конкретному класі дитина лишається одиницею «процесу», безликим об'єктом, який і не говорить майже, бо не хоче говорити. Спілкуватись з учнем чи ученицею як з

партнерами, не спускатися, а піднятися на рівень дитини – мета більшості освітніх інновацій, що запроваджуються останнього часу. Тільки поставивши дитячу особистість у центр усієї діяльності, зробивши її посередником у взаємодії суб'єктів навчання, ви можете побачити очі, що горять жагою відкриття, і відчуєте, що працювати потрібно тільки так [1, с.124].

Видатному американському мислителю Д. Дьюї належить твердження про те, що фундаментальна мета сучасної освіти полягає не у тому, щоб просто надавати інформацію учням, а у тому, щоб розвивати критичний спосіб мислення [1, с.126].

Чи можна навчитися мислити більш ефективно? Як і інші якості розуму, мислення можна розвивати. Розвивати мислення - значить розвивати вміння думати. Одним з інноваційних методів, що дозволяють добитися позитивних результатів у формуванні розумової діяльності молодших школярів, є технологія розвитку критичного мислення. Мета її полягає в розвитку розумових навичок учнів, необхідних не тільки в навчанні, але і в подальшому житті: вміння приймати зважені рішення, працювати з інформацією, аналізувати різні сторони явищ. Інакше кажучи, ця технологія сприяє реалізації компетентнісного підходу в навчанні і вихованні школярів. Учнів потрібно вчити опрацьовувати інформацію, а не робити це за них. Намагання «згодувати» готові рецепти і правила, установки та рішення аж ніяк не сприяють розвитку критичного мислення [4, с.38].

Критичне мислення, за визначенням науковців, – це наукове мислення, суть якого полягає в ухваленні ретельно обміркованих та незалежних рішень [2, с.1]. Коли ж починати його розвивати? Чи не зарано це робити у початковій школі? Може, почекати, поки підростуть? У жодному випадку! Починати розвивати критичне мислення необхідно якомога раніше. Більше того, цей процес має бути постійним. На кожному уроці, при виконанні будь-яких видів завдань ми можемо і маємо розвивати критичне мислення учнів. І чим раніше ми почнемо це робити – тим краще! Діти краще володіють навичками критичного мислення, ніж дорослі, адже вони не бояться сумніватися в почутому чи побаченому, задавати безліч запитань, досліджувати невідоме. І це треба заохочувати та розвивати.

Досить ефективними для формування критичного мислення молодших школярів є методичні прийоми, які роблять навчальний процес більш творчим, вчать учнів мислити, виділяти головне, висловлювати й аргументувати власні думки. Метод *«Обговорення питання в загальному колі»* привертає увагу учнів до складних або проблемних питань у навчальному матеріалі, мотивує до пізнавальної діяльності. *Таблиця «З-Х-Д» («Знаємо – Хочемо дізнатися – Дізналися»)* навчає графічної організації, логічного і змістовного структурування матеріалу, формулювання запитань, аналізу змін і результатів уроку. *«Мозковий штурм»* - ефективний метод заохочення творчої активності, швидкого генерування великої кількості ідей. *«Незакінчені речення»* - метод, що оперативно залучає учнів до взаємодії, актуалізує опорні знання чи мотивує навчальну діяльність, допомагає ґрунтовніше працювати над формою висловлення власних ідей, порівнювати їх з іншими, вільніше висловлюватися щодо запропонованих тем, відпрацьовувати уміння говорити коротко, але по суті й переконливо. Метод *«Прес»* використовується у випадках, коли виникають суперечливі питання і учням потрібно зайняти й аргументувати чітко визначену позицію щодо суспільної проблеми. *Робота в малих групах* навчає учнів колективній співпраці у вирішенні складних проблем, що потребують колективного розуму. *«Ромашка запитань (Блума)»* навчає усвідомленому та цілеспрямованому формулюванню запитань різного типу. Свої враження від уроку чи чогось нового можна передати за допомогою *сенквейну*. Цей метод навчає учнів знаходити в інформаційному матеріалі найсуттєвіші елементи, робити

висновки та коротко їх формулювати.

Не бійтесь нестандартних запитань чи відповідей учнів. Сперечайтесь, плутайтесь, помиляйтесь, але, заради Бога, міркуйте, і хоча хибно, але самі (Г.Лессінг).

Список використаних джерел

1. Кроуфорд А., Саул В. *Технології розвитку критичного мислення учнів* / А. Кроуфорд, В. Саул. - К.: Плеяди, 2006. – 220 с. 2. На урок / Режим доступу - <https://naurok.com.ua/webinar/interaktivniy-urok-resursi-dlya-stvorenniya-didaktichnih-onlayn-igorta-rozdatkovogo-materialu?reg=true>. 3. Пометун О., Пироженко Л. *Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: науково-методичний посібник* / О. Пометун, Л. Пироженко. – К.: А.С.К., 2004. – 192 с. 4. *Путівник з розвитку критичного мислення в учнів початкової школи: методичний посібник для вчителів / автори-укладачі: О. І. Пометун, І. М. Сущенко.* – Київ, 2017. – 96 с.

Л. В. Мірошніченко

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ НУШ ДО СПІВПРАЦІ З БАТЬКАМИ

Одним із ключових компонентів концепції Нової української школи є педагогіка партнерства – педагогіка, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками. В основі педагогіки партнерства – спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками [4]. З огляду на це набуває актуальності наукова проблема пошуку шляхів удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до виконання функцій класного керівника за нових умов, до налагодження взаємодії з батьками.

Сучасні наукові дослідження розкривають різні аспекти роботи педагога з родиною: звертають увагу на розв'язання проблем сім'ї (Т.Ф.Алексеев, А.А.Марушкевич, В.Г.Постовий, І.О.Трухін та ін.); пропонують шляхи формування культури сімейних стосунків і педагогічної культури батьків (В.І.Костів, М.Г.Стельмахович, В.Сатір та ін.). Окремі компоненти готовності до роботи з батьками молодших школярів обґрунтовані Н.А. Бугаєць, М.Н. Стрельниковою, І.М. Трубавіною та іншими.

Зміст роботи з підготовки майбутніх учителів школи I ступеня до роботи з сім'ями має бути спрямований на те, щоб ознайомити здобувачів передвищої освіти з особливостями сучасних українських сімей, їх виховним потенціалом; проаналізувати провідні напрями педагогічної діяльності, спрямованої на взаємодію з батьками молодших школярів та створення оптимальних умов для успішної соціалізації особистості; озброєння студентів різноманітними методиками вивчення сімей вихованців, сучасними доцільними формами та методами роботи з сім'ями учнів; виховання у них культури спілкування у процесі взаємодії з батьками учнів та ін. [2]. У процесі вивчення педагогічних дисциплін здобувачі передвищої освіти повинні набути досвіду організації та проведення різних форм роботи з батьками: 1) індивідуальних (анкетування, попередні візити батьків з дітьми до школи, співбесіда, консультації, телефонний зв'язок тощо). 2) наочно-письмових (батьківські куточки «Для мам і тат про їх малят», тематичні стенди, виставки, родинні газети, скринька ідей та пропозицій). 3) групових (консультації, збори, практикуми, школа молодих батьків, зустрічі з цікавими людьми, засідання «Мамина школа» і «Татова порада»). 4) колективних (зустрічі за круглим столом, засідання батьківського комітету, дні відкритих дверей, свята, перегляд ранків, спортивних загань тощо).

Особливу увагу формуванню у здобувачів передвищої освіти умінь та навичок роботи з батьківським колективом приділяємо у процесі вивчення навчальних

дисциплін «Педагогіка» та «Особливості роботи з батьками учнів початкових класів» [2;3]. Вивчаючи теорію та методику виховання, майбутні педагоги відпрацьовують конкретні форми співпраці школи з родинами вихованців, апробують новітні технології, вчаться використовувати комунікаційний потенціал Інтернет-мереж [1; 2], знайомляться з позитивним досвідом на основі участі у методичних конференціях, фахових конкурсах, ділових іграх. Особливого наближення до реальних умов школи ця робота набуває під час проходження студентами педагогічної практики [3]. Програма практики передбачає активну участь студентів у роботі з батьками, наприклад, у підготовці і проведенні батьківських зборів. Вони готують виступи на психолого-педагогічну тематику («Шлях до серця дитини», «Сімейні традиції», «Батько і мати – перші вихователі», «Діти – дзеркало сім'ї» та ін.), організують виставки дитячих робіт. Особливо важливо, що майбутній педагог ще у стінах коледжу має усвідомити, що не всі батьки відразу стануть його однодумцями. Добитися їхньої прихильності вдається лише тоді, коли, поєднавши в собі позитивні риси педагога і громадянина, перетворюєшся зі звичайного наставника у щирого друга сім'ї.

Можна виокремити педагогічні умови, які сприяють ефективній підготовці студентів до родинного виховання, організації співпраці школи з сім'ями вихованців: орієнтація студентів на національну систему виховання; збільшення питомої ваги родинно-виховного компонента в чинних навчальних програмах педагогічних дисциплін у ЗПВО; формування у студентів системи знань, умінь та навичок з української родинної педагогіки; реалізація отриманих студентами знань із родинного виховання в активній роботі з дітьми; залучення студентів до пошуково-дослідницької роботи з проблем шкільно-сімейної взаємодії.

Список використаних джерел

1.Голюк О.А. Використання комунікаційного потенціалу Інтернет у процесі фахової підготовки майбутніх вихователів ДНЗ. /О.А. Голюк // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб. наук. пр. – Випуск 47 / редкол. – Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2016. – С. 48-52. 2.Голюк О.А. Организация воспитателем ДОУ педагогической поддержки семьи через социальные сети/ О.А. Голюк // Социально-педагогическая и медико-психологическая поддержка развития личности в онтогенезе : сб. материалов междунар. науч.-практ. конф., Брест, 15-16 апр. 2015 г. / Брест. гос. ун-т им. А.С.Пушкина ; редкол.: Г. Н.Казаручик (отв. ред.), Т. В. Александрович, М. С. Ковалевич. – Брест : БрГУ, 2015. – С. 47-51. 3.Кім Г.Г. Педагогічна практика в системі ступеневої підготовки вчителя початкових класів: Навчально-методичний посібник для студентів педагогічних закладів освіти (спеціальність: початкове навчання). – Вінниця: ПП «Едельвейс і К», 2007. – 222 с. 4.Концепція Нової української школи (2016). [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://osvita.ua/doc/files/news/520/52062/new-school.pdf>.

Ю. Ю. Мосейчук, П. Л. Бигар

ФІЗИЧНІ ВПРАВИ ЯК ЗАСІБ ПОДОЛАННЯ СТРЕСУ

У сучасному житті стреси відіграють дуже важливу роль. Вони впливають на поведінку людини, її працездатність, здоров'я, взаємовідносини з оточуючими, від уміння регулювати своє поведіння, стримувати свої почуття, контролювати настрій, зважаючи на вимоги навколишніх і ситуації. Стрес присутній у житті кожної людини, так як наявність стресових імпульсів в усіх сферах людського життя та діяльності безперечна.

Стресом Г.Сельє розумів «систему реакцій організму у відповідь на будь-яку вимогу до нього, яка спрямована на створення адаптації чи пристосування організму до труднощів». Вона може бути викликана зовнішніми (наприклад, холод, перегрівання) чи внутрішніми (конфлікти, страх за життя) чинниками, величина

яких переходить певну межу [3].

За визначенням Всесвітньою організацією охорони здоров'я прийнято таке розуміння: «стрес – це неспецифічна (тобто одна і та сама на різні подразники) реакція організму на будь-яку висунуту до нього вимогу. Стрес – це відповідь на загрозу, реальну чи уявну» [1].

В універсальному словнику енциклопедії дане поняття пояснюється так: «стрес – стан перевантаження систем психічної і фізіологічної регуляції людини, виникає у відповідь на дію несприятливих зовнішніх або внутрішніх факторів; комплекс фізіологічних і психічних реакцій у відповідь на стресогенну ситуацію [4]. Стрес може бути корисним і руйнівним. Він може сприяти мобілізації людини підвищити її адаптаційні можливості в умовах дискомфорту й небезпеки (конструктивний, корисний), а може й руйнувати людину, різко знизити ефективність її роботи і якість життя (деструктивний, руйнівний).

Аналізуючи зміст трактувань даного поняття за різними джерелами ми можемо стверджувати, що стрес – це психічна та емоційна реакція людини на ситуацію, як фізичну, так і емоційну. Це індивідуальна реакція, що може відрізнятись від реакції іншої людини, все залежить яке відношення людини до даної ситуації, а також думки та почуття. Такий стан особистість формує своїми власними думками.

Саме спортивна ситуація супроводжується значною психічною й емоційною напругою й здобуває характер стресової. Складність психологічного стресу може бути адекватно зрозуміла тільки при аналізі досить багатьох його проявів. Раніше вважалося, що провокатором стресу можуть бути тільки екстремальні ситуації. Зараз особливості існування суспільства, зокрема інформаційне перевантаження, є причиною хронічних форм стресу.

Якщо фізичні навантаження великі, виникає надмірна психічна напруга, що знижує ефективність діяльності, приводить до її дезорганізації, що може привести до втрати впевненості в собі, до психічного стресу, депресії.

Варто зазначити про те, що вплив фізичної активності на здоров'я є цілком закономірний. Протягом тисячоліть емоції людини були безпосередньо пов'язані із м'язовою діяльністю.

Існує багато різних способів зняття стресу, серед них нервово-м'язова релаксація, контроль дихання, метод біологічного зворотного зв'язку, афірмації, аутогенне тренування та ін. Тренування релаксації – змінювати напруження і розслаблення певних м'язів, сидіти або лежати тихо, перестати хвилюватися – все це корисно і для імунної системи.

Фізичні вправи і прояви: біг, танці, їзда на велосипеді (фізичні вправи), плач, сміх (фізичні прояви) дуже важливі для підтримування здоров'я і зменшення стресу. Перерви, які дають наснагу через фізичні рухи, приносять відчуття свободи, свіжості і енергійності, знов-таки, якщо ці рухи не ворожі, не агресивні. Як ви ставитеся до виконання вправ має вирішальне значення. Тому, варто обирати таку діяльність від якої будите отримувати задоволення. Крім зменшення напруги, фізичні вправи ведуть до подолання тривоги, депресії, меланхолії.

Вибирати фізичні вправи треба дуже обережно. Якщо ви вирішили, починаючи із завтрашнього дня, пробігати по 5 км за будь-якої погоди, то таке рішення може викликати ще більший стрес. Важливо обрати не дуже напружену програму, що дасть вам радість, а не виснаження чи роздратування.

Природні фізичні прояви – сміх, плач також сприяють звільненню від – стресів. Сум, що не проявився у сльозах, примушує плакати інші органи. Отже, коли є потреба, то варто плакати, це корисно!

Також варто зазначити, що свіже повітря і вода також сприяють ефективній боротьбі зі стресом. При сильних стресах посилюється пригнічення дихання, людина дихає поверхово, неповно. Протягом життя людина навчається неправильно

дихати, затримуючи подих. При багатьох емоційних розладах правильне повне дихання – це ключ, який може принести полегшення і зцілення.

Список використаних джерел

1.Маринич В. Аналіз інноваційних підходів організації фізкультурно-оздоровчої роботи в закладах освіти [Електронний ресурс] / В. Маринич, І. Козут // Спортивний вісник Придніпров'я . – 2013. – № 1. – С. 28–35. 2.Макаренко М. В. Функціональний стан центральної нервової системи у осіб з різним рівнем рухливості нервових процесів / М. В. Макаренко, В. С. Лизогуб, Ю. О. Петренко та ін. // Фізіол. журн. – 2002. – Т. 48, № 1. – С. 9–14. 3.Сельє Г. Стресс без дистресса /Ганс Сельє. – М., Прогресс , 1922. – 68 с. 4.Універсальний Словник-Енциклопедія» (УСЕ) – К.: Всеуито, Новий друк, 2003.

Н. С. Чернігівська

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДИЧНИХ РЕКОМЕНДАЦІЙ В САМОСТІЙНІЙ РОБОТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Важливим аспектом підготовки фахівця до майбутньої професійної діяльності є формування у нього навички самостійно здобувати знання: самостійно проаналізувати та співвіднести вже отримані навички із сучасними вимогами певної фахової галузі, виявити їх недостатність, самостійно поставити мету, спланувати процес отримання необхідних знань та самостійно досягати поставленої мети. Викладач має сформувати у здобувача вищої освіти навички організовувати самостійну роботу, залучаючи здобувача до самостійної роботи за допомогою методичних рекомендацій для самостійної роботи.

Дослідження наукових розвідок щодо змісту методичних рекомендацій для самостійної роботи здобувачів дозволило дійти висновку, що наявні рекомендації є логічним завершальним етапом певного наукового дослідження і містять чітку послідовність дій, рекомендованих здобувачам для формування і удосконалення тих чи інших навичок. Окрім вказівок, в методичних рекомендаціях може бути представлений додатковий навчальний матеріал, рекомендований робочою програмою навчальної дисципліни чи силабусом. У процесі формування методичних рекомендацій для самостійної роботи науковці пропонують враховувати індивідуальні особливості здобувача, забезпечити контроль його дій та рівень досягнення цілей, надати можливість коригувати власні дії та врахувати фактори результативності самостійної роботи: виконання бюджету часу, спрямування самостійної роботи здобувачів за рахунок навчально-методичного забезпечення і розробка системи контролю виконання завдань, критеріїв об'єктивної оцінки; забезпечення міжпредметних зв'язків і комп'ютеризація навчання [1]. Зміст самостійної діяльності варто орієнтувати на зону найближчого розвитку, тому важливим є вибір оптимального рівня складності завдань для самостійної роботи відповідно до загальнодидактичних критеріїв відбору змісту: цілісне відображення завдань; науковість та практична значущість поданого матеріалу; відповідність складності матеріалу дійсним навчальним можливостям здобувачів; відповідність обсягу змісту виділеному часові [2].

Контроль досягнень здобувачів під час опанування змісту самостійної роботи відбувається за допомогою тестів, які відображають рівень засвоєння опрацьованого матеріалу. Форми діяльності і поведінки людини, визначені системою мотивів, прямо пропорційно впливають на результат здійснення самостійної роботи. Ми погоджуємось з науковцями, що метою самостійної роботи є формувати у здобувачів вищої освіти уміння оволодівати оптимальними прийомами розумової діяльності, уміння визначати проблему у засвоєнні навчального матеріалу та знаходити шляхи її вирішення. Досягнення мети потребує здійснення планування самостійної роботи;

використання інформаційних технологій; створення методичних рекомендацій для активізації самостійної роботи; визначення показників та критеріїв оцінювання результатів самостійної роботи. Результативність самостійної роботи залежить від поетапного самоконтролю та підсумкового контролю викладача [3].

Стосовно всіх типів (репродуктивний, евристичний, пізнавально-практичний, творчий) самостійної роботи пропонуємо низку порад для ефективної організації самостійної роботи здобувача: визначити цілі і покроково спланувати алгоритм і терміни їх досягнення; дотримуючись плану, здійснювати виконання завдань у певний час; послідовність виконання завдань планувати від простих до складних; самостійно здійснювати аналіз щодо організованості і продуктивності власної самостійної діяльності. Результат залежить від вміння викладача чітко формулювати мету діяльності; застосовувати ефективні методи; формувати у здобувачів уміння планувати самостійну та контролювати процес і аналізувати результат праці, прогнозувати витрати часу на отримання кінцевого результату; визначити критерії оцінювання результатів самостійної діяльності здобувачів; мотивувати здобувачів до використання сучасних інтерактивних технологій.

Таким чином, методичні рекомендації для здобувачів вищої освіти щодо виконання самостійної роботи залежно від напрямку освіти та дисципліни мають конкретну мету і відповідне наповнення а також структуру, зумовлену метою. Теоретичне підґрунтя і практична значущість рекомендацій для самостійної роботи роблять такий вид наукової продукції виключно необхідним для підвищення рівня опанування знаннями та навичками майбутніми фахівцями. Наша наукова розвідка щодо теорії та практики використання методичних рекомендацій для самостійної роботи здобувачів вищої освіти не охоплює всіх питань структурування, наповненості, практичної чи теоретичної направленості методичних рекомендацій для виконання самостійної роботи. Напрямами подальших досліджень можуть бути питання участі викладача у здійсненні самостійної роботи здобувачами вищої освіти.

Список використаних джерел

1.Гордієнко М. Г. Методичні рекомендації щодо формування умінь і навичок самостійної роботи з іноземною фаховою літературою у майбутніх інженерів / М.Г. Гордієнко. – Кременчук : КДПУ, 2007. – 65 с. 2.Козловська І. М. Теоретико-методичні основи інтеграції знань учнів професійно-технічної школи: дидактичні основи : Монографія / За ред. С. У. Гончаренка. – Львів : Світ, 1999. – 302 с. 3.Мачинська Н. І. Методичні рекомендації щодо організації самостійної роботи студентів при вивченні дисциплін загально-педагогічного циклу. – К. : Міленіум, 2006. – 28 с.

Т. М. Майорова

ФОРМУВАННЯ ВМІННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ СТАРШОГО ВІКУ ОРІЄНТУВАТИСЯ ТА ЗНАХОДИТИ ВИХІД З НЕПЕРЕДБАЧУВАНИХ СИТУАЦІЙ ЧЕРЕЗ АНАЛІЗ ЛІТЕРАТУРНИХ ТВОРІВ

Постановка проблеми. Система освіти повинна забезпечувати формування особистості сучасної європейської цивілізації, орієнтується в реаліях і перспективах соціокультурної динаміки. Реформування національної системи освіти характеризується підвищенням ролі не тільки естетичного, а й здоров'язберігаючого виховання підрастаючого покоління. Актуальними є проблеми духовності, розвитку і становлення гармонійної, обізнаної особистості.

Ефективний засіб навчання і виховання дошкільників – ігрова діяльність. Вона допомагає дітям оволодіти знаннями, а при педагогічно доцільної організації та оптимальному доборі методів виховного впливу може стати дійовим чин-

ником інтелектуального розвитку в повсякденному житті дітей, набуття різноманітних знань, умінь, навичок та на їх основі формування компетентної особистості дошкільника.

Аналіз останніх досліджень. Наукова розробка проблеми з питань безпеки життєдіяльності дошкільників, пов'язана з широким колом питань виховання особистості, в теоретичному та прикладному аспектах є предметом дослідження багатьох учених (Н.Гавриш, Є.Вільчковський, Л.Калуська, О.Проскура, Л.Кочина, В.Кузьменко, Н.Кудикіна та ін.), які висвітлюють різні аспекти поняття, вивчають зміст, структуру, механізми формування вміння дошкільників старшого віку орієнтуватися та знаходити вихід з непередбачуваних ситуацій в різних сферах життєдіяльності тощо.

Однією з актуальних проблем в даному контексті є виховання компетентної особистості, що також є предметом активної уваги дослідників. Спільним для всіх наукових позицій є те, що компетентність розглядається як свідоме ставлення людини до предмету діяльності, а сформованість компетентнісної сфери пов'язана з чіткою системою цінностей, а також є необхідною умовою для самореалізації особистості в повсякденному житті.

Формулювання цілей полягає у теоретичному обґрунтуванні використання літературних творів в контексті розвитку компетентної особистості дошкільника.

Виклад основного матеріалу. Художня література і письменники існують для того, щоб люди на своєму життєвому шляху здійснювали менше помилок. В літературних творах життя героїв проходить перед читачем за короткий час. Аналізуючи твір, читач має змогу не «експериментувати» із власним життям, а відстежити причини і наслідки в житті героїв та не повторювати їх помилки, збагачуємо свій життєвий досвід, набуваємо нові знання. Герої казок та оповідань контактують з різними за віком, статтю, спорідненістю, родом діяльності, характерологічними особливостями інших героїв. Серед художніх творів, які можна розглядати, як посібник для старших дошкільників у разі виникнення надзвичайних ситуацій є казка Г.-Х.Андерсена «Дюймовочка». Твір талановитого письменника виховує у дітей навички соціальної поведінки, ставлення до своїх обов'язків, співчуття, співпереживання, бажання робити добрі вчинки [3, с. 25-30].

Розглянемо, як саме діяла героїня казки у небезпечних ситуаціях, таких ситуацій у казці п'ять.

Перша ситуація. «... лист поплав униз по струмку. Дюймовочка пливла на ньому... вона зняла з себе пояс, один кінець накинула на метелика, а інший прикріпила до листка. І листок поплав ще швидше.»

Прослухавши фрагмент тексту, розглянувши ілюстрації чи кадри з мультфільму слід обов'язково звернути увагу на винахідливість Дюймовочки. Коли метелик сів на листок подивитись на неї, вона скористалася його допомогою. Дівчинка не боялась, не панікувала, була спокійна. Добре подумала і прийняла правильне рішення.

Друга ситуація. «Ціле літо прожила бідна Дюймовочка одна - однісенька» у великому лісі. Вона сплела собі ліжечко з травички і повісила його під листям лопуха, щоб дощик не замочив її. Вона їла солодкий квітковий пилок і пила росу, яку щоранку знаходила на листі...»

Для практичної роботи можна зібрати рюкзак туриста. Слід запросити для розповіді дорослих, які займаються туризмом чи пришкольній табір туристично-пошукового спрямування (якщо такий є у населеному пункті). Попросити показати фотографії, відео тощо. Запросити, щоб діти шкільного віку мали змогу розповісти малятам про унікальність та цікавість туристичних походів. Дюймовочка була казковою дівчинкою тому з будь-яких негараздів залишалась неушкодженою, а для нас, людей, в лісі багато небезпечного.

Необхідно згадати про укуси комах, шкідливі гриби і ягоди, диких тварин, гадюк.

Третя ситуація. «Дюймовочка дуже мерзла, бо її платтячко зовсім порвалось... вона могла замерзнути на смерть! Почав падати сніг, і кожна сніжинка для Дюймовочки була наче ціла лопата снігу для нас... Дюймовочка пішла в поле і потрапила на двері хатки польової миші. Бідна Дюймовочка стала під дверима, як жебрачка, і попросила хоч шматочок ячмінного зерна...»

Міркування дітей можна спрямувати в бік несприятливих погодних умов. Холод, мороз – це ситуації, в яких людина обов'язково потребує допомоги, інакше загине. Старшим дошкільникам уже сміливо можна розповідати про пункти обігріву, які організовує міська влада в морозні дні. Вивчити фізичні вправи, які допомагають зігрітись, повправлятись у дихальній гімнастиці тощо.

Висновки. Казка «Дюймовочка» надає дітям важливі уроки правильної поведінки в небезпечних ситуаціях. З самого дитинства людина має навчитися захищати себе від небезпеки і бути готовою адекватно реагувати та діяти в складних життєвих ситуаціях, коли треба захистити себе і своє життя. Маленька героїня врятувала себе бо діяла швидко і мужньо.

Отже, казка про маленьку Дюймовочку може стати за умов правильної організації роботи за її змістом справжньої життєвої енциклопедією для дітей і дорослих.

Н. В. Михайленко

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ З ПЕДАГОГІКИ У ПЕДАГОГІЧНОМУ КОЛЕДЖІ

Нові освітні тенденції вимагають передусім зміни педагогічного мислення, свідомості та рольової позиції [3, с.5]. Сьогодні до школи має прийти вчитель нової формації - фасилітатор, тьютор, коуч, який засвоїв надбання загальної професійної культури, з послідовним професійно-педагогічним мисленням, здатним працювати нестандартно, з урахуванням останніх досягнень науки і практики.

У вирішенні цього завдання велику роль відіграють практичні заняття з педагогіки, які сприяють не лише глибокому засвоєнню теоретичного матеріалу, а й свідомому оволодінню ефективними прийомами здобуття і використання на практиці набутих знань як в стандартних, так і в нестандартних умовах. Саме використання даної форми навчання робить можливим широке застосування інтерактивних технологій з моделюванням різноманітних навчально-виховних ситуацій, проводити найрізноманітніші педагогічні ігри, розв'язувати педагогічні задачі тощо.

Організація навчального процесу на засадах інтерактивну – це усвідомлена необхідність сьогодення, викликана новими освітніми тенденціями та підходами до побудови освіти [3, с.204-205]. Використання інтерактивних технологій навчання на практичних заняттях стимулює потребу студента в реалізації свого потенціалу [4, с.548-549].

Розкриємо особливості використання окремих інтерактивних технологій, які ефективно використовуються у процесі вивчення педагогіки на практичних заняттях.

Великого значення на практичних заняттях, на нашу думку, слід відводити діловим, імітаційним та рольовим іграм. Мета розігрування ситуації в ролях – визначити ставлення до конкретної життєвої ситуації, набути досвіду шляхом гри. Рольова гра імітує реальність та дає можливість діяти «як насправді». Студент може розігрувати ситуації зі свого особистого досвіду. У діловій грі мотивація, інтерес, активність та

емоційність учасників обумовлюються широкими можливостями для ціле покладання, діалогічного спілкування, пошуку оптимального рішення на фоні проблемної ситуації. Функції викладача під час проведення ділової гри – керівництво, консультування, корекція, контроль, підтримка ділової активності.

З арсеналу інтерактивних ігор ми використовуємо також моделюючі, які дозволяють не лише ілюструвати певне положення, а й вчать визначати ставлення до конкретної ситуації, набути досвіду через виконання конкретної ролі, розвивати педагогічну уяву, навички критичного мислення, виховувати спроможність знаходити і розглядати альтернативні можливості дій тощо. Для успішного використання інтерактивних ігор необхідно: спланувати попередню роботу (сформулювати проблему, визначити кількісний склад учасників, надати студентам достатньо інформації, скласти сценарій); підготувати і потренувати студентів; по закінченні детально, але доброзичливо і тактовно провести ретельний і поглиблений аналіз учасниками та спостерігачами набутого досвіду, їхніх думок та почуттів.

Практичне заняття поліпшується, коли ми застосовуємо варіанти ситуативного моделювання навчання. Практика підтверджує, що зміст багатьох понять студенти краще засвоюють, аналізуючи певні ситуації, випадки зі шкільного життя тощо. Такі ситуації можуть аналізуватись студентами індивідуально, в парах, групах або піддаватися аналізу в загальному колі. Ця технологія вчить студентів ставити запитання, відрізняти факти від думок, виявляти важливі, суттєві і менш важливі, другорядні обставини, аналізувати та приймати рішення.

Таким чином, практичні заняття за інтерактивною технологією – це не данина модним тенденціям в освіті, а альтернатива традиційності. В їх проведенні є можливість реалізувати принцип діалогічності через відповідні форми (види) співпраці викладача і студентів, що стимулює активність студентів, адаптує їх до майбутньої професійної діяльності [2].

Список використаних джерел

1. Вовк В.П. Психологічна наука і сучасні підходи до модернізації професійної підготовки майбутнього вчителя / В. П. Вовк // Сьома Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Питання сучасної науки і освіти» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://intkonf.org/kandpsihol-n-vovk-vp-psihologichna-nauka-i-suchasni-pidhodi-do-modernizatsiyi-profesiynoi-pidgotovkimaybutnogo-vchitelya/>. 2. Дубасенюк О.А., Антонова О.Є. Методика викладання педагогіки: курс лекцій. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. – 325 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/12522pdf>. 3. Ліннік О.О. Майбутній учитель як суб'єкт педагогічної взаємодії: підготовка до співробітництва з молодшими школярами: монографія / О.О. Ліннік. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2014. 4. Малафійк І.В. Дидактика новітньої школи: Навчальний посібник / І.В. Малафійк. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2015.

К. Д. Шевчук, Т. С. Йолишина, В. М. Сенічак

ФОРМУВАННЯ SOFTSKILLS ОСОБИСТОСТІ ЧЕРЕЗ СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНЕ НАВЧАННЯ

Виклики, що стоять перед нами і стоятимуть перед майбутніми поколіннями, вимагають гнучкої (м'якої) співпраці між усіма учасниками освітнього процесу: адміністрацією, вчителями (викладачами), учнями (студентами), батьками, громадськими організаціями. І для цього потрібне нове мислення, яке визнає взаємозалежність між людьми і потребує вирішувати проблеми та стимулювати зміни через діалог і співпрацю. Для цього потрібен універсальний етичний підхід: світська етика, яка підтримує базові людські цінності – емпатію, толерантність, взаємоповагу і т.д. Однак пророкувати цінності слід не через насадження правил, а через допитливість та логічне мислення. Це одночасне навчання серця й розуму.

Серед спектру Softskills, навичок які є автономними від професійної групи, так званих, соціальних здібностях, чильне місце сьогодні посідають етична лабільність та емоційна грамотність, здатність критично мислити, стресостійкість та інші. Дані навички необхідні особистості сьогодні для розвитку гармонійних взаємин та прийняття зрілих соціальних рішень.

На розвиток Softskills нині направлено соціально-емоційне навчання (СЕН), стрижнем якого є побудова внутрішнього «етичного компасу», який би став орієнтиром на все життя. Освітній процес повинен прищеплювати уміння співпереживати, навчати гострої уваги і відкривати учнівству розуміння глобальних систем, що формують наше життя – від економіки до науки про Землю [1].

Соціально-емоційне навчання базується на комплексному підході, що включає такі освітні практики як виховання базових людських цінностей, системне й критичне мислення, навички зосередження уваги, запобігання й стійкості до стресу, співпереживання до себе й до інших.

Одним із завдань у концепції реформи Нової української школи є саме формування навичок ХХІ століття, таких званих м'яких навичок, проте сьогодні гостро стоїть питання про наявність належного інструментарію: як саме формувати ці навички? Що це означає в аспекті конкретного уроку? Які методики і прийоми використані для цього? І головне – як гармонійно і продуктивно інтегрувати їх до загального процесу навчання, а не створювати додаткове навантаження на учнівство і педагогів.

Педагогічній моделі соціально-емоційного навчання відповідають п'ять складових, яка від здобутих знань переходить до критичного осмислення й відтак утіленого розуміння. Ці п'ять компонентів відображають структуру уроку за даним типом навчання: «розігрів», презентація – обговорення, вправи на осмислення, рефлексивна практика, підсумки. Етап «розігріву» дає можливість підготуватися до зосередженого навчання, презентація – обговорення дається учителю для представлення знань, що їх діти повинні засвоїти, вправи на осмислення потрібні для пробудження критичних думок щодо матеріалу, рефлексивна практика дає змогу особисто подумати над темою й відтак прийти до втіленого розуміння, а за допомогою підсумків учнівство вибудовує обдумані зв'язки всередині освоєного матеріалу.

Структура уроку за соціально-емоційним типом навчання містить також інформацію про мету уроку, навчальні результати, потрібні матеріали, а також підказки учителю і приклади проведення. Кожен урок може бути інтегрований до програми будь-якого предмету, так і використаний як окремий урок чи варіант позакласної роботи.

Соціально-емоційне навчання побудоване на трьох вимірах, які відповідають типам знань і компетенцій: усвідомленість; співпереживання; залученість.

Кожен із цих вимірів можна розглядати на трьох рівнях: особистісному, соціальному та системному. Ця система базується на доказових результатах роботи соціально-емоційного навчання і перегукується з моделлю, запропонованою авторами Д. Гоулменом та П. Сенге в книжці «Потрійний фокус»: увага до себе, увага до інших і увага до взаємозалежності та системи.

Три виміри СЕН – усвідомленість, співпереживання і залученість – дуже тісно пов'язані між собою, кожен з них містить певний набір компетенцій, яких можливо навчати окремо, але найкраще розглядати в спільному контексті. Щоб діяти конструктивно (як особистість чи колектив), потрібно спершу усвідомити проблему. Другий крок – включитися в неї емоційно: це мотивує до дії (співпереживання). Це тріада, яка може принести найкращі результати для людини та її оточення, та допоможе сформуванню стійких Softskills. Вона перегукується з іншою: голова – серце – руки. Соціально-емоційне навчання розбиває все це на три виміри,

щоб учасники освітнього процесу легше засвоїли кожен з них окремо, а тоді зрозуміли разом [2].

Попри чітке формулювання «м'яких навичок», соціально-емоційне навчання за природою не є зобов'язуючою програмою. Навчальна стратегія СЕН створена так, щоб давати учнівству навички й цінності, пов'язані з цілями конкретних вимирів, але при цьому компетенції з різних вимирів підсилюють одна одну.

Отже, перевага соціально-емоційного навчання в тому, що воно пропонує конкретні стратегії розвитку ключових навичок, системи цінностей, стійких Softskills.

Список використаних джерел

1. *Softskills: універсальні навички європейського рівня. [Електронний 19 ресурс]: - Режим доступу 19.02.2019: <https://studway.com.ua/soft-skills/>. 2. М'які навички. [Електронний ресурс]: - Режим доступу 15.02.2019: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%27%D1%8F%D0%BA%D1%96_%D0%BD%D0%B2%D0%B8%D1%87%D0%BA%D0%B8.*

І. І. Піц, Ю. А. Безушка

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Успішність та ефективність формування компетентностей молодших школярів залежать від форм і методів організації навчально-виховного процесу. Пріоритетними в цьому напрямку стають сучасні педагогічні технології, які забезпечують активні форми діяльності учнів, залучають їх до творчого процесу пізнання, дослідження проблем, формування власної думки та самореалізації.

Ми згодні з думкою вчених (Т. Воропай, Д. Десятов, В. Дороз, О. Пометун, Л. Терлецька, С. Терно, О. Тягло та ін.), що однією з таких є технологія розвитку критичного мислення, метою якої є розвиток мислительних навичок учнів, необхідних не тільки в навчанні, але й у повсякденному житті (вміння приймати виважені рішення, працювати з інформацією, аналізувати різні аспекти явищ тощо).

Критичне мислення нині один з модних трендів в освіті. Про те, що його розвиток є одним з наскрізних завдань навчально-виховного процесу, йдеться й у Концепції Нової української школи [2].

З педагогічної точки зору критичне мислення – це комплекс мисленнєвих операцій, що характеризується здатністю людини аналізувати, порівнювати, синтезувати, оцінювати інформацію з будь-яких джерел; бачити проблеми, ставити запитання; висувати гіпотези та оцінювати альтернативи; робити свідомий вибір, приймати рішення та обґрунтовувати його. Таким мисленнєвим операціям можна і необхідно навчати, а далі – вдосконалювати їх та тренувати.

Технологія розвитку критичного мислення як освітня інновація стала предметом досліджень вітчизняних педагогів і методистів порівняно недавно. Однією з найвідоміших у світі технологій розвитку критичного мислення є методика учених-дослідників Університету Північної Айови (авторський колектив: Д. Стіл, К. Хобарт, В. Сміт, С. Волтер), розроблена в межах проекту «Читання та письмо для критичного мислення».

Загальновідомо, що процес розвитку критичного мислення має три фази – евокацію (фазу актуалізації, виклику), осмислення (фазу вивчення нового матеріалу) і рефлексію (фазу розмірковування). Відповідно й урок літературного читання за технологією розвитку критичного мислення має три блоки з ідентичними назвами, кожен з яких передбачає використання певних методичних стратегій [1].

На етапі актуалізації вчитель може використовувати багато стратегій технології розвитку критичного мислення, зокрема найбільш поширенішими є «Дерево передбачень», «Вірні й невірні висловлювання», «Припущення на основі запропонованих опорних слів», «Чи вірите ви, що...», «Кошик ідей» тощо. Усі ці стратегії відносяться до групи методів передбачення (припущення про те, що може трапитися, на основі того, що відомо, виявлено, усвідомлено) [3]

Після ознайомлення з назвою твору та його автором перед читанням необхідно поставити учням запитання, які дозволять зробити певні припущення, про що саме розповідатиметься у творі. Школярі можуть висловлюватися, працюючи в парах або групах, можуть обмірковувати індивідуально. Передбачення дозволяє читачеві відчувати себе детективом і використовується для того, щоб викликати зацікавленість та заохотити до активного читання з метою кращого сприйняття.

Фаза осмислення, тобто усвідомлення змісту – етап уроку, на якому використовуються стратегії і прийоми розуміння отриманої інформації, а саме «Читання з зупинками», «Читання з маркуванням тексту», «Тонкі та товсті запитання», «Ромашка запитань», «Читання в парах / запитання в парах», «Обговорення питань у загальному колі», «Займи позицію» тощо.

Усі перераховані методи спрямовані головним чином на конструювання учнями знань і навичок, формування власного ставлення до художнього твору. Обов'язковими елементами у процесі роботи над змістом тексту є індивідуальний пошук молодших школярів та обмін ідеями в групах чи загальному колі, причому особистий пошук повинен неодмінно передувати обміну думками. На даному етапі учні вчаться відстежувати своє розуміння нового та не ігнорувати прогалини в ньому, фіксуючи запитання, для з'ясування істини в майбутньому.

Коли школярі зрозуміли ідею літературного твору та виконали усі завдання для формування умінь, варто перейти до підсумкової частини уроку – рефлексії, метою якої є узагальнення та систематизація (ні в якому разі не відтворення) знань, резюмування учнів щодо процесу та результатів навчальної діяльності. Це найважливіша фаза уроку для розвитку критичного мислення молодших школярів. Основними стратегіями тут можуть бути «Сенквейн», «Бортовий журнал», «Дискусія», «Шкала думок», «Крісло автора», «Незавершені речення» тощо.

Запропоновані вище стратегії відповідно до основних фаз уроку літературного читання сприяють формуванню в молодших школярів мовленнєвої та літературознавчої компетенції, умінь мислити критично, самостійно знаходити, вивчати й аналізувати інформацію, аргументовано відстоювати власну точку зору, бути відкритим для сприйняття думок однокласників; помічати помилкові судження власні та інших, адекватно оцінювати свої знання та сприймати зауваження.

Список використаних джерел

1. Вукіна Н. В. Критичне мислення : як цього навчати / Н. В. Вукіна, Н. П. Дементієвська. - Х. : «Основа», 2007. – 108 с. 2. Концепція Нової української школи [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://mon.gov.ua.202016/12/05/konczepczija.pdf>. 3. Пометун О., Суцєнко І. Путівник з розвитку критичного мислення в учнів початкової школи: методичний посібник для вчителів / автори-укладачі: О. І. Пометун, І. М. Суцєнко. – Київ, 2018. – 96 с.

Л. І. Белименко

ОВОЛОДІННЯ ТЕХНІКОЮ СЦЕНІЧНОГО МОВЛЕННЯ МАЙБУТНІМИ АРТИСТАМИ РОЗМОВНИХ ЖАНРІВ

В наш час, коли перегляд розмовних розважальних шоу став однією з найулюбленіших форм дозвілля, розмовний жанр на естраді набуває все більшої актуальності. Сама назва жанру – «розмовний» - акцентує увагу на тому, що робота над

мовленням є ключовою в контексті професійного становлення виконавця. Майбутній артист розмовного жанру в процесі свого розвитку має пройти досить складний шлях, вінцем якого буде народження сценічного образу в естрадному номері.

Безумовно, розвиток артиста розмовного жанру починається з оволодіння технікою мовлення. Це – класика сценічної мови, яка цілком обґрунтована: немає сенсу працювати над філігранними штрихами, доки артист не навчиться принаймні чітко артикулювати. Тож мовна гімнастика, вправи на розширення діапазону, дихальні та артикуляційні вправи – це обов'язковий старт у розвитку артиста розмовного жанру. Надзвичайно корисним є комплекс занять з мовлення та акторської майстерності. Адже для створення образу та повноцінної побудови словесної дії артисту потрібна ретельна робота над елементами акторської психотехніки (зокрема – уваги, уяви, емоційної пам'яті, спілкуванням, темпоритмом, характерністю тощо). Це допоможе позбутися вад, які часто притаманні початківцям при роботі над словом: нехтування паузами, або формальне їх застосування; втрата взаємодії з партнером та глядачем; відсутність реалізму мовлення та життєвої правдивості.

Специфіка естрадного мистецтва передбачає відповідність артиста розмовного жанру певним вимогам. Так, наприклад, відсутність «четвертої стіни», як одна з особливостей естради, вимагає від виконавця спостережливості та миттєвої реакції, здатності до імпровізації та живої комунікації з глядачем. Відомий театральний діяч С. С. Клітін підкреслює, що саме в естрадному мистецтві, глядачі часто перестають бути глядачами, і стають учасниками того, що відбувається [2, с.10]. Тож артист має бути готовим до того, аби керувати цією взаємодією, що теж досягається в процесі тренінгу.

Часто на естраді артисту навіть протягом одного виступу доводиться грати різних персонажів за принципом театру одного актора, тож виконавець повинен працювати над розширенням тембрового та звукового діапазону, аби мати фізичну можливість говорити «різними голосами». Також можуть стати в нагоді навички пародіювання, імітації тощо.

Важливим етапом розвитку професійних навичок майбутніх артистів естради розмовного жанру є початок роботи безпосередньо з текстом. Як стверджує кандидат мистецтвознавства М.В.Смірнова, – «Робота з текстом має на увазі його повне присвоєння та «поглинання» артистом, що тягне за собою «приховування» авторства, вимагає лаконічності та ємності реприз, розмовної лексики, а також у значній мірі дозволяє переробку та імпровізацію в момент виступу» [5, с.149]. Саме завдяки присвоєнню тексту народжується реалістичне, живе мовлення персонажу та сприяє поступовому народженню образу.

Створення естрадного образу-маски вимагає ретельної роботи над пошуками мовної характерності, що власне, і має стати наступним етапом розвитку артиста. Стислий хронометраж естрадного номеру вимагає від виконавця виразних засобів, які допоможуть буквально за кілька хвилин не лише повністю розкрити образ, але й захопити ним глядача. Яскрава мовна характерність може вдало виконати цю функцію. «Дивне та незвичне мовлення виокремлює людину серед інших та відрізняє його так само, як відрізняють дивний одяг або незвичні манери», - пише у своїй роботі філолог-фольклорист В. Я. Пропп [4, с.118]. Характерні персонажі стають народними улюбленцями та навіть починають жити власним життям (згадаємо, наприклад, Вірку Сердючку, яка зі звичайного монологу провідниці «виросла» до артистки Євробачення).

При роботі над мовною характерністю можуть бути застосовані вправи на її різновиди: дикційну, артикуляційну, темпоритмічну, діалектичну, вікову тощо. Активно використовуючи різноманітні прийоми мовної гри (побутову лексику,

ідіоматичні вирази, невірне слово використання і т.п.), естрадні артисти максимально наближають мову персонажів до розмовної, створюючи ілюзію, ніби артист розмовляє з глядачами, підбираючи потрібні слова просто тут і зараз [5, с.148].

В процесі професійного розвитку на майбутніх артистів чатує спокуса запозичити манеру виконання відомих майстрів естради, часто перетворюючи її на штамп. Тож одне з завдань педагога – допомогти студенту знайти особисте зерно та зрештою підкорити естраду саме власною індивідуальністю.

Список використаних джерел

1. Ігнатюк М.М., Сулятицький М.І. *Свічадо зореслова: Посібник-хрестоматія зі сценічної мови*. Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2011. 532с. 2. Клитин С.С. *Эстрада. Проблемы теории, истории и методики*. Ленинград: Искусство, 1987. 190 с. 3. Петрик Т.Д. *Методологічні аспекти формування навичок сценічного читання в роботі над літературним твором*. Запоріжжя: Вісник Запорізького нац.ун-ту. 2010. вип.2. С.100-106. 4. Пропп В.Я. *Проблемы комизма и смеха. Ритуальный смех в фольклоре*. Москва: Лабиринт, 2006. 256 с. 5. Смирнова М.В. *Художественная специфика слова в разговорных жанрах эстрады*. Вестник СПбГУ. Серия. 15. 2012. Вып.2. С.140-150. 6. Гладішева А.О. *Сценічна мова*. Київ: КІТМ, 1999. 204 с.

Г. М. Березна, Н. О. Сітнікова, Т. А. Носкова

ТЕХНОЛОГІЯ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ ЯК ФАКТОР АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

Основним завданням сучасних закладів перед вищої освіти України є підготовка творчого спеціаліста, здатного швидко перебудувати професійну діяльність залежно від вимог ринку праці, орієнтуватися в сучасному насиченому інформаційному просторі, приймати нестандартні рішення, вчитися і розвиватися протягом усього життя.

Досягнення високого рівня професіоналізму можливе за умови відповідної фундаментальної підготовки. Перед викладачами виникає необхідність пошуку сучасних освітніх технологій.

Однією з таких є технологія змішаного навчання, яка дозволила підвищити ефективність навчального процесу, по-новому побудувати освітню систему, в якій студент стає активним і рівноправним учасником. Вона допомагає передавати інформацію більш цікавим для студентів способом, розвиває критичне мислення, спонукає до навчання і забезпечує високий рівень якості освіти.

Основними напрямками застосування даних технологій в навчальному процесі є: розробка електронних посібників та засобів для наочного представлення і демонстрації програмного матеріалу, цілеспрямований пошук навчальної інформації у мережі Internet, розробка та використання комп'ютерних програм для контролю знань студентів, проведення розрахунків під час виконання практичних робіт та курсових проєктів, оброблення результатів досліджень.

Велику увагу приділяють викладачі спеціальності «Харчові технології» створенню електронних навчально-методичних комплексів зі спеціальних дисциплін, до складу яких входять електронні підручники, навчальні посібники мультимедійних презентацій, електронні довідники, глосарії, лабораторні практикуми, комп'ютерні тренажери, контролюючі комп'ютерні програми, розрахункові комп'ютерні програм для виконання курсових проєктів. Зазначені комплекси студенти використовують під час аудиторних занять і самостійної роботи.

На лекціях викладач за допомогою мультимедіа представляє навчальну інформацію в різній формі (текст, графіка, анімація, звук, відео), що дає можливість конкретизувати теоретичні поняття прикладами їх практичного застосування,

озброює студента не тільки знаннями, а й переконаннями, вміннями давати критичну оцінку матеріалу, що розглядається, підвищується якість і ступінь його засвоєння. Реалізується доступність і сприйняття інформації за рахунок паралельного представлення інформації: візуальної і слухової, покращується активізація пізнавальної діяльності студентів.

Для проведення лабораторно-практичних занять доцільно використовувати презентації як частину заняття, наприклад, у вступній частині для актуалізації опорних знань студентів та мотивації навчальної діяльності.

З метою вирішення навчальних або професійних завдань застосовують віртуальні лабораторії. Вони практикуються у випадках відсутності необхідного дорогого обладнання й матеріалів, моделювання технологічних процесів, виконання яких неможливо здійснити в умовах навчальної лабораторії; економії часу і ресурсів.

Під час проведення семінарських занять застосовуються інформаційні технології, які дають можливість підвищення ефективності навчання за рахунок індивідуальної роботи студентів з електронною навчальною інформацією в мережі Internet. Така робота активізує пізнавальну діяльність та самостійну роботу студентів, формує навички пошукової роботи.

Використання комп'ютерних програм для тестового контролю знань дозволяє викладачу за короткий час отримати об'єктивну картину рівня засвоєння матеріалу, своєчасно його скорегувати і розробити заходи щодо підвищення якості знань студентів. Допомогає краще оцінити здібності і знання студента, спонукає шукати нові, нетрадиційні форми і методи навчання.

Автоматизація розрахунків з використанням табличного редактора Microsoft Excel застосовується для виконання практичних робіт та курсового проекту.

Тому, технологія змішаного навчання у навчально-виховному процесі є необхідними. Адже усі перелічені приклади сприяють не тільки кращому сприйняттю матеріалу, але і його засвоєнню, бажанню вивчати щось нове, а також перевіряти свої знання. Також варто зазначити, що така технологія значно підватиме рівень зацікавленості студентів, розвиватиме комунікативні здібності; створюватиме умови для самооцінки, покращення якості підготовки майбутніх фахівців.

Список використаних джерел

1. Плескач В. Л. Інформаційні системи і технології на підприємствах : підручник / В. Л. Плескач, Т. Г. Затонацька. – К. : Знання, 2011. – 718 с. 2. Пометун О.І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.метод.посіб / Пометун О.І., Пироженко Л.В. -К.: Видавництво А.С.К., 2014. - 192 с. 3. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи: Навч. посіб. - К.: «Академвидав», 2010. - 352 с. 4. <http://aphd.ua/pro-sut-tekhnohohi-zmishanoho--navchannia>. 5. <https://studway.com.ua/blended-learning>.

І. Ю. Бею, Л. А. Байлюк

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ: МЕТОДИКА ЙОГО ПІДГОТОВКИ І ПРОВЕДЕННЯ

У сучасних вищих навчальних закладах, відповідно до статті 43 Закону України «Про вищу освіту» [1] лабораторні заняття відносяться до основних видів навчальних занять. Я.Я.Болюбаш надає їм такого визначення: «Це вид навчального заняття, на якому студенти під керівництвом викладача проводять натурні або імітаційні експерименти чи досліди в спеціально обладнаних навчальних лабораторіях з використанням устаткування, пристосованого для умов навчального процесу» [2, с 12]. На лабораторних заняттях студенти формують науковий світогляд, пізнають природу явищ, знайомляться з науковими методами пізнання, переконуються в тому, що наукові теорії, які складають теоретичне знання, відбивають

об'єктивну реальність, а практика є критерієм істини. Ефективною формою організації навчального процесу у вищому навчальному закладі, яка базується на самостійній роботі студентів, є лабораторне заняття.

За організацією та методикою проведення лабораторні заняття можна вважати найбільш консервативними. Це пов'язано з функціями, які вони виконують, змістом роботи і специфікою навчального процесу з набуття відповідних умінь і навичок практичної діяльності. Я.Я.Болюбаш, виділяє в структурі сучасних лабораторних занять такі етапи: проведення попереднього контролю підготовленості студентів до виконання конкретної лабораторної роботи; виконання конкретних завдань відповідно до запропонованої тематики; оформлення індивідуального звіту; оцінювання результатів роботи студентів викладачем [2]. Основними завданнями лабораторних занять є: поглиблення та уточнення знань, здобутих на лекціях і в процесі самостійної роботи; формування інтелектуальних умінь і навичок планування; аналізу та узагальнень; опанування техніки; нагромадження первинного досвіду організації виробництва та оволодіння технікою управління ним тощо [5,с.8].

Професійна підготовка кваліфікованих робітників сфери ресторанного сервісу, інтегрування професій різного рівня кваліфікації ґрунтується на впровадженні нових підходів до багатоступеневої освіти як системи.

Якісна підготовка конкурентоспроможного працівника потребує творчого підходу викладача до вибору змісту, форм, методів та засобів навчання, максимального використання досягнень сучасної педагогічної науки, нових педагогічних технологій.

Особливим видом навчальних завдань на закріплення і застосування знань, умінь і навичок з дисципліни: «Технологія виробництва кулінарної продукції» є лабораторно-практичні роботи. Вони можуть носити репродуктивний чи творчий характер у залежності від того, яку дидактичну мету переслідує викладач.

Щоб націлити студентів на виконання завдання, пропоную розділити їх на бригади й провести вступний інструктаж у вигляді змагання. Бригади змагаються між собою у вирішенні усних питань, у правильному підборі для страви відповідного набору продуктів, у вирішенні проблемних питань, повторюють правила безпеки й вимоги до роботи кухаря.

Активне сприйняття інформації студентів розпочинається з чіткого повідомлення викладачем з послідовним викладанням завдань вступного інструктажу. Розпочинається вступний інструктаж з організаційного моменту, на якому перевіряю присутність студентів та готовність їх до виконання роботи (зовнішній вигляд, стан санітарного одягу та наявність інструктивно-технологічних карток, робочих зошитів).

Наступним етапом проведення вступного інструктажу є мотивація навчально-виробничої діяльності студентів, яка є важливим фактором підвищення якості знань, умінь і навичок. Для зацікавлення студентів використовую відео-роліками, презентації, наочні засоби, інформацію про новітні технології на підприємствах, а також шляхом розповіді та бесіди налаштовую студентів на плідну, злагоджену та продуктивну роботу.

Під впливом цієї форми занять у студентів часто виникають нові ідеї наукового і технічного характеру, які використовуються у курсових, кваліфікаційних, дипломних роботах. Лабораторні заняття значною мірою забезпечують відпрацювання вмінь і навичок прийняття практичних рішень у реальних умовах виробництва. Актуалізацію здійснюють такими методами: а) проведення ігор-змагань між бригадами; б) доповіді студентів; в) повідомлення про особливості приготування

страв у підприємствах ресторанного господарства міста і регіону; г) ознайомлення з корисними порадами; д) презентація посуду для відпуску страв на підприємствах ресторанного господарства – проводиться методом демонстрації натуральних зразків; є) демонстрація інструменту, інвентарю для приготування.

Завдяки використанню різних видів діяльності та ігрового елемента студенти активно змагаються за звання кращих, вчать не боятися конкурентної боротьби, спонукають до сміливої участі в конкурсах кулінарної майстерності.

Під час виконання лабораторних робіт відбувається формування відповідних умінь і навичок роботи з вимірювальною апаратурою, розрахунки окремих вузлів і процесів, формування окремих технологічних умінь і навичок, необхідних фахівцю у сфері виробництва. Успіх проведення конкретного лабораторного заняття залежить від його підготовки, яка охоплює: глибоке вивчення студентами теоретичного матеріалу; підготовку необхідної навчально-матеріальної бази і документації; підготовку викладача, обслуговуючого персоналу і студентів.

Підготовка до лабораторного заняття здійснюється в кілька етапів: попередня підготовка, початок роботи, її виконання, складання звіту і оцінювання роботи викладачем. Попередня підготовка до роботи в лабораторії здійснюється у відведений для самостійної роботи час. Готуючись до неї, студент передусім повинен усвідомити її мету, засвоїти теоретичний матеріал, домогтися чіткого уявлення про фізичні та інші процеси, покладені в основу роботи приладів чи установок.

Проведення заняття передбачає такі етапи: попередній контроль підготовленості студентів до виконання конкретної лабораторної роботи; виконання конкретних завдань відповідно до запропонованої тематики; оформлення індивідуального звіту; оцінювання викладачем результатів роботи студентів.

У практиці вищих навчальних закладів сформувалося кілька методів проведення лабораторних робіт: фронтальний метод, проведення робіт циклами і метод практикуму. Вибір методу залежить від навчально-матеріальної бази і завдань курсу в усій системі підготовки фахівців певного профілю. Під час фронтальної лабораторної роботи усі студенти разом або кожен зокрема чи по кілька виконують одночасно одну й ту саму роботу. Відбувається це в процесі вивчення певної теми.

З метою якісного виконання лабораторної роботи викладачі перевіряють готовність студентів. Це відбувається у формі бесіди з кожним студентом, у процесі якої виявляють знання теоретичного матеріалу з теми роботи, її обладнання і перебігу виконання, або у формі машинного чи безмашинного стандартизованого контролю з цих самих питань. У такий спосіб виявляють рівень теоретичної підготовки студентів, теоретичні навички, вміння застосувати знання для розв'язування практичних завдань. Завершується лабораторна робота оформленням індивідуального звіту та його захистом перед викладачем. Підсумкові оцінки виставляються в журналі обліку виконання лабораторних робіт і враховуються при виставленні семестрової підсумкової оцінки з навчальної дисципліни.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про вищу освіту» від 17 січня 2002 року № 2984-III // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – 2002. – № 9. – С.2-30.
2. Болюбаш Я.Я. Організація навчального процесу у вищих закладах освіти: Навч. посібник. – К.: ВВП «Компас», 1997. – 64 с.
3. Архангельський С.И. Лекції по теорії обучения в высшей школе. – М.: Высш. школа, 1974. – 384 с.
4. Зиновьев С.И. Учебный процесс в советской высшей школе. – М.: Высш. школа, 1974. – 316 с.
5. Бондар А.Д., Ранська Л.А. Лабораторні і практичні роботи у вищій школі. – К.: Вища школа, 1977. – 78 с.
6. Чернилевский Д.В., Филатов О.К. Технология обучения в высшей школе: Учебное издание. – М.: Экспедитор, 1996. – 288 с.
7. Актуальные проблемы подготовки учителя общетехнических дисциплин. – К.: Вища школа, 1986.

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

*Не навчайте дітей так, як навчали вас –
вони народились в інші часи.
Єврейське прислів'я.*

В сучасних умовах розвитку системи освіти, у зв'язку із змінами її орієнтирів на особистісний розвиток студента, на формування його розумових здібностей та стимулювання до постійного самовдосконалення, вимагає змін і викладання гуманітарних дисциплін у закладах вищої освіти. Воно має бути спрямованим на вироблення в здобувачів освіти готовності розв'язувати поставлені завдання, зокрема й за допомогою мови. Саме в цих умовах вагомою стає проблема використання технології критичного мислення як засобу формування особистості студента.

Викладач, який працює творчо, розуміє потреби своїх студентів, особливості студентського колективу, повинен навчитися спрямовувати їх на критичне осмислення дійсності. А для цього треба постійно застосовувати прийоми і методи, які б навчили студентів мислити критично, розвивати ці вміння. Необхідною педагогічною умовою розвитку критичного мислення є створення інтересу і доброзичливої співпраці на занятті, постійне залучення до парної і групової роботи.

Технологія розвитку критичного мислення – система діяльності, що ґрунтується на дослідженні проблем та ситуацій на основі самостійного вибору, оцінювання та усвідомлення необхідності інформації. Заняття, мета якого є формування критичного мислення, має певну структуру та може складатися з таких етапів: розминка, мотивація навчальної діяльності, актуалізація, надання необхідної інформації, підбиття підсумків.

Під час етапу розминки пропонуємо студентам вивести «формулу успіху». Наприклад, після опрацювання життєвого і творчого шляху письменника, запитати в студентів, у чому секрет успіху, що потрібно, щоб досягти успіху? З відповідей студентів складаємо формулу, наприклад: $\text{успіх} = \text{хотіння} + \text{наполегливість} + \text{робота над собою}$.

На кожному занятті метод мотивації передбачає відповіді на запитання «Навіщо мені це потрібно?». Важливо на цьому етапі «налаштувати» емоційний настрій, це можна зробити за допомогою використання елемента інтриги або поставити перед студентами певну проблему, яка їх здивує, та викличе у них інтерес до змісту знань. Цей етап має бути своєрідним «мостом» для ознайомлення з темою заняття.

Актуалізація знань повинна передувати подачі нової інформації, необхідно з'ясувати, які знання студенти отримали раніше або набули з життєвого досвіду. Для цього доречно використати «вільне письмо»: запис того, що студент вже знає або думає з теми, яка опрацьовується. На цьому етапі пропонуємо застосувати шаблони незакінчених фраз: «Що я знаю?» «Чого не знаю?» «Хочу довідатися...»...

Важливим етапом є надання необхідної інформації. Інформацію можна подати у формі мінілекції. А далі використовувати інтерактивні вправи, які спонукають до активного сприйняття інформації: робота в парах, робота в малих групах, «вільне письмо», «аналіз ситуації», «діалог», «дерево рішень», «спільний проект» та ін.

Завершити розглянутий етап необхідно перевіркою засвоєних знань. Наприклад, за допомогою тестових завдань, які економлять час, а також в студентів розвиваються навички роботи з тестовими завданнями, які їм необхідні будуть під час складання ЗНО.

Останнім етапом є підбиття підсумків, який можна провести використовуючи метод «Сенкану», це надасть можливість студентам з великого обсягу інформації відібрати головне і подати його в стислій формі.

Таким чином, використання методики розвитку критичного мислення дозволяє максимально підвищити ефективність освітнього процесу, допомагає створити такі умови, за яких усі студенти беруть активну участь у творчій навчальній діяльності, займаються саморозвитком, самореалізацією, набувають навичок ефективного спілкування, співпрацювання, вчать критично мислити, відстоювати свою думку.

Отже, технологія розвитку критичного мислення як засіб формування мовної особистості студента має великий потенціал, втілення якого створює ефективні умови для формування основних компетентностей студентів, які зможуть адаптуватися та функціонувати в складних сучасних умовах.

Список використаних джерел

1. Вукіна Н.В. *Критичне мислення: як цього навчати* / Н. В. Вукіна, Н. П. Дементієвська. Х.: Основа, 2007. 112 с. 2. Кроуфорд А. *Технології розвитку критичного мислення учнів* / А. Кроуфорд, В. Саул, С. Метьюз, Д. Макінстер / [наук. ред., передм. О. І. Пометун]. К.: Вид-во «Плеяди», 2006. 220 с. 3. Пометун О.І. *Основи критичного мислення: навчальний посібник для учнів старших класів загальноосвітньої школи* / О.І.Пометун, Л.М.Пилипчатіна, І.М.Суцценко, І.О.Баранова. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2010. 216 с.

N. V. Bhinder, V. M. Yatsyshyna

USING DIGITAL TECHNOLOGIES IN THE CLASSROOM: TRAINING OF FUTURE TEACHERS

Today's students of higher educational establishments, including pedagogical institutions, are called digital generation as they use a number of technological tools. Due to this fact, future teachers should realize that teaching is not just lecturing in the classroom loaded with course content and delivering it to audience [2]. Moreover, teaching process is constantly losing its time and place limitation and getting more flexible. Lecturer should not monopolise all the time in the classroom as his/her main task is to give students an opportunity to participate and fulfill the tasks independently.

One of the most effective ways to modernize your classroom activities and train future teachers to introduce innovative methods within the educational procedures is using digital technologies.

Wan Ng [4] claims that digital technologies are multiple and the reasons for their usage vary. Thus, digital technologies in the educational process include the subset of electronic technologies encompassing hardware and software used by individuals for educational purposes in formal, non-formal, and informal contexts.

At the same time C. Buzzard, V. Crittenden, W. Crittenden, and P. McCarty [1] describe a variety of digital tools in the classroom. They include: traditional digital tools like websites, e-mail, Microsoft Office, PDFs, instant messaging; social and interactive digital tools such as Facebook, Wikis, blogs, podcasting, simulations, games, virtual worlds; and course/learning digital tools like online quizzes and tests, lecture-capture, whiteboards, virtual classes, course/learning management systems.

Digital technologies play an important role in the process of training of future teachers as we provide them with learning environments to support XXIst century methods of teaching. And, as a result, we provide them with skills to train pupils to function in digital environment during their professional activities in future.

A. Johnson, M. Jacovina, D. Russell, and C. Soto [3] confirm that proper usage of digital technologies in the classroom depends on instructors' attitudes and beliefs that

are crucial factors in determining the role and effectiveness of technologies within the educational process.

Over the recent years digital technologies have been widely introduced to teachers' training institutes although we face some problems. They concern the following: 1) Increasing the educators' awareness of the available technology; 2) taking initiatives to implement digital technologies widely; 3) realizing that proper usage of digital technologies is aimed at improvement and facilitation of educational process; 4) using different digital technologies in the classroom and avoiding repetition; 5) avoiding the use of digital technologies only for entertainment purposes.

References

1. Buzzard, C., Crittenden, V. L., Crittenden, W. F., and McCarty, P. (2011). *The Use of Digital Technologies in the Classroom: A Teaching and Learning Perspective*. *Journal of Marketing Education*. 33. 131 – 139. 2. Chawinga, W. D. (2017). *Taking social media to a university classroom: teaching and learning using Twitter and blogs*. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*. 14, 3. <https://doi.org/10.1186/s41239-017-0041-6>. 3. Johnson, A. M., Jacovina, M. E., Russell, D. E., and Soto, C. M. (2016). *Challenges and solutions when using technologies in the classroom*. In S. A. Crossley & D. S. McNamara (Eds.) *Adaptive educational technologies for literacy instruction* (pp. 13-29). New York: Taylor & Francis. 4. Wan Ng (2015). *New Digital Technology in Education: Conceptualizing Professional Learning for Educators*. New York: Springer International Publishing.

Т. В. Василенко

ПРОБЛЕМИ ОСВІТИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Розвиток вищої професійної освіти направлено на виявлення способів його адаптації до вимог ринку праці та створення якісно нової професійної школи, здатної зайняти гідне місце в ринковій економіці та задовольнити потреби кожної особистості в отриманні професійних знань і соціального досвіду.

По-перше, держава втратила можливість активно впливати на характер і структуру підготовки фахівців з вищою професійною освітою, наслідком чого стали перевиробництво кадрів по ряду гуманітарних і соціально-економічних напрямів підготовки і дефіцит фахівців технічного профілю.

По-друге, виникла розгалужена мережа філій державних і недержавних вищих навчальних закладів, серед яких багато хто не має у своєму розпорядженні кваліфікованих педагогічних кадрів та достатню навчально-лабораторну базу для забезпечення належної якості підготовки фахівців.

До розряду соціально значущих питань можна віднести забезпечення якості та доступності вищої професійної освіти в сучасній Україні і диспропорцію між вимогами ринку праці та ринку освітніх послуг, освітніми потребами особистості.

Проблема забезпечення якості послуг вищої професійної освіти є однією з найбільш складних і важливих соціальних проблем вітчизняної вищої школи. Якість освітньої діяльності характеризується різними складовими: державним стандартом-вищої професійної освіти і якістю його реалізації; якістю професорсько-викладацького складу ВНЗ; якістю матеріально-технічної бази вищого навчального закладу; якістю методичного, бібліотечного та інформаційного забезпечення навчального процесу; якістю організації навчального процесу в навчальному закладі, а також якістю суб'єктів навчання. Таким чином, можна виділити групи проблем, пов'язаних із забезпеченням якості підготовки фахівців у вищих навчальних закладах.

Першу групу утворюють проблеми стану законодавчої та нормативної бази, її орієнтації на вирішення проблем якості освітніх послуг у ВНЗ України. Друга група включає в себе проблеми відповідності професорсько-викладацького складу вищих навчальних закладів сучасним вимогам до якості підготовки фахівців, а також до їх педагогічної діяльності. Третя група містить проблеми

відповідності рівня підготовки абітурієнтів вузів вимогам до вихідної підготовки студентів - майбутніх фахівців. Четверта група становить проблеми організації освітнього процесу та впровадження в нього нових (в тому числі інформаційних) технологій, їх доступність для кожного студента, що забезпечують досягнення встановлених вимог до якості підготовки фахівців.

Проблема доступності отримання послуг вищої професійної освіти для широких верств населення сучасної України є однією з актуальних соціальних проблем. Оцінювати доступність отримання вищої професійної освіти можна за показниками наявності реальної можливості вступу до вищого навчального закладу, достатності власного підготовки для вступу до вузу, доступності мови навчання, особистої здатності до навчання. З проблемою забезпечення доступності вищої професійної освіти тісно пов'язана проблема диспропорції в розміщенні вузів на території України. Вирішенню цієї проблеми в останнє десятиліття посприяв інтенсивне зростання кількості філій державних і недержавних вищих навчальних закладів в регіонах, де доступ до вищої освіти був відсутній. Філіальна мережа дозволила ліквідувати структурні «перекося» у вітчизняній системі вищої професійної освіти і заповнити порожні в ній ніші.

Іншою проблемою, яка знижує ефективність діяльності сучасної системи вищої професійної освіти в Україні, є яскраво виражена диспропорція між вимогами ринку праці, можливостями ринку освітніх послуг і освітніми потребами особистості. Абітурієнти часто не пов'язують вибір спеціальності та навчального закладу з подальшим працевлаштуванням або орієнтуються на нього лише частково. Головною проблемою діяльності вищих навчальних закладів стала якість навчання. Це питання пов'язане зі складністю комплектування педагогічних штатів і браком кваліфікованих викладачів.

Не менш важливою проблемою, пов'язаною із забезпеченням якості підготовки фахівців у вищих навчальних закладах, є забезпеченість освітнього процесу необхідними бібліотечними та інформаційними ресурсами. Найчастіше бібліотеки, мають достатню фонд навчальної та навчально-методичної літератури. Далеко не у всіх ВНЗ студентам надається відкритий доступ до інтернет-ресурсів і можливість додаткових занять в комп'ютерних класах, що також негативно позначається на якості навчання.

Ще більш гостро стоїть проблема відповідності підготовки абітурієнтів вимогам до вихідної підготовки студентів. Значна частина випускників загальноосвітніх закладів за рівнем підготовки не відповідає вимогам вищої школи.

Список використаних джерел

1. Соболев В.С. Ключові фактори якості вищої професійної освіти // Менеджмент якості в освіті: Матеріали конф.-совещ., 28-29 жовтня 2002 року, СПбГЕТУ «ЛЕТІ». - СПб.: Изд-во СПбГЕТУ «ЛЕТІ», 2002. - С. 78-79. 2. Файсканова А. Б. Проблеми розвитку вищої професійної освіти в малих і середніх містах // Молодий вчений. - 2014. - №3. - С. 562-565. 3. Шанц Е. А. Професійна підготовка студентів вузу як цілісна педагогічна система // Теорія і практика освіти в сучасному світі: матеріали Міжнар. науч. конф. (М. Санкт-Петербург, лютий 2012 року). - СПб.: Реноме, 2012. - С. 383-386.

С. В. Вятчаніна, Н. Г. Назаренко

ДО ПИТАННЯ РОЗВИТКУ НАВИЧОК САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

На сьогодні однією з важливих умов забезпечення якості підготовки майбутніх фахівців, готових до постійного професійного зростання, є посилення ролі та вдосконалення самостійної роботи. Проблема навчання студентів-

іноземців самостійної роботи під час викладання української мови як іноземної актуальна вже на початкових етапах їх навчання на підготовчому факультеті.

Зазвичай під поняттям самостійна робота розуміють таку роботу, в результаті якої іноземні студенти зможуть виявити свою активність і самостійність, передусім намагаючись досягти різних цілей, як поставлених викладачем, так і власних [2]. Таку роботу здійснюють як під час аудиторного заняття, так і поза його рамками без участі викладача, але обов'язково під його контролем.

Під час організації самостійної роботи потрібно враховувати різний рівень підготовки іноземних студентів, що залежить і від того, з якої країни вони приїхали. Високий рівень знань зазвичай наявний у студентів з Тунісу, Марокко, Алжиру, де існує франкофонна система освіти, а також у студентів з Гани та Нігерії з англофонною системою освіти. Більш низький рівень знань у студентів з Латинської Америки, які здобули освіту американського зразка. Студенти з країн Азії та Близького Сходу є представниками конгломерату освітніх систем і мають різний рівень знань.

Метою самостійної роботи, як відомо, є повторення, закріплення і поглиблення вивченого матеріалу. Велика кількість інформації може бути сприйнята і засвоєна лише за умови, якщо студенти навчені способам і прийомам самостійної роботи в цілому [1; С. 22-25].

Беручи до уваги специфіку викладання української мови як іноземної слід зазначити, що зменшення частки аудиторних годин на користь самостійної роботи на початковому етапі навчання є недоцільною, оскільки на цьому етапі навчання мови передбачена тісна взаємодія викладача і студента задля навчання вимови, граматики.

Для самостійної роботи раціонально пропонувати завдання на закріплення розвитку навичок і вмінь, яких студенти набули під час роботи з викладачем.

Самостійну роботу можна поділити залежно від місця і часу її виконання та способу контролю її результатів на: 1) самостійну роботу під час аудиторних занять; 2) позааудиторну самостійну роботу з метою виконання студентом домашніх завдань навчального і творчого характеру.

До завдань для самостійної роботи студентів-іноземців під час навчання української мови як іноземної можна віднести граматичні та мовні вправи, спрямовані на вироблення навичок правильного граматичного оформлення висловлювань, а також розвиток навичок й умінь в основних видах мовленнєвої діяльності. Однак на початковому етапі навчання (вступний фонетико-граматичний курс) самостійну роботу як вид навчальної діяльності застосовують значно меншою мірою, ніж, наприклад, на етапі активного засвоєння нової лексики і формування грамотного мовлення. Засвоєння вивченого матеріалу раціонально здійснювати під керівництвом викладача, оскільки студенти достатньою мірою ще не вміють розпізнавати і вимовляти не тільки цілі слова, а й навіть окремі звуки.

Позааудиторна самостійна робота передбачає читання, письмо та аудіювання. Це можуть бути тренувальні вправи, самостійне читання тексту, відповіді на запитання, переклад тексту. До творчих завдань можна віднести такі вправи, як складання розповіді за малюнками, написання твору з певної теми, відновлення тексту чи діалогу. Під час виконання завдань творчого характеру студенти самі створюють висловлювання різних комунікативних типів, визначають зміст іншомовного висловлювання, вибирають і комбінують слова, синтаксичні структури, висловлюють свої судження. Тому саме розвиток у студентів-іноземців навичок самостійної роботи творчого характеру під час використання іноземної для них української мови як засобу спілкування є основною метою навчання на підготовчому факультеті.

Отже, правильно організована самостійна робота на підготовчому факультеті

сприяє пізнавальній діяльності та комунікативній компетенції студентів, розширенню їх лексичного запасу і кругозору. Уже з початкового етапу навчання на підготовчому факультеті треба плановірно, безперервно й послідовно формувати у студентів-іноземців вміння й навички самостійної роботи під час вивчення української мови як іноземної. Правильна організація самостійної роботи має вирішальне значення для розвитку самостійності й креативності студентів-іноземців під час навчання у закладах вищої освіти України. Досвід викладання свідчить, що правильно організована самостійна робота має величезний мотиваційний потенціал.

Список використаних джерел

1. Богиня Л. В. *К вопросу о формировании навыков самостоятельной работы иностранных студентов подготовительного отделения* / Л. В. Богиня // *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. Тези XIII Міжнародної науково-практичної конференції*. – Харків, 2009. – С.22-25. 2. Хаткова Л. В. *Педагогічні умови активізації пізнавальної діяльності іноземних учнів* : дис. канд. пед. наук: 13.00.01 / Хаткова Лариса Василівна – Черкаси, 1997. – 183 с.

Н. Б. Гавриш, А. В. Волкова

ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СУЧАСНОГО ПРОВІЗОРА

Актуальність. Конкурентоспроможність сучасних провізорів на ринку праці, їх відповідність запитам стейкхолдерів є сьогодні важливими критеріями оцінки ефективності діяльності закладів вищої освіти. Основні конкурентні переваги фахівця закладаються за реалізації певних педагогічних умов саме в системі освіти та формуються під її впливом протягом всього життя.

Мета дослідження полягає у вивченні та теоретичному обґрунтуванні педагогічних умов формування конкурентоспроможності фахівця фармацевтичного профілю.

У результаті аналізу наукової, навчальної та довідкової літератури встановлено, що педагогічні умови є сукупністю як об'єктивних теоретичних (ціль, завдання, зміст та принципи) так і методичних (дидактична технологія, форми та методи, методики) засад навчально-виховного процесу, що забезпечують успішне досягнення поставленої мети в нашому випадку, оптимальне формування конкурентоспроможності майбутнього фахівця.

Визначено, що формування конкурентоспроможності здобувачів вищої освіти у процесі професійної підготовки здійснюється за умов спеціально організованого педагогічного середовища. А багатофункціональний простір, що включає компоненти: освітній, професійний, практичний, дослідний, інноваційний, виховний, управлінський, фінансово-економічний повинен забезпечувати взаємодію суб'єктів в тріаді: студент-викладач-роботодавець в системі ЗВО [1].

Розвиток конкурентоспроможності майбутніх фахівців фармацевтичного профілю відбувається успішно за умови, коли здобувач вищої освіти здатен чітко визначати мету і стратегію своєї майбутньої професійної діяльності, окреслювати її перспективу та здобувати професійні знання, вміння і навички.

Важливим завданням вищої фармацевтичної освіти, крім передавання спеціальних знань та вмінь, повинно стати формування у студентів тих структурних компонентів особистості, які дадуть змогу забезпечити високу конкурентоспроможність в майбутній професійній діяльності.

Теоретичний аналіз дозволив нам виділити основні психолого-педагогічні умови розвитку конкурентоспроможності фахівців фармацевтичного профілю та

особливості їх реалізації:

1) Реалізація першої умови з метою формування у здобувачів вищої освіти конкурентоспроможності передбачає: розвиток мотивації оволодіння професією на основі системи професійно орієнтованих знань; усвідомлення майбутніми провізорами нерозривного взаємозв'язку між рівнем розвитку професійних якостей та ефективністю професійної діяльності.

2) Забезпечення цілісності теоретичного і практичного напрямків процесу становлення у студента конкурентних властивостей і якостей особистості; передбачає включення у професійно орієнтовану діяльність. Забезпечення формування професійних умінь, навичок і якостей вирішувати професійні завдання з елементами інновацій і креативу під час як навчальних занять із дисциплін, що викладаються в фармацевтичному ЗВО так і проходження навчальних та виробничих практик.

3) Педагогічна умова залучення студентів до активної навчально-пізнавальної діяльності із застосуванням особистісно-орієнтованого підходу через використання групових та проблемно-пошукових методів цієї діяльності, а саме: проблемних лекцій, дискусій, проблемних ситуацій, рольових та ділових ігор, соціально-психологічного тренінгу тощо. Ці методи навчальної діяльності ґрунтуються на інтересах і здібностях особистості, забезпечують пізнавальну активність майбутніх провізорів до розвитку професійної діяльності, спрямовується і коригується викладачем. Особистісно орієнтований підхід в організації навчально-пізнавальної діяльності створює умови для забезпечення професійного розвитку й саморозвитку майбутнього провізора, визначає його як суб'єкта навчальної діяльності. На його основі процес засвоєння знань стає суб'єктно значущим, засвідчує унікальність, неповторність кожної особистості. Здобувачі вищої освіти мають можливість накреслити особистісну програму професійної діяльності на перспективу, оцінювати свої позитивні надбання і невикористані можливості.

За результатами проведеного дослідження зроблено висновок, що освітній процес фармацевтичних ЗВО створюють педагогічні умови, що сприяють, на нашу думку, формуванню конкурентоспроможності майбутніх фахівців.

Список використаних джерел

1. Коноплянський Д. А. Особенности использования метода дорожной карты в формировании конкурентоспособности выпускника вуза *Вестник Воронежского государственного университета. Серия: Проблемы высшего образования*. 2016. № 1. С. 56–60. 2. Безбородих С.М. Формування конкурентоспроможності майбутніх педагогів у процесі професійної підготовки: дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / С.М.Безбородих – ДЗ «Луганський національний університет ім. Т.Шевченка». – Старобільськ, 2016. – 272 с. 3. Романовська О.О. Організаційно-педагогічні умови підготовки конкурентоздатного фахівця в інженерно-педагогічному навчальному закладі. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2011. № 3. С. 57–63.

Г. А. Гарагуля, О. Г. Черкасова, О. В. Мироненко

МОТИВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПЕДАГОГІЧНОМУ ПРОЦЕСІ НА КАФЕДРІ ВНУТРІШНЬОЇ МЕДИЦИНИ 1

*«Ми захоплюємося нашою наукою,
але як заразити молодь цим захопленням?»
Карл Дарроу*

У сучасних умовах підготовки фахівців, на самперед, лікарів, актуальними є новітні педагогічні методики проведення занять. Активне навчання, яке реалізується в різних інтерактивних формах, не тільки направлено на підвищення ефективності засвоєння матеріалу, але і має на меті сприяти більш активному розвитку у студентів самостійності, вмінь аналізувати, мати глибокі, стійкі знання

та уміння їх застосовувати у професійній діяльності. Цим умінням, знанням молодого спеціаліста має сприяти високий рівень уміння нестандартно мислити, знаходити оптимальні рішення, мотивації навчальної діяльності.

Термін «мотивація» – позначає сукупність символів, які викликають активність індивіда та визначають її активність, процес утворення мотивів, характеристика процесу, який стимулює та підтримує поведінкову активність людини.

Мотивація є головною рушійною силою будь-якої діяльності людини і професійна діяльність не є виключенням. Мотивація є одним із ведучих факторів успішного навчання молодого людини, а отже її професійного становлення. Розвиток позитивної навчальної мотивації у студентів є однією з умов розвитку особистості та ефективної професійної підготовки.

Навчально-професійна діяльність – основна діяльність у вищому навчальному закладі, завдання якого є підготовка спеціаліста з вищою освітою [4].

Активні методи – це способи активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів, які спонукають їх до активної розумової і практичної діяльності в процесі оволодіння матеріалом, коли активний не тільки викладач, але активні і студенти.[5] Чим активніше методи навчання, тим легше зацікавити ними студентів. Основний засіб виховання стійкого інтересу до навчання – використання таких питань і завдань, вирішення яких вимагає від студентів активної пошукової діяльності, мотивує їх до пізнавальної та творчої діяльності. Головною особливістю підготовки майбутніх лікарів є комплексний характер підходу до формування і підвищення рівня пізнавальної мотивації. Саме це визначає особливості змісту і методів підготовки студентів до лікарської практики, їх спрямованість на самостійну пізнавальну діяльність. Найдієвіший спосіб підвищити мотивацію студентів – це зацікавити їх своїм предметом.

Основна частина. На кафедрі Внутрішньої медицини 1 для студентів 4 курсу, які навчаються на циклі внутрішні хвороби Модуль 1, в навчальному процесі використовуються всі складові активних методів навчання. Також використовуються мотиваційні технології. Студенти приймають участь у евристичній бесіді та в учбовій дискусії. Висловлювання власної думки є гарним мотивуючим чинником, що спонукає до самостійного мислення Створення доповіді-презентації для семінару-конференції, також мотивує до пізнавально-пошукової діяльності.

Також до учбового процесу залучаються елементи «симуляційної медицини». Вони можуть мати вигляд клінічної ситуації на папері або імітаційної гри. Використовуються завдання з відсутніми вихідними даними, для вирішення яких потрібно отримати додаткові відомості з анамнезу захворювання, інструментальних та лабораторних досліджень і т.д. Тільки при цих самостійно отриманих студентом значущих даних можливо здійснити діагностику і призначити лікування. Найбільшу мотиваційну роль відіграє робота, безпосередньо, з пацієнтом як під час проходження виробничої практики так і під час огляду тематичного хворого та розбору клінічних випадків.

Висновки. Застосовані методики, не тільки урізноманітнюють учбовий процес, але й значно сприяють підвищенню компетентностних якостей майбутніх лікарів, та мотивують для подальшого удосконалення набутих знань та навичок.

Список використаних джерел

1. Buck G. H. *Development of simulators in medical education* / Buck G. H. // *Gesnerus: Swiss Journal of the History of Medicine and Sciences*. – 1991. – V. 48. – P. 7-28.
2. <http://zmapo.edu.ua/index.php/metod/394-simulation-technology>.
3. https://nmc-ptp.rv.ua/DOK/IMN_2005.pdf.
4. https://nmc-ptp.rv.ua/DOK/IMN_2005.pdf.
5. <https://cyberleninka.ru/article/n/simulyatsiyni-tehnologiyi-v-navchanni-studentiv-medikiv-praktichnim-navichkam/viewer>.

МЕТОДИЧНІ ШЛЯХИ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ НА УРОКАХ ПРАВОЗНАВСТВА (З ДОСВІДУ РОБОТИ)

Сучасне інформаційне суспільство – період високих технологій, що потребує «всесторонньо розвинену, здатну до критичного мислення цілісну особистість», патріота з активною позицією, інноватора, здатного змінювати навколишній світ та вчитися впродовж життя». На цьому акцентується увага у концепції «Нової української школи».

Здатність критично мислити є досить цінним умінням для людини ХХІ століття, вимушеної практично безперервно перебувати під інформаційним тиском і численними спробами інформаційного маніпулювання свідомістю громадян, в комунікаційних контактах з іншими людьми тощо. До цього додаються швидкі соціально-економічні зміни і трансформація щоденного буття [1, с.3].

Спробуємо проілюструвати методичні шляхи формування та розвитку навичок критичного мислення учнів на уроках правознавства з опорою на використання вчителем технологій інтерактивного навчання (на прикладі фрагментів уроку «Школа юного детектива»).

На етапі мотивації навчальної діяльності учнів важливо налаштувати їх на плідну, а головне – спільну взаємодію за допомогою методу «Відтермінована розгадка»: «Сьогодні ми проводимо тренувальний збір Школи юних детективів правового агентства «Правниче сьайво». Після успішного подолання випробувань ви отримаєте сертифікати учнів Школи. Ви маєте нагоду продемонструвати свої здібності в детективній діяльності: логічне мислення, уміння долати перешкоди й ідентифікувати сліди, основи дедуктивного методу, здатність дешифрувати текст, навички роботи в команді й загальну ерудицію» [2, с. 7].

У ході проведення практичної частини уроку школярам можна запропонувати вправу «Дактилоскопичний практикум»: «Детектив – людина спостережлива, але вона керується не лише своїми відчуттями, а й спеціальними дисциплінами, наприклад, трасологією. Трасологія – це галузь криміналістики, що досліджує відбитки, зокрема ідентифікує людину, знаряддя чи транспортний засіб за залишеними слідами. Розділом цієї дисципліни є дактилоскопія [2, с. 8]. Ваше завдання – з'ясувати, хто залишив сліди на піску».

Фото №1 – 3. Виконання учнями вправи «Дактилоскопичний практикум»

Для проведення практикуму «Як зняти відбитки пальців» учням потрібно надати покрокову інструкцію з його виконання: 1) Подрібніть грифель олівця за допомогою ножа й монетки. Повністю покрийте гладкі предмети, що ви обрали, грифельним пилом. 2) Виявіть відбитки пальців: м'якою щіточкою видаліть залишки грифеля з поверхонь. Пил прилипне до жирових виділень підозрюваного, з'явиться відбиток пальця. Запам'ятайте, що видаляти пил треба дуже обережно, щоб не видалити сам відбиток. 3) Перенесіть відбитки пальців на скотч, притис-

нувши його до поверхні предмета. 4) Притисніть ненадовго, потім обережно відліпіть скотч. Відбиток повинен залишитися на стрічці. 5) Прикладіть стрічку до поверхні картки, що призначена для відбитків пальців [2, с. 8].

Фото №4 – 5. Виконання учнями вправи зі зняття відбитків пальців

Цікавою стане вправа «Випадковий перехожий»: «Досить часто детектив, як і кожний із нас, раптово, навіть того не бажаючи, може стати свідком злочину». Далі організовується коротка інсценізація «Вечори на хуторі поблизу Диканьки. Доля коваля Вакули» (на основі твору Миколи Гоголя). Завдання для учнів: визначити, які види правопорушень наявні у поданій інсценізації. Орієнтовні відповіді учнів: а) *плітки* (ст. 97 КПК. Свідчення з чужих слів: суди можуть збирати свідчення з чужих слів. При цьому, людина, котра переповідатиме чутки, **відповідальність** за них **не нестиме**); б) *хуліганство* (грубе порушення громадського порядку і неповага до ustalених суспільних норм; передбачена **кримінальна відповідальність**).

Фото №6 – 8. Фрагменти інсценізації до вправи «Випадковий перехожий»

Висновки. Сучасна людина повинна уміти орієнтуватися у вирі інформаційних потоків, що її оточують; не лише орієнтуватися, але й захищати себе від їх негативного впливу. Надійною запорукою у цьому напрямку стане формування і розвиток в учнів навичок критичного мислення з опорою на технологію інтерактивного навчання.

Список використаних джерел

1.Козира В. М. *Технологія розвитку критичного мислення у навчальному процесі: навчально-методичний посібник для вчителів.* Тернопіль, 2017. 60 с. 2.Правознавство. Квести / Упорядник Тодосійчук В.М. Київ, 2018. 168 с.

М. Р. Демянчук

РЕКОМЕНДАЦІЇ ВИКЛАДАЧАМ МЕДИЧНИХ КОЛЕДЖІВ ДЛЯ ОСУЧАСНЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МОЛОДШИХ СПЕЦІАЛІСТІВ СЕСТРИНСЬКОЇ СПРАВИ

Динамічні зміни, які спостерігаються в суспільстві, охоплюють всі сфери життя кожної країни. У контексті реформування медичної галузі в Україні особлива увага науковців приділяється проблемі осучаснення професійної підготовки майбутніх медичних сестер як однієї з найбільш чисельної групи фахівців у сфері надання кваліфікованої медичної допомоги. Серед фахівців медсестринства першою ланкою є представники спеціальності 5.12010102 «Сестринська справа» (Галузь знань

1201 Медицина; напрям підготовки 6.120101 Сестринська справа; кваліфікація 3231 Сестра медична) освітньо-кваліфікаційного рівня молодший спеціаліст, які здобувають означений фах у процесі навчання в медичних коледжах України.

Для планування та розробки сучасної стратегії підготовки фахівців означеної спеціальності викладачі покликані використовувати передовий вітчизняний та закордонний досвід організації освітнього процесу в медичних коледжах. Вагомим доповненням для оновлення педагогічної діяльності викладачів є окреслення основних напрямів сучасних досліджень, які можна розглядати як рекомендації для викладацького корпусу медичних коледжів у напрямі вдосконалення професійної підготовки майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи. При цьому доцільно враховувати особливості професійної діяльності медичних сестер такої кваліфікації.

Позаяк важливим аспектом у роботі медичних сестер є спілкування на різних рівнях професійної взаємодії (з пацієнтами, лікарями, медсестрами, санітарками та ін.), відтак комунікативна підготовка студентів у медичних коледжах набуває особливої актуальності. Тому викладачі медичного коледжу незалежно від того, які дисципліни вони читають (циклу гуманітарної та соціально-економічної підготовки; циклу природничо-наукової підготовки; циклу професійної (професійно-орієнтованої) та практичної підготовки), покликані використовувати такі педагогічні технології, основою яких є організація міжособистісної взаємодії, а саме – інтерактивні технології навчання.

До інтерактивних технологій віднесено:

1) дидактичні ігри, в яких поєднуються навчальний, професійний та ігровий аспекти, що актуалізує поглиблену теоретичну підготовку студентів та професійне спрямування в рольовому виконанні певних ігрових функцій і потребує усвідомленого володіння медичною термінологією та доречного її використання, автоматизму у фахових практичних діях, що дає змогу викладачам виявити рівень сформованості професійних умінь і навичок;

2) навчальні тренінги, в яких органічно поєднуються завдання, спрямовані на мотивацію студентів до сумлінного навчання, дають змогу викладачам виявити рівень засвоєння студентами теоретичного матеріалу, продемонструвати студентам сформовані професійні вміння і навички, актуалізувати важливість самоосвітньої діяльності майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи та ін.;

3) симуляційні завдання, в процесі виконання яких студенти отримують завдання пояснити та аргументувати модель власної професійної діяльності, виявити правильні та помилкові дії, прогнозувати можливі оптимальні зміни в професійній комунікації та діяльності за умови внесення певних доповнень і коректив;

4) окремі інтерактивні вправи, які можна використовувати викладачам у процесі проведення лекційних та практичних занять, оскільки вони є яскравим ілюстративним матеріалом чи сприяють оптимізації навчання студентів.

Наприклад, інтерактивна вправа «Прес» дає змогу викладачам за короткий часовий період встановити рівень засвоєння і розуміння студентами навчального матеріалу. Сутність такої вправи полягає в тому, що кожен студент у трьох-чотирьох реченнях повинен дати відповідь на конкретне запитання, або відобразити власне бачення певної проблеми: «Я вважаю (знаю), що...; Це важливо знати для моєї роботи за фахом тому, що...; Такі знання я зможу використати в інших ситуаціях...; Отже...».

Таким чином, викладач має змогу за короткий проміжок часу активізувати навчально-пізнавальну діяльність усіх студентів, спонукати їх до професійної комунікації та самоаналізу власного рівня підготовленості до занять. Такі вправи формують

у майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи вміння і навички чітко і конкретно висловлювати свої думки, що важливо в роботі медичного персоналу.

М. С. Денисенко, К. О. Максименко

МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ В СУЧАСНИХ ВНЗ

Навчання – це педагогічний двосторонній процес, метою якого є набуття учнями навичок, професійних умінь і розвитку творчих здібностей під керівництвом викладачів. Істотним складовим цього процесу є методи викладання. А вони, в свою чергу, набувають ефективності при сприятливій взаємодії педагогів і студентів. Підбір методів викладання для сучасних студентів – це проблема для кожного другого викладача, так як класична методика зживає себе, а до застосування нової - готовий не кожен. Сучасні учні більш схильні до інтерактивних занять, ніж до класики (тобто лекції, семінари і т. Д.). Відповідно сучасним викладачам необхідно пристосовуватися і переглядати свої методики по веденню занять.

На прикладі Університету імені Альфреда Нобеля можна стверджувати, що впровадження сучасних методів навчання в процес освіти є запорукою успішного навчання майбутніх фахівців і відмінної взаємодії між учнями та викладачами. У студентів з'являється бажання бути присутніми на заняттях, брати участь в дискусіях, проявляти себе, розширювати свої знання та вміння, які стосуються тієї чи іншої дисципліни.

Головним завданням вищих навчальних закладів є підготовка фахівців, які можуть мислити гнучко і креативно, швидко і професійно орієнтуватися в різних ситуаціях і сміливо реагувати на зміни в світі. Саме тому для підготовки учнів до професійної діяльності використовують інноваційні методи навчання. До таких відносяться інтерактивні та комп'ютерні технології. Інтерактивні методи навчання включають в себе лекції та семінари, тобто взаємодія між студентами і викладачами. Вони є одними з найбільш ефективних і результативних методів засвоєння матеріалу і його закріплення. Беручи участь в діалогах, дискусіях, бесідах студент краще починає розбиратися і розуміти матеріал дисципліни, розвиває індивідуальне мислення, вміння поважати чужу думку і працювати в команді. В Університеті імені Альфреда Нобеля часто вживаними інтерактивними методами викладання є круглий стіл (дискусія), ділова гра і метод проєктів. Їх суть полягає в забезпеченні виконання учнями тих завдань, в процесі вирішення яких учні самостійно отримують навички і вміння.

Комп'ютерні технології навчання пропонують роботу з сучасними гаджетами, пристроями. Педагоги, які використовують такі технології, привертають велику кількість студентів і автоматично інтерес до даної дисципліни зростає. Мета цього такого навчання - збір, переробка та передача інформації між один одним. З кожним роком інформації та матеріалу стає все більше, і тримати це в пам'яті - не найнадійніший спосіб зберігання інформації. Тому метод застосування комп'ютерних технологій користується популярністю з кожним днем все більше і більше.

З кожним днем розвиваються наукові технології, і з'являється все більше інформації, яку потрібно засвоювати. Адже вона швидко застаріває і виникає необхідність в її відновленні. Отже, навчання, орієнтоване тільки на запам'ятовування і збереження матеріалу в пам'яті, практично не відповідає вимогам сучасного суспільства і освіти. Постає проблема в формуванні якостей мислення студента, які посприяли б самостійному засвоєнню інформації та розвитку здібностей, що забезпечують майбутнього фахівця можливістю не відставати від науково-технологічного прогресу. Відповідно, необхідно створювати і застосовувати нові методи викладання, які навчили б студентів самим знаходити і засвоювати потрібний для

них матеріал. А роль педагогів полягає в допомозі студентам і вказанні на їх помилки, які виникають в процесі виконання завдань.

Список використаних джерел

1. Новосёлова А.Ю. Методы обучения в ВУЗе. URL: http://min.usaca.ru/uploads/article/attachment/1026/Новоселова_А.Ю.pdf. 2. Методика обучения в ВУЗе. URL: https://spravochnick.ru/pedagogika/metodika_obucheniya_v_vuze/. 3. Иевлева Н.В. Методика преподавания филологических дисциплин в высшей школе. URL: <https://infourok.ru/lekcija-po-discipline-metodika-prepodavaniya-filologicheskikh-disciplin-v-visshey-shkole-tema-znachenie-issledovatel'skoy-raboti-v-2069552.html>.

Науковий керівник: Доктор педагогічних наук, професор О.Б. Тарнопольский

О. І. Деркач, Л. О. Жовта, М. А. Омелько

ІНТЕРАКТИВНЕ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ ОРГАНІЗАЦІЇ ЦІЛЕСПРЯМОВАНОЇ АКТИВНОЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Система освіти в сучасних умовах спрямована на підготовку професійної, творчої особистості, яка саморозвивається і самовдосконалюється.

Впровадження інтерактивних методик при викладанні фахових дисциплін дає змогу докорінно змінити ставлення до об'єкта навчання, перетворивши його на суб'єкт. Це сприяє не лише глибшому розумінню навчального матеріалу, а й розвитку мислення.

Основна відмінність інтерактивних вправ і завдань від звичайних полягає в тому, що вони направлені не тільки і не стільки на закріплення вже вивченого матеріалу, скільки на вивчення нового.

В залежності від мети заняття та форм організації навчальної діяльності можна визначити умовну робочу класифікацію цих технологій за формами навчання (моделями), у яких реалізуються інтерактивні технології і розділити їх на три групи: 1) інтерактивні технології колективно-групового навчання; 2) технології ситуативного моделювання; 3) технології опрацювання дискусійних питань.

1. Технології колективно-групового навчання

До цієї групи належать інтерактивні технології, що передбачають одночасну спільну (фронтальну) роботу всієї групи

Обговорення проблеми в загальному колі. Це загальновідома технологія, яка застосовується, як правило, в комбінації з іншими. Різновидом загально-групового обговорення є технологія «Мікрофон», «Незакінчені речення», які надають можливість кожному сказати щось швидко, по черзі, відповідаючи на запитання або висловлюючи свою думку чи позицію.

Мозковий штурм - відома інтерактивна технологія колективного обговорення, що спонукає студентів проявляти уяву та творчість, дає можливість їм вільно висловлювати свої думки.

Вирішення проблем. Метою застосування такої технології є навчити студентів самостійно вирішувати проблеми та приймати колективне рішення. [1]

2. Технології ситуативного моделювання

Ігрова модель навчання покликана реалізувати комплекс цілей: надання студентам можливості самовизначення; надання можливості зростання навичок співробітництва; надання можливості висловлювати свої думки. Учасники навчального процесу самі обирають власну роль у грі, висуваючи припущення про ймовірний розвиток подій, створюють проблемну ситуацію, шукають шляхи її розв'язання, беручи на себе відповідальність на обрані рішення. Викладач в ігровій моделі виступає як: інструктор, суддя, тренер, головуєчий, ведучий.

3. Технології опрацювання дискусійних питань

Серед багатьох методів даної технології при вивченні фахових технологічних дисциплін найкращі результати дають такі методи.

Займи позицію. Цей метод демонструє різноманіття поглядів на проблему, що вивчатиметься, або після опанування студентами певною інформацією з проблеми й усвідомлення ними можливості протилежних позицій щодо їх вирішення.

Нескінчений ланцюжок. Одна з форм обговорення дискусійних питань, метою якої є розвиток в студентів навичок прийняття особистого рішення, вміння аргументувати свою думку.

Дискусія. Це широке публічне створення якогось спірного питання. Вона є важливим засобом пізнавальної діяльності, сприяє розвитку критичного мислення студентів, дає можливість визначити власну позицію, формує навички аргументації та відстоювання своєї думки, поглиблює знання з обговорюваної проблеми [3].

Таким чином, використання інтерактивних технологій у навчально-виховному процесі дають можливість: 1) підвищити ефективність занять, інтерес студентів до майбутньої професійної діяльності; 2) розвивати комунікативні навички та вміння, емоційні контакти між студентами; 3) формувати аналітичні здібності, відповідальне відношення до власних вчинків (здатність критично мислити; вміння робити обґрунтовані висновки; вміння вирішувати проблеми і конфлікти; ухвалювати рішення і нести відповідальність за них); 4) формувати навички планування (здатність прогнозувати і проєктувати своє майбутнє) [2].

Список використаних джерел

1. Баханов К. О. *Інноваційні системи, технології та моделі навчання: Монографія - Запоріжжя: Просвіта, 2000. - 160 с.* 2. Пометун О., Пироженко Л. *Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід: метод. Посібник: - К.: А,Н,Н., 2002. 136 с.* 3. Максимюк С.П. *Педагогіка: Навчальний посібник. - К.: Кондор, 2005. - 667 с.*

Н. К. Дьяченко, Б. О. Бондар

ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ТА МАТЕМАТИЧНІ МОДЕЛІ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ІНЖЕНЕРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

Корінне покращення якості підготовки фахівців потребує глибокого вивчення фундаментальних дисциплін і, зокрема, математики з її різноманітними прикладними аспектами: математичними моделями в різних галузях науки, промисловості та аграрному секторі. Прикладна математика сконцентрувала в собі математичні поняття з акцентом на їх прикладному характері для різних груп інженерних та інших спеціальностей. Знання в області теорії звичайних диференціальних рівнянь, теорії рядів, теорії ймовірностей з елементами математичної статистики в багатьох випадках дають змогу побудувати математичні моделі конкретних прикладних задач.

Наприклад, робота і рух машинно-тракторного агрегату можливі лише при певному співвідношенні швидкості руху, наведеної маси агрегату і сил, які діють на агрегат в напрямі руху. Це співвідношення визначається диференціальним рівнянням

$$\frac{dv}{dt} = \frac{1}{m}(F - P_c)$$

де F – величина рушійної сили ; P_c – величина сили опору.

Наведемо інший приклад. В теорії надійності важливу роль відіграє інтенсивність відмов $\lambda(t)$, яка визначається із диференціального рівняння

$$\rho'(t) = -\lambda(t)\rho(t),$$

де $\rho(t)$ – ймовірність безвідмовної роботи елемента за час t ; $\rho'(t)$ – щільність ймовірності роботи.

Під час роботи електродвигуна відбувається його нагрівання і виділення тепла в навколишнє середовище. Рівняння теплового балансу електродвигуна записується у вигляді

$$Qdt = Cd\theta + A\theta dt,$$

де Q – кількість тепла, що виділяється за одиницю часу; C – теплоємність двигуна; A – тепловіддача двигуна; θ – перевищення температури двигуна над температурою навколишнього середовища.

За допомогою диференціальних рівнянь другого порядку можна описати вільні і невимушені коливання маятника, вільні і вимушені коливання тіла, тощо.

Прикладів застосування диференціальних рівнянь або систем диференціальних рівнянь в різноманітних інженерних задачах безліч.

Теорія ймовірностей – розділ математики, який вивчає кількісні характеристики і закономірності масових випадкових явищ і є математично-теоретичною базою багатьох інших наук.

Поняття випадкової величини є одним з основних в теорії ймовірностей. В більшості задач основними об'єктами досліджень є випадкові величини та їх закони розподілу.

В питаннях експлуатації і ремонту сільськогосподарських машин, як відомо, важливе місце займають питання діагностики стану конкретної машини або її окремого вузла в той чи інший момент часу, тобто одержання вірогідної інформації про її технічний стан для своєчасною виявлення відмов і запобігання відмовам машин в цілому або її окремих складових вузлів. Значення діагностичних параметрів, які характеризують стан об'єкта (вібрація, шуми, температура, витрата пального, масла), залежить від його структурних параметрів: зносу, зазору, розміру деталі, натягу в спряженні. Так як значення структурних і діагностичних параметрів в кожний момент часу носить випадковий характер, то до їх дослідження застосовані ймовірнісні методи.

Нормальний закон розподілення неперервної випадкової величини є одним з найбільш поширених законів розподілення випадкових величин, що описують випадкові явища в практичній діяльності людини. Так, встановлено, що випадкові величини, які характеризують знос деталей, вимірювання величин, мають нормальне розподілення. Математичне очікування при цьому характеризує середній знос або середній розмір, а середнє квадратичне відхилення задає можливі відхилення від цих середніх. Теоретичні дослідження показують також, що коли на деяке випадкове явище впливає велика кількість випадкових незалежних факторів, кожний з яких мало впливає на результат, а сумарна їх дія має істотний вплив на нього, то випадкова величина, що описує дане випадкове явище, розподілена за законом, близьким до нормального.

В питаннях експлуатації, ремонту, діагностики і надійності сільськогосподарської техніки, крім нормального розподілення, важливим є також експоненціальний закон розподілення неперервних випадкових величин.

Широке застосування в багатьох практичних задачах має дисперсійний аналіз. Так, при вивченні різних явищ (урожайності, зносостійкості деталей механізмів, розмірів і значень фізичних величин, ходу виробничого процесу, якості продукції, що випускається і т.п.) ми розуміємо, що на досліджувану величину впливає багато факторів. Виділяючи найбільш характерні з них, звичайно здійснюють ряд дослідів, метою яких є оцінка впливу кожного із факторів зокрема або різних груп

із них на величину, що вивчається. Дисперсний аналіз дозволяє на підставі виробничих дослідів шляхом порівняння у певному розумінні дисперсій набору значень, одержаних в результаті дослідів, виявити найбільш важливі фактори або їх комбінації, які впливають на досліджувану величину, і давати надійні оцінки цьому впливові навіть при невеликій кількості дослідів.

Список використаних джерел

1.Гнеденко Б.В. *Математика и математическое образование в современном мире.* - М.: Просвещение, 1985. - 192 с. 2.Гнеденко Б.В. *Курс теории вероятностей.* – М. Физматгиз, 1961. 3.Сигорский В.П. *Математический аппарат инженера.* – Киев: Техника, 1975. 4.Смирнов В.И. *Курс высшей математики.*- М.:Наука, 1974. - Т. 1-5. 5.Тиман М.Ф., Пономаренко В.Г., Пелешенко Б.И. *Математическое обеспечение вопросов механизации сельскохозяйственного производства. Учебное пособие /ДСХИ – Днепропетровск, 1988.*

Н. І. Євграфова, І. І. Володченко

АКТУАЛЬНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ НОКСОЛОГІЧНИХ ЗНАТЬ ПРИ ВИВЧЕННІ ХІМІЇ В МЕДИЧНИХ ВНЗ

У Законі України про охорону здоров'я зазначено, що кожна людина має невід'ємне право на охорону здоров'я. З метою забезпечення сприятливих для здоров'я умов праці, навчання, побуту та відпочинку, високого рівня працездатності, профілактики травматизму і професійних захворювань, отруєнь та запобігання іншого можливого збитку здоров'ю встановлюються єдині санітарно-гігієнічні вимоги до організації виробничих та інших процесів, пов'язаних з діяльністю людей, а також до якості машин, обладнання, будівель, споживчих товарів та інших об'єктів, які можуть мати шкідливий вплив на здоров'я. Тобто, Держава в особі працівників охорони здоров'я в тому числі, прагне мінімізувати ризики та небезпеку, з якими людина стикається в процесі своєї життєдіяльності.

Ноксологія це наука про небезпеки матеріального світу, про їх походження та сукупну дію. Вона розглядає взаємини живих організмів між собою і з навколишнім середовищем на рівнях, що приносять шкоду здоров'ю та життю організмів, або на рівнях, які порушують цілісність навколишнього середовища [1].

Таким чином, стає очевидним, що майбутні працівники системи охорони здоров'я, лікарі та фармацевти, зокрема, в процесі навчання повинні опанувати певні знання в області ноксології.

Зрозуміло, що при навчанні студентів медичних та фармацевтичних факультетів необхідно якомога раніше, починаючи з 1 курсу, знайомити їх з сучасними ключовими поняттями, пов'язаними з ноксологією. А це найкраще здійснювати при вивченні різних курсів хімії (загальної, неорганічної, біорганічної, аналітичної). Це означає, що при розгляді властивостей різних неорганічних і органічних сполук слід приділяти увагу не тільки їх позитивним біологічним функціям в організмі, але і тим негативним впливам, які вони можуть викликати, отже, завдати шкоди здоров'ю та життю.

До основних термінів і понять ноксології, які необхідно вивчати в курсі хімії вищих медичних навчальних закладів відносяться такі, як токсичність речовин, можливість їх негативного впливу на навколишнє середовище, приклади отруйних речовин, властивості легкозаймистих рідин, поняття гранично допустимої концентрації, летальної дози, порога шкідливої дії і багато інших [2]. Це тим більш важливо, що при створенні нових лікарських форм та проведенні випробувань перед їх використанням в медицині проводиться ретельне дослідження впливу таких речовин на організм тварин і людини.

Акцентування уваги на поняттях, пов'язаних з ноксологією, при вивченні курсу хімії зробить навчальний матеріал більш значущим і цікавим, сприятиме мотивації студентів до вивчення не тільки основної, але і додаткової літератури, що є важливим чинником при підготовці висококваліфікованих фахівців.

Список використаних джерел

1. Ефремов С.В. и др. *Ноксология: Учебное пособие*. - СПб: Изд-во Политехнического университета, 2012. – 250 с. 2. Пак М.С. *Возможности ноксологического подхода в развитии теории и методики обучения химии // Исследование различных направлений развития психологии и педагогики: сб. статей МНПК. В 2-х ч. Ч.2.* – Уфа: ОМЕГА САЙНС, 2016 - С. 4-6.

Л. М. Зеленянська

ФОРМУВАННЯ ФАХОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА (ІЗ ДОСВІДУ РОБОТИ ПРЕДМЕТНО-ЦИКЛОВОЇ КОМІСІЇ ВИКЛАДАЧІВ ХОРОВОГО ДИРИГУВАННЯ)

Викладачі циклової комісії хорового диригування КЗ «Бердичівський педагогічний коледж» Житомирської обласної ради готують студентів до багатофункціональної діяльності, що охоплює роботу з учнями як у класі, так і в позакласній культуротворчій діяльності (організації та керівництві хоровими колективами, вокальними ансамблями, дуетами, солістами).

Мета публікації – проаналізувати та популяризувати досвід роботи циклової комісії викладачів хорового диригування щодо формування професійної компетентності майбутнього учителя музичного мистецтва.

Вокально-хоровій діяльності вчителя музичного мистецтва в умовах навчально-виховного процесу загальноосвітніх закладів належить особливе місце. Тому робота викладачів циклової комісії хорового диригування Бердичівського педагогічного коледжу спрямована на підвищення ефективності хормейстерської підготовки студентів з метою формування творчої особистості майбутнього педагога.

Хорове мистецтво є специфічним видом музично-виконавської діяльності. Інтеграція основних видів музичного виконавства (інструментального, вокального та диригентсько-хорового), різноманітна концертна діяльність, пошук нестандартних способів репетиційної хорової роботи передбачають володіння спеціальними вміннями, необхідними в диригентсько-хоровій діяльності [1, с.170].

Міцну теоретичну базу студенти отримують на заняттях з хорознавства, хорового аранжування та інших дисциплін теоретичного циклу. На основі цих знань формуються практичні вміння та навички на заняттях з хорового диригування, хорового класу і практики роботи з хором. Інтегровані заняття сприяють розгляду хорового твору з кількох боків: теоретичного, практичного та прикладного. Такий урок проводиться не стихійно, умови інтеграції створюються заздалегідь: твір для практичної роботи з хором включається в індивідуальну робочу програму студента з хорового диригування і певний час триває його вивчення у диригентському класі (музично-теоретичний і вокально-хоровий аналіз, виконання партитури на фортепіано, спів партій, робота над диригентськими прийомами).

Навчальною лабораторією підготовки диригента є робота студента в хоровому класі. Майбутній фахівець має змогу вчитись встановлювати психологічний контакт із виконавцями, надавати і підтримувати зворотний зв'язок, чітко і зрозуміло висловлюючи вокально-хорові завдання, виявляючи власні здатності слухати і прогнозувати вокальне звучання, коригувати його тощо.

Надзвичайно важливими є вдосконалення техніки диригування та опрацювання артистичних умінь під час роботи студентів над творами державної програми у творчих колективах. Відчутним результатом такої роботи є стрімке піднесення рівня майстерності вихованців, формування їхньої фахової компетентності.

Одним із факторів успішної підготовки фахівця є самостійна робота студента в позааудиторний час. На допомогу здобувачам освіти викладачами комісії були розроблені: методичні рекомендації із практичної роботи з хором; план-схема практичної роботи студентів з хором для вивчення твору а cappella; практичний посібник «Аналіз хорової партитури»; репертуарний збірник творів для практичної роботи з хором; методичні рекомендації із вивчення дитячого пісенного репертуару тощо.

Одним із чинників якісної підготовки висококваліфікованих спеціалістів є науково-дослідна робота студентів, яка сприяє поглибленому засвоєнню ними навчальних дисциплін, виявленню індивідуальності, формуванню власної думки. Із цією метою викладачами комісії впр'яте була організована студентсько-учнівська науково-практична конференція «Хорове мистецтво України: історія та персоналії».

Важливу роль у формуванні творчої особистості майбутнього педагога, підвищенні рівня його музичної освіти та вихованні любові до обраної професії відіграють відкриті позанавчальні заходи, які готують викладачі комісії для студентів відділення.

Серед різноманітних засобів активізації творчої діяльності студентів добре зарекомендувала себе така форма організації процесу навчання, як майстер-клас. Зокрема, викладачами комісії започаткована «Творча майстерня хормейстера», де своїм досвідом діляться провідні майстри хорового мистецтва України.

Свої креативні здібності студенти мають можливість розвивати у творчих колективах: Народному самодіяльному студентському хорі «Полісся», Народній хоровій капелі, у вокальних ансамблях, дуетах.

Як результат – численні перемоги колективів і студентів у обласних та всеукраїнських конкурсах і фестивалях виконавської майстерності, конкурсах наукових робіт.

Висновки. Отже, вокально-хорове мистецтво є специфічним видом музично-виконавської діяльності. Професійне становлення майбутнього вчителя музичного мистецтва, пошук інноваційних технологій реалізації завдань музичної освіти в школі передбачають володіння спеціальними вокально-хоровими компетентностями. Покращення вокально-хорової підготовки майбутніх учителів у сучасних умовах можливе за рахунок інтенсифікації, конкретизації, поглиблення й удосконалення системи методів навчання.

Список використаних джерел

1. Островська Т.В. Підготовка майбутнього вчителя музики до диригентсько-хорової виконавської діяльності. Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка № 11 (246), Ч. I, 2012.

І. М. Іваськів, І. З. Кінашевич, І. М. Шаланкевич

ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ФОРМ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ (НА ПИСЬМІ) НА ЗАНЯТТЯХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Буквені ігри є універсальними для використання їх на будь-якому ступені навчання, а також з точки зору наявності в них пізнавального, навчального, розважального компонентів діяльності. Вони розширюють ерудицію, вчать працювати зі словником, дають можливість тренувати пам'ять, заглиблюватися в тонкощі мови, але при цьому не втрачають своєї розважальності.

Буквені ігри (Word games)- це своєрідні загадки, в яких потрібно відгадати слово або фразу, написані незвичайним способом. Для відгадки необхідно провести комбінаторні перетворення з буквами - змінити їх послідовність, розміщення відносно одна одної, порядок читання, додати чи вилучити окремі букви. Такого роду ігри мають різні назви: розважальні, інтелектуальні, словесні, тестові ігри, буквені задачі. Буквені ігри можна розділити на три групи: 1) буквені задачі; 2) головоломки; 3) шаради.

До буквених задач відносяться:

1. Анаграма (англ. anagram game - перестановка букв) - це слово або словосполучення, утворене перестановкою букв, які складають інше слово чи словосполучення. Приклади анаграми: англ. мова - *meat - team - mate*; німецька мова - *faul - Lauf - flau*, французька мова - *pelouse - epouse*.

2. Метаграма (англ. Doublet) - загадка, в якій одна буква слова замінюється іншою. Задані слова можуть відгадуватися за ознаками, сформульованими в рифмованому тексті. Винахідником метаграм вважається я Льюїс Керрол. Найпростішим видом метаграми є відома нам гра «зіпсований телефон» (Gossip). Приклад метаграм у французькій мові: *pire (mire); gomme (pomme)*; в англійській мові: *good (food); prime (time), blood (flood)*; у німецькій мові *Bauch - Strauch, Mond - Mund, Maus - Haus*.

3. Логориф - буквенна гра, в якій потрібно відшукати загадане слово і утворити від нього нові слова, шляхом перетворення або відкидання окремих букв або складів.

Друга група буквених ігор «головоломок» включає в себе: кросворди, чайнворди, ребуси, арифмографи. На відміну від буквених задач, головоломки включають в себе елемент складності в розгадуванні задуманих слів.

Арифмогриф - це букви, зашифровані цифрами. Одна цифра замінює одну букву в алфавіті. Наприклад: англійське слово *pencil*, зашифроване у цифрах, виглядатиме як 5432181,

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T
U	V	W	X	Y	Z				

Третя група «шаради» - гра, в якій загадане слово ділиться на частини, які є окремими словами, що відгадуються за вказаними значеннями а також загадки, які подаються в сценах.

Wenn es regnet, ist es nass,
 Wenn es schnein, ist es weiss
 Wenn es friert, ist es Eis
 was ist das? (Das Wasser)

Підсумовуючи вище наведений матеріал, можемо зазначити, що буквені ігри займають особливе місце у навчанні іноземної мови. Вони розширюють ерудицію, вчать працювати зі словником, надають можливість потренувати пам'ять, проникнути в тонкощі мови, сприяють більш точному формулюванню висловлювань, але при цьому вони не втрачають своєї розважальності. При вирішенні буквених загадок, ігор студенти не тільки отримують задоволення від участі в грі, а й отримують нові знання або вміння.

Навчальні ігри можуть бути різноманітними за своїм призначенням й проведенням, матеріальним оснащенням і кількістю учасників. За їх допомогою можна вирішити якусь одну задачу (вдосконалення лексичних, граматичних навичок)

або цілий комплекс задач: формувати мовленнєві вміння, розвивати спостережливість, увагу, творчі здібності.

Список використаних джерел

1. Близнюк О.І. *Ігри у навчанні іноземних мов* / Близнюк О.І., Панова Л.С. - К.: Освіта, 1997. - С.21-35.
2. Білик, О. *Рольові ігри на уроках іноземної мови : [метод. матеріали]* / Оксана Білик // *English. Шкільний світ : language & culture : weekly.* – 2010. - N 31. - С.7-9.
3. Борейко, Н. І. *Spiel mit! : [ігри на уроці]* / Н. І. Борейко // *Німецька мова в школі: наук.-метод. журн.* - 2010. - N 2. - С. 26-27.
4. Бугай, О. М. *Spiele im Deutschunterricht: [ігри на уроці]* / О. М. Бугай // *Нім. мова в шк. : наук.-метод. журн.* - 2015. - N 6. - С. 26-29.
5. Гончарова, А. В. *Рольові ігри на уроках англійської мови* / А. В. Гончарова // *Англійська мова та література : наук.-метод. журн.* - 2011. - N 16/18. - С.2-6.
6. *200 ігор на уроках англійської мови : [посібник]* / упоряд. А. В. Павлюк; рец.: І. М. Тизунь, М. І. Мала. - Т. : Мандрівець, 2006. - 54, [1] с.
7. Комогорова, М. І. *Граматичні ігри* / М. І. Комогорова // *Англ. мова та л-ра : наук.-метод. журн.* - 2014. - N 16/18. - С.2-9.
8. Кравчук Л. *Побачити кожний успіх: особливості навчання лексики на початковому етапі* / Л. Кравчук // *Іноземні мови в навчальних закладах.* – 2009. – №2. - С.43-48.
9. Монько М. *Французский для детей* / М. Монько. - М., 2000. – С. 37 – 44.

О. А. Каулька, Г. М. Ковальова

ПЕРСПЕКТИВИ ТА ПРОБЛЕМИ МОЛОДІ У НАВЧАННІ

Зараз, сучасну освіту критикує кожен: і школяр або студент, і їх батьки, і викладачі. У чому полягає висока невдоволеність людей у системі освіти? Деякі люди бачать проблему у застарілості знань і навичок, яким навчають дітей або у примусовості та нав'язуванні культурних або релігійних аспектів, деякі сумують за «найкращою освітою СРСР», школярі бачать основну проблему у ЗНО.

Дійсно, зараз не може бути придатною стара система освіти, наприклад, як у СРСР. Високими темпами розвивається так званий перехід до інформаційного суспільства, «діджиталізація». Система, що склалася останніми десятиліттями – навчання заради навчання та навчання заради складання екзаменів – не може відповідати, наприклад, європейській системі освіти і рівню вимог роботодавців до випускників ВНЗів.

Для викладачів основна проблема полягає у старій закалці та зміні поведінки у сучасних дітей: батьки загалом приділяють менше часу дітям, менше займаються фактичним вихованням, а з появою Інтернету сам авторитет дорослих людей стрімко почав знижуватися у зв'язку з легким доступом до будь-якої інформації. Постійні телепередачі та Інтернет-ролики зі сценами насильства, бійок, садизму недобре впливають на несформовану психіку дітей. Вчені вважають, що рівень стресу у першокласників перевищує рівень стресу у дорослої працюючої людини. Булінг у школах набирає обертів по експоненті. Хаотичний набір інформації з Інтернету, часто неправдивою або такою, що не відповідає дійсності вкупі з невмінням дітей фільтрувати інформацію, що надходить до них породжує розвиток «пурхаючої» уваги, присутність смартфонів, калькуляторів та іншої техніки з наймолодшого віку призводить до слабкості пам'яті, а ці два чинника ніяк не сприяють якісному засвоєнню нових знань та навичок, що надають у школі.

Діти, що багато часу проводять біля екранів, погано засвоюють писемний або усний текст, навіть не вміють пов'язувати окремі слова у речення. Спілкуватися з однолітками «смартфонні» діти не вміють і не мають такої потреби. Постійне тиснення на кнопки призводить до «нерозвиненості моторики та дефіциту графічних рухових навичок не сформованість певних мозкових структур дитини» [2].

Конкретні знання, що їх ми отримуємо у школі, у 90% випадків не мають практичного застосування, разом з цим, те, що зараз ціниться у людях, як-то: скорочення, вміння знаходити компроміси, розбиратися у людях, бути лідером – не

викладається у школі. Цей парадокс закладається в нашому мозку разом з примусовістю вивчення нецікавих саме нам предметів і викликає стійку відразу до самого процесу навчання. Через це, відсидівши 15 років у школі і інституті, люди перестають вивчати щось нове, щось цікаве або щось потрібне. У свою чергу, така тенденція заважає кар'єрному росту, повазі людей до тебе, самооцінці, і так далі. Створюється замкнуте коло, де людина почуває себе жертвою, але не хоче вчитися і виробляти власні стратегії для покращення життя.

Практична і теоретична невідповідність випускників до сучасних реалій праці примушують роботодавців додатково навчати майже усіх молодих «кадрів» основним навичкам. Тобто, саме навчання у школах і інститутах зараз неважливе – все одно роботодавець буде виховувати потрібні йому вміння робітника самостійно.

У той же час, сталість та застарілі методи у вихованні майбутніх педагогів ставить під сумнів усю нинішню систему освіти – багато що змінилося з тих часів, є нагальна потреба у виробленні нових методик навчання дітей, підходу до дітей у цілому, як до «класу», як до маленького суспільства і до кожного учня окремо, психологічна робота, стійкість і направленість не на навчання заради навчання, а на закріплення практичних навичок – ось що нам потрібно. Повне оновлення навчальних програм, зміна відсоткової долі різних предметів у сторону збільшення годин предметної інформатики, поглибленого вивчення іноземних мов, профільне навчання, де діти самі будуть обирати, точні науки вивчати чи природні, більша зайнятість дітей у мистецтві, спорті, позакласному житті – запорука успіху і сталого психічного здоров'я підростаючого покоління.

Список використаних джерел

1. Спиваковский В. *Образовательный взрыв*. Киев: ИФ МУВЦ «Гранд-Экспо», 2011. 2. Фельдштейн Д. И. *Приоритетные направления психолого-педагогических исследований в условиях значимых изменений ребенка и ситуации его развития* // Педагогика. № 7. 2010. С. 3–11. 3. Боровский Г. А. *Избранное*. Т. 2. СПб.: Изд-во РГПУ им. А. И. Герцена, 2011. 302 с.

В. Г. Кий-Кокарева, Л. О. Гриценко

ДЕЯКІ ПИТАННЯ МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Досвід розвинутих країн переконливо засвідчує переваги дистанційної форми навчання студентів на базі мережевих технологій. Прогресивність навчання й підвищення фахової кваліфікації визначається не лише їх якістю, але й оперативністю. На цьому шляху сучасні засоби інформатизації створюють надзвичайно широкі можливості.

На сучасному етапі очна форма навчання не вдовольняє у повному обсязі усіх потреб студента для реалізації та отримання більшого обсягу знань, ніж передбачено обов'язковим мінімумом освітньої програми. Тому надзвичайно популярною формою навчання стає дистанційна освіта, яка завдяки своїй зручності та гнучкості надає можливість створення систем масового безперервного самонавчання, загального обміну інформацією незалежно від часових і просторових поясів. Дистанційна освіта дозволяє отримувати знання у відповідності з індивідуальними особливостями кожного студента, темпом його життя, самостійно планувати час і розклад занять, використовувати в процесі навчання сучасні технології [1,2].

Удосконалення дистанційної освіти можливе шляхом впровадження інтерактивних навчальних курсів, розроблених на базі платформи «Moodle» [3]. Цей програмний продукт побудований у відповідності до стандартів інформаційних освітніх систем.

Державний заклад «Дніпропетровська медична академія МОЗ України» має можливість надати студентам методичні та навчальні матеріали через мережу інтернет, використовуючи середовище «MOODLE» (Modular Object Oriented Distance Learning Environment). Викладачі можуть надавати відео чи аудіо записи лекцій, проводити дистанційні консультації або вебіари. Треба відмітити, що використання вищим навчальним закладом спеціальних програм для дистанційної освіти дозволяє проводити дистанційний контроль засвоєння знань студентами у вигляді тестів, ситуаційних задач або підготовки докладів чи рефератів. Це дає змогу студентам проходити очну частину занять вже з певним багажем знань та навичок.

Навчальна програма «Moodle» являє собою послідовний набір курсів-модулів, що відповідають потребам студента. За допомогою «Moodle»-платформи студенти мають можливість вивчення інформаційно-наочних блоків, розв'язувати тестові завдання різної складності, а також індивідуально консультуватися із викладачами і спілкуватися в синхронному та асинхронному режимах.

Викладачі кафедри «Соціальна медицина, громадське здоров'я та управління охороною здоров'я» крім загальноприйнятих методів навчання застосовують також і дистанційні форми. В якості основної платформи застосовується середовище для інтернетнавчання - система Moodle. Вона містить значну кількість інтерактивних елементів, які орієнтовані на активну взаємодію між учасниками навчання (студент - викладач, студент-студент) і тому дозволяє організувати навчання на сучасному рівні, здійснювати взаємний обмін знаннями.

Широкі можливості для комунікації – одна з найсильніших сторін Moodle. Наприклад, курс «Соціальна медицина, громадське здоров'я» містить достатню кількість ресурсів: електронні посібники, посилання, файли, презентації, тестові завдання для перевірки заключного рівня знань тощо. При потребі студенти мають можливість повернутися до початку навчальної презентації, доопрацювати тему та покращити результат тестування. Для усіх елементів курсу можливе оцінювання, у тому числі і довільно створене викладачем. Усі оцінки можна передивитись на сторінці оцінок курсу, яка має налаштування за їх відображенням та групуванням. При необхідності викладач має можливість відстежити кількість часу, який витратив студент при вивченні будь-якої теми.

Крім того, існує можливість детального ознайомлення з діями кожного студента в процесі навчання. Процес навчання з використанням програмно-інструментальної платформи дистанційного навчання Moodle має переваги, які дозволяють реалізовувати основні методичні принципи: достатній мотиваційний потенціал, можливість багаторазового повторення навчального матеріалу, вища ступінь інтерактивності, модульність, доступність, індивідуалізація, можливість здійснення самоконтролю, динамічність доступу до інформації, забезпечення наочності представлення інформації та конфіденційність.

Таким чином, дистанційна форма навчання збільшує ефективність організації цілеспрямованої пізнавальної діяльності студентів як самостійної, так і в рамках взаємодії «студент – викладач».

Список використаних джерел

1. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу 18.09.2017: <http://www.osvita.org.ua/distance/pravo/00.html> 2. Про затвердження Положення про дистанційне навчання: Наказ Міністерства освіти і науки України від 21.01.2004 № 40 [Електронний ресурс]. – Режим доступу 15. 09. 2017: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0464-04>. 3. Анисимов А.М. Работа в системе дистанционного обучения Moodle. Учебное пособие. 2-е изд. испр. и дополн. – Харьков, ХНАГХ, 2009. – 292 с.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ПРАВА ДЛЯ СТУДЕНТІВ НЕЮРИДИЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Правознавство є однією із багатогранніших наук, оскільки охоплює своєю діяльністю багато сфер, а отже кожна сфера потребує індивідуального розгляду, у тому числі і викладання права як дисципліни. Питаннями викладання у вищій школі дисциплін юридичного напрямку та застосування при цьому форм і методів інноваційних технологій у своїх працях розглядала Н.Сухицька. Над проблематикою визначення правових основ регулювання правової освіти населення в Україні та вдосконаленням цієї системи працювала О.В. Макарова, зауважували у своїх роботах М.Я.Купчак, О.В.Повстин, З.Г.Гонтар [2]. Також свою увагу такому питанню приділяла і Л. Рябовол у своїй праці «Методика навчання Правознавства (Правознавча дидактика) як наука: об'єкт, предмет, мета, завдання, функції, методологія».

У порівнянні з іншими предметними методиками, методика навчання правознавства в школі (правознавча дидактика) – молода галузь педагогічної науки. Проблематику теорії та методики навчання правознавства розробляли вітчизняні науковці – Б.Андрусишин, В.Арешонков, А.Гуз, Г.Кашкар'юв, О.Пометун, Л.Рябовол, І.Смагін та ін. [1]

Ми б хотіли запропонувати розглянути методику викладання права саме з точки зору індивідуального підходу до викладання юридичних дисциплін, а саме «Основ права» не для юридичних спеціальностей у закладах вищої освіти.

На нашу думку, немає жодної професії, яка б не була пов'язана із правом, незважаючи вже на життєві ситуації, які відбуваються кожного дня із кожною людиною. Якщо розглядати право саме у розрізі того, як воно може бути корисним людині, яка не планує пов'язувати своє професійне життя із юриспруденцією, відразу на думку приходить приклад із працевлаштуванням. Молодий спеціаліст після закінчення закладу вищої освіти починає пошуки роботи, знаходить її, і постає питання із документальним оформленням. Також у повсякденному житті виникають питання успадкування майна за померлим родичем, повернення товару до магазину, купівля-продаж майна тощо. Саме ці питання повинні, на нашу думку, розглядатись у рамках цієї дисципліни.

Якщо ж розглядати це питання із позиції, що вища освіта передбачає максимальну обізнаність у різних сферах життя, високу культуру у тому числі і правову, тому саме така дисципліна необхідна для будь-якої спеціальності, на будь-якому освітньому рівні. Також повинна бути і виховна функція, викладач, який викладає дану дисципліну, повинен максимально точно окреслювати головні аспекти з правової точки зору, а також намагатись прищепити повагу до законів держави, громадянином або мешканцем якої є студент. Адже правова культура передбачає поважне ставлення взагалі до законодавства в цілому світі.

Ми вважаємо, що особливість викладання даного предмету полягає у тому, що кожна спеціальність займає певну нішу у правовому полі. Виходячи із цього, викладач повинен подавати матеріал для тої чи іншої спеціальності, враховуючи її специфіку діяльності.

Пропонуємо розглянути загальне визначення правознавства як науки. Правознавство – це наука, яка вивчає право як систему соціальних та суспільних норм, також вивчає правові форми організації діяльності держави та політичної системи суспільства загалом [3].

Тобто, ця дисципліна носить суспільно-інформативний характер. Пропонуємо розглядати методику викладання права із урахуванням особливостей кожної спеціальності, для якої викладається така дисципліна. Наприклад, для спеціальності

053 «Психологія» доцільно було б основи права будувати із блоків медичного, цивільного та загальних правничих знань, для 073 «Менеджмент» основний акцент міг бути на блоці адміністративного, податкового та фінансового права, оскільки діяльність менеджера пов'язана із сферою управління, взаємодією із державними посадовими особами та органами та діяльністю у фінансовій сфері.

Наразі методика викладання права не була розглянута із позиції індивідуального підходу до викладання правознавства для окремої спеціальності. Пропонуємо звернути увагу на те, що кожна спеціальність має певні особливості, а отже викладач повинен враховувати специфіку курсу, для якого викладається дана дисципліна та максимально наповнювати лекційний та практичний матеріал блоками правничих дисциплін, які б відповідали діяльності фахівця обраної спеціальності у правовому полі.

Список використаних джерел

1. Рябовол Л. Т. *Методика навчання правознавства (правознавча дидактика) як наука: об'єкт, предмет, мета, завдання, функції, методологія* / Л. Т. Рябовол // *Педагогіка вищої та середньої школи*. – 2017. – Вип. 1. – С. 125-136. 2. Купчак М.Я., Повстин О.В., Гонтар З.Г. *Методика викладання правових дисциплін у вищих навчальних закладах ДСНС* // *Збірник наукових праць «Вісник ЛДУБЖД»*. – 2016. – Вип. 13. 3. *Довідник цікавих фактів та корисних знань*. – Режим доступу: <https://dovidka.biz.ua>.

Науковий керівник: кандидат політичних наук, доцент Р.М.Ключник

С. І. Ключка, Н. В. Старовойтенко

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СИСТЕМІ ОСВІТНІХ ВІДНОСИН ВИЩОЇ ШКОЛИ

Лише активна пізнавальна діяльність людини є умовою її успішного професійного становлення, розвитку її креативного потенціалу, набуття необхідних життєвих та виробничих вмінь та навичок. Свідома діяльність, за визначенням С.Рубінштейна, є форма буття та спосіб існування людини: «Наявність свідомості і дії є фундаментальна характеристика людського існування в світі». Тут діяльність – це практика [3, с.167]. За висловом А. Леонтьєва, діяльність – особлива цілісність. Вона містить різні компоненти: мотиви, мету, дії [2, с. 44].

Враховуючи психолого-педагогічний досвід, щодо питання діяльності в процесі формування особистісних якостей людини, ми акцентували увагу саме на інтерактивних технологіях навчання як рушійній силі формування творчої компетентної особистості. Оскільки, на думку І. Дичківської, головною функцією освіти є розвиток людини [1, с.4], то запроваджуючи вищезгадані технології в навчально-виховному процесі, ми намагались враховувати різноманітні варіанти, які виступають як причина і засіб розв'язання виробничих проблем.

В своїй роботі, під час викладання дисциплін «Педагогіка та психологія вищої школи», «Психологія», ми акцентували увагу на такі інтерактивні форми роботи, як «Сучасні принципи менеджменту освіти», «Комунікативні здібності викладача вищої школи», «Конкурс педагогічних ситуацій», «Ефективний викладач», «Який я організатор групового спілкування», «Педагогічна майстерність й підвищення рівня професіоналізму викладача» тощо. Так, у процесі реалізації завдань тематичного заняття «Психолого-педагогічні умови ефективності професійного діалогу» формуються такі складові креативної особистості: 1) усвідомлене, конструктивне відношення до впливу зовнішніх факторів на виробничі об'єкти та ризики, що оточують в реальному житті; 2) об'єм знань (технологічні процеси та антропогенні фактори, з якими реально стикаються в повсякденному житті); 3) розвиток індивідуальності –

вміння самостійно поглиблювати знання (рефлексія індивіда, як індикатор впливу зовнішніх факторів); 4) інтеграція інформації – аналіз і синтез інформації, що отримується з різних джерел, вироблення єдиної точки зору; 5) особистісний досвід в сфері заданої компетенції – досвід виявлення проблеми, співставлення з наявними знаннями, досвід теоретичного аналізу, раціональне оцінювання проблеми.

Однією з умов реалізації запропонованого алгоритму є наявність відомих для студентів даних, які сприяють створенню і розвитку ситуації, в процесі якої реалізується компетенція. Разом з тим, необхідно володіти інтелектуальними вміннями, навичками, застосовувати раціональні прийоми мисленнєвої діяльності в нових ситуаціях, що потребують творчого підходу. Необхідно використовувати способи, які сприяють пошуку потрібної інформації і прийняття рішення (вміння порівнювати, класифікувати). Такий підхід вимагає враховувати підбір відповідних методів.

Беручи активну участь у пропонуванних завданнях, студенти знаходили шляхи вирішення в педагогічних ситуаціях психологічного змісту, приймали рішення, брали на себе відповідальність за той чи інший випадок тощо. Інтерактивний процес вимагав від учасників максимальної віддачі енергії, мобілізації їх інтелектуальних здібностей, винахідливості, витримки, самостійності. Ми широко використовували бесіди на психолого-педагогічну тематику, які сприяли залученню молоді до вироблення відповідної поведінки в реальних умовах, оцінки та аналізу різноманітного характеру. Наприклад, пропонувалась наступна тематика бесід: «Новітні інформаційні технології в сучасному освітньому просторі», «Бар'єри професійно-педагогічного спілкування, їх причини та шляхи подолання», «Взаємини «викладач – студент» як чинник становлення і розвитку особистості майбутнього фахівця та їх оптимізація», «Конфлікти у взаєминах «студент – викладач», «Основні напрями реалізації виховних функцій у вищій школі» та ін.

Таким чином, впровадження інтерактивних технологій в навчально-виховний процес вищої школи забезпечує різнобічне висвітлення ситуації на основі підготовчої роботи (студенти попередньо опрацьовують добірки статей, або готують мікрориступ на певну тему, попередньо продумують управлінські ситуації та проєктують шляхи їх вирішення, тощо). В свою чергу діяльність студентів передбачала активну, самостійну роботу, що сприяло формуванню їх психолого-педагогічної обізнаності. Першочерговим завданням зазначеного підходу є формування креативних якостей в майбутніх фахівців, уміння вдало поєднувати здобуті теоретичні знання з відповідною практичною діяльністю. Оволодіння необхідним досвідом відбувається в тому випадку, коли студент самостійно в достатній мірі виявляє інтерес до знань і докладає відповідних зусиль, гармонійно поєднуючи теоретичний матеріал з вирішенням конкретних виробничих та життєвих завдань.

Список використаних джерел

1. Дичківська І. М. *Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб.* / І. М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2014. – 218 с. 2. Леонтьев А. Н. *Деятельность. Сознание. Личность* / А. Н. Леонтьев. – М.: Политиздат, 1975. – С. 44-46. 3. Рубинштейн С. Л. *Основы общей психологии: в 2 т.* / С. Л. Рубинштейн. – М.: Педагогика. – 1989. – Т. 1. – 488 с.

В. П. Ковальова, І.В.Посипайло, Т.В.Тихоновська

ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ ДО ЗАНЯТТЯ СПОРТИВНИМ ПРОГРАМУВАННЯМ

Багато ІТ-компаній шукають молодь, яка добре розуміється в алгоритмах, тому що це основа основ в програмуванні. Найбільше і найстаріше змагання зі спортивного програмування – Студентський командний чемпіонат світу, ІСРС. Його проводять вже 40 років – приблизно стільки ж, скільки існують персональні

комп'ютери. Його мета популяризувати спортивне програмування і мотивувати самих учасників на розвиток в цій галузі [1].

Спортивне програмування - дуже неоднозначна тема. Зі зростанням популярності цього виду спорту зростає і кількість думок стосовно користі змагання. Одні вважають, що досягнення в ньому - хороший показник таланту і умінь для промислової розробки, інші - що такий досвід приносить шкоду [2].

Розглянемо всі «за» та «проти» спортивного програмування.

Почнемо з того, що спортивне програмування – це змагання з програмування на швидкість, коректність, ефективність, це справжня битва людських інтелектів засобами комп'ютерної техніки. Як правило, змагання «спортсменів» - програмістів відрізняються від тих же, скажімо, шкільних олімпіад з програмування. Розробка повинна укладатися в певні часові рамки, і за успішне вирішення завдання програміст отримує певну кількість балів. Через це тут можна знайти як і плюси так і мінуси.

З одного боку, фактор швидкості і однотипності завдань заважає.

1. Код написаний олімпіадником може бути швидким, але люди, що будуть на нього дивитися, не розумітимуть що саме і де саме відбувається. Код повинен бути зрозумілим кожному.

2. Учасники вирішують завдання одного стилю і відповідно програють в вирішенні завдань іншого. Спортивне програмування – це механізм роботи з конкретним видом задач. Він дає знання глибоких алгоритмів і навичку швидко розпізнати де який алгоритм, але в промисловому програмуванні більшу частину часу непотрібно використовувати якісь складні алгоритми, адже більша частина проекту складається з примітивних конструкцій, які всі знають.

3. Також спортивні програмісти звикли захоплюватися і в майбутньому готові виконувати лише цікаві завдання, але в кожній роботі є задачі, де необхідно пройти певний шлях і зафіксувати результат. Не у всіх вистачає внутрішньої самоорганізації, для проходження невеликого проміжку рутинної роботи.

З іншого боку, змагання допомагають, тому що якісь навички отримуються під час участі в олімпіаді і їх можливо застосувати в промисловому програмуванні [3].

1. Студенти та школярі, що ще не створювали своїх проектів, вчать структурувати свій код. 2. Учасники вчать працювати в команді, розділяти обов'язки всередині групи. В промисловому програмуванні такі навички приходять з досвідом 2-4 роки. 3. Тренується вміння досягати результат в екстремальних умовах і це дуже схоже на життя, де часто доводиться вирішувати задачі певної складності. 4. Під час змагання доводиться писати багато коду і це формує техніку, стиль – ти завжди намагаєшся продумати свою програму. Це також допомагає в роботі – можна швидко якусь гіпотезу набравши код швидко і якщо ідея працює, оформити її згідно стандартів промислового програмування.

Точно можна сказати лише одне – потрібно займатися спортивним програмуванням, якщо це подобається. Потрібно сприймати змагання, як спосіб чудово провести час, познайомитися з цікавими людьми і так далі.

Чому треба заохочувати студентів до спортивного програмування?

Сучасний світ зростає і так швидко змінюється, що традиційні методи навчання, засновані головним чином на безпосередньому отриманні знань, все більше втрачають свою значимість. В мінливій реальності ми вже не в змозі передбачити, яка інформація знадобиться в майбутньому нашим сучасним студентам. Тому важливо заохочувати студентів до спортивного програмування і олімпіад загалом [3]. Тому що: 1) змагання, як засіб розвитку творчого і логічного мислення, вивчення нових алгоритмів; 2) олімпіада, як засіб освоєння майбутньої

професії і отримання досвіду роботи в команді; 3) спортивне програмування, як можливість доповнити резюме і ознайомитися з компаніями, що є лідерами на ринку праці; 4) змагання - чудова можливість познайомитися з новими людьми і відвідати цікаві міста.

Також, приємним бонусом спортивного програмування і олімпіад є не тільки сертифікати участі, а й подарунки, які спонукають вчитися і досягати кращих результатів.

Алгоритми потрібні для розробки чогось великого і нового. Таку систему, як пошук гугла, неможливо спроектувати за допомогою звичайних прийомів декомпозиції і патернів програмування. Не дивно тому, так як великі корпорації приділяють особливу увагу цим змаганням і самим учасникам [1].

Список використаних джерел

1.kameniar.lnu.edu.ua «ACM ICPC World Finals 2009». 2.habr.com «Помогают ли опыт и достижения в спортивном программировании в реальной жизни и работе, или мешают?» 3.lurkmore.to «Спортивное программирование».

Н. І. Ковальчук, С. М. Івах

ЕКСКУРСІЯ ЯК МЕТОД ФОРМУВАННЯ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ УЯВЛЕНЬ ПРО ПРОФЕСІЇ ДОРΟΣЛИХ

Питання вибору професії є надзвичайно важливим для кожної людини. Від того наскільки правильним буде цей вибір, без перебільшення, залежить її майбутнє та й майбутнє суспільства загалом. Адже зробити майбутнє нашого суспільства кращим під силу лише професіоналом, які творчо реалізуються кожен у своїй професії.

Загальновідомо, що початкову інформацію про трудову діяльність дорослих дитина засвоює ще в дошкільному віці. При цьому діти отримують певні знання про роль і значення кожної з професій у суспільстві. І тут надзвичайно важливим завданням педагогів та батьків на основі цих знань виховати у дітей вміння цінувати будь-яку працю, викликати інтерес до неї та її результатів, сформувати уявлення про суспільну значущість праці людей.

Зазначимо, що одним з поширених методів ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з працею дорослих є екскурсії, що є частиною освітньої роботи закладу дошкільної освіти. До її проведення вихователь повинен ретельно підготуватись: визначити мету екскурсії; попередньо ознайомитись з місцем її проведення і з тими людьми, чію працю діти спостерігатимуть; підготувати дітей до екскурсії; продумати подальшу роботу з ними.

Щоб забезпечити ефективність екскурсії, вихователь повинен зробити її емоційно насиченою, нетривалою та максимально пізнавальною. У процесі екскурсії потрібно надати дітям можливість вільно оглянути те, що їх цікавить, поставити дорослим запитання. При чому пізнавальний матеріал, отримуваний дітьми в її процесі, не повинен виходити за межі того, що діти безпосередньо спостерігають [1, с. 42].

Екскурсії, присвячені ознайомленню з працею дорослих, повинні носити якби допоміжний характер, засвоєння матеріалу повинно бути природним, мимовільним. Головне в екскурсії – емоційна обстановка, атмосфера доброзичливості і зацікавленості.

Екскурсія може проводитися тоді, коли дошкільники тільки починають знайомитися з якою-небудь професією, а також коли вони вже мають про неї певні уявлення, які уточнюються, поповнюються. Під час екскурсій можна кілька разів

спостерігати роботу однієї і тієї ж людини. Це дозволить ближче познайомитися з нею, потоваришувати, краще дізнатися про зміст його праці, його відношення до справи.

Можна також організувати декілька екскурсій для спостереження за працею різних людей однієї професії. Тоді у дітей формуватиметься уявлення про те, що є багато працьовитих хороших, умілих людей. Найправильніше поєднувати ці дві форми проведення екскурсій. Так, по темі «Про працю будівельників» вихователь може запланувати екскурсію до будинку, що будується. Діти приходячи кілька разів на будівництво, зможуть простежити, як будинок змінюється завдяки праці будівельників [2, с. 16].

Зазначимо, що вихователь повинен наперед продумати, який пізнавальний матеріал отримають діти під час екскурсії. Його не повинно бути багато, і він повинен бути цілеспрямованим, не відволікаючим від головного завдання, а така небезпека завжди є, оскільки спостерігач дитина.

Показником успішно здійсненої екскурсії можна вважати запитання дітей, які вони задають під час її проведення, а також появу після неї самостійних сюжетно-ролевих ігор на тему екскурсії.

Бажано, щоб при ознайомленні дошкільників з будь-якою професією вихователь знаходив конкретну людину, конкретний образ в художній літературі, образотворчому мистецтві, про яке можна було б розповісти їм.

Увага дошкільників звертається ще на одну важливу сторону відношення до праці, до обов'язків людини-трудівника – на його ініціативу, прагнення до творчості, до вдосконалення. Важливо, щоб у дітей формувалося уявлення про трудящу людину не тільки як про добросовісного виконавця, але і як про людину, здатну на творчість, вигадку. Таке відношення до праці подобається дітям, якщо вихователь зуміє доступно його показати.

Отже, формування узагальнених уявлень про значущість праці дорослих вимагає наявності у дітей перш за все чітких понять про те, що в кожному конкретному процесі досягається результат, що має точне призначення – задовольняти ту або іншу потребу. На основі конкретних уявлень про результативність окремих процесів праці можна формувати узагальнені уявлення про необхідність того або іншого виду діяльності людини певної професії. Саме тому ефективним методом ознайомлення дітей дошкільного віку з професіями дорослих вважаємо екскурсії.

Список використаних джерел

1. Артемова Л.В., Кудикіна В.П. *Ознайомлення дітей з працею дорослих*. Київ : Знання, 1995. 183 с. 2. Єременко В. *Щоб діти знали і шанували працю дорослих*. Дошкільне виховання. 2005. № 12. С. 15 – 17.

Н. А. Козьміна

ВПРАВИ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ В АУДІЮВАННІ

Навчання аудіюванню передбачає поступове формування рецептивних аудитивних навичок впізнавання і розуміння слів, словосполучень, лексичних одиниць різного рівня в словосполученнях, реченнях або текстах. Аудитивне вміння є розуміння зв'язного тексту. Для здійснення цієї мети розробляється та використовується цілий ряд аудитивних вправ, серед яких умовно можна виділити підготовчі та мовленнєві. Підготовчі вправи, або вправи першої підсистеми, за визначенням С.Ніколаєвої, формують мовленнєві навички аудіювання. [2] Вони направлені на подолання певних труднощів аудіювання і на первинне формування механізмів аудіювання. Це вправи на сприйняття і розпізнавання звуків, звукосполучень,

слів, словосполучень, інтонаційного малюнка фрази, граматичних форм слова з відповідними завданнями виділити окремі звуки, слова, словосполучення, граматичні форми, питальні або окличні речення, тощо. [3]

Серед підготовчих вправ важливими є вправи на розвиток механізму імовірного прогнозування. Прослухавши початок слів або словосполучень, закінчити їх, визначити тему аудіотексту за ключовими словами або заголовками, ось деякі із завдань на прогнозування. Такі механізми аудіювання як слух, пам'ять, артикулювання, прогнозування розвиваються саме завдяки базовим підготовчим вправам.

Слід зазначити, що поділ вправ на підготовчі та мовленнєві є умовним, оскільки аудіювання є єдиний, спонтанний процес, в ході якого формуються аудитивні навички, розвиваються аудитивні уміння та удосконалюються психофізіологічні механізми аудіювання. [2]

Мовленнєві вправи або вправи другої підсистеми забезпечують практику аудіювання на основі комплексного подолання аудитивних труднощів, розвивають мовленнєве уміння аудіювання. На цьому рівні відбувається смислове сприйняття цілого тексту в умовах, що наближаються до природного спілкування [1].

Мовленнєві вправи часто називають вправами власне аудіювання, умовно-комунікативними, що включають аудіювання на понадфразовому рівні, і комунікативними, які виконуються на рівні розгорнутого тексту [2]. В такі завдання входить наступне: прослухати і зрозуміти що мається на увазі, прослухати і дати свої варіанти розгортання подій, прослухати текст і відмітити ключову інформацію на мапі, дати назву тексту, розбити аудіотекст на змістові складові частини, записати основний зміст у вигляді ключових слів, встановити логічну послідовність подій, тощо.

Список використаних джерел

1.Тарнопольський О.Б. Методика навчання іношомовної мовленнєвої діяльності у вищому мовному закладі освіти: Навч. Посібник. – К.: Фірма «ІНКОС», 2006. 2.Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика/ Бігич О.Б., Бориско Н.Ф. та ін./за загальн. ред. С.Ю. Ніколаєвої.-К.: Ленвіт, 2013. – 590 с. 3.Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах: [підручник] / [Л. С. Панова, І.Б. Андрійко, С. В Тезікова та ін.]. – К. : ВЦ «Академія», 2010.

А. І. Колесник Н. М. Мирончук

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ З ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ ВИХОВАНOSTІ УЧНІВ

Сьогодні наша країна стоїть на шляху розбудови правової й демократичної держави, що актуалізує питання правового виховання підростаючого покоління. У працях відомих науковців, серед яких Н. Волкова, В. Головченко, В. Котюк, Р. Лівшиць, С. Легуша, Н. Оніщенко, П. Рабінович, О. Скакун, О. Татаринцева, Н. Ткачова, М. Фіцула, розглядаються різноманітні аспекти правового виховання.

Мета статті – з'ясування сутності поняття «правове виховання», розкриття особливостей роботи вчителя початкових класів з правового виховання учнів, формування рівня їх правової вихованості.

Як відмічає О. Татаринцева, у правовому вихованні повинні відобразитися сучасні дослідження різних суміжних наук, зокрема психології, педагогіки, етики, естетики [3, с. 145]. Схожої точки зору дотримується і Н. Ткачова, яка в правовому вихованні вбачає інтеграцію педагогіки і права [4, с. 278]. Згідно наукових поглядів Н. Волкової, правове виховання передбачає не тільки роботу вчителя з формування правової вихованості, але й діяльність сім'ї, громадських організацій щодо формування та розвитку правової свідомості та правомірної поведінки. З

цим погоджуються С. Легуша та О. Скакун, які, окрім цього, відмічають, що правове виховання має бути систематичним та послідовним [1, с. 15; 2, с. 342].

З метою виявлення стану правовиховної роботи вчителя початкової школи з учнями нами було проведено опитування учнів Бердичівської міської гуманітарної гімназії №2 за розробленою нами анкетною. На основі теоретичного дослідження було визначено компоненти правової вихованості учнів початкової школи, критерії (когнітивний, ціннісний і поведінковий) та показники її сформованості. Відповідно до визначених критеріїв та показників було визначено рівні правової вихованості учнів початкової школи: низький, середній, достатній та високий.

За результатами дослідження низький рівень правової вихованості виявлено у 50,1% учнів ЕГ та 44,4% учнів КГ. Середній рівень правової вихованості зафіксований у 31,7% учнів ЕГ та 30,6% учнів КГ. Зауважимо, що достатній рівень був виявлений у 19,9% учнів ЕГ та 14,7% учнів КГ. Слід звернути увагу, що високий рівень правової вихованості характерний для 3,5% учнів ЕГ та 5,1% учнів КГ.

З метою підвищення рівня правової вихованості школярів нами було розроблено модель діяльності вчителя початкових класів з правового виховання учнів.

Вважаємо, що у роботі з правового виховання молодших школярів учитель повинен керуватися принципами гуманізму, оптимальності, доступності та колегіальності.

Діяльність учителя з правового виховання учнів передбачає дотримання педагогічних умов: підвищення компетентності вчителя з питань правового виховання; врахування вікових особливостей учнів; використання нестандартних методів виховання; співпраця з батьками та громадськістю; здійснення контролю та оцінки ефективності правового виховання.

Під час здійснення правового виховання варто використовувати нестандартні методи виховання. На нашу думку, доцільним в умовах школи є проведення мултьфестивалю з правового виховання. У межах роботи вчителя з правового виховання нами було реалізовано проєктну роботу «Моє право», проведено дидактичну гру за темою «Подорож у країну Права», організовано екскурсію до міськрайонного суду, проведено правовий квест «У школі юних детективів», вікторину «Загадки Феміди», брейн-ринг «Мої права, моя відповідальність», а також виховний захід із використанням казкотерапії.

Рівень правової вихованості в учнів ЕГ після формувального етапу експерименту зріс, порівняно з відповідними показниками в КГ. Значно зросли показники високого (з 3,5% до 12,5%, при $p \leq 0,01$) та достатнього (з 14,7% до 43,7%, при $p \leq 0,01$) рівнів ЕГ, порівняно з КГ, де змін практично не відбулося. Достовірність отриманих результатів було перевірено за допомогою критерію кутового перетворення Фішера.

Отже, запропоновані форми та методи, а також педагогічні умови і принципи роботи вчителя з правового виховання молодших школярів виявилися ефективними.

Список використаних джерел

1. Легуша С. М. *Сутність, функції і механізм правового виховання курсантів вищих навчальних закладів МВС України*. : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / НАН України, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. Київ, 2002. – 19 с. 2. Скакун О. Ф. *Теорія держави і права: підруч.* / О. Ф. Скакун. – Х.: Консум, 2001. – 656 с. 3. Татаринцева Е. В. *Правовое воспитание: методология и методика* / Татаринцева Е. В. – Москва : Высш шк., 1990. – 176 с. 4. Хоптяна О. В. *Етнокультурний потенціал звичаїв та традицій українського народу у правовому вихованні підростаючого покоління* / О. В. Хоптяна // *Виховний потенціал українського народного мистецтва, фольклору, обрядовості та звичаїв у роботі навчально-виховних закладів* : [матеріали Всеук. наук.-метод. семінару 12 берез. 2008 р.] – Хмельницький: ХГПА, 2008. – С. 277-279.

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДОЛОГІЇ ПРОВЕДЕННЯ СЕСТРИНСЬКОЇ ПРАКТИКИ У АНГЛОМОВНИХ СТУДЕНТІВ

Вступ. Підвищені вимоги до підготовки фахівців-медиків з англomовною формою навчання, продиктовані сьогоденням, потребують оптимізації навчального процесу та впровадження нових інноваційних технологій і навчальних методик [1,2]. Реалізація підготовки фахівців-іноземців вимагає від викладача не тільки достатньої мовної підготовки, але й високого професіоналізму, педагогічних здібностей, ретельного технічного і методологічного забезпечення заняття. При цьому особлива увага приділяється самостійній роботі студентів і оволодінню ними необхідними практичними навичками [3].

Основна частина. Навчальна дисципліна «Сестринська практика» викладається студентам на 3 курсі відповідно навчальної програми для вищих медичних закладів освіти України III–IV рівнів акредитації та складається з трьох послідовних модулів з практики медичної сестри в умовах терапевтичного, хірургічного і педіатричного відділення.

На жаль, на кожен цикл відводиться тільки 10 аудиторних годин і 40 годин – для самостійної роботи студентів. Складність організації сестринської практики у англomовних студентів визначається існуючим мовним бар'єром між студентами та пацієнтами і медичними працівниками, а також обмеженою можливістю практичної роботи зі пацієнтами, що значно ускладнює самостійну роботу студентів та відпрацювання практичних навичок безпосередньо у відділеннях стаціонару.

На наш погляд, правильним та методично обґрунтованим є такий підхід, коли на практиці застосовується комбінація різних методик: теоретичний розбір теми заняття з показом навчальних відеофільмів, мультимедійних презентацій, обговорення алгоритмів дій з виконання медичних маніпуляцій та самостійна робота студентів у кабінеті практичних навичок під контролем викладача. Така методологія проведення сестринської практики дозволяє краще пояснити студентам найбільш важкі розділи матеріалу.

Ми вважаємо, що основною умовою якісної підготовки фахівців-медиків є максимальне зближення теоретичного аудиторного навчання, позааудиторної самостійної роботи з практикою професійної діяльності.

Важливими складовими частинами практичного заняття є: вхідний тестовий контроль, короткий брифінг за темою, демонстрація викладачем виконання практичних навичок, якими повинні оволодіти студенти. У якості заключного контролю знань студентам пропонується вирішити завдання, які моделюють різні клінічні ситуації. Добре зарекомендувала себе методика ділової гри з розбором конкретної ситуації, під час якої студенти виконують різні ролі - медичної сестри, лікаря, хворої дитини та батьків пацієнта.

Оскільки важливою ланкою в підготовці майбутнього лікаря і невід'ємною частиною сестринської практики є оволодіння студентами практичними навичками, тому велика увага на кафедрі приділяється самостійній роботі студентів у створеному кабінеті практичних навичок. Під керівництвом викладача студенти мають можливість самостійно відпрацьовувати практичні навички на різноманітних фантомах та медичних муляжах. Використання тренажерів при проведенні занять з дисципліни «Сестринська практика» створює умови для наочності і доступності навчання із відпрацювання практичних навичок, надає можливість здійснювати

об'єктивний контроль за їх виконанням, що у комплексі сприяє кращому засвоєнню навчального матеріалу.

Колективом кафедри підготовлені навчальні алгоритми виконання сестринських маніпуляцій на англійській мові, за допомогою яких студент може покроково («step-by-step») засвоїти ту чи іншу практичну навичку. Студенти-іноземці мають можливість власноруч виконувати певні сестринські маніпуляції, що значно підвищує їх зацікавленість і заохочує до вивчення дисципліни.

На наш погляд, найбільш перспективним напрямком в організації сестринської практики є створення в умовах медичної академії симуляційного центру з наявністю високотехнологічних симуляційних моделей, що дозволить студентам проходити тренінги з опанування практичними навичками медичної сестри.

Висновки. Розширення арсеналу засобів навчання за рахунок візуалізації під час брифінгу та створення стимуляційних центрів дозволять, на нашу думку, інтенсифікувати результативність практичної роботи англомовних студентів.

Список використаних джерел

1. Гантімурова Н.І. Професійна підготовка студентів-іноземців у медичних університетах України / Н. І. Гантімурова, Н. О. Федчишин, Ю. А. Рудяк // *Медична освіта*, 2019. - № 4. – С.5-9.
2. Раковська Л. О. Взаємозв'язок інновацій і традицій при викладанні клінічної дисципліни англомовним студентам-медикам: проблеми і шляхи вирішення / Л. О. Раковська // *Проблеми сучасної освіти: зб. наук.-метод. праць*. – Вип. 4. – Х.: ХНУ, 2013. – С. 154–159.
3. Щербатюк Н. Ю. Засвоєння студентами практичних навичок при вивченні педіатрії / Щербатюк, І. М. Горішний, І. Б. Чорномидз // *Медична освіта*. – 2019. - № 3. – С.35-38.

Т. В. Коршевнюк

ЕФЕКТИВНІ ПРАКТИКИ НАВЧАННЯ БІОЛОГІЇ УЧНІВ: ДИДАКТИЧНА ГРА

Трансформація мети загальної середньої освіти на засадах дитиноцентризму детермінує використання практик навчання, що забезпечують особистісний розвиток і формування компетентностей учнів. Однією з ефективних практик виступає дидактична гра, яку вітчизняні й зарубіжні вчені визначають і методом, і способом, і засобом, і формою навчання [2, 3]. Така багатофункціональність дидактичних ігор робить їх інструментом для розв'язання комплексу завдань біологічної освіти: формування якостей, необхідних для досягнення життєвого успіху (наприклад, рефлексії, перцепції, наполегливості, інтелектуальної гнучкості, толерантності); забезпечення трансформації і синтезу біологічних знань учнів, застосування їх для розв'язання різнотипних завдань; аналіз, оцінка і корегування рішень, що приймаються у навчальних і позанавчальних ситуаціях; ліквідація суб'єктивної тривожності учнів за можливі помилки, спонукання до самовдосконалення; підвищення інтересу учнів до навчальних занять з біології і модельованих аспектів дійсності; концентрування уваги здобувачів профільної біологічної освіти на конкретних професійних проблемах і задачах, умовно виокремлених з проблем реальної професійної діяльності. Українськими вченими створено методичні рекомендації щодо використання ігрової діяльності в освітньому процесі з біології в основній школі [1].

Прикладом використання дидактичної гри у старшій школі слугує розроблене нами заняття у форматі прес-конференції «Проблеми і перспективи використання біотехнологій». Проведенню цієї імітаційної гри передують підготовчий етап: за два тижні до неї учням пропонуються проблеми, обговорення яких відбуватиметься в

межах гри. На основі власних інтересів старшокласники утворюють групи фахівців, стаючи біотехнологами, журналістами, промисловцями, екологами, представниками бізнесу і громадських організацій. Кожний представник груп отримує певну частину спільного завдання, яку йому необхідно виконати і представити на обговорення всій групі. Наступний крок роботи кожної групи – обмін інформацією, відібраної її учасниками, визначення форми структурування (схема, граф, таблиця тощо) і представлення (комп'ютерна презентація, виготовлення роздаткового матеріалу, моделі тощо) узагальненої інформації. Учні здійснюють групову взаємодію: обговорюють конкретні питання, виділяють головне, інтегрують відомості, приймають спільні рішення, створюють «продукт», який будуть представляти на прес-конференції. Так, журналісти готують запитання для кожної групи спеціалістів, що відображають профіль та інтереси певного видання. При цьому важливо зорієнтувати представників цієї групи на різноманітність типів запитань (прості, уточнюючі, оцінні, практичні, творчі, запитання-інтерпретації). Представники громадських організацій добирають інформацію псевдонаукового і футурологічного змісту, що суперечать тезам фахівців, провокує зіткнення точок зору.

На прес-конференції, що проводиться у межах заняття, відбувається публічний виступ груп, виголошення запитань журналістами, виступи представників громадськості, пояснення суперечливих фактів біотехнологами, екологами і представниками інших груп спеціалістів. Завершується таке заняття взаємооцінюванням і самооцінюванням діяльності учасниками груп.

Заняття подібного формату наділені розвивальними потенціалом, оскільки у процесі підготовки і проведення прес-конференції в учнів розвивається індивідуальна пізнавальна активність, відбувається самоорганізація і самовизначення. Тому оцінювання результатів таких занять не обмежується констатацією суто предметних результатів: береться до уваги, в якій мірі групам вдалося використати наданий їм час і сферу діяльності для розкриття своїх пізнавальних можливостей та особистісних якостей. З цією метою за підсумками прес-конференції учасникам дискусії пропонується написати есе, в якому необхідно відобразити відповіді на запитання: «Що нового Ви дізналися?», «Які запитання викликали у Вас найбільший інтерес?», «Які запитання, на Вашу думку, залишилися нерозкритими?». А також провести рефлексивний аналіз своєї діяльності й діяльності учасників прес-конференції.

У процесі підготовки і проведення дидактичних ігор відбувається становлення особистісної позиції учнів щодо змісту навчального матеріалу і діяльності з його вивчення, розвиток проектно-дослідницьких і комунікативних умінь, вдосконалення навичок екстраполяції набутих знань і вмінь у різні сфери життя. Старшокласникам надається можливість спробувати себе у різних ролях, приймати рішення і відповідно до них діяти, бути учасником і/або організатором групової взаємодії, критично ставитись не лише до своєї діяльності, але й до роботи інших. Такий підхід сприяє самоідентифікації учнів, їхній самореалізації у невеликому колективі, а також набуттю важливого атрибуту компетентностей – досвіду, що включає не лише різні дії, але й осмислення їх, рефлексію.

Список використаних джерел

І. Матяш Н. Ю., Коршевнюк Т. В., Рибалко Л. М., Козленко О. Г. Навчання біології учнів основної школи : методичний посібник. Київ : КОНВІ ПРИНТ, 2019. 208 с. 2. Щербань П. М. Становлення ігрових технологій як інноваційної форми навчання. Педагогічні науки. 2014. Вип. 60. С. 102–108. 3. Kaszkowiak Natalia. Games as teaching method. Cometa Research. April 5, 2017. Mode of access: URL: <http://cometaresearch.org/educationvet/didactic-games-as-teaching-method/>.

ЕЛЕМЕНТИ ІСТОРИЗМУ В КУРСІ МАТЕМАТИКИ

Математика є основою вивчення фізики, хімії, астрономії, загально-технічних спеціальних дисциплін, мовою техніки. Математичне моделювання широко використовується для розв'язування практичних задач різних галузей науки, економіки і виробництва.

Знання історії предмету збагачує історичну пам'ять, духовну культуру студентів. Практичний досвід багатьох викладачів свідчить, що введення елементів історії в доступній для дітей формі позитивно впливає на розвиток пізнавального інтересу, на підвищене зацікавлення математикою і до читання додаткової математичної літератури

Так, наприклад, давньокитайський мислитель Конфуцій писав: «Вивчай минуле, будеш знати про сьогоднішнє»

Говорячи про заняття математики, було б доречним починати кожен нову тему з короткого екскурсу студентів в її історію. Бажано відводити на це максимум 5-10 хвилин, не відхиляючись від теми заняття, тим самим роблячи вступ цікавим і пізнавальним.

З вище перерахованих функцій історизму впливають окремі педагогічні завдання, що мають бути розв'язаними в процесі навчання математики: 1) підвищення інтересу до вивчення математики, поглиблене вивчення фактичного матеріалу, свідоміше його засвоєння; 2) розширення розумового кругозору, формування загальної культури, усвідомлення глибокого взаємозв'язку математики з іншими науками, джерел походження та практичного застосування окремих її розділів; 3) розуміння єдності окремих її розділів, логічний взаємозв'язок між ними, труднощі визрівання окремих понять, методів, засобів; 4) формування наукового, критичного мислення, широкого погляду на математику; ознайомлення із закономірностями її розвитку; 5) у біографіях учених-математиків є чимало зв'язків втілення високих моральних людських якостей. Це природний засіб морального виховання.

В процесі навчання математиці розрізняють такі види історико-математичного матеріалу: 1) пізодичний екскурс в історію математики, походження терміну, посилення на першовідкривача формули, теореми або методу; 2) більш тривала бесіда або розповідь; 3) огляд життя і творчості окремих видатних математиків; 4) аналіз математичних результатів отриманих в певну епоху або тих, що відносяться до розвитку певних математичних теорій; 5) узагальнення і систематизація знань студентів з допомогою поглибленого історичного огляду, в якому аналізується розвиток тієї чи іншої змістової лінії шкільного курсу (числової, функціональної, лінії рівнянь і нерівностей тощо).

При введенні елементів історизму в курс математики необхідно дотримуватись наступних положень: 1) формувати в учнів діалектику матеріалістичного розуміння умов і причин зародження математики як науки; 2) історію математики необхідно використовувати для розкриття логіки її розвитку; 3) використання історизму у навчанні математиці дає можливість для створення проблемних ситуацій; 4) історизм слід застосовувати для виховання учнів патріотизму, національної гідності в досягненні вітчизняної математики та інтернаціоналізму; 5) введення історико-математичного матеріалу необхідне в органічній єдності зі змістом матеріалу, що вивчається.

Методичні особливості введення елементів історизму: 1) перед вивченням нової теми—з метою мотивації або підвищення інтересу до її вивчення; 2) у процесі

вивчення теми – як засіб активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів; 3) після вивчення і закріплення теми – з метою узагальнення та систематизації вивченого матеріалу; 4) у процесі вивчення теми – реалізація виховної мети уроку.

Цілком справедливо відзначав В.О.Сухомлинський: «Найстрашніше лихо для школи, **лихо** для суспільства, якщо молодій людині не хочеться знати».

Список використаних джерел

1. Волкова Н.П. Педагогіка: посібник / Н.П. Волкова. – К.: Академія, 2003. – 576 с. 2. Глейзер Г.Н. История математики в средней школе. Пособие для учителей / Г.Н. Глейзер. – М.: Просвещение, 1964. – 376 с. 3. Гнеденко Б.В. Про бесіди з історії науки на уроках математики / Б.В. Гнеденко // Рад. Школа, 1951. - №8. 4. Груденов Я.И. Психолого-дидактические основы методики обучения математике / Я.И. Груденов – М.: Педагогика, 1987. – 160 с. 5. Стройк Д. Коротка історія математики / Д. Стройк. – К.: Рад. школа, 1960. – 350 с.

О. П. Ксендзенко, С. І. Терещук

ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИКИ В УМОВАХ STEM-ОСВІТИ

Сучасний світ перебуває у стані стрімкого розвитку. Це зміни, які зумовлені переходом до нового етапу становлення інформаційного суспільства. В зв'язку з цим у професійній педагогічній діяльності зростає роль особистих якостей, якими повинні володіти вчителі фізики у новому освітньому процесі, а саме: здатність аналізувати дійсність, передбачати назріваючі зміни, тобто мислити і діяти в такому ж інноваційному режимі. Такі якості повинні формуватися в процесі професійної підготовки майбутнього учителя фізики для вищих навчальних закладів, а також в процесі його професійної діяльності. На сам перед повинна бути організація його багатостороннього розвитку якостей в його освітній особистості.

У статті розглядаються основні складові цифрової компетентності, які повинні характеризувати майбутніх учителів фізики в умовах STEM-освіти. Вивчено різні підходи, які неодноразово досліджувались в працях В. Базурін, В. Веббер, Н. Гнедко, Р. Гуревич, А. Гуржій, М. Кадемія, М. Керні, А. Коломієць, В. Лапінський, В. Сергієнко, Т. Хеде, І. Шахіна, М. Мартинюка, М. Бубнова, М. Кохлер, П. Мішра, О. Пеньковець, О. Семеніхіна, О. Скафа, О. Спирін, О. Тутова.

На основі аналізу наукової літератури нами визначено, що поряд із поняттям «компетентність» наразі використовується поняття «компетенція», яка трактується, як засвідчена в установленому законом порядку здатність особи використовувати знання, навички, особисті здібності та досвід у робочих та навчальних ситуаціях, а також у професійному та особистому розвитку [136]. В основі базових компетенцій майбутнього учителя фізики лежать компетенції функціональні, які є сукупністю характеристик конкретної діяльності. Однією із найбільш важливих функціональних компетенцій учителя фізики є експериментаторська компетентність. Вона включає знання про види навчального експерименту, будову пристроїв, методику постановки дослідів, техніку проведення експерименту, навички користування вимірювальними приладами та техніку безпеки при роботі з ними, уміння опрацювати експериментальні дані, самостійно добирати прилади і об'єкти для навчальних експериментів. До функціональних компетенцій також можна віднести розв'язування задач, планування діяльності учителя фізики, методика викладання певної теми [205].

На основі ґрунтовного аналізу різних наукових праць розвиток ІКТ обумовив «якісні зміни інформаційного середовища, що оточує індивіда, що у свою чергу

викликало ланцюг якісних змін у всіх сферах його існування. Стосовно сфери освіти ці зміни класифікуються, як зміна основної парадигми: якщо раніше для того, щоб навчатися викладач був головним джерелом професійної інформації, що зумовлювало репродуктивну методику навчання як провідну, то тепер студент зустрічається з безліччю доступних джерел. Функція викладача стає іншою: він повинен навчити студента орієнтуватися в інформаційному середовищі, розвинути його творчі та інтелектуальні здібності, у тому числі здібності до самоосвіти» [180].

Під сучасними ІКТ розуміють сукупність методів і технічних засобів для збирання, створення, організації, зберігання, опрацювання, передавання, подання і використання інформації. Нині з упевненістю можна сказати, що сучасність ставить перед системою освіти низку завдань, що пов'язані з виробленням педагогічної стратегії в умовах масової комп'ютеризації та інформатизації всіх сфер життя людини [130], серед яких – формування інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх учителів фізики.

Також виділяється, що ІКТ-компетентність може відображати: здатність розробляти інноваційні методи використання техніки для активізації пізнавальної діяльності майбутніх учителів фізики; уміння та навички використовувати комп'ютерну техніку і програмне забезпечення, різні дидактичні матеріали, електронні педагогічні програмні засоби, веб-ресурси, управлінський інструментарій, посібники, довідники, тощо; уміння розробляти навчальні посібники і заняття з використанням ІКТ; використовувати ІКТ для створення знань і здобуття навичок критичного мислення у здобувачів знань, підтримувати безперервне рефлексивне навчання та створювати спільноти знань.

На нашу думку ІКТ-компетентність стоїть на одному рівні з цифровою грамотністю, а в подальшому цифровою компетенцією, які не можуть бути без використання умов STEM-освіти.

STEM-освіта спрямована на формування навиків адаптації до тих змін, що відбуваються у технологіях та науці, і які стануть ключовими для подальшого навчання та працевлаштування. Концепція нової української школи, яка зараз набуває широкого впровадження, передбачає, щоб майбутні учителі фізики в процесі навчання повинні оволодіти рядом компетентностей, зокрема, інформаційно-цифровою або цифровою [1]. Визначення ключових векторів для формування інформаційно-цифрової компетентності вчителя та учнів у процесі впровадження STEM-технологій є актуальною нині проблемою.

На відміну від класичної, в нашому розумінні, освіти, за STEM-освітою майбутні учителя фізики отримують набагато більше автономності. На процес навчання набагато менше впливають стосунки, що склалися між учнем та вчителем, що дає можливість більш об'єктивно оцінювати прогрес.

Мета нашого проєкту полягає у професійній підготовці майбутніх учителів фізики вищих педагогічних навчальних закладів. А головною метою повинно бути формування цифрової компетентності майбутніх учителів фізики в умовах STEM-освіти під час виконання лабораторних робіт з курсу загальної фізики.

Для досягнення поставленої мети та вирішення завдань будемо використовувати теоретичні та емпіричні методи дослідження, які повинні полягати у наступних складових: 1) аналізувати психолого-педагогічні, науково-методичні дослідження, навчальні програми, підручники, навчальні посібники, нормативні документи у галузі освіти з проблеми організації навчання фізики студентів вищих педагогічних навчальних закладів; 2) розуміти основні напрями створення умов для організації результативного навчально-виховного процесу з фізики; 3) виділяти

проблеми компетентнісно-орієнтованої освіти з урахуванням низки законів та урядових постанов, які є основою для розробки та впровадження сучасного змісту освіти; 4) виявляти понятійний апарат дослідження, встановлення його концептуальних положень і висновків; 5) синтезувати навчальну та методичну літературу та інформаційні ресурси, котрі стануть основою для створення дидактичної моделі формування методичної компетентності студентів вищих педагогічних навчальних закладів; 6) моделювати обґрунтовану функціональну моделі формування цифрової компетентності майбутнього вчителя фізики; 7) спостереження навчального процесу з фізики та методики навчання фізики з метою визначення його закономірностей та методичних особливостей, шляхів і способів переходу до результативного навчання на основі управління процесами професійного становлення; 8) методи математичної статистики на етапі обробки результатів комплексного педагогічного експерименту та оцінювання педагогічної доцільності посібників та підручників з методики навчання фізики для основної та старшої школи.

Після експерименту ми очікуємо що майбутні учителі фізики повинні володіти цифровими компетенціями в умовах STEM-освіти, які полягають у наступному: 1) володіти технологіями створення електронних посібників і відеолекцій; 2) знаходити, структурувати інформацію для створення електронних освітніх ресурсів (ЕОР); 3) вміння орієнтуватися в інструментальних засобах по створенню електронних освітніх ресурсів (ЕОР); 4) знати принципи складання тестових завдань (інтерактивні тести і кросворди); 5) уміти складати різні види цифрових освітніх ресурсів; 6) спроможним розрізняти основні види цифрових освітніх ресурсів і використовувати їх на відповідних етапах учбових занять. Робота з колекцією цифрових освітніх ресурсів; 7) проєктувати учбові заняття з використанням цифрових освітніх ресурсів; 8) використовувати цифрові освітні ресурси на відповідних етапах навчального процесу для підвищення його ефективності; 9) уміти проєктувати учбові заняття з використанням цифрових засобів.

Список використаних джерел

1. Агафонова Н. В. Конституційна реформа в Україні: поняття, інституційний механізм та забезпечення ефективності : дис. на здобуття наук. ступеня докт. юр. наук : спец. 12.00.02. К., 2017. С. 40.

Л. В. Кузьміна, Д. В. Борисенко

РОЗВИТОК ФУНКЦІОНАЛЬНОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ-АГРАРІЇВ НА ПРИКЛАДІ ВИКЛАДАННЯ НАРИСНОЇ ГЕОМЕТРІЇ ТА ГРАФІКИ

Сучасна спрямованість освіти орієнтує навчальний процес на отримання перш за все знань, набуття відповідного фаху, розвитку і саморозвитку особистості, яка відкрита для всього нового, робить особистий вибір у різних ситуаціях і несе за цей вибір повну і свідому відповідальність.

Нарисна геометрія та інженерна графіка – одна із дисциплін, що становить основу інженерної освіти. Вона вивчає графічні методи зображення просторових форм на площині, викликаючи посилену роботу просторового мислення та уяви, формує інженерний стиль мислення. Методика викладання навчального матеріалу побудована таким чином, що відповідає умовам очного, заочно- дистанційного навчання та спрямована на самостійне вивчення дисципліни студентами інженерних спеціальностей.

Результатом вивчення є: 1) ознайомлення з методами побудови зображень

просторових форм на площині і уміння розробляти кресленики; 2) розроблення здібностей відтворення просторового виду, уявне відтворення просторової форми лінійних та нелінійних об'єктів в усіх його деталях по його плоскому кресленню, тобто навчає читати кресленики; 3) засвоєння основних державних стандартів, які використовують під час виконання креслеників; 4) набуття навичок з виконання проєктно-конструкторської документації, зокрема з використанням комп'ютерної техніки; 5) придбання навичок рішення просторових задач як метричних так позиційних) на плоскому кресленні.

Висновки вивчення нарисної геометрії становлять основу виконання технічних креслень, забезпечують їх виразність і точність, роблять зрозумілою і універсальною мову креслення для спеціалістів усіх країн. Головними напрямками в геометрії є аналітична і диференціальна, проєктивна і алгебраїчна, багатовимірні, що сприяє розвитку функціонального мислення, формує уміння і навички у певній системі, сприяє активізації розумової діяльності. Це система достовірних знань про закони графічного зображення просторових форм на площині, дослідження на їх взаємне положення і визначення різних метричних величин засобами графічних зображень.

Побудова і читання креслень, ескізів, технічних рисунків і схем, які є графічними засобами фіксування, збереження та передавання технічної інформації в процесі її розробки і реалізації. Це система тісного зв'язку з життям, де необхідна практика втілення інженерних ідей на підприємствах, різних галузях виробництва, функціональної залежності, яка пронизує весь зміст навчальної дисципліни.

З позиції геометрії багато того, що оточує нас, є лінії та поверхні простих і складних форм, які використовують у різних галузях техніки і будівництва. Вони можуть бути задані рівнянням в системі координат, утворитися в результаті перетину двох поверхонь, відповідати певним залежностям. Поверхні, як об'єкт інженерного дослідження, сукупність умов, що задають поверхню в просторі, тобто визначник складається з двох частин: 1) геометричної, в якій задаються постійні елементи і величини як власні, так не власні, та 2) алгоритмічної, що вказує на характер і послідовність операцій по переходу від постійних елементів і величин до змінних елементів поверхні.

Це система практики в цілях оживлення викладання і підвищення зацікавленості у вигляді повідомлень з історії науки, ознайомлення студентів з біографіями та результатами праці багатьох вчених різних країн, які відіграли значну роль у розвитку нарисної та інженерної графіки, як науки. Італійський вчений Леон Баттіст Альберті (1404- 1472), італійський вчений, інженер і художник Леонардо да Вінчі (1452-1519), англійський математик Тейлор (1685-1731), французький геометр і інженер Гаспар Монж (1746- 1818), який вперше дав систематичний виклад зображення просторових форм.

У контексті сучасної парадигми навчання домінує серед інших видів освітньої діяльності студентів та дозволяє розглядати знання, як об'єкт власної діяльності студента. У кожного всередині – надзвичайна мудрість і відповіді на головні питання. Сьогодні студенти відкривають в собі і розвивають ті здібності, які є важливими і необхідними для даного часу. Нарисна геометрія та графіка допомагає досягти поставлених цілей.

Знання-найважливіша ланка в системі навчання. Процес навчання, у якого є ціль-це міра розширити свої можливості та кругозір, можливість бути спроможним, легко адаптуватись до розв'язання будь-яких завдань, замислюватись

над власним майбутнім крізь призму цілей та суспільно значущих планів життєвого шляху, самостійно шукати нові знання та їх практичне застосування. Усвідомити – це здібність використати ці знання, реалізувати, зосередитися на бажаному результаті та зусиллях по його досягненню. Це праця функціонального мислення і зосередженої уваги на розв'язання основних задач, це ідея функціональної залежності, яка пронизує весь зміст навчальної дисципліни, розширює пізнавальний кругозір, формує комунікативні та аналітичні уміння в процесі вивчення дисципліни, стимулює свідоме, вільне самостійне читання у майбутніх професіоналів у різних галузях, ініціювання критичного мислення, креативності, відповідальності.

Включення навчальної дисципліни « Нарисна , інженерна та комп'ютерна графіка» у педагогічний процес сучасного аграрно – економічного університету створює умови для професійно – особистісного становлення майбутнього інженера з високим інтелектуальним мисленням, є продуктивним способом досягнення просторово- часових і сутнісних вимірів життя, стимулює науковий та індивідуальний розвиток функціонального мислення для пошуку перспективи і проєктів.

Список використаних джерел

1. Закон України: «Про вищу освіту» від 01.07.2014. № 1556-VII. 2. Михайленко В.Є., Ванін В.В., Ковальов С.М. *Інженерна та комп'ютерна графіка: підручник/ за ред. В.Є. Михайленко.* – К.: Каравела, 2015.- 288 с. 3. Педагогіка вищої школи: Навч. посіб./ за ред. З.Н. Курленд. - К.: Знання, 2007.

H. S. Lotfi Ghahrodi

LEADING CONCEPTS OF BILINGUAL SCHOOL EDUCATION

Reviewing the conceptual approaches to multicultural education students in several countries of the world (US, Australia, the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, Germany, Japan, China etc.), gives grounds to characterize the specified field of educational activity as such, which has some features in each individual country. However, in the context of globalization, it is marked by common trends in development, namely: increasing the openness and sensitivity of school multicultural education to the needs of both the immediate and the broader social environment through intensive trans-state and transcontinental exchange of information and pedagogical experience. Enhancing the international coherence of pedagogical practices in the field of multicultural education of students, in particular as regards providing students with thorough cultural knowledge and skills of intercultural and interpersonal communication, intercultural dialogue, and education of tolerant and other cultures, as a consequence, school multicultural youth education in most developed countries of the world is enriched by universal values and humanistic content. The concept of multicultural education was proposed by Professor Banks back in 1981, since then it has gained popularity around the world. The scientist examines four models of the content of national education and corresponding paradigms of multicultural education for students [1]:

Model «A». Most courses in modern American schools reflect teaching material from the perspective of English or American researchers only.

Model «B» provides a multicultural approach to the process of reforming the content of learning. In this model, the basic content of education, which is Anglo-American, supplemented by courses in the history and culture of African Americans, Mexican Americans, and special topics and lessons on different ethnic groups.

Model «C» is the most promising in Prof. Banks' opinion because, in the course of the study, constructed according to this model, students study history and social events from the point of view of different ethnic groups. The study of any historical period is not limited to considering it from the standpoint of Anglo-American historians and writers. On the contrary to other models, most students are introduced to different views on the events of American and world history.

Model «D» is considered the ultimate goal by Prof. Banks in reforming the content of education. Schoolchildren study the history and current events from a multinational perspective from the standpoint of ethnic groups inhabiting other countries. Model D creates great opportunities for combining multicultural education with the global. Because Americans are part of the world community, Banks says, young people need to learn to be effective members. This is unlikely to happen if we continue to study history and modernity, based only on the perspectives inherent in ethnic cultures within the American nation.

According to Prof. Banks, multicultural education achieves its goals by promoting and respecting the principle of diversity. Ethnic content should be integrated into all school disciplines throughout the years of study. Ethnic diversity must be taken into account at all times in school activities. To create an atmosphere imbued with the spirit of pluralism, it is necessary that students have access to materials that contain objective information on the history and culture of the ethnic groups that inhabit the country. It is also important that ethnic pluralism is reflected not only in the learning process, but also in extra-curricular activities, in the design of classrooms, and even in the organization of school breakfasts.

Students' ethnic identification requires constant attention on the part of teachers in the course of the educational process and is the basis for the development of the next level of identification - national identification. According to the scientist, the national identity of a person requires an understanding of democratic ideals and devotion to them. First of all, it is about human dignity, justice, equality. Emphasis is placed on becoming full and active members of a democratic society. A strong sense of national identity is a significant factor in the development of its global identity. Developing a global identity enables students to see how they, as a nation, adapt to the global community. This helps students better understand that the actions of a nation must be viewed not only nationally but also internationally. Children who have a strong sense of ethnic and national identity will have the prospect of development and global identity, which in turn will enable them to become better citizens of the world community. From this point of view, the scientist points out, it is important to understand that the sense of identity is a hierarchical concept, that is, curriculum and the content of learning must first be acknowledged as the need of ethnic identity, then move on to the recognition of national and, finally, global identities. The development of each subsequent identity depends on the development of the previous one. It is also important that each individual identity is not static but performs as undergoing constant development. Therefore, all types of identities should be implemented into the curriculum. Paul Gorski emphasizes that the main purpose of multicultural education is to improve society, eliminate the phenomena of oppression and social injustice, and it is necessary to start putting this goal into perspective from the very beginning a student steps into a school [3].

In European countries such as Great Britain and especially Germany, the conceptual framework of intercultural (multicultural) pedagogy (education, training) has been actively developed since the late 1980s. At that time, multicultural education was developing mainly in the field of «pedagogy for foreigners» (Auslanderpedagogik), aimed

at reintegration of children of foreign origin in their home country after the expiration of their stay. The situation that caused the change of traditional mono-national cultural and educational policy, who came to work in these countries for a limited period, did not return home and chose them to be their permanent residence. Subsequently, their families joined them, establishing new family ties on the territory of the country, which led to an increase in the proportion of immigrant children in such countries' schools and preschools. The concept of intercultural pedagogy (Essinger, 1991) contained, first of all, proposals for reforming school education, in particular schools and classes with integrated teaching of local native children and migrant children. This concept is aimed, firstly, at revitalizing the continuous interethnic communication of citizens within the united country and, secondly focused on school children as the main target group. This shift from the policy of assimilation considering the principles of multiculturalism in foreign pedagogy which was caused by a «civilizational shift», resulted in the «strange» and «strangers» stage becoming more and more perceived not as «something that annoys and requires assimilation, but as a chance for mutual socio-cultural support groups of the population [2].

We have also relied on classic learning concepts that have been time-tested and successfully implemented in many countries around the world. Let's look at them with more details.

The authors of the concept of didactic encyclopedism Ja. A. Comenius and his followers (D. Milton, I.B. Basedov and others) saw the main purpose of teaching in transferring to the students the maximum amount of knowledge and life experience. According to this concept, the content and depth of understanding of a particular reality fragment are proportional to the amount of learning all the material studied. Such a system of learning is overloaded with information, requires an intensive search for intensive teaching methods and a great deal of independent work of students.

The result of mastering the subject matter should be planned as part of a holistic system of knowledge, skills and competences. An urgent problem is the creation of training programs that would allow students to master such activities that give a broad orientation in the system of subject-object relations. The implementation of this task requires a different approach to subject learning (not as a closed set of separate subjects), isolation and modelling of activities through which the student's active attitude to the world is carried out. Specific knowledge (their system) thus serves not as an end goal, but as a means of knowing and transforming reality. This requires the construction of subject-based learning in an integrated type, which helps to form a coherent scientific picture of the world, which does not limit the angle of view, and allows the individual to choose «basic» knowledge from different sciences, focusing on their own experience. In order to ensure an integrative approach in the formation of scientific concepts, it is most necessary to implement cross-curricular links in the process of forming end-to-end professional concepts, which allows to better absorb the theoretical provisions of a certain field of knowledge and to consolidate the previously obtained concepts by integrating them into a new system.

References

1. Banks, J.A.: *Multicultural Education*. // In: *The International Encyclopedia of Education: Research and Studies*/ed.-in-chief: Torsten Husen. led. v.6. M-O. Oxford [u.a.]: Pergamon Pr., 1985, pp. 3340-3442.
2. Essinger, H.: *Inerkulturelle Erziehung in multikulturellen Gesellschaften*. In: Marburger, H. (Hg.): *Schule in der multikulturellen Gesellschaft: Ziele, Aufgaben und Wege interkultureller Erziehung*. Frankfurt/M: Verlag für interkultureller Kommunikation, 1991. - 223 S.
3. Gorski P. *Multicultural Education Hightlights* [Электронный ресурс] / *Multicultural Pavilion*. - Режим доступа: <http://www.edchange.org/multicultural/>.

ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

*Безграмотними в XXI столітті будуть не ті,
хто не вміє читати і писати, а ті,
хто не вміє вчитися, розучуватися і переучуватися*
Елвін Тоффлер

Велике значення при вивченні навчального матеріалу і проблематики курсів за вибором має самостійна робота студентів, що є однією з форм навчально-дослідницької діяльності. Вона ґрунтується на вивченні навчальної, наукової, науково-популярної літератури, публікацій у газетах, наукових журналах, та фахових виданнях, архівних, музейних матеріалів.

Давньогрецький філософ Сократ першим виявив закономірність того, що дослідницький спосіб пізнання відповідає природі мислення людини. На межі 50-60 років XIX ст. ідею дослідження підтримав відомий лікар та педагог М. Пирогов. Видатний педагог К. Ушинський неодноразово повторював, що навчання має завжди надавати молодій людині можливість діяльності, яка відповідає її силам, і допомагати тільки там, де в неї не вистачає сил, поступово послаблюючи цю допомогу з віком особи, що навчається [2].

Ми твердо переконані в тому, що тільки ті знання стають переконанням студентів, які ними самостійно передумані і пережиті. Саме тому в своїй роботі ми використовуємо різні методи самостійного опрацювання студентами навчального матеріалу: робота з книгами, довідниками, опорними конспектами, робота з використанням аудіо-візуальних засобів навчання (наприклад, відео сюжетами, кінофільмами, презентаційними програмами). У процесі навчання застосовуємо різні види самостійної роботи студентів, за допомогою яких вони самостійно одержують знання, уміння та навички [1].

Завдання для самостійної роботи намагаємося створювати таким чином, щоб вони були не репродуктивного рівня, а стандартизованого, частково-пошукового (евристичного), для студентів з високим рівнем знань – творчого, пошукового, дослідницького характеру.

Виконання частково-пошукових завдань відбувається в процесі розв'язування тієї чи іншої навчальної проблеми на занятті. Студенти можуть самостійно шукати відповідь на запитання не лише під час проведення експерименту чи письмового розв'язування задачі, а й в інших випадках, користуючись, приміром, письмовими інструкціями, опорними конспектами або текстом підручника.

Дослідницькі самостійні роботи – один із методів проблемного навчання. Такі роботи – невеликі студентські дослідження, у результаті яких вони здобувають нові знання або дізнаються про новий спосіб дії.

Як відомо, дослідження починається із запитання. Запитання викликає труднощі. З'являється мета діяльності, окреслюється план, в якому можуть передбачатися варіанти розв'язання. Після аналізу студенти вибирають оптимальний варіант, виконують роботу й роблять висновок [3].

Такою є загальна схема виконання дослідницьких самостійних робіт, але вона може змінюватися залежно від змісту запитань, джерела знань тощо. Залежно від підготовленості студентів, викладач щоразу повинен сам визначати послідовність і насиченість самостійної роботи, проявити свою творчість та ініціативу. Під керівництвом викладача у студентів швидше формуються раціональні прийоми самостійної роботи. Але потрібно пам'ятати, що самостійна робота – не самоціль, а один із засобів поліпшення навчально-виховного процесу, підготовки студентів до життя та практичної діяльності.

На нашу думку, ефективність навчання залежить від двох головних факторів: гарно організованої самостійної роботи студентів та творчий підхід до організації заняття з елементами науково-пошуково-дослідницької роботи.

Залучення студентів до наукової роботи, а разом з тим і до самостійної роботи сприяє розкриттю творчих здібностей студентів, специфічних суб'єктивних відносин співпраці викладача і студента. Це стає дуже важливим в умовах функціонування багаторівневої та професійної освіти. Молодий спеціаліст нового типу повинен мати не тільки добрі професійні знання, а й широку ерудицію, високу інформаційну та комунікативну культуру, вміння самостійно здобувати знання протягом всього життя.

Підвищення якості навчання, ефективності кожного заняття, розвитку необхідних умінь і навичок студентів спостерігати явища, робити висновки зі спостережень можна досягти шляхом активізації навчального процесу, посилення якості самостійних робіт студентів на заняттях й поза ними. Завдання для студентів повинні бути посильними, але не легкими, оскільки легкість «вбиває активність, а непосильність породжує зневіру в себе».

Отже, при організації науково-дослідницької діяльності студентів в коледжі варто пам'ятати, що головна задача, яка стоїть при організації такої діяльності – це розкриття творчого, інтелектуального потенціалу молоді людини.

Список використаних джерел

- 1.Вілінська К. Науково-дослідна робота студентів в Україні.-Чернівці, Вид-во ЧДУ, 1997.
- 2.Прокопенко Н. Д., Крутыкин А. Н. Основы научных исследований. – Донецк: ИЭП НАН Украины – ДИЭХП, 2000.
- 3.Юр'єва Т.П., Водка Н.В. (2006) Методичні вказівки до самостійного вивчення дисципліни «Науково-дослідницька робота студентів» (№462).

**І. І. Чермак, М. В. Макаренко,
Л. І. Мартинова, Л. П. Дабіжа. О. Л. Громова**

ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ НА КАФЕДРАХ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

Пошук нових форм і прийомів викладання дисциплін у вищій школі, в тому числі і в медичній, в наш час явище не тільки закономірне, а й необхідне. Впровадження активних форм і методів навчання, спрямованих на активне сприйняття майбутніми лікарями в учбовому процесі, таких як ситуаційні задачі, програмований і тестовий контроль, використання навчальних програм, демонстрація відеофільмів, проведення ділових ігор, мультимедійний супровід навчальних занять, на сьогодні є одними з найпопулярніших прийомів сучасної педагогіки [1]. Безсумнівним досягненням останніх років є посилення наочності викладання. Сучасні освітні системи і нові інформаційні технології сприяють і допомагають вирішенню завдань, що стоять перед кафедрами з підготовки лікарів-інтернів. В основному сучасна концепція освіти звертає увагу, в основному, на самостійний пошук інформації лікарем-інтерном, на самонавчання. Акцент робиться на мобільність і самостійну роботу інтернів, які в майбутньому повинні стати кваліфікованими фахівцями в своїй галузі, вміти самостійно навчатися, адаптуватися до постійно змінюваних умов [2]. У вищій медичній школі типові програми навчання побудовані так, що кафедри легко можуть сформувати окремі цикли. Сенс циклового навчання полягає в можливості «занурення» інтерна в предмет, що при правильній організації занять дозволяє створити цілісне уявлення про захворювання та призначене для формування лікарського світогляду. Оскільки навчання лікарів-інтернів проводиться «на хворих», виникає взаємодія не тільки між викладачем та майбутнім лікарем, а й між викладачем, інтерном і хворим [3]. Безсумнівню, сучасні

навчальні методи і прийоми важливі, але в підготовці майбутнього клініциста без хворих не обійтися. Багато сучасних інтернів бояться хворих, їм простіше працювати над ситуаційними завданнями і комп'ютерними програмами.

Викладачі на кафедрах післядипломної освіти одночасно є і лікарями. Тому те, якими лікарями вони постає перед інтернами, багато в чому визначає етику навчального процесу. Викладач-клініцист, крім того, що демонструє своє клінічне мислення, вміння спілкуватися з хворою людиною, грамотно інтерпретувати результати лабораторного та інструментального досліджень, повинен вміти користуватися педагогічною майстерністю [4].

Комунікативна компетентність лікаря починає формуватися ще в процесі навчання в медичному вузі, потім в інтернатурі під час спілкування з хворими. Саме тому дуже важливо показати викладачу-клініцисту своїм інтернам правильний стиль поведінки, манеру спілкування з хворими. Якщо взаємодія викладач-інтерн представляється як «внутрішня» проблема післядипломної освіти, то коли в ці відношення включається хворий, ситуація набуває більш широкий характер. У навчальному процесі відбувається посвята інтерна, ще не лікаря, в таємницю хвороби, при цьому ніхто не питає згоду пацієнта на таке посвячення. Регламентуючих або методичних рекомендацій на випадок взаємодії викладач-інтерн-хворий в доступній літературі мало. У спірних випадках хворого можна «замінити» ситуаційним завданням. Це питання не тільки правові, а й етичні. Зараз етичні питання викладання на кафедрах післядипломної освіти знаходить актуальність у зв'язку з тим, що неухильне дотримання прав хворої людини в сучасному цивілізованому суспільстві може значно ускладнити навчання інтернів, зробити хворого недосяжним для майбутніх лікарів [5]. Особливо це актуально при вивченні акушерство та гінекологія, з огляду на інтимність даної сфери, неможливість з етичних міркувань розбирати медичні випадки біля ліжка пацієнтки (наприклад, при втраті дитини в пологах або під час вагітності), як це було прийнято до недавніх пір в медичних вузах. Тому готуючи весь комплекс занять, викладач змушений осмислити і місце заданої теми у навчальній дисципліні, і необхідність міждисциплінарної інтеграції з проведенням диференційної діагностики. Крім того, викладач повинен підготувати необхідну для цих занять методичну документацію і критично осмислити і при необхідності вдосконалити сформовану на кафедрі методику викладання.

Список використаних джерел

1. Gutierrez CM, Cox SM, Dalrymple JL. The revolution in medical education. *Texas Med.* 2016;112:58–61.
2. Samarasekera DD, Goh PS, Lee SS, Gwee MCE. The clarion call for a third wave in medical education to optimize healthcare in the twenty-first century. *Med Teach.* 2018;40:982–85. <https://doi.org/10.1080/0142159X.2018.1500973>.
3. Shelton PG, Corral I, Kyle B. Advances in undergraduate medical education: meeting the challenges of an evolving world of education, healthcare and technology. *Psychiatr Q.* 2017;88:225–34.
4. Ludmerer KM. Time to heal. *American medical education from the turn of the century to the era of managed care.* New York: Oxford University Press; 1999. p. 514.

Н. С. Мініна

НАВЧАННЯ АУДІЮВАННЮ ЗА ДОПОМОГОЮ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Навчання аудіюванню на заняттях з іноземної мови у вищих навчальних закладах освіти є одним із найскладніших завдань для викладача, оскільки успішні навички аудіювання набуваються з часом та вимагають великої кількості практики [1]. Загальновідомий факт полягає в тому, що у повсякденному спілкуванні

людині потрібна суттєва мотивація, що допомагає зосереджувати увагу під час слухання. Для розвитку ж навичок аудіювання під час вивчення іноземної мови студентам потрібно слухати текст декілька разів. Таким чином, завдання, які розробляють викладачі, повинні орієнтувати їх на текст і бути підібрані таким чином, щоб перше завдання, яке вони виконують після прослуховування, було досить легким і допомагало їм зрозуміти текст. Загалом, формування навичок сприйняття іноземної мови на слух є досить інтенсивним і трудомістким заняттям, і тому дуже важливо, щоб студенти мали паузи між завданнями з аудіювання. Однією з ідей, яку можна застосовувати на заняттях між прослуховуваннями, є вправи на порівняння своїх відповідей з відповідями інших студентів, оскільки це дає можливість не лише відпочити від цього виду діяльності, а й перевірити своє розуміння тексту, поміркувати над відповідями.

Сучасні дослідження вказують на те, що студенти повинні часто слухати, але при цьому ефективним видом вправ з аудіювання є короткі тексти довжиною приблизно п'ять-десять хвилин [1]. Такі завдання необхідно виконувати чотири або п'ять разів на тиждень. Це не завжди можливо зробити під час занять, тому студенти також повинні практикувати слухання текстів іноземною мовою самостійно. Є кілька корисних сучасних інформаційних ресурсів, які викладачі англійської мови можуть запропонувати студентам для досягнення цієї мети.

Одним із таких ресурсів є веб-сайт Tubequizard.com. За допомогою цього веб-сайту можна створити інтерактивні вікторини після прослуховування аудіо та відео завдань. Каталог містить безліч відеороликів за різними темами. Студенти можуть переглядати чи прослуховувати обраний фрагмент тексту, а потім виконувати завдання, які система перевірятиме та виправлятиме автоматично. Можна фільтрувати відео за категоріями (бізнес, музика, розваги тощо), за рівнем мови (A2-C2) та за регіональним типом англійської мови (американська англійська, британська англійська тощо). За бажанням студенти можуть вибрати категорію, на якій хочуть зосередити свою увагу: граматику, словниковий запас чи правопис.

Ще один інформаційний ресурс, який може бути використаний у навчанні навичкам аудіювання, це TED Talks. Це серія публічних виступів, яка доступна для прослуховування онлайн. Надані там матеріали можуть вважатися аутентичними. Говорячи про використання цього ресурсу на заняттях з англійської мови, дослідники визнають, що студенти переважно хочуть вивчати «справжню» мову, мову, яку вони зможуть використовувати у професійному житті, мову, якою розмовляють у країнах, де мешкають носії цієї мови. Прослуховуючи аудіо та відео з ресурсу TED Talks, можна почути людей, які розмовляють англійською мовою з різними акцентами [2]. Оскільки кожна промова триває приблизно від 5 хвилин до максимум 18 хвилин, викладачі можуть самостійно обирати варіанти завдань та довжину запису, який їм потрібен для конкретної групи студентів та тематики заняття. Ці відео можуть використовуватись викладачами та студентами як у якості індивідуальної або самостійної роботи, так і для роботи на заняттях, де можуть супроводжуватись дискусіями або іншими видами мовленнєвої активності. Завдання на прослуховування на основі таких інформаційних ресурсів можуть сприяти підвищенню мотивації до вивчення англійської мови.

Використання вищезгаданих інформаційних ресурсів на заняттях з іноземної мови у вищих навчальних закладах освіти дозволяє виконувати змістовну та цікаву роботу і підвищує загальну мотивацію студентів.

Список використаних джерел

1. Beare Kenneth. *The Challenge of Teaching Listening Skills*. Retrieved from <https://www.thoughtco.com/challenge-of-teaching-listening-skills-1209064>. 2. Lansford Lewis. *How*

А. В. Міняйлова, О. С. Шляхтіна

РОЛЬ ПРОЄКТНОЇ РОБОТИ У ВИКЛАДАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЦІЛЕЙ СТУДЕНТАМ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Використання проєктної роботи у викладанні англійської мови для спеціальних цілей розглядається як особлива форма організації комунікативної діяльності. У контексті технічної освіти застосування проєктної роботи характеризується як один із найефективніших методів викладання та вивчення іноземної мови шляхом дослідження та спілкування, що дозволяє застосовувати набуті знання в практичній діяльності. Проєктна робота передбачає багатопрофільні заходи, які зосереджуються на дослідженні цікавої теми, а не на конкретних мовних завданнях та допомагає студентам розвивати свою уяву та творчість.

В основі методу проєктів лежить розвиток пізнавальних навичок студентів, критичного і творчого мислення, орієнтація в інформаційному просторі. Проєктна методика має прагматичну спрямованість на результат, який можна отримати при вирішенні практичної або теоретичної проблеми [4, с.188].

Глобальними цілями проєкту є вдосконалення навичок технічного спілкування, навичок письма та дослідницьких стратегій. Завданнями при вивченні мови є пошук та робота з літературою на наукову тему; розширення предметної лексики в контексті; дотримання заданого шаблону для написання науково-технічних текстів; звітування про результати відповідно до заданої структури; рецензування та редагування технічних текстів.

Відповідно до цілей ми визначили наступні завдання для аналізу: 1) визначення типів проєктів та аналіз їх переваг і особливостей для студентів, вивчення різниці між видами проєктних робіт та їх ефективністю; 2) аналіз організації роботи над проєктом; 3) виявлення різних навичок, які студенти повинні набувати у зв'язку зі своїми професійними потребами.

Фундаментальні дослідження в даній галузі були проведені такими видатними вченими та методистами, як Легутке М., Томас Х., Хайнс С., Брумфіт К., Хатчінсон Т., Фрід-Бут Д. та ін.

Легутке та Томас у книзі «Процес та досвід роботи в мовній аудиторії» пропонують та аналізують три типи проєктів: знайомство з проєктами, які дають змогу студентам налагодити контакт з носіями мови; текстові проєкти, які спонукають учнів до використання текстів англійською мовою, або для більш детального дослідження теми, один текст, наприклад, п'єса для читання, обговорення, театралізації та репетиції [3, с.47].

Хейнс визначає чотири типи проєктів: інформаційні та дослідницькі проєкти, проєкти для проведення оглядів, виробничі проєкти та організаційні проєкти [1, с.65].

Вказані типи проєктів мають спільний акцент на участі, співпраці та відповідальності студентів. У цьому відношенні робота над проєктами схожа на діяльність спільного навчання та орієнтована на завдання, які широко схвалюють педагоги, зацікавлені у розвитку комунікативної компетентності та цілеспрямованому вивченні мови. Однак вона вимагає від студентів спільної роботи протягом декількох днів або тижнів, як в аудиторії, так і поза нею.

Незважаючи на те, що етапи роботи з проектами відрізняються, можна виділити наступне:

Етап 1: Організаційний. Цей етап включає вибір теми проекту, визначення мети, завдань та кінцевого результату проекту. Усе це обговорюється в класі, студенти вносять свої пропозиції. Викладач викликає зацікавленість та допомагає студентам розвинути почуття відповідальності та прихильності до проекту.

Етап 2: Підготовчий. Студенти та викладач структурують проект, складають план роботи, розподіляють ролі учнів та визначають терміни виконання проекту, проводять збір матеріалів.

Етап 3: Проектна робота. Починається проектування «макета», опрацювання зібраної інформації, її аналіз і коригування. Студенти працюють у групах, порівнюють свої висновки та вирішують як їх організувати для ефективної презентації. Відбувається остаточне оформлення роботи.

Етап 4: Презентація проекту. Студенти демонструють кінцевий результат, розповідають про свою роботу у проєкті, відповідають на запитання опонентів. Спосіб презентації значною мірою залежатиме від кінцевої форми проекту. Це може включати показ відео; влаштування дебатів; письмовий звіт; або презентація брошури.

Етап 5: Оцінка проекту. На цьому заключному етапі проектної роботи студенти та викладач розмірковують про кроки, зроблені для досягнення цілей, комунікативні навички та інформацію, яку вони здобули в процесі. Вони можуть обговорити цінність свого досвіду та його зв'язок із майбутніми професійними потребами. Вони також можуть визначити аспекти проекту, які можна було б вдосконалити та/або розвинути в майбутніх проектних роботах [2,с.105].

Аналіз особливостей методу проєктів свідчить про те, що проектна робота завжди потребує вирішення проблеми. Результати проєктів повинні бути переконливими: якщо це теоретична проблема, то конкретне її розв'язання, якщо практична - конкретний результат, готовий до впровадження в життя.

Однак є й недоліки освітніх проєктів. Головне обмеження полягає в тому, що вони залишаються навчальними і просто імітують рішення інженерного завдання [5,с.187]. У лінгвістичному плані це обмеження є майже незначним, оскільки мова, необхідна для розмови та опису проекту, буде дуже близькою до виразів та термінології. Також проєкти забирають багато часу, і студенти занадто багато використовують рідну мову, слабші студенти втрачають інтерес і не в змозі впоратися із завданням, а оцінка проєктів дуже складна [6,с.155].

На закінчення потрібно зазначити, що здобуття знань за допомогою проектних робіт в умовах контрольованого вибору тематично пристосовується до будь-якого контексту, що перетворює його на гнучкий та багатогранний інструмент. Це особливо важливо для викладання, оскільки учні та групи потребують індивідуальних підходів, щоб найкращим чином задовольнити свої освітні потреби.

У цьому дослідженні було проаналізовано значення проектної роботи у вивченні англійської мови та показано, що вона, як інструмент створення особистісно-орієнтованої ситуації відрізняється від широко розповсюджених традиційних методів навчання, є високопродуктивною, тому що в процесі розробки та реалізації досягаються всі особливості педагогічної праці, пов'язані із цілями, завданнями, об'єктом, способами здійснення і його результатом.

Саме такий метод в поєднанні з іншими здатний вирішити завдання поступового формування й подальшого розвитку самостійного мислення студентів, володіння ними певними інтелектуальними, творчими та комунікативними вміннями.

Список використаних джерел

1.Haines S. *Projects for the EFL Classroom: Resource materials for teachers* / S. Haines. – Walton-

on-Thames : Nelson, 1991. – 108 p. 2. Larson J. Directed research groups as a means of training students to become technical communication researchers / J. Larson, C. Berge, Y. Huang // Technical Communication. – 2009. – № 8. – P. 172-177. 3. Legutke M. Process and Experience in the Language Classroom / M. Legutke, H. Thomas. – Harlow : Longman, 1991. – 200 p. 4. Project-based learning: Promoting meaningful language learning for workplace skills / F. Musa, N. Mufti, R. Latiff, M Amin. – Procedia : Social and Behavioral Sciences. – 2012. – V.47. – P.187-195. 5. Educating engineers : Designing for the future of the field / S. Sheppard, K. Macatangay, A. Colby, W Sullivan. – San Francisco, CA : Jossey-Bass, 2009. – 242 p. 6. Wong L. The learning styles and strategies of effective language learners / L. Wong, D. Nunan. – System. – 2011. – Issue 2. – V. 39. – P. 144-163.

О. В. Назарук

РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Завдяки інтеграції України до європейського освітнього простору іноземні студенти мають змогу навчатися у вітчизняних вищих навчальних закладах. У зв'язку з тим адаптація іноземних студентів в українське суспільство набуває вирішального значення.

Згідно з даними українського державного центру міжнародної освіти на 2011-2018 навчальний рік в Україні навчається 75605 іноземних студентів із 154 країн світу. Серед них Індія, Марокко, Азербайджан, Туркменістан, Нігерія, Єгипет. Найбільшою популярністю користуються медичні спеціальності. Наприклад у Тернопільському національному медичному університеті ім. І.Я. Горбачевського навчається понад 2000 іноземних студентів, із близько 60 країн світу (Індія, Гана, Польща, Нігерія, США).

У професійній підготовці іноземних студентів медичних спеціальностей пріоритетне місце відведено мовній підготовці, що є важливим чинником не тільки для їх швидшої адаптації та інтеграції в освітнє середовище, а й для подальшої професійної діяльності. Вивчення іноземцями української мови як державної покликане забезпечувати функцію міжнаціонального спілкування. Згідно з наказом Міністерства освіти і науки України № 997 від 18.08.2016., є потреба «забезпечити вивчення державної мови іноземними студентами та аспірантами в обсязі, необхідному для навчання та побутового спілкування відповідно до освітніх програм».

Навчальний процес у вищому медичному закладі – складне та різнобічне явище, результатом якого є підготовка відповідального, активного, ініціативного, майбутнього лікаря, здатного на високому рівні вирішувати складні професійні завдання. Невід'ємним процесом навчання є робота в групах, самотійна робота, розвиток пізнавальної активності та самотійності особистості.

Дослідники здебільшого розглядають *пізнавальну активність* як психічний стан суб'єкта його особистісне утворення, яке виражає відношення до процесу пізнання. Пізнавальна активність, як властивість особистості виявляється і формується в діяльності. Пізнавальна активність обумовлює інтенсивність і характер процесу навчання. Вона формується і виявляється у пізнавальній діяльності і ці поняття не тотожні.

На думку психологів показниками пізнавальної активності також є: ініціативність, енергійність до діяльності, допитливість, сумлінність, цілеспрямованість, творчість.

Психологи і педагоги вважають, що розвиток самотійності є однією з важли-

вих цілей навчання і відбувається цей процес не спонтанно, а в результаті педагогічного управління з боку викладача, який передбачає активізацію самостійної навчально-пізнавальної діяльності студента.

Найвищим рівнем пізнавальної активності вважається творчий рівень, коли студент стає не пасивним слухачем, а активним учасником, а то й творцем навчального процесу.

У 2020 році на кафедрі української мови Тернопільського національного медичного університету ми провели опитування серед викладачів кафедри, на запитання: «Які методи найбільш ефективні для розвитку пізнавальної активності студентів?» ми одержали цікаві відповіді.

На думку респондентів, за рівнем ефективності застосування методів, (табл. 1): перше місце посів метод моделювання рольових ситуацій (19%), на другому місці – мозковий штурм (14%), третє місце займає – інформаційно-розвивальний – (11%), четверте місце належить практичним методам – (7%), діалогічним методам – (7%), діловій грі – (7%), комунікативному – (7%). Також названі: метод стимулювання – (4%), репродуктивний – (4%), бінарний – (4%), метод аналізу відео матеріалів – (4%), метод контролю – (4%), метод демонстрування – (3%), «Мікрофон» – (2%). Частина респондентів вважає доцільним використання інтерактивної дошки у роботі з іноземними студентами.

Таблиця 1. Методи розвитку пізнавальної активності іноземних студентів

Проведене дослідження свідчить, що викладачі надають перевагу комплексному застосуванню методів пізнавальної активності.

Отже можемо зазначити, що усіма можливими способами потрібно розвивати у студентів прагнення до знань. Кожен студент це неповторна індивідуальність, тому потребує індивідуального ставлення у процесі роботи з урахуванням особистих проявів у пізнавальній діяльності.

Список використаних джерел

1. Чайка В.М. Основи дидактики: навч. посіб. – Київ, 2011. 2. Фіцула М.М. Педагогіка. Посібник. – Київ, 2002 – 125 с.

ТВОРЧА ГРУПА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ФАХОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ВИКЛАДАЧА КОЛЕДЖУ

Постановка проблеми. Модернізація системи освіти на всіх рівнях ставить нові цілі та завдання, пропонує освоєння сучасних освітніх продуктів і вимагає від викладачів ініціативних дій, розробки нових ефективних підходів, методів навчання. Педагогам доводиться вирішувати різні професійні проблеми як індивідуально, так і об'єднуючись у творчі, проблемні групи.

Творчі групи – це об'єднання викладачів з метою професійного зростання та обміну досвідом, а також з метою вирішення актуальних психолого-педагогічних проблем організації навчання. Це може бути вироблення практичних рекомендацій до організації комплексної оцінки знань, проведення діагностичних заходів щодо виявлення значущих професійно-особистісних якостей вихованців, реалізації компетентнісного підходу в підготовці фахівців і ін.

Компетентність сьогодні – це одиниця виміру освіченості людини, оскільки здобуті вміння та навички є недостатнім виміром рівня якості освіти. Компетентність розглядається як потенціал у спеціальній галузі. Зокрема, під професійною компетентністю педагога розуміють особистісні можливості викладача, які дають йому можливість самостійно й ефективно реалізовувати цілі педагогічного процесу. Для цього потрібно знати педагогічну теорію, вміти застосовувати її на практиці. Професійна компетентність викладача – це єдність його теоретичної та практичної готовності здійснювати педагогічну діяльність [3].

Основну теоретичну підготовку педагог отримує під час навчання у закладі вищої освіти, а практичну – в основному за місцем педагогічної діяльності. Однією із форм підвищення професійної компетентності викладача коледжу є творчі групи.

Актуальність дослідження. Творчі групи створюються відповідно до законів України про «Про загальну середню освіту», «Про вищу освіту», «Про фахову передвищу освіту» та є однією з форм діяльності педагогічних працівників у системі науково-методичної роботи навчального закладу.

Творчі групи забезпечують розвиток творчої активності педкадрів, сприяють розвитку сучасного стилю педагогічного мислення, формуванню в них умінь щодо самоаналізу, самовираження, самоствердження та саморозвитку власної професійної діяльності.

Слід зазначити, що протягом останніх років значно розширена мережа творчих груп різних рівнів (обласних, районних (міських), шкільних та ін.). Своєю результативністю відзначаються творчі групи закладів фахової перед вищою освітою, які працюють над утіленням державних та обласних (регіональних) освітніх програм, вирішенням наукових проблем технологізації освітнього процесу, пошуку та застосування перспективних інноваційних педагогічних технологій, спрямованих на розвиток, саморозвиток і самореалізацію викладача та студента, майбутнього фахівця.

Аналіз останніх публікацій. Про необхідність і практичну значимість формування професійної компетентності педагогів йдеться у наукових працях вітчизняних (О.Дубасенюк, А.Вознюк, І.Костікова, О.Тімець, В.Моторіна, Ю.Нікітін та ін.) і зарубіжних (Р.Гільмеєва, В.Соф'їна, Н.Петеліна, Є.Подковко, Є.Карачева та ін.) вчених. Проте проблема значущості творчої групи у підвищенні професійної компетентності педагога частково зостається поза увагою дослідників.

Відповідно, *метою розвідки* є визначення ролі творчої групи у підвищенні професійної компетентності викладача коледжу.

Виклад основного матеріалу. У Вищому комунальному навчальному закладі «Коростишівський педагогічний коледж імені І.Я.Франка» Житомирської обласної ради діяльність творчих груп спрямована на вирішення проблем, що виникають у викладачів у процесі організації аудиторних занять, позааудиторних заходів із використанням інтерактивних методів навчання, організації самостійної, навчально-дослідницької роботи студентів та ін.

Формуванням та організацією роботи творчих груп викладачів займається методичний відділ коледжу. Спочатку методист коледжу здійснює діагностику проблем та зацікавлень, які виникають у викладачів у процесі їх професійної діяльності.

Наступним етапом роботи є визначення складу творчої групи викладачів і теми її роботи. Основна умова діяльності педагогів – рівність можливостей. Творча група повинна складатися не тільки з викладачів з вищою кваліфікаційною категорією, це можуть бути і викладачі-початківці, які не мають педагогічного досвіду роботи, але мають інтерес і бажання працювати над реалізацією теми діяльності творчої групи. Тривалість роботи творчої групи залежить від досягнення мети і вирішення поставлених завдань.

Упродовж 2018-2019 н.р. з метою спонукання викладачів до творчої діяльності та реалізації загальної методичної теми у ВКНЗ «Коростишівський педагогічний коледж імені І.Я.Франка» Житомирської обласної ради провадили діяльність 6 творчих груп: творча група «Робочий зошит з друкованою основою як складова навчально-дидактичного комплексу», творча лабораторія «Сервіси Google у професійній діяльності викладача», творча лабораторія «Електронний посібник як фактор підвищення мотивації до навчальної діяльності у майбутніх педагогів», творча лабораторія «Дослідницька активність як основа навчально-пізнавальної діяльності викладачів та студентів», Школа педагогічної майстерності, Школа професійного росту молодого викладача.

Творча група викладачів починає працювати над темою дослідження з вивчення літератури та передового досвіду з проблеми, аналізу педагогічного процесу (фактичного стану педагогічного процесу в аспекті проблеми, що досліджується). Залежно від теми роботи творчої групи здійснюється проєктування процесу, розробка моделей, проведення експериментальної апробації проєктів (моделей), аналіз ефективності їх запровадження, розробка методичних рекомендацій на основі результатів, отриманих у групі. Ці аспекти відображаються у плані роботи творчої групи, який затверджується на навчальний рік заступником директора коледжу.

На заключному етапі роботи творча група викладачів представляє отримані результати досліджень для обговорення педагогічної громадськості на методичних об'єднаннях викладачів, семінарах, науково-практичних конференціях тощо.

Зокрема, у результаті діяльності творчих груп коледжу протягом 2018-2019 н.р.: 18 викладачів стали керівниками 30 дослідницьких робіт студентів, результати яких були презентовані на конференціях та семінарах за межами навчального закладу; 12 викладачів коледжу представили методичні надбання на конкурс педагогічної майстерності серед ВНЗ I-II р.а. України «Педагогічний оскар - 2019»; розроблено 9 зошитів з друкованою основою та 8 електронних підручників; проведено 12 науково-практичних конференцій, у яких взяло участь 116 студентів; активно впроваджується нова ігрова форма роботи – веб-квест. Упродовж навчального року проведено 12 заходів; 26 викладачів закінчили курси різного рівня, зокрема дистанційні курси «Сервіси Google у професійній діяльності викладача. Classroom» (9 осіб); «Критичне мислення для освітян» (10 осіб), «WEB-STEM-школа-2018» (3 особи), «Онлайн-курс для вчителів початкової школи» (розроблені Міністерством освіти і науки України, студією онлайн-освіти

EdEra та громадською спілкою «Освіторія») (4 особи);

Робота у творчих групах викладачів виступає важливою складовою загального рейтингу його діяльності. Рейтинг діяльності – кількісний показник результатів якості роботи викладачів коледжу, що формується за основними напрямками діяльності. Рейтинг є одним із видів заохочення та оцінки діяльності педагогічних працівників. Також він дає можливість підсумку поточної (за результатами семестру) та підсумкової роботи (за рік).

Метою проведення рейтингової оцінки діяльності викладачів коледжу є: забезпечення ефективного моніторингу стану управління розвитком і підвищенням якості діяльності коледжу з врахуванням внеску всіх педагогічних працівників; стимулювання діяльності для досягнення високих результатів у роботі; об'єктивне визначення кращих циклових (предметних) комісій, викладачів для заохочення і нагороди найкращих, для справедливого преміювання.

Головними завданнями введення рейтингової оцінки у коледжі є: визначення кращих показників; відповідність сучасним тенденціям розвитку вищої освіти України; посилення зацікавленості педагогічних працівників у підвищенні своєї професійної кваліфікації, в освоєнні передового педагогічного досвіду, в творчому підході до процесу викладання; забезпечення об'єктивності оцінок якості діяльності циклових (предметних) комісій, викладачів за рахунок повноти та достовірності інформації; посилення колективної зацікавленості викладачів у покращенні кінцевих результатів підготовки освітньо-кваліфікаційного рівня випускників; диференціація оцінки діяльності для забезпечення підтримки викладацького складу.

Система визначення рейтингу циклових (предметних) комісій, педагогічних працівників ґрунтується на таких засадах: оптимізація – при вирішенні питань матеріального стимулювання система спрямована на стимулювання праці осіб, що мають кращі результати у роботі; прозорість – доступна система показників, за якими визначається рейтинг; достовірність – отримання достовірної інформації на підставі сформованої системи показників форм статистичної звітності; валідність – змістовність та конструктивність (відповідність форм та цілей); достатність системи показників – отримання інформації, що включає в себе перелік критеріїв, достатніх для оцінки та матеріального заохочення роботи педагогічного працівника, що проходить рейтингове оцінювання; доступність – легкість сприйняття системи оцінювання та забезпечення вільного доступу до неї; гнучкість – можливість встановлення нових пріоритетів за рахунок зміни вагомих коефіцієнтів для оцінки видів діяльності.

Рейтингова оцінка діяльності педагогічних працівників та циклових комісій коледжу проводиться рейтинговою комісією наприкінці навчального року, шляхом аналізу діяльності та збирання звітної інформації у структурних підрозділах, підсумок результатів доповідається на розширених засіданнях адміністративної ради коледжу, затверджуються на педагогічній раді. Так, за результатами рейтингової оцінки у 2017-2018 н.р. упродовж 2018-2019 н.р. у коледжі вивчався досвід викладача інформатики Герасимчука С.В. з проблеми «Електронний посібник як фактор підвищення мотивації до навчальної діяльності у майбутніх педагогів», що отримав схвальні відгуки конкурсу педагогічної майстерності «Педагогічний оскар-2018» та апробований та рекомендований до використання викладачами КВНЗ «Корсунь-Шевченківський педагогічний коледж ім. Т.Г. Шевченка» Черкаської обласної ради.

Висновки, перспективи подальших досліджень. Таким чином, робота викладачів у режимі творчих груп забезпечувала не тільки успішну реалізацію професійних інтересів і потреб викладачів, а й їх інтенсивне творче зростання у процесі спільної діяльності, підвищення професійної майстерності, що, у свою

чергу, вплинуло на якісний стан навчально-виховного процесу, сприяло перетворенню методичної служби коледжу в розвиваючу систему.

До перспектив подальших досліджень відносимо розгляд питання особливостей організації проектної роботи у коледжі як важливого аспекту компетентнісної освіти фахівця.

Список використаних джерел

1. Бопко І.З. *Особливості та проблеми наукової діяльності викладача університету* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/.../cgiirbis_64.exe? 2. *Методологія наукової діяльності: навчальний посібник: вид. 2-ге, доповн./ за ред. професора Д.В. Чернілевського.* – Вінниця: Вид-во АМСКП, 2010. – 484 с. 3. *Педагогічна діяльність викладача вищого навчального закладу* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://npu.edu.ua/e-book/book/html/D/ispu_kioivist_Ficyla_Pedagogika_VSh/410.html. 4. *Семакова Т.О. Науково-дослідницька робота як шлях формування професійної компетентності викладача* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sbornik.college.ks.ua/downloads/sbornik1/pdf/25.pdf>. 5. *Степанішко М. Модель науково-дослідної роботи вищого навчального закладу* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://library.udpu.org.ua/library_files/psuh_pedagog_probl_silsk_shkolu/17/visnuk_3.pdf.

Ю. М. Нікітська

САМОМЕНЕДЖМЕНТ В ДІЯЛЬНОСТІ КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Детермінантами застосування самоменеджменту в професійній діяльності обґрунтована сучасними вимогами до сукупності професійно значущих і особистісних якостей керівника закладу освіти, динамічними пріоритетами, браком часу й непрацюючими інструментами планування. Сучасні науковці й практики розглядають феномен самоменеджменту через призму управлінських функцій, однак його провідна відмінність від традиційного розуміння менеджменту полягає в тому, що фахівець функціонує у системі, яка зорганізована в часі й просторі ним самостійно.

Значний вплив на розвиток досліджень у царині менеджменту здійснили філософські ідеї вченого, економіста О.О.Богданова, який закликав до виокремлення організаційної науки – тектології. Особливість науки полягала у загальному описі різноманітних процесів виникнення і розпаду організацій, що сприяло би добору організаційних методів управління й підвищувало ефективність діяльності управлінця будь-якої сфери [2]. Одночасно, у 70-их роках ХХ століття відбувся прорив у розробці технологій управління часом на теренах Західної Європи і Сполучених Штатів Америки. Як наслідок: чіткі стандарти й закономірності, що мають бути відомі будь-якому керівнику для ефективного управління. І саме це завдання покликаний розв'язати самоменеджмент [7].

Оратор Л.Зайверт ототожнює самоменеджмент з самоуправлінням і підкреслює роль першого у формуванні власного стилю життя і професійної діяльності [3]. В.Ланкін наголошує на особистому управлінні власною особистістю [6]. В.Кулікова трактує поняття самоменеджменту як управління власним часом, який неефективно витрачається через внутрішні чинники і зовнішні процеси, які необхідно усувати [4]. А.Бішоф надає перевагу у визначенні самоменеджменту поняттю і вмінню самоорганізовуватись, що дозволяє керівнику враховувати і застосовувати методи, завдання, особливості індивідуального самовдосконалення кожного менеджера [1].

Незважаючи на конкретність визначень і теорій самоменеджменту, його застосування цілком залежить від індивідуальних характеристик особистості керівника, завдань, які визначені для досягнення мети і від самоорганізації професійної діяльності, особливо в умовах часових і просторових змін освітнього середовища.

Прикладний характер самоменеджменту передбачає використання його методики в повсякденній професійній діяльності керівника закладу освіти з урахуванням його ключових принципів: систематичності й послідовності. Численні технології і методики самоменеджменту зводяться до практичних рекомендацій, які дозволяють керівникам у сфері освіти підвищують рівень професійності, виконуючи поточні професійні обов'язки протягом робочого часу, що й забезпечує роботі ефективність, а умовам праці – нижчий рівень стресогенності [7].

Актуальність застосування самоменеджменту керівниками закладів освіти посиленій сучасними вимогами суспільства і його сформованим образом інноватора персональної організаційної культури, передового носія новітніх методик і технологій, що використовуються для ефективної самоорганізації професійної діяльності. Нині серед провідних напрямів самоменеджменту виокремлюють наступні [5]:

1. Фіксація щоденного хронометражу у письмовому вигляді з метою відстеження всіх видів діяльності протягом дня і систематичного аналізу витрат робочого часу.
2. Ведення щоденника виконаних завдань. Означена методика стимулює до фіксації всіх виконаних протягом дня завдань з поміткою про їхню ефективність, результативність і недоліки.
3. Планування професійної діяльності керівника. Планування дозволяє керівнику закладу освіти визначити перелік професійних і особистих цілей і завдань на будь-який період часу, а також визначити їх пріоритетність.

Тож, формуючи самоменеджмент керівник закладу освіти може виконувати роботу протягом мінімального терміну, більш якісно й результативно організувати робочий час, розвиваючи при цьому навички стресостійкості і отримуючи задоволення від виконуваних професійних обов'язків.

Список використаних джерел

1. Бишоф А. Самоменеджмент. Эффективно и рационально. Москва : Омега – Л, 2006. 127 с.
2. Богданов А. А. Тектология: всеобщая организационная наука. Москва, 1989. 304 с.
3. Зайверт Л. Ваше время в Ваших руках: советы деловым людям, как эффективно использовать рабочее время. Москва: Интерэксперт, 2013. 168 с.
4. Куликова В. Н. Заставьте время работать. Москва: ЗАО Центрполиграф, 2008. 192 с.
5. Майданова Т. В. Теоретические аспекты самоменеджмента // Философия и наука: материалы XI Меж. науч.-практ. конф. молодых ученых, 17 апреля 2012. Екатеринбург: Изд-во Урал. гос. пед. ун-та, 2012. С. 140–147.
6. Маркетинг : учеб. пособие / под общ. ред. В. Е. Ланкина ; Изд-во ТРТУ. Таганрог, 2006. 241 с.
7. Митрофанова Е. А. Управление персоналом: Теория и практика. Компетентностный подход в управлении персоналом: уч.-практ. пос. Москва : Проспект, 2013. 72 с.

N. A. Tarasenkova, I. A. Akulenko, I. M. Kulish, I. V. Nekoz

SOME ASPECTS OF CONTENT AND LANGUAGE INTEGRATED LEARNING OF MATHEMATICS AND ENGLISH

CLIL stands for Content and Language Integrated Learning. It is an approach concerning languages or intercultural knowledge and understanding [2]; an «umbrella» term used to talk about bilingual education situations [1].

The review of literature shows that the problem of improving professional training of a future Mathematics teacher based on the implementation of CLIL requires scientific consideration and creation of the efficient technologies for the preparatory stage of the CLIL implementation.

To determine the regularities of the preparatory stage for the CLIL implementation according to our approach, we consider its features. First of all, we suggest implementing the integrated foreign language and mathematical training of a future Mathematics teacher in two stages, consistently implementing the ESP (English for Specific Purposes) and CLIL models [3].

Based on the ESP learning, we conducted a student questionnaire to analyze their self-esteem and to study their needs. The results of the student self-esteem show that the majority of students think they have lexical skills and skills of reading concerning mathematical terminology (87%) and more than half of students can extend their potential vocabulary at the expense of the known roots and affixes (58%). The significant part of the students has listening skills concerning professional situations of communication (66%). Almost half of students have writing skills (47%) and one third of them have the formed grammar skills in oral speech (32%). The percentage concerning grammar skills in writing is higher (42%). In general, the majority of students think they have language skills concerning professional situation. However, low percentage in some positions shows their low level of motivation and of basic foreign language skills formed at school.

We conducted student questionnaire to study their motivation for improving mathematical and foreign language skills by CLIL. The questionnaire results show that over half of participants think that the ESP skills do not help them to learn mathematical subjects (57%) and almost half of them believe that skills in the professional-oriented foreign language promote to master mathematical disciplines (43%). Evaluating the number of practical lessons in a foreign language, the majority of students consider them to be sufficient to develop the skills of reading mathematical texts independently (71%) and almost half of students – to understand mathematical texts (43%) and to reproduce definitions of mathematical concepts in a foreign language (41%). Only 29% of students think that the number of the ESP practical lessons is sufficient to reproduce mathematical statements in English. Two positions with 0% show the lack of the ESP practical lessons to understand and to reproduce a theorem proof in English.

Analyzing their foreign language skills, most participants believe that after learning ESP, they are able to formulate the English definition of certain mathematical concepts orally (73%) and understand the basic context of mathematical texts while reading (71%). However, only 30% of students think they are able to formulate the English definition of specific mathematical concepts in writing, 29% – to formulate any learnt theorem orally, 28% – to understand the basic context of mathematical texts while listening and 25% – to understand a theorem proof in English. The questionnaire shows that most students would like to learn mathematical subjects CLIL (learning Mathematics in English) (85%). The students would prefer to learn only some themes of a separate module of a mathematical discipline in English (57%), some modules of a certain mathematical discipline in English (28%) and half of mathematical subjects in English (15%). Furthermore, most students would like to continue their learning ESP along with learning Mathematics in English (71%).

According to the questionnaire results, we make a conclusion that CLIL should be implemented in the process of the professional training of students. We offer to apply the CLIL model during the third and the fourth years of study at the university. The results of the student survey and analysis of the literature on the subject of the integrated study of Mathematics and English make it possible to develop a model of the preparatory stage for the introduction of CLIL. We develop and suggest implementing this model through the number of definite steps [3]. Since CLIL is task-based language learning, we consider the features of a system of bilingual tasks to be aimed at achieving the expected results. To systematize the bilingual tasks, the ideas of Tarasenkova and Borkach [4] were used.

In our further research, we plan to identify positive aspects of the CLIL approach and risks in its implementation in terms of forming and developing subject mathematical and foreign language communicative (linguistic) competence of future Mathematics teachers.

References

1. Laurent Gajo (2007) *Linguistic Knowledge and Subject Knowledge: How Does Bilingualism Contribute to Subject Development?* *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, Vol.10, Issue: 5. 563-581. 2. Marsh, D. (2002). *Content and Language Integrated Learning: The European Dimension Actions, Trends and Foresight Potential*. DG Education & Culture, European Commission. 3. Tarasenkova N., Akulenko I., Kulish I., Nekoz I. (2020) *Preconditions and Preparatory Steps of Implementing CLIL for Future Mathematics Teachers // Universal Journal of Educational Research* 8(3): 971-982, 2020. 4. Tarasenkova, N., Borkach, E. (2016). *The system of bilingual tasks for students of natural and mathematical specialties of universities with Hungarian language of instruction. Science and education a new dimension, IV (40), Issue: 81. 66-69. [In Ukr.]*

М. В. Однороманенко

ЗАСТОСУВАННЯ ОНЛАЙН ПЛАТФОРМИ КАНООТ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ТЕХНІЧНИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Освіта у сучасних закладах освіти потребує нових поглядів й реформ. Даний процес стосується й вивчення іноземних мов. Викладання іноземних мов у технічних ЗВО потребує від викладача фундаментальну мовну та методичну підготовку, оскільки студенти більш спрямовані на опанування предметів за спеціальністю, ніж іноземних мов. Постає проблема не лише у методиці викладання мов, а й проблема підвищення інтересу та мотивації студентів вивчати мови не як вибірково дисципліну, а як необхідну для подальшого професійного життя.

З метою поліпшити процес вивчення мови, пропонується вивчати мову на базі онлайн-платформ. Завдяки цьому у студентів зростає мотивація до мови й аудиторні заняття стають цікавими й мотивуючими.

Таким є Kahoot – онлайн платформа, яка проводить навчання у вигляді гри, роблячи атмосферу навчання цікавою та невимушеною. Вона може проходити у якості вікторини, дидактичних ігор, а також може бути застосована як узагальнення вивченого матеріалу: граматичного, лексичного, країнознавчого – у вигляді тестів, пазлів, перемішаних відповідей та послідовності відповідей. Дана платформа пробуджує у здобувачів вищої освіти дух суперництва, оскільки у процесі проходження завдань враховуються не лише правильні відповіді, а й швидкість відповіді. Kahoot дає змогу чималій кількості студентів взяти участь у грі. Студенти можуть об'єднатись у команди чи грати самотійно [1, с.305].

Необхідно виділити наступні переваги даної онлайн-платформи: 1) може застосовуватися для студентів будь-якої мовної підготовки - викладач самотійно обирає навчальний матеріал для певного мовного рівня, який він представляє у вигляді тесту, вікторини, гри. 2) сприяє розвитку лексичного запасу – платформа є найкращим засобом закріплення вивчених слів, оскільки у формі гри чи тестів згадати чи вивчити нове слово легше, ніж вчити й відповідати у стандартній формі. 3) підвищує мотивацію та інтерес до навчання – атмосфера гри та суперництва відволікає студентів від атмосфери обов'язкового навчання, надає сенс у вивченні іноземної мови та мотивує студентів вчитися, використовуючи дані сервіси та платформи. 4) вчитель відіграє роль радника та не є центральною фігурою – він посередник у навчальному процесі й студенти стають самотійними активними учасниками навчального процесу. 5) kahoot – сучасний засіб на шляху опанування мови, оскільки у діджитал-середовищі застосовувати смартфони вже є звичайним явищем, тому доречним є застосування смартфонів й вчитися із задоволенням. Викладач більше не повинен забороняти користуватись смартфоном на практичному занятті. Дана платформа зобов'язує користування смартфоном. 6) швидка перевірка сильних та слабких сторін кожного студента з опанованої теми – у процесі гри в kahoot кожний

студент дізнається правильну чи неправильну відповідь він надав. Викладач повинен слідкувати за правильністю відповідей та помічати й аналізувати помилки та прогалини у знаннях. 7) грати на платформі можна у будь-який час у будь-якому місці – мобільність даної платформи дозволяє не залежати від місця та часу, достатнім є наявність комп'ютеру та доступу до мережі Інтернет.

З недоліків даної веб-платформи можна виділити наступне: 1) потребує чимало часу на підготовку до проведення гри на kahoot – викладач повинен проаналізувати матеріал, визначити головне й подати його у вигляді гри, текстів, чи вікторини (залежить від – вивчення нового чи узагальнення опанованого матеріалу). 2) наявність мережі Інтернет та комп'ютеру – не кожна аудиторія має вільний доступ до мережі Інтернет, тому без вільного доступу дана гра є неможливою.

Дана платформа була застосована на заняттях з іноземної мови з двома групами різних спеціальностей: спеціальність «Економіка» (умовно – група №1) 1С курс та «Агрономія» (умовно – група №2) 1С курс. Група №1 навчається за мовним рівнем В1 та група №2 – А2. Тест-гра базувався на матеріалі-узагальненні вивченого, тому студенти дали гарні результати. Незважаючи на те, що тест-гра групи №1 відрізнялась змістом й рівнем від тест-гри групи №2, можна стверджувати, що студенти, які стабільно активно брали участь у процесі вивчення іноземної мови отримали гарний результат, невдало пройшли тест-гру студенти, які були відсутні на заняттях з іноземної мови. З можливих труднощів може бути раціональний розподіл часу на відповідь, потрібно правильно оцінити складність питання й дати відповідно 20,30 чи навіть 60 секунд на відповідь. Перед початком гри, викладач повинен провести детальну інструкцію як долучитися до гри та як сам процес відбувається, оскільки kahoot потребує швидких рішень. З позитивних спостережень можна помітити, що студенти впізнавали матеріал, й даючи неправильну відповідь, пізніше згадували правильну відповідь та помічали власні помилки. Тому спираючись на позитивні результати проведення даної тест-гри, можна стверджувати, що дані засоби навчання потрібно долучати до вивчення іноземної мови на практичних заняттях.

Список використаних джерел

І.Мещерякова Е.В. Формирование лексической компетенции у учащихся старших классов на основе онлайн платформы КАНООТ / Е.В. Мещерякова. – Мир науки, культуры и образования. – Алтай. – 2019. – № 2(75) – С. 304-306.

Ю. В. Останіна, І. В. Кордонська

МОТИВАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОЦЕСУ ВИВЧЕННЯ МАТЕМАТИКИ

Найактуальнішою проблемою старшої школи є питання: як навчати, щоб підвищити ефективність вивчення математики?

Мотивація, або прагнення дитини до навчання, є одним із найважливіших чинників, що забезпечують успішне сприйняття і засвоєння здобувачами освіти програмового матеріалу. Одноманітна за структурою навчальна діяльність призводить до втрати інтересу, знижує ефективність сприйняття матеріалу, що вивчається. Формувати мотивацію означає створити для студента такі умови та ситуації, які змогли би активізувати розумову діяльність, де бажані мотиви і цілі розвивалися би з урахуванням життєвого досвіду та внутрішніх прагнень самого здобувача освіти.

При підготовці до заняття ретельно продумана мотивація на рівні внутріпредметного та міжпредметних зв'язків визначає значимість навчальної теми для формування майбутньої професійної компетентності, розвитку науки, досвіду повсякденного життя, розв'язання економічних проблем, пізнання світу, фактів та явищ,

підвищує усвідомлення матеріалу, що вивчається. Логіка процесу навчання полягає в русі від представлення матеріалу через пояснення до розуміння, узагальнення, використання набутих знань на практиці. Прагнення людей до знань актуальних і прикладних значно вищі, ніж до абстрактних і непрактичних. Тому поєднання теоретичних знань з можливістю їх застосування до розв'язування задач в різних галузях науки та людської діяльності підвищує значущість предмета, формує у студентів дійсні уявлення про математику та її широке прикладне спрямування. Стимулювання стійкого інтересу до навчальної теми можна досягти за допомогою постановки ситуаційних проблемних питань, задач, ситуацій.

Для вдалого підбору задач важливо дотримуватися певних вимог. Задача має демонструвати практичне застосування математичних ідей і методів та ілюструвати матеріал, що викладається на певному занятті, містити відповідні або інтуїтивно зрозумілі студентам поняття і терміни, а також реальні числові дані, що не ведуть до громіздких обчислень. За таких умов використання прикладної задачі, складеної на матеріалах суміжних предметів, дає педагогічний ефект. Практика свідчить про доцільність проведення занять математики з інтегрованим змістом. Зокрема, використання задач з професійним, екологічним сюжетом на основі фахового та краєзнавчого матеріалу. За умови розв'язування таких задач знання студентів поповнюються цікавими відомостями про майбутню професію, навколишній світ, розвивається і вдосконалюється математична мова, увага, самостійне творче мислення, виховуються елементи основ екологічної культури.

Використання міжпредметних зв'язків спрямоване на формування у здобувачів освіти системи знань, умінь і навичок, робота з якими розвиває вміння осмислювати зміст понять та застосовувати здобуті знання на практиці, аналізувати результати, робити відповідні узагальнення, порівняння, висновки, розширює кругозір студентів. Такі задачі зумовлюють потребу у вивченні теоретичного матеріалу, свідчать, що математичні абстракції виникають із реального життя. Вони зацікавлюють розв'язуванням, вивченням окремих тем, а з часом студенти відчують потребу у вивченні математики. Практичні задачі допомагають висвітлювати міжпредметні зв'язки, які, у свою чергу, зумовлюють поглиблене і розширене сприйняття фактів, свідоме засвоєння теорії, формування цілісної картини природи та світу.

Міжпредметні зв'язки є відображенням тих взаємозв'язків, які діють у природі, а також є засобом, що забезпечує взаємну узгодженість учбових програм і підручників з різних предметів, слугує підвищенню наукового рівня викладання основ наук, формування діалектичного світогляду студентів, розвитку їх творчих здібностей, а також чинником взаємодії наук у процесі формування їх світогляду і зростання пізнавальних інтересів.

Можна сміливо стверджувати, що використання проблемних питань, реалізація міжпредметних зв'язків, практична спрямованість курсу математики є одним з напрямків особистісної орієнтації освіти і забезпечує формування стійкої мотивації пізнавального інтересу до навчального матеріалу, а отже, веде до свідомого сприйняття програмного матеріалу та підвищення ефективності процесу вивчення математики.

Список використаних джерел:

1. Пометун О., Пироженко Л. *Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання*. - К.: Видавництво А.С.К., 2005.
2. Гин А. *Приемы педагогической техники*. - Луганск: Учебная книга, 2003.
3. *Математика в школах України*. - Х.: Основа. - 11.2002. - №5;8(8). 11;12.
4. *Відкритий урок*. - 2003. - №5.
5. Ярошенко О. Г. *Групова навчальна діяльність школярів: Теорія і методика*. - К.: Партнер, 1997. - 193 с.
6. Бевз Г.П. *Методика викладання математики*. - К.: Вища школа, 1981.
7. Капіносів А.М. *Основи технології навчання*. - Х.: Вид. гр. «Основа», 2006.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ НА ЗАНЯТТЯХ З ПРЕДМЕТІВ ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ

Під час реформування та розвитку медичної освіти на сучасному етапі, великого значення набуває професійна підготовка майбутніх медичних працівників. Завдання медичної освіти – сформувати особистість майбутнього медика, здатного до успішної професійної діяльності, до оновлення професійних знань, бажаного професійного та особистого зростання. Метою навчального процесу у медичному закладі освіти, є формування професійних компетенцій медичного працівника, який здатний сприймати, самостійно здобувати та використовувати інформацію на практиці. Окрема навчальна дисципліна не може сформувати професійні компетентності. Тому реформа медичної освіти базується на ідеї міжпредметного інтегрування, міждисциплінарного та комплексного підходу. Інтегрований підхід забезпечує формування цілісної системи знань, умінь, навичок, необхідних для майбутнього медика. Міжпредметне інтегрування розвиває наукові здібності та підвищує рівень мислення, що дозволяє підвищити якість підготовки майбутнього фахівця. Інтеграція направлена на підсилення міждисциплінарних зв'язків, збереження теоретичної та практичної цілості предметів. Міждисциплінарна інтеграція це процес який включає узгодження змісту навчальних дисциплін. Саме тому, викладання у медичних навчальних закладах, проводиться так, щоб знання однієї дисципліни були фундаментом для вивчення іншої. При викладанні медичної дисципліни, важливо, щоб навчальна інформація, засвоєна під час вивчення інших дисциплін, не повторювалась, а використовувалася для мотивації навчальної діяльності студентів, актуалізації опорних знань, умінь і навичок, обґрунтування. З розвитком системного підходу до розуміння процесів функціонування та розвитку організму людини, шляхів діагностики і лікування, значно зросли вимоги до ефективності міждисциплінарної інтеграції. Під час викладання застосовують внутрішньодисциплінарну, міждисциплінарну інтеграції, вертикальну, горизонтальну та універсальну інтеграції. Перевагою горизонтальної інтеграції є то, що головним елементом навчання стають об'єкти майбутньої діяльності. Власне цілісний організм людини, його функціональні системи, органи в стані норми і патології стають тими об'єктами, навколо яких об'єднуються в модулі навчальні дисципліни з метою міждисциплінарного вивчення цих систем. Вертикальна інтеграція доповнює горизонтальну тим що, в зміст навчальних дисциплін включає низки науково-прикладних проблем, які проходять весь навчальний матеріал, що надає високий рівень інтеграції. При застосуванні вертикальної інтеграції вирішуються не вузькопредметні професійні завдання, а міждисциплінарні проекти, до вирішення яких долучаються інші дисципліни. Дисципліни професійної спрямованості тісно пов'язана з дисциплінами, які вивчають студенти медичних навчальних закладів на перших курсах, і є базою для навчання на клінічних дисциплінах. Розуміння та вирішення клінічних ситуацій потребує фундаментальних знань з багатьох предметів. Так, спираючись на свій багаторічний досвід викладання клінічних дисциплін було виявлені системоутворюючі зв'язки навчальних клінічних дисципліни та інших дисциплін медичної освіти, з якими вони пов'язані «вертикальними» інтеграційним зв'язками. Це такі як латинська мова, анатомія та фізіологія, біологія, загальна та біологічна хімія це мікробіологія, історія медицини, біофізика, філософія тощо. Загальноосвітня практика медичної освіти свідчить, що проблема реалізації міждисциплінарної інтеграції і досі остається актуальною. До проблем реалізації

горизонтальної міждисциплінарної інтеграції можна віднести методичну та інформаційно-технологічну невідповідність окремих викладачів, різний підхід і відношення викладачів до формування професійно-значущих знань, умінь та навичок, небажання окремих викладачів використовувати в своїх профільюючих дисциплінах знання, уміння та навички, які були набуті студентами при вивченні інших дисциплін. Усунути ці проблеми можна за допомогою спеціальних курсів підвищення кваліфікації, узгодження і перерозподілу тем навчальних програм відповідних дисциплін як за змістом, так і за часовими параметрами, створення міждисциплінарних проєктів, організації і впровадження різноманітних методів і форм організації освітнього процесу (інтегровані заняття, тематичні семінари, олімпіади і студентські наукові конференції, ділові ігри, сумісні засідання наукових гуртків тощо). З метою впровадження різних видів міждисциплінарної інтеграції проводяться бінарні лекції, проблемні лекції, студентські наукові конференції, міжпредметні квести, брейн-ринги. Набувши необхідні вміння та навички, студенти мають можливість комплексного бачення підходів до розгляду проблем реальної дійсності, в тому числі при рішенні майбутніх професійних задач. Практика показує, що педагогічна взаємодія викладачів різних навчальних дисциплін з метою реалізації горизонтальної міждисциплінарної інтеграції сприяє формуванню інформаційно-комунікаційної компетентності студентів медиків, розширяє їх освітні можливості, розвиває їх професійне мислення. Практичне здійснення між предметних зв'язків повинно проводитися не час від часу, а систематично, цілеспрямовано. Інтеграція наукових знань здійснюється на основі міждисциплінарних та внутрішньодисциплінарних зв'язків і являє собою логічно завершену структуру багато дисциплінарного знання. Застосування міждисциплінарних технологій у підготовці майбутнього медика, дозволяє підняти його клінічне мислення на якісно новий рівень, дозволяє йому комплексно вирішувати завдання медичної практики. Інтегрований підхід до вивчення та викладання медичних дисциплін, це необхідна складова підготовки майбутнього медика.

О. М. Прядко

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Одним з основних завдань виховання особистості майбутнього педагога є формування потреби у творчості, як засобу його самореалізації, мотивації творчої діяльності. Професію вчителя, безперечно, відносимо до творчих професій, оскільки вона вимагає постійного реагування на динаміку педагогічних ситуацій, забезпечення індивідуального підходу до кожного учня у навчанні.

Сучасні суспільні запити вимагають вдосконалення фахової підготовки вчителя нової української школи, відшукування ефективних підходів у вихованні особистості педагога готового до творчих звершень у професії. Проблема виховання творчої особистості вчителя широко висвітлюється у психолого-педагогічній літературі. Психологію творчості досліджували Л.Виготський, Ю.Гільбух, А.Лук, Ю.Львова, А.Окунєв, П.Просецький, В.Семенченко, Я.Пономарьов. Вивченням проблем виховання творчої особистості вчителя займалися Ш.Амонашвілі, І.Зязюн, Л.Крамущенко, І.Кривонос, М.Поташник, Н.Никандров, В.Кан-Калик, С.Сисоєва. Творчість у педагогічній діяльності педагога-музиканта вивчали О.Ростовський, О. Рудницька, Г.Падалка, О.Олексюк, А.Козир.

Розвиток творчих сил особистості педагога спрямований на можливість як найповнішого розкриття ним потенціалу кожного вихованця. Сучасний вчитель

музичного мистецтва повинен уміти творчо засвоювати досвід попередніх поколінь педагогів, примножуючи його власними здобутками на освітянській ниві, збагачувати сучасну педагогічну науку та мистецтво. Аналізуючи педагогічний процес, перевіряючи на практиці ефективність інноваційних педагогічних технологій молодий педагог робить власні висновки, творчо інтерпретує вивчений досвід своїх попередників у професії. Здатність до перенесення набутого в ході навчання та практики досвіду на типові ситуації, вміння діяти за аналогією значно пришвидшує процес розв'язання проблем. Але творча особистість готова діяти вільно, реагувати на проблемні ситуації не вдаючись до відомих алгоритмів дій, уникаючи стереотипів. Невід'ємною ознакою творчої особистості є психологічна і духовна сміливість, яка проявляється у здатності ставити під сумнів загальноприйняте, підкорятися інтуїції, а не логіці, відстоювати власну позицію, не боятися неприйняття власних поглядів оточуючими [3, с.74]. Творчість у діяльності вчителя може виявлятися як здатність зрозуміти те, що не підлягає загальноприйнятим уявленням, спроможність побачити не стандартні, не використововані раніше шляхи вирішення проблеми.

Лише креативний, сміливий педагог-музикант, враховуючи індивідуально-психологічні особливості та рівень обдарування своїх вихованців, будучи переконаним у можливості максимального розкриття пізнавального та творчого потенціалу кожного, може наважитися відійти від традиційних, усталених підходів у мистецькій педагогіці та експериментуючи шукати неординарні шляхи вирішення нагальних проблем. Для вияву творчості майбутнього педагога необхідним є достатній ступінь обдарованості особистості та наявність сформованих професійних навичок діяльності, які б дозволили реалізувати творчі задуми на практиці. Володіючи пізнавальними, науковими здібностями студент відчуває прагнення до творчого застосування наявних у нього знань та вмінь. Умовами творчої реалізації особистості майбутнього вчителя є наполегливість, уважність, володіння навичками саморегуляції власної навчальної діяльності.

Здатність до творчості педагога у професії ґрунтується на розвиненому мисленні, інтелекті, уяві, накопиченому педагогічному досвіді. У творчій діяльності вчителя домінує теоретико-практичне мислення, здатність до встановлення раціональних зв'язків між поняттями та відношень між ними, що робить процес мислення значно продуктивнішим. Володіння таким типом мислення дозволяє педагогу швидко і ефективно здійснювати аналіз не споріднених блоків інформації, уникаючи функціональної фіксованості на властивостях та зв'язках певних об'єктів. Гнучкість мислення необхідна педагогу в тих випадках, коли усвідомивши хибність своїх рішень він може визнати помилку і почати вибудовувати нову, більш ефективну стратегію дій, швидко реагуючи на динамічність навчального процесу. Зовнішніми мотивами стимулювання творчості є як позитивна, так і негативна реакція соціального оточення. Позитивною реакцією є одобрення, похвала, винагорода, підтримка. Негативною реакцією оточуючих може бути критика, зауваження, відсутність схвалення, що також може стати значним стимулом до вияву активності особистості.

Отже, метою формування творчої особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва є виховання педагога готового розвивати у своїх вихованців здатність до творчості, сприяти їх духовному та моральному зростанню. Творчий задум з'являється як наслідок появи потреби у творчості, причиною виникнення якого є зацікавленість та бажання розв'язувати проблеми, долати інтелектуальні труднощі. Така потреба стимулює студента опановувати нові знання, вміння та навички, механізми реалізації творчого задуму.

Список використаних джерел

1. Кан-Калик В.А., Никандров Н.Д. Педагогична творчість. Москва : Педагогіка, 1990. 144 с.
2. Сисоєва С.О. Основи педагогічної творчості : Підручник. Київ : Міленіум, 2006. 344 с.
3. Туриніна О.Л. Психологія творчості : навч. посібн. Київ: МАУП, 2007. 160 с.

С. В. Петренко

ВИКОРИСТАННЯ АДАПТИВНОГО ТЕСТУВАННЯ В ІНШОМОВНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Першочерговою проблемою у контексті модернізації вітчизняної системи освіти є підвищення вимог до якості іншомовної підготовки в умовах зростання попиту на висококваліфікованих фахівців. Успішне вирішення зазначених проблемних питань обумовлюється покращенням рівня володіння іноземними мовами випускниками ВНЗ, що передбачає оновлення підходів до іншомовної підготовки з урахуванням інформатизації освітнього простору та інтеграційних процесів.

Питанням контролю іншомовної підготовки займалися багато дослідників, зокрема: Е.Лузика, З.Курлянд, О.Скрипниченко та ін., та вважається одним із найбільш актуальним у сучасній методиці викладання іноземних мов.

Принципи педагогічного тестування стали об'єктом численних досліджень таких науковців, як: В. Кірсанов, Л.Кухар, О.Ляшенко, І. Підласий та ін. Водночас, над проблемою впровадження комп'ютерного тестування для визначення рівня знань працювали В. Аванесов, С. Білоусова, В. Коккота, С. Любарський, А. Маламан, О. Мінцер, С. Ніколаєва, та ін.

Разом з тим, незважаючи на численні наукові дослідження проблемних аспектів тестів, недостатньо вивченими на сьогодні залишаються актуальні питання впровадження системи адаптивного тестування для здійснення оперативного та об'єктивного контролю процесу іншомовної підготовки здобувачів. Тому, *мета* полягає у тому, щоб здійснити детальну характеристику комп'ютерного адаптивного тестування як інноваційного засобу оцінювання рівня знань з іноземної мови.

Адаптивна модель педагогічного тестування є одним із видів комп'ютерного тестування, при якому тестові завдання з певними характеристиками послідовно зображуються на екрані комп'ютера, а рівень підготовки здобувача із зростаючою точністю оцінюється відразу ж після комп'ютерної відповіді. Кожне наступне завдання залежить від попередніх відповідей, що дає змогу запропонувати додаткові завдання з тих тем, які здобувачі знають не досить добре, щоб точніше оцінити рівень засвоєння матеріалу. Таким чином рівень складності тесту допомагає найкраще оцінити підготовленість здобувача [3].

Сутність комп'ютерного адаптивного тестування полягає в тому, що запропоновані поточні завдання залежать від результатів відповідей здобувача на попередні завдання. Внаслідок цього, здобувачу, який проходить тест, можна пропонувати набагато менше завдань із збереженням діагностичної здібності цілого об'ємного тесту [1].

Комп'ютерне адаптивне тестування визначається певною специфікою, що проявляється у [2]: 1) заздалегідь відомих параметрах складності та диференційованій здатності кожного завдання; 2) кінцевому результату (кількості набраних балів), який не ґрунтується на кількості правильних відповідей, а залежить від рівня складності питань, на які дано правильні відповіді; 3) високому рівні достовірності результатів, що забезпечується відсутністю повторюваних списків питань та неможливістю списування, оскільки більшість питань формуються для кожного індивідуально.

Як і різні види тестів, комп'ютерне адаптивне тестування має певні переваги

і недоліки: тест підлаштовується під індивідуальні можливості – виключаються завдання, занадто складні, або занадто легкі; заздалегідь невідомо, скільки питань необхідно задати, щоб визначити рівень знань; підвищується точність оцінювання рівня знань завдяки використанню більшого банку запитань різного рівня складності; конфіденційність за рахунок надання індивідуального набору тестових завдань, що відповідають рівню знань; високий рівень мотивації до тестування за рахунок виключення з процесу пред'явлення надмірно важких завдань.

Висновки. Сучасні дослідження в галузі тестування і оцінювання показали, що потенціал комп'ютерних адаптивних тестів постійно збільшується. Переваги комп'ютерного адаптивного тестування дають можливість зробити крок до розвитку тестування в майбутньому. Проте робити такий крок завжди треба виважено та обережно для того, щоб така процедура оцінювання добре інтегрувалася в процес навчання для забезпечення його максимальної ефективності. Адаптивне тестування адекватно сприяє розвитку сучасних напрямків освіти та відкриває нові можливості в підвищенні ефективності навчальних процесів.

Список використаних джерел

1. Загребельний С.Л., Брус М.В. Адаптивне тестування як один із способів перевірки знань студентів у технічному вузі. *Науковий вісник ДДМА*. 2017. № 1 (22 Е). С. 155–162. 2. Краснопольський В.Е. Іншомовна підготовка студентів нефілологічних спеціальностей на основі створення і використання WEB-технологій: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01. Київ: Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля, 2019. 438 с. 3. Федорук П.І. Використання адаптивних тестів в інтелектуальних системах контролю знань. *Штучний інтелект*. 2008. № 3. С. 380–387.

Н. В. Романюк

ТЕХНОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ТРАНСФОРМАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНИХ ОСВІТНІХ МЕРЕЖ

На сьогоднішній день наукові технології, інноваційна спрямованість і рівень інтелектуального розвитку суспільства сприяють економічному й соціальному добробуту країни, де розвиток і трансформація регіональної освітньої мережі заснована на знаннях і має велике значення для інформаційних та комунікаційних технологій. Технологічні чинники формуються в макросередовищі і включають всі інструменти, способи, методи, формати використання технологій усіма учасниками регіональної освітньої мережі, а також створюють умови для мережевої взаємодії на всіх рівнях від локального, національного до глобального та відкривають для жителів навіть найвіддаленіших регіонів можливості для самонавчання.

Сучасні інформаційні та комунікаційні технології ICT (Information and Communication Technology) формують нові вимоги, і одночасно нові можливості для розвитку регіональної освітньої мережі та формування експортного регіонального освітнього продукту – синтезу упакованого контенту та послуг. Нові освітні, інформаційні та комунікаційні технології дозволяють регіонам: налагодити взаємодії в сфері освіти; делокалізувати систему поширення знань на основі мереж дистанційного навчання; підвищити мобільність суб'єктів регіонального ринку знань у віртуальному просторі; зробити освіту доступною для споживачів незалежно від місця його проживання; адаптувати освітні програми до рівня знань і запитів окремого споживача.

За дослідженням компанії Global Market Insights світовий ринок освітніх технологій у 2018 році оцінювався у \$190 млрд. з перспективою зростання до \$300 млрд. і більше у 2025 році; обсяг світового ринку онлайн-навчання у 2020 році досягне \$ 252 млрд.; масові відкриті онлайн-курси (Massive open online course, MOOC) у 2018

р охопило більш 100 млн осіб і понад 900 університетів по всьому світу [1], що розширює експортні можливості лідерів експорту освітніх послуг. Міжнародний досвід свідчить про: зростання частки сегменту дистанційної електронної освіти (англ. e-learning trend), технологій машинного навчання, штучного інтелекту (AI) (британська освітня платформа Century Tech) та доповненої та віртуальної реальності (AR, VR) (нідерландська компанія VR Owl з платформою TeachVR, яка дозволяє створювати віртуальні уроки з біології, історії і географії), «звернення до великих баз даних (англ. Big Data) та Інтернет речей (англ. Internet of Things), перехід до відкритих освітніх ресурсів (англ. Open Online Resources), створення «конструктора просторів» (англ. Makerspaces) тощо» [2]. Ринок Східної Європи вважається одним з найбільш динамічних регіональних ринків. Серед перспективних сегментів розглядається дошкільна та шкільна освіта, корпоративне навчання, навчання програмуванню, вивчення іноземних мов, репетиторства. Омніканальність (змішане навчання, blended learning) активно впроваджується в сегмент вищої та професійної освіти, де легше поєднати дистанційний та аудиторний (он-лайн та оф-лайн) формат.

В результаті огляду реального досвіду застосування освітніх технологій та конкретних наробок, які були презентовані на виставці International Society for Technology in Education в США (міжнародна освітня організація, яка проводить заходи з обміну досвідом серед освітянської спільноти в США), на виставці в Лондоні, на конференціях та форумах в рамках Тижня мобільного навчання ЮНЕСКО (2019 [3], 2020) можна виділити основні технологічні чинники розвитку РОМ: 1) ІТ-корпорації захоплюють ринок освіти пропонуючи інфраструктуру, інструменти, сервіси, актуальний зміст, освітні програми; 2) тренди, які описуються концептами «Цифрова грамотність» (digital literacy), «Цифрове життя» (digital life), «Цифрова швидкість» (Digital fluency), «Цифрове громадянство» (digital citizenship); 3) застосування штучного інтелекту в освіті (AI) та навчання користувачів, формуванням нового стандарту освіти та компетенцій викладачів з огляду технології штучного інтелекту; 4) проблема посилення регіональної цифрової та гендерної нерівності, нерівності в доступі до якісної освіти, обмежень для навчання протягом усього життя як наслідок стрімкого розвитку технологій AI; 5) корисний контент на мобільних гаджетах; 6) розвиток STEM-освіти як комплексного міждисциплінарного проектного підходу, що поєднує в собі природничі науки з технологіями, інженерією і математикою; 7) колаборація крупних державних відомств, дослідницьких, установ, корпорацій, ІТ-компаній для розробки освітніх проєктів.

Дослідження видання East-West Digital News пропонує ряд інсайтів, які доцільно брати до уваги при побудові РОМ: найбільш динамічним є сегмент навчальні рішення побудовані на ігрових механіках і симуляції реальних процесів; зростає ніша навчання мовам за допомогою ігор; популярними є онлайн-платформи і рішення, що забезпечують підготовку до стандартизованих іспитів; скорочення напрямків self-paced learning, або асинхронного навчання, при якому учень сам, незалежно від викладача, вибирає розпорядок, графік, інтенсивність занять; ажіотаж навколо масових відкритих онлайн-курсів скоротився, але провайдери таких проєктів «шукують – і знаходять – нові бізнес-моделі» [4]

РОМ необхідно врахувати, що сьогодні активно формує попит на освітні програми з використанням сучасних інформаційних технологій корпоративний сегмент, для навчання співробітників компаній. Цей же сегмент, до речі, часто сам є провайдером освітніх послуг на освітньому ринку B2C, B2B та B2G. Попитом користуються програми з цифровими освітніми рішеннями – ігрова механіка, гаджети віртуальної реальності, Minecraft, симуляція та моделювання реальних процесів, стратегічні ігри, навчання мікро-навичкам і fast-програми. Згідно з прогнозами Infiniti Research Limited [5], обсяг цієї ніші до 2022 року може перевищити \$

74 млрд. Відділена освіта, дистанційні курси, он-лайн платформи формують відчутні вигоди для компаній у порівнянні з традиційним нецифровим форматом, адже зникає необхідність оплачувати витрати на відрядження, тренерів, коучів, викладачів, квитки, готелі, працівники можуть не залишати свої робочі місця. У b2b-частину сегмента входять IT-рішення формату LMS від лідерів Edmodo і Moodle. Однак, «конкуренція в ніші за останні роки загострилася, задоволеність замовників знизилася. Зокрема, 44% компаній в найближчі два роки планують змінити постачальника LMS» [6].

Таким чином, технологічні чинники зумовлюють соціально-економічну трансформацію регіональної освітньої мережі, масове впровадження і засвоєння цифрових технологій змінює природу та якість мережевих взаємодій, підвищує рівень реакції на зовнішні впливи викликані чинниками зовнішнього середовища. Нові технології, сприяючи вирішенню проблеми забезпечення рівного доступу громадян до освіти, одночасно можуть породжувати і нові форми нерівності в регіонах, зокрема низьку інформаційну культуру та інформаційну неграмотність, створення ілюзії освіченості через намагання повністю віртуалізувати навчальний процес.

Список використаних джерел

1. Shah D. (2018) *By The Numbers: MOOCs in 2018 MOOC Report*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.classcentral.com/report/mooc%stats%2018> Міжнародне агентство East-West Digital News [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ewdn.com/>.
2. Ладыжец Н. С. Современные тенденции развития западных и отечественных университетов // Вестник Удмуртского университета. Серия: философия, психология, педагогика. 2015. Т.25, №4. С. 21-24.
3. *Artificial intelligence in education, compendium of promising initiatives: Mobile Learning Week 2019* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000370307>.
4. Почему инвесторы видят потенциал в российском рынке онлайн-образования и образовательных технологий [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ra-kurs.spb.ru/info/articles/?id=108>.
5. Офіційний сайт аналітичної компанії *Infiniti Research Limited* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.infinitiresearch.com/>.
6. *Brandon Hall Research* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.brandonhall.com/>.

О. О. Семенова, О. М. Синчишин

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В КОНТЕКСТІ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ

Модерні тенденції розвитку освіти орієнтуються на виклики суспільства XXI століття, тому сучасною наукою запропоновані три основні аспекти освіти [2]: біологічний, соціальний та гуманістичний. Перший передбачає спрямування освіти на забезпечення людини необхідним набором знань і вмінь та адаптацію біологічної природи людини до життя в суспільстві. Наступний полягає у формуванні особистих якостей відповідно до соціального замовлення й засвоєння соціокультурного досвіду. Третій аспект акцентує увагу не лише на розвитку особистісних, соціальних та професійних якостей, а й на саморозвитку, духовному збагаченню й зростанню. Перераховані вище аспекти зумовили перехід від знаннєвої до компетентнісної парадигми освіти, від авторитарної до особистісно орієнтованої. Тобто сучасна освіта має на меті не формувати, а допомагати та сприяти розвитку особистості, її соціальних якостей, комунікативних здібностей. Нинішнє постіндустріальне суспільство передбачає не лише інформатизацію освіти й оволодіння соціально-економічними знаннями, а й навчання іноземним мовам. Саме особистісно орієнтований підхід сприяє формуванню комунікативних здібностей, розвитку особистості, вмінню взаємодіяти з соціумом, соціалізуватися в іншомовному

просторі. «Лише за дії особистісно орієнтованої технології, – як зазначає І. Д. Бех, – дитина в змозі відчувати, що вона не просто перебуває, а повноцінно живе в атмосфері високої людяності, яка має наповнити її своїм гуманним змістом. Тут потреба і почуття «бути Людиною» реально проймають кожну дію чи вчинок дитини. При цьому вона не повинна відчувати штучність ситуації, створеної педагогом для досягнення своїх цілей» [1].

Арсенал особистісно орієнтованого підходу складають як традиційні форми, методи та прийоми, так й інтерактивні. Перші передбачають засвоєння знань у штучно створених ситуаціях, в результаті чого учень не може усвідомити зв'язку з іншими сферами життя й не зовсім розуміє як використовувати отримані знання. Нетрадиційні ж форми й методи навчання роблять освітній процес цікавішим, створюють сприятливу атмосферу для спілкування іноземною мовою, дозволяють учневі проявити себе, комунікувати з іншими. Інтерактивне навчання – це процес взаємодії педагога та учнів, спеціальна форма організації пізнавальної діяльності під час якої створюються сприятливі, комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, може проявити інтелектуальні здібності. Суть інтерактивних методів полягає у взаємодії з ким-небудь (діалог) – учні з учителем, з запрошеним гостем (native speaker), учні між собою, а також взаємодія з комп'ютером чи іншими гаджетами. Саме внаслідок використання цих методів відбувається розвиток комунікативних здібностей: вміння висловлювати та відстоювати власну думку, обмінюватися інформацією, з повагою ставитися до думки інших. Цей вид навчання передбачає використання таких форм та методів як дискусії, презентації, рольові ігри, тренінги, метод «круглого столу», кейс-методи, які вимагають активності й віддачі від суб'єктів освітнього процесу й мають розвивальний потенціал. Саме завдяки використанню інтерактивного навчання здійснюється особистісно орієнтований підхід у вивченні іноземної мови. Адже інтерактивні форми створюють відповідні умови для розвитку особистості й творчого проявлення її індивідуальності, а це є головним завданням даного підходу.

Особистісно-орієнтоване навчання побудоване на принципі варіативності, який дозволяє вчителю обирати зміст, форми та методи навчального процесу з урахуванням особливостей кожного учня, що задовольнить потребу у педагогічній підтримці. Обравши пріоритетним у вивченні іноземних мов саме інтерактивні форми і методи, можна максимально ефективно взаємодіяти з учнями, формувати комунікативні здібності, їх соціальні якості, а отже, впровадити особистісно орієнтований підхід, сприяти формуванню особистості здатної до саморозвитку та самореалізації, соціалізації у сучасному світі.

Список використаних джерел

1. Бех І.Д. *Виховання особистості: у 2-х кн. Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади.* Київ: Либідь, 2003. Кн. 1. 280 с. 2. Чумак О.В. *Парадигма освіти XXI століття: інноваційні аспекти.* URL: http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp7/konf1/Chumak.pdf (дата звернення: 08.03.2020).

Т. А. Савельєва

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ З ВИКОРИСТАННЯМ ІКТ НА АДАПТИВНИХ ЗАСАДАХ В КОЛЕДЖАХ

Освітня діяльність коледжів сьогодні зазнає значних перетворень та зрушень до нових форм в роботі закладів. Реформи освітньої галузі стрімко продовжуються і сьогодні для організації більш сучасного та якісного педагогічного процесу, із переходом до діджиталізації суспільства, маємо застосовувати адаптивні

засади як змогу покращити та підвищити цікавість до процесу самостійного навчання студентів. «Однією із найістотніших складових діджиталізації закладів освіти є інформатизація навчального процесу – створення, впровадження та розвиток хмароорієнтованого освітнього середовища на основі інформаційних систем, мереж, ресурсів і технологій» [1].

Дуже популярними інструментами в організації освітнього процесу коледжів сьогодні є використання комп'ютерних технологій, різноманітного програмного забезпечення, застосування інформації з Інтернет мережі, хмарні технології, використання соціальних сервісів, зокрема Google-сервісів.

Процес інформатизації освітнього простору навчальних закладів потребує розробки та використання дистанційної форми навчання. Така форма освіти створює багато можливостей для роботи з студентами, що мають пропуски занять, зменшує прогалини в знаннях невстигаючих студентів, дає змогу підвищувати особистій фаховий рівень. Студенти, що одночасно працюють та здобувають освіту, вимушені підлаштовувати процес навчання під свій вільний час та здійснювати навчання через використання електронної інформації. Такі умови визначають на адаптивних засадах застосування ІКТ для встановлення нових траєкторій роботи з студентами та підвищення їх мотивації до освітнього процесу.

Молодь сьогодні – це люди, що досить швидко можуть адаптуватись до тих потреб, що виникають, і вирішують завдання в певних умовах, що постають перед ними. Так сприйняття інформації через гаджети, планшети, інтернет сьогодні нікого не дивує, навпаки дає багатий простір для підвищення рівня освіченості та професійного розвитку.

Інформаційно-освітнє середовище коледжу має бути більш вирашним та використовуватись студентами ефективно. Така ідея навела на розробку дистанційних курсів з дисциплін, що виступають оновленою формою організації самостійної роботи студентів та створюються на адаптивних засадах. Такий інформаційний простір ставить за мету особистісний розвиток студента та має оновлюватись і постійно удосконалювати своє сутнісне наповнення. Основними принципами такого навчання є дистанційна співпраця з педагогами (консультативно, результативно), самостійне дослідження поставленого завдання, вивчення проблеми, супровід студентських досягнень на кожному етапі роботи викладачем.

На початковому етапі в коледжі була створена електронна бібліотека, що мала полегшити студентський пошук інформації в мережі Інтернет та скоротити час виконання підготовки з певного завдання. Проте можливості ІКТ розвивались і разом із такими прогресивними технологіями створюємо дистанційну форму через онлайн-курси з окремих дисциплін. У такому дистанційному курсі чітко визначений контент, структурований матеріал за рівнями підготовки. Програма курсу дисципліни адаптована таким чином, що студент поступово формує свої знання від низького рівня до високого. При виникненні труднощів, студент може повернутись до попередньо опрацьованого матеріалу та займатись додатково, або звернутись за допомогою викладача. В курсі зібрані, наприклад, такі матеріали, як конспект лекцій, практичні завдання, завдання для самостійної роботи, додаткові матеріали, тестові завдання для оцінювання досягнень студентів, посібники, методичні рекомендації, електронні презентації, корисні посилання на потрібну інформацію онлайн тощо.

Педагоги опановують зі студентами організацію заходів таких, як семінари, конференції в форматі онлайн. Призначається дата, всіх зацікавлених темою інформують про умови заходу, проходить реєстрація онлайн і фактична робота зустрічі. Також індивідуальна самостійна робота онлайн організовується викладачами, встановлюючи спілкування в чаті, або у Skype зв'язку.

Студенти отримують не тільки можливість пройти навчальний курс в зручний

час, проте можуть відпрацювати пропуски занять, підвищити рівень засвоєного матеріалу, заглибитись у вивчення цікавої теми, підготуватись до заліків, екзаменів та складання курсового проєкту. При цьому формується інформаційно-комунікаційна компетентність студентів, розширюється коло їх пізнання до змін власної організації свого часу (працювати одночасно навчаючись, корисно використовувати свій час).

Останнім часом багато науковців та педагогів практиків спостерігали зниження мотивації студентів до навчання, шукали способи вирішення цієї проблеми. Освіта з використанням мережі стає більш сучасною та навчає молодь бачити перспективи розвитку своєї особистості та саморозвитку не тільки під час навчання в закладі освіти, а й протягом життя. Така методика організації самостійної роботи студентів на адаптивних засадах закладає позитивні результати в процесі освіти, отримання знань швидким способом, у зручний час, в будь-якому місці, де є підключення до Інтернет мережі.

Список використаних джерел

J. Ammons, J. L. Course-embedded assessments for evaluating cross-functional integration and improving the teaching-learning process [Text] / J.L. Ammons, S.K. Mills // Issues in Accounting Education.- 2005. – Vol. 20(1). – P.1-19.

О. О. Семенова, Д. Г. Строкань

ВПЛИВ СИСТЕМИ ОСВІТИ АНГЛОМОВНИХ КРАЇН НА СИСТЕМУ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Від самого початку свого існування як незалежної держави Україна та українське суспільство перебувають в умовах кардинальних змін на усіх рівнях суспільного життя. Вступ України у європейський простір значною мірою посприяв розширенню та урізноманітненню таких перетворень, змінивши вектор їх спрямування.

Прагнення України стати повноправним членом Європейського союзу стало рушійною силою до оновлення усіх ланок суспільного та громадського життя, у тому числі й освітньої ланки. Українські фахівці у цій сфері намагаються оволодіти зарубіжним досвідом, задля вивчення іноземної мови у якісно новій мірі. Усвідомлюючи важливість спільних підходів до навчання іноземних мов та інших предметів, Україна однією з перших почала використовувати їх як орієнтир для оновлення шкільної іншомовної освіти. Ці переваги, які надає впровадження інноваційних європейських методик навчання англійської мови, є вагомими та ефективними.

Необхідність наближення освіти до міжнародних стандартів розглядається як об'єктивна передумова оновлення змісту навчання іноземних мов в Україні. Це зумовило утвердження компетентісної парадигми та перехід до комунікативного навчання іноземних мов.

Наразі освіта європейських країн суттєво відрізняється від української моделі не тільки віковими групами учнів, але й основними підходами до навчання, проте вже зараз відчутний вплив англомовної системи викладання на теренах нашого освітнього простору.

Освіта визначається як процес і результат засвоєння систематизованих знань, умінь і навичок, як необхідна умова підготовки людини до життя і праці, як система цілеспрямованої дії на особистість з метою її адаптації до потреб суспільства.

Основними тенденціями розвитку світового освітнього простору стали: прагнення до демократичної системи освіти, доступність освіти для всього населення; розростання ринку освітніх послуг; розширення мережі вищої освіти та зміна со-

ціального складу студентів; пріоритетність фінансування освіти; постійне оновлення освітніх програм вищих навчальних закладів; відхід від орієнтації на середнього студента, підвищений інтерес до обдарованого студента, до особливостей розкриття його здібностей та потенціалу.

Головною ознакою освіти країн Європи є автономність шкіл та вищих навчальних закладів, які мають право самі регулювати навчальні курси, програми та методи викладання. Основними видами занять при вивченні іноземної мови вважаються лекції й семінари. Останнім часом у процесі навчання частіше застосовуються технічні засоби, рольові ігри, мікровикладання. Традиційно важливими є заняття студентів з персонально закріпленими за ними викладачами. Такі заняття створюють міцний контакт між студентами та викладачами.

Ще одним істотним кроком для української системи викладання стало внесення змін до закону України «Про освіту», щодо особливостей доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг. Країни Європи вже протягом тривалого часу практикують такі зміни, вважаючи їх необхідним засобом допомоги дітям з особливими потребами реалізувати себе як повноправних громадян своєї країни.

Ще однією з головних відмінностей у шкільній системі освіти англomовних країн та України є тривалість навчання, проте відповідно до нововведень, українські школярі навчатимуться не 11 років, як це було раніше, а 12, що дасть змогу випустити свідомих особистостей, готових до дорослого життя.

На сьогоднішній день метою мовної освіти є розвиток і соціалізація особистості учнів, формування їхньої національної самосвідомості, загальної культури, світоглядних орієнтирів, екологічного стилю мислення і поведінки, творчих здібностей, дослідницьких і життєзабезпечувальних навичок, здатності до саморозвитку й самонавчання в умовах глобальних змін і викликів.

Скорочення обсягу теоретичного матеріалу на користь практичної діяльності збільшує можливості для формування предметних і ключових компетентностей, тому зміст навчального матеріалу визначено з огляду на корисність, потрібність його за межами навчального закладу.

Список використаних джерел

1. Авшениук Н. М. *Інтернаціоналізація вищої освіти в умовах глобалізації світового освітнього простору*. Чернівці, 2009. 2. *Закон України «Про освіту»* / Інформаційний збірник Міністерства освіти України. Київ, 2019. 3. *Стратегія реформування освіти в Україні / Рекомендації з освітньої політики*. Київ, 2003.

О. М. Сергійчук, Ю. М. Багно

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Динамічний розвиток інформаційного суспільства в умовах науково-технічного прогресу, євроінтеграція та реформування вітчизняної освіти зумовлюють необхідність у новій генерації висококваліфікованих майбутніх педагогів, здатних до самоосвіти та саморозвитку задля вирішення нагальних проблем освітнього простору.

Система освіти та сучасне суспільство пред'являють все більш високі вимоги до якості підготовки випускників закладів вищої освіти. Про необхідність підвищення професійного та загальнокультурного рівня випускників наголошується в Законах України «Програма дій щодо реалізації положень Болонської декларації у системі вищої освіти і науки України на 2012-2021 роки» (2012), Закон України

«Про вищу освіту» (2014), Закон «Про освіту» (2017), Концепція «Нова українська школа» (2016), Концепція розвитку педагогічної освіти (2018), Національна стратегія розвитку освіти в Україні до 2021 року.

Пріоритетними напрямками державної політики щодо розвитку освіти є: особистісна орієнтація освіти; формування національних та загальнолюдських цінностей; постійне підвищення якості освіти, оновлення її змісту та форм організації навчально-виховного процесу; розвиток системи безперервної освіти та навчання протягом життя; інтеграція вітчизняної освіти в європейський та світовий освітній простір.

Серед пріоритетних напрямків реформування і модернізації вищої педагогічної освіти слід вказати на необхідність створення педагогічного середовища, що забезпечуватиме гармонізацію інтелектуальних, емоційних і духовно-моральних основ в атмосфері університетського життя. Таке середовище передбачає: впровадження кредитно-трансферної системи навчання; використання інформаційно-комунікаційних технологій і мультимедійних засобів; індивідуалізацію освітнього процесу та посилення ролі самостійної роботи студентів; впровадження електронних засобів навчання, комп'ютерних навчальних програм – STEM, STEAM, STREAM технологій; технічну і технологічну модернізацію навчальних лабораторій та засобів навчання; використання сучасних систем контролю якості знань студентів та системного моніторингу якості освіти.

Особливого значення у освітньому процесі набуває індивідуальний режим навчальної роботи, зокрема, домінування самостійної пізнавальної діяльності студентів; створення спеціальних матеріалів для самостійної роботи; зміна функцій викладача (організація, керівництво, загальна орієнтація в навчальному процесі, консультування, контроль); зміна позиції студента (ініціативність у режимі роботи над навчальним матеріалом, відповідальність за виконання намічених планів тощо). Відтак в процесі формування професійного фахівця суттєво змінюється освітня діяльність студента і відповідальність за результат власного навчання. ситуація, коли студент не усвідомлює значущість тієї чи іншої педагогічної дисципліни в професійному становленні відходить у минуле, а рушійною силою навчальної діяльності виступає не зовнішня мотивація – зацікавленість процесом і власне результатами професійного становлення.

На сьогодні, завдяки орієнтації педагогічного процесу в педагогічних університетах на студентоцентризм, важливим є формування суб'єкт-суб'єктних відносин, створення спеціальних навчально-методичних комплексів з навчальних дисциплін професійно-педагогічного циклу та налагодження системних зв'язків між закладами середньої освіти і закладами вищої освіти, задля вдосконалення практичної підготовки майбутнього педагога.

Адже саме педагогічна практика студентів закладів вищої освіти є невід'ємною складовою освітньо-професійної програми підготовки фахівців, яка спрямована на закріплення теоретичних знань, набуття і вдосконалення практичних умінь та навичок, формування професійної компетенції щодо реалізації державних стандартів Концепції педагогічної освіти.

Проблема входження України в європейський освітній простір є надзвичайно важливим, оскільки це стане кроком входження в світове співтовариство. Тому майже останні п'ятнадцять років Колегією Міністерства освіти і науки України розробляються заходи, спрямовані на реалізацію Концептуальних засад розвитку вищої педагогічної освіти в Україні, основними завданнями якої є: забезпечення професійно-особистісного розвитку майбутнього педагога на засадах особистісної педагогіки; проведення змісту фундаментальної, психолого-педагогічної, методичної, інформаційно-технологічної, практичної та соціально-гуманітарної під-

готовки педагогічних працівників до відповідності вимогам інформаційно-технологічного суспільства та змінам, що відбулися в закладах середньої освіти відповідно до Концепції «Нова українська школа»; модернізація освітньої діяльності у вищих педагогічних навчальних закладах на основі використання новітніх педагогічних, інформаційних та комп'ютерних технологій і створення нового покоління засобів навчання; удосконалення системи відбору обдарованої молоді на педагогічні спеціальності, розширення цільового прийому та запровадження підготовки вчителя на основі договорів; удосконалення мережі закладів вищої освіти та закладів післядипломної педагогічної освіти з метою створення умов для безперервної освіти педагогічних працівників [1, с.297-298].

Отже, період змін до 2021 року повинен стати ключовим у реалізації довготермінових стратегій забезпечення сталого розвитку та удосконалення системи вищої освіти України (зокрема педагогічної), визнання її у європейському і світовому просторі в контексті забезпечення якості освітніх послуг.

Список використаних джерел

1. Вища освіта України і Болонський процес : навч. посіб. / За ред. В.Г. Кременя : Авт. кол.: Т.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаши, В.Д. Шинкарук, В.В. Грubbінко, І.І. Бабич. Тернопіль: Навчальна книга, 2004. 384 с.

Г. З. Скірко

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ СТВОРЕННЯ РОЗВИВАЛЬНОГО ПРЕДМЕТНОГО СЕРЕДОВИЩА В РІЗНОВІКОВИХ ГРУПАХ ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Соціальні, економічні перетворення в Україні зумовлюють важливість змін в організації освітнього простору навчальних закладів освіти. Формування якісного навчально – виховного середовища стало одним із ключових завдань Концепції Нової школи в Україні. Основним напрямом розвитку сучасної української освіти окреслено рівний доступ до якісної освіти всіх громадян, у тому числі й осіб з особливими потребами [3].

На сьогодні виникають ситуації різновікової взаємодії вихованців в різних навчально – виховних закладах: малокомплектних дошкільних закладах, дошкільних навчальних закладах комбінованого типу, санаторно-лікувальних закладах, громадських дитячих організаціях, виховання дітей дошкільного віку в групах короткотривалого перебування, підготовка до навчання в школі дітей, які не відвідують дошкільні навчальні заклади, діти з особливими потребами, які навчаються в загальноосвітніх закладах освіти, тощо. У зв'язку з цим проблема створення різновікових груп та організація життєдіяльності дітей різного віку не втрачає актуальності. Не є новою думка про важливу роль різновікового колективу у вихованні дітей.

Так, Софія Русова зазначала, що створення різновікових груп задовольнить потребу у спілкуванні та взаємодопомозі дітей різного віку [5]. В. Сухомлинський вважав, що людина найкраще виховується тоді, коли вона дбає про інших [6]. Сучасні дослідження проблеми професійної підготовки кадрів дошкільної освіти знайшли відображення в працях А.Богущ, Н.Гавриш, К.Крутий, Н.Лисенко Т.Поніманської та ін. Науковці відзначають, що організація педагогічного процесу в умовах різновікової групи вимагає від педагога не тільки знання програми, а й вміння зіставляти програмові вимоги з індивідуальними та віковими особливостями дітей, бачити кожну дитину і всю групу в цілому, забезпечувати розвиток дітей відповідно до їх можливостей [2;4].

Вирішення цього завдання можливе, за умови створення розвивального освітнього простору для дітей різновікових груп. Основні принципи побудови такого розвивального середовища: 1. Навчально – виховний процес необхідно організувати так, щоб кожна дитина мала можливість, в залежності від особливостей розвитку, конкретного віку і характерного для цього віку сенситивного періоду, задовольнити свої основні потреби. 2. Педагог, який буде працювати з дітьми різного віку повинен враховувати їх вподобання, інтереси, основний вид діяльності, тобто, враховувати думку дітей. Під час розміщення меблів та оформлення ігрових зон доречною буде думка старших вихованців. 3. Принцип багато варіативності, функціональності, комбінаторності передбачає використання таких ігрових матеріалів, обладнання, які необхідні дітям різного віку і виконують розвивальну функцію. 4. Випереджаючий характер змісту освіти найбільш підходить для дітей різновікової групи. 5. Особливості організації фізичного середовища, яке має відповідати принципам універсального дизайну: - архітектурно доступне та безпечне навчальне середовище; - навчальні плани і програми відповідають особливостям розвитку дітей; - зручне і просте використання навчального матеріалу. 6. Слід звернути увагу на підготовку педагогічних кадрів в умовах вищих навчальних закладів до роботи в різновікових групах, на методику спільного викладання в інклюзивних групах: паралельне викладання, диференційоване викладання та ін.

Отже, успішність процесу розвитку, навчання і виховання дошкільників різновікової групи залежить від реалізації таких педагогічних умов: створення розвивального предметного середовища в умовах різновікової групи в дошкільному навчальному закладі; особливості організації фізичного середовища для дітей з особливими потребами; підготовка педагогічних кадрів в умовах вищих навчальних закладів до роботи в різновікових групах.

Список використаних джерел

1. Крутій К.Л. Освітній простір дошкільного навчального закладу: Монографія : у 2-х ч. / К.Л.Крутій. – Частина перша. Концепції, проектування, технології створення. – Запоріжжя : ТОВ «ЛППС» ЛТД, 2009. – 320 с.: іл., табл., - бібліогр. - С 307.
2. Нечипорук Н. І. Особливості організації навчально – виховного процесу в різновікових групах ДНЗ / Н.І. Нечипорук, О. П. Педько, Т.М. Корж. – Тернопіль: Мандрівець, 2014. – 184 с.
3. Нова українська школа: poradnik dla vchitelja / Під заг. ред. Бібік Н. М. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. – 206 с.
4. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Т.І. Поніманська. – К. : Академвидав, 2013. – 426 с.
5. Русова С. Вибрані педагогічні твори / С. Русова. - К.: Освіта, 1996. – 304 с.
6. Сухомлинський В.О. Вибрані твори / В. О.Сухомлинський. - К. : Радянська школа, 1976. - Т.1.

Н. В. Старовойтенко, В. І. Осипенко

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ДО УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ ТА ЕКОНОМІСТІВ

Тривалий час вважалось, що навчання у вищому навчальному закладі дозволяє отримати будь-яку професію; будь-яку, окрім професії керівника, тому що керівник – це досвід плюс покликання. Проте світова практика стукала в наші двері і ясно давала зрозуміти, що управління – це сфера діяльності, якій потрібно і можна вчитися, як і усякій іншій [1, с.35].

У працях І.Д. Бежа, Т.Д. Дубовицької, В.Х. Гашимової, В.І. Носкова, В.І.Юрченка акцентовано увагу на особливостях професійного зростання студента як фахівця та особливості професійно-рольової ідентифікації [2, 3].

Мистецтво спілкуватися з людьми і керувати ними – це не тільки результат

спеціальної професійної підготовки управлінських кадрів, але і товар, що сьогодні користується попитом і високо оцінюється на ринку професійних послуг. «Це такий товар, що купується за гроші, як цукор, і кава, – стверджує Д.Рокфеллер. - І я готовий платити за таке вміння більше, ніж за будь-який інший товар у цьому світі» [4, с.3].

У сучасній психології психологічна готовність розглядається як істотна передумова будь-якої цілеспрямованої діяльності, її регуляції, стійкості та ефективності. Відомі два основних підходи до визначення змісту та структури психологічної готовності – функціональний і особистісний [5, с.39].

З метою діагностування особливостей уявлень студентів економічних та технічних спеціальностей стосовно вимог до особистості керівника та самоусвідомлення власного управлінського потенціалу, нами було проведено анкетування 208 студентів Черкаського державного технологічного університету.

Встановлено, що управлінська модель моральної поведінки у багатьох студентів є суперечливою, хоча вони прагнуть до гармонійного розкриття та ствердження свого управлінського потенціалу.

Тільки третина студентів технічного спрямування проявляє інтерес до управлінської діяльності, позитивно оцінює свої особистісні схильності до роботи з людьми і бачить себе в майбутньому керівником – інженером. Вони усвідомлюють, що як керівнику їм потрібні знання і вміння не лише техніко-технологічного характеру, а й психології, менеджменту. Для тих студентів технічних спеціальностей, кому на даний момент бракує вираженого інтересу до розвитку власного професійно-рольового аспекту «Я-керівник», характерним є відсутність мотивації читати спеціальну літературу та відвідувати управлінські тренінги. Це є свідченням недостатньої психологічної готовності до роботи з людьми в майбутній професійній діяльності, наявності певних обмежень стосовно управлінської кар'єри. У студентів – «технарів» домінує професійно – ділова спрямованість (на дію і результат), а не заглиблення у роздуми над поведінкою, вчинком, емоційними станами людини.

Оскільки серед опитаних студентів – «технарів» була достатня кількість тих, хто вже закінчив технікум і працював на харчових виробництвах та в будівельних організаціях, то у них більш реальні уявлення про керівника, професіоналізм якого тісно пов'язаний із знанням виробничих технологічних процесів (висока відповідальність, тому що від своєчасності, точності, безпомилковості й ефективності дій інженера-керівника в значній мірі залежить якість роботи всієї системи, збереження устаткування, продуктів праці, транспортних засобів і життя людини). Одиниці студентів технічних спеціальностей сумніваються у можливості реалізації себе в обраній сфері діяльності, у тому числі й управлінській. Тому, як наслідок, такий стан справ спонукає їх до думки про отримання другої спеціальності.

На відміну від студентів технічних спеціальностей, майже стовідсотково студенти-економісти прагнуть реалізувати себе як керівника і організатора в різних сферах народного господарства. Результати опитування свідчать, що у студентів-економістів чіткіше виступає підприємницький та соціальний тип професійної спрямованості. Студенти-економісти, відповідаючи на запитання анкети, демонструють більшу впевненість у своїх лідерських здібностях, мають більш чіткий психологічний портрет ідеального керівника, акцентують увагу на функціональних вміннях керівника, спроможні обґрунтовувати власну думку, спираючись на вже вивчені курси психології та менеджменту. Порівняно з «технарями», студенти-економісти вище оцінюють свої комунікативні, творчі здібності (організувати культурні заходи, відвідувати тренінги), впевненіше заявляють про успіх, кар'єрний ріст, необхідність наслідувати талановитих управлінців та суспільних діячів. Проте, для 5% студентів-економістів характерними є незрілі форми управлінської ідентичності, неадекватні кар'єрні домагання та самооцінка власного

управлінського потенціалу, маніпулятивні настанови до майбутніх колег та підлеглих в питаннях розвитку кар'єри. Враховуючи ситуацію, що в суспільстві достатньо прикладів моралі індивідуальних досягнень, непрофесійного управлінського середовища, то автори допускають наявність таких особливостей мотиваційно-сислової сфери даної категорії молодих людей. Відомо, що управлінські цінності не є сталими, а сенситивний період для закладання фундаменту майбутньої управлінської самореалізації може змінити хибні настанови.

Цікавим є те, що 3% опитаних студентів-економістів зорієнтовані в майбутньому розпочати власний бізнес, і на їх думку, керувати людьми їм не доведеться. Вони частіше вживають в анкеті «моя справа», а не «надійна команда». У майбутніх економістів, порівняно з «технарями», яскравіше проявляється потреба у домінантності, визнанні і владі.

Висновки. 1. Студенти економічного напрямку підготовки показали вищий рівень сформованості психологічної готовності до управлінської діяльності порівняно зі студентами технічних спеціальностей. 2. Для більш якісної підготовки до управлінської діяльності студентів технічних спеціальностей, необхідне вдосконалення педагогічної системи, яка повинна базуватися на інтегрованому підході, що об'єднує глибоке вивчення дисциплін зі спеціальності з наскрізною професійно орієнтованою психологічною підготовкою на всіх освітньо-кваліфікаційних рівнях.

Список використаних джерел

1. Старовойтенко Н.В. Формування соціального інтелекту у майбутніх керівників. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасний університет: перспективи розвитку», – Черкаси : ЧДТУ, 2011. – Т.2. – С. 35-38. 2. Бех І.Д. Виховання особистості: Сходження до духовності: Наук. видання. – К.: Либідь, 2006. – 272 с. 3. Подоляк Л.Г., Юрченко В.І. Психологія вищої школи: Навчальний посібник для магістрантів і аспірантів – К.: ТОВ «Філі-студія», 2006. – 320 с. 4. Шпалінський В.В., Помазан К.А. Психологія управління: Навч. посіб. для керівників навч. закладів. – Харків: Веста: Видав. «Ранок», 2002. – 128 с. 5. Карамушка Л. М. Психологія управління : навч. посіб.- К. : Міленіум, 2003. – 344 с.

А. М. Кондрук, Л. В. Соляр, Л. Г. Чоренька

ІНТЕГРАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ

Однією з найважливіших проблем сучасної освіти являється помітне зниження зацікавленості студентів до навчання. Тому, оновлення змісту освіти вимагає розв'язання складної проблеми, як перетворити гігантський масив знань в індивідуальне надбання та знаряддя кожної особистості. Адже світ «інформаційного вибуху», який формує нові взаємовідносини між студентом і знаннями, стає все складнішим, тому молодь потребує вміння розв'язувати складні проблеми, критично ставитися до обставин, порівнювати альтернативні точки зору та приймати зважені рішення. Отже, головним завданням освіти є підготовка молоді до сучасного життя, тобто формування в неї необхідних компетентностей, а одним із засобів їх формування є *інтеграція навчальних дисциплін*. Інтеграція може вирішити основні суперечності освіти – протиріччя між безмежністю знань і обмеженими людськими ресурсами.

За багаторічну працю в системі професійної освіти ми зрозуміли, що нікому не можна дати освіту на засадах якоїсь окремої науки незалежно від інших наук, що інтеграція, тобто органічне поєднання відомостей інших навчальних дисциплін навколо однієї теми, є однією з *найперспективніших інновацій*, яка закладає нові умови діяльності викладачів та студентів, що має великий вплив на ефективність сприйняття ними навчального матеріалу.

Інтеграція зобов'язує до використання різноманітних форм викладання, що має великий вплив на ефективність сприйняття студентами навчального матеріалу, вона стає для всіх її учасників – викладачів, і студентів, і батьків, і адміністрації - школою співпраці та взаємодії, що допомагає разом просуватися до спільної мети.

Впровадження інтеграції в навчальний процес актуальне, тому що дає змогу: «згрупувати» споріднений матеріал кількох дисциплін навколо однієї теми, усунути дублювання у вивченні ряду питань; ущільнити знання, тобто реконструювати фрагмент знань таким чином, засвоєння якого вимагає менше часу, проте породжує еквівалентні загально навчальні та технологічні уміння; опанувати з студентами значний за обсягом навчальний матеріал, досягти цілісності знань; залучати студентів до процесу здобуття знань; формувати творчу особистість студента, його здібності; дати можливість студентам застосовувати набуті знання з різних навчальних дисциплін у професійній діяльності.

Застосування в навчальному процесі інтегрованих технологій та інтерактивних форм і методів навчання сприяє формуванню навичок і вмінь студентів, виробленню цінностей, створенню атмосфери співробітництва, активної взаємодії всіх учасників навчального процесу.

На інтегрованих заняттях формуються наступні компетенції: 1) ціннісно-сміслові (розуміння мети заняття, важливості вивчення теми); 2) загальнокультурні; 3) інформаційні (робота з комп'ютером, вміння самостійно підбирати необхідний матеріал); 4) комунікативні (вміння працювати в групах, вислуховувати, спілкуватися).

Проаналізувавши досвід та практику застосування елементів інтеграції зв'язків на заняттях приходимо до висновку, що основними шляхами посилення реалізації цього принципу є: 1) необхідність удосконалення організаційної і координаційної роботи по налагодженню зв'язків між навчальними дисциплінами та циклами; 2) систематичний підхід при застосуванні зв'язків на теоретичних та практичних заняттях з використанням активних та інтерактивних методів навчання; 3) розробка методичних рекомендацій, інструкцій, завдань, які орієнтують студентів на використання міждисциплінарних зв'язків; 4) удосконалення методики викладання, підвищення мотивації педагогічної діяльності викладачів та усвідомлення ними мети та завдань по посиленню зв'язків між дисциплінами.

Список використаних джерел

1. Атанов Г.О. Діяльнісний підхід у навчання. – Донецьк. «ЕАІ-прес». 2011. – 160 с. 2. Козловська І.М. Теоретичні та методологічні основи інтеграції знань учнів професійно – технічної школи. Дис. на здоб. наук. ступ. док. пед. наук – К. 2001. – 464 с. 3. Морозов А.В., Морозова О.В. Реалізація міжпредметних зв'язків між фундаментальними і спеціальними дисциплінами як один із способів підвищення якості набуття фахових знань. / Теорія та методика навчання фундаментальних дисциплін у вищій школі: Збірник наукових праць. – Кривий Ріг: Видавничий відділ НМетАУ, 2004. 140 с. 4. Покутня Н.О. Сучасні технології навчання : Навч.- метод збірник «Організація навчально – виховного процесу». – К. - №7. – 2006. 5. Сиротенко Г.О. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання – Харків: Основа, 2003.

О. А. Стасевська, О. В. Уманець

НАЦІОНАЛЬНА СИСТЕМА ОСВІТИ ПЕРЕД ВИКЛИКАМИ ЧАСУ

XX століття безперечно мало величезні досягнення в освітянській сфері, які за умов кардинальних перетворень постсучасності піддаються ревізії. Бурхливі, глобальні реформаційні процеси у сфері освіти на межі XXI ст. поставили її проблеми у центр суспільної уваги та дозволили дослідникам обґрунтувати висновок щодо світової кризи освіти. Осмислюючи причини такого стану, дослідники відзначають

його суголосність глобальній цивілізаційній кризі, дисонанс духовного та матеріального начал у світоглядних орієнтирах особистості, невідповідність темпів змін у системі освіти та виняткової динамізації наукового пізнання світу й розвитку технологій, що спричиняє асинхронність рівня підготовки студентства та комплексу компетентностей, затребуваних у перманентно змінюваних реаліях ринку.

Одним із суперечливих наслідків переформатування сучасної системи видається можливим визначити зміну статусів комунікаторів в її контексті. Студентоцентрична парадигма освіти потребує, з одного боку, свідомої вмотивованості студентства та налаштованості на інтенсифікацію самостійної діяльності, з іншого – ствердження настанов педагогіки партнерства як домінантних та єдино можливих.

Тенденції уніфікації освіти, відкриваючи для майбутнього студентства шляхи набуття знань у світовому просторі, водночас детермінують виникнення та поширення явища освітньої міграції. У зв'язку з цим особливою гостротою набуває питання щодо уніфікації освітніх програм та водночас реалізації настанов як культурної толерантності загалом, так і педагогічної толерантності зокрема. За цих умов сучасна система освіти, зокрема й в Україні, постає перед необхідністю надзвичайно швидко та радикально вирішити масштабну низку нагальних питань щодо сутнісних алгоритмів діяльності, які раніше мали значення периферійних. Серед них – проблеми складання та запровадження новітніх моделей взаємодії зі стейкхолдерами, визначення рівня їх задіяності у формуванні траєкторій освіти, формування, апробації та гнучкої корекції адекватних моделей сполучення теоретичного та практичного компонентів освіти тощо.

Найбільшою гостротою сьогодні для системи вищої освіти позначена проблема самовизначення місії в соціумі. Позиченована як система набуття знань, необхідних лише для здійснення фахової діяльності на відповідному рівні, вища освіта стає інструментом формування спеціалізованого, вузько орієнтованого комплексу компетентностей і тому обов'язково потребує активізації практичного компонента. Тому природним і доцільним нині стає активне запровадження дуальної освіти (яка, втім у просторі національної системи має доволі успішний «прообраз» у вигляді заочного навчання) та дистанційної (запровадження якої містить у собі доволі неоднозначний потенціал унаслідок «відірваності» комунікаторів, ускладненості вирішення питань академічної доброчесності тощо). Позиченована як система формування особистості, яка надає передусім алгоритмів самостійної діяльності у царині самовдосконалення – як фахового, так і особистісного – система освіти потребує передусім визначення місця, статусу та місії в соціумі. Гостроту цих питань сьогодні безпосередньо засвідчують лише поодинокі приклади публічного декларування місії діяльності конкретними закладами вищої освіти.

Статус освіти як сфери надання послуг, згідно з яким освітнє середовище підкоряється законам ринкової економіки, а відносини комунікаторів переформатуються за принципом «продавець-покупець», фактично дисонує із затребуваними часом настановами педагогіки партнерства. Цей дисонанс примушує заклади вищої освіти осмислювати й адекватно реагувати на загрози, які виникають у зв'язку з динамічністю змін ринкового попиту, винятковою «щільністю» конкуренції, «боротьби» за абітурієнтів за умов демографічної кризи та відтоку потенціального студентства за кордон, необхідністю застосування інноваційних технологій та методик навчання, залучення фахівців високого рівня, зокрема практиків, а також необхідністю самопозиціонування на світовому рівні тощо.

Проте сутнісною проблемою для сучасної національної системи освіти стає збереження суспільно-гуманітарної складової – потужного чинника збереження

національного духовного спадку, зокрема ментально маркованого архетипу едукативності. Як царина свідомого становлення духовних орієнтирів особистості, виконуючи актуалізовану за сучасних умов місію формування громадянської та загальнокультурної компетентностей, гуманітарна складова вищої освіти нині, витісняючись на периферію уваги, перебуває у стані небезпеки, посилення якої загрожує деструкцією місії національної системи освіти.

Список використаних джерел

1. Стасевська О. А., Уманець О. В. *Етична складова соціальної місії університету* / О. А. Стасевська, О. В. Уманець // *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія : Філософія. – 2019. – № 1. – С. 165-181. 2. Стасевська О. А. *Модифікація цінностей інформаційного суспільства* / О. А. Стасевська, О. В. Уманець // *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія : Філософія, філософія права, соціологія, політологія. – 2017. – № 1 (32). – С. 93-102. 3. Umanets O. V. *Problems of educational dialogue in the context of distance education* / O. V. Umanets // *II International scientific conference «Modernization of the educational system: world trends and national peculiarities» : Conference proceedings, February 22th, 2019. – Kaunas: Izdevnieciba «Baltia Publishing», 2019. – pp. 506-508.*

А. М. Ткаленко, С. О. Краснюк

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ

Цивілізаційний вимір інформаційного суспільства вимагає нових технологій опанування іноземних мов, знання яких є запорукою мобільності особистості, її повноцінної професійної реалізації. Ефективність вивчення іноземних мов залежить перш за все від запровадження інноваційних технологій навчання, що ґрунтуються на компетентнісному підході та реалізують сучасні дидактичні цілі. Зокрема, зі зміною освітньої парадигми у вищій школі цілком закономірним є перехід до інтерактивних технологій, зорієнтованих на особистісний розвиток і саморозвиток кожного учасника навчального процесу.

Актуальність проблеми і наявні у її розв'язанні суперечності висувають одним із пріоритетних завдань визначення потенційних резервів, закладених у дидактичній системі стосовно конструювання навчання іноземних мов, і передусім англійської як мови міжнародного спілкування, на засадах інтерактиву. Це стало передумовою вибору теми статті.

Аналіз останніх досліджень публікацій. Проблема впровадження інтерактивних технологій у навчальний процес набула досить широкого висвітлення в педагогічній літературі. Зокрема, у дослідженні Л. Максимчук, здійснено узагальнення проблеми підготовки майбутніх економістів-міжнародників до професійної діяльності та вплив на її ефективність засобів інтерактивних технологій [4, с.321-324]. Автором виявлено та теоретично обґрунтовано сукупність педагогічних умов інтерактивного навчання як інноваційного педагогічного явища в освітній системі вищої школи.

У працях Т. Сердюк теоретично обґрунтовано модель активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів вищих навчальних закладів засобами інтерактивних технологій у процесі вивчення суспільних дисциплін [8, с.183]. Автором встановлено, що особливості викладацької діяльності в умовах застосування інтерактивних технологій визначає виконання таких функцій: проєктивно-організаційної, інформаційно-комунікативної, мотивувально-стимулюючої, регулятивно-комунікативної, контрольної-оціночної.

Н. Андрущенко реалізував на практиці методика формування базових

управлінських компетенцій майбутніх менеджерів засобами інтерактивних технологій [1,с.19]. Автором доведено думку про те, що обсяг інформації, котру має опанувати студент, все збільшується, але в цьому процесі збільшення обсягу інформації відсутня його власна діяльність. Розв'язати цю проблему, хоча б частково, можна за допомогою використання, водночас з традиційними, інтерактивних методів навчання.

Що стосується питання підготовки бакалаврів, то цій темі присвячене дослідження Н. Войнаровської, у якому розкрито сутність основних підходів до підготовки бакалаврів з економіки у ВНЗ США, уточнено зміст, форми та засоби організації їх навчання [2,с.1-20].

М. Ярошик звертає увагу на питання підготовки бакалаврів у контексті євроінтеграції ЗВО України, зазначаючи необхідність використання інтерактивних методів навчання [10, с.1-20].

Н.Ладогубець теоретично обґрунтовано, розроблено та експериментально перевірено методику експертно-часового оцінювання якості фундаментальної підготовки бакалаврів у технічному вищому навчальному закладі, яка ґрунтується на засадах відповідності мети, структури та змісту контролю якості навчання – меті, структурі та змісту фундаментальної підготовки [4,с.1-21]. Теоретично уточнено основну мету та завдання даної підготовки, а також основні педагогічні та психологічні умови, що впливають на її рівень.

Т.Крамаренко розглядає переваги застосування інтерактивних методів викладачами на практичних заняттях у вищій школі [3,с.28-31].

Отже, проведений аналіз педагогічної літератури доводить, що інтерактивні технології в освіті через їх потенціал сприяють реалізації таких дидактичних завдань, як підвищення якості освіти на основі взаємозв'язку загальнодидактичних принципів самостійності, активності й систематичності; розширення можливостей для безперервної освіти на основі реалізації принципів послідовності, доступності тощо. Метою інтерактивного навчання є створення зручних умов та сприятливої атмосфери, за яких кожен студент відчує свою успішність під час вивчення іноземної мови, та свою інтелектуальну спроможність.

Метою статі є - теоретичне обґрунтування доцільності впровадження інтерактивних технологій у навчання англійської мови бакалаврів в закладах вищої освіти. Завданням є розкрити зміст інтерактивних технологій навчання англійської мови майбутніх бакалаврів; обґрунтувати ефективність упровадження інтерактивних технологій у процес навчання англійської мови в вищій школі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний етап входження країни до ринкової економіки, розбудови незалежної Української держави, демократизації суспільства, гуманізації вищої школи, вимагає переосмислення самої парадигми вищої освіти, відмови від адаптивної моделі засвоєння знань на користь моделі освіти, зорієнтованої на особистість. Центром всіх навчально-виховних дій має стати конкретний студент і, відповідно, всі способи та форми організації мають підпорядковуватися меті його всебічного особистісного і професійного розвитку.

Проаналізуємо причини, що спонукають до розроблення і застосування інтерактивних технологій навчання студентів ЗВО у сучасних умовах. По-перше, це необхідність впровадження в педагогіку вищої школи, поруч із системнодіяльним, особистісно орієнтованого підходу, що дає змогу не тільки систематизувати дії всіх учасників навчального процесу, але й надати йому особистісно значущий напрямок. По-друге, назріла потреба заміни слабоефективного вербального способу передачі знань більш активними засобами навчання. По-третє, необхідність передбачати можливі результати навчального процесу, вміти уникати

негативних наслідків та проєктувати позитивний гарантований результат потребує чіткого технологічного ланцюжка дій з адекватними формами, засобами, методами та прийомами взаємодії викладача і студентів.

Науковою основою використання інтерактивної технології у ЗВО, на нашу думку, є концептуальні положення особистісно орієнтованого навчання [6, с.51]. Інтерактивні технології навчання у вищій школі повинні ґрунтуватися на таких аспектах: 1) опис цілей, засобів, результатів; 2) співвідношення особистісних та логіко-процесуальних компонентів педагогічної діяльності, можливості включення індивідуальних психологічних характеристик викладачів у структуру педагогічної технології, тобто надання їй авторського особистісно орієнтованого характеру; 3) готовність змісту освіти (її логічне оформлення, поділ навчального матеріалу на окремі блоки) до технологічної форми її викладання.

В основу розробки інтерактивної технології навчання повинен бути покладений діалогічний підхід, що визначає суб'єкт-суб'єктну взаємодію і збільшення міри свободи учасників навчального процесу, самоактуалізацію і самопрезентацію особистості майбутнього фахівця. Технології особистісно орієнтованого типу передбачають зміну позиції викладача і студента в сторону демократизації їх стосунків, що сприятиме актуалізації особистісних функцій студента, його професійному саморозвитку, створює умови для його самореалізації.

Проблема активності студента в навчальному процесі як основного чинника досягнення мети освіти, розвитку його особистості та професійної підготовки потребує принципового осмислення найважливіших елементів навчання (змісту, форм, методів, прийомів) та включення не тільки інтелектуальної, але й, що важливіше, особистісної і соціальної активності кожного його учасника. Це можливо вирішити за допомогою інтерактивної технології проведення заняття. Орієнтований варіант його організації наводиться нижче і складається з кількох стадій.

Перша стадія. Організаційна. Викладач нагадує тему заняття. Коротке ознайомлення студентів з технологією, за якою буде проведене заняття. Налаштування студентів на процес діяльності шляхом формулювання і запису правил проведення заняття з урахуванням його специфіки, використовуючи прийом відкритого мікрофона. Студентам пропонується коротко за допомогою уявного мікрофона сформулювати вимогу до бажаної поведінки студента і викладача під час групової форми діяльності та колективного обговорення питань.

Друга стадія. Мотиваційна. На початку заняття студентам надається змога сформулювати власні мотиви діяльності. Рівень активності студентів буде вищим, якщо мотиви їхньої поведінки ґрунтуються на власних сподіваннях від участі в занятті. На цьому етапі заняття викладач формулює загальне питання для обговорення: «Що Ви очікуєте від нашої сьогоднішньої діяльності?» На обговорення в групі дається 2 хв., записуються всі побажання, враховується думка кожного члена групи.

Третя стадія. Пошуково-навчальна. В групах виділяються ключові проблеми теми, формулюються у вигляді питань чи завдань, зачитуються по черзі, обговорюються, виділяються основні. Це так званий прийом «мозкового штурму». Далі викладач організовує роботу в групах по одній з визначених проблем.

Прийом «навчання в групах». Викладач призначає по групах доповідачів з проблеми. Завдання кожного члена групи: допомогти товаришу у вирішенні проблеми. Початок роботи - прийом «занурення» (викладач пропонує студентам, використовуючи допоміжні навчально-методичні матеріали: програми, підручники, власні конспекти, довідкову літературу та ін.), зрозуміти суть проблеми і виділити основне, що він хотів би повідомити доповідачу. Потім кожний член групи повинен надати доповідачу максимум важливої інформації з теми доповіді. Після нав-

чання в групах студенти переходять до обговорення проблем. Викладач організовує роботу таким чином, що по черзі виступають доповідачі від груп, їх відповіді доповнюють члени групи, лише потім студенти інших груп. Таким чином, питання обговорюється двічі: в групі та в аудиторії. Після цього кожна група оцінює доповідача, той в свою чергу оцінює рейтинг кожного учасника групи.

Під час даного прийому активізується вміння студентів самостійно мислити, здатність орієнтуватися в новій ситуації, чітко і лаконічно висловлюватися, знаходити свій підхід до рішення проблеми, критичність мислення, збагачення професійних компетенцій.

Інтерактивні прийоми навчання на занятті сприяють активізації процесу мислення студентів під час їхнього включення в загальний процес обговорення; студенти залишаються активними протягом усього заняття, тому що потрібно уважно слідувати за відповідями інших [9, с.29-32]; слід відмітити високий ступінь самостійності суджень, відповідальність за власні дії, емоційність, постійну взаємодію студентів один з одним та викладачем.

Висновки. Отже, проведений аналіз доводить, що інтерактивні технології в освіті через їх потенціал сприяють реалізації таких дидактичних завдань, як підвищення якості освіти на основі взаємозв'язку загальнодидактичних принципів самостійності, активності й систематичності; розширення можливостей для безперервної освіти на основі реалізації принципів послідовності, доступності тощо. Метою інтерактивного навчання є створення зручних умов та сприятливої атмосфери, за яких кожен студент відчує свою успішність під час вивчення іноземної мови, та свою інтелектуальну спроможність.

Таким чином, у ЗВО можна керуватися інтерактивною технологією навчання як конкретним шляхом освоєння певного навчального матеріалу в межах предмету вивчення, теми, питання і в межах обраної інтерактивної технології, зорієнтованої на досягнення кінцевого гарантованого результату – розвитку особистості студента. До основних ознак впровадження інтерактивної технології у вищій школі ми віднесемо: постановку конкретних цілей, спрямованих на розвиток комунікативних функцій майбутнього фахівця, чітке планування та організацію їх виконання шляхом використання системи інтерактивних вправ та науково обґрунтованих активних колективних дій учасників процесу навчання, взаємодію і цілісність трьох її компонентів: організаційної форми, дидактичного процесу і готовності викладача ЗВО до даної технології та алгоритмізацію дій викладача і студентів.

Дане дослідження надає перспективи для подальшого впровадження та розробки нових навчальних програм та технологій у фаховій іншомовній (англомовній) підготовці бакалаврів у вищій школі.

Список використаних джерел

1. Андрущенко Н.О. *Формування базових управлінських компетенцій у майбутніх менеджерів економічного профілю засобами інтерактивних технологій: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04.* Вінниця, 2011. 19 с.
2. Войнаровська Н.В. *Підготовка бакалаврів з економіки у вищих навчальних закладах США: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01.* Вінниця, 2011. 20 с.
3. Крамаренко Т.В., Мединська С. І. *Сучасні інтерактивні та інформаційно-комунікаційні технології навчання у вищій школі.* URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2014_3_38 (дата звернення: 9.11.2019).
4. Ладозубець Н.В. *Фундаментальна підготовка бакалавра в технічному вузі: експертно-часова оцінка якості: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04.* Київ, 2003. 21 с.
5. Максимчук Л.В. *Інтерактивні технології як фактор підвищення ефективності підготовки економістів-міжнародників. Інноваційні технології в освіті: матеріали 2 міжнарод. науч.-практ. конф. (Ялта, 20-22 вересня 2010 г.).* Ялта, 2010. С. 321–324.
6. Пехота О.М. *Особистісно орієнтована освіта і технології. Наукові праці: Збірник. Серія «Педагогіка».* 2000. – Т. 7. С. 112.
7. Попова Л.Б. *Інтерактивні форми навчання в процесі викладання курсу методики навчання молодших школярів рідної мови. Використання інтерактивних методів та*

мультимедійних засобів у підготовці педагога. Кам'янець-Подільський, 2003. С. 109-114. 8. Сердюк Т.В. До проблеми активізації навчальної діяльності студентів вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації. Педагогічні науки та освіта : збірник наукових праць Запорізького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти. – Вип. 3. 2008. С. 183–190. 9. Старева А.М. Підготовка майбутнього вчителя історії до реалізації особистісно орієнтованого навчання. Професіоналізм викладача вищої школи: освітні технології (до 90-річчя заснування МДУ): матеріали між нар. наук.-практ. конф. Миколаїв: ІЛЮН, 2004. С. 274. 10. Ярошик М.Я. Підготовка бакалаврів фізичного виховання в умовах інтеграції вищої школи України в європейський освітній простір: автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.02. Львів, 2010. 20 с. 11. Goullier F. Council of Europe Tools for Language Teaching: Common European Framework and Portfolios. Paris. 2007. 129 p. URL: [Dhttp://www.coe.int/t/dg4/education/elp/elpeg/Source/Publications/Goullier_Tools_EN.pdf](http://www.coe.int/t/dg4/education/elp/elpeg/Source/Publications/Goullier_Tools_EN.pdf)>. (дата звернення: 3.12.2019). 12. Little D. The European Language Portfolio: a guide for teachers and teacher trainers. Council of Europe. Strasbourg. 2003. 109 p. URL: [Dhttp://www.coe.int/t/dg4/education/elp/elpeg/Source/Publications/ELPguide_teacherstrainers_EN.pdf](http://www.coe.int/t/dg4/education/elp/elpeg/Source/Publications/ELPguide_teacherstrainers_EN.pdf)>. (дата звернення: 30.11.2019). 13. Knoll M. The project method: Its vocational education origin and international development. Journal of Industrial Teacher Education. – 1997. – №34 (3). – P.59-80.

Н. Ю. Тробюк

АКТУАЛЬНІСТЬ ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ІЗ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ

Періодичні спалахи насилля у світі, політична нестабільність держави, несучи за собою комплексний характер загроз, для яких характерні наявність військових дій, масових переміщень людей, погіршення епідеміологічної ситуації, порушення прав людини та навіть голоду активізують увагу до питання толерантності особистості. Досить актуальною є ця проблема у військовому середовищі. Сучасна освіта військових поступово відмовляється від традиційної моделі освіти з переважанням накопичення знань і переходить до особистісно-орієнтованої моделі, за якої у майбутнього офіцера формується здатність до вирішення нетипових професійних завдань, до творчого мислення, до реалізації гуманістичного принципу. Особливу роль у системі військової освіти здобуває значимість толерантності, що формується на особистісних якостях майбутніх офіцерів, які здатні відповідати викликам часу, особливо в умовах бойових дій. Специфіка військової служби характеризується певними особливостями: чіткий розпорядок дня і визначеність дій у службовій діяльності; постійна підпорядкованість у процесі служби; управлінська авторитарність командирів; перебування під неперервним контролем; певні обмеження у процесі службово-бойової діяльності. М. І. Пірен, наголошує, що найважливішим інститутом виховання толерантності є вища школа і визначає толерантність, як співпрацю, партнерство під час організації діяльності вищих навчальних закладів, готовність сприймати думку іншого в колективі, визнання різноманітності світу, формування культури діалогу між представниками різних національностей, відмова від домінування і заподіяння шкоди, повага до людської гідності [4].

Аналіз змісту освіти у військових закладах свідчить, що саме професійна свідомість є головним вузлом зосередження основних суперечностей між існуючою практикою підготовки офіцера і його конкретною професійною діяльністю. У майбутніх офіцерів Національної гвардії, під час навчання у військовому закладі вищої освіти відбувається професійна ідентифікація, що впливає на формування системи цінностей особистості. Виховуючи толерантність під час навчання у військовому закладі вищої освіти, ми охопимо такі аспекти, як виховання поваги до інших; подолання насильства та агресії формуючи негативне ставлення до цих

понять; толерантне спілкування та розвиток здібностей до нього; відповідальність перед собою та колективом; ефективна взаємодія; адаптація до екстремальних ситуацій; здібність протистояти агресії, фрустрації, стресу, ризику, невизначеності. На думку Н. Яшин, здобуття вищої освіти - це центральний період становлення людини як особистості в цілому, що стосується і психологічних, і фізіологічних, і соціальних показників, тому студентські роки є надзвичайно сприятливими у контексті питання формування толерантності як цінності [6].

У своєму дослідженні ми опираємось на твердження, що виявлення толерантності не означає погоджуватись з усім, що несправедливості і насиллю потрібно протистояти за допомогою мирних засобів і перш за все це вміння вести діалог, переконувати, знаходити компроміси. На нашу думку, враховуючи специфіку своєї діяльності, саме офіцери Національної гвардії України можуть бути прикладом і гарантом толерантних взаємовідносин, мирного співіснування у державі. Специфіка професійної діяльності офіцерів Національної гвардії України складається з того, що він постійно перебуває у взаємодії з іншими людьми, що регулюється відповідними законодавчими актами, зокрема законом України про Національну гвардію, де визначено, що Національна гвардія України є військовим формуванням з правоохоронними функціями, і призначена для виконання завдань із захисту та охорони життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від злочинних та інших протиправних посягань, охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки [5, ст.1].

Для формування у майбутніх офіцерів толерантної установки, позиції ненасилля, під час навчання, потрібно орієнтувати їх на гуманістичні принципи, готовності до взаєморозуміння, взаємодії, створення таких умов в процесі освітньої діяльності, де можливе створення різних життєвих ситуацій, що вимагають вибору. Так в процесі освітньої діяльності необхідно використовувати різні методи навчання такі як: дискусії, практичні заняття, семінари (круглий стіл, конференція, мозковий штурм), вікторини, індивідуальні і колективні бесіди, рольові і ділові ігри за допомогою яких, ті що навчаються, зможуть формувати навички конструктивного безконфліктного діалогу, толерантної взаємодії та інш. На думку В.Колісника необхідно всіяко розвивати процес адаптації особи майбутнього фахівця до толерантної культури за допомогою освіти [2].

Вища освіта у закладах із специфічними умовами навчання повинна сприяти тому, щоб майбутні офіцери Національної гвардії усвідомили й перейняли такі моральні цінності, що дозволяли б їм діяти максимально корисно для суспільства, які б вони пронесли крізь усе своє життя, а згодом змогли б передати наступним поколінням.

Отже, наявність професійної толерантності дозволить офіцерам Національної гвардії України ефективно виконувати всі функції та завдання, що покладаються на Національну гвардію України та взаємодіяти з іншими військовими формуваннями та цивільним населенням, а сформованість психологічної толерантності забезпечить їм високу стійкість до численних професійних стресів і сприятиме вдалій професійній кар'єрі.

Список використаних джерел

1. Декларація принципів толерантності : від 16.11.1995 № 995_503. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_503 (дата звернення: 28.02.2020).
2. Колісник В.М. Криза виховання в Україні не є безпосереднім наслідком загальної кризи суспільства. Шведське навпаки. Педагогіка толерантності. 1999. № 3-4. С. 103-112.
3. Медвідь М.М., Бабічев А.В., Дем'янишин В.М., Медвідь Ю.І., Бухун А.Г. Попереду змін у військових системах вищої освіти та професійної орієнтації. Вісник Черкаського університету. Серія : Педагогічні науки. 2016. № 14. С. 76-87.
4. Пірен М. І. Толерантність – дієвий чинник злагоди та консолідації в сучасному українському суспільстві. Вісник Національної академії державного управління при Президентові України.

2015. № 2. С. 51-56. 5. Про Національну гвардію України : Закон України від 13.03.2014 № 876-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18> (дата звернення : 28.02.2020). 6. Яшин Н.Ю. Формування толерантності студентів як педагогічна проблема у вищих навчальних закладах України. Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. 2010. Вип. 26. С. 111-116.

І. В. Турчик

АВТОНОМІЯ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ

Нині дедалі жвавіше в освітянських колах ведуться розмови про вдосконалення механізму фінансування закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО), впровадження автономії, яка надасть їм академічну, організаційну, кадрову та фінансову самостійність.

Для сучасного керівника ЗЗСО впровадження автономії, насамперед, відкриває шлях оптимізації управлінського процесу. Адже за традиційної системи керівнику доводиться розвивати школу в умовах обмеженого державного фінансування – мінімальних фінансових ресурсів, запланованих та затверджених з опорою на показники виконання кошторису за попередні періоди. Директори шкіл змушені розв'язувати значну частину фінансових проблем за рахунок батьків чи спонсорської допомоги, а не шляхом проведення ефективної фінансово-економічної діяльності закладу, відповідального витрачання бюджетних коштів. Актуальний нині механізм фінансування ЗЗСО базується на кошторисному методі, передбачає цільове призначення і спрямування бюджетних асигнувань та суворе дотримання фінансових планів.

Забезпечення прозорості в роботі ЗЗСО та його фінансів, створення бухгалтерської служби, формування наказу про облікову політику закладу, організація самостійного бухгалтерського обліку, формування бюджету, складання кошторисів, підготовка документації й участь у тендерних торгах, відкриття рахунків, підготовка фінансових звітів – це незначний перелік тих вмінь і навичок, якими повинен володіти керівник ЗЗСО в умовах автономії та фінансової самостійності закладу. Однак не всі керівники ЗЗСО позитивно ставляться до впровадження шкільної автономії, демонструють готовність до змін і прагнення прозорості в управлінні освітою на всіх рівнях, оскільки необхідно мати мужність вникати в питання кошторису, бюджету, тендерних торгів, ведення облікової політики тощо.

Визначимо покроково алгоритм впровадження автономії для ЗЗСО та переведення його на самостійний бухгалтерський облік:

1. Обговорення керівником ЗЗСО з батьківською та педагогічною громадськістю можливості впровадження автономії.

2. Вивчення та ретельне опрацювання законодавчих та нормативно-правових актів, на основі яких відбудуватиметься впровадження автономії.

3. Внесення змін у статут ЗЗСО, що дозволить здійснювати облікову політику самостійно.

4. Ухвалення відділом освіти районної державної адміністрації рішення про виведення ЗЗСО зі складу централізованої бухгалтерії та переведення його на самостійний бухгалтерський облік.

5. Розгляд питання на сесії районної ради. Відокремлений за рішенням сесії районної ради ЗЗСО буде визначений розпорядником бюджетних коштів нижчого рівня (оскільки головним розпорядником є відділ освіти, молоді та спорту райдержадміністрації).

6. Введення посади бухгалтера або створення бухгалтерської служби. Відповідно до Типових штатних нормативів ЗЗСО, затверджених наказом

Міністерства освіти і науки від 06.12.2010 р. № 1205, у зв'язку з необхідністю ведення самостійного бухгалтерського обліку в навчальних закладах введено посади бухгалтера (головного бухгалтера).

7. Реалізація ЗЗСО статусу юридичної особи для ведення самостійної фінансово-економічної діяльності передбачатиме його реєстрацію у державних фондах: управління пенсійного фонду у районі, фонд соціального страхування по тимчасовій втраті працездатності, відділ статистики, районний центр зайнятості, відділ Державної фіскальної служби України, управління Державної казначейської служби України у районі тощо. Відтак будуть внесені відповідні записи у Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань. Керівники закладів освіти отримають Свідоцтво про державну реєстрацію юридичної особи і виписку з Реєстру.

8. Відкриття в управлінні Державної казначейської служби України рахунків: реєстраційного – для обліку операцій з виконання загального фонду кошторису; спеціального реєстраційного – для обліку операцій з виконання спеціального фонду кошторису та зарахування коштів за надані закладом платні послуги, а також благодійних внесків, грантів і дарунків. Керівники ЗЗСО мають виконати процедуру приймання-передачу товарно-матеріальних цінностей від централізованої бухгалтерії відділу освіти.

9. Формування індивідуальних кошторисів, планів асигнувань загального фонду бюджету, планів спеціального фонду державного бюджету тощо [5].

10. Складання наказу про облікову політику. Під час формування облікової політики потрібно розділяти організацію бухгалтерського обліку та методичні основи бухгалтерського обліку [2, с.25-26; 3, с.3-5]. В свою чергу, організаційний момент є первинним відносно методичного [4]. Тому при визначенні сфери дії облікової політики ЗЗСО потрібно врахувати такі чинники: рівень бюджету; рівень фінансово-матеріального забезпечення; кількість персоналу, що працює в закладі; обсяги та види діяльності; ступінь автоматизації облікового процесу тощо [1, с.34].

На нашу думку, основними перевагами впровадження автономії є: 1) перехід від отримання коштів за кодами економічної класифікації до фінансування єдиною сумою; 2) самостійно формувати бюджет (кошторис) закладу освіти; 3) можливість активніше залучати додаткові кошти; 4) впровадження незалежної системи контролю за кількістю та якістю наданих послуг освіти; здійснення на свій розсуд процедур закупівлі товарів, робіт та послуг та підписання угод на їх поставку; 5) впровадження сучасних програмних продуктів та систем бухгалтерського обліку діяльності; 6) розроблення та впровадження звітності, яка висвітлює основні напрями діяльності закладу з метою аналізу, оцінки та громадсько-державного контролю якості та кількості наданих освітніх послуг; 7) за умов економії коштів можливість преміювати працівників, а також учнів за досягнення в роботі й навчанні; 8) надання широкої самостійності закладу освіти є передумовою посилення відповідальності та ініціативності його колективу.

Керівники ЗЗСО відчули себе більше управлінцями, ніж утриманцями; набули низку професійних компетентностей, зокрема оволоділи знаннями з менеджерських, маркетингових, господарських та фінансових питань.

Список використаних джерел

1. Гармонізація національних систем бухгалтерського обліку: Монографія / За ред. О. М. Петрук. – Житомир: Полісся, 2005. – 420 с. 2. Житний П. Принципи формування облікової політики // Бухгалтерський облік і аудит. – 2005. - № 4. – С. 25-28. 3. Пантелійчук Л. Формування облікової політики – важливий етап праці підприємства // Бухгалтерський облік і аудит. – 2002. – № 9. – С.3-11. 4. Свірко С. В. Первинна організація бухгалтерського обліку бюджетних установ: формування облікової політики / С. В. Свірко // Економіка та підприємництво. – К. : Вид-во КНЕУ, 2002. – Вип. 8. – С. 137-148. 5. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в

Д. А. Хасхачих, Т. О. Демченко, І. С. Гарагуля

МЕТОД ГОРИЗОНТАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ТА МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕНІ ДИСЦИПЛІНИ АКУШЕРСТВО ТА ГІНЕКОЛОГІЯ

Вступ. Система медичної освіти досі характеризується високим рівнем підготовки медичних кадрів, які залишаються затребуваними як в Україні так і за кордоном. Сучасний світ, та постійні його зміни, потребують забезпечення медичними кадрами, що повинні бути готові до виконання складних завдань, в складних умовах [1]. Тому перед галуззю медичної освіти стоять завдання модернізуватися в сучасних умовах для цілей підвищення якості освіти студентів-медиків. Впровадження новітніх технологій навчального процесу допомагає заохочувати та мотивувати студентів до навчання, встановленню гарної комунікації між викладачами та студентами, що в кінцевому результаті призводить до формування гарних професійних якостей та високих результатів оцінювання знань та вмінь студентів [2].

Мета роботи - підвищити ефективність викладання циклу акушерство та гінекологія студентам-медикам через застосування в навчальному процесі методів мотивації та горизонтальної комунікації між викладачем та студентами.

Основна частина. З метою підвищення якості викладання циклу акушерство та гінекології на кафедрі акушерства та гінекології ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗУ» використовуються спеціальні методи мотивації роботи студентів, що значно підвищило ефективність та якісну успішність студентів медичного факультету 4 та 5 курсу навчання. Студенти отримують знання під час перегляду демонстрацій, навчальних відеофільмів, приймають участь в обговореннях, вправах або ролевих іграх, що симулюють конкретні клінічні випадки та практикуються в використанні отриманих навиків.

Традиційно при спілкуванні зі студентами викладачі застосовують вертикальну (з напрямком вгору або вниз) комунікацію. Вертикальна комунікація, спрямована зверху вниз, виглядає як комунікація від начальника до підлеглих, або комунікація вищого рівня ієрархічної структури до нижчої. Структура заняття, як правило, складається з опитування студентів викладачем матеріалу за темою заняття, з супроводжуваними поясненнями викладача, виконання завдань, а також оцінка роботи, яка найбільш часто полягає в тестуванні. Але в такої моделі відсутня дуже важлива складова ефективного сприйняття матеріалу, як спроба стимулювати мотивацію студентів до навчання, підтримка і контроль. Також, до проблем даного виду комунікації можна віднести наступні: 1) Студенти та викладачі часто говорять на різних мовах (в прямому і переносному сенсі). Враховуючи, що рівень підготовки викладачів та студентів різний, іноді викладачі зловживають медичними або професійними термінами. Тому, при спілкуванні необхідно використовувати просту, доступну лексику. 2) Викладачам часом важко оцінити, яку інформацію необхідно направляти студентам: Її нестача не дозволить студенту правильно і ефективно виконати завдання, а надлишок може викликати не розуміння головних тез. Отже, інформація повинна бути правильно дозована. 3) Якщо студент не зрозумів навчальний матеріал, він не посилає «наверх» негативні зауваження з остраху бути або покараним, або не правильно зрозумілим викладачем та студентами в групі; 4) Часто питання залишаються без відповіді через зайнятість викладача і у студента створюється відчуття марності цього виду комунікації; 5) За роз'ясненням якихось питань студенти часто вважають за краще

звертатися до своїх колег, рівних по положенню, а не до викладача.

Такі проблеми дозволяє вирішати метод горизонтальної комунікації. Викладання без чіткого розділу на вчителя та учнів. Він може використовуватися в навчальному процесі, який виглядає як обмін досвідом між більш досвідченим викладачем та студентами. Такий метод викладання дозволяє встановлювати рівноправні відношення між викладачем та студентами, більш тісної комунікації, вільними відносинами та сприяє створенню середі плідного навчання. Для встановлення такого виду комунікації, спочатку курсу дуже корисно встановити основні правила: 1) завжди показувати свою повагу до всіх студентів в групі; 2) заохочувати студентів задавати питання, без страху можливих негативних наслідків; 3) заохочувати студентів виступати в ролі «експертів» для вирішення складних питань; 4) вирішувати питання в групі замість індивідуального опитування; 5) заохочувати студентів до активності в групі; 6) з самого початку встановити, яким чином студенти будуть висказувати свою думку, та яким чином утримуватися в рамках роботи по програмі.

Навчальна діяльність, як і будь-яка інша, визначається мотивами, вираженими через пізнавальний інтерес, який визначається як особлива виборча спрямованість особистості на процесі пізнання. До критеріїв пізнавального інтересу відносять: особливість поведінки учнів, активне включення в навчальну діяльність, дослідницьку діяльність, сильну зосередженість на цій діяльності, поява питань у студентів, які вони задають викладачу. Саме на основі інтересу розвиваються мотиви навчання, які тісно пов'язані з реалізацією принципу позитивного емоційного фону навчання.

Загальновідомо, що знання повинні «поглинатися з апетитом», що вчитися, має бути цікаво, що емоції відіграють велику роль в навчанні. Робота, яким людина захоплена, не обтяжує його, виконується швидко і дає хороший результат. Тому навчальна діяльність повинна здійснюватися з підйомом, супроводжуватися позитивними емоціями, доставляти радість, що і є однією з умов гарних результатів. Отже, на початку пізнавальної діяльності необхідна мотивація дій і вчинків, яка спрямована на: 1) забезпечення розуміння цінності поставленої проблеми і необхідність набуття досвіду для наступної діяльності; 2) свідоме ставлення до засвоєння матеріалу; 3) емоційний підйом; 4) формування пізнавальних інтересів.

Способів мотивації пізнавальної діяльності багато. Задаються мотиваційні установки, як правило, на початку заняття. Перш ніж діяти, студенти повинні бути внутрішньо підготовлені до сприйняття інформації, до навчальної діяльності як фізично, так і психологічно.

Важливий засіб мотивації навчальної діяльності - мотивована особистість викладача, його методична майстерність, людські якості, захопленість своїм предметом, добре ставлення і розуміння інтересів студентів. Мотивований студент - це «продукт» діяльності мотивованого викладача. Поведінка викладача на занятті, його мова, настрій, дії роблять сильний вплив на студентів. Відповідальне ставлення викладача до своєї праці, пацієнтів, практична діяльність, професійний досвід, вміння залучити студентів до активного навчального процесу і багато інших якостей його особистості активно впливають на мотиви вивчення акушерства та гінекології [3].

Найбільш ефективним способом створення «мотивованого середовища», тобто умов, максимально наближених до реальних, є симуляція стандартних клінічних випадків. При роботі над клінічними випадками з'являється виняткова можливість формування у студентів певного набору способів діяльності, необхідного для вирішення різного роду проблем. Поєднання методів, застосування найбільш активних з них, розрахованих на організацію самостійної пізнавальної

діяльності студентів (частково-пошуковий, дослідницький), спонукають студентів до активної навчальної діяльності. В процесі навчання можна використувати різноманітні форми організації навчального процесу, які підвищують мотивацією та активізують їх діяльність: використання інтерактивних презентацій, лекційного блокноту, ігри, конференції, дискусії, відвідування симуляційного класу, операційних, пологових та гінекологічних відділень.

Ще одним засобом формування позитивних мотивів навчальної діяльності служить проблемне навчання, яке в методиці викладання розглядають як принцип, підхід до навчання. Проблемне навчання - обов'язкова ознака сучасного методу викладання, це спосіб розвитку творчого мислення студентів. За твердженням психологів інтелектуальний розвиток здійснюється тільки в умовах подолання перешкод, інтелектуальних труднощів. Ці труднощі полягають в тому, що студент не може виконати завдання відомими йому способами і повинен відшукати новий спосіб вирішення навчального завдання. Проблемні завдання, проблемні ситуації на занятті викликають, як правило, великий інтерес і служать мотивацією пізнавальної діяльності студентів.

На успіх навчальної діяльності великий вплив має форма організації роботи студентів на занятті. Особливу роль у розвитку мотивів грають колективні форми. При такій організації в роботу включаються навіть найслабші студенти. Залучення студентів до групової роботи сприяє їх мотивації. Для цього діяльність всіх членів групи повинна бути узгоджена, при цьому враховуються особливості спільної розумової діяльності, спілкування в групі розвиває критичність мислення, вміння слухати, розуміти один одного, висловлювати свої позиції, захищати їх. При роботі в колективі кожен студент може відчутти себе суб'єктом навчального процесу, грати в ньому активну роль, так як може вибрати для себе сильне завдання, що сприяє мотивації навчання. Після опанування практичних навичок, студенти практикуються в їх використанні в симуляційних класах згідно програми OSKI, максимально наближених до реальних клінічних умов, під наглядом викладачів, які слідкують за якісним виконанням методик клінічних вмінь.

Певну роль в мотивації грає оцінка навчальної діяльності студентів. У методиці оцінювання роботи студентів накопичений великий досвід застосування нестандартних, цікавих для студентів способів контролю над результатами навчання: різноманітні за формою і змістом оцінювання роботи в групі, вирішення клінічних задач, термінологічний диктант, взаємне оцінювання роботи, сигнальні опитування, вікторини, «тихе опитування» за допомогою дистанційного інтернет-сервісу Socrative, тестування з застосуванням комп'ютерних технологій, які відразу повідомляють студенту результат контролю. На нашій кафедрі на протязі 4 років впроваджений інтернет-сервіс Socrative - безкоштовна система збору відповідей студентів через будь-яке підключене до Інтернет пристрою. Сервіс Socrative призначений для організації та використання системи тестування з використанням будь-яких гаджетів, комп'ютерів, мобільних пристроїв на яких можливо працювати з тестами кожного студента в реальному часі. Запустити його можна в якості додатка IOS, Android додатка або на будь-якому браузері. Одночасно можна тестувати до 50 осіб [4;5].

Тестування або статистичне опитування можливо проводити з будь-якого пристрою, підключеного до Інтернет. Більше того, викладач може легко оцінити прогрес у навчанні студента і всієї групи.

Застосовуються і способи самооцінки досягнутих результатів навчання. Важливу роль відіграє і своєчасне виставлення оцінок в електронний щоденник - знаючи негативний результат, студент самостійно, або зв'язавшись з викладачем, може виправити становище вже на наступному занятті.

Висновки. З ціллю підвищення якості навчання студентів-медиків в вищих

навчальних закладах України доцільно використовувати передовий опит та технології, які базуються на сучасних методах проведення педагогічного процесу. Заохочення та мотивація студентів до навчання повинні базуватися на принципах максимального розкриття творчих можливостей студентів, вмінню спілкуватися в групах, використанні отриманих практичних навичок при симуляції клінічних випадків та роботі на симуляційному обладнанні. Наш досвід підготовки студентів медиків з дисципліни акушерство та гінекологія показав високий рівень задоволеності та засвоєння навчального матеріалу при використанні методів мотивації та горизонтальної комунікації між викладачами та студентами.

Список використаних джерел

1. Запорожан В. М. Інноваційні підходи до підготовки сучасного лікаря [Текст] / В. М. Запорожан // *Медична освіта*. – 2014. – № 2. – С. 38–40. 2. Натрошвілі С. Г. Інноваційна діяльність вищих навчальних закладів як основа поліпшення якості освітніх послуг [Текст] / С. Г. Натрошвілі // *Проблеми науки*. – 2012. – № 8. – С. 21–26. 3. Козак Л. В. Дослідження інноваційних моделей навчання у вищій школі [Текст] / Л. В. Козак // *Освітологічний дискурс*. – 2014. – Т. 1, № 5. – С. 95–107. 4. Потапов В. О. Упровадження інтернет-сервісу Socrative у навчальну роботу студентів ВНЗ [Текст] / В. О. Потапов, Д. А. Хасхачих, Т. В. Демченко, І. С. Гарагуля, В. С. Чуйко. – *«Медична освіта»*. – 2017. – № 2(74). – С. 60–64. 5. Хасхачих Д. А. Використання інтернет-сервісу Socrative для дистанційного навчання студентів [Текст] / *«Медична освіта»*. – 2019. – № 1(81). – С. 135–140.

Н. М. Ципунова

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РОБОТИ З ДІТЬМИ ДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАННЯ: ПРАКТИЧНІ ЗАМАЛЬОВКИ

Бути вчителем - це справжнє мистецтво, яке удосконалюється протягом усього професійного життя. Майстерність формується під час спілкування з учнями, їх батьками, колегами, під час ознайомлення з літературою, роздумів, підготовки та проведення занять.

Крім знання свого предмета, володіння арсеналом методичних прийомів, педагогічних секретів є ще багато іншого, як, наприклад, тон спілкування, почуття гумору, погляд, міміка, жести, одяг та ін. Недарма кажуть, що найкращий урок це той, який ми ще не провели.

Приклад вчителя відіграє велику роль. Вчитель, що знає свій предмет, але не любить свою роботу і не отримує задоволення від неї, навряд чи може служити прикладом. Не обманюй, не лицемір, вмій співпереживати, не чіпляйся за дрібниці, виконуй сам все те, що ти вимагаєш від дітей.

Зараз, у всякому разі, намітилася тенденція остраху відкрито розмовляти з батьками про проблеми навчання їхніх дітей, мотивуючи тим, що вони кинуть вчитися. Неможливо побудувати спілкування тільки на похвалах і дифірамбах. Треба говорити не тільки про дитячі досягнення, а й про їх недоробки. Головне, щоб це робилося спільно в педагогічному колективі. На те він і колектив, щоб не здавалося батькам і дітям, що один вчитель добрий, а інший злий. Слід пам'ятати, що батьки це ті ж діти, тільки вони вже виростили. Їх теж можна виховувати довірливими бесідами на індивідуальних спілкуваннях або батьківських зборах, на заходах «Тижня відкритих дверей». Запрошувати їх відвідати уроки, лекції тощо. Задіяти батьків в заходах типу «Граємо та співаємо разом», де могли б брати участь діти разом з батьками. Необхідні не просто зустрічі з учнями та їх батьками на початку року, а бесіди про правила поведінки на уроці, розповіді про методи ведення уроку, про ситуації, в яких вони будуть використовуватися. Слід культивувати в собі спокійне, добре, неупереджене ставлення до дитини, порівнювати її

успіхи тільки з самим собою, а не з іншими.

Вчитель повинен дати дитині зрозуміти, чому його поведінка заважає оточуючим, а не намагатися зрозуміти причину такої поведінки - часто дитина сама не знає цієї причини. Треба намагатися не робити дитині зауважень у присутності інших, поговорити з ним наодинці. Часто в них говорить так зване «стадне почуття», яке проявляється на групових заняттях, а наодинці з вчителем дитина поводить краще. Тому впливати на нього потрібно саме в такі моменти.

Успішне управління групою це більше, ніж дисципліна. Можна задіяти кращих учнів в управлінні нарівні з собою, можна зробити помічником так званого «негативного лідера», можна на кожен урок брати собі нового помічника, - головне, залучити їх до процесу проведення уроку, використовуючи якомога більше різноманітних завдань, швидше невеликих, щоб концентрація їх уваги не страждала, і щоб у дітей не було часу на пустощі. До уроку треба мати додаткові завдання, як для тих, хто робить усе швидше за інших, так і для тих, хто не любить працювати, зацікавлювати необхідно всіх, але на однакових завданнях це не вийде. Вміння працювати в режимі багатьох завдань - запорука успішного уроку.

Можливе використання завдань з самостійними повідомленнями, а щоб діти слухали один одного, використовувати, як варіант, завдання питань і відповідей, коли за кожне поставлене питання доповідача вони отримують бал, а доповідач не тільки набирає бали за сказане, а ще отримує додаткові бали за відповіді на задані іншими питання. Серед форм самостійної роботи учнів можуть бути «допомога іншому», повідомлення «це цікаво», пошуки відповідей в інтернеті тощо. Щоб переконатися, що діти слухають, можна кілька разів оцінювати їх роботу, то додаючи, а то і віднімаючи бали за окремі види роботи. Загалом, викладання - це своєрідний трюк: вчитель зобов'язаний жонглювати різними видами навчальної діяльності та практичних завдань.

Правила поведінки на уроці повинні піддаватися тренінгу також, як навчальні правила. Дивно, але в школах інших країн існують, наприклад, правило тиші, коли вчитель говорить, то інші мовчать, або правило поваги, коли питання і коментарі слідує тільки після пояснення. Можна ввести правило двох хвилин, коли на уроці дітям дарується дві хвилини вільного часу, які вони можуть використовувати як завгодно. Позитивний вплив на поведінку учнів має витримка вчителя, доброзичливе ставлення до учнів, почуття гумору, вчасно сказаний жарт. Різноманітні форми позаурочної діяльності допомагають більше дізнатися і зрозуміти один одного. Групові та індивідуальні заняття не можуть існувати в рамках школи окремо. Да, у кожного викладача свої задачі, але тільки в спільній праці ми можемо досягти загальних успіхів в навчальному процесі та вихованні дитини.

Перед уроком треба встигнути зарядитися позитивними емоціями в так званій «хвилині спілкування», тому не варто затримувати попередній урок. Урок повинен проходити енергійно. Паузи, повільність знищують його. Почніть з пояснення мети уроку. Корисно створення проблемних ситуацій, з яких учні повинні самі знайти вихід. Обов'язково поміч слабшим, це може бути «поміч друга». Звертається з питаннями треба більше до тих, хто може відволікатися. Мотивуючи оцінки знань учнів, додайте своїм словам діловий і зацікавлений характер. Обов'язково звертайте увагу учня на те, над чим йому слід попрацювати, щоб отримати кращу оцінку.

Завершити урок бажано не тільки оцінками окремих учнів, а й загальною оцінкою роботи всієї групи. Пошукайте в роботі недисциплінованих учнів щонебудь позитивне, стримуйтеся від зайвих зауважень, постійні зауваження вже не сприймаються. Організуючи учнів, треба намагатися обходитися без допомоги інших працівників. Треба пам'ятати, що чужий авторитет не принесе тобі користі, а швидше нашкодить, допомогу слід шукати серед інших дітей. Пізнання себе, вміння володіти собою, керувати своїм емоційним станом має стати постійною

турботою кожного вчителя. Головне знайти у кожного учня позитивне і на цьому будувати свої відносини з ним. Вчителю необхідно подбати про самопрезентацію, але робити це ненав'язливо. Творчий підхід до аналізу ситуації і прийняття рішення ґрунтується на вмінні приймати роль іншого: учня, батьків, колег, без цього неможлива наша педагогічна діяльність.

Обговорювати тему психологічних аспектів роботи з дітьми для досягнення ефективності навчання можна нескінченно, тому що у кожного з нас є свої напрацювання, свій педагогічний і життєвий досвід. Не слід забувати, що вчитель постійно повинен удосконалюватися і працювати над собою, що тісно пов'язано з оптимізацією навчального процесу та наданням належної уваги психології дитини.

Список використаних джерел

1. <https://kpl-psyholog.at.ua>. 2. <http://ru.osvita.ua/>

***О. В. Царьов, Л. В. Усенко,
А. А. Криштафор, О. М. Машин, О. В. Білоцерковець***

СУЧАСНА МЕТОДОЛОГІЯ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ НАВИЧКАМ СЕРЦЕВО-ЛЕГЕНЕВОЇ РЕАНІМАЦІЇ

Оволодіння практичними навичками діагностики розвитку критичного стану і зупинки кровообігу, а також проведення серцево-легеневої реанімації є базовим в навчанні студентів медичних вузів та лікарів інтернів, незалежно від обраної ними спеціалізації.

Критичними точками навчання навичкам реанімаційних заходів виступають чотири основні моменти: 1) мінімальний часовий проміжок необхідний для діагностики зупинки кровообігу і прийняття рішення про початок проведення серцево-легеневої реанімації; 2) обов'язкове відпрацювання практичних навичок на манекенах; 3) навчання студентів спільній роботі в команді; 4) повторні цикли навчання студентів на різних курсах, з метою забезпечення надійної ретенції придбаних навичок серцево-легеневої реанімації.

Основним методом навчання серцево-легеневої реанімації, є практичне заняття з викладачем і відпрацювання навичок на фантомах. Додатковими формами навчання можуть виступати перегляд студентами відеофільмів з проведенням інструктором серцево-легеневої реанімації або використання програмних імітаційних навчальних продуктів на смартфоні, в останньому випадку це важливо для самоповторення пройденого матеріалу.

В цілому навчання серцево-легеневої реанімації повинно будуватися на наступних принципах. Початковий виклад теоретичного матеріалу простою, зрозумілою мовою з постійними повторами, використовуючи зорове сприйняття в навчанні (слайди), що дозволить студентам швидко зрозуміти суть проблеми та шляхи її вирішення. При цьому теоретичний виклад має бути коротким, оскільки другим етапом, який забезпечує запоруку успіху навчання реанімаційним заходам є відпрацювання кожним студентом практичних навичок на манекенах з виправленням і обговоренням допущених помилок.

Після первинного оволодіння навичками серцево-легеневої реанімації третім етапом є підготовка студентів до командної роботи. Після обговорення сценарію критичного стану, який призвів до зупинки кровообігу переходять до командної роботи. На одному манекені повинні відпрацьовувати навички не більше 4-х чоловік: один проводить компресію грудної клітини, другий забезпечує відновлення прохідності дихальних шляхів та вентиляцію, третій забезпечує венозний доступ

та введення фармакологічних препаратів, а четвертий студент - є лідером команди, який координує дії всіх членів і контролює правильність їх виконання. З наступною зміною функцій усіх учасників команди.

Відпрацювання практичних навичок необхідно проводити до тих пір, поки кожний студент не оволодіє досконало навичками виконання відповідних реанімаційних заходів.

Після первинного навчання навичкам серцево-легеневої реанімації рекомендується самопідготовка і самоконтроль з подальшою повторною перевіркою викладачем правильності виконання практичних навичок на манекенах. Важливим є формулювання критичних помилок, поява яких неприпустима при подальшій оцінці оволодіння навичками серцево-легеневої реанімації.

О. В. Цибульська

АКТУАЛІЗАЦІЯ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ

Сучасна освіта у галузі здоров'я, фізичне і психологічне благополуччя, соціальна згуртованість (оскільки саме ці галузі проголошені ЮНЕСКО у 2014р. ключовими компетентностями XXI століття, які безпосередньо стосуються здоров'я, безпеки та соціальної інтеграції) набувають важливого значення та визначається як пріоритетний напрямок розвитку. Оновлену Рамкову програму ключових компетентностей для навчання протягом життя було схвалено Європейським парламентом (2018 р.), серед яких названо компетентність особисту, соціальну, навчальну, де також передбачено навчання у галузі здоров'я, безпеки і соціального благополуччя.

Модернізація закладів вищої освіти зумовлена входженням України до єдиного освітнього простору, наближенням до європейських зразків, потребою досягнення високої якості освіти, стандартизацією підготовки фахівців педагогічної галузі.

Серед наукових досліджень, які репрезентують здоров'язбережувальну стратегію у процесі підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності, праці Б.Долинського, О. Діканової, Н. Карапузової, Л. Сливки та ін. Теоретико-методичні основи формування культури здоров'язбереження, здоров'язбережувальної компетенції майбутніх педагогів, формування ціннісного ставлення до здоров'я знаходяться у колі наукових інтересів українських учених (Ю. Бойчук, О. Бондаренко, О. Соколенко, Л. Фенчак та ін.). У зарубіжних джерелах із окресленої проблематики науковці особливу увагу приділяють питанням підготовки педагогів до здоров'язбережувальної діяльності (J. Murray, E. Downes, A. Wenger та ін.).

Аналіз зазначеного вище доробку вчених, засвідчуючи наполегливість пошуків у розв'язанні проблеми збереження здоров'я майбутніх фахівців, формуванні умінь не тільки дбати про власне здоров'я, а й майбутніх учнів, став тлом для обґрунтування актуалізації проблеми підготовки майбутніх учителів до виховання в учнів початкових класів культури здоров'язбереження.

Актуальність порушеної проблеми – в об'єктивній потребі цілісної професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження і недостатній ефективності її реалізації у закладах вищої освіти, зокрема нерозробленості технології культури здоров'язбереження, модернізації змістовно-методичного забезпечення такої підготовки. Суперечність посилюється об'єктивною потребою українського суспільства загалом у підвищенні культури здоров'язбереження, світовими викликами, недостатньою увагою нашої держави до цієї проблеми, а також неналежним рівнем базової освіти відповідного змісту (теоретичних і методичних аспектів) як значущого

компонента професійної підготовки майбутніх фахівців початкової освіти.

Вивчення, аналіз і узагальнення науково-педагогічних підходів до проблеми здоров'язбереження вітчизняних і зарубіжних учених (Ю. Бойчук, О. Бондаренко, Б. Долинський, Є. Єфімова, В. Коваленко, О. Марків, Л. Сливка, О. Соколенко, Л.Фенчак, J. Murray, E. Downes, A.Wenger та ін.). підводить нас до узагальненого трактування цього соціокультурного феномену як до системної спрямованості зусиль суб'єктів освітнього процесу на забезпечення фізичного, духовного, психічного й соціального благополуччя особистості, створення безпечних і комфортних умов підвищення ціннісного ставлення до власного здоров'я та здоров'я оточуючих, надбання сенсу культури здоров'язбереження загалом.

Педагог нової української школи має бути не лише професійнозатребуваним, конкурентоспроможним, мобільним, а й здатним раціонально організовувати життєдіяльність, ціннісне ставлення до здоров'я з позицій культури здоров'язбереження – власної та учнів початкової школи. Переконані, що актуалізація підготовки вчителя з високим рівнем культури здоров'язбереження сприятиме вирішенню пріоритетних завдань системи освіти, одним із яких є відповідальне ставлення до здоров'я як найвищої індивідуальної і суспільної цінності.

Потребують оновлення наукові підходи до підготовки педагога початкової школи, який на високому рівні володітиме культурою здоров'язбереження і буде готовим до її виховання у молодших школярів. Дефініцію «підготовка вчителя до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження» потрактуємо як науково та методично обґрунтовані заходи закладів вищої освіти, спрямовані на отримання майбутнім фахівцем професійної компетентності в аспекті культури здоров'язбереження.

З огляду на зазначене, актуалізацію *готовності майбутнього фахівця до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження* розглядаємо як цілісну професійну підготовку, систему теоретично обґрунтованих і прикладних знань щодо сутності культури здоров'язбереження; цілеспрямований, організаційний процес, який характеризується включенням майбутніх педагогів у активну здоров'язбережувальну діяльність; інтегроване утворення особистості; уміння і навички, необхідні для збереження, зміцнення і сприяння здоров'ю; психофізіологічний стан майбутнього педагога, що характеризує позитивну мотивацію, саморегуляцію його поведінки, спрямованої на взаємодію духовного, фізичного, психічного і соціального аспектів здоров'я, ціннісне ставлення як до власного здоров'я, так і до здоров'я школярів, усвідомлення особистої відповідальності.

На основі аналізу наукових джерел із окресленої проблеми, власного педагогічного досвіду підсумовуємо, що пріоритетність формування культури здоров'язбереження у професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів сприятиме модернізації системи фахової підготовки, відповідального ставлення до власного здоров'я та здоров'я оточуючих як до найвищої індивідуальної і суспільної цінності, гуманізації культурно-освітнього простору особистості майбутнього фахівця через оновлення здоров'язбережувальних технологій.

G. P. Chernenko, N. M. Chernousova, S. O. Volodarets

AMP-KINASE AS ENERGETIC STATUS SENSOR OF THE CELL

The main condition for the supporting the internal environment of the human organism, that is maintaining the homeostasis, is the presence of accurate multilevel system of the metabolism regulation, that allows integration of all of its parts. The issues about metabolic regulation of specific biochemical processes are considered in the frame of biochemical working program for medical students. They are discussed in the way of

allosteric changing activity of key-note enzymes, variation their amount or through chemical modification in the case of hormone-mediated processes. However, the more subtle regulation of vital stages inside the cell that is depended on the tissue type, physiological status of the cell in the real time, reminds insufficiently disclosed. These days the AMP-dependent protein kinase (AMPK), which is considered as an intracellular energetic sensor [1,2], plays valuable role during formation of an understanding of the mechanisms of intracellular regulation. AMPK is available to realize momentary switching over cell metabolism from the active consuming ATP such as fatty acids and cholesterol biosynthesis, to the active proceeding ATP (for instance, fatty acids and glucose oxidation). These events are rapidly initiated and are named the short-term regulating processes. The signal cascades, which are initiated by AMK, provide impact on the metabolism of carbohydrates and lipids, gene expression and protein biosynthesis. These effects are especially important for the regulation of metabolic events in the liver, skeletal muscle, heart, adipose tissue, and pancreas [3].

Thus, skeletal muscles assimilate more than 70% of glucose from blood serum. GLUT4 glucose transporters are inserted into the plasma membrane, followed by the glucose transport into the cells with the participation of insulin. However this process, in people with type II diabetes, is sufficiently impaired. Nevertheless, under stress as well as in response to the physical activities the ration ATP/ADP changes in the direction of increasing ADP and activation of the adenylate kinase reaction, that results in the formation of the molecules of ATP and AMP from two molecules of ADP. The AMP formed activates AMP kinase and absorption of glucose rises sharply due to the subsequent activation of a cascade of reactions leading to the induction of GLUT4 recruitment into the plasma membrane. Moreover, the ability of AMPK to stimulate GLUT4 translocation into the plasma membrane of the skeletal muscle occurs in a mechanism which is differ from the one activated by insulin, thereby the effects of insulin and AMPK are additive. Activation of AMPK leads as well to the enhancement of GLUT4 gene expression due to the enhanced combining of the transcription factor MEF-2 (factor-enhancer myocytes-2) with promoters in the GLUT4 gene. Besides this, there is evidence that AMPK might regulate glucose transport through GLUT1. The rised glucose uptake will result in the increasing of glycolysis and ATP production. Under ischemic conditions in the heart, activation of AMPK leads to phosphorylation and activation of the kinase activity of phosphofructo-kinase-2 (PFK2) with the formation of fructose-2,6-bisphosphate, which is a powerful activator of glycolysis, allowing the generation of ATP under hypoxia. In the liver, AMPKA-mediated phosphorylation of PFK-2 converts the enzyme from a kinase that generates F2,6BP to a phosphatase that removes 2-phosphate. Thereby the levels of the allosteric activator of the glycolytic enzyme phosphofruktokinase-1 and the allosteric inhibitor of the enzyme gluconeogenesis 1,6-bisphosphatase are lowered. The fact that the inducible form of PFK-2 is usually expressed in many tumor cells has pathological significance that may allow AMPK to play an important role in protecting tumor cells from hypoxic stress.

In skeletal muscle and heart, activation of AMPK leads to phosphorylation and inhibition of acetyl CoA carboxylase that causes a decrease in the level of malonyl CoA, an inhibitor of carnitine palmitoyltransferase I. Subsequent activation of fatty acid β -oxidation in mitochondria, as well as an increase in glycolysis, will lead to an increase of ATP production. AMPK also phosphorylates and thereby inhibits the activity of HMG-CoA reductase, hormone-sensitive lipase, glycerol-3-phosphate acyltransferase, glycogen synthase and creatine kinase. Thus, AMPK affects not only glucose homeostasis and fatty acid metabolism, but also overall energy homeostasis, including glyco-

gen, cholesterol and phosphocreatine metabolism. It turned out that inhibition of hormone-sensitive lipase (HSL) by AMPK mediated phosphorylation (different in site from PKA phosphorylation) is a mechanism for providing a state where the rate of releasing fatty acids would not exceed the rate at which they are used either during export or during oxidation. Activation of AMPK in response to hypoxia influences on the rate of protein synthesis. The liver elongation factor eEF2 is a target for phosphorylation in response to AMPK activation. Phosphorylation of eEF2 leads to its inactivation and inhibition of protein synthesis. AMPK activation in the heart includes phosphorylation and activation of endothelial synthase of nitric oxide, which leads to increased production of NO and provides a link between metabolic stress and heart function. Other important actions associated with AMPK are the regulation of the synthesis and secretion of insulin in the β -cells of the pancreatic islets and the modulation of the functions of the hypothalamus involved in the regulation of satiety. Recent studies have shown that AMPK activity can also be regulated by physiological signals, which are independent of the cell's energy charge, including hormones and nutrients. Thus, AMPK serves as the main sensor of energy status, which activity is triggered in response to changes in nutritional status in order to modulate tissue-specific metabolic pathways. The material presented can be used as part of an independent work of students under studying of regulatory systems in the human organism.

References

1. David Carling, Faith Mayer. AMP-activated protein kinase: Nature's energy sensor. *Nature Chemical Biology*, 2011, 7(8):512-8. 2. D. Grahame Hardie. AMP-activated protein kinase—an energy sensor that regulates all aspects of cell function *Genes & Dev.* 2011. 25: 1895-1908. 3. Dietbert Neumann, Benoit Viollet. AMP-Activated Protein Kinase Signalling *International Journal of Molecular Sciences* 2019, 20, 766.

С. А. Чорна, Ж. В. Бартко

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ЧЕРЕЗ ВПРОВАДЖЕННЯ АКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ

У Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті зазначено: «Головна мета української системи освіти - створення умов для розвитку і самореалізації кожної особистості як громадянина України. Система освіти має забезпечити формування особистості професіонала-патріота України, підготовленого до життя і праці у ХХІ столітті» [1].

У професійній підготовці фахівців актуальною є проблема соціалізації особистості. Знання та вміння, набуті в результаті вивчення біології і екології, хімії можуть стати засобом самореалізації людини, її соціальної адаптації, конструктивної суспільної діяльності. Разом з тим, знання та вміння є основою професійної реалізації спеціаліста.

Метою статті є аналіз педагогічних прийомів та засобів становлення висококваліфікованого спеціаліста.

Виклад основного матеріалу. Проблемі формування компетенцій присвячені роботи вчених: В. Байденка, Л. Берестова, І. Зимньої, І. Зязюна, Б. Ельконіна, В. Куніцина, А. Маркової, Н. Ничкало, О. Пехоти, Дж. Равена, Р. Уайта, М. Хомського, А. Хуторського, С. Шишова та ін., які досліджують поняття «компетентність», «компетенції», «компетентнісний підхід» [2].

Професійна компетентність - здатність особи в межах визначених за посадою повноважень застосовувати спеціальні знання, уміння та навички, виявляти відповідні моральні та ділові якості для належного виконання встановлених завдань

і обов'язків, навчання, професійного та особистісного розвитку [1]. Передбачає уміння співпрацювати з іншими над реалізацією соціально-значущих (професійних) проєктів, працювати в групі зацікавлених людей (трудова колективі), долучатися до розв'язання соціальних (виробничих) проблем [3].

Дисципліни «Біологія і екологія», «Хімія» займають значне місце у процесі соціалізації особистості, адже виховують здатність жити в соціумі, співпрацювати, адекватно аналізувати й ідентифікувати соціальні відносини суспільства і людини, дотримуватися норм і правил поведінки в природі, на виробництві та в колективі. Разом з тим природничі науки є фундаментом для розвитку професійних компетенцій спеціаліста: формують стійкі навички статистичного та біохімічного аналізу, наукового та ужиткового дослідження, логічного обґрунтування результатів роботи, прогнозування та моделювання виробничих процесів.

Реалізуючи особистісно-орієнтований підхід освітнього процесу, викладачі впроваджують активні методи навчання, розробляють наскрізні методики цілісної міждисциплінарної взаємодії, які дозволяють реалізувати функції майбутнього спеціаліста відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики.

До новітніх методик навчання, які практикують викладачі коледжу, належать: e-learning, m-learning, u-learning, f-learning, blended-learning [2].

Педагогічний досвід переконує, що технологія змішаного навчання (blended learning) є найбільш затребуваною та ефективною на сучасному етапі розвитку освіти, оскільки, дозволяє продуктивно організувати час викладача і окремо взятого студента, активізувати процес пізнання. Blended learning об'єднує строгі формальні засоби навчання (робота в аудиторії) з неформальними (обговорення найважливіших аспектів навчального матеріалу за допомогою електронної пошти та інтернет-конференцій). З іншого боку, комбінує різні способи подання навчального матеріалу з використанням ІКТ.

Змішане навчання вносить в педагогічний процес нові прийоми аналізу та обробки інформації, яку студенти отримують за різними каналами. Процес роботи з онлайн технологіями передбачає розробку та використання дивергентних задач, які розвивають критичне мислення, сприяють формуванню соціально-адаптованої особистості, долучають студентів до творчої роботи на освітніх онлайн-платформах.

Дивергентні задачі характеризуються відсутністю однозначної готової відповіді; наявністю потреби в багатократній зміні підходів; спрямуванням роботи на пошук неочікуваних результатів; інваріантністю при розв'язанні [4]. Умовно поділяються на експериментально-дослідницькі, проблемно-пошукові, професійно-орієнтовані, просвітницько-діяльнісні.

Таким чином, шляхом впровадження активних методів та прийомів навчання, викладачі природничих дисциплін генерують професійні задатки та мобілізують соціальні навички студентів.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про професійний розвиток працівників». Редакція від 01.01.2013 р., підстава 5067-17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4312-17>.
2. Інноваційні форми, методи і технології навчання. [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://invnza.blogspot.com/?view=classic/>
3. Кадемія М. Ю. Формування професійної компетенції майбутнього фахівця [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kpi.kharkov.ua/archive/наукова_періодика/elits/2012/32/Формування%20професійної%20компетенції%20майбутнього%20фахівця.pdf/
4. Чорна С.А., Бартко Ж.В., Кордонська І.В. Дивергентні задачі – основа розвитку креативних вмінь і навичок студентів // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції Становлення і розвиток педагогіки, 23-24 грудня 2016 р.]. – Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2016. – С.70-73.

СУТНІСТЬ АНГЛОМОВНОГО ПИСЕМНОГО ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНІХ ІТ-ФАХІВЦІВ

Письмо є умовною графічною знаковою системою мови, що слугує для передавання і збереження інформації [3, с.43]. Однією із ключових характеристик писемного спілкування є його вербальність. Водночас вербальне спілкування є формою соціальної взаємодії людей за допомогою мови, яка реалізується в мовленнєвій діяльності партнерів по спілкуванню [1].

Сутність англомовного писемного спілкування полягає у формуванні писемних повідомлень англійською мовою, що мають відповідну граматичну будову, стилістичні та лексичні особливості, й до складу яких входять англомовні лексичні одиниці: слова, словосполучення і т. п. [7].

З позиції методики навчання іноземних мов, письмо розглядають як один із продуктивних видів мовленнєвої діяльності. Науковці вважають письмо більш ускладненим процесом, ніж говоріння завдяки низці чинників, пов'язаних з умовами письмової форми спілкування [5]. Перш за все, зміст писемного повідомлення передається лінгвістичними знаками найвищого рівня. З метою формування і розвитку вмінь висловлювати думки в писемній формі, студентів необхідно навчити оперувати словами, реченнями та цілими абзацами, розрізняти й опановувати різні види письмових повідомлень, створювати власний зв'язний текст [2, с.93]. Учасники писемного спілкування реалізують механізм розгортання висловлювання від думки, усвідомлюваної у формі внутрішнього мовлення, до мовних засобів. Послідовність мовленнєвих дій і відбір відповідних мовних засобів розгортається відповідно до мовленнєвого наміру комуніканта [3, с.46].

Особливої уваги у цьому процесі заслуговує лексичне оформлення писемного висловлювання. При цьому лексичне оформлення передбачає добір лексичних одиниць та їх організацію в коректно граматично і структурно оформлені абзаци, що формують зв'язний текст.

З метою виявлення особливостей професійно орієнтованого спілкування звернемось до аналізу наукових розвідок В. Черниш, яка здійснила ґрунтовне дослідження сутності і характеристик професійно орієнтованого спілкування педагогів [8, с.45] й екстраполюємо результати її наукового пошуку на предмет нашого дослідження. Так, під професійно-педагогічним спілкуванням дослідниця розуміє «цілісну систему соціально-психологічної, навчальної та особистісної взаємодії учителя із суб'єктами професійно-педагогічного процесу – з учнями, їх батьками, колегами, яка здійснюється у сфері професійної діяльності педагога. Змістом професійно-педагогічного спілкування є обмін раціональною та емоційною інформацією, діяльністю та її результатами, досвідом, знаннями, пізнання особистості. Професійно-педагогічне спілкування має певні педагогічні цілі та функції і складається із змісту, засобів, мотивів і результату. Професійно-педагогічному спілкуванню притаманна характерна специфіка та структура (а відтак, і одиниці), рівні й етапи перебігу» [8, с.45].

Відповідно, в нашому дослідженні професійно орієнтоване спілкування трактуємо як соціально орієнтовану чи особистісно орієнтовану взаємодію суб'єктів спілкування у процесі професійної діяльності й у сфері професійної діяльності. Професійно орієнтоване спілкування ІТ-фахівців розглядаємо як їх соціально орієнтовану чи особистісно орієнтовану взаємодію у процесі комунікативної діяльності у професійній сфері.

Екстраполяція визначення професійно-педагогічного спілкування на професійно орієнтоване спілкування ІТ-фахівців викристалізовує інваріанті компоненти професійно орієнтованого спілкування: соціально орієнтована чи особистісно орієнтована взаємодія суб'єктів спілкування, зміст спілкування, етапи перебігу, сфера професійної діяльності.

Щодо професійно орієнтованого писемного спілкування, розглядаємо його як форму взаємодії між суб'єктами сфери професійної діяльності, що спрямована на реалізацію професійних обов'язків, ролей і функцій, на обмін інформацією у формі документації з метою задоволення професійних комунікативних потреб [6].

Услід за І.Плотницькою, вважаємо що особливістю професійно орієнтованого писемного спілкування є відсутність безпосереднього контакту між його учасниками [6]. До інших ключових характеристик професійно орієнтованого писемного спілкування відносимо: вербальність, дистантність, опосередкованість, діалогічність чи монологічність, офіційність чи неофіційність, творчість чи стереотипність, інформативність чи фатичність [8, с.36,64].

Опираючись на подані визначення, трактуємо англомовне писемне професійно орієнтоване спілкування майбутніх ІТ-фахівців як процес, що полягає у створенні й обміні англомовними писемними повідомленнями професійно орієнтованого змісту, які належать до певного жанру, характеризуються відповідною граматичною будовою, стилістичними і лексичними особливостями й до складу яких входить професійно орієнтована лексика, зокрема терміни ІТ-сфери.

Виходячи зі здійсненого аналізу, можемо стверджувати, що англомовне писемне спілкування ІТ-фахівців реалізується у процесі професійної діяльності з метою виконання професійних обов'язків, реалізації професійних функцій і ролей фахівців, що займають певні посади у ІТ-сфері.

Список використаних джерел

- 1.Бацевич Ф. С. Словник термінів міжкультурної комунікації. Режим доступу: <http://terminy-tizhkult-komunikacii.wikidot.com/s>. 2.Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студентів класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / За заг. ред. С. Ю. Ніколаєвої. К.: Ленвіт, 2013. 590 с. 3.Жовнич О. В. Методика навчання професійно орієнтованого англомовного писемного спілкування майбутніх журналістів засобами блог-технологій: дис. ... к.пед.н.: 13.00.02 – теорія і методика навчання. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2018. 303 с. 4.Николаенко Н. В. Инициативное расширение словаря студентами младших курсов языковых факультетов (на материале английского языка): дис. ... к.пед.н.: 13.00.02 / Москов. пед. инс-т, 1999. 213 с. 5.Пассов Е. И. Основы коммуникативной методики обучения иноязычному общению. Москва: Рус. яз., 1989. 276 с. 6.Плотницька І. М. Ділова українська мова: навч. пос. 2-ге видання, перероблене та доповнене. К.: Центр навчальної літератури, 2004. 256 с. 7.Тарнопольський О. Б., Кожушко С. П. Методика навчання студентів вищих навчальних закладів письма англійською мовою: посібник. Вінниця: Нова Книга, 2008. 288 с. 8.Черниш В. В. Теоретико-методичні засади формування у майбутніх учителів професійно-орієнтованої англомовної компетенції в говорінні: дис. ... д.пед.н.: 13.00.02 – теорія і методика навчання. Київ: Київський національний лінгвістичний університет, 2015. 621 с.

Л. П. Шеремета

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ЕЛЕМЕНТ УСПІШНОГО ОВОЛОДІННЯ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ ЯК ІНОЗЕМНОЮ

Розширення сфер міжнародної та міжнаціональної комунікації, важливим чинником якої є становлення української держави як рівноправного партнера у створенні світового освітнього простору, створює умови для навчання іноземних

студентів у закладах вищої освіти України. Для студентів-іноземців українська розглядається як засіб існування в новому соціальному середовищі. Відповідно до цього, виникає потреба формування у іноземних студентів української мовленнєвої компетенції, що є неможливою без їхньої мовної підготовки, яка повинна враховувати потреби отримання якісної мовленнєвої освіти, сприяти подальшому особистісному зростанню кожного з них. Успішне опанування українською мовою можливе за умови, що студент-іноземець активно володіє навичками з усіх видів мовленнєвої діяльності. При цьому, завданням викладача української мови є «вироблення у студентів-медиків умінь і навичок комунікативно виправдано користуватися засобами української мови в різних життєвих ситуаціях та й у своїй професійній діяльності, адекватно сприймати діалогічне мовлення на слух, вести діалог» [4], а це неможливе без вивчення граматики української мови.

Міжнаціональна та мовленнєво-культурна адаптація студентів-іноземців є важливим етапом реформування медичної освіти на сучасному етапі. Цей процес пов'язаний і певною мірою залежить від змісту та якості мовної підготовки студентів у закладах вищої освіти МОЗ України, на основі якої відбувається формування української мовленнєвої компетенції, що зумовлена потребою забезпечення вивчення державної (української) мови іноземними студентами в обов'язку, необхідному для навчання та побутового спілкування відповідно до освітніх програм. Основна мета вивчення мови іноземцями – комунікативна, що полягає у вивченні мови як засобу спілкування у розмовно-побутовій та професійній сфері. Відповідно до цього, процес вивчення української мови як іноземної у Тернопільському національному медичному університеті імені І. Я. Горбавчевського МОЗ України спрямований на «практичне володіння мовою на рівні, достатньому для здійснення пізнавальної діяльності в соціокультурній і навчально-професійній сферах, що реалізується за допомогою комплексного підходу до підготовки майбутніх спеціалістів і передбачає взаємодію комунікативних, освітніх і виховних цілей» [4]. У програмі курсу «Українська мова як іноземна» враховано державний статус української мови, її суспільні функції; як основне завдання визначено «здійснення навчального, розвивального і виховного впливів на інокомунікантів, сприяння формуванню особистості, готової до активного спілкування в усіх сферах суспільного життя, зокрема в навчально-професійній діяльності; передбачено відповідні форми організації, методи й технології навчання української мови як іноземної» [5].

Вивчення української мови як іноземної за комунікативним принципом передбачає: 1) оволодіння мовою щоденного спілкування; 2) умінь використовувати загальноповсякденну і професійну лексику, граматичні конструкції в комунікативних актах; 3) створення й розвиток позитивної мотивації до навчання, активізація пізнавальної діяльності студентів; 4) здатність до самооцінки й самовдосконалення, професійного росту; 5) виховання поваги до України, українського народу, його традицій, звичаїв і цінностей, національної культури й історії. Оволодіння засобами спілкування відбувається на основі інтуїтивного використання фрагментів висловлювання. Уже з перших занять розвиток мовлення студентів-іноземців спрямований на вдосконалення вмінь і навичок правильного спілкування у певних соціально-побутових ситуаціях. Завданням викладача при цьому є підбір відповідної системи вправ, спрямованої на ефективне засвоєння та користування мовою у повсякденних ситуаціях спілкування іноземців.

Список використаних джерел

1. *Українська мова як іноземна : навч. посіб. Тернопіль, 2018. 168 с.* 2. *Українська мова як іноземна : посіб. Тернопіль, 2017. 328 с.* 3. *Українська мова як іноземна для студентів медичних*

спеціальностей : навч. посіб. Тернопіль : ТНМУ, 2019. 312 с. 4. Українська мова як іноземна: Робоча програма для іноземних студентів вищих навчальних закладів МОЗ України. Галузь знань: 22 «Охорона здоров'я». Тернопіль, 2019. 36 с. URL: [http:// https://mooodle.tdmu.edu.ua/mod/resource/view.php?id=152209](http://https://mooodle.tdmu.edu.ua/mod/resource/view.php?id=152209) (дата звернення 11.03.2020).

Н. С. Щаслива

ФЕНОМЕН КЛІПОВОГО МИСЛЕННЯ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Мінливі суспільні умови та постійний технічний прогрес привели до зростання об'єму інформації, деталей, які потребують миттєвої обробки та реакції. Сприйняття потоків інформації стає поверхневим, неглибоким, але достатнім, щоб задовольнити сучасні виклики і «впоратися» з ними без (психологічних) проблем – із залученням т.з. «кліпового» мислення (КМ).

До поняття КМ зверталися такі науковці-дослідники, як М.Антипов, Д.Горлач, С.Докука, С.Журавльов, І.Іваніна, Т.Семеновських, С.Сімакова, О.Фрідман тощо. Більшість науковців-дослідників у сфері цієї проблематики вказують на необхідність профілактики «кліпової культури», «кліпової свідомості», «кліпового мислення» тощо (В.Богданова). Але майже всі визнають, що КМ виступає одним із ключових феноменів сучасності, що сформувався в процесі інноваційного розвитку медіакомунікацій сьогодення, та, відповідно подальше розповсюдження КМ повинно сприйматися як закономірне явище. Тому наразі відувається заміна звичного попереднім поколінням *лінійного / понятійного* мислення *нелінійним – фрагментарним або кліповим*.

К. Фрумкін визначив такий тип мислення як «*здатність до швидкої орієнтації між розрізненими смисловими фрагментами*» [2]. Серед факторів, що породили феномен КМ називає прискорення темпів життя та зростання обсягу інформації, що вимагає постійної обробки та фільтрації; потребу у актуальній інформації, підвищення рівня оперативності її надходження, розширення тематичної складової інформації; зростання кількості завдань, що потрібно виконати одночасно; удосконалення форм демократії та діалогічної взаємодії на різних рівнях соціальної системи.

Т. Удовицька вважає КМ «результатом світової глобалізації, що є шляхом спрощення і символізації, яке дозволяє одночасно сприймати одні й ті ж самі поняття й образи носіями різних мов без перекладу» [1]. Такий підхід демонструє **переваги** кліпового мислення, до яких можна також віднести високу швидкість сприйняття образів; візуальність; емоційність; асоціативність. **Недоліками** КМ вважають поверховість сприймання та надмірне спрощення в процесі засвоєння інформації, що власне нівелювання глибини мислення – втрати здатності аналізувати та будувати логічні ланцюжки. **Ознаками** КМ виступають мовний мінімалізм, зниження рівня візуального мислення («бачити» предмет не лише органами зору, а уявляти його), дисбаланс у співвідношенні абстрактно і конкретного. Поширення нового мисленнєвого феномену КМ набирає обертів та здійснює вплив на сфери життєдіяльності підростаючого покоління, зокрема освітню. Тому дослідження фізіологічних та психологічних особливостей носіїв КМ та шляхів його застосування набуває неабиякої актуальності.

В контексті сучасної освіти в Україні, «кліпове «мислення» формується у школярів ще з початкових класів, коли учням пропонується для опрацювання настільки об'ємний матеріал, що задля його осягнення можливе лише із застосуванням єдиного типу мислення, таким чином у мізках дітей спрацьовує захисний

механізм. Про сучасних дітей часто говорять як про покоління Z – таких, що зростають в період широкого розповсюдження цифрових технологій, глобалізації та нескінченних інформаційних потоків. Вони продовжують жити та вчитися в світі, що швидко змінюється. От тільки освітня система чомусь змінюється значно повільніше. Інноваційні можливості комунікації докорінно змінили власну форму та стали безмежними навіть для малюків. Це зумовило відповідно і динамічний розвиток інформатизації освіти тощо. Наразі спостерігається процес трансформації змісту, методів та форм організації загальноосвітньої підготовки школярів в умовах інформаційного суспільства. У процесі навчання та життєдіяльності молоді постійно виникає *мотивація* використання інформаційних ресурсів завдяки інтересу, доступності, образності, легкості та варіативності інформації. При кліповому ж мисленні пізнавальні процеси відбуваються за спрощеною схемою: **УВАГА – КОРОТКОЧАСНА ПАМ'ЯТЬ.**

Основні етапи мислення за лінійною структурою, а саме поняття, судження, міркування та умовивід НЕ формуються при сприйманні інформації у вигляді потоку коротких текстів, образів, фрагментів. Якщо процес мислення не був зреалізованим, то як інформація може бути збережена, а потім відтворена? Адже при цьому має бути задіяна довготривала пам'ять.

Отже, підсумовуючи викладений вище матеріал зауважимо, що сучасним дітям під силу опрацювати значні обсяги інформації, проте їх сприймання не послідовне, не текстове, а поверхнєве, побудоване за принципом кліпу. Через те поступово втрачається здатність до концентрації уваги, логічного аналізу, побудови логічних ланцюжків, узагальнення тощо.

Список використаних джерел

1. Удовицька Т. А. «Кліпове мислення» молоді: особливості прояву в процесі навчання (до постановки проблеми) [Текст] / Т. А. Удовицька // Вища освіта України: теорет. та наук.-метод. часопис. Дод. 1. Вип. 31. Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського простору / Ін-т вищої освіти НАПН України. – К., 2013. – Том VIII(50). – С.407–416. 2. Фрумкин К. Г. Клиповое мышление и судьба линейного текста [Электронный ресурс] / К. Г. Фрумкин. *Internetum* 2010. – № 1. – Режим доступа: http://nouivers.narod.ru/pub/kf_clip.htm. (Название с экрана. Дата обращения: 07.03.20).

Н. В. Щубелка

СИСТЕМА ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ

В ХХІ столітті визначальним фактором соціального прогресу є наука. Образ сучасного соціуму визначають інновації, а саме: нові технології, продукти, управлінські системи, нові види послуг. Основою інноваційного типу розвитку суспільства стає «інноваційна праця» яку визначають інтелектуальність, професіоналізм, новаторство, активність, ерудицію, творчість, креативність, ініціативу, саморозвиток. Сучасна економіка, перетворюється в систему, що функціонує на основі обміну знаннями. Зростання ролі інноваційної складової в процесі виробництва сприяє підняттю статусу інтелектуального капіталу підприємства та свідчить про провідну роль інтелектуальної праці в розвитку сучасного соціуму.

Середовищем сприятливим для здійснення інноваційної діяльності є інноваційна культура. Інноваційна культура формується в процесі соціальних взаємодій, її визначають інтелектуальний та творчий потенціал людей, їх відкритість до нових ідей, готовність і здатність підтримувати та реалізовувати

нововведення. Інноваційна культура ґрунтується на інноваційному мисленні атрибутами якого є пошук, креативність, проектування, критичність, самоосвіта. Одними з перших поняття інноваційної культури як складової інноваційної діяльності вивчали зарубіжні економісти (Г.Тренквіст, Б.Санто, Т.Давіла, Дж.Епштейн, Р.Шелтон). Дослідники підкреслюють вплив світоглядних установок на розвиток інноваційної культури, а процес формування інноваційної культури пов'язують з розвитком людських здібностей.

В доповіді *The Future of Jobs*, яку опублікував Всесвітній економічний форум 2016, визначається десять компетенцій, що будуть найбільше цінуватися серед роботодавців у 2020 році. Перше місце, за рівнем затребуваності займає вміння вирішувати складні завдання. Зазначається, що потреба у людях, що володіють цим навиком, зросте на 52%. Другу позицію 2020 році займатиме компетенція – критичне мислення. Зростання інформаційного поля культури вимагає від людини вміння давати оцінку фактам, знайти їх причини, визначити тенденції розвитку. Не менш важливою рисою сучасної людини має стати креативність, яку характеризує здатність до продукування принципово нових ідей. До числа десяти актуальних компетенцій майбутнього увійшли навички управління людьми, навички координації, взаємодії. Усвідомлення важливості для сучасної людини вміння спілкуватися з людьми та приймати правильні рішення сприяло визнанню емоційного інтелекту в якості необхідної характеристики особистості. Важливою здібністю людини в мабутньому стане швидкість прийняття рішень, клієнтоорієнтованість та уміння вести переговори. Звершує десятку когнітивна гнучкість, що є розумовою здатністю яка полягає у вмінні швидко переходити від однієї думки до іншої, та обмірковувати кілька проблем одночасно. Отже, в умовах інноваційного тип розвитку культури очевидним стає той факт, що поступ суспільства та успішна життєдіяльність людства забезпечується здатністю особистості до самоосвіти, творчості та продуктивної комунікації.

Освіті належить центральна роль у забезпеченні інноваційного розвитку соціуму. Сучасна система освіти знаходиться в стані активного реформування. Рівень реформування освітнього інституту – парадигмальний, що передбачає зміну змістовного, методологічного організаційного підґрунтя освітньо-педагогічної діяльності. Парадигмальна переорієнтація освіти полягає у відмові від ідей класичної парадигми освіти, (акцент на знанневому компоненті освіти, авторитаризм та абсолютний дидактизму) та ствердженні інноваційної спрямованості освітньо-педагогічної діяльності. Теоретичні засади нової освітньої парадигми спрямовані на створення умов для формування і розвитку інноваційного потенціалу людства, що розкривається в здатності орієнтуватися в процесах непрогнозованого оновлення суспільства та готовності діяти в не типовій ситуації, орієнтуватися в процесах динамічного оновлення суспільства. Сьогодні мета освіти полягає не лише в тому, щоб дати знання про існуючий світ а й озброїти людину методологією інноваційної діяльності, зваженого впровадження нововведень в практику. Враховуючи основні тенденції суспільного розвитку науковою спільнотою розроблено низку рекомендацій щодо модернізації освітньої системи та впровадженню нових підходів до підготовки спеціалістів. Так, в 70-ті роки ХХ ст. в США та у 80-ті роки в розвинених країнах Європи було запроваджено компетентнісний підхід до навчання. Впровадження компетентнісного підходу покликане підвищити якість освіти і перш за все професійної.

На особливу увагу заслуговує система вищої освіти. Компетентнісний підхід, на думку багатьох експертів дозволить розширити освітній простір вищої школи - до процесу накопичення студентом нормативно визначених знань, додається

формування й розвиток необхідних ключових компетенцій, які є невід'ємною складовою його діяльності як майбутнього фахівця, і одним з основних показників його професіоналізму. За цих умов, професійна підготовка полягає у формуванні результатів освіти у формі компетенцій, які забезпечують здатність людини виконувати професійну діяльність, швидко адаптуватись до умов праці, що можуть змінюватись навіть у рамках професії. Зміст компетенцій обумовлюється рівнем науково-технічного прогресу, економіки, освіти, суспільним замовленням. Компетентність розглядається тим фактором, що дозволить визначити готовність випускника освітнього закладу до діяльності в професійній сфері. Професійна компетентність визначається рівнем теоретичних знань, практичними навиками та особистісними характеристиками.

Список використаних джерел

1. Андрусенко Т.Б. *Капитал XXI века // Креативная экономика. 2007. №7. С. 11–15.* 2. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О.В. Овчарук. – К.: «К.І.С.», 2004. – 112 с.* 3. *Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / Нац. акад. пед. наук України; [редкол.: В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заст. голови), А. М. Гуржій (заст. голови), О. Я. Савченко (заст. голови)]; за заг. ред. В. Г. Кременя. – Київ: Педагогічна думка, 2016. – 448 с. – Бібліогр.: с. 21. – (До 25-річчя незалежності України).* 4. *Чаміна О.Г. Продуктивное обучение потенциал развития в высшей школе // Современные проблемы науки и образования. – 2015. – № 5.; URL: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=22454> (дата обращения: 26.03.2018.* 5. *Чухно А. Интеллектуальный капитал: сущность формы и закономерности развития // Экономика Украины. – 2002. – № 11. – С. 48–55; № 12. – С. 61–67.*

О. М. Янкович, С. М. Івах

ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СПРИЙНЯТТЯ ПРИРОДИ У ЧИННИХ ПРОГРАМАХ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У Базовому компоненті дошкільної освіти декларується нове бачення, новий підхід до змісту ознайомлення дітей з природою. Основними стають не скільки формування знань, умінь, навичок дошкільників у цій сфері життєдіяльності, а ставлення до природи як до цінності, екологічна свідомість та екологічно доцільна поведінка. Відповідно показниками елементарної екологічної культури дитини автори вважають доступні вікові екологічні знання, емоційне сприймання довкілля, адекватну поведінку у природі, готовність та здатність до природоохоронної діяльності [2, с. 10].

Згідно з цим зміст чинних програм навчання і виховання дітей дошкільного віку спрямовує педагогічний вплив на своєчасне введення дитини у світ природи, розвиток пізнавального інтересу, закладання основ екологічного виховання, формування елементів природоцільного світогляду, ознайомлення із взаємозв'язками в природі, формування навички екологічно-безпечної поведінки, вміння порівнювати та класифікувати за ознаками об'єкти та явища природи, самостійно використовувати знання про природу під час нових ситуацій, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки різного ступеня складності, складати зв'язні розповіді про явища та об'єкти природи, що попередньо спостерігалися.

Інваріантна складова змісту Базового компоненту дошкільної освіти відображена в програмі розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» (науковий керівник О. Кононко). Основною метою освітньої лінії «Дитина в природному довкіллі» – сформулювати цілісну картину світу; виховати ціннісне ставлення до довкілля та самої себе; закласти основи життєвої позиції [4, с. 194]. У програмі зазначається, що організація життєдіяльності повинна бути спрямована на розвиток пізнавального

мислення, у якому здійснюється пошук істини, на створення сприятливих умов для розвитку сприйнятливості краси, емоційно-ціннісного ставлення до природних об'єктів.

Комплексна програма виховання дітей дошкільного віку «Малятко» (науковий керівник З. Плохій) визначає обсяг та зміст знань, умінь і навичок, які повинен засвоїти дошкільник, щоб нормально функціонувати в довкіллі. Програма відзначається високим рівнем науковості, доступністю змісту для сприймання дітьми, послідовністю викладу матеріалу, його систематичністю, поступовим ускладненням відповідно до зростання вікових можливостей дітей від народження до 7 років, що забезпечує безперервність дошкільної освіти. Розділ програми «Рідна природа» вирізняється спрямованістю на формування в дітей світоглядних уявлень. При ознайомленні дітей із природою відповідно до програми, картина світу розгортається перед дитиною поступово в певній системі: від найпростіших уявлень про окремі об'єкти і явища природи, їхньої суті до узагальнених понять. Саме узагальнення, як свідчать автори програми, даючи можливість абстрагуватися від великої кількості природних явищ, виробляє ціннісний погляд на світ [3, с.6].

Комплексна програма виховання і навчання дітей дошкільного віку «Дитина» (науковий керівник О. Проскура) побудована дещо за іншим принципом. Вона дозволяє вчасно ознайомити дитину зі світом рідної природи, на основі розвитку пізнавального інтересу до її об'єктів та формування ціннісного ставлення до них.

Завдання і зміст виховної роботи з дітьми подано за розділами, починаючи з четвертого року життя. У розділі «Віконечко у природу» позначено систему уявлень про природне оточення, доступних дітям конкретного віку, пізнавальні (сенсорні, дослідницькі, практичні) і види діяльності, якими опановують діти. Освітні завдання розділу: навчити спостерігати; розвивати інтерес до об'єктів і явищ природи; берегти й піклуватися про природу; розповідати, запитувати, передавати враження в розповідях і малюнках; формувати пізнавальні інтереси й нахили. Розділ «Віконечко у природу» побудований за принципом сезонності, теми розташовані концентрично. Відповідно до вимог цієї програми в дітей необхідно формувати конкретні знання про об'єкти й явища природи [1].

Отже, обсяг знань, доступний дітям, основні напрями й завдання роботи закладу дошкільної освіти в галузі ознайомлення дошкільників із природою відображаються у програмах навчання й виховання дітей дошкільного віку, які мають стати орієнтиром для педагогів закладів дошкільної освіти в організації роботи з дітьми щодо формування у них ціннісного ставлення до природи.

Список використаних джерел

1. Дитина : програма виховання і навчання дітей від 3 до 7 років / наук. кер. : О.В. Проскура, Л.П. Кочина, В.У. Кузьменко. К. : Богдана, 2003. 327 с. 2. Кононко О.Л. Орієнтир сьогодення – компетентна особистість. Дошкільне виховання. 2005. № 7. С. 7 – 10. 3. Малятко : програма виховання дітей дошкільного віку / кер. авт. колективу З.П. Плохій. Київ, 2001. 286 с. 4. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» (нова редакція). У 2 ч. / наук. кер. О.Л. Кононко. Київ : ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2014. 452 с.

С. В. Світайло

ХОРОЗНАВЧИЙ ТЕЗАУРУС ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

У сфері музично-педагогічної освіти питання професійної підготовки фахівців не втрачають своєї актуальності й значення. Зокрема, диригентсько-хорова підготовка вчителя музичного мистецтва потребує збагачення змісту

хорової освіти, опанування навчального репертуару. Загалом фаховий тезаурус є показником рівня професійної підготовки, ефективність якої залежить від змісту освіти. Тому проблема наповнення навчального процесу у досліджуваній сфері не втрачає актуальності.

Для формування хорознавчого тезауруса майбутніх учителів музичного мистецтва важливо, щоб вони опанували належний обсяг знань з історії української хорової музики, вокально-хорових творів для дітей, без знання якої складно говорити про їх фахову компетентність. Стисло розглянемо українську вокально-хорову музику для дітей, яка, на жаль, не набула висвітлення у підручниках з української хорової музики. Значного поширення набули класичні опери для дітей – «Коза-дереза», «Пан Коцький», «Зима і Весна» М. Лисенка, дитячі опери П. Сокальського, М. Вериківського, А. Філіпенка, М. Завалишиної, В. Герчика та інших.

Надзвичайно популярні серед учителів музичного мистецтва хорові обробки народних пісень для дитячого хору М. Леонтовича, збагачені прийомами композиторської техніки, передусім – поліфонічного письма, а також романси В. Косенка, пристосовані для дитячого виконання, історичні і козацькі пісні («Розлилися круті бережечки», «Засвітали козаченьки», «Ой на горі вогонь горить, чорна хмара наступає», «Гей по синьому морю»), його обрядові, побутові та жартівливі пісні, їх обробки: «Ой ішов я вулицею», «Раз, раз», «Грицю, Грицю до роботи», «Сидить дід на печі».

Л. Ревуцький створив гармонізовані народні, зокрема й історичні пісні для дитячого хору. Відомі такі його збірки народних пісень для голосу з фортепіано – «Сонечко» і «А вже весна». П. Козицькому належать твори крупної форми – чотиричастинна кантата «Здрастуй, весно» («Весняна кантата»), сюїта «Волошки» для чотириголосного хору з супроводом фортепіано. Особливої популярності свого часу набули пісні А. Філіпенка.

Музику для дітей протягом 1950–60-х років писали:

– Ю. Рожавська: «Пісні-рисунок», «Пісні-пословиці», «Пісні-загадки» (10 пісень), «Пісні-считалки (10 пісень), «Мой цветник» (10 пісень), «Пісні из веселого поезда». В її опері «Сказка о потерянном времени» переважають фантастика і казковість як головний засіб спілкування композитора з дітьми;

– М. Сильванський: ліричні мініатюри «Весною», «Весела», «Танцювальна», «Восени», «Колискова» тощо;

– М. Завалишина: кантата для дитячого хору «Місяць за місяцем» на слова Н. Забіли, опера за її ж п'єсою «Коли є друзі», пісні для дошкільного і молодшого шкільного віку: «Соняшники», «Чому», «Мовчуни», «На зарядку».

Майже всі її пісні двоголосні. У збірці «Шість пісень для дітей» на слова Н. Забіли і В. Бичка переважають образи природи. За своєю складністю вони доступні дітям молодшого шкільного віку. Особливий жанр хорової пісні становлять 12 пісень – «Місяць за місяцем» на слова Н. Забіли. Кожна із них сприймається як окремий хоровий твір і водночас – як складова крупного хорового твору, близького за своїми ознаками до жанру кантати. Головна тема – образи природи у різні пори року. Три хори («Серпень», «Вересень», «Жовтень») написані *a cappella*, вони найскладніші за своїми засобами виразності, масштабами кожного номера і доступні для виконання лише старшокласникам. Хор «Березень» близький за своїм звучанням до українських веснянок. Чотири пісні («Квітень», «Травень», «Червень», «Липень») становлять ліричний центр усього циклу.

– Б. Фільц: «Жива криниця», «Весно моя, нене», «Первоцвіт»;

- В. Шаповаленко: «Пісня про мрію», «У рідному краї»;
- І. Шамо: «Грушечка», «Три поради»;
- В. Шебалін: «Зимовий шлях»;
- А. Штогаренко: «На городі коло броду».

Цілком своєрідне явище в українській хоровій музиці для дітей становлять твори Л. Дичко, зокрема кантати «Сонячне коло», «Весна», «Барвінок», «Чотири пори року», «Здрастуй, новий добрий день». У її творах інтонації народних пісень взаємодіють із сонористичними комплексами, які вона створює, поєднуючи досить прості лінійні шари. Завдяки цьому колористичні зіставлення двох тональних центрів можуть бути поступовими, що не викликає труднощів для виконання дитячим хором. Леся Дичко досить важливе значення надає мовній інтонації. Скажімо, жанр кантати досить монументальний і складний, проте композиторка сповнює його пісенною мелодикою, створює цікаві поєднання. На думку Л. Шегди, кантати для дітей Л. Дичко мають усталені ознаки цього складного жанру, в їх складній структурі дотримані закономірності пісенно-хорових циклів. [4, с.64].

Творчість Лесі Дичко має яскраво виражене ліричне начало, в її образності поєднано релігійне й пантеїстичне світосприйняття. Як зазначає О. Цуранова, на особливості гармонічної побудови творів Л. Дичко сформувались під впливом народнопісенної творчості з її мелодико-інтонаційним характером утворення горизонталі. Переосмислюючи народнопісенні традиції, застосовуючи новітні засоби сучасної музики, композитор не відкидає і традиційних виражальних прийомів і засобів.

Список використаних джерел

1. Горбатенко Г. Л. *Хорові твори сучасних українських композиторів кийвської школи*. К. 2016. 184 с. 2. Живов В. Л. *Хоровое исполнительство. Теория. Методика. Практика*. М.: Владос. 2003. – 270 с. 3. Цуранова О. О. *Щодо питання мовно-стильових особливостей духовно-музичної творчості Л. Дичко // Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті. Випуск 1*. Х.: Харківська гуманітарно-педагогічна академія. 2015. С. 77–80. 4. Шегеда Л. *Кантати для дітей Лесі Дичко: основні стилістичні особливості // Студії мистецтвознавчі*. – К.: ІМФЕ НАН України, 2009. № 4(28). С. 63-67.

Т. Ю. Горбань

«ЗАГРОЗИ» УКРАЇНОМОВНОЇ ОСВІТИ: ПИТАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ В РОСІЙСЬКІЙ ПОЛІТИЧНІЙ ДУМЦІ ПОЧАТКУ ХХ СТ.

У дискусіях з «українського питання», що точилися в політичних та наукових колах російського суспільства після революції 1905 – 1907 рр., одним з найбільш активно обговорюваних був мовно-культурний аспект українсько-російських відносин, а в його контексті – проблема мови викладання в народних (початкових) школах України. Значущість цієї проблеми цілковито усвідомлювалася як українськими інтелектуалами національної орієнтації, так і прихильниками русифікації.

Адептів мовно-культурної асиміляції, незалежно від їхніх ідеологічних уподобань, єднала спільна домінанта: «українська» (саме так, у лапках) мова, яку «свідомі українці» прагнуть запровадити в школі, є штучною, викладання цією мовою навіть у початковій школі лише зашкодить навчальному процесу, народ її не розуміє і не бажає розуміти тощо, але головне – українська мова є засобом боротьби проти утвердження загальноруської культури. В той час як саме у спільності школи, разом з етнографічною спорідненістю і топографічним сусідством, бачилася та основа, на якій мало відбутися остаточне злиття трьох східнослов'янських народів у єдиній руській нації. Причому саме єдність

шкільного простору, на думку переконаних прибічників русифікації, потребувала особливої уваги, оскільки проти інших двох складових цієї тріади, як об'єктивно зумовлених, «українські сепаратисти були безсилі». Що ж до третьої, то, за словами визначного представника конституційно-демократичної партії Росії П.Струве, «для «українців» мова у початковій школі є не педагогічним знаряддям прилучення підростаючих поколінь до освіти і загальноруської культури, а знаряддям створення національності і національної культури» [3].

Як вже зазначалося, у поглядах на національно-мовне питання позиція багатьох представників тих сил, які в російському суспільстві репрезентували ліберальне крило загальнодемократичного руху, збігалася з позицією консерваторів і російських націоналістів. Це, зокрема, виразно проявилось під час роботи III Державної думи, під час їхнього спільного голосування проти запровадження української мови в навчальних закладах. Розглядаючи питання щодо мов викладання в неросійських школах, вони, як влучно передав ситуацію В. Жаботинський, «зادля сміху голосували навіть за якихось «казанських греків», навіть не заперечували єврейської мови, бажаючи, очевидно, зробити законопроект неприйнятним для начальства; але щойно дійшло до української мови, вони... піднесли руки проти, бо відчули, що тут найнебезпечніше місце» [1, с. 63].

Обережні виступи окремих депутатів, у яких висловлювалися думки щодо права української школи на існування, хоча й містили цілий ряд застережень – зокрема, як правило, наголос на тому, що таке право не повинно висуватися самими українцями як вимога – не зустрічали розуміння з боку більшості думців. Особливо ж бурхливу реакцію викликала висловлена 37 членами Держдуми пропозиція щодо запровадження в народних школах в українських губерніях викладання українською мовою (з паралельним вивченням російської мови як державної), призвівши до хвилі шовіністичних виступів, насамперед з боку російських правих націоналістичних організацій. Наприклад, у резолюції «Клуба русских националистов» у Києві висловлювалося переконання, що автори вказаної пропозиції діють в інтересах зовнішніх і внутрішніх ворогів Російської імперії, переслідуючи насправді не педагогічну, а суто політичну мету, яка полягає в утворенні незалежної України. «Для цього україноманам потрібно створити окремий і незалежний український народ, який би вважав себе таким, що не має нічого спільного з великоросами. Для цього ж, в свою чергу, потрібно було створити самостійну українську мову» [2, с.386].

У великодержавному таборі висловлювали настороженість і з приводу того, що, отримавши згоду на запровадження української мови в початкових школах, «українці» можуть надалі висунути вимогу щодо права продовжувати навчання рідною мовою і на вищих ступенях освіти. Саме у цьому відомий публіцист-українофоб, член «Клуба русских националистов» С. Щоголев вбачав корінь питання про партикуляризацію (відособлення) «южнорусской школы». Не про якісне покращання цієї школи піклується «українська партія», а про те, щоб за допомогою школи боротися проти російської культури [4, с.89] – переконував Щоголев, демонструючи єдність поглядів з лібералом Струве.

Отже, ставлення до української школи відображало ставлення до українства загалом, у якому, говорячи словами М. Грушевського, представники Росії прогресивної і Росії офіційної, по суті, сходилися: ті й інші дивилися на нього як на щось таке, що не мало, не має і не повинно мати права на самостійне існування, не повинно виходити зі службової ролі стосовно «загальноруської» чи просто «руської» культури.

Список використаних джерел

1. Жаботинський В. Про мови та інше // Жаботинський В. Вибрані статті з національного

питання. К.: Республіканська асоціація українознавців, 1991. С. 61–70. 2. Резолюція «Клуба руских націоналістів» по поводу проекта преподавания в школах Малороссии на «украинском» языке, принятая общим собранием членов Клуба 12 мая 1908 г. // *Національні процеси в Україні: історія і сучасність. Документи і матеріали. Довідник. У 2 ч. К.: Вища школа, 1997. Ч. 1. С. 381–387. 3. Струве П. Несколько слов по украинскому вопросу // *Русская мысль. 1913. Кн. 1. С. 10–11. 4. Щеголев С. Современное украинство. Его происхождение, рост и задачи. К., 1914. 162 с.**

Л. М. Юрчук

ЗАЛЕЖНІСТЬ РЕГІОНАЛЬНОЇ ОСВІТИ ВІД РІВНЯ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Комітет Верховної Ради з питань організації державної влади, місцевого самоврядування регіонального розвитку та містобудування вимагає від обласних державних адміністрацій оприлюднення останніх версій Перспективних планів формування територій громад. Підтримую таке рішення, адже цей процес має бути максимально публічним. Це – важливо.

Уряд озвучив амбітні плани завершити формування нового адміністративно-територіального устрою на базовому рівні (громади) до квітня, на субрегіональному (райони чи округи) - до липня. Очікуємо на остаточне затвердження перспективних планів, що дасть можливість вже однозначно відповісти на питання формату тієї чи іншої громади.

Важливо, щоб реформа децентралізації в Україні відповідала Європейській хартії місцевого самоврядування. Український Уряд та Парламент ініціювали проведення публічних громадських консультацій щодо підготовки внесення змін до Конституції у частині децентралізації, а вкрай важливий якісний характер реформи, встановити довіру та сформувані почуття відповідальності серед представників всіх сторін задіяних в ній. Публічні консультації щодо змін до Конституції України в частині децентралізації заслуговують більшої уваги і системності. Довіра будується знизу, з повагою та в діалозі, а «головними інструментами у побудові діалогу між двома типами місцевої влади та державою має стати: *оцінка; порівняння; моніторинг; прозорість*. І тоді у жителів буде можливість порівнювати» [1].

Експерти встановили, що за два роки кількість самостійних шкіл зменшилася на 10%, кількість опорних шкіл збільшилася майже вдвічі, а кількість філій зросла на 50%. Із запровадженням в Україні опорних шкіл у 2017 році тепер ми розрізняємо такі три типи середніх шкіл: самостійна школа – середня школа, яка не є опорною чи філією; опорна школа – центральна школа з кількома підпорядкованими філіями; філія – підпорядковане відділення школи без статусу юридичної особи, що зазвичай здійснює навчання лише на рівні початкової школи (1-4 класи) [2].

Основними результатами проведеного аналізу є таке: ОТГ є більш активними засновниками навчальних закладів, ніж райони; частка шкіл у сфері управління ОТГ, які зазнали змін, є більшою порівняно з районними школами. Ми маємо приклад управління освітою в громаді, що став взірцевим не лише в Хмельницькій області, але й по всій Україні. Цей досвід все більш актуальний для ефективності реформ в цілому. Є доступ до поширення напрацьованих успішних практик в сфері управління середньою освітою, у процесі створення нових громад [2]. А громадам легше та корисніше подивитися як реформується освіта у сусіда, ніж прочитати це десь у посібнику чи почути на тренінгу. На Вінниччині Іванівська, Якушинецька ОТГ мали високий управлінський та методичний потенціал у сфері освіти і готовність допомагати іншим громадам на цьому шляху було доцільно закріпити та далі розвивати горизонтальний обмін досвідом в сфері управління освітою, став більш ефективним. Тому з'явився проєкт «Освітній

простір Вінниччини в умовах децентралізації» для збору, систематизації і тиражування успішних практик громад на базі громади. Це обміном досвідом в сфері освіти з метою прискорення процесу налагодження прямих відносин між ОТГ, оскільки оптимізація, створення опорних шкіл, організація методичної роботи, забезпечення позашкільного навчання актуальні для більшої частини громад; розвитком горизонтального співробітництва.

Список використаних джерел

1. Позитивні зрушення у перебігу реформи децентралізації в Україні. <https://www.fastcompany.com/3043387/5-big-ways-education-will-change-by-2020>.
2. https://www.facebook.com/pg/SKLIInternational.org.ua/posts/?ref=page_internal. SKL International.org.ua.

О. О. Циганок

ВИВЧЕННЯ РИС НАЦІОНАЛЬНОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ТВОРЧОЇ СПАДЩИНИ Г. СКОВОРОДИ)

Особливості українського менталітету, його основні характеристики привертають до себе особливу увагу й потребують детального дослідження, адже менталітет нації тієї чи іншої держави є чинником, який визначає подальший її розвиток і місце серед цивілізованих країн світу. А знання базових рис нації виконують прогностичну функцію та дають змогу, придивившись глибше до себе, зазирнути в майбутнє, адаптуватися до нього.

У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» зазначено, що термін «ментальність» походить від лат. *mentalis* – розумовий; *mens, mentis* – розум, думка, інтелект. Категорія ментальності пояснюється як інтелектуальні розумові здібності; психіка, психічна сила [4, с.518]. Інші дослідники під ментальністю розуміють «структуру репрезентації знань у довгочасній пам'яті, яка відповідає структурі представленої ситуації й інтегрує інформацію всіх сенсорних систем і загальне знання про те, що є можливим у навколишньому світі. Ментальна модель ґрунтується на сприйнятті людиною світу залежно від самого світу і її знань, досвіду (тобто межі наших моделей є межами нашого світу)» [18, с.380].

На початку ХХ ст. К. Юнг довів, що в основі людської психіки крім індивідуального несвідомого лежить значно глибший шар свідомості – колективне несвідоме. Його зміст складає набір архетипів (першообрази Матері-Землі, героя, мудрого старця тощо), які недоступні безпосередньому людському сприйняттю і усвідомлюються через їхню проєкцію на зовнішні об'єкти. Архетип складає, ймовірно, базову структуру естетичної пам'яті, яка зберігає досвід біологічного виду, накопичений у процесі цивілізації. Ця пам'ять пов'язана з вродженим механізмом поведінки, закодована у носіях спадковості – генах і генетично наближується до міфічного світосприйняття, до міфічного образу мислення, до символізму як способу пізнання дійсності [29].

Архетипи виявляють себе у вигляді символів (в міфах, фольклорі, обрядах, традиціях тощо) як узагальнений досвід наших предків. Головні з них – архетип Матері, тобто збірний образ жінки, архетип Батька, що визначає загальне ставлення до чоловіків. Етнічні архетипи українців сформовані під впливом ландшафту, клімату, рослинного і тваринного світу. Звідси здавна успадкований і збережений «генний набір» архетипів у фольклорі українців [12, с.389]. Природа через геопсихічну зону створює в душі людини певні психозакладинами, які згодом проявляються в її прагненні до постійного рухорозвитку, в сакралізації буття та творчих здібностях. Завдяки цим здібностям Природа дозволяє людині, і тільки їй, від покоління до покоління змінювати як сам процес створення чогось, так і

витворений об'єкт.

Світ упорядковується людиною через символи, а отже, через міф, в якому центральною фігурою є людина, однак це не жива, реальна істота, а абстрактна, що через колективне несвідоме втілена у символічній формі. Тому серед найважливіших образів символічного світу Г.Сковороди ми зустрічаємо набір архетипічних і установлених символів українців, що своїм корінням сягають епохи міфопоетичної свідомості. Як доводить аналіз, значення більшості символів філософа відповідає їх народному сприйняттю, зафіксованому у фольклорних творах різних жанрів.

У творах філософа нами виділено архетипи: «Часу» (зв'язок поколінь, архетип єднання, у філософській концепції митця час – це життя: *«Брось, любезный друг, безделья, // Престъчи толикій вред. // Сей момент приймись до дѣла: // Вот! Вот! Время уплывет. // Не наше то уже, что прошло мимо нас»* [19,с.74], *«час – володар усього»* [19,с.163]), «Софії» (мудрість, «Світло» («Сонце»), відродження, серце, сила духу, боротьба, любов, освіта, життя. Джерелом мудрості та «долгоденствія» для Г. Сковороди є страх Господень, мудрою людиною філософ уважав таку, яка *«в сродном дѣлѣ»* трудиться [19,с.172]), «Дім» (батьківська хата, Україна, діяння людини, від яких залежить яким буде цей Дім: *«На коих вещах основал ты дом? // Естли камень, то дом соблюдет. // Естли ж на пѣскѣ, твоих статъ хором, // От лица земли вихр разметет // Всяка плоть пѣсок есть...»* [19, с. 73]) – «Поле» (антеїзм, життєвий топос, що допомагає усвідомити своє місце у світі / Всесвіті) – «Храм» (сфера святого, священного, освяченого, місце зберігання духовних цінностей, присутність Неба на Землі, храм Божий і «храм» душі, молитва, тому історично пов'язувався з архетипом софійності та архетипом слова. Г. Сковорода вважав, що кожна людина є Храмом: *«Сам ты град, з души вон выгнав яд. // Святому Духу храм и град»* [19,с.71]).

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К. : Ірпін'я : ВГФ «Перун», 2005. 1728 с. 2. Мойсеїв І. Храм української культури : (філософія семіосфери) : посібн.-досл. К. : Всеукраїнський фольклорно-етнографічний центр «Рідна хата», 1995. 464 с. 3. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля, 2010. 844 с. 4. Сковорода Г. Повна академічна збірка творів. Харків, Едмонтон, Торонто: Майдан; Видво Канад. Інстит. Укр. Студій, 2011. 1400 с. 5. Юнг К. Г. Душа и миф. Шість архетипов. Мн. : Харвест, 2004. 400 с.

І. В. Батрун

ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ЕТАПІВ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Проведений історико-педагогічний аналіз дозволив виділити етапи у патріотичному вихованні в школі.

Перший етап (1954-1969 рр.) – етап становлення патріотичного виховання як педагогічної проблеми; становлення та розвитку педагогічної просвіти батьків. Ідеї: пропаганда комуністичного виховання; єдність школи, сім'ї та громадськості; визначення контролю і відповідальності як основних чинників виховання дітей та інше.

В 60-і рр. ХХ ст. одержали широке поширення й значно збагатилися в ідейнім відношенні форми й зміст позакласної роботи. У цей період з'являються педагогічні дослідження, у яких розглянуто можливості патріотичного виховання в процесі навчання, у них подано конкретний аналіз можливостей патріотичного виховання з різних предметів у процесі навчання.

Починаючи, з 1960 р., у державі існувала продумана система виховання радянського патріотизму, що періодично обговорювалася на з'їздах КПРС і Ленінського комсомолу. Стрижнем такої програми була теза про наявність ворога, який готовий зазіхнути на життя радянської держави. Таке становище має логічне пояснення. Історично склалося так, що Велика Вітчизняна війна, а потім зростаюче політико-ідеологічне протистояння СРСР західним країнам – період «холодної війни», сприяли тому, що патріотизм став сприйматися як принцип протистояння якомусь образу ворога. А саме патріотичне виховання стало будуватися за принципом дихотомії, що розділяє навколишнє суспільство на «своїх» і «ворогів».

Велике значення в дослідженні питань патріотичного виховання мають роботи В. Сухомлинського, який вважав, що школа повинна виховувати в учнів прагнення до беззавітного служіння Батьківщині, до активної трудової і суспільної діяльності. Він зазначав, що одним з головних виховних завдань школи є підготовка учнів до простої, повсякденної праці для суспільства, як до патріотичної діяльності, причому сама діяльність дітей, організована педагогами з даною метою, представляє рушійну силу формування особистості підростаючого покоління.

В. Сухомлинський збагатив новими ідеями теорію сімейного виховання, зокрема психолого-педагогічні аспекти шкільно-сімейної взаємодії. Він вважав, що без вирішення цієї проблеми «неможлива ні родина, ні школа, ні моральний прогрес суспільства» [1].

Педагог підкреслював, що любов до Батьківщини є основою морально-патріотичного виховання молоді. «Моральна вихованість, духовна шляхетність людини в роки отрочтва досягаються тим, що вона бачить світ через свій обов'язок перед Батьківщиною, найдорожчою святинею єдності громадянських думок, почуттів і діяльності, щоб почуття, переживання знаходили свій вираз в благородних вчинках, в праці для людей, для суспільства, для Батьківщини» [1].

Певні зрушення в розробці наукової концепції побудови процесу патріотичного виховання відбулися в результаті цілеспрямованого узагальнення досвіду шкіл і всебічного навчання, аналізу літератури, зверненої до питань методики патріотичного виховання. Вживали спроби розкрити питання методики як самостійної наукової дисципліни, обґрунтувати загальну концепцію методів патріотичного виховання, визначити їхню сутність, призначення, розробити методику формування комуністичної переконаності в процесі навчання й виховання, намітити конкретні шляхи й способи патріотичного виховання підростаючих поколінь.

Патріотичне й інтернаціональне виховання учнів здійснювалося й за допомогою різноманітної гурткової, клубної роботи. У багатьох школах і позашкільних установах організовувалися клуби «Ленінець», «Червоні слідопити», «Родина», «Подвиг». Традиційним стало проведення зльотів поколінь, зустрічей школярів з учасниками Великої Вітчизняної війни, «Дні пам'яті». Усе це сприяло вихованню любові до Батьківщини через пізнання революційних, бойових і трудових традицій рідного краю, країни.

У даний період ефективність процесу патріотичного виховання значної міри залежить від узгодження зусиль усіх виховних інститутів і, насамперед, школи та сім'ї. Це веде до переосмислення ролі взаємодії школи та сім'ї в патріотичному вихованні учнів. Із зростанням вимог суспільства до особистості, до підвищення її моральної культури виникла необхідність широким досліджень розвитку та функціонування патріотичних ставлень і переконань. Це особливо важливо, коли йдеться про молодший шкільний вік, закладаються основи особистості.

Другий етап (1970-1990 рр.) визначається як етап подальшого розвитку проблеми, етап активного пошуку.

Встановлено, що цей етап характеризувався комплексним підходом до ви-

вчення проблеми патріотичного виховання: появою праць, присвячених патріотичному вихованню учнів різних ступенів навчання (В.Балюк); розробкою програм та методичних рекомендацій з питань патріотичного виховання школярів у позакласній роботі (Н.Ткачова); широким тлумаченням мети патріотичного виховання; конкретизацією його завдань (В.Альхименко, В.Балюк, Г.Міньковський, А.Міцкевич та інші); більш чітким визначенням суб'єктів (доповнюються різноманітними соціальними інституціями – школа, сім'я, позашкільні заклади) виховного впливу; визначенням принципу індивідуального підходу до дитячої особистості провідним принципом патріотичного виховання.

Поглиблення розробки розглянутої проблеми на початку 80-х рр. ХХ ст. одержало своє відбиття в зосередженні уваги дослідників на філософських і загальнопедагогічних аспектах цілей патріотичного виховання, освіти й навчання в їхній взаємодії.

Третій етап (1991-1999 рр.) обґрунтовується як етап занепаду системи патріотичного виховання, яка сформувалась у радянські часи. Як показала практика періоду перебудови системи патріотичного виховання, молодь не знаходила можливостей виявлення своїх інтересів та вимог, наштовхувалась на глуху стіну нерозуміння з боку педагогів і вступала на шлях створення неформальних об'єднань. Отже, поняття «патріотизму» є ключовим для розуміння сутності патріотичного виховання дітей та учнівської молоді, а також важливим для нашого дослідження з точки зору визначення патріотичних якостей молодших школярів.

Проаналізувавши педагогічні праці щодо проблеми та погляди В.Сухомлинського ми дійшли висновку, що патріотичне виховання було і є актуальною проблемою.

З поглядів В.Сухомлинського виховувати справжнього громадянина своєї країни треба починати ще з дитинства. Цей процес розпочинається там, де дитина вперше усвідомлює себе особистістю – у рідному селі, селищі чи місті, у родині, колі друзів, у середовищі, в якому живе. Тому вона повинна мати знання про те місце, де народилася, живе, навчається, про все, що можна назвати коротко, але вичерпно – мала Батьківщина. Сім'я робить великий внесок всебічний розвиток дитини як особистості і громадянина своєї країни. У своїх працях В. Сухомлинський зазначив різні методи та засоби патріотичного виховання, якими користуються в сучасних школах і нині.

Список використаних джерел

1. Сухомлинський В. О. *Вибрані твори: в 5 т. / [під ред. В. І. Ковальчук]. К.: Радянська школа, 1977. Т. 3: Серце віддаю дітям. Народження громадянина. Листи до сина. 670 с.*

О. Р. Березна, Т. І. Сергієнко

ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕГРАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ОСВІТИ У ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР

Реалії сьогодення свідчать, що в 80-х роках ХХ століття в Європі з'являється доволі нове поняття - загальноєвропейський освітній простір. Серед сучасних досліджень вітчизняних науковців в даній галузі відзначається, що загальноєвропейському простору в освіті притаманні характерні ознаки, такі як: ціннісні орієнтації, наявні сучасні педагогічні технології, які в свою чергу характеризують процес передачі досвіду попередніх поколінь сучасному молодому поколінню.

Отже, глобальні інтеграційні процеси сучасного інформаційного світу лежать в основі розвитку всіх сфер суспільного життя в інформаційному просторі [4, с.69]. Ці сфери охоплюють як суспільне виробництво, культуру, духовне життя так і освітню та наукову сферу, ставши основним фактором щодо формування способу та

якості життя усього сучасного світу та суспільства в цілому [3, с.54]. Таким чином, з урахуванням вищезазначеного, сьогодні актуалізується проблема яка безпосередньо стосується дослідження особливостей інтеграції вітчизняної освіти у європейський освітній простір [6, с.152]. Дослідження особливостей єдиного освітнього простору, становлення його в Україні та інтеграцію з європейським освітнім простором вивчають у своїх наукових працях такі видатні вітчизняні науковці як: Андрущенко В., Бондирєва С., Журавський В., Згуровський М., Козловська І., Кремень В., Ніколаєнко С., Панарін А., Степко М., Шукшунов В. та інші. Щодо вивчення особливостей розвитку науково-освітніх мереж, їх місце і роль у формування єдиного освітнього простору, то ці питання висвітлені в роботах Дем'янчука О., Згуровський М., Колісниченка Н., Якименка Ю., Товажнянського Л. та ін.

Стосовно проблеми яку ми розглядаємо, зазначимо, що розглянувши особливості світової системи вищої освіти, дехто з науковців, акцентує увагу на тому, що «систему вищої світи можна охарактеризувати як відкриту соціальну систему з нежорстким зв'язком між елементами, системністю самих елементів і варіативністю нормативної регуляції» [5, с.149]. Разом з тим, Гращенко І.С. та Янковой Р.В., зазначають, що «світова система вищої освіти відповідає основним ознаками системності: вона являє собою множинність взаємопов'язаних елементів різного рівня і характеру, а саме освітні установи, які встановлюють міцні зв'язки із зарубіжними партнерами та організаціями, окремі національні та регіональні системи, щовиробляють спільну стратегію розвитку для всього світу і різні міжнародні освітні організації й асоціації які сприяють об'єднанню світової вищої освіти в єдину систему; її притаманні ознаки цілісності, автономності по відношенню до економічних, політичних та інших світових соціальних систем; володіє стійкістю, яка досягається внаслідок постійного відтворення своїх структурних елементів, кадрів і норм, що регулюють її функціонування» [1,с.354].

Таким чином, інтеграція в європейський освітній простір потребує вироблення і впровадження нових сучасних підходів, серед яких: творче використання досвіду сусідніх з Україною держав членів ЄС; адаптування законодавства України до вимог сучасності; вирішення проблем юридичного визнання дипломів українських вузів у країнах ЄС; створення умов для молодих фахівців, що закінчують навчання; недопущення «відтоку молоді» з нашої держави; підготовка фахівців, спроможних захистити інтереси України у жорстких умовах світової конкуренції [2,с.10]. Отже, зміни в галузі освіти які відбуваються сьогодні, передбачають інтеграцію та координацію національних освітніх систем, тому особливої важливості набуває проблема стратегічної орієнтації та інтеграції національних систем освіти. Національна освіта повинна прагнути до збереження кращих традицій і стандартів класичної освіти, при цьому необхідно впровадження інновацій в вітчизняну освіту. Реформування освітньої системи має бути орієнтоване на вироблення моделі, що враховує як вітчизняний досвід, так і кращі досягнення світової освітньої практики.

Список використаних джерел

1. Гращенко І.С., Янковой Р.В. Проблеми та перспективи інтеграції вищої освіти України в європейський освітній простір // ВІСНИК КНУТД спецвипуск Серія «Економічні науки». – С.352-363.
2. Інтеграція в європейський освітній простір: здобутки, проблеми, перспективи: Монографія / За заг. ред. Ф.Г. Ващука. – Ужгород: ЗабДУ, 2011. – 560 с.
3. Крайнік О.М., Сергієнко Т.І. Теоретичні аспекти особливостей міжнародного співробітництва у галузі освіти в Україні // Тези доповідей I Міжнародної науково-практичної конференції «Реалізація спільних міжнародних проектів та реформування відносин: наука, виробництво і ринок». Відповідальний за випуск П.О.Тесленко //Project, program, Portfolio Management – Одеса: Балан В.О., 2018. - № 1. – 116 с.
4. Лобань Т.І. Особливості розвитку сучасного суспільства в умовах глобалізації: політологічний аспект // Людина і політика. Український соціально-гуманітарний журнал /

Гол.ред. Г.І.Волинка. – Вип. № 2 (32). – К.: Вид-во «Четверта хвиля», 2004. – С. 68-73. 5. Міжнародне співробітництво та інтеграція у галузі освіти як важливий фактор конкурентоспроможності української освітньої системи // Наукові записки. Історичні науки. - 2013. - Вип. 21. - С. 149-155. 6. Сергієнко Т.І. Вплив сучасної освіти на сталий розвиток суспільства // Освіта як чинник формування креативних компетентностей в умовах цифрового суспільства // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 27-28 листопада 2019 року / Ред.-упорядник: д.філософ.н., проф. В.Г.Воронкова. – Запоріжжя: ЗНУ, 2019. - С. 150-152.

О. Г. Захар

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ У СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ДО РОБОТИ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Інноваційні зміни освітньої системи, перехід до глобалізованого суспільства знань підвищують вимоги до якості та доступності системи освіти, професійної компетентності педагогів.

Реалізація Концепції «Нова українська школа» зумовлює актуальність створення таких умов у системі післядипломної педагогічної освіти, що сприяють професійному розвитку вчителів, «підготовці фахівців, адаптованих до сучасних соціокультурних умов, здатних творчо працювати, приймати нестандартні рішення в ситуаціях ринкової конкуренції, уникати стереотипізації і шаблонів, засвоювати нові професійні ролі й функції» [1; 3].

Запровадження Нової української школи можливо лише за умови якісної підготовки вчителів та керівників закладів загальної середньої освіти, їх умотивованості, відкритості до змін та готовності до інноваційної діяльності.

Питання професійної підготовки педагогів, у тому числі й до Нової української школи, досліджувалися в наукових працях: Н.Клокар, В.Огнев'юка, О.Савченко, В.Сидоренко, Т.Сорочан, Л.Хомич та інших.

У 2017 році Миколаївський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти (МОІППО) розпочав підготовку вчителів до Нової української школи, провівши регіональні мотиваційні семінари, що стало першим етапом цієї роботи. У 2018 році низка нормативних документів Міністерства освіти і науки України окреслила основні напрями підвищення кваліфікації вчителів початкової школи та заступників директорів закладів загальної середньої освіти до роботи в умовах Нової української школи.

Ураховуючи кількість учителів початкової школи та керівників закладів загальної середньої освіти, другим етапом у процесі підготовки вчителів стала підготовка кваліфікованих тренерів і тренерів-педагогів для підвищення кваліфікації вчителів.

Наступний, найбільш тривалий, етап – проведення підвищення кваліфікації педагогів, що відбувалося за очно-дистанційною формою навчання: дистанційний курс (60 год), що розміщено на сайті студії онлайн-освіти EdEra, та очні тренінгові заняття фахівцями МОІППО.

Зміст очних занять має практичну спрямованість, містить обов'язкову (60 годин) і вибіркову (30 годин) складові та охоплює: змістовну, практичну (практико-зорієнтовану) і ресурсну (методичну) складові підвищення кваліфікації. Змістова спрямована на ознайомлення з основними положеннями Концепції «Нова українська школа», Державного стандарту початкової освіти, переосмислення ролей та функцій учителя Нової української школи. Практико-зорієнтована та методична складові враховували особливості викладання предметів у початкових класах Нової української школи.

Навчання заступників директорів ЗЗСО з навчально-виховної роботи, які від-

повідують за початкову школу, відбувалося з урахуванням основних системоутворювальних принципів побудови відкритої освіти (неперервності, системності, гуманізації, варіативності, гнучкості і мобільності, випереджувального професійного розвитку, технологічності, науково-методичного супроводу) [2, с.151], що дало змогу заступникам директорів активно працювати в групах, використовувати практико-орієнтовані завдання, спробувати себе в ролі фасилітатора, ментора, наставника, удосконалити свої професійні навички.

Із метою якісного та оперативного інформування педагогів, надання методичного супроводу організовано роботу мережеских професійних спільнот учителів.

Водночас слід акцентувати увагу на труднощах, які ускладнювали роботу з підготовки педагогів до Нової української школи: 1) іноді спостерігався низький рівень мотивації педагогів до навчальної діяльності під час проведення занять та недостатній рівень мотивації тренерів-педагогів до проведення занять; 2) відсутність навчально-методичних комплектів різних авторів до типових освітніх програм для початкової школи; 3) недостатня кількість тренерів-педагогів водночас із великою кількістю вчителів початкової школи в Миколаївській області, які потребують навчання та методичної підтримки.

Список використаних джерел

1. *Нова українська школа: Концептуальні засади реформування середньої школи* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>. 2. Сидоренко В. В. Реформування системи підвищення кваліфікації керівників навчальних закладів в умовах реалізації концепції «Нова українська школа» / Керівник нової української школи : світогляднопрофесійні орієнтири : зб. наук. пр. / В. П. Андрущенко (голова), В. П. Бех (заст. голови), О. В. Алеїнікова та ін. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. – С.148–153. 3. Наказ Міністерства освіти і науки України від 15.01.2018 № 36 «Про затвердження Типової освітньої програми організації і проведення підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладами післядипломної педагогічної освіти» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovoyi-osvitnoyi-programi-organizaciyi-i-provedennya-pidvishennya-kvalifikaciyi-pedagogichnih-pracivnikiv-zakladami-pislyadiplomnoyi-pedagogichnoyi-osviti>.

Н. Г. Захарчин

ШКІЛЬНИЦТВО ЛЬВІВСЬКОГО ПОВІТУ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД

В контексті загальних змін в освітній галузі міжвоєнного періоду в Другій Речі Посполитій, важливого значення, на нашу думку, має розгляд стану шкільництва в окремих регіонах, зокрема, у Львівському повіті.

Деякі аспекти та особливості розвитку шкільництва в Західній Україні у міжвоєнний період досліджував Виздрік В. [1]. Розвиткові освітніх процесів у Львові присвячена стаття Рудої О. [5]. Гнот С. [2] розглядає особливості розвитку педагогічного товариства «Рідна школа» у системі українського шкільництва Галичини. Загальний стан початкової шкільної освіти в Австро-Угорщині досліджує Макарчук О. [4]. Водночас, немає робіт, які б висвітлювали стан шкіл на повітовому рівні, зокрема, у Львівському повіті.

Система шкіл у Львівському повіті підлягала загальнодержавній політиці Другої Речі Посполитої у освітній галузі. Зокрема, 8 лютого 1921 р. було уніфіковано шкільну структуру, і, фактично, розпочато освітню колонізаційну політику. 31 липня 1924 р. польський уряд затвердив «Закон щодо забезпечення засад організації шкільництва», якій був направлений на утвердження польсько-мовної освіти та практичну ліквідацію іншомовних шкільних навчальних закладів. У відповідь українська громада підльвівських сіл організовують акції на підтримку української школи – збирають підписи за українську мову викладання, активно

агітують серед населення на підтримку української школи.

Щодо статистичних даних шкіл Львівського повіту, то на початку 1912 року тут функціонувало 132 школи, з яких 10 – приватних. З них 51 школа польська та 70 українських. Українські школи в повіті на початку століття були переважно одно- та дво- класними. Тоді як польські – чотирьохкласові. На передодні Першої світової війни приватними були тільки німецькі школи – у повіті розташовувалась значна німецькомовна громада – гміни Лінденфельд, Дорнфельд, Розенберг, Кальтвассер, Ейнзідель, Фалькенштейн. Як зазначалось у одному з міжвоєнних звітів Львівського повітового староства – німецька школа та церква працюють разом для збереження німецького духу та охорони від асиміляції. Така спільна праця німецького приватного вчителя та пастора нерідко призводило до незнання польської мови мешканцями названих гмін [3, арк.9].

У міжвоєнний період, у порівнянні із початком століття, кількість шкіл у повіті поступово зменшувалась. Водночас, з'являються утравквістичні, або двомовні школи. Так, наприклад, у 1929 р. повітове староство вказує на наявність 141 школи, з яких 76 польських, 24 українських та 41 утравквістичних школи. У 1930 р. – усього 128 шкіл, у 1931 – 126 шкіл. Водночас, поряд із публічними школами, з'являються приватні – німецькі школи доповнюються українськими – у 1929 р. працюють дві приватні школи у Клепарові та Левандівці.

Питаннями утримання шкіл займалася шкільна самоуправа. Львівський повітовий відділ був залучений до контролю за цільовим використанням коштів, виділених для шкіл та технічного контролю стану шкільних будівель. З ініціативи повітової та міської влади, школи активно залучались до вивчення сільськогосподарських дисциплін, зокрема, садівництва. З цією метою були створені 14 районів, де існувало 126 розсадників садових дерев.

До створення та підтримки українських шкіл у повіті, як і у Львові, активно долучалось товариство «Рідна школа», регіональну діяльність якого доцільно розвивати у майбутніх наукових дослідженнях.

Список використаних джерел

- 1.Виздрик, В. (2011). З історії українського шкільництва Галичини в міжвоєнний період. *Держава та армія: Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Львів, (693), 176-181.
- 2.Гнот, С. (2014). Українське шкільництво Галичини у складі Другої Речі Посполитої. *Гуманітарні дисципліни у навчально-виховному процесі вищих навчальних закладів: Львів, (4)*, 129-139.
- 3.Державний архів Львівської області (ДАЛО), Фонд 7, Опис 3, Справа 232.
- 4.Макарчук, О. Г. (2013). Початкова шкільна освіта на західноукраїнських землях у другій половині XIX – на початку XX ст. та пробудження національної свідомості українців. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Історичні науки, (21)*, 38-42.
- 5.Руда, О. (2015). Розвиток освітніх процесів у Львові. (1923–1939). *Наукові зошити історичного факультету Львівського університету. (16)*, 221–235.

А. М. Король, М. В. Микитенко

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ЗАСАД ПРАВА НА ОСВІТУ В УКРАЇНСЬКІЙ РАДЯНСЬКІЙ СОЦІАЛІСТИЧНІЙ РЕСПУБЛІЦІ В ПЕРІОД СТАНОВЛЕННЯ РАДЯНСЬКОЇ ЕПОХИ

Актуальність теми. Право на освіту належить до одного з найбільш важливих конституційних прав. Воно забезпечує кожному здобуття знань, умінь, навичок, розвиток творчих здібностей, гарант ефективного функціонування державних і громадських інституцій, національну безпеку, утверджує стабільність у суспільстві та сприяє розбудові демократичної, соціальної правової держави.

Метою роботи є розкриття особливості історичного розвитку принципу недискримінації в період становлення радянської епохи.

Предметом є правове забезпечення реалізації принципу недискримінації в освіті.

Розвиток вчення про право на освіту в радянський період здійснювали такі вчені, як О.Пічугіна, Г.Дорохова, Є.Ковешніков, Н.Саліщева, Л.Стешенко, Н.Барабашева, В.Шабайлов, Е.Фердинанд, Г.Сапаргалієв, Л.Дольникова, Т.Румянцева, Ю.Орловський, С.Лисенков, В.Сіренко, В.Копейчиков та іншими [4,с.48].

Становлення влади рад на території України ознаменувало собою період – утвердження радянських ідей у концепції права на освіту. З перемогою більшовизму теоретико-методологічну основу наукових досліджень становили праці радянських державних діячів, які були безпосередніми учасниками реформування освіти – Н.Крупської [4], А.Луначарського [3], Г.Гринька, Я.Ряппо, М.Скрипника. У них окреслено питання проведення радянською державою освітньої політики, розкрито дискусійні моменти між Наркомаами УСРР та РСФРР щодо організації системи освіти в Україні. У цей період плюралізм думок вчених практично був зведений нанівець у всіх наукових сферах. Перед радянськими юристами, філософами, педагогами ставилося завдання критичного перегляду сутності тих понять і категорій, що були розроблені дореволюційними вченими, та розвитку концепцій, які б відповідали світогляду держави диктатури пролетаріату [3, с.30].

У програмних документах більшовиків, підготовлених Володимиром Іллічем Леніним (1870-1924), вагоме місце відводилося питанням освіти. Одним із них є «Основні завдання диктатури пролетаріату в Росії» [1, с.89-102]. Відстоюючи ідеали більшовизму, вождь пролетаріату вважав освіту неодмінною політичною складовою та засобом боротьби проти буржуазії. Тому, на його погляд, завданням більшовиків у сфері освіти є «боротьба за повалення буржуазії» [1,с.77]. Ідеями про світову революцію і роль в ній освіти, пояснюються завдання бути «армією соціалістичного просвітництва», які ставив В. Ленін перед учителями [1,с.420]. Ідеї з організації освітнього процесу були достатньо передові, можна виділити в ленінському вченні ряд прогресивних положень: забезпечення безоплатної, обов'язкової загальної і професійної освіти для дітей обох статей до 16 років; здійснення тісного зв'язку між теоретичним і практичним навчанням; забезпечення всіх, хто навчається, харчуванням, одягом і навчальними посібниками; організація самоосвіти та саморозвитку та ін.

Загалом для літератури радянського періоду характерним було визначати право на освіту як таке, що: обумовлене державою і суспільно-політичним ладом; безоплатне; рівне для всіх радянських громадян не залежно від раси, віку, статі, релігійної приналежності; спрямоване на виховання в дусі комуністичної ідеології. Право на освіту трактувалося як таке, що надане соціалістичною державою, в контексті критики західних і демократично-націоналістичних наукових вчень. Попри надмірну заідеологізованість, радянська концепція права на освіту утвердила в свідомості радянських людей: 1) обов'язковість освіти і шанобливе ставлення до освічених людей; 2) впевненість у державній гарантованості безоплатної освіти; 3) соціального захисту тих, хто навчається; 4) реалізації своїх здібностей за відповідною кваліфікацією.

Необхідно продовжувати наукові дослідження з метою формування цілісного уявлення про розвиток ідеї рівності та недискримінації в освітньому дискурсі.

Список використаних джерел

1.Ленин В. И. Основные задачи диктатуры пролетариата в России: в 55 т. М. : полит. л-ры,

1967–1975. Т. 38: 1970. с. 89–102. 2.Магновський І. Відображення гарантій прав і свобод людини та громадянина у поглядах М. Драгоманова і М. Ковалевського. *Право України*. 2002. № 5. С. 137–139. 3.Магновський І. Економічні гарантії конституційних прав і свобод людини та громадянина. *Право України*. 2003. № 1. С. 29–34. 4.Мельничук О. Ф. Конституційно-правове забезпечення права на освіту в Україні в контексті європейського досвіду: дис. доктора юридичних наук:12.00.02. Київ, 2015. 459 с.

М. М. Коронатник

ВИКЛИКИ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА ДЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Світ початку ХХІ століття є глобалізованим та інформатизованим. Українське суспільство, як і міжнародна спільнота в цілому, опинилося перед серйозними інформаційними викликами. Для України ця проблема ще більш загострилася у зв'язку з кризовою ситуацією в Криму і на Донбасі, застосуванням Росією проти нас методів і технологій «гібридної війни», складовими якої є інформаційно-пропагандистська та психологічна війна.

Сьогодні кожному жителю країни, в т. ч. педагогам і школярам, доводиться постійно стикатися із зростаючим інформаційним потоком, відчувати значні труднощі, коли необхідно застосувати пошукові навички, самостійно критично оцінити отриману інформацію. На думку фахівців ЮНЕСКО, вирішити цю проблему дозволяє медіаосвіта [5, с. 12]. Зазначимо, що не лише ЮНЕСКО рекомендує медіаосвіту до впровадження у національні навчальні плани всіх держав, у систему додаткової, неформальної та «довічної» освіти. Подібної позиції дотримується і Рада Європи. Ще у 1989 р. вона прийняла резолюцію, в якій чітко висловилася за те, щоб медіаосвіта починалася якомога раніше і тривала всі шкільні роки в якості обов'язкового для вивчення предмета [7, с.65], а в 2008 р. Європарламент прийняв резолюцію стосовно введення обов'язкової медіаосвіти для школярів та учителів країн Європейського Союзу.

Оперативно зреагували на світові тенденції і в Україні. У 2010 р. Президією Академії педагогічних наук схвалена Концепція впровадження медіаосвіти в Україні, нова редакція якої з'явилася навесні 2016 р. Концепція спрямована на виховання громадянської відповідальності, здатність активно використовувати можливості інформаційного поля телебачення, радіо, відео, кінематографу, преси, Інтернету, краще розуміти мову медіакультури. В ній акцентується увага на тому, що «медіа потужно й суперечливо впливають на освіту молодого покоління, часто перетворюючись на провідний чинник його соціалізації, стихійного соціального навчання...» [2]. Важлива теза цього концептуального документу – «загострення потреби в інтенсифікації розвитку медіаосвіти зумовлено необхідністю протистояти зовнішній інформаційній агресії та руйнівній зарубіжній пропаганді» [2].

За таких обставин виникли об'єктивні передумови для розробки і закріплення в офіційних документах ключових компетентностей, необхідних людині в інформаційному суспільстві. Серед них – інформаційно-комунікаційна компетентність, як складова сучасного розуміння грамотності, що заснована на Рекомендації 2006/962 ЄС Європейського парламенту та Ради (ЄС) «Про основні компетенції для навчання протягом усього життя» від 18 грудня 2006 року. Еталонні рамки цього документу визначають вісім основних компетенцій, в т. ч. навички роботи з цифровими носіями [8].

Рекомендації європейських інституцій лягли в основу проєкту Нова Українська Школа, в якому однією із десяти ключових компетентностей школяра сучасної української школи є інформаційно-цифрова. Вона передбачає формування медійної

та інформаційної грамотності, що дозволить випускнику впевнено, а водночас критично, застосовувати інформаційно - комунікаційні технології для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією на роботі, в публічному просторі та приватному спілкуванні. Окрім того, вона допоможе опанувати основами програмування, алгоритмічного мислення, роботи з базами даних, навичками безпеки в Інтернеті та кібербезпеки, розуміти етику роботи з інформацією (авторське право, інтелектуальна власність тощо) [6]. Така ж компетентність під назвою інформаційно-комунікаційна компетентність передбачена і Законом України про освіту [1].

Фундамент для формування медійно-інформаційної грамотності серед освітньої спільноти в останні роки закладено. Мається на увазі ряд фундаментальних підручників для різних учнівських категорій, активне впровадження в практику навчання проєкту «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність». Поки що з незрозумілих причин залишається невогребованою Програма ЮНЕСКО навчання педагогів медійній та інформаційній грамотності, про переваги якої ще буде сказано в рамках цієї статті.

Оскільки, відповідно до Концепції впровадження медіаосвіти в Україні, вже з наступного, 2021 року, розпочинається етап дальшого розвитку медіаосвіти та забезпечення її масового впровадження, є необхідність ще раз звернутися до питання, від вирішення якого великою мірою буде залежати конкурентоздатність майбутніх поколінь в глобалізованому та інформатизованому суспільстві.

З нашої точки зору, на користь запровадження медіаосвіти переконливо свідчать такі фактори.

Перший. В кінці ХХ – на початку ХХІ століття медіа, котрі спочатку існували як посередники передачі інформації, стають соціокультурним середовищем, життєвим простором людини [9, с.95]. Вплив медіа на людину набуває все більш професійного характеру: впливає на моделі її поведінки, спосіб життя, погляди і цінності.

Другий. Інформаційна революція та глобалізація зробили наше сприйняття світу значною мірою залежним від того, як його подають медіа. За цих обставин медіаосвіта є шляхом до того, щоб озброїти людину можливістю самозахисту від недобросовісної медіаінформації.

Третій. Вседозволеність інформаційного ринку, засилля низькопробної медіапродукції, низькоморальних ідеологем та цінностей спричиняє зниження в суспільстві імунітету до соціально шкідливих інформаційних впливів. Тому споживачу медіапродукції, якщо він не володіє критичним мисленням і не розуміє тенденцій сучасного медіаринку, надзвичайно проблемно скласти об'єктивну картину сучасного світу.

Отже, необхідно змінити ставлення до змісту та функцій освіти, враховуючи особливості інформаційного суспільства, інакше кажучи, змінити аудиторію медіа за допомогою медіаосвіти, кінцевим результатом якої стане медіаграмотність. Саме вона дозволяє учням отримати такі навички, які допоможуть їм досягти більшого коефіцієнту корисної дії з будь-яких навчальних предметів, а саме: спостережливість, критичне мислення, комунікація, креативність, зацікавленість, цілісне бачення.

Поряд з терміном «медійна грамотність» все більш широке застосування отримує термін «інформаційна грамотність». Справа в тому, що потужність сучасних інформаційних технологій може бути використана для маніпулювання свідомістю і поведінкою людини, що загалом загрожує дегуманізацією. У зв'язку з цим перед освітньою спільнотою стоїть глобальне завдання – підготувати підрастаюче покоління до нових умов життя і професійної діяльності у високоавтоматизова-

ному інформаційному середовищі, навчити ефективно використовувати його можливості і захищатися від негативних впливів.

Інформаційна грамотність є основою інформаційної культури особистості, однією із складових загальної культури людини, передбачає наявність широкого спектру знань і вмій, про що переконливо говорить у «Керівництві з інформаційної грамотності для освіти протягом всього життя», підготовленому співробітником ЮНЕСКО Х. Лай [3, с.28].

Таким чином, нові виклики, породжені сучасними технологіями, потребують відповідних змін як до програм з медійної та інформаційної грамотності, так і до змісту посібників та підручників. За приклад може слугувати Навчальна програма з медійної та інформаційної грамотності для педагогів, підготовлена у 2011 р. за ініціативою ЮНЕСКО. Як зазначає у передмові до програми заступник Генерального директора ЮНЕСКО з питань комунікації та інформації Я. Карклінс, «програма має новаторський характер: по-перше, вона спирається на сучасні тенденції конвергенції радіо, телебачення, Інтернету, газет, книг, електронних архівів та бібліотек на загальній платформі і вперше представляє єдиний підхід до медійної та інформаційної грамотності; по-друге, вона створена із врахуванням потреб учителів для інтеграції в офіційну систему їх підготовки. Таким чином, вона виступає у ролі каталізатора процесу, який повинен охопити мільйони молодих людей і сприяти розвитку їх здібностей» [5, с.11].

Звертаємо увагу, що підвищення медійної та інформаційної грамотності учнів неможливе без підвищення медійної та інформаційної грамотності педагогів. Орієнтація на педагогів і є ключовою стратегією, що забезпечує багатократне підвищення ефективності: від інформаційно грамотних педагогів до учнів і далі суспільства в цілому. Навчання медійній та інформаційній грамотності, як зазначається в Програмі ЮНЕСКО, стане відгуком педагогів, по-перше, на їх покликання виховувати інформованих і думаючих громадян, і, по-друге, на ті зміни, що відбуваються сьогодні у загальноосвітніх закладах.

Внесення суттєвих коректив у форми і зміст медійної та інформаційної освіти стане важливою передумовою формування критичного мислення, вміння адекватно оцінювати різні види інформації, котрі серйозно впливають на психологію і настрої людей. Як у свій час зазначав К. Маркс, «...люди є продукти обставин і виховання... люди, що змінилися, є продуктом інших обставин і зміненого виховання» [17, с. 2].

Список використаних джерел

1. Закон України про освіту //Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>.
2. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція). //MediaSapiens. URL: mediasapiens.ua.
3. Лай Х. Руководство по информационной грамотности для образования на протяжении всей жизни: Guidelines on Information Literacy for Lifelong Learning / Х. Лай; науч. ред. и пер. А. Федоров. – Москва: Изд-во МОО ВПП ЮНЕСКО «Информация для всех», 2006. – 45 с.
4. Маркс К. Тезисы про Фейербаха. /К. Маркс // Маркс К., Энгельс Ф. – Тв., вид. 2-е. – т. 3. – 475 с.
5. Медийная и информационная грамотность: программа обучения педагогов /под ред. Алтона Гриззла и Керолайн Уилсон. Пер. на русский язык Елена Малявская. – UNESCO, 2012 – 200 с.
6. Нова Українська школа //Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>.
- 7.Новикова А. А. Медиаобразование в США: проблемы и тенденции /А. А. Новикова //Педагогика. – 2000, №3. – С.58-68.
8. Рекомендації 2006/962 ЄС Європейського парламенту та Ради (ЄС) «Про основні компетенції для навчання протягом усього життя» від 18 грудня 2006 року». //Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_975.
9. Чельшева И. В. Медиареальность как новый тип социокультурного пространства. //И. В. Чельшева //Инновации в образовании. – 2011, №11. – С. 95 – 101.

**УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА ЯК ОСВІТНІЙ КОМПОНЕНТ
НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ БЕРЕГІВСЬКОЇ ГІМНАЗІЇ
ТА ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ
ЗАКАРПАТСЬКОЇ МОЛОДІ У 20-30 роки ХХ ст.**

Вирішальним у формуванні та піднесенні національної свідомості закарпатських русинів-українців був період міжвоєнного двадцятиріччя (20-30-ті роки ХХ ст.), коли Закарпаття під назвою Підкарпатська Русь входило до складу Чехословацької республіки. Безперечно, що важливе місце у національно-визвольних змаганнях краян посідало шкільництво. Уряд Чехословаччини вперше в історії Закарпаття створив реальні умови для задоволення освітніх потреб русинів-українців та інших етнічних груп, а українська література стала важливим освітнім компонентом у школах краю, що значною мірою сприяло поширенню української національної ідеї на Закарпатті, формуванню етнічної самосвідомості й культурного росту місцевого населення.

За висловом професора В. Маркуся, першою кузнею закарпатської національно свідомої інтелігенції стала Берегівська гімназія [1, с.11]. На основі аналізу змісту підручників, які використовувались у навчально-виховному процесі, звітів про роботу Берегівської гімназії, зі спогадів культурних діячів краю дізнаємося, що педагоги прищеплювали своїм вихованцям інтерес і любов до художнього слова українських класиків на уроках літератури, на заняттях літературних гуртків, на різноманітних шкільних святкуваннях та за допомогою позашкільної виховної роботи [ширше див.: 4]. «Річне справоздання» Берегівської державної гімназії за 1933/34 навчальний рік показує, що для обов'язкового класного читання гімназістам пропонувались твори: у 6 класі – «Іван Вишенський» І.Франка, у 7 класі – «Маруся» Г.Квітки-Основ'яненка, у 8 класі – «Мойсей» І.Франка, «Оргія» Лесі Українки. Для домашнього читання рекомендувалися у 4 і 5 класах – твори «Лис Микита» і «Захар Беркут» І.Франка, у 6 класі – «Чорна рада» П.Куліша, «Чернігівка» М.Костомарова, «Кайдашева сім'я» І.Нечуя-Левицького, «Сотниківна» Б.Лепкого, «Облога Буші» М.Старицького, «Чумаки» І.Тобілевича, у 7 класі – «Причепка», «Микола Джеря» І.Нечуя-Левицького, оповідання Марка Вовчка, «Кобзар» Т.Шевченка, «Воа constrictor» І.Франка, у 8 класі – «Тіні забутих предків» М.Коцюбинського, «Хмари» І.Нечуя-Левицького, «Соняшний промінь» Б.Грінченка, «Земля» О.Кобилянської, «Хіба ревуть воли» Панаса Мирного [5, с.9]. На підставі наведеного списку творів для обов'язкового читання можемо стверджувати, що учні Берегівської гімназії, ознайомлюючись із творчим доробком видатних українських художників слова, отримували знання про розвиток та становлення української літератури, на конкретних прикладах переконувалися у тематичному та жанровому багатстві української літератури. Ідейний зміст запропонованих для вивчення творів сприяв формуванню особистості, укоріненої в національній культурній традиції, особистості, яка високо цінує духовну культуру рідного народу і перетворює закарбовані у творах етико-естетичні цінності в свій індивідуальний духовний досвід.

На активізацію творчого мислення гімназістів, формування в них навичок ідейного аналізу художніх творів, умінь аргументовано висловлювати власну думку спрямовувалась і така форма навчальної роботи, як класна і домашня лектура. Колишній учень Берегівської гімназії В.Худанич згадує, що гімназійна бібліотека була досить багата – було тут немало книг про козаччину, опришків, а також ка-

зки, були твори класиків української та зарубіжної літератур. Керував бібліотекою вчитель К.Заклинський. Він учив учнів «писати лектури», тобто короткий зміст прочитаної книги. Гімназисти згадують, що під час обміну книги вчитель запитував, хто з героїв книги зацікавив учня. Якщо учень плутався, його навчали, як слід розуміти героя. Учні часто змагалися, хто більше прочитає, обговорювали між собою зміст прочитаного, сперечалися в оцінці героїв, зачитували з книги або з лектурного зошита свої оцінки, «...це була справжня школа, де привчали розуміти книгу, літературу, знаходити свого героя, а також ділитися своїми роздумами» [1, с.30].

Відомий закарпатський письменник Ф.Потушняк, який у 1920-х роках навчався у Берегівській гімназії в автобіографії пише: «Я дуже багато читав літератури української, російської, світової ... Пам'ятаю, що на матурі я вибрав собі вільну тему письмової роботи «Розвиток української поезії від Шевченка до наших днів» [2, с.28]. Із Берегівською гімназією пов'язане духовне становлення і Ю.Станинця. «Там, – напише Ю.Станинець згодом, – я довідався, хто я є, хто були мої діди-прадіди. Тоді я відчув себе сином великого українського народу, і вже знав, що все життя буду йому служити» [6, с.6]. Велику роль у формуванні національної самосвідомості та літературного таланту майбутнього письменника відіграло відвідування ним літературного гуртка, яким керував В.Пачовський. Він часто проводив із гімназистами літературні бесіди, пропонував читати ті чи інші книги, захоплювався до написання невеликих оповідань [7, с.13]. В.Гаджега згадує, що В.Пачовський читав гімназістам свої поезії та поему «Срібний дзвін», яка будила почуття єдності з братами на сході [1, с.50].

Свідомі українці К.Заклинський, А.Дідик, В.Пачовський, І.Гриць створили при Берегівській гімназії «Пласт». Пластовий драматичний гурток, як засвідчує В.Худанич, ставив п'єси І.Карпенка-Карого «Бурлаки», С.Черкасенка «Грубий жених», «Вечірній ліс» [1, с.98]. Колишній гімназист І.Черешня згадує пластові прогулянки, зокрема в ті околиці, де була потреба пробудження національних почуттів у народі. Люди приходили масово на ці зібрання та насолоджувались співом і гумором пластунів [1, с.18].

Щорічно в Берегівській гімназії відзначали Шевченківські ювілеї. Наприклад, директор А.Алиськевич у «Звідомленні» гімназії за 1921/22 навчальний рік подає таку інформацію: «Дня 18 марта одбулося в гимнастичной сали велике школьне торжество в честь нашого найбільшого поета Т.Шевченка. Молодеж оддала честь тому борцеві за волю, правду и братолюбіє гарними співами, декламаціями и промовами» [3, с.5].

На сьогодні ґрунтовне дослідження і об'єктивний аналіз історико-педагогічних явищ загальноукраїнського та регіонального характеру спрямовується на виявлення фактичних матеріалів, використання яких у навчально-виховному процесі сучасних шкіл дозволить реалізувати низку актуальних завдань, серед яких – формування національно свідомого громадянина, усвідомлення кожним вихованцем ролі рідної мови, літератури та історії в консолідації нації.

Список використаних джерел

1.Берегівська українська гімназія. Ужгород: Гражда, 1997. 116 с. 2.Вишневецький І.П. Закарпатські новелісти. Львів, 1960. 112 с. 3.Звідомлення руської державної реальної гімназії в Берегові за шкільний рік 1921/22 / Зладив А.Алиськевич. (Б. м., р. вид.) 18 с. 4.Маляр Л.В. Формування національної свідомості гімназійної молоді Закарпаття в 20-30-х рр. ХХ ст. засобами української літератури / Любов Маляр // Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія Педагогіка. Соціальна робота - 2017. Випуск 1 (40). С.153-156. 5.Річне справоздання державної реальної гімназії в Берегові за шкільний рік 1933/34. (Б. м., р. вид.) 72 с. 6.Ребрик І. Як дивитися на білу смерть пелюсток? ... // Станинець Ю. Юра Чорний. Повість,

О. В. Руда

НА ЗАХИСТІ ОСВІТНІХ ПРАВ УКРАЇНЦІВ: ДІЯЛЬНІСТЬ ПОСЛІВ ВІД УКРАЇНСЬКОЇ ПАРЛАМЕНТСЬКОЇ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ У СЕЙМІ ПОЛЬЩІ (1922–1927)

Рішення польських урядовців провести вибори до сейму та сенату у листопаді 1922 р. не лише на етнічних польських землях, а й на окупованих українських теренах, було сприйняте українськими політиками неоднозначно. З погляду міжнародного права у Галичині вибори були незаконними, оскільки Польща вважалася тимчасовим окупантом цих земель, тому українські партії національно-демократичного табору їх бойкотували. У краї участь у виборах взяли лояльні до влади українські політичні сили, які здобули 5 мандатів послів [2, с. 73]. Натомість українські партії Волині, Холмщини, Підляшшя й Полісся долучилися до виборчої кампанії, оскільки право Польщі на ці землі було закріплене Варшавським договором 1920 р. та Ризьким мирним договором 1921 р. У серпні 1922 р. вони увійшли до складу Блоку національних меншин (БНМ), об'єднавшись із євреями, білорусами, німцями й росіянами. БНМ отримав 66 мандатів до сейму та 23 до сенату. Відповідно до укладених домовленостей українці здобули 25 мандатів до сейму і 6 до сенату. Український сеймовий клуб очолив Антін Васильчук (з березня 1923 р. – Самійло Підгірський), а сенатський – Олександр Карпінський [6, с.154].

22 листопада 1922 р. у Ковелі на конференції українських послів і senatorів, обраних за списками БНМ, було створено Українську парламентську репрезентацію (УПР). На початку роботи сейму УПР демонструвала лояльне ставлення до влади, сподіваючись на певні поступки. Серед освітніх вимог були: відкриття на Волині, Холмщині, Підляшші й Поліссі державних україномовних початкових і середніх шкіл, ліквідація утравквістичних навчальних закладів, заснування українського університету в Холмі, створення належних умов для розвитку приватного шкільництва. Намагаючись уникнути загострення відносин з владою, парламентарі оминали освітні проблеми Галичини [7, с. 65, 70; 3, с. 344]. Зміна риторики УПР від лояльної до критичної намітилася після її переходу в опозицію у травні 1923 р. Посли все частіше наголошували на неналежному стані українського шкільництва на всіх окупованих українських теренах, звинувачували владу в спробі колонізації та денационалізації українців тощо [5, с. 222–223].

Для забезпечення українцям основних освітніх прав, гарантованих внутрішнім законодавством і міжнародними договорами, послі від УПР використовували парламентську трибуну, вносили відповідні законодавчі ініціативи, подання та інтерпеляції, виступали на засіданнях сеймової освітньої комісії (УПР представляли Сергій Хруцький та Сергій Козицький). Участь у сеймових комісіях давала послам від меншин змогу впливати на їх висновки та резолюції.

Українські парламентарі використовували інтерпеляції як спосіб вирішення нагальних освітніх питань. Інтерпеляції стосувалися закриття україномовних шкіл, зміни мови викладання в школах з української на польську або перетворення їх на двомовні, заборони вживати в документах українських середніх шкіл означення «український», переслідування поліцією українців за внесення декларацій за рідну мову навчання, легалізації Українського таємного університету у

Львові та Української (таємної) високої політехнічної школи, репресій щодо культурно-освітніх товариств тощо [1, арк. 57; 4, к. 11, 16, 26–27, 39–42].

У поданнях та інтерпеляціях українці спільно з білоруськими, німецькими та єврейськими послами порушували такі освітні проблеми, як необхідність прийняття закону щодо шкільництва меншин, розбудова непольських навчальних закладів, недопущення утравкізації та ліквідації шкіл меншин, переслідування учителів. Спільність цих вимог зумовила спільну діяльність послів, що проявилася як в організації БНМ, так і в парламентській співпраці (спільне голосування, внесення подань). Їхнім ситуативним союзником були члени Польської соціалістичної партії та Польської народної партії «Визволене». Натомість послі від польських правих сил перешкоджали реалізації освітніх ініціатив послів від меншин, а також долучилися до формування законодавчого підґрунтя для розвитку польськомовного та утравкістичного шкільництва, покликаного прискорити асиміляцію непольського населення.

Отже, попри активну діяльність послів від УПР, співпрацю з послами від меншин та представниками польських лівих партій, домогтися суттєвого покращення становища національного шкільництва їм так і не вдалося. За підтримки парламентської більшості влада домоглася прийняття законопроектів, покликаних перетворити навчальні заклади непольського населення на утравкістичні з подальшою їх ліквідацією.

Список використаних джерел

1. Державний архів Івано-Франківської області. Ф. 2. Оп. 1. Спр. 343. 289 арк. 2. Зайцев О. Представники українських політичних партій Західної України в парламенті Польщі (1922–1939) // Український історичний журнал. – 1993. – № 1. – С. 72–84. 3. Зайцев О. Українці у польському парламенті (1922–1927 роки) // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – 2000. – Вип. 7: Збірник на пошану професора Юрія Сливки. – С. 342–356. 4. Archiwum Zakładowe Biblioteki Narodowej w Warszawie. Archiwum Towarzystwa Naukowego im. Tarasa Szewczenki. Mikrof. 85782. 860 k. 5. Mędrzecki W. Ukraińska Reprezentacja Parlamentarna w Drugiej Rzeczypospolitej // Warszawskie Zeszyty Ukrainoznawcze. – 1996. – Nr 3. – S. 220–234. 6. Papierzyńska-Turek M. Sprawa ukraińska w Drugiej Rzeczypospolitej 1922–1926. – Kraków: Wyd-wo Literackie, 1979. – 391 s. 7. Sejm I kadencji. Sprawozdanie stenograficzne z 10 posiedzenia 23 stycznia 1923 r. Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej.

В. Ф. Сергеева

ДО ПИТАННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ

Унаслідок світових процесів глобалізації, демократизації й гуманізації, а також під впливом досвіду європейського освітнього простору в українській системі освіти, зокрема у спеціальній освітній галузі, спостерігається процес модернізації, в умовах якого постає необхідність розширення і удосконалення підготовки фахівців відповідно до нових викликів суспільства щодо надання освітніх послуг дітям з порушеннями психофізичного розвитку. Важливим аспектом у процесі підготовки педагогів до роботи в умовах спеціального освітнього середовища є формування у них професійно-ціннісних орієнтацій, професійно-особистісних якостей, умінь та компетенцій [2].

Особливості професійної підготовки педагогічних працівників до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах спеціальної освіти, окремі її теоретичні та практичні аспекти висвітлено у наукових працях зарубіжних і вітчизняних дослідників, таких як В. Гладуш, О. Глоба, Т. Дегтяренко, І. Демченко, Дж. Демпелер, Р. Джордж, В. Засенко, Т. Зубарева, Н. Енестейшен, С. Кірк, Дж.

Кларк, О. Колишкін, А. Колупаєва, С. Ліллі, С. Литовченко, Т. Лорман, Дж. Лупарт, О. Мартинчук, Л. Прядко, Л. Савчук, Т. Сак, В. Синьов, О. Таранченко, І. Татяничкова, О. Федоренко, Д. Харві, Д. Чемберс, М. Шеремет та ін.

З ратифікацією у 2009 р. Конвенції про права інвалідів в Україні розпочато системну роботу щодо організації доступу до освіти дітей з особливими освітніми потребами. У межах Конвенції в нашій країні відбувається докорінне переосмислення парадигми навчання й виховання дитини з особливими потребами; реалізується державна політика щодо забезпечення доступної освіти, психолого-педагогічної реабілітації, інтеграції в суспільство дітей з різноманітними психофізичними порушеннями; створюються умови для їхнього фізичного, психічного та духовного здоров'я, правового й соціального захисту. Ефективність цього процесу залежить в першу чергу від тих небайдужих і творчих особистостей, якими є фахівці дефектологічного профілю – спеціальні педагоги.

Спеціальний педагог виконує найголовніше завдання – допомагає дитині з особливими потребами (обмеженими можливостями) навчитися жити зі своєю особливістю, зрозуміти і прийняти себе, відшукати в собі й реалізувати на благо суспільства всі свої потенційні сили і можливості. Педагог-дефектолог, на думку багатьох вчених (О. Колишкіна, С. Миронової, Н. Назарової, В. Синьова, М. Шеремет, І. Яковлевої та ін.), є центральною, ключовою фігурою, яка створює умови, необхідні для успішного навчання, виховання, розвитку, соціалізації та інтеграції дітей з особливими освітніми потребами та забезпечує ефективність корекційно-педагогічної допомоги. Так, О. Колишкін зазначає: «У спеціальних установах для дітей з порушеннями психофізичного розвитку (ПФР) навчально-виховну корекційну роботу здійснюють педагоги-дефектологи. Їм належить вирішальна роль у підготовці учнів до самостійного трудового життя на основі корекції пізнавальної діяльності та виховання позитивних якостей особистості» [1, с. 297].

Функціональні обов'язки спеціального педагога досить розгалужені: він планує і здійснює навчальну, виховну, корекційну, психотерапевтичну, компенсаційну, реабілітаційну роботу з дітьми з різноманітними порушеннями здоров'я; забезпечує умови для засвоєння ними відповідних навчальних та компенсаційно-корекційних програм з урахуванням порушень, вікових та індивідуальних особливостей дітей, сприяє їхній адаптації у навколишньому світі та профорієнтації.

Професійна підготовка майбутніх педагогів спеціальної освіти – складний і трудомісткий процес. В період навчання (освітній ступінь «бакалавр», освітній ступінь «магістр») студенти вивчають спеціальні дисципліни, такі як «Вступ до спеціальності», «Теорія та історія корекційної педагогіки», «Психолого-педагогічна діагностика та відбір дітей у спеціальні заклади», «Професійна адаптація спеціального педагога», «Спеціальна педагогіка з методикою викладання у вищому навчальному закладі», «Технологія проведення психолого-педагогічного консультування фахівців» та ін., зміст яких спрямований на досягнення достатнього рівня підготовленості майбутніх фахівців – педагогів-дефектологів – до професійної діяльності.

В основі трансформації системи спеціальної освіти в Україні лежать, насамперед, міжнародні документи – декларації і конвенції, що ухвалюються Організацією Об'єднаних Націй (ООН), а також національне законодавство у сфері освіти. Тому одним із шляхів формування фахової компетентності у студентів, що навчаються за освітньою програмою «Спеціальна освіта» – майбутніх педагогів-дефектологів, – має стати опанування навчального матеріалу чинного нормативно-правового регулювання соціально-правового захисту дітей з порушеннями психіч-

ного та (або) фізичного розвитку. Така цілеспрямована нормативно-правова підготовка майбутніх фахівців спеціальної освіти реалізується під час навчання за освітнім ступенем «магістр» у Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки. Нормативно-правовий компонент професійної підготовки майбутніх педагогів-дефектологів інтегрує положення системного, комплексного та наукового підходів.

Одним із навчальних предметів серед інших, які вивчають студенти під час навчання в магістратурі спеціальності 016 «Спеціальна освіта» Освітньо-професійної програми «Корекційна психопедагогіка (олігофренопедагогіка)», є курс «Сучасні нормативні засади організації корекційної освіти». Вивчення навчальної дисципліни базується на знаннях студентів з педагогіки, психології, корекційної педагогіки, основ правознавства, тісно пов'язано з такими дисциплінами підготовки магістра спеціальності 016 «Спеціальна освіта», як «Інноваційна діяльність організатора спеціальної освіти», «Організація педагогічного процесу у корекційній освіті», «Організація та управління корекційно-реабілітаційною діяльністю» й має за мету ознайомлення студентів із загальними засадами соціального та правового забезпечення корекційної освіти, міжнародно-правовим регулюванням права на освіту дітей з особливими потребами, правовим регулюванням окремих форм корекційної освіти в Україні та системою діючої державної допомоги дітям, що мають психічні та (або) фізичні порушення. Мета, передусім, визначає такі основні завдання вивчення дисципліни «Сучасні нормативні засади організації корекційної освіти»: поглиблений аналіз студентами проблем правового та соціального забезпечення корекційної освіти в Україні, набуття теоретичних знань та практичних навиків у сфері впровадження корекційної освіти в Україні.

Програма вивчення навчальної дисципліни «Сучасні нормативні засади організації корекційної освіти» складена відповідно до освітньо-професійної програми «Корекційна психопедагогіка (олігофренопедагогіка)» підготовки магістрів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальності 016 «Спеціальна освіта».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є відносини, що виникають в процесі оптимізації й модифікації корекційної освіти в Україні, та їх правове забезпечення.

Результатами вивчення дисципліни мають стати такі сформовані в здобувачів вищої освіти професійні компетентності: здатність володіти знаннями міжнародно-правового регулювання права на освіту дітей з особливими потребами; готовність аналізувати міжнародні законодавчі документи та документи Українського законодавства щодо соціально-правового захисту дітей та осіб з різними порушеннями (нозологіями) психофізичного розвитку; здатність володіти принципами державної допомоги особам (дітям) з психічними та (або) фізичними порушеннями; готовність здійснювати корекційну освіту на засадах загальноприйнятих принципів державної політики у сфері соціального захисту; здатність розуміти права та обов'язки дітей з особливими освітніми потребами; осіб, які їх виховують; готовність оперувати положеннями нормативно-правових актів у галузі корекційної освіти; готовність організовувати освітній процес на засадах положень державних нормативних документів у галузі корекційної освіти та ін.

Отже, на сучасному етапі розвитку системи спеціальної освіти постала необхідність підготовки висококомпетентного фахівця, який володіє педагогічно значущими особистісними якостями та має достатній обсяг фахових знань, умінь та навичок, серед яких чільне місце посідають знання нормативно-правових основ корекційної освіти, міжнародного регулювання права на освіту дітей з особли-

вими потребами, правового регулювання окремих форм спеціальної освіти в Україні та системою діючої державної допомоги дітям, що мають психічні та (або) фізичні порушення, що сприятиме забезпеченню успішного виконання професійних функцій майбутнім педагогом-дефектологом у соціально визнаній і зафіксованій суспільством сфері спеціальної освіти.

Список використаних джерел

1. Колишкін О. В. Вступ до спеціальності «Корекційна освіта»: навч. посіб. / О. В. Колишкін. – Суми: Університетська книга, 2017. – 392 с. 2. Садова І. Особливості підготовки майбутнього вчителя до навчання дітей з особливими потребами в умовах інклюзивної освіти // Актуальні питання гуманітарних наук. - 2015. - Вип. 14. - С.313-318.

Н. В. Стефіна

МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ І МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ УКРАЇНСЬКОГО ДИТЯЧОГО МУЗИЧНОГО ФОЛЬКЛОРУ

Важливим загальним фактором духовного життя українського народу стало усвідомлення особистого значення могутнього духовно-творчого потенціалу української традиційної культури, яка є головним чинником морально-естетичного само оздоровлення і відродження національної самосвідомості, духовності народу, проявом ментальності, підґрунтям для розвитку професійного мистецтва.

Нагальним, великим і складним завданням постало формування духовного світу дітей – духовності, як провідної якості особистості, здійснення музично – естетичного виховання через призму українського дитячого музичного фольклору зокрема [3].

Відслідковували розвиток музичного фольклору іноді від праслов'янських і давньослов'янських часів до місця того чи іншого жанру в сучасному побуті українського та наголошували на великих виховних можливостях його ментальної спадщини видатні музикознавці, фольклористи, етнографи: І.Бесараб, В.Верховинець, Б.Грінченко, М.Лисенко, М.Леонтович, Д.Ревуцький, Д.Яворницький, О. Гулак-Артемівський.

Музично-естетичне виховання дошкільників і молодших школярів через призму українського дитячого музичного фольклору, тобто через традиційні календарні і обрядові свята, пісні, ігри, розглядається як невід'ємна, досить важлива частина навчально – виховного процесу на музичних заняттях у дитячому садочку та на уроках музичного мистецтва в молодших класах загальноосвітньої школи [6].

Цікавий, простий і доступний для сприймання, український дитячий музичний фольклор є унікальним засобом формування основ музичної культури молодших школярів [6]. Проте, незважаючи на досить вагомий теоретичний та практичний внесок вищевказаних досліджень, недостатньо дослідженими у розв'язанні означеної проблеми залишаються методичні засади використання українського музичного фольклору на музичних заняттях у дитячому садочку, на уроках музичного мистецтва у школі, а також недостатність репертуарних збірок, науково – методичних посібників із систематизацією та адаптацією його зразків до певного дитячого віку.

Дослідження особливостей та педагогічних можливостей українського дитячого музичного фольклору доводить, що він, як феномен української народної творчості, має неоціненне значення в сучасній педагогічній практиці і є багатограничним матеріалом у виховній роботі з дітьми молодшого шкільного віку. Музи-

чне виховання, засноване на використанні фольклорних здобутків, має універсальний характер і ефективно при застосуванні в роботі з дітьми різного віку та ступеню їх розвитку. Цікавий, простий і доступний для сприймання, український дитячий музичний фольклор є унікальним засобом формування основ музичної культури молодших школярів [2; 5; 6].

Отже, все вищезазначене дає нам можливість визначити «український дитячий музичний фольклор» як особливу, феноменологічну художню реальність, яка завдяки синкретичності та збереженій у генетичному коді інтонаційній основі музичного мовлення створює підґрунтя для формування основ музичної культури дітей, поєднує світ дітей і дорослих та включає цілу систему поетичних і музично-поетичних жанрів фольклору [6]. Звернення до широкого кола вітчизняних фольклорних здобутків дає можливість збільшити обсяг природної та музичної пам'яті на важливому етапі шкільного дитинства, інтелекту, виховувати в дитині духовність, формувати національну ідентичність особистості [1; 4; 5]. Виступаючи засобом, що дозволяє встановити двосторонній контакт з дитиною, пісенний музично-ігровий фольклор допомагає оволодіти вихованцям необхідними для здійснення музичної діяльності, вміннями і навичками, сприяючи формуванню музичних здібностей.

Список використаних джерел

1. Верховинець В.Н. Весняночка. Ігри з піснями для дітей дошкільного і молодшого шкільного віку. – К.: Музична Україна, 1989, – 343 с. 2. Іваницький А.І. Українська народна музична творчість: Посібник для вищих та середніх навчальних закладів. – К.: Музична Україна, 1990. – 512 с. 3. Закон України «Про Освіту» від 7 грудня 2017 року № 2233 – VII про освіту. Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T172145.html. 4. Колесса Ф. Шкільний співаник: 3 педагогічної спадщини композитора. – К.: Музична Україна, 1993. – 224 с. 5. Садовенко С.М. Світ фольклору: Український дитячий музичний фольклор як засіб формування музичних здібностей дітей дошкільного віку: науково-методичний посібник. [Текст]. – К.: К.Т. «Київська нотна фабрика», 2007. – 332 с. 6. Стефіна Н.В. Зміст і завдання музичного фольклору у музично-творчому розвитку учнів початкових класів // «Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття в країнах Європи та Азії»: матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції (Переяслав – Хмельницький, Україна, 1-2 листопада 2014 року). – Переяслав-Хмельницький: Державний педагогічний університет ім. Г.Сковороди, 2014. - С.45 – 49.

Т. Б. Тарасова, Н. М. Насінська

ДО ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОГО ВИБОРУ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Юнацький вік – вік особистісного самовизначення, зокрема самовизначення професійного. Від того, наскільки вірно людина визначиться в тому, хто вона, яка вона, ким вона хоче і може бути, залежить її життєвий успіх. Психологи підраховали, що приблизно 40% молоді через незнання правил вибору професії, відсутність досвіду у професійній діяльності обирають професію, яка не відповідає їх інтересам, схильностям, здібностям, внутрішнім переконанням [1; 3]. Відповісти на питання «Ким бути?» фактично означає знайти спосіб реалізації власного «Я». Однак на шляху вільного пошуку свого «Я» люди стикаються з різними несподіванками, перешкодами і складнощами. Пов'язано це, по-перше, з недостатньою поінформованістю про світ професій, нестачею знань про самі професії (інформаційна складова); по-друге, з відсутністю ціннісних орієнтацій і індивідуально виражених цілей, пов'язаних з подальшим способом отримання освіти та майбутньою професією (мотиваційно-ціннісна складова); по-третє, з невмінням враховувати свої можливості при виборі професії, робити усвідомлений вибір і нести за нього відповідальність (практична складова).

В той же час кожного року перед старшокласниками стає проблема самовизначення в професії, а інтереси учнів і плани батьків змінюються. Тому ціль психолога переконати учнів і батьків, що людині не варто пов'язувати подальшу долю з, можливо, й престижною професією, але не такою, що відповідає інтересам, здібностям, успішності, темпераменту. Тому перед психологами-практиками постає завдання дати можливість дитині вивчити свої власні профорієнтаційні потреби, а батькам замислитись про реальні можливості та здібності їхніх дітей. Тому, завданням нашого дослідження стало вивчення сформованості професійного самовизначення учнівської молоді Косівщинської ЗОШ Сумської області. У дослідженні брали участь 45 учнів дев'ятих класів.

Діагностичним інструментарієм були обрані опитувальник професійної спрямованості (ОПС) Д. Голланда (модифікація стимульного матеріалу ВВ. Синявського, О.О. Яшишина) та опитувальник самооцінки схильності до різних типів професійної діяльності (М. Волкова, модифікований варіант ДДО Є. Климова).

Отримані результати за опитувальником Д.Голланда представлені у таблиці 1.

Таблиця 1.Професійна спрямованість учнів 9 класу (у %) за методикою Д. Голланда

№	Тип професійної спрямованості	Кількість учнів	%
1	Реалістичний	6	14%
2	Інтелектуальний	3	7%
3	Соціальний	8	17%
4	Артистичний	5	12%
5	Підприємницький	13	28%
6	Конвенційний	10	23%

Як видно, результати дослідження показали, що серед учнів переважає підприємницький (28%) та конвенційний тип професійної спрямованості (23%) . Для підприємницького типу притаманні такі риси як винахідливість, швидка орієнтація в складній ситуації, схильність до самостійного прийняття ,соціальна активність, лідерство. Професії: бізнесмен, брокер, спеціаліст з реклами, організатор подорожей, страховий агент, телерепортер, менеджер, журналіст, дипломат та інші. Конвенційний тип характеризується вирішенням завдань, що вимагають здібностей до обробки конкретної рутинної нумеральної інформації. Це в основному робота з документами, цифрами, фактами. Робота вимагає ретельності, точності. Професії: бухгалтер, ревізор, податковий інспектор, фінансист, працівник банку, статист та ін.

Найменший ступінь схильності респонденти виявили до інтелектуального професійного середовища – заняття, що вимагають посидючості чи значної концентрації уваги.

За опитувальником самооцінки схильності до різних типів професійної діяльності серед учнів 9 класу найбільш виражена схильність до типу професій «людина-техніка» (27%), які пов'язані з взаємодією людини з технічними об'єктами. Найменша схильність серед респондентів до типу професій «людина-природа» (5%), в яких об'єктом праці виступають природні системи – рослини, тварини, мікроорганізми та умови їх існування (геолог, агроном, хімік, садівник, зоотехнік, зоолог, ветеринар, рибовод, лісник, біолог, геофізик, дресирувальник тварин).

Отже в процесі профорієнтаційної роботи в школі [2; 3] необхідно не тільки надавати консультації учням з питань професійного самовизначення, але й проводити профорієнтаційні заняття, бесіди, інтерактивні ігри, круглі столи, семінари, тренінгові заняття спрямовані на: розширення знань про професії й алгоритм їх вибору; самопізнання, власну активність як основу професійного самовизначення; формування вміння співставляти свої здібності, знання, інтереси з вимогами до професій; забезпечення розвитку професійно необхідних якостей особистості;

створення в учнів ставлення до праці як до щоденної життєвої необхідності.

Список використаних джерел

1. Кириченко В.В. *Психологічні основи професійної адаптації та вибору професії*. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. 109 с. 2. *Професійна орієнтація: підручник* Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. 239 с. 3. Янцур М. С. *Професійна орієнтація і методика профорієнтаційної роботи: курс лекцій*. М-во освіти і науки, молоді та спорту України. Київ : Слово, 2012. 463 с.

О. О. Ханюков, Л. В. Сапожниченко, О. В. Смольянова

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ У РАМКАХ РОБОТИ СТУДЕНТСЬКОГО НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА

Відповідно до Закону України про вищу освіту, компетентність - динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти. Також у цьому законі зазначено, що освітньо-наукова програма магістра обов'язково повинна включати дослідницьку (наукову) компоненту обсягом не менше 30 відсотків, але впровадження цього пункту досі стикається з труднощами і не повністю реалізоване.

Не менш важливим питанням залишається визначення принципів викладання дослідницької компетентності. Відповідно до освітньо-професійної програми другого рівня (магістр медицини) в галузі знань 22 «Охорона здоров'я», спеціальності 222 - «Медицина» існують наступні методи викладання: лекції, семінари, практичні заняття в малих групах, практика та консультації з викладачем. Проте найбільш продуктивним засобом оволодіння дослідницькою компетентністю є проведення власного дослідження [1-4].

Організаційно, з урахуванням традицій діяльності закладів вищої медичної освіти та вимог сьогодення, найбільш прийнятним варіантом формування дослідницької компетентності є діяльність студентських наукових товариств (СНТ).

Формування дослідницької компетентності у рамках роботи СНТ має ряд позитивних моментів. По-перше, студент самостійно визначає напрям своєї діяльності та проект для подальшої роботи, що зазвичай сприяє обранню майбутньої спеціальності, тому студенти мотивовані, захоплені та намагаються справити враження на свого керівника, який може стати потенційним наставником чи майбутнім колегою. По-друге, СНТ формує середовище, в якому студенти можуть помилитися, навчаючись дослідницькому процесу, проте це не є негативним результатом - студенти демонструють, що вони навчаються на власних помилках, вирішують проблеми, які виникають в ході роботи, і критично оцінюють свою діяльність та роблять висновки на майбутнє [3]. По-третє, керівник СНТ під час виконання науковою роботи студентом прагне забезпечити постійний зворотній зв'язок, корегуючи його дії та надаючи конструктивну критику. Іншим важливим моментом є те, що студент починає розуміти: робота в команді більш важлива, ніж індивідуальні зусилля у досягненні спільних цілей. Це сприяє його підготовці до подальшої роботи у клінічній команді разом із науковим керівником, завідувачем відділенням та консультантами.

Робота в СНТ та написання наукової роботи призводить до розвитку творчих здібностей студента. Адже в атмосфері інтелектуального пошуку і наукового спілкування відбувається творче зростання студентів, з'являється прагнення знаходження істини, досягнення успіху. А це, напевно, найголовніше у процесі

навчання, тому що успіх породжує бажання дізнаватися більше і вчитися, впевнено йти вперед та самоудосконалюватися.

Необхідно зазначити, що формування дослідницької компетентності у рамках СНТ не є ідеальним варіантом, тому що, по-перше, і це головне – відповідно до закону України про вищу освіту дослідницька складова має бути присутня у навчанні усіх студентів, що набувають рівень магістра, проте СНТ відвідують далеко не всі. По-друге, під час роботи СНТ у студента виникає конфлікт часу і сил з іншою паралельною навчальною діяльністю (навчальними дисциплінами). Це звичайно може призвести до двох наслідків: студент навчиться структурувати свій час, виділяючи пріоритети, або вибере щось одне – заняття у СНТ, втрачаючи бали в успішності за основними предметами, чи навчання за дисциплінами, перестаючи відвідувати СНТ. З цього витікає ще одна проблема, студенти, які прагнуть досягти високого балу успішності рідко відвідують СНТ, приділяючи основну саме навчальному процесу, і тим самим, не оволодівають дослідницькою компетентністю. По-третє, відносно короткий термін виконання студентських наукових робіт, що може призвести до того, що студент закінчив навчання, не отримавши остаточних результатів свого дослідження.

Список використаних джерел

1. Nsanzabaganwa C. *Write-up and dissemination of undergraduate and postgraduate research at the university of rwanda: a cross-sectional study* / C. Nsanzabaganwa, H. Habineza, N. Nyirimanzi, [et al.] // *The Pan African Medical Journal*. – 2019. – Vol. 32. 2. Ribeiro L. *Scientific skills as core competences in medical education: what do medical students think?* / L. Ribeiro, M. Severo, M. Pereira, M. A. Ferreira // *International Journal of Science Education*. – 2015. – Vol. 37, No. 12. – P. 1875–1885. 3. Riley S. C. *An integrated model for developing research skills in an undergraduate medical curriculum: appraisal of an approach using student selected components* / S. C. Riley, J. Morton, D. C. Ray, [et al.] // *Perspectives on Medical Education*. – 2013. – Vol. 2, No. 4. – P. 230–247. 4. Waaijer C. J. F. *Scientific activity by medical students: the relationship between academic publishing during medical school and publication careers after graduation* / C. J. F. Waaijer, B. W. C. Ommerring, L. J. van der Wurff, [et al.] // *Perspectives on Medical Education*. – 2019. – Vol. 8, No. 4. – P. 223–229.

О. С. Хмельницька, Л. В. Ткаченко

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ У СПАДЩИНІ ВИДАТНИХ ПЕДАГОГІВ МИНУЛОГО

Сучасний етап розвитку української держави сприяє формуванню особистості зі стійкими переконаннями, патріотичними поглядами, почуттями національної гідності, самоповаги і активної громадянської позиції. Патріотичне виховання є одним із пріоритетних завдань, що відображено у Конституції України, Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про повну загальну середню освіту», Концепції Нової української школи тощо.

З давніх часів самоідентифікація, патріотичне, національне виховання було ґрунтом, на якому будувалась і розвивалась Україна. Часто головними реформаторами були педагоги-новатори, учителі-патріоти, які важливим чинником виховання національної самоповаги і гордості вважали українознавство, українізацію, любов та повагу до власної історії, мови, культури, традицій і звичаїв.

Ідеї патріотичного виховання відображено у науковому доробку Г.Ващенка, О.Захаренка, М.Маккавейського, С.Русової, Ю.Ступака, В.Сухомлинського, П.Холодного, Я.Чепіги, С.Чавдарова та багатьох ін.

Зокрема, значний внесок у розвиток національної педагогіки зроблено Г.Ващенко, який під час заборони українського слова популяризував його через українськомовні літературні твори, за радянської влади створив вагомий дидактичний посібник «Загальні методи навчання» (1929), пройнятий думками про патріотичне

виховання; розробив концепцію національного виховання, зокрема формування засад виховання патріота-державника.

Підґрунтям здійснення патріотичного виховання підростаючого покоління, основою формування патріотичних почуттів, запорукою природного пізнання дітьми важливих джерел, які живлять почуття любові до рідної землі, О.Захаренко вважав народну педагогіку – осередок духовного життя народу, що розкриває особливості національного характеру. Педагог зазначав, що такими джерелами є материнська й батьківська любов (родинна педагогіка), рідна мова, картини рідної природи, історія свого народу та предків, а також багата палітра засобів народної педагогіки – народна творчість, традиції та звичаї.

М.Маккавейський розглядає сутність народності в особливому складі духовних сил і духовного життя народу. На переконання М. Маккавейського, без народності й виховання людина не може повноцінно жити та гармонійно розвиватися, залишається стояти осторонь життєвих проблем. Одним з основних завдань виховання учень вважав розвиток національного почуття й гідності і пропонував створити школу на основі віри й народності.

У праці «Нова школа» Софія Русова ставить головну вимогу до національної школи – викладання рідною мовою, бо рідна мова у вихованні й освіті – то є найкращий інтимний провідник думок, почувань, вражень.

Ю.Ступак у своїй праці «До вивчення народної педагогіки» (1956), наголошував на потенційно значних педагогічних можливостях народної педагогіки, вважаючи її інструментарій могутнім засобом патріотичного виховання української молоді. На думку вченого, виховання у дітей і молоді почуття любові до рідної землі, поваги до історії своєї країни, народу, роду, родини необхідно починати з раннього дитинства, урахувавши здатність малечі до беззаперечного сприйняття материнського слова.

В.Сухомлинський вважав почуття патріотизму провідним у вихованні. Він розглядав патріотизм як найскладніше і найбагатогранніше почуття любові до Батьківщини, в якому органічно переплітається любов до рідної природи, рідного села й міста, матері, батька, рідної мови з усвідомленням патріотичного обов'язку перед своїм народом.

Патріотичне виховання в концепції П.Холодного розглядається як формування суспільного морального принципу діяльного ставлення до свого народу, що відображає національну гордість і любов до України, громадянську відповідальність за її долю, усвідомлення необхідності підпорядкування особистістю свого життя спільним національним інтересам, готовність служити Батьківщині та захищати її від ворогів.

Видатний український педагог Я.Чепіга у статтях «Національність і національна школа» (1910), «Національне виховання» (1913) обґрунтував думку про те, що рідна мова є важливою умовою розвитку людини. Він вважав, що розвиток особистості поєднаний з розвитком нації, а людина, яка з якихось причин відірвана від культури свого народу, не зможе повною мірою реалізувати свої здібності та можливості. В іншій статті «Проект української школи» Я. Чепіга окреслив принципи української школи: освіта має бути глибоко національною, а отже, й рідномовною; першоджерельна основа нової школи – інтереси народу.

Педагог Чавдаров С. наголошував, що патріотичні почуття, традиції та звички потрібно втілювати в патріотичних справах, тому обов'язок батьків – стимулювати дітей до успішного навчання, участі в суспільно корисній праці. Це ті напрями діяльності, де діти в першу чергу можуть виявити свій патріотизм та громадянську свідомість.

Таким чином, українські педагоги минулого завжди дбали про національну свідомість, розквіт та розвиток української держави, розкривали красу рідного

слова, велич національної історії та культури, спонукаючи молодь до високих громадських прагнень.

Список використаних джерел

1.Маккавейский Н.К. Религия и народность как основы воспитания. Речь, произнесенная на торжественном акте Киевской духовной академии 26 сентября 1895г. [Текст]/ Н. Маккавейский. – К., 1895. – 45 с. 2.Українські педагоги про національно-патріотичне виховання: зб. матеріалів Всеукр. наук. – практ. семінару /ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського [та ін.] ; [редкол.: Березівська Л. Д. (голова редкол.), Зозуля С. М., Філімонова Т. В.; літ. ред. Редько-Шпак Л. В.; рецензенти Сухомлинська О. В., Коляда Н. М.] – Київ : [ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського], 2016. – 60 с.

Shahla Akhmadli

HEYDAR ALIYEV AND EDUCATION POLICY IN AZERBAIJAN

The period of power of national leader Heydar Aliyev, who lives as one of the rare figures in history, has been the years of renaissance in the life of the Azerbaijani people. At that time our great leader Heydar Aliyev raised the name of the Azerbaijani people and Azerbaijani land to the highest peaks in the world and with its own personality it has consolidated its homeland Azerbaijan and has properly represented it everywhere.

It is essential that every nation has a strong and patriotic leader capable of directing the favorable political environment, science and education to enable nationalism to be embodied in the traditions of nationalism for thousands of years. The greatest personality of Azerbaijan in the 20th century – Heydar Aliyev our nationwide leader was one of those personality. Our genius leader has put into practice the ideological and political foundations of our modern state based on historical heritage and national and moral values. «For everyone, his national belonging is his source of pride. I have always been proud and today I am proud to say that I am Azerbaijani» [3,p.87] -said one of the greatest achievements of our national leader is a real leap in education, science and culture, the beginning of a great renaissance. It is a historical fact that today Heydar Aliyev has exceptional services in the development of national education, science and culture that fully meet the world civilization.

The school was an important step in the training of executives, personnel, with the knowledge and skills necessary for productive work, with certain working skills, committed to the current regime. As production and technology became more complex, the demands for workers' general technical education level increased even further. Taking this into consideration, a number of reforms were made in the middle of the last century [1,p.56].

Significant steps have been taken in the direction of the Russianization of education during these years. Conducting state affairs in Russian the inability of those who are not fluent in this language to reach high positions forced people to study in Russian. In these schools, less hours are devoted to the Azerbaijani language, in many schools this subject was not even taught [4,p.304].

In spite of all these defects, Azerbaijan has a broad, multidisciplinary, multistage educational network. It had important achievements. In 1990, there were 4,534 general education schools and 182 technical vocational schools in the Republic. In all vocational schools since 1984 along with the profession secondary education was also provided. 1 million 409 thousand students study in general education schools and 96,000 students in vocational schools. On different fields of knowledge boarding schools were operating. In 1971, at the initiative of Heydar Aliyev, a specialized secondary school named after J. Nakhchivanski was established to raise national military personnel and

provide Azerbaijani youth to the USSR higher military school. [5,p.74].

Heydar Aliyev's creative legacy is enriched with scientific, theoretical and pedagogical ideas. Within the theoretical provisions, education and training issues are taken in a system, complex.

It should be noted that the importance of the theory of education in the multifaceted activities of Heydar Aliyev, content of education, the role of essence education in national progress, content and ideology of education, teaching of national ideology principles in parsing enterprise, the study and research of theoretical meetings on the ways of teaching and teaching of national statehood attributes are of exceptional importance.

Understanding that education is an important area of life in every state, country and society, Heydar Aliyev has focused on the development of education in Azerbaijan from the first day of his coming to power, he created all conditions for the development of the country as one of the leading directions in the socio-economic development of the country. An analysis of the recent development of Azerbaijani education shows that our national education has passed through the following stages:

1. Azerbaijani education during the rise years (in 1969-1982 years);
2. Azerbaijani education during the rise years (The first half of 1982-1998);
3. Azerbaijani education in the years of depression (The first half of 1988-1993);
4. The era of new education foundation in independent Azerbaijan (The current period beginning in June 1993).

The care of our nation's leader in education was not limited to these. He was continuing to take action in his series. In 1996 the Government of Azerbaijan adopted a resolution «On measures to improve vocational education in the Republic of Azerbaijan».

Decision-based measures have begun to be implemented and 41 vocational schools with weak material and technical base were abolished in line with the reforms required in this area, some were merged with others. More attention was paid to their equipment. Educational buildings have been repairs started. The material and technical base was further strengthened.

However, as it was known at that time, there was a process of decline, recession and depression in Azerbaijani education, after the return of our national leader in 1993, these processes were prevented, without delay. The issue of higher education of Azerbaijani youth abroad has been revived. Only in the first years of our independence, more than 4,000 Azerbaijani youth were sent abroad from more than 100 specialities. In 2002, more than 3,000 young Azerbaijanis were studying in abroad. And it was not just limited to Turkey, Russia, Canada, Germany, America, England, etc. developed countries such as it was a great achievement for a country that lived in the first 10 years of its independence. And he valued this policy as follows: «...for the future of Azerbaijan from the capabilities of developed countries, universities and institutes of the developed world, for valuable personnel training we must use it after this efficiently» [3,p.72]. One of the most serious and urgent problems of secondary education institutions, educational institutions, secondary education systems in the Republic of Azerbaijan was the issue of school construction, major repairs of educational institutions and provision of necessary equipment, and soon this issue find its way. [2,p.26].

Today, in the country where the political strategy defined by the great leader is successfully implemented, the education sphere, along with other areas, is on the path of dynamic development.

References

1. Azərbaycan Respublikasının təhsil sahəsində İslahat Programının təsdiq edilməsi

haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sərəncamı. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev. Bakı şəhəri, 15 iyun 1999-cu il. Bakı: Çarşıoğlu, 1999. 2. Cəfərov H. R. Naxçıvan Muxtar Respublikasında təhsilə, elmə Heydər Əliyev qayğısı. NDU Elmi Əsərlər. Xüsusi buraxılış. Naxçıvan Qeyrət, 2000, № 4. 3. Əliyev H. Müstəqilliyimiz əbədidir. Çıxışlar, nitqlər, bəyənətlər. Bakı: Azərnaşr, 1997, s. 588-597. 4. Mərdanov M. C. Azərbaycan təhsil tarixi. III cild. Bakı: «Təhsil, 2011, 435 s. 5. Mərdanov M. C. Azərbaycan təhsili yeni inkişaf mərhələsində. Bakı: Çarşıoğlu, 2009, 324 s.

H. V. Dubova

GENDER APPROACH IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Equality of women and men is one of the fundamental human rights, an integral element of democracy and the imperative of social justice. However, in modern societies, inequality between women and men remains de jure and de facto both in the field of education and in the political, economic, social, cultural and any other areas.

Educational institutions reflect the gender stratification of society and culture as a whole demonstrating by their example the unequal status of men and women. The deconstruction of traditional cultural restrictions on the development of an individual's potential depending on gender, the creation of conditions for maximum self-realization of boys and girls in the process of pedagogical interaction is the most important goal of gender education. Its development allows us to form the idea that gender is not a basis for discrimination in any sphere of life and enables free choice of the ways and forms of our self-realization.

The most important principles of gender education, developed and formulated by researchers on gender issues I. Klotsyna, L. Shtylova, N. Radina are:

1. Focus on cooperation. The essence of this principle is the active use of dialogue as opposed to authoritarian teaching.

2. Personal potential development. Subject to the implementation of this principle, the emphasis must be placed not so much on the development of the sphere as on the development of such personal components as the self-concept, the motivational and emotional spheres of the individual.

3. The unity of theory and practice. The essence of this principle is to use life experience in the learning process.

4. The principle of activity. It encourages an individual to an active social life based on personal development.

For effective professional relationships based on gender equality, it is necessary to ensure personal development, which should ensure an understanding of harmonious relationships between the sexes on a parity basis.

From the point of view of the age aspect, gender education, according to I. Kostikova, should be considered as the education of schoolchildren, students, adults. The education of schoolchildren should be aimed at helping them cope with the problems of socialization, an important component of which is the identification of the child as a boy or girl and their adoption of a certain social role. Students' education is based on an explanation of the gender stereotypes that young people face when entering adulthood and in a joint search for ways to overcome these stereotypes. Adult education is mainly adaptive in nature helping to adapt to changes in society or to deal with emerging difficulties [2].

As part of adult education, gender education of teaching staff should be considered. The gender education of school teachers gives an idea of the specifics of the growing up of boys and girls and is aimed at overcoming those stereotypes that impede the successful development of the child's personality. The specifics of the university presup-

poses a theoretical orientation of education, its orientation toward a discussion of fundamental problems in the field of gender approaches in education.

The initiators of changes in gender relations in education should be university professors. At the same time, E. Yarska-Smyrnova notes that not all teachers are aware of the so-called hidden curriculum that exists in the educational institution. According to the author, the hidden curriculum is, firstly, the organization of the institution itself including gender relations at work, gender stratification of the teaching profession; secondly, the content of the subjects taught; thirdly, the teaching style. These three dimensions of the hidden curriculum not only reflect gender stereotypes, but also support gender inequality giving preference to masculine and dominant so underestimating feminine and atypical [2].

The introduction of a gender component in the educational work of the university requires a systematic approach, which, first of all, assumes a high level of gender sensitivity of the faculty, i.e. the teacher's ability to perceive, understand and model the impact of verbal, non-verbal and objective influences of the social environment, methods and forms of working with students on their gender identity formation, the ability to capture and respond to any manifestations of discrimination based on sex (sexism) [1].

The gender approach in education is an individual approach to the students' manifestation of their identity, which will further help a person expand his behavioral repertoire, provide greater freedom of choice and self-realization.

References

1.Shtyleva L.V. *Pedagogika i gender: razvitie gendernykh podhodov v obrazovanii* URL: <https://psymania.info/gend/polwosp/pedagogika.php> (date of the request: 15.03.2020). 2.Shustova L.P. *Podgotovka pedagogov k gendernomu obrazovaniyu i vospitaniyu detej* URL: <https://www.science-education.ru/ru/article/view?id=1099> (date of the request: 15.03.2020).

Ю. В. Бойко

ГЕНДЕРНЕ ВИХОВАННЯ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОСТІ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Гендерне виховання в сучасній освіті хвилює сьогодні багатьох вихователів та вчителів. Сучасний рівень розвитку гендерних досліджень у світі дозволяє говорити по гендерний підхід.

Гендерний підхід – це особливий напрямок у соціальних науках, який орієнтований на формування політики рівних, не залежних від статті можливостях самореалізації людини в різних сферах соціальної практики. Гендерний підхід дає реальний шанс, щоб оцінити наслідки існуючої парадигми соціально-економічного розвитку суспільства змінити систему соціальної диференціації та нерівності за ознакою статті в процесі переходу до сталого розвитку [3, с. 25].

Мета статті полягає в обґрунтуванні комплексу психолого-педагогічних умов, які забезпечують гендерне виховання у дітей в контексті сучасності в закладі дошкільної освіти.

Питання гендерного виховання в сучасній освіті в закладі дошкільної освіти є складовою різних видів діяльності дітей. Суспільство при формуванні статевої ролі та статевої свідомості орієнтується у вихованні.

Джерела гендерного конфлікту лежать у дитинстві. Статеворольова соціалізація гендерного виховання в сучасній освіті продовжується протягом усього життя людини, тільки з дорослішанням росте самостійність у виборі цінностей та орієнтирів. Головну роль у гендерному вихованні належить освітньо-виховним устано-

вам. На заняттях у дитячому садку дівчинки перевершують хлопчиків за об'єктивними показниками успішності та в інтересі до занять. Основними педагогічними умовами гендерного виховання є: реалізація гендерного підходу в організації особистісно зорієнтованого виховання; формування гендерної чутливості вихователів, дошкільників, батьків; використання в освітній практиці результатів гендерного аналізу; реалізація змісту гендерного виховання в контексті сучасної освіти.

Робота з гендерного виховання дітей в контексті сучасної освіти повинно задовольняти такі вимоги: будуватися на засадах гендерної рівності та національних цінностях, відповідати духовним, фізичним можливостям вихованців, відповідати рівності незалежно від статевої належності. Дуже важливим аспектом роботи з гендерного виховання дітей є створення відповідного предметно-розвивального середовища, яке є умовою прояву статево-рольової поведінки дітей, стимулює їх до вираження у повсякденні свого чоловічого чи жіночого образу.

Під час проведення занять вихователям не слід вимагати від хлопчиків повної відповіді: у них швидкість мовлення менша, ніж у дівчаток. Не варто також вимагати від хлопчиків під час відповіді дивитися в очі педагогу, адже це «жіночий» тип поведінки. Дівчатка зазвичай дивляться в очі вихователю, не відволікаються, хитають головою, шукаючи підтвердження правильності своєї відповіді, а хлопчики – дивляться вниз або в сторону, шепочуть собі під ніс, але це не означає, що вони не думають і не шукають рішень [4, с.7].

Для психологічного розвитку дитини в закладі дошкільної освіти важливо, щоб продумані дії мали перевагу над імпульсивними, а саме мотив «хочу» може поступатися «треба», і тому більшого значення набуває саме соціальна мотивація дитини, а не її здатність діяти цілеспрямовано, долати труднощі на своєму шляху.

Завданням для вихователя є формування *гендерної компетентності* як складової життєвої компетентності дітей у контексті сучасної освіти. Вихователь повинен поетапно формувати статево-самоусвідомлення дітей, враховуючи віковий період, уявлення дітей про себе, свої статеві особливості, гендерний підхід до виховання. Вихователям необхідно зацікавити батьків перспективами нового напрямку розвитку дитини, залучати їх до активної участі у житті дошкільного закладу [4, с.25].

Таким чином, досягнення гендерної рівності та гендерного виховання в сучасному дошкільному навчальному закладі показує, що в умовах ігнорування закономірностей розвитку статі виховання дошкільників повинно досягати поставлених цілей. Необхідність використання у навчальних процесах спеціальних технологій, що враховують специфіку жіночої та чоловічої психології, які є необхідною передумовою реалізації гендерного виховання і виступає складовою особистісно зорієнтованого навчально-виховного процесу.

Вихователю вкрай важливо усвідомлювати закономірності та шляхи формування гендерної ідентичності. Тому дотримання принципу рівності у соціальному, економічному, політичному житті суспільства є невід'ємною складовою гендерної культури. Узагальнюючи можна сказати, що гендерне виховання дітей у сучасному дошкільному навчальному закладі насамперед залежить від рівноправності жінок та чоловік, які спричинили гендерну нерівність в суспільстві.

Список використаних джерел

1. Олійник Л.М. Гендерне виховання дітей у сучасних навчально- дошкільних закладах: навчально-методичний посібник /Олійник Л.М. - Миколаїв: МОІППО, 2011.
2. Кравець В.П. Гендерна педагогіка в сучасній освіті /В.Кравець // Психолог дошкілля. -2011. - №6.
3. Говорун Т.В. Гендерне виховання в контексті сучасної освіти дошкільного навчального закладу /Навчальний посібник// - 2010. - № 3.
4. Вихор С.Т. Виховання дошкільників та гендерний підхід у контексті сучасної освіти /Педагогічний пошук //Науково-методичний вісник для дошкільників - 2005. - № 1.

ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СПІЛКУВАННЯ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ЗАНЯТЬ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Питання паритетних відносин чоловіка та жінки у різних сферах суспільства обумовлено процесом інтегрування України до загальноєвропейського товариства, запитом вітчизняної освіти на конкурентоспроможних фахівців, які відповідають викликам сучасного ринку праці та поділяють загальноєвропейські цінності.

Незважаючи на доволі велику увагу громадськості та держави до проблем, які пов'язані з гендерної нерівністю, в суспільстві та в системі вищої освіти, зокрема, все ще залишаються гендерні упередження та стереотипи пов'язані з роллю чоловіка та жінки. Культурні традиції, уявлення щодо поведінки чоловіка та жінки, а разом з тим вплив масових засобів інформації, соціальних мереж призводять, на нашу думку, майбутніх фахівців до дезорієнтації, втраті ціннісних орієнтирів, легковажності у міжособистісних відносинах.

Педагогічний досвід викладання іноземної мови в університеті показав, що для більшості студентів форми роботи, де присутнє спілкування з іншими одногрупниками, не є бажаним. Майбутні спеціалісти не розуміють потребу у розвитку комунікативних навичок, необхідності дотримуватися паритетних відносин, важливості ефективного міжособистісного спілкування у подальшій професійній діяльності.

Ціллю нашої статті є визначення гендерних особливостей спілкування студентів університету з метою формування вільних від гендерних упереджень та стереотипів міжособистісних відносин.

Задля вирішення завдання нами було проаналізовано низку праць, присвячених гендерним особливостям спілкування чоловіків та жінок. Так, було з'ясовано, що жінки більш ввічливі, експресивні під час спілкування ніж чоловіки, які зазвичай більш домінантні та наполегливі.

Разом з тим, наш досвід показав, що гендерні особливості спілкування проявляються також в залежності від спеціальностей студентів, від кількості присутніх в групі юнаків і дівчат.

Отже, задля усвідомлення студентами існування гендерних упереджень та стереотипів у професійній діяльності під час міжособистісного та міжстатевого спілкування, пріоритетними видами роботи стали робота в групах, парах та ділова гра. Перед виконанням завдання особлива увага приділялася формуванню пар, груп. Так, наприклад, у студентських академічних групах де дівчат було менше, їм пропонувалося виконувати роль лідера групи, таким чином мотивуючи студенток до розвитку лідерських якостей. Ми переконані, що саме викладач/ка повинні брати до уваги гендерні характеристики студентів та створювати групи таким чином, щоб під час вирішення проблемного завдання студенти мали переконатися в ефективності залучення представників різної статі, отримати досвід роботи в команді.

Ефективним видом роботи під час занять стала ділова гра, яка дозволила студентам не тільки вирішувати поставлене завдання, розвиток навичок професійно-орієнтованого спілкування, але й «приміряти» на себе інші моделі поведінки чи інші моделі спілкування. Так, під час гри студентам пропонувалося відтворити гендерні упередження та стереотипи під час спілкування, з якими можуть стикатися майбутні спеціалісти у професійній сфері. Студенти мали змогу переконатися в існуванні таких дискримінаційних практик як сексизм, ейджизм, феномену «скляна стеля».

Отже, запропоновані студентам види роботи дозволили, на нашу думку, сту-

дентам стати не тільки активним учасником пізнавального процесу, але й усвідомити важливість паритетного спілкування всіх учасників міжособистісного спілкування задля ефективної майбутньої діяльності та самореалізації.

М. В. Дойчик, О. Я. Дойчик

ДО ПИТАННЯ ГЕНДЕРНОГО ПІДХОДУ У ВИХОВАННІ ГІДНОСТІ ЛЮДИНИ: ДОСВІД Ж.-Ж. РУССО

Чому одні люди стають нещасними, самотніми, як у власному, так і в сімейному житті, а інші, навпаки, керуючись гідним способом життя, отримують шанс досягти гармонії у стосунках? Відповідь, можливо, полягає в коректному застосуванні гендерного підходу до розуміння особливостей виховання гідності людини.

Стосовно діалектики статі важливою є позиція видатного французького філософа-просвітника Жан-Жака Руссо [3]: «Дивовижним є суспільне співвідношення статей. З цього співвідношення виникає єдина моральна особистість, для якої жінка слугує оком, а чоловік рукою, але вони в такій залежності між собою, що від чоловіка жінка вчиться тому, що їй потрібно бачити, а від жінки чоловік дізнається, що йому потрібно робити. Якби жінка могла так легко підніматися до принципів, як і чоловік, а чоловік володів би таким самим розумінням деталей, як вона, то, не будучи ніколи одне від одного залежними, вони жили б у вічній ворожнечі і спілкування між ними стало б неможливим. Але при гармонії, яка існує між ними, все прагне до спільної цілі, і ще невідомо, хто більше привносить сюди свого; кожний слідує поштовху, даному іншим; кожний підкоряється, і обидва є повелителями» [2, с. 407].

Даючи порівняльну характеристику чоловікам і жінкам, Жан-Жак Руссо притримується механістичного підходу: усе, що не стосується статі, у чоловіків і жінок однаково, «ті ж органи, ті ж потреби, ті ж здібності», як і в машинах, сконструйованих за одним зразком, що відрізняються між собою «тільки за мірою дії» [2, с.386]. Проте, в тому, що чітко стосується статі, між чоловіками та жінками всюди є відмінності. Впевнено можна сказати, що те, що в них загального, відноситься до роду, а усе, що різного – до статі. Те що природа «змогла створити дві істоти, настільки подібні, але з такою різною організацією», є одним з чудес природи [2, с.386].

Оскільки очевидним є те, що і жінки, і чоловіки не є і не можуть бути однаково організованими ні за характером, ні за темпераментом, звідси випливає, що вони не повинні отримувати і цілковито однакового виховання. Жан-Жак Руссо стверджує: хочете бути щасливими, «слідуйте завжди вказівкам своєї природи» [2, с.391]. Тим, хто заперечує відмінність у вихованні жінок і чоловіків, як дискримінацію, що нібито жінок, таким чином, виховують для того, щоб чоловікам було легше ними керувати і зберігати своє панівне становище, філософ відповідає: «Чим більше жінки захочуть походити на чоловіків, тим менше зможуть ними керувати, ось тоді-то чоловіки і стануть володарями в істинному сенсі слова» [2, с. 393].

Усі здібності, спільні для обох статей, не порівно розподілені між ними; але, взяті в цілому, взаємно врівноважуються. Жінка дорогого цінується саме як жінка, але не зможе бути такою цінною в якості чоловіка; де вона захищає свої права, там вона всюди бере гору; а де вона хоче чоловічих прав, там вона завжди буде в програті. Так само і чоловік дорогого вартує тільки як чоловік. Розвивати в жінках якості чоловіка і зневажати тими, які їм властиві – все одно, що діяти їм на шкоду. Бо намагаючись бути як чоловіки, вони ними все одно не стануть, але себе втраять. Жан-Жак Руссо закликає: «не робіть з вашої доньки порядного чоловіка, намагаючись викрити природу в помилці; зробіть з неї порядну жінку – і

будьте впевнені, що це буде краще для неї, і для нас» [2, с.393].

У цілому виховання і хлопчиків, і дівчаток на початковому етапі (до входження в підлітковий вік) повинно бути природним, вільним, відкритим, відповідним дитячим радощам, але розумним, з урахуванням особливостей і потреб статі. І тут Жан-Жак Руссо звертається до здобутків давньогрецької моделі виховання, де і дівчатка, і хлопчики рівно займалися гімнастичними вправами, вправлялися у військових іграх, гралися, змагалися і мали можливість безперешкодно бути присутніми на публічних заходах. Проте, коли вже молода особа виходила заміж, на неї покладалися важливі сімейні обов'язки. Такі давньогрецькі жінки народжували найздоровіших, найміцніших і найгідніших чоловіків. Саме в їхніх сім'ях найкраще поєднання знайшли такі античні цінності, як моральність і краса [2, с.396]. Життя, здоров'я, розум, задоволеність у вихованні повинні стояти попереду усього. У дітей обох статей багато спільних занять і забавок, але є і власні смаки та цілі активності, які відрізняють одну стать від іншої: бажання у хлопців перемагати і досягати раніше недосяжне, захоплювати новий простір, опановувати нову справу, і незліченна кількість маленьких але вкрай важливих цілей, маленьких справ і дрібниць, які дівчатка творчо, методично, одночасно комбінують, впорядковуючи прикрасу, ляльку, визначений простір тощо [2,с.397].

Важливою рисою жінки, за Жан-Жаком Руссо, є мудрість. Вона є тією справедливою винагородою за силу, якої в неї мало; без якої жінка була б не подругою чоловіка, а його рабом; завдяки цій перевазі її таланту вона тримає себе на рівні з ним і, підкоряючись йому, керує ним [2, с.401]. За Жан-Жаком Руссо, жіночий розум володіє вродженим мистецтвом опанування ситуацією, яке б сьогодні назвали інтуїцією: «воно народжується разом з жінками; вони усі володіють ним, а чоловіки ніколи не бувають наділені ним у тій самій мірі. Це одна з відмінних ознак жіночої статі. Присутність духа, проникливість, детальність спостереження – ось наука жінки; вміння користуватися усім цим – ось їх талант» [2,с.417].

Отже, найважливіша мета виховання, згідно соціально-етичної концепції Жан-Жака Руссо, – підготувати юнаків і юнок до подружнього життя, навчити їх розпізнавати гідну людину, яку вони можуть зустріти на своєму життєвому шляху, навчити бути гідними її, любити її, щоб винагородити за щастя, отримане від неї [2,с.431]. «Жінки є природними суддями гідності чоловіків, подібно тому як останні є суддями гідності жінок» [2, с.431]. Як гідна жінка може стати прикрасою чоловічого життя, так і гідний чоловік надає «більшої цінності» жінці [2,с.433].

В цілому застосування гендерного підходу до виховання гідності людини в соціально-етичній концепції Жан-Жака Руссо передбачало елімінацію дискримінаційних упереджень за статевою ознакою, які виявляли свою несумісність ні з «законом природи», ні з гуманістичним уявленням про гідність людини [1]. Жодна стать не має недоліків, бо такою її створив Бог. Те що для однієї статі є недоліком, для іншої є її перевагою. Тому, що вони різні. Жінка цінується саме як жінка, але не зможе бути такою цінною в якості чоловіка. Так само і чоловік є цінним для жінки як чоловік. Спроби поводитись, як протилежна стать не тільки відхиляє людину від здійснення свого покликання, а й заперечує його. Той, хто порушує свою природу, буде самотнім і нещасним. Жінка і чоловік створені одне для одного, залежать одне від одного та потребують взаємного визнання гідності, цінності себе в очах іншого (іншої).

Список використаних джерел

1. Дойчик М. В. *Ідея гідності в історії європейської філософії [Текст] : монографія. Видання 2-ге, доповнене. Івано-Франківськ : Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2018. 394 с.*
2. Руссо Ж.-Ж. *Еміль, или О воспитании / Ж.-Ж. Руссо // Педагогические сочинения: В 2-х т. / Под ред. Г.Н. Джигладзе; сост. А.Н. Джуринский. – М. : Педагогика, 1981. – Т.1. – 656 с.*
3. Doichuk M.

С. Г. Коваленко, Т. В. Васильєва, В. В. Немерцалов

**ПРОФЕСОРКИ-БОТАНІКИ, ЯКІ Є ВИПУСКНИЦЯМИ ОДЕСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ І.І. МЕЧНИКОВА
(ДО 155-РІЧЧЯ ОНУ)**

У ХХІ столітті здається неприродним, що 120 років тому жінки не мали змоги отримувати вищу освіту. Жінки – студентки, жінки – викладачки вишів, жінки – університетські професори – цей ланцюг коротко показує еволюцію ролі жінки у науці. У цьому повідомленні ми коротко розглянемо персоналії трьох жінок, які були професорками, працювали у галузі ботаніки та є вихованками Одеського національного університету імені І.І.Мечникова [1].

Новоросійський університет (зараз Одеський національний університет імені І.І.Мечникова) був сьомим вишем у країні, в якому відкрились Вищі Жіночі Курси, які надалі отримали назву Одеські Вищі Жіночі Педагогічні Курси (ОВЖПК) [2]. Однією з яскравих особистостей – випускниць курсів була Віра Федорівна Пастернацька (1886-1945) – цілеспрямована працелюбна жінка, яка віддала ботаніці усе своє життя. Віра Федорівна народилася у родині Ф.Г. Пастернацького – педагога, вченого, одного з основоположників бальнеології і курортології у тодішній Росії. Вона закінчила природниче відділення фізико-математичного факультету ОВЖПК у 1910 р., а у 1914 р. склала іспити Державній комісії університету і отримала диплом І ступеню за захист дипломної роботи на тему: «Нарис рослинності Військово-Осетинської дороги». У наступні роки працювала на ОВЖПК асистентом ботанічного кабінету, брала активну участь у екскурсіях Кримсько-Кавказького Гірського Клубу, дослідженні флори Кавказу, Бессарабії, Мінської та Херсонської губерній, проводила фіто-фенологічні спостереження. Після здачі магістерського іспиту і проведення двох пробних лекцій у 1919 р. була обрана доцентом і до 1923 р. працювала на кафедрі ботаніки під керівництвом професора М.М. Зеленецького. У 1919-1930 рр. вона викладала морфологію і систематику рослин на ОВЖП, у Медичному та Фармацевтичному інститутах. В останньому вона викладала фармакогнозію, була професоркою і керувала кафедрою [5]. У 1931 р. Віра Федорівна переїхала до Куйбишеву (зараз Самара, РФ), де працювала у Педагогічному інституті (нині Поволзька державна соціально-гуманітарна академія). Тут у 1934-1945 рр. вона завідувала кафедрою ботаніки, розвиваючи геоботанічний напрям у науковій роботі [4]. Під час Великої вітчизняної війни керувала обслідуванням Самарської Луки для виявлення компактного росту лікарських, харчових і технічних рослин, визначала місця знаходження таких рослин і описала 208 видів господарсько цінних рослин. В історичному гербарії ОНУ (MSUD) зберігаються 2033 гербарних аркушів рослин, зібраних нею у Криму, на Кавказі, у Естляндській, Мінській, Пермській, Бессарабській губерніях, Кубанській області [2]. Окрім того, нею визначено понад 300 видів, зібраних іншими колекторами, серед яких третій Президент НАН України Володимир Іполитович Липський.

Антоніна Іванівна Дьоміна (1905-1992) – доктор біологічних наук, професор [1]. Народилася у бідній багатодітній родині. З самого дитинства Антоніна Іванівна звикла самотійно працювати. З 16 років обіймала посаду вчительки у сільській школі. Вона закінчила Одеський інститут народної освіти (зараз ОНУ) у 1933 р., пройшла аспірантуру і 30 червня 1941 р. захистила кандидатську дисертацію з фі-

зіології проростання лікарських рослин. У післявоєнний час працювала в Одеському фармацевтичному інституті доцентом, у 1944-1952 рр. очолювала там кафедру ботаніки. Після об'єднання кафедр ботаніки та фармакогнозії працювала доцентом до переведення Одеського фармацевтичного інституту у Запоріжжя у 1959 р., а далі перейшла на роботу в Одеський державний університет (зараз ОНУ). У 1965 р. захистила у м.Тарту (Естонія) докторську дисертацію на тему: «Сантоніноносні полини України, їх біологічні особливості та шляхи використання», яка була результатом багаторічних досліджень цього роду флори України. Нею вперше було досліджено полин одноствопчиківий *Artemisia monogyna* Rojak. і запропоновано використання його сировини як джерела сантоніну та бактерицидної ефірної олії. З 1969 р. працювала професором кафедри ботаніки Одеського державного (зараз Одеського національного) університету імені І.І.Мечникова [3,6]. Була активною людиною, членом президії і правління одеського обласного Товариства по поширенню політичних та наукових знань, діяльним членом УБТ. Її дочка, онука, правнуки вчилися на біологічному факультеті, продовжуючи родинні традиції. Дочка, онука та правнук стали кандидатами біологічних наук.

Бланковська Тамара Пилипівна (1935-2018) народилась у с. Усатове Біляївського району Одеської області. Одеський державний університет імені І.І. Мечникова закінчила у 1958 р. за фахом «ботаніка». Аспірантуру пройшла на кафедрі генетики і дарвінізму і у 1965 р. захистила кандидатську дисертацію на тему «Цитохімічне вивчення ембріогенезу у рослин при різних строках посіву недозрілим та зрілим насінням». Надалі працювала асистентом, старшим викладачем, доцентом цієї кафедри. Докторську дисертацію на тему: «Морфо-функціональні аспекти розвитку генеративних структур хлібних злаків» захистила у 1992 р. у Ленінграді (зараз Санкт-Петербург, РФ). З листопада 1993 р. працювала професором кафедри генетики і молекулярної біології. Її дослідження дозволили виявити критичні періоди в розвитку генеративних структур хлібних злаків, особливості розвитку цих структур у віддалених гібридів та кількісні показники, що дало змогу визначати життєздатність чоловічого та жіночого гаметофітів. Вона була активним членом УБТ, Українського товариства генетиків і селекціонерів, Міжнародної асоціації з вивчення статевого розмноження рослин. Належить до наукової школи акад. А.О.Сапегіна [6]. Під її керівництвом було захищено три кандидатські дисертації.

Таким чином, всі три жінки отримали вищу освіту в установі, яка зараз має назву Одеський національний університет імені І.І.Мечникова, всі вони спеціалізувалися у галузі ботаніки, стали професорками та докторами біологічних наук, своїми дослідженнями зробили суттєвий внесок у розвиток науки та виробництва.

Список використаних джерел

1. Ботаніки і ботанічні дослідження в Одеському національному університеті ім. І.І. Мечникова (1865-2005) / Коваленко С.Г., Васильєва Т.В., Швець Г.А. – Одеса: Фенікс, 2005. – 104 с.
2. Коваленко С.Г., Бондаренко О.Ю., Немерцалов В.В., Васильєва Т.В. Вищі жіночі курси в Одесі та їх роль у розвитку ботанічних знань // Освіта і наука в умовах глобальних трансформацій. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції. 24-25 листопада 2017 р., м. Дніпро. Частина II. / Наук. ред. О.Ю. Висоцький. – Дніпро: СПД «Охотнік», 2017. – С. 175–176.
3. Немерцалов В. В., Немерцалова С. В., Немерцалова М. В. Перша жінка ботанік-доктор біологічних наук в Одеському університеті (до сторіччя з дня народження Антоніни Іванівни Дьоміної) // Проблеми особистості в сучасній науці: результати та перспективи досліджень. Мат. міжнар. науково-практ. конф. Студентів та молодих науковців. – Одеса, 2005. – С. 138–139.
4. Павлов С.И., Яцукій А.С. Вера Федоровна Пастернацкая. История естественно-географического факультета ПГСГА: этапы восхождения. ПГСГА, Самара, 2014. – С. 44–45.
5. Потапенко Г.И. История кафедры ботаники Одесского государственного университета за 75 лет существования 1865–1940. – Одесса: Печатный дом, 2010. – 88 с.
6. Професори Одеського (Новоросійського) університету: Біограф. словник: у 4 т. – Одеса: Астропринт, 2000. – Т. 2. – С.115–117; 363–365.

WAYS OF PROMOTING GENDER EDUCATION

The subject of gender education began to be studied in Ukraine more than 10 years ago. During this time a lot of thorough research has been done, however, the question remains open.

Undoubtedly, the formation of a person's personality begins from childhood. And an important role for the agents of socialization is played by educational institutions.

The topic of gender education has been well studied by O. Andrusyk, O. Maruschenko, O. Plakhotnik, O. Masalitina, where researchers focus on educational institutions such as kindergarten and school [1; 2; 3].

But what do we have today in higher education institutions? Unfortunately, in the XXI century we face many questions and problems that continue to be silenced, and the topic of gender is mostly a taboo. This issue is not loudly discussed. Only few students know something about gender, but when it comes to teachers (lecturers), they intentionally try not to raise this subject at all.

The gender education in higher educational institutions should be, and probably it is, nominally in every institution, but does it perform its functions? What should we do to promote the gender theme? Much has already been done and undoubtedly something to work on. Many higher educational institutions have already gender centers. But mainly it's about major universities, institutes, academies. There aren't any in higher educational institutions of I-II accreditation levels, because there is no possibility of financing such centers. Also a lot of specialized literature are in English and there is difficulty in accessing it because of poor language skills. And concerning the teaching of different gender studies courses in higher educational institutions, only few can afford them and have specialists for teaching.

So to promote gender equality it is necessary to hold lectures, trainings, and discuss different issues. We need to talk to each student. Also we can offer students to watch various films, series and their further discussion. The variability of gender identities on the screens is presented mainly in Western production films and TV shows. If this is a post-soviet film production, then the so-called «non-traditional orientations» are presented only as marginals and as a model that should not be chosen by youth in any case.

It has to be said that modern students are poorly informed with this subject, because they didn't have gender education at schools. Students, the same as the pupils, could face different forms of discrimination. They are often blamed for their appearance. For example, they have too short hair (for girls)/ too long hair (for boys) or they dye it in some bright color. And it is worth mentioning that they are discriminated often by teachers whom still adhere to the old soviet views. And instead of defending and supporting these students/pupils, lots of people, unfortunately, will prefer to keep silent. As a result, the wrong model only strengthen among the students/pupils.

Culture has been producing certain forms since childhood. That's why gender education should be studied in kindergarten, at school, in higher education institution. Only then it will be a comprehensive study of the gender issue.

Also it is wrong to identify gender with the concept of feminism, to reduce gender issues to purely feminine ones. Gender education helps everyone rethink sustainable views of femininity and masculinity.

Thus gender education is an important component of the methodological training of the modern specialist, including the service sector. It is precisely the refutation of the existing gender stereotypes that will contribute to becoming a citizen of a democratic society.

References

1. В поисках гендерного воспитания: метод. пособие / О. Андрусик, Н. Водолажская, А. Ефимцева и др.; под ред. О. Андрусик и О. Марущенко. Харьков: Золотые страницы, 2013. 144 с. 2. Гендер іде / за заг. ред. О. Андрусик, О. Марущенко, О. Масалітіної. Харків: Планета – Принт, 2018. 136 с. 3. Марущенко О., Плахотнік О. Гендерні шкільні історії. Харків: Монограф, 2012. 88 с.

О. Л. Скуйбіда

СУЧАСНІ МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ПРОСТОРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Перехід на компетентнісне навчання в Європейському просторі вищої освіти означає, що в підсумку мають значення вміння на робочому місці, загальні та фахові навички, а не спосіб, в який були здобуті компетентності (наприклад, через інституційну освіту, самоосвіту, тренінги, на робочому місці тощо). Компетентність передбачає обов'язкову демонстрацію здатності виконувати певне завдання, тобто вимірюється через результати навчання. Одним з основних викликів для викладачів при переході на компетентнісне навчання є студентоцетрований підхід та адаптація методів навчання до потреб здобувачів освіти.

Поняття «студентоцетроване навчання» з'явилося в освітній практиці на Львівському комюніке в 2009 р. і означає передусім гнучке використання педагогічних методів та нових підходів до викладання з метою урахування розмаїття потреб та можливостей студентів і набуття компетентностей, затребуваних на ринку праці.

За нової парадигми освіти студенти повинні вміти робити критичні судження, приймати рішення, креативно мислення, наводити аргументи, аналізувати, викладати думки, диференціювати, робити висновки. Студентоцетроване навчання є активним навчанням, коли здобувачі освіти активно залучені в освітній процес. Викладач сьогодні перестав бути просто джерелом інформації – він стає фасилітатором, ментором, коучем, який покликаний розкривати потенціал студентів, надихати, допомагати та спрямовувати на результат.

Для сучасної генерації здобувачів освіти важливою є візуалізація – скрайбінг, Concept Maps, засоби мультимедійного навчання; при цьому важлива не лише ілюстрація матеріалу викладачем, але і можливість самостійного створення візуального зображення або графічної фіксації ідей.

Проблемно-пошуковий метод викладання, за якого здійснюється постановка проблеми та організовується колективний пошук оптимального шляху її вирішення, надійно закріпився в педагогічній практиці та сприяє креативному і критичному мисленню. В той же час на побудові проблеми самими студентами звертає увагу мало хто з викладачів, хоча це достатньо дієвий спосіб залучити здобувачів освіти до навчання та підлаштувати виклад матеріалу під їх знання, досвід та наявні компетентності. На початку заняття викладач дає можливість студентам в усній або письмовій формі висловитись з теми заняття – що вони вже знають, як сприймають дану тему, які мають очікування і т.п..

Для розвитку аналітичних навичок, комунікабельності, критичного мислення важливим є надавати студентам можливість висловлювати власну думку впродовж заняття. Це може бути «мозковий штурм» при розв'язанні складних проблем чи нестандартних ситуацій; обговорення проблеми в парах або групах, з викладачем; резюме відповіді іншого студента. При цьому, для розвитку необхідних компетентностей, в одному підході можуть поєднуватись декілька методів викладання – наприклад, після того, як один здобувач освіти надає відповідь на поставлене запитання чи пропонує варіант вирішення проблеми, інший студент робить

оцінку сказаного, підсумовує та додає особисте критичне ставлення до відповіді.

Для розвитку критичного та креативного мислення доцільно використовувати кейси, ділові ігри, загадки, катени (побудова зв'язків між словами), асоціації. Методологічними інструментами можуть слугувати також такі прийоми як «синквейн», «ромашка Блума», «візія майбутнього», порівняння, «дерево припущень», дебати, прогнозування тощо. Достатньо ефективним є «Сократів діалог», який передбачає постановку запитань, передбачення можливих варіантів відповідей з заздалегідь підготованими наступними варіантами запитань.

Варто пам'ятати, що студентоцентроване навчання передбачає не лише надання студентам фідбеку щодо їх результатів, але і надання зворотного зв'язку студентами щодо викладання, змісту дисципліни, педагогічних методів тощо для подальшого їх коригування. Таке опитування може проводитися як наприкінці курсу (оптимально за 2...3 тижні до отримання підсумкової оцінки), так і в кінці окремої лекції. В останньому випадку доцільно запитати студентів, що корисного та цікавого вони дізнались на занятті, що хотіли б вивчити глибше, що було незрозумілим та ін.. Анкетування має здійснюватись анонімно, в письмовій формі або онлайн. При розробці опитувальника щодо всього курсу варто звернути увагу на питання щодо відповідності обраних методів навчання змісту дисципліни, доступності викладення матеріалу, співвідношення теорії та практичних кейсів, інформаційної підтримки та інтерактивних методів навчання тощо.

О. Є. Висоцька

КОНЦЕПЦІЯ «СУСПІЛЬСТВА ЗНАНЬ» ТА ОСВІТА

Сьогодні концепція «суспільства знань» стала базовою у стратегії розвитку багатьох країн світу. Головним принципом концепції суспільства знань є розуміння, що освіта і наука є рушійними силами економічного зростання, політичної стабільності та економічного добробуту та лежать в основі процвітання будь-якої держави. Хоча ці ідеї не нові, лише у другій половині ХХ століття вони здобули визнання як ключові для формування постіндустріального суспільства. З іншого боку, вже у ХХІ столітті вони набули нового звучання, особливо в контексті неготовності навіть розвинутих глобальних економічних та політичних систем до викликів, пов'язаних із новітньою пандемією. Виявилось, що не менш важливим є вироблення безпекових механізмів для існування суспільства знань, що полягають не лише у створенні системи стимулювання інновацій, а й попередження негативних сценаріїв та протидії деструктивним чинникам. Тому формулювання стратегії та змісту освіти в умовах нових викликів ХХІ століття стає ключовою для виживання як окремої людини, так і людства у цілому.

Концепція «суспільства знань» розроблена такими дослідниками як П. Друкер, Д. Диксон, Т. Сакаїя, Д. Диксон, Д. Белл та іншими. Зокрема, П. Друкер визначав, що «знання стало головним, а не лише одним з видів ресурсів, і перетворило наше суспільство у посткапіталістичне. Така обставина докорінно змінює структуру суспільства. Вона створює нові рушійні сили соціального та економічного розвитку» [2, с.70]. Описуючи посткапіталістичне суспільство він відзначив перехід від традиційного капіталізму та національних економік у бік глобальної трансеконімічної системи відносин. Цікавим у цьому розрізі є питання, чому в умовах збільшення небезпеки для громадян держави починають застосовувати традиційну національну модель, а демократії беруть за основу авторитарну систему управління (що яскраво продемонстрували обмежувальні карантинні міри у 2020 р. у зв'язку із захворюваністю на COVID-19).

П. Друкер розкриває такі етапи зміни ролі знань у суспільстві: перший етап пов'язаний із використанням знань щодо розробки знарядь та технологій праці; другий етап – використання знань при організації процесів виробництва; на третьому етапі знання стає основою для виробництва нового знання. «Знання сьогодні - це інформація, що має практичну цінність, що служить для отримання конкретних результатів» [2,с.90]. Замість праці виробників промислових підприємств на перше місце виходить інтелектуальна праця, а головним для розвитку економіки посткапіталізму стає інтелектуальний капітал. Особливістю інтелектуальної праці посткапіталізму чи постіндустріалізму, на відміну від класичного капіталізму чи індустріалізму, є більша гнучкість та варіативність стосовно місця, змісту та часу організації праці. В таких умовах велике значення набуває освіта, яка також зосереджує увагу на більш відкритих, гнучких та різноманітних способах організації процесу навчання, зокрема, передбачає розвиток онлайн-ових, дистанційних та інших форм освіти. Взагалі, суспільство знання орієнтовано на досягнення та підтримку високого рівня освіти і науки, їхньої значної самоорганізації.

У суспільстві знання основний наголос робиться на конкуренції інновацій, на можливості суб'єктів швидко реагувати на ринкові зміни відповідно до суспільних потреб. З іншого боку, без спрямованості на високі соціальні стандарти, підвищення якості життя неможливо ані впровадження інновацій, ані розвиток освіти і науки. Фактично концепції суспільства знань передують давня ідея всезагального блага та соціальної справедливості. Зокрема, згідно цієї концепції, необхідною умовою формування стійкого «інтелектуального капіталу» є забезпечення громадян справедливим доступом до освітніх послуг, відкритості у знаннях та інформації. Суспільство знання, згідно японському вченому Т.Сакаїя, це суспільство, що породжує знаннєві цінності («*knowledge-value society*») [5,с.362]. Хоча і раніше знання мали значення для розвитку суспільства, але лише у ХХ столітті вони стали важливим різновидом капіталу, оскільки суттєво примножують загальний благоустрій країн. Також змінився характер їх збереження та передачі завдяки розвитку сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, що дозволяють цей процес пришвидшити та примножити. «Знаннєва цінність» (англ. «*knowledge-value*») шляхом ефективного створення, використання та розповсюдження знань вимірюється кількістю тих інновацій, завдяки яким створюються нові робочі місця, покращується інвестиційний клімат та підвищується конкурентоспроможність країни в системі глобальних економічних відносин.

Додатковою до концепцій «суспільства знань» та «суспільства, що породжує знаннєві цінності», є ідея «креативного класу», запропонована Р. Флоридою. Креативний клас – це і є суб'єкт реалізації норм, цінностей та підходів суспільства знань, що відрізняються творчою активністю, індивідуальною своєрідністю, здатністю до саморозвитку, відкритістю, бажанням постійно рухатись вперед [7,с.18]. Розвиток креативного класу виявляється пріоритетним завданням сучасного інформаційного суспільства, а також визначає цілі найкращих освітніх систем.

Концепція суспільства знань напряду пов'язана із концепціями постіндустріального суспільства Д. Белла та «третьої хвилі» Е. Тоффлера. Згідно їх бачення визначальним чинником розвитку провідних країн та соціальної диференціації стає рівень доступу до знань та інформаційних ресурсів, що виступають основою стимулювання інновацій, що передбачає постійне інвестування в освіту та науку й, особливо, в інформаційну індустрію. Зокрема, Е. Тоффлер, вважає, що саме «комп'ютерні технології та інформаційні мережі є символами нового суспільства, приходячи на зміну фабрикам - символам індустріального суспільства» [6,с.34].

У суспільстві знань на перше місце виходить питання розвитку професійних навичок людини, а також її здатності до самонавчання, що потребує більшої соціальної мобільності, швидкого пристосування до змін, гнучкості та толерантного

ставлення до культурних відмінностей, відкритості та інформаційної компетентності. Одночасно небезпекою для суспільства стає релятивізація цінностей, глобалізація споживання, прискорене зростання інформації, що призвело до стрімкого руйнування усталених моделей комунікації, трансформації таких соціальних інституцій як родина, церква, школа тощо.

У суспільстві знань змінюється характер виробництва та дозвілля, економічних та політичних стосунків. Зокрема, завдяки глобалізації інформаційного середовища відбувається формування «сервісного суспільства», в якому, згідно Д. Беллу, отримують визначальне значення знання, що допомагають стимулювати інновації, тобто використовуються в «інноваційних технологіях» [1, с.234].

Відбувається повсюдна «віртуалізація суспільства», що полягає не тільки у збільшенні ролі інформаційних цінностей, а й віртуальних засобів обробки інформації та комунікації, в результаті чого успіх національних економік все більше залежить від інформаційної інфраструктури [3, с.9]. Цю інфраструктуру М. Кастельсом було визначено як мережеве суспільство, що є відкритою системою, яка динамічно розвивається, де мережі – виступають головним засобом глобалізації суспільства, повсюдних зв'язків між людьми, установами та країнами.

Зараз у XXI столітті мережева структура суспільства дозволяє активно комунікувати, пришвидшуючи розвиток знань. З іншого боку, виникла необхідність суттєвого перегляду концепції суспільства знань у зв'язку із вибором пріоритетних напрямків стимулювання економік. Яке саме знання має стати у нагоді при виникненні глобальних проблем? Які життєві та професійні компетентності необхідні у швидко змінюваних умовах життя сучасного світу? Серед різноманітних освітніх завдань на першому місці виступають навички до швидкого самонавчання та перенавчання, здатність до постійного оновлення життєвих та професійних компетентностей. Прискорення технологічного розвитку потребує у першу чергу вмінь «навчатися вчитись», а для цього потрібні різноманітні гнучкі стимули до навчання і лише один вчитель чи викладач не здатний вплинути на формування відповідних навичок у людини, на яку спрямований сам процес навчання. Потрібно у першу чергу вироблення самомотивації у тієї людини, яка навчається. Як показує багато досліджень, більшість школярів та, у багатьох випадках, і студентів, не мають достатньої мотивації до опанування знаннями, що пропонуються в межах наявної системи середньої та вищої освіти у багатьох країнах. Але обвинувачувати у цьому не потрібно ані тих, хто навчає, а ні тих, хто навчається, оскільки «винуватцями» цієї ситуації скоріше є забюрократизована система формальної освіти, яка не поспіває за стрімкими змінами у суспільстві, науці та у самому знанні. Нові технології прискорюють створення та розповсюдження знань, тому потрібний перегляд системи організації освіти. Загальна глобальна криза економіки, політичної системи, культури та інших сфер життя сучасного суспільства, яка сьогодні проглядає за кризою системи охорони здоров'я у зв'язку із пандемією та карантинними мірами, безумовно стане поштовхом до зміни й освіти, її завдань, змісту та системи організації. В інформаційному суспільстві нарешті дійшли до розуміння, що існуючих знань недостатньо для осмислення та побудови ефективних моделей вирішення насущних проблем, що життя постійно показує абсолютну цінність лише одного – самого життя.

В цих умовах на перше місце у сучасному прочитанні концепції суспільства знань стає модель освіти впродовж життя, що потребує вироблення гнучких моделей організації освітнього простору. Зокрема, отримує нове звучання відкрита освіта, яка не тільки підтримує особистісний розвиток людини, її прагнення до навчання, але й створює механізми для дистанційних форм організації навчання. Як показує досвід останніх днів, українська освіта виявилася абсолютно не готовою

до переходу на дистанційні форми організації навчання як студентів, так і школярів. Хоча про запровадження дистанційної освіти йдеться вже більше 5 років, однак лише зараз можемо сподіватися про реальний запуск цієї моделі навчання.

Таким чином, концепція «суспільства знань» пройшла довгий шлях до свого втілення й постійно наповнюється новими смислами. Однак вона не тільки не втратила свого значення, а й стає ще більш актуальною в умовах глобальних викликів та криз. Освіта та наука як головні чинники розвитку суспільства знань мають нарешті отримати першочергову роль при формуванні будь-яких стратегій стійкого розвитку держави. Крихкість цілісності світу, державних інституцій чи навіть людства як такого яскраво демонструє важливість підтримки тих принципів, що покладені в основу концепції суспільства знань.

Список використаних джерел

1. Белл Д. *Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования [Текст] / Д.Белл; пер. с англ. – М.: Academia, 1999. – 787 с.*
2. Дракер П. *Посткапиталистическое общество. // Новая постиндустриальная волна на Западе. Антология. / Под ред. В.Л. Иноземцева. М.: Academia, 1999. - 640 с.*
3. Иванов Д. В. *Виртуализация общества [Текст] / Д.В.Иванов. - СПб.: «Петербургское Востоковедение», 2000. - 96 с.*
4. Кастельс М. *Информационная эпоха: экономика, общество и культура [Текст] / М.Кастельс; пер. с англ. под науч. ред. О.И.Шкаратана – М.: ГУ ВШЭ, 2000. – 608 с.*
5. Сакайя Т. *Стоимость, создаваемая знанием, или История будущего / Тайичи Сакайя // Новая постиндустриальная волна на Западе. Антология / Под редакцией В.Л. Иноземцева. - М.: Academia, 1999. - 640 с.*
6. Тоффлер Э. *Шок будущего [Текст] / Э.Тоффлер; пер. с англ.; предисл. П.С.Гуревича - М.: ООО «Издательство АСТ», 2002. – 557 с.*
7. Флорида Р. *Креативный класс: люди, которые меняют будущее [Текст] / Р. Флорида. - М.: Классика-XXI, 2005 – 421 с.*

О. Ю. Висоцький

ДЕЯКІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК АНГЛОМОВНОГО АКАДЕМІЧНОГО ПИСЬМА У СТУДЕНТІВ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Найбільш важливими в західних університетах визнаються навички академічного письма. Їх формування у студентів є важливим обов'язком сучасних ЗВО, що намагаються інтегруватися до світового освітнього простору.

Найбільш продуктивними, оптимальними шляхами формування навичок академічного письма є відповідні освітні технології.

Д.Най у книзі «Технологія має значення: питання, з якими жити» стверджував, що «технологія має значення, тому що невіддільна від існування людини» [2,р.IX]. Технологічний підхід до освітньої діяльності дозволяє розглядати ефективні системи практик (комплекси взаємопов'язаних між собою методів, дій, процедур, операцій, принципів), спрямовані на реалізацію освітніх завдань найкоротшими та найбільш результативними шляхами, як освітні технології.

Освітня технологія – це система послідовних, взаємопов'язаних процедур та операцій, спрямованих на ефективну реалізацію суб'єктами освітнього процесу його тактичних та стратегічних завдань. Навички – це доведені до автоматизму алгоритми дій, що спрямовані на виконання поставлених практичних завдань. Виходячи з цього, технології формування навичок англomовного академічного письма можна визначити як оптимальні та доцільні системи дій, що дозволяють студентам з мінімальними часовими та розумовими витратами напрацювати доведені до автоматизму алгоритми дій, спрямовані на успішне написання наукового тексту у вигляді анотації, статті або монографії.

Розглянемо три найбільш значущі технології формування навичок англомовного академічного письма.

1. Технологія формування навичок складання анотації передбачає: 1) пропозицію (демонстрацію) моделі анотації, 2) формулювання вимог до неї, 3) тренування у написанні студентами, 4) колективне обговорення, 5) оцінювання.

Анотація повинна містити 1) максимум ключових слів і термінів і формулювати зміст статті у гранично стислій і інформативній формі; 2) отримані результати дослідження і вказівки на те, де вони можуть застосовуватися.

Для того, щоб англомовна анотація потрапила до поля зору міжнародної наукової спільноти і привернула увагу зарубіжних дослідників, необхідно: 1) перевіряти терміни на відповідність прийнятним стандартам в англомовному дискурсі; 2) використовувати точні терміни за темою дослідження; 3) не калькувати стандартні кліше і звороти мови при перекладі з української на англійську; 4) видаляти всі зайві слова.

2. Технологія формування навичок написання тексту статті, подібно до технології формування навичок складання анотації передбачає: 1) пропозицію (демонстрацію) моделі статті; 2) формулювання вимог до неї, 3) тренування у написанні студентами, 4) колективне обговорення, 5) оцінювання.

Технологія написання статті передбачає такі елементи-вимоги: 1) Зрозуміти тему (зміст, цілі, призначення, вимоги); 2) Формулювання основної ідеї тексту; 3) Визначити основні аспекти теми (дисциплінарні, предметні); 4) Намітити необхідні джерела (документи, літератури, сайти, факти); 5) Вибрати необхідну інформацію, перефразуючи, резюмуючи та комбінуючи дані із різних джерел, при цьому не забуваючи про посилання; 6) виробити належну структуру тексту; 7) організувати та написати основну частину тексту у відповідності зі структурою; 8) Організувати та написати вступ (бажано, щоб він починався з якогось цікавого факту, що притягне увагу до проблеми статті); 9) організувати та написати укладення (conclusion); 10) прочитати та критично оцінити текст, переписавши невдалі місця; 11) вчитати текст уважно, виправляючи неточності та коректуючи деталі.

3. Технологія формування навичок побудови абзацу передбачає: 1) пропозицію (демонстрацію) моделі абзацу; 2) формулювання вимог до нього, 3) тренування у складанні студентами, 4) колективне обговорення, 5) оцінювання.

При пропозиції моделі абзацу важливо пояснити студентам, що текст не поділяється на абзаци, а будується з них. Структура абзацу обов'язково містить заголовне речення і деталізуючі речення. При цьому дуже бажано (хоча і не завжди потрібно) заключне речення.

Заголовне речення формулює тему абзацу і задає головну думку, яка і буде розвиватися в абзаці. Читач може, не читаючи абзац, передбачити, що в ньому будуть міститися приклади - деталізуючі пропозиції. Заключне речення не обов'язково, однак воно важливо, коли зв'язок між абзацами не очевидний або, як це буває в наукових текстах, сам абзац і його думка складні і містять багато деталізації. У цьому випадку заключне речення переслідує дві мети: 1) показує завершення думки абзацу; 2) підсумовує сказане в даному абзаці.

Висновки. Отже, розглянувши деякі технології формування навичок англомовного академічного письма, можна стверджувати, що в їх основі лежить модель, яка конкретизується у вимогах, що, своєю чергою, стають основою для практичної групової роботи студентів на заняттях, в ході яких формуються та відшліфовуються навички англомовного академічного письма.

Список використаних джерел

1. Hacker D. *A writer's reference* / Diana Hacker, Nancy Sommers. - Boston : Bedford/St. Martin's, Macmillan Learning, 2018. - XIV, 588 p. 2. Nye D.E. *Technology matters: questions to live with [Text]* / David E. Nye. - Cambridge, Mass.: MIT Press, 2006. - XIV, 282 p.

СЕКЦІЯ ІІІ

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА В СИСТЕМІ ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ

А.М. Литвиненко, К.І. Резуненко

ФОРМУВАННЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ

Стало аксіомою твердження, що формування особистості студентів є складний, багатоступінчастий процес, механізм якого залежить від як від внутрішніх, так і від зовнішніх факторів [1; 2]. Даний процес не має чіткого закінчення в рамках шкали часу, так як з кожною новою подією (впливом) виникає нова реакція і, як наслідок, виникає нова форма світорозуміння. З цієї причини неможливо сказати про позитивно або негативно сформованої особистості, можна лише оцінювати якість і успішність протікання процесу наконкретно взятому життєвому етапі. Аналіз літературних джерел показує що шкала успішності також має свою градацію, і її розуміння часто носить суб'єктивний характер. Однак, якщо говорити з позиції суспільства, то успішність визначається кількістю корисної роботи, яку здійснює людина для цього самого суспільства [4]. Щоб останнім розвивалося і носило прогресивний характер, необхідно розуміти, які саме чинники впливають на одиницю соціуму - людини, в найбільшій мірою. Для того щоб правильно вибудувати цю ієрархію необхідно врахувати, що людина є біологічного життя-формою, наділеною свідомістю. В сучасному світі інтелект став домінувати над фізичною силою, ввідміну від первісних часів. Однак, хоч і світ перейшов у фази технічного розвитку, ми, як вид, з біологічної боку, залишаємося колишніми. Не варто забувати, що саме завдяки попередньому розвитку фізичної сфери, ми змогли досягти піку розвитку того світу, якому проживаємо [5].

«В здоровому тілі - здоровий дух» - так говорить відомий латинський вираз, що має під собою вагомні підстави. Сучасні міждисциплінарні дослідження показують, що при гіподинамії, спостерігається зниження функціональної активності та атрофія органів і систем, втому числі мозку, порушуються процеси нервової регуляції, проявляються зміни опорно-рухового апарату і кістково-м'язових компонентів, порушуються процеси обміну речовин [1; 5]. На тлі даних дегенеративних змін з'являється величезний перелік різноманітних захворювань, лікування яких проводиться вже медикаментозним шляхом. Слід зауважити, що з огляду на причин, які викликали порушення в організмі, лікувати його останнім методом не завжди ефективно, а іноді, навіть шкідливо. Якість життя в даному випадку знижується, продуктивність розумових та фізичних дій падає, і, як наслідок реалізація людини в суспільстві втрачає свою активну роль.

Система фізичного виховання у вищих навчальних закладах сприяє гармонійної організації фізичної та розумової активності студентів. В Харківському національному університеті радіоелектроніки в навчанні студентів застосовується великий арсенал засобів фізичної культури та спорту, який дозволяє покращувати параметри фізичної підготовки і дає змогу надати процесу фізичного вдосконалення студентів індивідуальний характер, що безумовно підвищує його ефективність.

Список використаних джерел

1. Ашанин В.С. Теоретические основы построения оценки физического развития и состояния физического здоровья обследуемого контингента / В.С. Ашанин, В.А. Друзь, Э.А. Задорожная, С.С. Пятисоцкая, А.Н. Литвиненко // Слобожанський науково-спортивний вісник. – Харків. – 2012. – № 2. – С. 131-137. 2. Литвиненко А.М. Эффективность применения средств спортивной

підготовки єдиноборців в фізическому вихованні студентів техніческого вуза / А.М. Литвиненко // *Фізичне виховання студентів*. – Харків: ХДАДМ – 2013. – № 2. – С. 81–84. 3. Литвиненко А.Н. Мотивация к занятиям восточными единоборствами в системе физического воспитания ВУЗа // *Слобожанський науково-спортивний вісник*. – Харків. – 2012. – № 5 (1). с. 141–144. 4. Платонов, В. Н. Теория адаптации и резервы совершенствования системы подготовки спортсменов / В. Н. Платонов // *Вестник спортивной науки*. – М.: ОАО «Советский спорт», 2010 – № 2. – С. 814. 5. Grihan, G., Kuznietsova, O., Dzenzeliuk, D., Malynskiy, I., Dikhtiarenko, Z., Yeromenko, E., Otravenko, O., Lytvynenko, A., Lyhun, N., Okhrimenko, I., Prontenko, K. (2019). *Dynamics of psycho-emotional state and individual psychological characteristics of students in the process of physical education classes*. *Revista Dilemas Contemporáneos: Educación, Política y Valores*. Año: VII, Número: Edición Especial, Artículo no.:113, Período: Diciembre, 2019.

М. Ю. Галатюк

ІДЕАЛЬНА МОДЕЛЬ СУЧАСНОГО ФАХІВЦЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЯК ЗАПОРУКА ЙОГО ПРОФЕСІЙНОГО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ

Актуальність запропонованої теми зумовлена невідповідністю між результатами використання традиційної методики підготовки сучасних учителів у закладах вищої освіти та існуючими вимогами до особистості фахівця фізичного виховання. Практика підготовки учителів фізичного виховання засвідчує, що обмежившись лише традиційними підходами і методами навчання досить складно розвинути професійно важливі якості сучасного учителя фізичного виховання, а також сформуванати високий рівень його спортивної культури.

Наше завдання полягає в тому, щоб запропонувати ідеальну модель (професіограму) сучасного фахівця фізичного виховання, в якого сформований високий рівень спортивної культури.

Під час аналізу літератури з теорії і практики освіти з'ясовано, що проблема професійної підготовки сучасного педагога, побудови його професіограми розкрита в наукових працях А.Алексюка, В.Сластьоніна, І.Зязюна, О.Дубасенюк, С.Калаур, І.Підласого та інших.

У наукових джерелах, які теоретично обґрунтовують потребу в розробці професіограми сучасного учителя відзначається про існування різних підходів до сутності дефініції «професіограма» та її складових.

Дослідивши структури професіограм запропонованих провідними ученими з'ясовано, що здебільшого до професіограми учителя належать такі компоненти: особистісні якості (наприклад, професійно-педагогічної спрямованості); вимоги до психологічної, педагогічної та фахової підготовки (предметна компетентність, професійно важливі здібності, досвід навчально-виховної та науково-дослідницької діяльності), а також культурологічна компетентність і педагогічна техніка [4].

У найбільш загальному вигляді, на думку С. Калаур, професіограма має складатись із комплексу теоретичних знань (теоретична компетентність), сукупності практичних умінь і навичок (процесуально-діяльнісна компетентність), містити перелік професійних компетенцій, базуватися на професійно важливих якостях, професійних і особистісних характеристиках, необхідних для вдосконалення власної педагогічної майстерності, а також розв'язання професійних задач [2, с. 22].

У контексті нашого дослідження [1], ми дійшли думки, що *професіограма сучасного фахівця фізичного виховання – це ідеалізована модель, що є відображенням високого рівня професійної культури вчителя фізичного виховання, особистісна відповідність якій є запорукою власного професійного самовдосконалення, а також успішного виконання покладених на нього (учителя) обов'язків.*

На основі запропонованого визначення професіограми сучасного фахівця фізичного виховання, ми вважаємо, що майбутній педагог повинен характеризуватись готовністю до виконання не лише педагогічної та науково-дослідницької діяльності, але й власним прикладом демонструвати учням значущість гармонійного поєднання інтелектуального, фізичного та психічного розвитку особистості.

Таким чином, у ході дослідження ми з'ясували, що ідеальна модель сучасного фахівця фізичного виховання повинна складатись із восьми взаємопов'язаних елементів, кожен з яких наділений власним змістом. До цих елементів належать: якості особистості (1), знання законів, нормативних документів з організації освітнього процесу (2), система уявлень про мету та завдання фізичного виховання (3), педагогічна культура (4), методологічна культура (5), спортивна культура (6), культура здоров'я (7), а також діагностика та рефлексія результатів власних досягнень професійної діяльності (8).

Одним із восьми важливих елементів професіограми сучасного фахівця фізичного виховання є спортивна культура. Тому доречним є запитання: чому саме спортивна культура, а не фізична культура входить у структуру відзначеної вище професіограми? Річ у тім, що основою фізичної і спортивної культури є діяльність, яка має певне цільове походження. Як відомо, ціль визначає результати діяльності. В нашому випадку цілі спортивної діяльності не співпадають із цілями фізкультурної діяльності, вони відрізняються. Ціль фізичної культури – розвиток фізичних, духовних здібностей та психічних властивостей студента крізь цілеспрямоване та систематичне виконання різноманітних фізичних вправ. Водночас ціль розвитку спортивної культури – це, перш за все, досягнення відповідних результатів з обраного виду спорту [3]. Ці результати – наслідок навчально-тренувальної та змагальної діяльності.

Таким чином, щоб розвинути високий рівень спортивної культури необхідно системно залучати майбутніх фахівців фізичного виховання до занять у спортивних секціях. Вид спорту студент обирає самостійно, але з врахуванням рекомендацій викладача (тренера).

Список використаних джерел

1. Галатюк М. Ю. Соціально-педагогічний аспект розвитку спортивної культури майбутніх фахівців фізичного виховання. *Нова педагогічна думка*. Рівне, 2019. № 4 (100). С. 192–195.
2. Калаур С. М. Контент-аналіз професіограми фахівця соціальної сфери, компетентного у розв'язанні професійних конфліктів. *Social Work and Education*. 2018. Vol. 5. No. 1. P. 18–28.
3. Лубышева Л. И. Физическая и спортивная культура: содержание, взаимосвязи и диссоциации. *Теория и практика физ. культуры*. 2002. С.11.
4. Педагогика / В. Сластенин. Москва: «Школа-Пресс», 1997. 512 с.

М. В. Гунько, А. М. Іщенко

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ТА ПЕРСОНАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

В Україні протягом останнього десятиліття з метою аналізу соціального розвитку молоді на замовлення Міністерства молоді та спорту України проводяться соціологічні дослідження, в межах яких вивчаються специфіка участі молоді у суспільних процесах, її громадська та політична активність, діагностуються наявні потреби, та її актуальні проблеми. За результатами соціологічних досліджень «Цінності молоді», основними пріоритетами в житті для більшості молодих людей є сімейне щастя – 63,6%, здоров'я 53,6% та кар'єра 39,3%. На третє та четверте місце у своїх вподобаннях молодь ставить можливість бути вільними і незалежними у

своїх рішеннях та вчинках 29,1% та мати можливість реалізувати свій талант та особисті здібності 22,1%, а також здобуття фінансового благополуччя – 28,1%. Згідно останніх досліджень значна частина молоді зазначила, що в першу чергу найважливішими є власне здоров'я, матеріальний добробут та досягнення поставленої мети, у другу чергу третина молоді визначила пріоритетом мир та спокій на українській землі, досягнення соціального статусу (кар'єри), наявність вірних друзів, пошук коханої людини та створення сім'ї, народження та виховання дітей. У третю чергу – отримання задоволень від життя, пошук роботи за фахом, власне самовдосконалення та здобуття вищої освіти. Аналіз результатів соціологічних досліджень дозволяє виявити, що формування здорового способу життя є основним пріоритетом для впровадження в життя основних цінностей молоді.

Здоровий спосіб життя - це активна участь у всіх сферах життєдіяльності людини. Формування здорового способу життя є набагато ефективнішою й економічно доцільнішою стратегією, ніж постійне збільшення витрат на лікування наслідків нездорового способу життя, яке не забезпечує бажаного результату.

Здоров'я – поняття багатопланове. Це не лише відсутність хвороби, але й високий рівень пристосування, благополуччя, комфортне психологічне самопочуття, толерантні соціальні відносини. На сучасному етапі виділяють такі складові здоров'я людини: духовне, соціальне, психологічне, інтелектуальне, емоційне, фізичне й особисте. Всі аспекти здоров'я людини однаково важливі й розглядаються у взаємозв'язку. Фізичне здоров'я людини – це такий стан організму, коли показники основних систем перебувають в межах фізіологічної норми і адекватно змінюються під час взаємодії людини з довкіллям. Інтелектуальне здоров'я охоплює норму структурно-функціонального базису інтелекту, який виявляється в нормальному рішенні різноманітних завдань вербально-логічної та логічно-алгоритмічної взаємодії з оточуючим середовищем. Емоційне здоров'я – це уміння управляти своїми переживаннями, а психічне здоров'я визначається за показниками ставлення до себе, друзів і до потреб життя. Соціальне здоров'я – повага до духовних цінностей своєї сім'ї, свого народу, всього людства. Здоров'я особистості – це самовдосконалення і саморозвиток, самооцінка та свобода, здатність бути особистістю.

Структура здорового способу життя містить такі змістові елементи: 1) самовдосконалення особистісно-важливих якостей молоді людини (сили волі, цілеспрямованості, активності, самодисципліни); 2) самоорганізація, що базується на повноцінності розпорядку дня, раціональному відпочинку та розумному поєднанні різних форм оздоровчої діяльності; 3) оптимальний руховий режим для підтримки розвитку органів біологічних систем людини, її життєдіяльності та профілактики захворювань; 4) психологічна підготовка як основа профілактики стресів, вироблення позитивних емоцій; 5) особиста поведінка, спрямована на попередження та боротьбу зі шкідливими звичками; 6) раціональне й збалансоване харчування як основа правильного розвитку систем організму та повноцінний сон, який попереджує фізичну й розумову перевтому.

Збереження здоров'я завдяки здоровому способу життя повинно стати головним життєвим завданням кожної особистості. Рівень здоров'я, як правило, безпосередньо пов'язаний з рівнем освіти. Чим вище середній рівень освіти у певному соціальному середовищі, тим кращі узагальнені показники здоров'я воно демонструє.

Список використаних джерел

1. Національно-патріотичне виховання – державний пріоритет національної безпеки: Щорічна доповідь Президенту України (за підсумками 2014 року), Верховній Раді України про становище молоді в Україні. Київ: Держ. ін-т сімейної та молодіжної політики. 2015. 200 с. 2. Стратегія

національно-патріотичного виховання на 2016–2020 рр., затверджена Указом Президента України від 13 жовтня 2015 р. № 580/2015. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/5802015-19494> (дата звернення 18.06.2017). 3. Ціннісні орієнтації сучасної української молоді: Щорічна доповідь Президенту України, Верховній Раді України про становище молоді в Україні (за підсумками 2015 року). Київ: Держ. ін-т сімейної та молодіжної політики. 2016. 200 с.

А. Х. Дейнеко, І. В. Красова, М. К. Марченков

ОСОБЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СИСТЕМІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Аналіз спеціальної літератури свідчить про те, що проблема розробки та впровадження в практику фізичного виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів різноманітних технологій навчання та виховання розглядається як одна з найактуальніших. Такі технології відображають сучасну парадигму освітнього процесу, яка констатує, що результативність педагогічного процесу поступово змінюється від «знань» (який характеризується кількістю знань) до «компетенцій» (який характеризується якістю знань та умінням їх застосовувати самостійно) [2]. Саме такий підхід є відображенням основних положень Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392.

На думку ряду науковців [5; 7], педагогічні технології, які використовуються в системі фізичного виховання школярів, можна розглядати як сукупність прийомів, форм і методів організації навчання учнів, а також всі напрями діяльності загальноосвітнього закладу щодо формування, збереження та зміцнення їх здоров'я. О. Андреева [1] під оздоровчими педагогічними технологіями розуміє систему дій, що гарантують покращення рівня фізичного стану і здорового способу життя у школярів. М. Верховська [4] визначає фізкультурно-оздоровчу технологію, як синтез сучасних науково-обґрунтованих фізкультурно-оздоровчих засобів, що застосовуються у фізичному вихованні, спеціальних знань, практичного досвіду реалізації інноваційних форм фізичних вправ та новітніх психолого-педагогічних підходів, спрямованих на забезпечення рухової активності. М. Чернявський [10] під педагогічною технологією розуміє спеціально організований педагогічний процес спрямований на розширення світогляду дітей через формування уявлень про здоровий спосіб життя, фізичну культуру і спорт; створення стійких мотиваційних установок на збереження та зміцнення здоров'я; зміцненню здоров'я, покращання психоемоційного стану, підвищення рівня фізичного стану. У спеціальній науково-методичній літературі досить активно розробляються педагогічні технології спрямовані на формування в учнів позитивної мотивації до використання фізичних вправ не лише на уроках фізичної культури, а й у позаурочний час [3; 6]. Ряд науковців [8; 9] пропонують виокремити із всього розмаїття педагогічних технологій, які використовуються в системі фізичного виховання школярів, поняття «здоров'я формуючі виховні технології», розуміючи під ними ті психолого-педагогічні технології, програми, методи, які спрямовані на виховання в учнів культури здоров'я, особистісних якостей, що сприяють його збереженню та зміцненню, формування у них уявлень про здоров'я як цінність, а також мотивацію на здоровий спосіб життя.

Таким чином, проведений вище аналіз свідчить про те, що науковцями приділяється значна увага розробці та впровадженню в навчально-виховний процес за-

гальноосвітніх навчальних закладів різноманітних педагогічних технологій. Переважна більшість їх зорієнтована на удосконалення урочної та позашкільної форм системи шкільного фізичного виховання, створення умов для самостійної підготовки учнів до занять фізичними вправами.

Список використаних джерел

1. Андреева О. Концептуальні та прикладні аспекти технологізації проектувальної діяльності в сфері фізичної рекреації. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. Київ, 2013. № 1. С. 35-40. 2. Бондар Т. С., Пономарьова Г. Ф., Золочевський В. В. Педагогіка фізичного виховання: сучасні організаційні технології у загальноосвітніх навчальних закладах : навч.-метод. посіб, Харків: ФОП Бровін О. В., 2013. 193 с. 3. Быков В. С. Михайлова С. В., Никифорова С. А. Педагогическая технология физического самовоспитания учащейся молодежи. Теория и практика физической культуры. Москва, 2006. №8. С. 13-17. 4. Верховська М. В. Основи програмування занять з використанням фізкультурно-оздоровчих технологій у процесі фізичного виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Педагогіка психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. Харків, 2015. № 1. С. 17-24. 5. Демінська Л. О. Аналіз змісту й умов використання здоров'язберігаючих технологій у системі загальноосвітніх шкіл. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. Харків, 2010. № 11. С. 23-26. 6. Захожий Л. Методика формування готовності старшокласників до самостійних занять фізичними вправами. Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я : зб. наук. пр. : Київ, 2010. № 2. С. 33-37. 7. Здоров'язберігаючі технології в навчальному закладі : зб. /упоряд. О. Колонькова, О. Литовченко. Київ : Шк. світ, 2009. 128 с. 8. Кібальник О. Оздоровчі технології для підвищення рухової активності підлітків. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. Київ, 2007. № 4. С. 15-18. 9. Левицький В. Сучасні фізкультурно-оздоровчі технології у фізичному вихованні. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. Київ, 2004. № 1. С. 27-31. 10. Чернявський М. В. Рекреаційно-оздоровчі технології у процесі фізичного виховання молодших школярів : автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання та спорту : 24.00.02. Київ, 2011. 20 с.

І. В. Ельтек

ПІДГОТОВКА СПОРТСМЕНІВ ДО СТАРТУ В ЗМАГАННЯХ. РОЗМИНКА

Підготовка. Підготовка до старту особливо відповідальна, починається задовго до змагань. По суті, на це спрямована більша частина часу спортсмена. Ще на початку сезону складається перспективний план підготовки до основних змагань, плануються тренувальні та контрольні змагання, обсяг тренувальних навантажень, найбільш доцільні терміни та місця проведення тренувань.

Виходячи з основних фізико-географічних характеристик району майбутніх змагань, доцільно включити в підготовку тренування, збори, поїздки на змагання в місця, де можна було б відпрацювати деякі технічні і тактичні прийоми орієнтування, техніку бігу для подальшого використання їх під час головних стартів.

Прибувши на змагання, слід детально ознайомитися з фізико-географічними і кліматичними характеристиками районів розміщення трас. Уважно вивчити інформацію служби дистанції. Засвоїти параметри трас, особливості розташування контрольних пунктів, їх обладнання, легенди, додаткові позначення та пояснення до спортивних карт. Після жеребкування розрахувати, виходячи з стартового номера і тривалості проїзду до місця змагань, час між сніданком і стартом. Якщо він виявиться більшим, подбати про додаткове харчування перед стартом.

Хоча перевірка спорядження не є елементом тактики, потрібно виробити звичку своєчасно оглядати одяг, взуття, компас, олівець та інші речі. Всі помічені огріхи виправте ввечері, а потім акуратно покладіть речі в спеціальний пакет або сумку. На випадок дощової погоди передбачте запасну теплу і непромокаючий в непогоду одяг. Часто спортсмени за кілька хвилин до старту починають гарячково

згадувати, де їхній стартовий номер або компас. Заведіть постійне місце для цих атрибутів, наприклад, компас носіть на шиї, а номер - в спеціальній кишені.

Значення підготовки. Працездатність спортсменів, ефективність діяльності функціональних систем їх організму в змаганнях і при виконанні програм тренувальних занять багато в чому визначається раціонально побудованою розминкою. Під розминкою потрібно розуміти комплекс спеціально підібраних вправ і процедур, націлений на ефективну підготовку організму спортсмена до майбутньої роботи. Розминка повинна вирішувати три задачі: 1) функціональну, 2) рухову, 3) емоційну.

Функціональне завдання - його рішення забезпечується прискоренням періоду становлення функцій дихання, кровообігу, крові, посиленням тканинного обміну, встановленням взаємозв'язку, узгодженості діяльності різних систем і механізмів, залученого до рухової діяльності, що планується.

Рухове завдання - вирішується за допомогою організації роботи м'язів, їх взаємодії, посилення аферентної інформації з працюючих м'язів і її раціональною переробкою.

Емоційне завдання - його рішення пов'язане з психологічною підготовкою спортсмена до майбутньої роботи, формуванням позитивного емоційного настрою, мобілізацією спортсмена на реалізацію певних рухових дій .

Структура розминки. Розминка перед змаганням найчастіше складається з чотирьох частин: 1) розігрівання, настроювання на майбутню роботу; 2) перерви для відпочинку; 3) підготовки до виходу на місце старту; 4) остаточної налаштування близько старту.

Зазвичай розігрівання триває стільки часу, скільки знадобиться, щоб спортсмен спітнів. Особливо важливо поступове втягування в роботу. Для орієнтувальників, як і для легкоатлетів, які спеціалізуються в бігу на середні і довгі дистанції, розігрівання починається з легкого спокійного бігу. Для прикладу, В.Куц і П.Болотников витрачали на такий біг близько 30 хв. Потім робляться вправи для розігрівання м'язів тулуба і рук. Завдяки цьому поліпшується еластичність м'язів, підвищується рухливість суглобів. Вправи проводяться без великих м'язових зусиль.

Друга частина розминки - настроювання на майбутню роботу - полягає у орієнтувальників з фізичних та технічних вправ: стрибків, бігових прискорень, спусків і підйомів по схилу, а також пробігання низки відрізків довжиною 200-300 м по азимуту, вимірювання на різних ділянках відстаней шляхом підрахунку кроків і т. д. Рекомендується також попрацювати з картою, за характером та масштабом аналогічної карті майбутніх змагань. Її можна почитати на ходу і на бігу, виміряти кілька відрізків, а потім перевірити за допомогою масштабної лінійки. Завдяки цьому будуть відновлені умовно-рефлекторні зв'язки і ще до старту досягнутий високий рівень рухових навичок і технічних прийомів. Ця частина розминки займає близько 15 хв.

Невелику перерву в розминці роблять для відпочинку, переодягання, остаточної психологічної установки на змагання. У цей час можна виконати легкий масаж м'язів.

Після виходу до місця старту спортсмен виробляє дорозминку - біг в повільному темпі, легкі стрибки і вправи на гнучкість. В останні хвилини рекомендується ще раз подумки представити всі технічні елементи орієнтування, свою поведінку на різних етапах дистанції, оцінити характер навколишньої місцевості, напрям догляду суперників. Необхідно абстрагуватися від уболівальників, фотокореспондентів, суддів і сконцентрувати всі думки на майбутньому змаганні.

Висновки. Розминка є обов'язковим компонентом раціонально організованого процесу підготовки і змагань спортсмена. Відсутність або недостатня розминка перед тренувальною і змагальною роботою істотно підвищують імовірність м'язових травм. Небезпечною є відсутність розминки і для роботи серця. Справа в тому, що адаптація коронарного кровообігу до інтенсивного фізичного навантаження не є миттєвою. Інтенсивна робота без попередньої розминки навіть у добре підготовлених спортсменів зі здоровим серцем може привести до ішемії міокарда. Наприклад, виконання 10-секундної роботи з максимальною інтенсивністю без розминки у 68% випадків приводить до патологічних змін ЕКГ. Коли ж роботі передують двохвилинний повільний біг, то порушень ЕКГ не спостерігається.

Список використаних джерел

1. Аграновский М.А. Лыжный спорт /М.А. Аграновский. - М.: Физкультура и спорт, 1982. - С.35-68. 2. Афанасьев В.Р. Исследование структуры тренировочных занятий биатлонистов в недельном цикле предсоревновательного периода /В.Р. Афанасьев // Вопросы теории и методики физического воспитания. - Алма-Ата, 1972, - С.200-202. 3. Волков Н.И. Физиологические характеристики непрерывной мышечной работы, выполняемой при разной частоте сердечных сокращений /Н.И. Волков, В.М. Зацюрский, В.Д. Чепик, В.Н. Черемисов // Теория и практика физической культуры. - 1969. №4 - с. 30-33. 4. Годик М.А. Контроль тренировочных и соревновательных нагрузок /М.А. Годик. - М.: Физкультура и спорт, 1980. - 136 с. 5. Зимкин Н.В. Физиология человека /Н.В. Зимкин. - М.: Физкультура и спорт., 1964. - 600 с.

С. М. Киселевська

ОСОБЛИВОСТІ УСВІДОМЛЕННЯ СТУДЕНТАМИ ВНЗ МЕТИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Актуальність обраного в даній роботі аспекту дослідження обумовлена необхідністю збереження, зміцнення, підвищення і формування здоров'я студентської молоді. Разом з тим, сьогоденна практика фізичного виховання стикається з парадоксальною ситуацією, коли природна потреба людини в збереженні і зміцненні здоров'я супроводжується байдужим, подекуди негативним ставленням її до свого фізичного «Я», а звідси і до відповідної реалізації дій, спрямованих на досягнення гармонії власного розвитку як цілісної особистості.

Метою дослідження було визначення умов і вікової динаміки у студентів 1 курсу, уявлень щодо здоров'я і їх впливу на ставлення до фізичного виховання.

Головна гіпотеза дослідження полягала в припущенні, що одним з провідних чинників низької мотивації студентів до фізичного виховання постає не усвідомлення ними зв'язку між власним досвідом тілесного самопочуття і цільовими орієнтирами, що задаються змістом програм з фізичного виховання.

Обстеження проводилися протягом 2018-2019 навчального року. В експерименті взяли участь 30 студентів 1 курсу навчання Київського національного університету будівництва і архітектури. Всі вони пройшли медичне обстеження і не мали протипоказань до занять фізичним вихованням.

Значущість дослідження полягає в тому, що в ньому виявлені вікові і індивідуальні особливості уявлень студентів щодо ознак, за якими позначається у самосвідомості поняття «фізичне» здоров'я. Виявлена специфіка впливу уявлень про здоров'я на становлення і подальший перебіг ставлення студентів до оволодіння засобами фізичного самовдосконалення.

Аналіз одержаних результатів розподілу ціннісних орієнтацій дозволив встановити, що цінність здоров'я займає домінуючу позицію.

Разом з тим виявилось, що в переважній більшості мотивами відвідування студентами занять з фізичного виховання виявилися або ті, що відповідають потребам студентів у спілкуванні, в емоційній розрядці, або ті, що викликаються чинниками поза предметного порядку (дисциплінованість, обов'язковість тощо). Пояснюють ці розбіжності факти диференціації у свідомості студентів цінностей на базові (соціально-бажаний орієнтир діяльності) і оперативні (керування у звичайних життєвих ситуаціях). Поруч з цим, не менш вірогідним чинником зазначених розбіжностей можуть бути розбіжності в уявленні щодо здоров'я, які в дійсності і постають мотивами вибору студентами стратегії ставлення до фізичного виховання. Виходячи з цієї думки, було проведено дослідження особливостей розуміння студентами змісту і обсягу поняття «здоров'я» методом вільного анкетування. В результаті було встановлено, що уся сукупність ознак, що приписувалась студентами поняттю «здоров'я» складає один узагальнений фактор з домінуванням у ньому показників суб'єктивного порядку.

Встановлено, зокрема, що за загальною кількістю ознак, які приписуються експертами поняттю «здоров'я», вони на 90% вичерпали список, що був складений студентами. Отже, теза про те, що уявлення особистості щодо свого здоров'я постає на сьогодні як один з провідних чинників компоненту оцінки стану здоров'я людини і починає набувати аксіоматичного положення.

Отримані дані свідчать про нагальну потребу в переосмисленні поняття здоров'я в тому розумінні його змісту і функцій, які описуються сьогодні у науково-методичній літературі.

Узагальнення результатів проведеного теоретичного та емпіричного дослідження, яке в цілому підтвердило висунуту гіпотезу, дало можливість зробити наступні **висновки**: 1. У структурі актуальних життєвих орієнтацій студентської молоді, цінність здоров'я займає домінуючу позицію. Це дає вагомий підстави зробити висновок про те, що висловлювана в літературі і в нормативних документах теза щодо знецінення здоров'я в соціальній свідомості не має під собою достатніх підстав і є передчасною і необґрунтованою. 2. Встановлено, що однією з головних причин низької мотивації студентів до оволодіння засобами фізичного самовдосконалення є неузгодженість стратегічної орієнтації навчального курсу з фізичного виховання на зміцнення здоров'я з реальним досвідом тілесних переживань студентів. Показано, що відсутність такого досвіду репрезентується у самосвідомості студентів у такому обсязі і змістові уявлень, щодо здоров'я, які не включають морфо-фізіологічний рівень, як самостійну шкалу оцінок. Внаслідок цього діяльність втрачає свій справжній предмет, разом з тим і функцію спонуки. 3. Подолання зазначеної розбіжності стає можливим за умови створення спеціальних ситуацій, розв'язання яких вимагало б від студентів усвідомлення не лише процесу досягнення результату, а його умови, тобто усвідомлення своїх можливостей мобілізації енергетичних ресурсів.

Список використаних джерел

1. Канишевський С.М. Науково-методичні та організаційні основи фізичного самовдосконалення студентства. – К.: ІЗМН, 1999. – 270 с. 2. Круцевич Т.Ю. Методы исследования индивидуального здоровья детей и подростков в процессе физического воспитания. – К.: Олимпийская литература, 1999. – 232 с. 3. Куценко Г.И. Книга о здоровом образе жизни / Г.И. Куценко, Ю.В. Новиков // - М.: Профиздат, 1987. – 256 с. 4. Раевский Р.Т. Здоровье, здоровый и оздоровительный образ жизни студентов / Р.Т. Раевский, С.М. Канишевский // – О.: Наука и техника, 2008. – 556 с. 5. Шамардина Г.Н., Долбишева Н.Г. Физическое здоровье в системе физического образования / Г.Н. Шамардина, Н.Г. Долбишева // Збірник наукових праць VII МНПК. - Одеса, 2001. - С 144-145.

АНАЛІЗ НАЦІОНАЛЬНОЇ БОЙОВОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ

В загальній культурі кожного народу важливе місце займає військова культура. Високий рівень військового мистецтва завжди був вірною ознакою сильного, освіченого та вольового народу. Військові традиції, звичаї передаються з покоління у покоління та мають важливе місце у вихованні молоді. Український народ, який віками стояв на межі Сходу і Заходу. Тому давні русичі, а потім і їх славетні нащадки Запорізькі козаки, які відчайдушно боролися за свободу та незалежність нашої країни, сформували досконалу бойову культуру. В останні роки від відбувається потужне відродження славетних бойових традицій українського народу. Відроджується козацтво, відновлюються давні українські бойові мистецтва: бойовий гопак, спас, хортинг.

Бойовий гопак - українське бойове мистецтво, розроблене на основі елементів традиційного козацького бою, що збереглися в народних танцях. Бойовий гопак був заснований В. Пилатом як офіційне мистецтво бою на початку 1990-х рр. 25 травня 2017 р. Верховна Рада України визнала Бойовий гопак національним видом спорту. Спас - це вдосконалене мистецтво ведення поединку. Уся ударна техніка та борцівські прийоми передбачають максимально швидку нейтралізацію супротивника.

Хортинг - повноконтактна версія змішаних бойових мистецтв, скрупульозно розроблений та науково обґрунтований набір ударних та борцівських навичок для перемоги над супротивником у змагальному двобої. Справжнє розуміння цього вишуканого бойового мистецтва значно ширше: хортинг - це спосіб життя, особливий погляд на дійсність, завдання якого – виховання духовної людини – будівника незалежної Української держави. Ідея виникнення Хортингу, як комплексної системи самовдосконалення особистості, заснованої на фізичному, морально-етичному та духовному вихованні, пов'язана з відродженням давніх народних лицарських традицій, що передавалися з покоління в покоління. З літературних джерел відомо, що польська, литовська й українська шляхта, а згодом і московське дворянство часто віддавали синів на Запорозьку Січ: вважали, що тільки там, у середовищі сурових, відважних воїнів, можна отримати спеціальну бойову підготовку та загартувати дух. Хортиця була притулком воїнів, де постійно вдосконалювалося бойове мистецтво як у завойовницьких цілях, так і з метою захисту рідної землі. Різноманітні турніри між найсильнішими воїнами, представниками козацьких куренів та жорсткі рукопашні сутички проводилися практично постійно і з різних приводів: для визначення керівників куренів і сотень, на гуляннях і святах, з метою помирити посварених козаків або навіть групи козаків.

Ідея відродження оздоровчих, бойових, культурних, військово-патріотичних традицій Запорозької Січі у формі сучасного хортингу як комплексної системи самовдосконалення особистості, заснованої на фізичному, морально-етичному та духовному вихованні належить відомому фахівцю Едуарду Анатолійовичу Єрмоменку, який по праву вважається засновником цього значного явища української бойової культури. З історії відомо, що серед вільних козаків Запорозької Січі, які разом брали участь у походах, були представники близько 40 різних національностей. Закон, регламентуючий порядок, діяв для всіх один – жити по честі, піклуватися про своє здоров'я та дотримувати військової традиції. Система підготовки, виховання характеру в жорстоких рукопашних двобоях, у яких дозволялася вся можлива техніка самооборони, удосконалення майстерності та надбання змагального духу запорозьких козаків лягли в основу Хортингу, який

визнаний в Україні національним видом спорту. Підводячи підсумки можна сказати що хортинге справжньою перлиною бойової культури Українського народу. Він є вдалим розвитком культурної спадщини наших пращурів – Запорізьких козаків. Тому відмінною його рисою є виховання не лише фізично розвинутої людини, але людини духовної, чесною, справедливою, з високими моральними цінностями – будівника незалежної Української держави.

Список використаних джерел

1. Ашанин В.С. Теоретические основы построения оценки физического развития и состояния физического здоровья обследуемого контингента / В.С. Ашанин, В.А. Друзь, Э.А. Задорожная, С.С. Пятисоцкая, А.Н. Литвиненко // Слобожанський науково-спортивний вісник. – Харків. – 2012. – № 2. – С. 131-137. 2. Литвиненко А.М. Вдосконалення силових якостей спортсменів у хортингу // Збірник наукових праць «Теорія і методика хортингу» Випуск 6, Видавець Паливода А.В., Київ 2016. С. 132-137. 3. Литвиненко А.М. Оцінювання технічних дій в національному виді єдиноборств – хортингу у змагальному розділі «Двобій» // Теорія і методика хортингу : зб. Наукових праць. – К.: Паливода А.В. 2018. – Вип. 8. С. 132-138. 4. Grihan, G., Kuznietsova, O., Dzenzeliuk, D., Malynskiy, I., Dikhtiarenko, Z., Yeromenko, E., Otravenko, O., Lytvynenko, A., Lyhun, N., Okhrimenko, I., Prontenko, K. (2019). Dynamics of psycho-emotional state and individual psychological characteristics of students in the process of physical education classes. Revista Dilemas Contemporáneos: Educación, Política y Valores. Año: VII, Número: Edición Especial, Artículo no.: 113, Período: Diciembre, 2019.

В. А. Бабаліч

ФОРМУВАННЯ ФАХОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ НА ЗАНЯТТЯХ ЗІ СПОРТИВНО-ПЕДАГОГІЧНОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ТРЕНЕРІВ З ВИДУ СПОРТУ (НА ПРИКЛАДІ ВОЛЕЙБОЛУ)

У структурі фахової підготовки майбутніх тренерів з виду спорту передбачено вивчення дисципліни «Спортивно-педагогічне вдосконалення». Дисципліна вкрай необхідна адже націлена на оволодіння специфічними знанням, вміннями і навичками з обраного виду спорту. У той же час дисципліна має інтегральний характер адже передбачає володіння компетентностями з циклу загальної і професійної підготовки. У зв'язку з чим вважаємо, що потенціал цієї дисципліни на сьогодні до кінця невикористаний.

Актуальність цієї проблеми підтверджують ґрунтовні праці науковців В.М.Корецького (1989), Б.М.Шияна [4], Є.О.Павлюка [1], С.Г.Приймака [2]. У розрізі специфічних аспектів організації та змісту означеної дисципліни з урахуванням особливостей видів спорту вивчали: спортивні ігри (В. І. Наумчук, 2002), гімнастика (Т.М.Кравчук, Н.М.Санжарова, Ю.В.Голенкова, 2016), плавання (Я.Ніфака, О.Швай, 2014). Дослідниця О.О.Сластіна [3] пропонує власну структуру та зміст дисципліни «Спортивно-педагогічне вдосконалення» в системі підготовки майбутніх учителів фізичного виховання.

Отже, підготовка сучасного фахівця фізичної культури і спорту потребує пошуку нових шляхів підвищення ефективності та якості викладання дисциплін фахової спрямованості, а саме «Спортивно-педагогічне вдосконалення». У зв'язку з чим ми пропонуємо впровадити в програму дисципліни розділ «Початкове навчання грі у волейбол».

Суть цього розділу полягає у тому, щоб студенти навчилися застосовувати рухливі ігри у навчально-тренувальному процесі волейболістів-початківців, що дозволить розширити їхній кругозір, щодо використання рухливих ігор на заняттях зі спортивно-педагогічного вдосконалення, а також зорієнтуються в особливостях

викладання волейболу для початківців.

Ми здійснили аналіз програми підготовки за спеціальністю «Фізична культура і спорт» і пропонуємо даний розділ впровадити на третьому році навчання. Програма розрахована на 36 занять, складається з трьох блоків: теоретичний, методичний та практичний. Пропонуємо реалізовувати програму за наступним алгоритмом: 1 крок. Вступ. Теоретичні відомості про програму та особливості організації рухливих ігор з елементами волейболу на навчально-тренувальних заняттях; 2 крок. Ознайомлення різновидам рухливих ігор з елементами волейболу; 3 крок. Створення системи методичних карток або методичних матеріалів, що допоможуть систематизувати рухливі ігри з елементами волейболу; 4 крок. Проведення гри з елементами волейболу (показ рухливих ігор зі студентами, вибір однієї гри); 5 крок. Групове обговорення розділу за результатами проведення рухливих ігор під час занять спортивно-педагогічного вдосконалення (волейбол). Власні пропозиції студентів; 6 крок. Підведення підсумків експерименту.

За результатами впровадження експериментальної програми визначено, що статистично достовірно покращились показники блоків «методична підготовка» на 52% ($t=5$; $P < 0,05$) та «практична підготовка» на 30% ($t=6$; $P < 0,05$), суттєві зміни вдалося досягти у блоку «теоретична підготовка» на 19,23% ($t=0$, 61; $P > 0,05$).

Отримані результати свідчать, про можливість та ефективність застосування даного розділу на заняттях зі спортивно-педагогічного вдосконалення. Вважаємо, що такі заходи сприятимуть формуванню фахових компетентностей у майбутніх фахівців фізичної культури і спорту.

Список використаних джерел

1. Павлюк Є.О. Концепція підготовки майбутніх тренерів-викладачів у вищих навчальних закладах. / Є. О. Павлюк // Збірник наукових праць. Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна», 2013. – № 2 – С. 187-193. 2. Приймак С.Г. Спортивно-педагогічне удосконалення студентів; морфофункціональне забезпечення діяльності. Монографія./ С. Г. Приймак. – Чернігів: ПАТ «ПВК «Десна», 2018 – 294 с. 2. Сластиної О.О. Спортивно-педагогічне вдосконалення в системі підготовки майбутніх учителів фізичного виховання. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту / О.О. Сластина, 2013. – № 5 – С. 68-72. 3. Шиян Б.М., Папуша В.Г. (2005) Методика викладання спортивно-педагогічних дисциплін у вищих навчальних закладах фізичного виховання і спорту [Текст]: навч. посібник / Б. М. Шиян, В. Г. Папуша. – Х.: ОВС, 2005. – 208 с.

Д. С. Афанасьєв

ПРОФІЛАКТИКА ТА КОРЕКЦІЯ ПОРУШЕНЬ ОПОРНО-РУХОВОГО АПАРАТУ ШКОЛЯРІВ З ДЕПРИВАЦІЄЮ СЕНСОРНИХ СИСТЕМ В УМОВАХ СПЕЦІАЛЬНОЇ ШКОЛИ-ІНТЕРНАТУ

Постановка проблеми. Депривація сенсорних систем (ДСС) є найбільш важким із різновидів порушення здоров'я, що негативно впливає на стан опорно-рухового апарату (ОРА) дітей.

Інтерес вчених сфери фізичного виховання до проблеми виховання дітей з ДСС підтверджується пошуком фахівцями з адаптивного фізичного виховання (АФВ) педагогічних засобів, методів і програм корекції порушень ОРА дітей з ДСС [1;3].

Вивчення особливостей розвитку ОРА дітей з ДСС [2;3] дозволило встановити, що діти з ДСС за показниками фізичного розвитку відстають від здорових однолітків, у них не відповідають віковим нормам показники вертикальної стійкості, координація рухів, фізичні якості та ін. [10;11].

Встановлено що ДСС негативно впливає на рухову активність дітей та її залежність від цілого ряду чинників, а саме: віку, статі, тяжкості ураження, обсягу рухової активності, фізичних якостей, особливостей психічного розвитку та функціонального стану ОРА. Цей комплекс факторів ускладнює розробку програм з АФВ для дітей з ДСС.

Дослідження виконано згідно з тематичним планом наукових досліджень Дніпропетровського державного інституту фізичної культури і спорту на 2016–2020 рр. «Науково-теоретичні засади вдосконалення процесу фізичного виховання різних груп населення» (номер державної реєстрації 0116U003010).

За даними наукової літератури фахівцями розроблено низку програм для дітей з ДСС які успішно вирішують завдання удосконалення АФВ [4;5;6;8]. Авторські корекційні програми для дітей з ДСС присвячені корекції рухової активності, розвитку координаційних здібностей, розвитку фізичних якостей, корекції рухової активності та їх соціальній адаптації. Дослідження І.Кулькової присвячені аналізу показників рухової активності дітей з ДСС, які свідчать, про те що школярі з порушеннями зору і слуху можуть переносити досить високі параметри фізичної активності в тижневому режимі, але не отримують тієї норми фізкультурно-спортивних рухів, яка характерна для здорових школярів. Однак, автор вказує, що в системі фізичної підготовки дітей з ДСС важливе значення мають належні норми основних показників фізичного розвитку та фізичних якостей, а сучасні методичні розробки і програми спираються на усереднені показники, що значно ускладнює індивідуальну оцінку розвитку дітей з відхиленнями [8;9;12]. Впровадження в практику роботи освітніх установ оціночних шкал стануть ефективним інструментом в підборі оздоровчих засобів та контролю ефективності у АФВ з ДСС.

Не зважаючи уваги на значимість функціонального стану ОРА для здоров'я дітей з ДСС, лише поодинокі роботи присвячені функціональним порушенням ОРА, а саме постави і стопи даного контингенту, їх профілактиці і корекції [3;7; 4;9].

Таким чином, незважаючи на певні досягнення цілий ряд науковців у своїх роботах відзначають, що ця проблема далека від остаточного рішення, а тому потрібні подальші дослідження присвячені АФВ дітей з порушеннями ОРА у дітей та ДСС.

Список використаних джерел

- 1.Афанасьєв С. М. Профілактика первинної інвалідності внаслідок захворювань і травм опорно-рухового апарату засобами фізичної реабілітації: монографія. Дніпро: Журфонд, 2017. 259 с.
- 2.Афанасьєв С., Бурдаєв К. Формування вертикальної стійкості тіла молодших школярів з вадами слуху в процесі фізичного виховання: *Formation of the vertical stability of the body of junior schoolchildren with hearing impairments in the process of physical education. Journal of Education, Health and Sport. 2017. Vol. 7. №6. P. 1169-1178.*
- 3.Афанасьєва О.С. Фізична реабілітація слабкочуючих дітей середнього шкільного віку з порушенням постави: автореф. дис. ... канд. наук з фіз. вих. і спорту 24.00.03. Київ, 2014. 22 с.
- 4.Бондар О.М., Джевага В.В. Ефективність експериментальної технології розвитку координаційних здібностей дітей молодшого шкільного віку з вадами слуху. Сер. 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). К., 2016. Вип. 5 (75) 16. С. 19–21.
- 5.Бурдаєв К. Використання інформаційних технологій у процесі адаптаційного фізичного виховання школярів із деривацією сенсорних систем. Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського університету імені Лесі Українки. Фізичне виховання і спорт. Луцьк, 2017. Вип. 28. С. 104 – 109.
- 6.Гурінович Х. Особливості корекції рухової активності глухих дітей молодшого шкільного віку. Молода спортивна наука України. 2005. Випуск 7. Т. 1. С. 352–354.
- 7.Гурінович Х.Є. Фізичний стан глухих дітей молодшого шкільного віку та його корекція засобами фізичного виховання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фізичного виховання і спорту: 24.00.02. Львів, 2006. 20 с.
- 8.Джевага В.В. Корекція порушень координаційних здібностей дітей молодшого шкільного віку з вадами слуху в процесі фізичного виховання: автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.02. Київ, 2017. 218 с.
- 9.Дяченко А.А. Корекція порушень постави дітей молодшого шкільного віку з пониженим зором засобами фізичного виховання: дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.02. Київ, 2017. 218 с.

фіз. виховання і спорту: 24.00.02. К., 2010. 190 с. 10.Кашуба В., Сторожик А., Демчук С. Характеристика вертикальної стійкості тіла людини і її особливості в школярів із порушеннями слуху. Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2014. Вип. 16. С. 89–93. 11.Кашуба В.О., Юрченко О.А., Хабінець Т.О. Характеристика вертикальної стійкості тіла молодших школярів з послабленим зором з різними типами постави у процесі фізичного виховання. Фізична культура, спорт та здоров'я нації. 2017. Вип. 3. Том 22. С. 551–558. 12.Кулькова И. В. Характеристика двигательных режимов и выбор эффективных оздоровительных средств адаптивного физического воспитания слабослышащих и слабовидящих младших школьников. Ученые записки университета им. П.Ф.Лесгафта.2013. №4 (98). С. 62-70.

А. М. Литвиненко, Б. В. Акіменко

МОТИВАЦІЯ ЗАНЯТЬ СПОРТОМ ВСТАНОВЛЕННЯМ ЦІЛЕЙ

Мотивація молоді підвищувати свої фізичні здібності є одним із головних чинників розвитку спорту у мінливому світі. Без бажання та твердого рішення покращувати свої спортивні якості всі інші психічні фактори (зосередженість, емоції, впевненість, інтенсивність) не мають впливу. Мотивація у спорті має високу значимість, адже спортсмен повинен працювати в умовах втоми, болю, нудьги та спокуси займатися іншими справами [1; 2; 4].

Мета роботи – розглянути встановлення цілей як спосіб мотивації для професійних спортсменів і для студентів гуманітарних наук.

Одним із способів мотивації є встановлення цілі. Встановлення цілі, робота над ціллю та досягнення цілі надає натхнення спортсменові встановлювати наступні цілі та просуватися далі. Однак, іноді спортсмени допускаються помилок при виборі мети. Мету необхідно обирати спираючись на об'єктивну оцінку своїх можливостей. Наприклад, для баскетболіста ціль: «Я тільки розпочав тренуватись, проте через два місяці я хочу 80% попадання, тому буду тренуватися щодня», - швидше неправильна ціль, оскільки може призвести до виснаження та травм спортсмена, а от ціль: «Моя ціль – кидати 50 разів м'яч зі штрафної зони тричі на тиждень протягом наступних чотирьох тижнів, щоб збільшити відсоток попадання з 71% до 80%», - є досить конкретизованою та узгодженою з можливостями спортсмена. Мета повинна бути конкретизованою, проте, конкретизація не означає, що не можна обирати довгострокову мету. Глобальна мета (така як стати Олімпійським чемпіоном) завжди повинна бути розкладена на маленькі завдання, оскільки без плану розвитку, складеного з етапів, «сліпа праця» не дасть результатів.

Слід розрізняти мотиви займатися спортом для саморозвитку та досягнення деякої цілі. В.К.Сафонов та Ю.І.Філімоненко [3] виділяють два рівня мотивації:

1. Загальна мотивація. Її формування є задачею виховного процесу в цілому. Цей рівень має закріпити у свідомості спортсмена необхідність займатися спортом для постійного самовдосконалення.

2. Мотивація спортсмена досягти конкретної цілі (під час тренування, на деякому етапі розвитку). Оскільки такі цілі обмежені у часі (наприклад, перемогти у деякому змаганні) можна проаналізувати чи була правильно поставлена ціль, чи було достатньо мотивації у спортсмена досягти її.

Загальною мотивацією мабуть для кожного студенту гуманітарної спеціальності може бути заняття спортом з метою зняття психічного стресу та підвищення продуктивності навчання. Відомо, що дозована, не перебільшена фізична активність веде до стимуляції багатьох органів і тканин організму, в тому числі до стимуляції роботи нервових клітин мозку, а також до прискорення розвитку і розга-

луження нейронних відростків (дендритів). Тобто під час фізичної активності починають посилено утворюватися і зростати відгалуження наших нервових клітин, а саме їх зростання і розвиток обумовлюють всі інтелектуальні процеси. Необхідною умовою нормального функціонування мозку є достатнє надходження кисню. Мозку потрібно кисню в п'ять разів більше, ніж серцю і в двадцять разів більше, ніж м'язам. Ефективна робота серцево-судинної і дихальної систем, забезпечуючи доставку кисню до тканин і органів, позитивно впливає на центральну нервову систему. Огляд літературних джерел та наші власні дослідження вказують, що чим більша фізична підготовка людини, і його рухова активність, тим ліпше працюють його внутрішні органи кровопостачання, що безпосередньо впливає на стан нервової системи і мозку в цілому. Розвиток спортивної мотивації слід здійснювати в напрямку від конкретних цілей, які виникають і актуалізуються переважно під впливом соціального оточення і обумовлені особливостями конкретної ситуації, до внутрішньої мотивації, яка, спираючись на досвід попередніх звершень, буде стимулювати спортсмена досягати нових, ще більших висот.

Список використаних джерел

1. Литвиненко А.М. Эффективность применения средств спортивной подготовки единоборцев в физическом воспитании студентов технического вуза / А.М. Литвиненко // Фізичне виховання студентів. – Харків: ХДАДМ – 2013. – № 2. – С. 81–84. 2. Литвиненко А.Н. Мотивация к занятиям восточными единоборствами в системе физического воспитания ВУЗа // Слобожанський науково-спортивний вісник. – Харків. – 2012. – № 5 (1). с. 141-144. 3. Сауткин М. Ф. Спорт и академическая успеваемость студентов // Личность в меняющемся мире: здоровье, адаптация, развитие. Рязань, 2016. Изд. 3. С. 24-30. 4. Griban, G., Kuznietsova, O., Dzenzeliuk, D., Malynskiy, I., Dikhtiarenko, Z., Yeromenko, E., Otravenko, O., Lytvynenko, A., Lyhun, N., Okhrimenko, I., Prontenko, K. (2019). Dynamics of psycho-emotional state and individual psychological characteristics of students in the process of physical education classes. Revista Dilemas Contemporáneos: Educación, Política y Valores. Año: VII, Número: Edición Especial, Artículo no.:113, Período: Diciembre, 2019.

Ю. А. Ковальова

ВИКОРИСТАННЯ СЕМІНАРІВ-ДИСПУТІВ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНО-ВОЛЬОВИХ ЯКОСТЕЙ У СТАРШОКЛАСНИКІВ

Одне із найголовніших завдань сучасної освіти в Україні – виховання освіченої, творчої, високоморальної та вольової особистості, забезпечення пріоритетності її гармонійного, всебічного розвитку, становлення духовного, психічного та фізичного здоров'я майбутнього покоління. Система морально-вольових якостей старшокласників формується в процесі накопичення індивідуального досвіду під впливом соціальної сфери, навчання та виховання, рівня розвитку форм, засобів взаємодії із зовнішнім світом, організаційної роботи з морально-вольової підготовки під час навчально-виховної роботи. Тому можливість використання педагогічного потенціалу фізичної культури для формування морально-вольових якостей учнів старшої школи значною мірою залежить від готовності вчителів фізичної культури до реалізації цього процесу.

З'ясування ролі навчально-виховного процесу школи у системі формування морально-вольових якостей у старшокласників дає підстави стверджувати про наявність існування позитивного теоретичного і практичного досвіду розв'язання поставленої проблеми. У роботах І.Беха, І.Березовської, Г.Ващенко, С.Гончаренка, О.Леонтєва, В.Сухомлинського, О.Крайнюка, О.Фігури та інших обґрунтовано теоретичні засади поєднання морального виховання з вольовим розвитком особистості. Певні питання формування в студентів відповідної спеціальності готовності

до формування морально-вольових якостей у старшокласників знаходяться в центрі уваги таких дослідників, як Ю.Дубовик, В.Желанова, А.Леоненко та ін. [1].

На першому з етапів підготовки майбутніх вчителів фізичної культури до формування морально-вольових якостей у старшокласників, створювалися умови для розвитку в студентів мотивації з оволодіння готовністю успішно здійснювати цей процес. Зазначимо, що розвиток вказаних мотивів забезпечувався через залучення студентів до семінарів-диспутів, які сприятимуть формуванню соціально-педагогічних умінь. Диспут – зіткнення думок, прямо протилежних різних точок зору та одна з форм роботи, яка потребує досить тривалої попередньої підготовки. Це колективне обговорення гострих соціальних проблем із метою формування мотиваційних, когнітивно-діяльнісних та позитивних ціннісних орієнтацій молоді, а також профілактики асоціальних форм поведінки.

Підготовка і проведення семінару-диспуту ґрунтується на своїй методиці. Його проведення вимагає як високої педагогічної компетентності викладача, так і попередньо-теоретичної підготовки до нього студентів. На ефективність його проведення впливає багато факторів: матеріально-технічна база кафедри, трудність змісту навчального матеріалу, забезпеченість студентів навчальною літературою, згуртованість академічної групи, якість проведення лекцій тощо. Але, насамперед, – це особистість викладача, його вміння організовувати продуктивне спілкування, володіння сучасними інноваційними методами і прийомами навчання, установка на педагогічну взаємодію, бажання творчо вирішувати педагогічні ситуації [2].

Попередню роботу доцільно розпочати з вибору теми диспуту. Орієнтовна тематика диспутів із теми підготовки майбутнього вчителя до формування морально-вольових якостей у старшокласників є досить багатогранною. Наприклад, можна обрати такі теми: «Трактування поняття моральності та волі мислителями різних віків», «Загальнолюдські та національні моральні цінності у житті людини», «Моральний ідеал і його місце в житті людини», «Формування морально-вольових якостей у старшокласників на уроках фізичною культурою».

Крім вибору теми, підготовка до диспуту включає також наступні складові елементи: розробка плану підготовки з переліком відповідальних за певну ланку роботи; добір літератури з обговорюваної проблеми; визначення основних питань; підготовка плакату-об'яви з переліком основних питань диспуту; вибір ведучого; оформлення приміщення для його проведення (виставка книжок, плакати з цитатами, епіграфами, різноманітні ілюстративні матеріали тощо), бажано доповнити правилами диспуту [3, с.45].

Визначаючи основні питання диспуту слід врахувати наступні вимоги: питання мають бути значущими для учасників; вони мають містити в собі скриті суперечності; питання не повинні бути загальними; не можна допускати провокуючих запитань; не варто ставити запитання, на які можна дати однозначні відповіді; доцільно обговорювати не більше п'яти-шести питань. Наприклад, до диспуту на тему «Моральний ідеал і його місце в житті людини» можна запропонувати такі запитання для обговорення: «Які риси повинен мати громадянин незалежної України?», «Якою повинна бути сучасна людина?», «В чому суть життя?», «Для чого ми живемо?».

Висновки. Проведення семінарів-диспутів у процесі підготовки майбутніх вчителів фізичної культури до формування морально-вольових якостей у старшокласників створює умови для їх самоствердження, сприяє закріпленню знань, умінь щодо майбутньої педагогічної діяльності.

Список використаних джерел

1. Дубовик Ю. М. Теоретичне обґрунтування технології підготовки майбутніх вчителів фізичної культури до формування морально-вольових якостей учнів основної школи. Педагогіка та

психологія : зб. наук. пр. Хар. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. X., 2017. Вип. 57. С. 85–92.
2.Теслюк В. М. Основи педагогічної майстерності викладача вищої школи : підручник / В.М. Теслюк. – К. : Видавництво Ліра-К, 2015. – 340 с. 3.Теслюк В. М. Технології соціально-педагогічної діяльності : навч. посібн. / В.М. Теслюк. – К. : НАУ, 2008. – 431 с.

Т. В. Маленюк, Т. В. Сімінченко

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ТРЕНЕРІВ ІЗ ВИДУ СПОРТУ

Одним із пріоритетних напрямів програми модернізації вищої школи в Україні є дистанційне навчання. У сучасних умовах фахової підготовки тренера-викладача з виду спорту існує потреба застосування технологій дистанційного навчання, що викликана необхідністю студентів навчатися без відриву від навчально-тренувального процесу та змагальної діяльності, що відбувається у різних містах країни та за кордоном, а також отримання вищої освіти спортсменам з обмеженими можливостями. Саме завдяки дистанційному навчанню у майбутніх тренерів з виду спорту є можливість отримати якісну вищу освіту.

Ефективність дистанційного навчання залежить від спеціально розробленого викладачем дистанційного (електронного) навчального курсу, під час розробки якого варто забезпечити умови для всіх видів навчальної взаємодії.

На думку Є.В. Долинського [1], дистанційні навчальні курси розширюють можливості традиційного навчання; роблять навчальний процес більш різноманітним; дозволяють підвищити ефективність самостійної роботи студентів, рівень мотивації до навчання, стимулювати розвиток їх інтелектуального потенціалу; автоматизувати процес контролю та оцінювання здобутків студентів.

У процесі створення дистанційних курсів викладач повинен уміти: визначити мету і завдання вивчення курсу; визначити попередній рівень знань студентів (тестування); поділити навчальну інформацію на окремі блоки; послідовно логічно подати навчальний матеріал; складати запитання (тести) для закріплення змісту курсу; підтримувати мотивацію та зацікавленість студентів у роботі з даним курсом [2].

Для успішного проведення дистанційного навчання у Центральнотрапнському державному педагогічному університеті ім. Володимира Винниченка успішно використовується система Moodle. У закладі використовується очно-дистанційна і заочно-дистанційна форми навчання.

Студенти факультету фізичного виховання спеціальність 017 Фізична культура і спорт першого (бакалаврського) і другого (магістерського) рівнів вищої освіти реєструються у системі дистанційного навчання Moodle. Вони спілкуються з викладачами під час академічних занять, а за допомогою технологій дистанційного навчання виконують завдання для самостійної роботи, проходять тестування, готуються до заліків чи екзаменів.

Викладачі розробляють дистанційні курси, які включають наступний перелік навчальних матеріалів: 1) методичні матеріали: анотація курсу, силабус, програма навчальної дисципліни, робоча програма; 2) навчальні матеріали: лекції, лабораторні/практичні роботи, словник термінів (глосарій); 3) завдання для самостійної роботи студентів: перелік тем для підготовки доповідей, презентацій, рефератів, рекомендації щодо виконання завдань, що виносяться на самостійну роботу; 4) контроль знань: критерії оцінювання знань студентів (поточний та підсумковий контроль знань), тести, питання для підготовки до заліку/екзамену, зразки білетів; 5) література: основна, додаткова, Інтернет-ресурси.

Використання системи дистанційного навчання Moodle для розробки електронних навчальних курсів дозволяє викладачам сформувати навчальне середовище для продуктивного спілкування, обміну інформацією та співпрацю студентів спеціальність 017 Фізична культура і спорт для підвищення якості фахової підготовки.

Дистанційне навчання студентів спрямовано на глибше розуміння навчального матеріалу; формування у них наступних компетенцій: 1) комунікативні (безпосереднє спілкування за допомогою засобів мережі); 2) інформаційні (пошук, аналіз, систематизація та узагальнення інформації); 3) самоосвіти (вміння навчатись самостійно).

Окрім того, така організація процесу навчання сприяє вихованню провідних якостей особистості майбутнього тренера з виду спорту: активність, ініціативність, самостійність, самоорганізація, самоконтроль і творчість.

Таким чином, застосування дистанційного навчання у фаховій підготовці майбутніх тренерів з виду спорту сприяє розвитку здатності до спілкування, навчання та самоосвіти.

Список використаних джерел

1. Долинський Є.В. Дистанційне навчання – одна з прогресивних форм підготовки фахівців / Є.В. Долинський // Теоретичні питання культури, освіти та виховання: зб. наук. пр., Вип. 42 / За заг. ред. проф. Матвієнко О.В. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2010. – С. 202-207. 2. Рум'янцева К.Є. Теоретичні основи впровадження дистанційного навчання у професійну підготовку майбутніх економістів / К.Є. Рум'янцева // Дистанційне навчання як сучасна освітня технологія [Електронний ресурс]: матеріали міжвуз. вебінару (м. Вінниця, 31 березня 2017 р.) / відп. ред. Л.Б. Ліщинська. – Вінниця: ВТЕІ КНТЕУ, 2017. – С. 38-40. – Режим доступу: http://www.vtei.com.ua/images/VN/31_03.pdf.

С. П. Савченков

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ФІЗКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ ТА ПРАКТИКА ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ У КОЛЕДЖІ

Наш час характеризується підвищенням ролі фізичної культури у зміцненні здоров'я населення, гармонійності розвитку особистості. У зв'язку з цим, зміст фізичного виховання в умовах сучасного суспільства змінюється: при оздоровленні підростаючого покоління, підвищенні рівня його фізичної підготовки, розвиваються здібності, які необхідні для суспільства. Отже, сучасна освіта повинна приділяти значну увагу заняттям з фізичної культури.

За висновками О.Мусієнко, О.Лемешко та С.Самойлика, «зміст фізкультурної діяльності є визначальним для прилучення людини до цінностей фізичної культури» [1, с.394]. Тому в системі фізичного виховання студентів повинні бути зосереджені задачі та вимоги, що ґрунтуються на чітких нормах загальної та спеціальної фізичної підготовленості з урахуванням вікових, статевих та індивідуальних особливостей студентів. Навчальний процес фізичного виховання сучасного коледжу має будуватися на підставі програми з фізичної культури, що складена згідно вікового принципу.

Крім того, у заняття з фізичної культури необхідно включати елементи легкої атлетики, гімнастики, спортивних та рухових ігор, професійної підготовки, плавання та кросової підготовки.

Саме тому, для якісно вибудованої системи фізичної підготовки у коледжі повинно використовуватись планування. На підставі програми з фізичної культури складається головний документ планування – графік навчального процесу на рік.

Заняття з фізичної культури є основною формою організації процесу з фізичної культури. Технічними відмінними рисами занять є: відповідність вивчаемого матеріалу навчальній програмі та робочому плану, точний розклад занять, використання різноманітних методів навчання, керівна роль викладача.

У практиці роботи Донбаського державного коледжу технологій та управління використовується декілька типів занять, а також загальнофізична, навчально – тренувальна та професійно – прикладна підготовки. Перші два види проводяться згідно до програми з фізичної культури, а третій вид занять сприяє формуванню якостей необхідних для майбутньої професійно-спрямованої діяльності. Враховуючи обрану професію студента, підбираються комплекси професійно – прикладних вправ.

У підготовчій частині заняття визначне місце посідає функціональна підготовка до майбутньої основної діяльності, що досягається виконанням легких вправ.

У свою чергу, основна частина заняття присвячується навчання та удосконаленню техніки рухів та вихованню фізичних здібностей і характеризується найбільшим фізіологічним навантаженням. Для того, щоб оволодіти технікою рухів, використовуються підготовчі та спеціальні вправи, а для удосконалення здібностей – вправи, що: 1) спрямовані на розвиток швидкості та витривалості; 2) спрямовані на удосконалення координаційних здібностей; 3) спрямовані на розвиток гнучкості, які часто чергуються з вправами на силу та швидкість – силову здібність.

У заключній частині виконуються нескладні вправи на розслаблення м'язів, на уважність, вправи для приведення організму у відносно спокійний стан. Підраховуються пульс, робляться підсумки заняття, видається домашнє завдання.

Таким чином, ми можемо зробити висновок, що ефективність здійснення завдань за заняттях з фізичної культури значною мірою визначається чітким дозуванням тренувального впливу. Варто також зазначити, що зміст методів, їх різноманіття та різноспрямованість буде сприяти також і різнобічній фізичній підготовці студентів.

Список використаних джерел

1. Мусієнко О., Лемешко О., Самойлик С. Роль фізичної культури і спорту у формуванні духовної складової особистості. Актуальні проблеми гуманітарних наук. 2016. Вип.15. С.391–399.

Е. В. Бурлакова

ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ СПЕЦИАЛЬНОЙ ВЫНОСЛИВОСТИ В ЛЫЖНЫХ ГОНКАХ

Современное развитие спортивной науки в области лыжных гонок в частности, вызывает поиск все более новых и эффективных методов совершенствования спортивной подготовки. В следствии чего, соревнования в лыжных гонках – это в первую очередь показ достигнутого уровня подготовленности лыжника-гонщика, на основе высокой способности интеллектуально-стратегического мышления тренера-преподавателя в планировании подготовки спортсмена.

На этапе спортивного совершенствования следует учитывать уровень подготовленности, а также скорость протекания восстановительных процессов. В научных трудах профессора В.Н. Селуянова и его последователей, демонстрируется важность учета адаптационных перестроек в организме спортсмена на основе физиологических закономерностей протекания восстановительных процессов в зависимости от типов мышечных волокон, и трансформирующих биохимических изменений в них [3]. Индивидуализация тренировочной программы в зависимости от ответных реакций организма каждого лыжника в частности, способствует

образованию качественных перестроек функциональных систем (брадикардия, МПК, результаты биохимического анализа крови КФК, изменение анаэробно-аэробного порога). Зная анаэробно-аэробные границы спортсменов и, тренер всегда смогут осуществить оперативный контроль состояния сердечного ритма при предъявляемой нагрузке в зависимости от периода тренировочного процесса, а также каждого тренировочного занятия в частности.

При помощи спортивных часов, осуществлен анализ соревновательной деятельности лыжников-гонщиков группы спортивного совершенствования. Разбор гонки осуществлялся по пульсограмме, благодаря чему определено процентное соотношение источников энергообеспечения мышечной деятельности, в процессе соревнований, (таблица 1).

Таблица 1. Процентное соотношение зон интенсивности

Вид соревнований	Зона интенсивности (%)				
	1	2	3	4	5
Дистанционная гонка 5 км. (F)	-	23,5	46,8	25,4	4,3
Спринт 1,2 км.	-	4,8	37,1	45,2	12,9

Представленная шкала интенсивности, разработана Olimpiatoppen – отделением Норвежского олимпийского и паралимпийского комитетов [1].

Разбор прохождения соревновательных дистанций показал, что лыжник-гонщик группы спортивного совершенствования, вовремя гонки, находится большее количество времени в 3-4 зоне интенсивности, что соответствует смешанным типам энергообеспечения, к которым должен быть приспособлен организм спортсмена. Они характеризуются анаэробно-аэробным механизмом энергообеспечения (85-90% ЧСС от максимального), и анаэробно-гликолитический (90-95%) соответственно [1].

Обращая внимания на данные результаты, преимущественные зоны интенсивности соревновательной деятельности демонстрируют важность развития быстрых мышечных волокон. Такой тип волокна в экспериментальной методике развивается при помощи использования интервального метода.

Профессором В.Н. Селуяновым, на других циклических видах спорта было биологически обосновано, то, что развитие специальной выносливости БМВ происходит при выполнении нагрузки без значительного закисления [3]. Такие требования достигаются при строго дозированной нагрузке по ее интенсивности и длительности выполнения. Самым важным условием является недопущение превышения уровня концентрации молочной кислоты, следствием чего может стать разрушение митохондрий [2].

Вторая зона является аэробной развивающей, в которой участвуют медленные мышечные волокна. Способ рекрутирования ММВ наиболее прост, основным условием их развития служат тренировочные воздействия умеренной мощности, на уровне аэробно-анаэробного порога, где образование молочной кислоты не превышает способности ее утилизировать из организма [1].

Чтобы рекрутировать медленные, либо быстрые мышечные волокна, методика проведения тренировки существенно разнится. Задействовать максимальное количество митохондрий, без существенного закисления мышечных волокон, такие условия тренировки должны быть обязательными, так как при превышении уровня концентрации молочной кислоты в крови, митохондрии начинают разрушаться [3]. Что приведет к снижению качества тренировочного процесса.

Список использованных источников

1. Кучерова, А.В. Научно-методические основы физической подготовки лыжников-гонщиков в подготовительном периоде: монография/ А.В. Кучерова. – Могилев: МГУ имени А.А. Кулешова,

2019. – 224 с. 2. Матвеев, Л.П. Модельно-целевой подход к построению спортивной подготовки [Электронный ресурс] / Л.П. Матвеев // Теория и практика физической культуры. – 2000. - № 2. – С. 28-37. Режим доступа: <https://sportlib.info/Press/TPFK/2000N2/p28-37.htm>. – Дата доступа: 11.12.2018. 3. Селуянов, В.Н. Научно-методическая деятельность / В.Н. Селуянов, М.П. Шестаков, И.П. Космина // М.: Флинта: Наука. - 2005. - 288 с.

Є. І. Рубанов

РУХЛИВІ ІГРИ ЯК ЗАСІБ ВІДНОВЛЕННЯ ФІЗИЧНОГО ТА ПСИХОЛОГІЧНОГО СТАНУ СТУДЕНТІВ В ПЕРІОД НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Фізичний та психологічний стан здоров'я студента є дуже важливими складовими успішності та ефективності навчання в ДНЗ. Для швидкої та дієвої реабілітації студентів доцільно використовувати рухливі ігри, які є універсальним способом зняття напруги, розслаблення і вдосконалення своїх навичок і умінь.

Актуальність теми. В наш час має велике значення збереження і зміцнення здоров'я студентів. Здоровою людиною є не тільки той, у якого немає захворювань, а й той, хто має гармонійний психо-фізіологічний розвиток, високу розумову і фізичну працездатність. Результати наукових досліджень довели, що вже на початкових етапах навчання здорових студентів стає все менше. Підвищується відсоток фізіологічної незрілості (більше 60%), яка стає причиною зростання функціональних (до 60%) і хронічних (до 50%) захворювань [1]. Тому, заняття рухливими іграми є одним з найбільш актуальних і дієвих методів відновлення фізичного та психологічного стану студентів в період навчального процесу.

Результати дослідження. Рухливі ігри це універсальний вид фізичних вправ, який робить позитивний вплив на рухову, емоційно-вольову та психологічну сферу. Вони сприяють розвитку сили і рухливості нервових процесів. Треба відзначити, що застосування різних методів фізичного виховання є профілактичним засобом по відношенню до таких негативних явищ, як розумова перенапруга, тривала психічна навантаження на лекційних заняттях, стрес, стан тривоги, негативний настрій.

У процесі проведення занять рухливими іграми також вирішується ряд освітніх і виховних завдань, таких як: співпраця та взаємодопомога в команді, почуття суперництва і колективізму. Мінливість ситуацій викликає у студентів постійну зосередженість і орієнтацію в просторі. Це сприяє розвитку спостережливості, вміння аналізувати ситуацію і швидко приймати рішення [2].

Слід особливо відзначити, що регулярні заняття фізичними вправами та іграми не тільки підвищують загальну фізичну підготовленість, але і зміцнюють здоров'я студентів. Це пов'язано зі сприятливим впливом ігор на розвиток і функціонування всіх органів і систем організму підростаючого покоління (рухової, нервової, серцево-судинної, дихальної, травної, сенсорної та ін.)

Не менш важливим є те, що рухливі ігри різні за змістом. Вони вимагають різного емоційного прояву, завжди соціальні за своєю сутністю, оскільки в них закладається досвід громадських взаємин, переживань, що формує моральне здоров'я [3].

Автори кількох посібників з оздоровчої фізичної культури А.І.Пустозеров, А.Г.Гостев відзначають, активну участь психіки людини при здійсненні м'язової роботи в сукупності з емоційним змагальним компонентом сприяє швидшому зняттю різних видів стресу і втоми.

Рухливі ігри, в яких бере участь вся група, несуть великий емоційний заряд, сприяють швидкому і повному переключенню студентів на новій вид діяльності,

а, отже, і більш повноцінному їх відпочинку. З усіх запропонованих рухливих ігор досить ефективними виявилися ігри на гнучкість, спритність, витривалість, швидкісно-силові і силові здібності,

Рухливі ігри, що проводяться на гнучкість, наприклад «Передача м'ячів», «Палка за спину», «Місток і кішка» знижують зовнішнє психічне напруження, тривожність, підвищують миролюбність.

Рухливі ігри на спритність («Влуч у м'яч», «М'яч ловцю», «Салки» і ін.) також позитивно впливають на психічний стан.

Це проявляється в зниженні екстрапунітивності, агресивності.

Рухливі ігри на витривалість («Салки» з різними варіаціями, «Зумій наздогнати», «Гонка з вибуванням» і ін.) викликають незначну психічну напруженість, врівноважують нервові процеси.

Висновки. 1. Рухливі ігри дозволяють ненав'язливо вирішувати велику кількість корекційно-розвивальних завдань, ініціюючи активність самих займаючихся. 2. Правильний підбір рухливих ігор з урахуванням психо-фізичного стану студента дозволить удосконалювати не тільки основні рухові якості, а й покращувати емоційний фон, стимулюючи тим самим, активну розумову діяльність, допомагає на час відволіктися від поточних проблем, подолати стресові періоди і збільшити ефективність процесу навчання в ДНЗ.

Список використаних джерел

1. Грибан Г.П. *Життєдіяльність та рухова активність студентів*/Г.П.Грибан. –Житомир : Рута, 2009. –594 с.
2. Можсаев Э.Л., Бикмухаметов Р.К. *Игра в структуре человеческой деятельности // Теория и практика физической культуры.* 2010. № 12. С. 83-88.
3. Чокотов Е. Н., Фадеев О. В. *Использование подвижных игр как средство развития двигательной активности // Молодой ученый.* – 2012. – №12. – С. 607-609

В. В. Пічурін

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ

У наш час фізичне виховання розглядається як важливий компонент гуманітарного виховання, що спрямований на формування у підростаючого покоління фізичного та морального здоров'я, удосконалення фізичної і психічної підготовки до ведення активного життя, професійної діяльності та захисту Батьківщини [2]. Такий підхід вимагає наповнити його новим змістом (на відміну від відомого, коли фізичне виховання зводилось до формування рухових умінь і навичок та розвитку фізичних якостей людини). У даній роботі поставлено за мету проаналізувати деякі проблеми, що накопичились у фізичному вихованні студентів закладів вищої освіти. Однією із таких проблем є необхідність покращення підготовки самих викладачів фізичного виховання. Фахівці звертають увагу на недостатній розвиток творчої активності у викладачів. Так, зокрема, підкреслюється той факт, що переважна більшість викладачів фізичного виховання, маючи непогану спортивно-практичну підготовку, по суті є непередготовленими в науково-методичному плані. Багато з них і хотіли б залучитися до науково-методичної роботи, але не знають як це зробити. Ситуація ускладнюється ще й тим, що праця викладача фізичного виховання стає все більш «необмеженою». Окрім робіт, що передбачені індивідуальним планом роботи викладача, викладач фізичного виховання після проведення академічних занять залишається для проведення занять зі спортивними секціями, які в наш час взагалі не оплачуються. У вихідні і святкові дні викладач фізичного виховання досить часто буває задіяним при проведенні різноманітних змагань. Необхідно включати до індивідуального плану роботи

викладача фізичного виховання усі ті види роботи, які він виконує.

Суттєвого покращення потребує спортивно-масова робота у закладах вищої освіти. У зв'язку зі значним зменшенням штату викладачів на кафедрах фізичного виховання, відповідно, зменшується кількість спортивно-масових заходів, які проводять ЗВО, зменшується кількість видів спорту, які культивуються в них. Це унеможлиблює врахування спортивних інтересів значної кількості студентів, обмежує можливості залучення їх до фізкультурної діяльності. Саме в розгортанні спортивно-масової роботи слід насамперед шукати резерви для збільшення рухової активності студентів.

Останнім часом серйозно загострилось питання щодо проведення якісного медичного огляду студентів. Нерідкими стали випадки, коли під час занять студентам, яких за результатами медогляду визнано здоровими, стає зле. Викладачі, і кафедри фізичного виховання в цілому, змушені реагувати на такі випадки зменшенням навантаження під час занять, відмовою від підготовки і складання студентами деяких контрольних нормативів (наприклад, на витривалість). На нашу думку, такий підхід є хибним. Він, по суті, нівелює і так невеликі (зважаючи на кількість виділених для фізичного виховання навчальних годин) можливості фізичного виховання з розвитку фізичних якостей та зміцненню здоров'я студентів (не слід забувати про залежність адаптаційних змін в організмі від навантаження). Медогляд треба проводити якісно, а після його проведення здоровий студент повинен отримувати достатнє фізичне навантаження.

Потребує вдосконалення і зміст навчальної дисципліни «фізичне виховання». В його структурі необхідно суттєво підсилювати професійну спрямованість. Вища школа – школа професійна. Відповідним має бути в ній і фізичне виховання. Мова йде про перерозподіл навчальних годин на користь таких розділів як професійно-прикладна фізична підготовка та психофізична підготовка студентів. Доцільно виходити з того, що в рамках викладання фізичного виховання, як навчальної дисципліни, можна вирішувати важливі завдання психологічної і психофізичної підготовки майбутніх фахівців. Аналогічної точки зору дотримуються В.А.Білоус, В.А.Щоголев і Ю.Н.Щедрин [1] які серед актуальних напрямків і проблем наукових досліджень з фізичної культури у закладах вищої освіти називають і такий напрям як підготовка до професійної діяльності в рамках дисципліни «Фізична культура».

Автором цієї статті запропоновано концепцію психофізичної підготовки у фізичному вихованні студентів [3]. В ній психофізична підготовка розглядається як частина (сторона) фізичного виховання спеціалізована (спрямована) стосовно психологічних і психофізичних особливостей майбутньої професійної діяльності студентів.

Список використаних джерел

- 1.Белоус В. А. Организация научных исследований по физической культуре в вузе: учебно-методическое пособие / В. А. Белоус, В. А. Щоголев, Ю. Н. Щедрин. – Санкт-Петербург: ГУИТ-МО, 2005. – 72 с.
- 2.Державні вимоги до системи фізичного виховання дітей, учнівської і студентської молоді. Затв.: Наказ Міністерства освіти України від 25.05.1998 р. № 188 [Текст] – 4 с.
- 3.Пічурін В. В. Теоретико-методологічні основи психофізичної підготовки студентів інженерних спеціальностей в процесі фізичного виховання: монографія / В. В. Пічурін. – Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту. – Дніпро, 2017. – 393 с.

О. П.Біла, В. Г. Коваленко

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА В СИСТЕМІ ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ

Фізична культура – невід'ємна частина загальної і спеціальної культури особистості сучасного учня. Що становить фундамент його фізичного, духовного благополуччя й успіху у навчальній діяльності.

Вона служить якісною динамічною характеристикою рівня розвитку і реалізації можливостей учнів, забезпечує біологічний потенціал життєдіяльності дитини, необхідний для гармонійного розвитку, прояву соціальної активності, творчої праці. Усе це обумовлює соціальний попит на оволодіння особистісною фізичною культурою на усіх етапах освітнього процесу.

Ситуація, що склалася сьогодні, характеризується погіршенням фізичного, психічного і духовного здоров'я, особливо молодого покоління і на думку учених обумовлена способом життя учнів, пов'язаним з відривом від природи, гіподинамією, не здорова зацікавленість комп'ютером, болюче питання стосовно підлітків - це куріння. Тому саме на фізичній культурі потрібно активізувати роботу по зміцненню здоров'я учнівської молоді і формуванню у них здорового способу життя.

Процес фізичного виховання учнів в системі гуманітарної освіти здійснюється на навчальних та поза-навчальних заняттях.

Основною формою фізичного виховання учнів в системі гуманітарної освіти є обов'язкові навчальні заняття, передбачені в навчальних планах. Особистісний підхід до кожного учня.

Важливу роль у фізичному вихованні учнівської молоді відіграє організація, і проведення фізкультурно-оздоровчих заходів. Це такі спортивні свята: «Єдина шкільна Олімпіада» до Дня фізкультури і спорту України, конкурс – змагання «Козацькі забави», змагання до Дня захисника Вітчизни, свято «Весела та корисна фізкультура» до Всесвітнього Дня здоров'я.

Пізнавальними, мотивуючими і цікавими є зустрічі з видатними спортсменами міста. Проводиться обов'язкова ранкова зарядка, фізкультхвилинки на уроках, активні перерви з рухливими іграми та танцювальними батлами, інформхвилинки, години спілкування тощо.

В системі родинного виховання стало традицією восени та на весні на свіжому повітрі вчитель фізичного виховання Біла О.П. проводить ранкове тренування з мамами та дітьми. Хлопці з папами грають в футбол, баскетбол, волейбол.

В ХХІ ст. актуальні проблеми фізичного виховання - гуманізації, підвищення духовно-моральних цінностей.

Під гуманізацією фізичною культурою в школі слід розуміти послідовне адекватне зміцнення і посилення гуманних основ і модуля людських відносин. Посилення мотивації, змінення психології та етики на заняттях фізичною культурою.

Від того, наскільки вдало вдається сформуванню та закріпленню в свідомості учнівської молоді інтересу до фізичної культури, здорового способу життя, залежить у подальшому реальний спосіб життя, що сприяє розкриттю потенціалу особистості.

У зв'язку з цим, під фізичним вихованням необхідно розуміти створення умов для оптимального гармонійного розвитку фізичних, духовних сил та можливостей особистості, фізичного та емоційного благополуччя, самопочуття в колективі, соціальної захищеності, етичних гарантій, формування здорового способу життєдіяльності.

Як відомо, що слово «гуманність» - це частина структури особистості, до якої входять лише достатньо виражені риси, що постійно проявляються в різноманітних видах діяльності та спілкуванні.

Гуманізація фізичного виховання підростаючого покоління і сучасної молоді дозволить підняти загальнокультурний, психолого-педагогічний рівень.

Всю роботу з даного напрямку ми реалізуємо через участь у загальному масштабному проєкті «Школа-родина», метою якого є виховання здорової, творчої компетентної особистості, громадянина України, носія національних цінностей, загальнолюдських, наукових, народних надбань, який зможе самовизначитися та само реалізуватися в майбутньому.

Список використаних джерел

1. Алексейчук І. Мотиви занять фізичною культурою і спортом вищій школі / І. Алексейчук, Н. Добровольська, О. Начата // *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві* : Зб. наукових праць. – Луцьк, 2002. Том 1. – С.173–175. 2. Концепція Загальнодержавної цільової соціальної програми «Здорова нація» на 2009- 2013 рр. Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21.05.2008 р. № 731 р. 3. Кремень В.Г. Болонський процес: зближення, а не уніфікація / В.Г.Кремень // *Дзеркало тижня*. – 13-19 грудня 2003. – №48 (473). 4. Платонов В.М. Про нову концепцію фізичної культури та спорту / В.М.Платонов, В.С.Панюков, В.І.Патрушев, М.В.Туленков // *Матеріали І республіканської конференції «Концепція підготовки спеціалістів фізичної культури та спорту в Україні»*. – Луцьк: Надстир'я. 1994. – С. 3-4.

Н. Г. Собко, А. С. Бацула

ГНУЧКІСТЬ ФУТБОЛІСТІВ (ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ)

Фізична підготовка футболістів – один з найбільш пріоритетних елементів тренувань, на фізичний розвиток спортсменів відводиться близько половини всіх занять [2]. Формування рухових навичок і фізичних якостей футболістів нерозривно зв'язано між собою, оскільки без достатнього рівня розвитку сили, швидкості, спритності, гнучкості, витривалості виключена можливість виконання складних технічних і тактичних дій, властивих футболу [2].

Серед усіх рухових здібностей гнучкість у футболі займає одне з провідних місць, оскільки, недостатній рівень гнучкості є також причиною зниження результативності тренування, направлено на розвиток інших рухових якостей. Недостатня рухливість в суглобах не дозволяє в належній мірі використовувати еластичні властивості заздалегідь розтягнутих м'язів для підвищення ефективності силових підготовки; обмежує можливості методів тренування, направлених на вдосконалення економічності роботи, підвищення потужності робочих рухів, поліпшення координаційних здібностей [6].

Про важливість гнучкості у футболі зазначали останнім часом у своїх працях: Годик М.А., 2006; Губа В.П., 2010; Костюкевич В.М., 2006; Русанюк В.М., 2014; Тюленьков С.Ю., 2007 та інші.

Н.В. Москаленко [4] та В.В. Ніколаєнко [5] довели експериментально, що стан еластичності м'язів та м'язових з'єднань значно впливає на швидкість переробки інформації та стан м'язового відчуття, що для ігрової діяльності є досить актуальним. Крім того, як зазначає О.В. Куценко, засоби, спрямовані на розвиток гнучкості, не потребують тривалого відновлення ЧСС, що дозволяє підвищити щільність заняття. А відтак, можна пропонувати пасивний та активний характер фізичного навантаження за умов їх чергування [3].

К.Л. Віхров [1] та В.В. Ніколаєнко [5] зазначають, що «...в процесі навчально-тренувальної діяльності футболістів, особливо на початкових етапах багаторічного вдосконалення, засоби, що спрямовані на розвиток гнучкості, можуть займати цілі заняття». На думку авторів, це пов'язано з необхідністю високого рівня розвитку вищезгаданої якості під час ігрової діяльності захисного та нападаючого характеру. Гра головою та нижніми кінцівками, прийом м'яча на груди, плечі, стегна та коліна, вимагає не тільки прояву м'язового відчуття та загальної координації рухів, а й достатньої еластичності міжм'язових з'єднань та рухливості суглобів.

Аналіз спеціальної літератури підтвердив важливість гнучкості у фізичній підготовці футболістів, недостатній рівень якої лімітує спортивне досягнення.

Список використаних джерел

1. Віхров К.Л. Футбол у школі. / К.Л. Віхров. Київ.: Комбі ЛТД, 2002. – 256 с. 2. Гладир О.Є. Фізичне виховання: методичні рекомендації щодо загальної фізичної підготовки в групах спортивного вдосконалення з футболу для здобувачів вищої освіти ступеня «бакалавр» всіх спеціальностей МНАУ

МИКОЛАЇВ. / О.Є. Гладир. – 2017. – 31 с. 3. Куценко О.В. Методика розвитку швидкості та гнучкості у молодших школярів на заняттях з футболу. / О.В. Куценко. – випуск 12. – 2019. – Режим доступу: [visnyk-sport.kpni.edu.ua › article › download](http://visnyk-sport.kpni.edu.ua/article/download). 4. Москаленко Н.В. Теоретико-методичні засади інноваційних технологій в системі фізичного виховання молодших школярів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. наук з фіз. вих. і спорту: спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» – Київ, НУФВСУ, 2009. – 42 с. 5. Ніколаєнко В.В. Система багаторічної підготовки футболістів до досягнення вищої спортивної майстерності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. наук з фіз. вих. і спорту: спец. 24.00.01 «Олімпійський і професійний спорт» – Київ, НУФВСУ, 2015. – 38 с. 6. Первачук Р.В. Гнучкість та методика її розвитку в спортивних видах боротьби лекція з навчальної дисципліни «Теорія і методика обраного виду спорту та спортивно-педагогічне вдосконалення» для студентів спеціальності 017 Фізична культура і спорт (спеціалізація «Спортивні види боротьби»). – Режим доступу: <http://repository.ldufk.edu.ua/bitstream/34606048/20330/1/%D0%93%D0%BD%D1%83%D1%87%D0%BA%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C%20%D1%82%D0%B0%20%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BA%D0%B0%20%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83%20%D0%B2%20%D1%81%25.pdf>.

Г. М. Траверсе, Т. І. Мизгіна

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ЯК ОСНОВА ЗДОРОВ'Я МОЛОДІ

Стан здоров'я дітей та молоді є найважливішим індикатором благополуччя суспільства та держави, який відображає дійсну ситуацію сучасності та, певною мірою, прогнозує майбутнє. Особливе занепокоєння викликає вкрай низька фізична активність дітей шкільного віку, що не тільки знижує рівень здоров'я і сприяє розвитку хронічної патології, а й формує повну неспроможність до найпростіших фізичних навантажень, що, в свою чергу, може призвести до негативних наслідків і, навіть до загибелі дитини. Дані ряду авторів свідчать про те, що за період навчання в школі стан здоров'я дітей та підлітків значно погіршується [1].

Метою роботи було проведення аналізу стану здоров'я школярів м. Полтава за результатами щорічного профілактичного обстеження за останні 18 років.

Нами було встановлено, що упродовж 2000–2018 в Полтаві кількість школярів зменшилася на 7885 осіб (21,5 %) і склала 39 333 дитини. Питома вага здорових школярів зменшилася в 3 рази (з 46,5% до 14,3%). Серед випускників шкіл тільки 10,9% осіб було визнано здоровими. У той же час частота виявлення патології у них збільшилася майже в два рази. Структура захворювань протягом досліджуваного часу залишається незмінною: перше місце посідає патологія опорно-рухового апарату, друге – захворювання органів зору, третє – хвороби шлунково-кишкового тракту і серцево-судинної системи.

На думку ряду науковців, незадовільний стан здоров'я школярів зумовлений зростанням шкільних і соціальних навантажень, катастрофічним зниженням фізичної і рухової активності дітей (наприклад при рекомендованій нормі 10 тис. кроків на добу деякі діти здійснюють лише 500), нераціональним харчуванням, хронічними стресами, шкідливими звичками, поширеними в молодіжному середовищі [2]. Як наслідок – кількість хронічно хворих дітей збільшується за роки навчання у школі в 2,5 рази. Вражають темпи зростання захворювань опорно-рухового апарату за період навчання в школі. Так, у першокласників захворювання цієї системи склали 97,2 на 1000, а у підлітків 394,3 на 1000 оглянутих. У більшості дітей діагностували сколіоз різного ступеня.

За даними наукових досліджень гігієнічні норми рухової активності залежать від віку і статі дитини, й у середньому становлять 3,5-5 год/добу. При цьому у половини школярів, серед яких проводилися опитування, фізична активність – 30-60 хвилин на день [2].

Відсутність навантажень призводить до розвитку захворювань серцево-судинної системи, формування патології кістково-м'язової системи, ендокринних порушень та проблем репродуктивної функції у подальшому. Фахівцями було виявлено, що при перебуванні хлопців за комп'ютером чи за переглядом телепередач безперервно протягом 2 годин, у них у 2 рази знижується активність сперматозоїдів. При цьому дослідженням встановлено, що за комп'ютером щоденно 0,5-3 години проводять 90% школярів [3].

У межах *традиційної системи освіти турбота про здоров'я* учнів вважається прерогативою медичних закладів, разом з тим, робота медичного персоналу орієнтована на лікування захворювань, а не на формування здорового способу життя. Враховуючі, що серед чинників, які впливають на здоров'я, найбільшу вагу має спосіб життя (50-55%), в умовах НУШ є необхідним підвищення ролі системи освіти у вирішенні проблеми збереження та зміцнення здоров'я учнів, та сприяння активному формуванню у них здорового способу життя.

Таким чином, аналізуючи власні спостереження і дані літератури, можна зробити висновок, що в останні десятиріччя стан здоров'я та фізичного розвитку дитячого населення м. Полтави погіршився. Проблеми сьогодення ставлять перед нами нові завдання, тому таким важливим є валеологічний підхід до процесу навчання, який дозволить знайти можливості поліпшити здоров'я учнів.

Список використаних джерел

1. Антипкін Ю. Г. Наукові та практичні проблеми збереження здоров'я дітей України / Ю.Г.Антипкін // *Врачебная практика*. – 2007. – № 1. – С. 7–11. 2. Бухановская Т.Н., Мальцева Л.А., Андрейчин Л.В. Состояние здоровья современных школьников, пути его сохранения и улучшения / Україна. *Здоров'я нації*. - 2012. - №1(21). С. 44 - 50. 3. Петрова Н.Ф., Горювая В.И. Современная школа и проблемы здоровья учащихся // *Успехи современного естествознания*. – 2005. – № 11. – С. 73-75.

А. М. Литвиненко

ДИХАЛЬНІ ВПРАВИ СХІДНИХ ЄДИНОБОРСТВ В СИСТЕМІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ

З кожним роком, в системі вищої освіти, зростає інтенсивність навчального процесу. Студентам, в режимі дня залишається мало часу на відпочинок та відновлення енергетичного потенціалу організму. Хронічний стрес приводить до виснаження адаптаційних механізмів та сприяє зниженню імунітету і створює передумови для виникнення захворювань. В сучасній спеціальній та науково-популярній літературі, по тематиці здорового способу життя, стало аксіомою, що для ефективного навчання в вищому навчальному закладі, студенти повинні мати великі показники кількості здоров'я та відповідно фізичної і розумової працездатності. Дієвим засобом збільшення адаптаційних можливостей організму є систематична практика виконання дихальних вправ [3].

В бойових мистецтвах Сходу (карате, ушу, дзю-дзюцу, тхеквондо кендо) дихальні вправи застосовуються для збільшення витривалості бійців, корекції психічного стану, оптимізації енергозабезпечення роботи організму. Зокрема багато уваги приділяється засобам, які ґрунтуються на зміні алгоритму дихання для мобілізації прихованих резервів людського організму, що в разі бойового зіткнення дає значну енергетичну перевагу над супротивником. Безперечно можна казати, що вся багатогранна бойова культура Сходу наскрізь пройнята базовою ідеєю управління диханням. Формальні технічні комплекси, удари, кидки, задушливі та больові прийоми виконуються синхронно із строго регламентованим алгоритмом дихальних циклів. Тренувальні заняття розпочинаються та закінчуються певним набором дихальних вправ, з метою гармонізувати фізичний і психічний стан бійця [2; 4].

В Харківському національному університеті радіоелектроніки, на кафедрі фізичного виховання та спорту, система фізичного гарту студентів побудована на застосуванні в навчальному процесі тренувальних засобів адаптованих до наявних умов популярних видів спорту. Для вдосконалення навчального процесу, науковою групою, складеною з найбільш кваліфікованих та досвідчених викладачів, проводиться дослідження ефективності застосування дихальних вправ східних єдиноборств для покращення фізичної підготовленості та психологічного стану студентів [1]. Серед них, приділяється значна увага дослідженню ефективності різних видів дихальних вправ, які практикуються в підготовці спортсменів в годзю-рю карате. Отримані результати досліджень проваджуються в навчальний процес з курсу «фізичне виховання» та тренувальний процес спортсменів-єдиноборців на всіх етапах спортивної підготовки. Для забезпечення методичного супроводу студентів розроблюються методичні вказівки, які є результатом узагальнення теорії та практичного досвіду застосування дихальних вправ в навчальному процесі для фізичного, інтелектуального та духовного вдосконалення студентів різного рівня підготовленості.

Дослідження ефективності застосування дихальних вправ в фізичному вихованні показують достовірне зростання фізичної витривалості студентів.

Список використаних джерел

1. Литвиненко А.М. Эффективность применения средств спортивной подготовки единоборцев в физическом воспитании студентов технического вуза / А.М.Литвиненко // Фізичне виховання студентів. – Харків: ХДАДМ – 2013. – № 2. – С.81–84. 2. Литвиненко А.Н. Теоретические основы построения оценки физического развития и состояния физического здоровья обследуемого контингента / А.Н. Литвиненко, В.С. Ашанин, В.А. Друзь, Э.А. Задорожная, С.С. Пятисоцкая // Слобожанський науково-спортивний вісник. – Харків. – 2012. – № 2. – С. 131-137. 3. Платонов, В. Н. Теория адаптации и резервы совершенствования системы подготовки спортсменов / В. Н. Платонов // Вестник спортивной науки. – М.: ОАО «Советский спорт», 2010 – № 2. – С. 814. 4. Griban, G., Kuznietsova, O., Dzenzeliuk, D., Malynskiy, I., Dikhtiarenko, Z., Yeromenko, E., Otravenko, O., Lytvynenko, A., Lyhun, N., Okhrimenko, I., Prontenko, K. (2019). Dynamics of psycho-emotional state and individual psychological characteristics of students in the process of physical education classes. Revista Dilemas Contemporáneos: Educación, Política y Valores. Año: VII, Número: Edición Especial, Artículo no.:113, Período: Diciembre, 2019.

О. М. Бур'яноватий

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВІЙСЬКОВО-СПОРТИВНОГО БАГАТОБОРСТВА

У сучасній науці відбувається пошук нових, ефективних форм організації навчального процесу з фізичного виховання у навчальних закладах, що сприяє нормуванню рухової активності та зміцненню і збереженню здоров'я дітей. За останні роки в Україні активізується розгляд проблем щодо розробки методик занять багатоборствами з учнівською та студентською молоддю, а також основ формування нормативної бази багатоборства та удосконалення фізичної підготовки багатоборців військово-спортивного комплексу [1; 2; 6].

У Наказі Міністерства молоді та спорту України [3] серед спортивно-технічних і прикладних видів спорту відзначаються також військово-спортивні багатоборства. У Єдиній спортивній класифікації України з видів спорту, що не входять до програми Олімпійських ігор до військово-спортивного багатоборства відносяться такі службово-професійні багатоборства: офіцерське триборство; багатоборства ВСК; військове п'ятиборство; військове триборство; військово-прикладне семиборство для допризовної молоді; стрільба з бойової зброї; багатоборство снайперів; бойове багатоборство; аеромобільне багатоборство; багатоборство груп захоплення; багатоборство кінологів, а також військово-

прикладні вправи: прискорене пересування та легка атлетика; подолання смуги перешкод; плавання прикладне; веслування на шести весельних морських яхтах; парашутний спорт; вправи на лопінгу; лижний спорт.

Варто зазначити, що важливість патріотичного виховання сучасної молоді затверджується на законодавчому рівні. У Рішенні Ради Національної безпеки та оборони України [5] подається таке визначення: патріотичне виховання молоді – це формування позитивного ставлення до виконання конституційного обов'язку із захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, підвищення престижу військової служби та військової освіти.

Указом Президента України день 14 жовтня, став державним святом – Днем захисника України. Для виконання цього наказу Міністерство освіти і науки України рекомендувало передбачити організацію та проведення в навчальних закладах України: циклу бесід, лекцій, круглих столів, присвячених Дню захисника України, за участю ветеранів війни та військової служби, учасників бойових дій та антитерористичної операції в Донецькій і Луганській областях, учасників українського визвольного руху [7]. Отже, у науковій літературі патріотизм розглядається як виховання відданості Батьківщині та здатність забезпечити її обороноздатність. Таким чином, військово-спортивне багатоборство є одним із засобів патріотичного виховання молоді в сучасних умовах.

Першим розділом військово-спортивного багатоборства (ВСБ) є військово-прикладне семиборство для допризовної молоді [4]. Програма ВСБ передбачає змагання з військово-прикладного семиборства для допризовної молоді за наступними видами вправ: підтягування на перекладині; біг на 100 м; плавання на 50 м; метання гранати Ф-1 на дальність; подолання смуги перешкод, загальна контрольна вправа (ЗКВ); стрільба з малокаліберної (МГ) або пневматичної (ПГ) гвинтівки; біг на 3км. Сучасний календар змагань з ВСБ передбачає виступ у змаганнях дітей уже розпочинаючи з віку 6-7 років. Зміст змагань для даної вікової групи передбачає стрільбу з пневматичної гвинтівки та все стильовий бій [4]. Така рання спортивна спеціалізація викликана загально національною тенденцією омолодження спортсменів у різних видах єдиноборств, в тому числі і у базовому виді військово-спортивного багатоборства – все стильовому бої.

Таким чином, проведений аналіз сучасного стану розвитку військово-спортивного багатоборства дає підстави для визначення ролі та місця фізичної підготовленості у виді спорту. Багато різнопланових рухових дій під час занять військово-спортивним багатоборством вимагають гармонійного розвитку та удосконалення різних рухових здібностей та функціональних можливостей організму юних спортсменів.

Список використаних джерел

1. Бур'яноватий О.М. Вплив занять військово-спортивним багатоборством на рівень фізичної підготовленості юних спортсменів 6-7 років у групах початкової підготовки. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. ХОВНОКУ, ХДАДМ. №8. Харків, 2012. С. 21-24.
2. Воронай С.М., Бур'яноватий О.М. Визначення надійності побудови системи підготовки юних бійців-багатоборців 6-8 років у групі початкової підготовки. The European scientific Community. Sciences of Europe, vol. 1, no. 1(1), Praha 2016, pp. 7-11.
3. Наказ Міністерства молоді та спорту України «Про затвердження Кваліфікаційних норм та вимог Єдиної спортивної класифікації України з не олімпійських видів спорту» від 24.04.2014, № 1305.
4. Програма навчання членів Всеукраїнської Федерації військово-спортивних багатоборств. Прийнято рішенням президії ВФВСБ: протокол №12 від 12 липня 2001р. Харків. С. 5-10. <http://fvsb.com.ua>.
5. Рішення Ради Національної безпеки та оборони України «Про невідкладні заходи щодо захисту України та зміцнення її обороноздатності» від 28 серпня 2014 р. (введеного в дію Указом Президента України № 744/2014).
6. Статут Всеукраїнської Федерації військово-спортивних багатоборств. Харків. 2000. С. 3-20.].
7. Указ Президента України від 23.09.2015 року № 497 «Про відзначення у 2015 році Дня захисника України».

СЕКЦІЯ IV

НАУКА ТА ТЕХНІКА У СВІТІ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

І. Д. Башмаков, С. Ю. Єгорова

ВІДКРИТТЯ МЕХАНІЗМУ АДАПТАЦІЇ КЛІТИН ДО ЗМІН РІВНЯ КИСНЮ: НАУКОВЕ І ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ

Світ сучасних технологій стрімко розвивається, відкриття та іновації вчених та медиків змінюють підходи до лікування захворювань. Нобелівська премія з медицини та фізіології 2019 року присуджена трьом науковцям, які вивчали те, як клітини відчують і пристосовуються до наявності кисню та визначили молекулярний механізм, що регулює активність генів у відповідь на зміну рівня кисню. Лауреатами премії стали Грег Семенза, Університет Джонса Гопкінса, Балтимор, США; сер Пітер Реткліфф, Оксфорд та Інститут Френсіса Кріка в Лондоні, Велика Британія; Вільям Кейлін, Інститут ракових досліджень Дана-Фарбер, Бостон, США [2].

Кисень важливий для життя тварин: його використовують мітохондрії для перетворення поживних речовин в енергію. Протягом еволюції були розроблені механізми забезпечення достатнього надходження кисню до тканин та клітин. Ключовою фізіологічною відповіддю на гіпоксію є підвищення рівня гормону еритропоетину (ЕПО), що призводить до збільшення вироблення еритроцитів.

Грег Семенза вивчав, як ген ЕРО регулюється різними рівнями кисню. Було показано, що специфічні сегменти ДНК, розташовані поруч з геном ЕРО, опосередковують відповідь на гіпоксію. Сер Пітер Реткліфф також вивчав киснезалежну регуляцію гена ЕРО, і обидві дослідницькі групи виявили, що механізм зондування кисню присутній практично у всіх тканинах. Семенза виділив комплекс протеїнів HIF (фактор, спричинений гіпоксією), який зв'язується з ідентифікованим сегментом ДНК. Було встановлено, що HIF складається з двох різних ДНК-зв'язуючих білків, так званих факторів транскрипції, які тепер називаються HIF-1 α та ARNT. Коли рівень кисню високий, клітини містять дуже мало HIF-1 α . Однак, коли рівень кисню низький, кількість HIF-1 α збільшується і він регулює ген ЕРО [3].

В той же час, Вільям Кейлін досліджував спадковий синдром, хворобу Von Hippel-Lindau (хвороба VHL). Це генетичне захворювання призводить до значно підвищеного ризику виникнення певних онкологічних захворювань у сім'ях із спадковими мутаціями VHL. Кейлін із співавторами показав, що ген VHL кодує білок, який запобігає виникненню раку. Також було встановлено, що клітини, яким бракує VHL, експресують аномально високий рівень генів, індукованих гіпоксією.

Група дослідників на чолі з Пітером Реткліффом визначила, що VHL є необхідним для знищення HIF протеасомою. Це означило, що ключова роль гену VHL полягає в спрямуванні HIF для знищення в умовах підвищеного рівня кисню. Реткліфф та Кейлін одночасно показали, яким шляхом киснезалежна реакція визначає долю HIF в умовах високого вмісту кисню [2].

Сукупно їхня робота допомогла визначити процес регулювання того, як тіло реагує на підвищення та зниження рівня кисню. Чутливість організму до кисню може спровокувати збільшення вироблення еритроцитів або створення нових кровоносних судин. Відповідно, здатність організму збільшувати кількість еритроцитів може використовуватися для лікування анемії, а пригнічення процесу ство-

рення нових судин дозволить розробити нову стратегію в боротьбі з раком. Потенційно ліки, які підвищують кількість комплексу HIF, можуть використовуватися для лікування анемії, а ті, які його пригнічують – проти деяких форм раку.

Таким чином, відкриття нобелівських лауреатів розкрили механізм важливого адаптаційного процесу, що відкриває шлях до розробки нових підходів до лікування анемії, онкологічних захворювань, інсульту, інфекційних захворювань та серцевих нападів.

Список використаних джерел

1. Ivan, M., Kondo, K., Yang, H., Kim, W., Valiando, J., Ohh, M., Salic, A., Asara, J.M., Lane, W.S. & Kaelin Jr., W.G. (2001) HIF α targeted for VHL-mediated destruction by proline hydroxylation: Implications for O₂ sensing. *Science*, 292, 464-468. 2. MLA style: Press release: The Nobel Prize in Physiology or Medicine 2019. NobelPrize.org. Nobel Media AB 2020. Sat. 14 Mar 2020. <https://www.nobelprize.org/prizes/medicine/2019/press-release/>. 3. Semenza, G.L., Neffelt, M.K., Chi, S.M. & Antonarakis, S.E. (1991). Hypoxia-inducible nuclear factors bind to an enhancer element located 3' to the human erythropoietin gene. *Proc Natl Acad Sci USA*, 88, 5680-5684.

В. С. Аносова

ПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВЧЕНОГО-МЕХАНІКА І. О. ВИШНЕГРАДСЬКОГО

Іван Олексійович Вишнеградський зайняв посаду міністра фінансів Російської імперії як людина обізнана та підготовлена. Варто зазначити, що багато в чому його життєвий досвід був пов'язаний з його професійною діяльністю. Досить швидко Іван Олексійович заробив певний статок завдяки своїм технічним винаходам, пізніше він дуже вдало брав участь у різних біржових спекуляціях і біржових справах, отже, в цій сфері він був людиною обізнаною.

В якості першочергового завдання Вишнеградський позначив для себе поліпшення стану російських фінансів. У фінансовій політиці він поставив за мету відновити курс кредитного рубля. Разом з тим міністерство прагнуло зосередити якомога більше коштів у касах державного казначейства та за допомогою цих ресурсів приймати участь у закордонних біржових операціях з метою чинити тиск на іноземний фінансовий ринок і тим самим підняти курс рубля. В цей же час в митній політиці російський уряд рухався шляхом протекціонізму.

Іван Олексійович, вважав вельми важливою справою посилення російської обробної промисловості. Міністерство фінансів розпочало з надзвичайною увагою прислухатися до скарг і побажань представників великої фабричної промисловості і переглядати, по суті, ще дуже мало розвинене фабричне законодавство, яке було вироблено в інтересах робітників при колишньому міністрі фінансів Н. Х. Бунге. За управління Вишнеградського права фабричних інспекторів надзвичайно обмежувалися циркулярними роз'ясненнями, які дуже скоро відобразилися на складі фабричної інспекції. В таких умовах найбільш віддані справі і незалежні представники інспекції чітко бачили повну неможливість діяти відповідно до своєї совісті та за точним змістом закону, тому масово йшли у відставку. Таким чином, інститут фабричної інспекції сильно змінюється на гірше.

В цей час створюються особливо сприятливі умови для розвитку російської великої промисловості завдяки ряду протекційних заходів. Пріоритетним було питання вигоди для вітчизняної обробної промисловості напрямку залізничних ліній і про залізничні тарифи, які б відповідали інтересам великої промисловості, особливо центрального, московського району. Такі сприятливі умови було штучно створено. Важка промисловість стає пріоритетом Міністерства фінансів, всупереч

інтересам сільського господарства, на стані якого особливо негативно відобразився митний тариф 1891 р., в результаті чого надзвичайно подорожчали такі важливі в сільськогосподарському побуті залізо та сільськогосподарські машини.

В цей час спостерігається руйнування селянства як класу, тим самим підриваються умови внутрішнього збуту продуктів обробної промисловості, що задовольняє потребу широких народних мас, наприклад, умови для збуту товарів. Збіднілих внутрішній ринок скоро стає тісним.

В певній мірі компенсацією став зовнішній ринок на сході, отриманий в результаті завоювань в Середній Азії, але незабаром виявилось, що цього недостатньо. З огляду на вищезазначене, до кінця правління імператора Олександра III поступово складається нова ідея - просувати збут продуктів російської промисловості на схід. У зв'язку з цим доцільною вбачається ідея побудови Сибірської залізниці, про вихід до Східного моря, про придбання незамерзаючого порту на Далекому Сході.

За час управління міністерством фінансів І.О.Вишнеградським більш ніж у два рази зріс експорт російського хліба. Це пояснюється тим, що міністр прагнув вирішувати проблеми індустріалізації та фінансової стабілізації за рахунок сільського господарства. Символом цього підходу стала приписуваний йому крилатий вираз: «Сами не будем есть, но будем вывозить!».

Значну увагу Вишнеградський приділяв створенню запасу золотої готівки, ініціював збільшення непрямих податків: було підвищено питний акциз, введені нафтовий і сірниковий акцизи, додатковий акциз з рафінованого цукру, збільшений гербовий збір, провів контрольну-фінансову (1889-1890рр.) і тарифну (1889 р.) реформи в залізничній сфері. Провів конверсії державних зовнішніх і внутрішніх позик, що сприяло скороченню платежів за державним боргом, зниженню відсотка, упорядкуванню державного боргу. В квітні 1892 р. Іван Олексійович Вишнеградський за станом здоров'я пішов у відставку з поста міністра, залишившись членом Державної ради.

Слід зауважити, що у своєму завідуванні Міністерством фінансів і особливо в своїй фінансово-економічній політиці Вишнеградський виявив відсутність широти поглядів і далекоглядності. Багато з економічних заходів, розпочатих при Вишнеградському, були продовжені С. Ю. Вітте, який змінив його на посту міністра фінансів.

Список використаних джерел

1. *Витте М.И. Предисловие // Сергей Юльевич Витте: воспоминания, мемуары. Москва; Минск: АСТ Харвест, 2002. Том. 1. С. 53-56.* 2. *Витте С. Принципы железнодорожных тарифов по перевозке грузов: 3-е доп. изд. Киев : ООО «Инпрес», 2012. С.184.* 3. *Витченский В. Торговля, таможенная и промышленная политика России. Пер. с нем. СПб., 1909. С. 34-35.* 4. *Максвелл Д.К., Вышнеградский И.А., Стодола А. Теория автоматического регулирования. М.; Л., 1949. С. 78-79.* 5. *Российские реформаторы: Социально-экономические очерки / Под ред. А.Корелина. Москва : Международные отношения, 1995. С. 201-202.*

V. K. Krasnovyd, K. B. Kuhai

GAME OBJECT SIMULATION

3D Sculpting is a modeling technology that has quickly gained popularity around the world. It allows you to create models with a high level of detail that is not yet available in traditional 3D modeling methods. Due to this, 3D sculpting is the best technology for obtaining realistic scenes and models [1].

Currently, digital 3D sculptures are actively used in fiction and fantasy films, in the

arts, in industrial design. They are also used in various prototypes, photorealistic illustrations and real sculptures in 3D printing, as well as in the creation of game 3D objects [3].

Two 3D modeling programs – Zbrush, 3ds Max and Blender – have been selected as the best in this field. Traditionally, the 3D max program is considered to be a professional tool for architects and interior designers. The reason for this is the convenience in 3D modeling of solid objects, great freedom in creating models and high-quality modules for photorealistic visualization. However, modern versions of Autodesk 3Ds Max allow you to perform a huge number of functions and go far beyond architectural models.

So, the program has a well-implemented particle system, as well as animation tools. Due to a well-thought-out mechanism for calculating physics, modeling the behavior of hard and soft bodies does not cause much difficulty. Users control 3D models based on the actual laws of physics, resulting in incredible realism. Zbrush is introduced as an idea of modeling on Z-spheres and is based on models with millions of polygons and algorithms for computing load. The program is equipped with many convenient functions and modeling tools, most of which are presented in the form of brushes. They deform the surface of the model, forming an object. Also high-level texturing, automatic retopology is possible when transferring or exporting the model to other packages. 3D models created in this program are relevant first and foremost in the movie and gaming industry, where detail and realism are extremely important. It created the characters and attributes of many famous computer games and movies, including animated ones. Many of the tools that appeared in this program were added by completely different people who created various functions to solve their tasks. Blender started as a commercial project, but was later closed and revived with open source code. Compared to commercial development, the size of this editor is only a few dozen megabytes. One of the major benefits of the program is its multi-platform nature. Blender works equally well and is stable on Linux and Windows. In addition, the program can even run on PCs with very weak configurations down to netbooks. Today it is a full-fledged 3D editor in which the user is met with a fully programmable interface and unique internal file system. At first glance, the application shell may seem awkward and incomprehensible, but after configuring hotkeys, working in Blender becomes easy and convenient. As a programming language, the application uses Python, with which you can create your own tools, edit the interface and the very principle of operation of the program [4]. This paper proposes a three-dimensional sculpting system that helps users freely create models with lower labor costs and improved product quality. Thanks to the interactive sculpting interface, the system automatically records and analyzes users' workflows, including brush strokes and camera movements, and predicts what they can do in the future. You can also accept, partially accept, or ignore proposals, and thus retain complete control and individual style, or explicitly select and clone past workflows by source model area. The key idea is to consider how the model of a game object is created through dynamic workflows in addition to what is formed in static geometry. This gives the method a more accurate analysis of user intent and a more general synthesis of shape structures than previous workflow methods or geometric methods such as large deformations. In order to optimize the design time and apply the methodology of 3D sculpting, it is proposed to use the functionality of both programs and to refine the project of modeling a game object.

Traditionally, this program is considered to be a professional tool of architects and interior designers. The reason for this is the convenience in 3D modeling of solid objects, the great freedom in the creation of models and quality modules for photorealistic visualization. However, modern versions of Autodesk 3Ds Max allow you to perform many functions and go far beyond architectural models [2].

References

1. Келлер Э. Введение в ZBrush / Э. Келлер. – М.: ДМК Пресс, 2015. – 768 с. 2. Обзор 3ds MAX коротко о главном // 3DDevice. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://3ddevice.com.ua/blog/3d-printer-obzor/obzor-3ds-max//> 3. Осипа Дж. 3D-моделирование и анимация лица. Методики для профессионалов / Дж. Осипа. – М.: Диалектика, 2008. – 400 с. 4. Прахов А. Blender. 3D-моделирование и анимация. Руководство для начинающих / А. Прахов. – М.: БХВ-Петербург, 2009. – 272 с.

С. В. Кострюков

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ НАУКОВИХ ЗНАТЬ ПРО ВИКОРИСТАННЯ ОБ'ЄКТІВ ВІТРОВОЇ ЕНЕРГЕТИКИ В УКРАЇНІ

Протягом останніх десятиліть спостерігається стрімкий розвиток суспільства, науки та техніки, який зумовлює небачений до цього часу попит на енергоресурси. Забезпеченість країни енергоносіями є запорукою розвитку не лише економіки, а й усіх суспільних сфер життєдіяльності. У зв'язку зі збільшенням рівня дефіциту паливно-енергетичних ресурсів, необхідністю охорони навколишнього природного середовища, підвищенням цін на енергоресурси тощо попит на відновлювальну енергію постійно зростає на світовому ринку. Одним з ключових напрямів розвитку відновлювальної енергетики в нашій країні є вітрова енергетика.

Людство почало використовувати енергію вітру вже більш 5 тисяч років тому назад. Спочатку це був парус, потім вітряний млин. У Європі вітряки з'явилися у VIII–IX ст. В Голландії осушували море завдяки роботі сотень вітряків. У ХУІІІ ст. вітряний млин був атрибутом майже кожного другого села в Україні. Сучасні вітряки, що виробляють промислову електроенергію, з'явилися лише в ХХ ст. Перша вітрова електростанція (далі у тексті – ВЕС) промислового типу була побудована у США у м. Клівленд (штат Огайо) у 1888 р. У Радянському Союзі перша ВЕС потужністю 8 кВт була споруджена у 1929–1930 р. під Курськом, а через рік у Криму було побудовано вже більшу ВЕС потужністю 100 кВт, що на той час була найбільшою у світі та успішно працювала до 1942 р., але під час війни була зруйнована [3].

Вітрова енергія у відповідності до ст. 1 Закону України «Про альтернативні джерела енергії» належить до відновлюваних (альтернативних) джерел енергії [2].

Вітроенергетика – галузь відновлюваної енергетики, яка спеціалізується на використанні кінетичної енергії вітру [1].

Енергію вітру в Україні використовували ще в ХІХ столітті. У 1917 році число вітряків на території країни становило близько 30 тисяч і вони виробляли до 200 тисяч кВт енергії в рік. Перший етап розвитку промислової вітроенергетики в країні по праву належить радянському періоду 30-х років минулого століття. Під керівництвом винахідника Юрія Кондратюка була розроблена і встановлена експериментальна вітроустановка в Балаклаві на південно-західному узбережжі Кримського півострова потужністю 100 кВт. Пізніше Ю. Кондратюком була спроектована вітроустановка на 1000 кВт і двохповерхова вітроустановка загальною потужністю 10 МВт (по 5 МВт на кожному рівні). Другим етапом розвитку сучасної промислової вітроенергетики України можна вважати 1992 рік – дату запуску першої ВЕС в країні – Акташської на Кримському півострові. Основним для розвитку вітроенергетики в Україні був обраний шлях виробництва ліцензійних вітроустановок [4].

2 березня 1996 року було прийнято Указ Президента України «Про будівництво вітряних електростанцій», яким передбачалося фінансування будівництва та створення спеціального фонду розвитку вітроенергетики. Однак розвитку цей напрям альтернативної енергетики не набув, у тому числі через низькі тарифи на енергію з традиційних джерел [6].

З метою задоволення потреб економіки в електроенергії, широкого впровадження нетрадиційних і відновлювальних джерел енергії та палива, ефективного використання виробничих потужностей підприємств машинобудування і військово-промислового комплексу у лютому 1997 року Кабінет Міністрів України схвалив Комплексну програму будівництва ВЕС [5].

На думку науковців головна стратегічна помилка цієї програми полягала в тому, що було створено виробництво американських ліцензійних вітроустановок USW56-100 без урахування оцінки ефективності даної моделі в умовах України. Мета програми по досягненню 1990 МВт вітроенергетичних потужностей до 2010 року не була досягнута. Станом на 01.08.2011 р. загальна встановлена потужність ВЕС, побудованих в рамках цієї програми склала всього 87,5 МВт. У 2010 році програма була зупинена. Основні причини провалу даної програми: 1) помилки, допущені в розрахунках фінансової моделі; 2) невідповідність ВЕУ USW56-100 вітровим умовам України; 3) низька якість виробництва морально-застарілих турбін; 4) відсутність гарантійного обслуговування вітрових турбін [4].

Сьогодні проблеми, пов'язані з обмеженими запасами традиційних джерел енергії і забрудненням навколишнього природного середовища, змусили українську владу стимулювати виробництво електричної енергії з альтернативних джерел енергії. Так, згідно ч. 10 ст. 9¹ Закону України «Про альтернативні джерела енергії» «зелений» тариф для суб'єктів господарювання, які виробляють електричну енергію з енергії вітру, встановлюється на рівні роздрібного тарифу для споживачів другого класу напруги на січень 2009 року, помноженого на коефіцієнт «зеленого» тарифу для електричної енергії, виробленої з енергії вітру [2].

Україна має досить високий кліматичний потенціал вітрової енергії, який забезпечує продуктивну роботу потужних ВЕС. На нашу думку для розвитку вітроенергетики в Україні необхідне формування національної енергетичної політики, створення законодавчої й нормативно-технічної бази відновлюваної енергетики, створення системи її стимулювання.

Список використаних джерел

1. Кузьміна М.М. *Розвиток вітроенергетики в Україні. – Економічна теорія та право: № 2 (21) – 2015. – С. 136.*
2. Закон України «Про альтернативні джерела енергії» від 20.02.2003 р. № 555-IV [Електронний ресурс] – Режим доступу <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/555-15>.
3. Вікіпедія. [Електронний ресурс] – Режим доступу <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D1%96>.
4. Офіційний сайт Української вітроенергетичної асоціації [Електронний ресурс] – Режим доступу <http://uwea.com.ua/ua/about/istoriya/>.
5. Указ Президента України «Про будівництво вітряних електростанцій» від 02.03.1996 р. № 159/96 [Електронний ресурс] – Режим доступу <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/159/96>.
6. Постанова Кабінету Міністрів України. Про комплексну програму будівництва вітрових електростанцій. № 137 від 03.02.1997 р.

Г. В. Солдатова

ДІЯЛЬНІСТЬ АКАДЕМІКА Є.П. ВОТЧАЛА (1864-1937) В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ВЧЕНОМУ (НАУКОВОМУ) КОМІТЕТІ (СГНКУ)

Сільськогосподарський вчений (науковий) комітет України (СГНКУ) – знакове явище в історії вітчизняної аграрної науки. Ця інституція упродовж 1918-1927 рр. координувала наукову і практичну діяльність у вітчизняній сільськогосподарській галузі, була осередком, створила мережу дослідних установ. В межах цього творчого об'єднання працювали багато видатних особистостей, таких як: А.Бичихин, С.Веселовський, Г.Висоцький, К.Гедройц, О. Душечкін, А.Зайкевич, І.Іванов, В.Колкунов, М.Кулешов, Г.Махов, Є.Опоков, Б.Рожественський,

А. Сапегін, В. Самиренко, О. Соколовський, Г. Танфільєв, В. Таланов, А. Терниченко, П. Тутковський, І. Щоголів, С. Франкфурт, О. Яната та інші. Поруч з ними працював і видатний фітофізіолог, академік ВУАН Євген Пилипович Вотчал [3].

Сільськогосподарський вчений (науковий) комітет України (СГНКУ) був створений за ініціативою академіка В. Вернадського 1 листопада 1918 р. Він же став і першим керівником інституції. Вже 5 січня 1920 р. на Спільному зібранні УАН обговорювалося звернення від Президії СГНКУ, який досі перебував при Народному Комісаріаті земельних справ України (НКЗС України), стосовно того, щоб УАН прийняла його у своє підпорядкування [2]. А 19 квітня 1920 р. було затверджено новий склад Сільськогосподарського наукового комітету України, в якому переважну більшість склали співробітники УАН. Професор Є. Вотчал входив до складу СГНКУ разом з В. Вернадським, П. Тутковським, О. Фомінім та іншими дослідниками.

Сільськогосподарський вчений комітет вже в 1919 р. мав розгалужену структурну систему. Зауважимо, що від часу заснування СГНКУ сільськогосподарська дослідна справа посідала виняткове місце в його діяльності. Питання щодо неї ставали ключовими в роботі багатьох структурних підрозділів. Для координації роботи секцій у споріднених галузях та діяльності комітету в цілому з роботою інших наукових і практичних установ при СГНКУ функціонувала низка спеціальних комітетів та комісій.

На засіданні Ради СГНКУ 2 грудня 1922 р. після доповіді Вченого секретаря О. Янати про стан та організацію вітчизняної дослідної справи було прийнято постанову про заснування при СГНКУ Комісії сільськогосподарської дослідної справи. До її складу ввійшли, з одного боку, голови окремих секцій, що працювали за фахом у дослідній справі, з іншого, – спеціалісти деяких секцій Комітету, чия робота була тісно пов'язана з галузевим дослідництвом. Отже, членами Комісії стали проф. О. Яната (від Президії СГНКУ), доц. Я. Кудя, проф. М. Малюшицький і В. Колкунов (Ботанічна секція), доц. Г. Махов і проф. Ф. Левченко (Секція ґрунтознавства), Ф. Юрків (Зоотехнічна секція), І. Щоголів (Зоологічна секція), проф. С. Веселовський (Економічна секція), проф. Є. Оппоков і О. Красівський (Меліораційна секція), доц. О. Чорний (Секція кормової площі), В. Обремський і Н. Прибильський (Технічна секція), В. Чехівський і О. Гаршин (Секція освіти та популяризації), В. Самиренко й А. Піонтковський (Садова секція), проф. О. Душечкін (Хімічна секція), О. Філіповський і С. Москвичів (Секція рільництва), М. Данилевський (Метеорологічна секція), проф. Є. Вотчал та Є. Алексєєв (Лісова секція) [1].

Треба зазначити, що ще у 1919 р. професора Є. Вотчала було призначено спочатку спеціалістом, а згодом, у 1922 р. - в. о. голови лісової секції Сільськогосподарського вченого (наукового комітету) України Наркомзему УСРР. Наукові розробки вченого стосувалися дослідження гідродинамічних процесів у системі смоляних ходів хвойних рослин, за результатами яких було створено теоретичну базу для розроблення раціональних способів підсочки та організації власного підсочного виробництва в країні [4].

Керівництво Сільськогосподарського вченого (наукового) комітету активно проводило діяльність щодо згуртування найкращих вітчизняних наукових сил України, залучивши до роботи видатних галузевих фахівців, які працювали в різних сферах сільськогосподарської науки. До таких науковців, безумовно, належав і видатний фітофізіолог, професор, академік ВУАН Євген Пилипович Вотчал. Можна стверджувати, що завдяки такій кадровій політиці СГНКУ став провідним науковим центром аграрної науки та дослідної справи у 20-х рр. минулого століття, на високому рівні здійснював керівництво в усіх галузях сільського господарства держави, відродив та створив низку науково-дослідних установ та вищих навчальних закладів аграрного сектору.

Список використаних джерел

1. Грищенко Т.Р. Сільськогосподарський науковий комітет України (1918–1927) – координаційний центр вітчизняного галузевого дослідництва. *Сторінки історії: збірник наукових праць*. Київ: НТУУ «КПІ», 2016. Вип. 42. С. 91-100. 2. *Історія Національної академії наук України 1918–1998* / Кульчицький С.В., Павленко Ю.В., Руда С.П., Храмов Ю.О. Київ: Фенікс, 2000. 527 с. 3. Красніцька Г.М. Діяльність професора о.а. янати зі становлення і розгортання дослідницької роботи ботанічної секції при Сільськогосподарському науковому комітеті України (1918–1927). *Історія науки і біографістика: електрон. наук. фах. вид.* 2008. №4. URL: <http://inb.dnsgb.com.ua/2008-4/08kgmnpki.pdf> (дата звернення: 03.03.2020). 4. 155 років від дня народження Вотчала Євгена Пилиповича (1864-1937). *Календар знаменних і пам'ятних дат в історії сільськогосподарської дослідної справи України на 2019 рік*. НААН, Нац. наук. с.-г. б-ка; уклад.: В. А. Вергунов, Х. М. Дмитрієва, С. Д. Коваленко; за наук. ред. В. А. Вергунова. Київ, 2018. С. 110-112.

О. В. Михайловська, В. О. Черніков

ВИКОРИСТАННЯ ВІДХОДІВ ПЛАСТИКУ В БУДІВНИЦТВІ

Актуальною проблемою є переробка відходів і їх повторне використання. Пластикові пляшки – один з найбільш поширених видів відходів. Щомісяця великі населені пункти з населенням понад мільйон викидають 200 000 пластикових пляшок.

Існує декілька різних технологій утилізації ПЕТ відходів. Швидкий та дорогий спосіб позбавитися від відходів. Сміттєспалювальні заводи генерують дим, який містить різноманітні шкідливі складники: оксид азоту, важкі метали, кислотні гази та канцерогенний діоксин та фуран. Єдина перевага спалювання сміття – швидкість[1]. Хімічна рециркуляція – це ще один достатньо поширений метод переробки відходів ПЕТ. Однак, затрати на обладнання в цьому випадку досить високі, які можна компенсувати лише великим товарооборотом. Хімічні способи переробки ПЕТ пляшок в основному спрямовані на роботу з відходами, що втратили первинні властивості або ж є неможливими для переробки у інші способи.

Автори пропонують при будівництві насипів використати матеріал, що складається з суглинку лесового та подрібненої полімерної харчової тари (пластикові відходи). Таким чином можливо утилізувати значну частину пластикових відходів та отримати матеріал для будівництва насипів. Авторами проведено дослідження характеристик суміші подрібнених відходів та суглинку лесового. Для досліджень відбирали суглинок важкий лесований з глибини 2 м. Середня вологість зразків ґрунту при визначенні природної вологості склала близько 16 %. Його вологість на межі текучості – 22 %, вологість на межі розкочування – 11%. Дослідження проведено за стандартними лабораторними методиками дослідження ґрунтів згідно ДСТУ Б В.2.1-17:2009 [2].

Рис 1. Загальний вигляд компонентів суміші: 1 – суглинок лесовий природньої вологості; 2 – суміш суглинку лесованого та подрібнених пластикових відходів (2 мм) в пропорції 90:10; 3 – суміш суглинку лесованого та подрібнених пластикових відходів (5 мм) в пропорції 90:10.

Для дослідження суміші, що пропонується в якості насипів випробували відходи пластику фракцією до 2 мм та до 5 мм. Для подальшого аналізу вибрали суміш при співвідношенні суглинку лесового та подрібненої пластикової тари в пропорції 90:10%.

Середній коефіцієнт фільтрації збільшується зі збільшенням фракції подрібненого пластику. Найбільше значення коефіцієнту фільтрації серед досліджуваних зразків маємо у зразків ґрунту суглинку лесованого тугопластичного та подрібненого пластику до 5 мм у співвідношенні 90:10 при $\rho_d=1,32 \text{ г/см}^3$.

Список використаних джерел

1. Утилізація відходів виробництва [Electronic resource] Access mode: <https://www.vtorma.ua/ua/poslugi/zbir-i-pererobka-vtorsirovini-ta-promislovih-vidhodiv-v-ukrayini/> last visit: 09.03.2020. 2. ДСТУ В.В.2.1-17: 2009 Основи та фундаменти будівель та споруд. Ґрунти. Методи лабораторного визначення фізичних властивостей. (Київ: Мінрегіонбуд України) Діє з 10.01.2010.

Н. О. Пасічник, Р. Я. Різняк

ОСВІТНІ ВИМІРЮВАННЯ ЯК МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ КОНСТРУКТ

Освітні вимірювання як самостійна сфера наукових досліджень сформувалася наприкінці ХІХ – початку ХХ ст. Цьому передував тривалий історичний період розвитку вимірювання як практичної діяльності, а також розвиток філософії, математики, психології, соціології, педагогіки, статистики як наукових сфер, напрацювання яких склали теоретичну основу освітніх вимірювань. Розвиток наукової думки та інтегрування досягнень вищеназваних наук дозволили відобразити окремі аспекти людського мислення і поведінки в формалізованому вигляді, що уможливило використання для їхнього аналізу математичного апарату та отримання кількісних даних про окремі людські якості, дії та стан результатів навчання. У цій публікації зупинимося лише на окремих ідеях із різних наукових сфер, котрі відіграли значну роль в становленні освітніх вимірювань.

Математико-статистичні розробки В. Петті, Д. Бернуллі, А. Кетле та ін. у другій половині ХІХ ст. почали використовуватися в психології, розвитку якої сприяли розробки теорії пізнання. Математичні методи застосовувалися для вимірювання індивідуальних відмінностей психічних процесів (Ф. Гальтон); при обробці результатів різноманітних психодіагностичних методик (Дж. Кеттел, А. Біне та ін.); в експериментальній психології (В. Вундт та ін.); у педагогічній психології (Е.Л. Торндайк та ін.). Психологи А. Біне і Т. Сімон провели експериментальні дослідження з вивчення пам'яті, уваги, сприйняття, уяви, мислення в дітей різного віку й розробили шкалу для вимірювання коефіцієнта рівня розумового розвитку («шкала інтелектуального розвитку Біне–Сімона»). В США ці тести були модифіковані в Стенфордському університеті (тест Стенфорд–Біне) та започаткована статистична норма як новий критерій оцінювання тестування. Напрацьований досвід розробки, застосування та інтерпретації тестів в психології інтенсивно почав поширюватися на вимірювання в соціально-психологічній та освітній сферах. Кінець ХІХ – початок ХХ ст. характеризується переходом від збирання та аналізу окремих фактів і властивостей індивіда до виявлення кількісних взаємозв'язків між ними. Це стало можливо завдяки розробкам англійських науковців К. Пірсона (теорія кореляції та обчислення коефіцієнта кореляції) та Ч. Спірмена (факторний аналіз у теорії інтелекту). Саме Ч. Спірмен вважається засновником класичної теорії тестування, що залишається актуальною й на сучасному етапі, оскільки основну увагу приділяє такій характеристиці тесту як надійність [1, с. 119]. Застосу-

вання методів математичної статистики до обробки результатів тестування призвело до більш якісного аналізу й, відповідно, до більш об'єктивної інтерпретації його результатів.

У 20–60 рр. ХХ ст. інтенсивно розвивається тестологія, розробляються дидактичні тести, котрі використовуються при групових тестуваннях учнів, абітурієнтів, студентів, у профорієнтаційній діяльності, при прийомі на роботу, з'являються стандартизовані тести з шкільних предметів тощо. Починається перехід до тестових систем, значно розширюються прикладні аспекти освітніх вимірювань і класична теорія тестування поповнюється новими методами (шкалювання аттюдів, математичний апарат факторного аналізу тощо). Інтенсивний розвиток тестової індустрії призвів до заснування Психометричного товариства (1930 р.), дослідники цього напряму отримали змогу презентувати свої напрацювання у фаховому журналі «Психометрика», а з 1943 р. – у прикладному журналі «Педагогічні та психологічні вимірювання» [4, с. 33].

З 50–60-х рр. ХХ ст. починається розробка Item Response Theory (IRT) (Ф.Лорд, Г.Раш, П.Лазарсфельд та ін.) – математико-статистичної теорії оцінювання латентних параметрів завдань тесту й рівня підготовленості осіб, які досліджуються. Широке застосування IRT починається з 80-х рр. ХХ ст., проте й на сучасному етапі класична теорія та IRT успішно співіснують у сфері освітніх вимірювань. Освітні вимірювання виступають розділом психометрії, що охоплює не лише область тестування рівня навчальних досягнень, а й вимірювання усіх інших якостей осіб, що навчаються [3, с.7]. Українські дослідники з освітніх вимірювань при визначенні сучасних глобальних чинників, що впливають на розвиток освітніх вимірювань, відзначають вплив успіхів когнітивної науки та розвиток і повсюдне проникнення інформаційних технологій [2, с.16]. Таким чином, освітні вимірювання продовжують розвиватися та вдосконалюватися на міждисциплінарній основі й характеризуються значними можливостями розширення застосування.

Список використаних джерел

1. *Вимірювання в освіті: Підручник / За редакцією О.В. Авраменко. Кіровоград: Лисенко В.Ф., 2011. 360 с.* 2. Ковальчук Ю. Перспективні напрямки розвитку освітніх вимірювань в Україні. *Вісник ТІМО, 2016. № 12. С. 16–22.* 3. Ковальчук Ю.О. *Теорія освітніх вимірювань. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2012. 200 с.* 4. Крокер Л., Алгина Дж. *Введение в классическую и современную теорию тестов. М.: Логос, 2010. 668 с.*

Ю. А. Прокопчук

КОНЦЕПЦИИ И МОДЕЛИ ИНТУИЦИИ

Введение. Кеничи Омае (Kenichi Ohmae) в книге «Мышление стратега» [1] писал: «Люди, обладающие талантом интуитивно находить суть проблемы, - большая редкость. К счастью для всех остальных это можно делать, следуя определенному методу». Моя конечная *цель* – конкретизировать подобный метод путем построения и исследования формальной модели бессознательного мышления (бессознательной логики). Предварительный набросок модели изложен в работе [2]. Модель основана на авторской парадигме предельных обобщений. Подготовлена монография «Интуиция: опыт формального исследования». Разработанная модель может быть использована как для обучения, так и для создания систем «общего искусственного интеллекта» (AGI), когнитивных тренажеров и ассистентов.

Концепции интуиции обсуждались в различных областях когнитивной науки – психологии, философии, экономике, искусственном интеллекте, однако до сих пор не получено удовлетворительных моделей. Главная проблема состоит в том, что ин-

теллектуальные интуитивные процессы не поддаются простым объяснениям в терминах математического представления.

На вопрос «Что дополнительно понятию истины?» Нильс Бор ответил: «Ясность». Общая задача проводимого исследования – это конструктивное исследование природы знания, познания и метапознания, а также «инженерное» (полуформальное и формальное) объяснение механизмов работы интуиции, которое может быть полезным как в образовании, так и разработчикам искусственных когнитивных систем. Один из фундаментальных вопросов исследования [3]: Как люди ориентируются в условиях неопределенности, непрерывно принимая решения и делая прогнозы практически без усилий даже в условиях несовершенных знаний, высокой сложности и экстремальных временных ограничений? Утверждается, что человеческий разум разработал эффективные инструменты для борьбы с неопределенностью и один из главных инструментов – интуиция.

Особое внимание интуиции уделил Даниэль Канеман (Daniel Kahneman, лауреат Нобелевской премии по экономике, один из основоположников психологической экономической теории и поведенческих финансов), считая ее ключевым фактором в действиях экономических агентов [3].

Основной материал. Качество единства субъективного мира, благодаря которому мы обладаем способностью реагировать на разнообразные воздействия среды, позволяет человеку управлять речью, восприятием, мыслями, эмоциями, вспоминать прошлое, планировать будущее, контролировать свое поведение, обеспечивать согласованные действия и деятельность. Необходимость убедительной демонстрации того, что формальная модель отражает единство субъективного мира, является *решающим критерием принятия или непринятия модели.*

Трудность объяснения глубинных механизмов интуиции заключается, прежде всего, в том, что ни у философов, ни у психологов, ни у математиков/кибернетиков до сих пор нет четкого (системного, конструктивного) понимания феномена интуиции. Трудность многократно усугубляется тем, что интуиция напрямую связана с бессознательными формами мышления, дивергентным мышлением, творчеством, имплицитным научением, неявным знанием, эмоциональными состояниями, со смыслом информации и т.д. Все перечисленные аспекты когнитивной науки вызывают в настоящее время жаркие междисциплинарные споры. Кажется, что многоликость интуиции делает задачу ее формального исследования на данном этапе практически неразрешимой. Дополнительная сложность заключается в том, что необходимо искать «природное» объяснение (так как бессознательные механизмы – это древние механизмы). Другими словами, исключается использование традиционных формальных логик и других «жестких» формализмов, включая традиционные методы оптимизации и управления. Опирается можно только на фундаментальные законы эволюции и Универсума [2].

При всей сложности поставленной задачи надежду найти достаточно конструктивное (формальное) объяснение феномена «интуиции» дает парадигма предельных обобщенных (ППО) [2], которая нацеливает на построение множества набросков явления разной степени сложности, стремясь добиться «единства в разнообразии» (это способствует развитию теории «мульти-объяснительной модели» - «multiexplanation-model theory» or a «multimodel theory»). В книге «Набросок формальной теории творчества» [2] описывается один из возможных набросков ментальной сферы на основе ППО. Подготовленную монографию можно рассматривать как существенно уточненный набросок, в котором акцент делается на интуицию. Возможно, этот набросок приблизит нас к пониманию некоторых важных механизмов интуиции, что позволит реализовать их в технологиях, а также в

усовершенствовании методик образования. В докладе детализируются важные аспекты модели.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Kenichi Ohmae *The Mind of the Strategist: The Art of Japanese Business*. Publisher: McGraw-Hill, 1991. 2. Прокопчук Ю.А. *Набросок формальной теории творчества*. Днепр: Изд-во ПГАСА, 2017. – 452 с. 3. Kahneman D. *Thinking, Fast and Slow*. – Pub Farrar, Straus and Giroux, 2011. – 499 p.

G. S. Kvasikova

SENSING A DYNAMICS OF THE LASER FIELD ROTATION EXCITATION FOR MOLECULES

Introduction. A significant progress in development of laser technique stimulated a great interest to carrying out new non-linear optical, laser devices for solving a wide number of tasks in different applications (atomic, molecular chemical physics, quantum electronics, physics of elements, devices, sensor technologies etc.). Above cited problems it is of a great importance a studying of dynamics of the multi-atomic molecules in a strong laser field. A variety of multi-photon processes have been observed in molecules, including multi-photon excitation, ionization, dissociation (c.f.[1-15]). It is very important to note that using lasers allows highly selective introducing the energy quantities into definite freedom degrees of system. It can be used as physical basis for creation and construction of special devices for sensing physical, chemical properties of the molecular systems and can find application in solving problems of the nano-electronics, nano-atomic optics, quantum computing, molecular sensors technologies etc.

Search of the optimal conditions of excitation and ionization for atoms and molecules in laser field attracts a great interest [1-12]. It is well known that a method of selective photo ionization and dissociation of molecules is one of the most effective approaches to solving problem of the laser separation of isotopes and cleaning the semiconductor materials from molecular admixtures. In particular, in Los Alamos laboratory it was at first demonstrated a possibility of selective one-quantum dissociation of admixture molecules (PH_4 and other) by UV radiation of ArF excimer laser under action on molecules SiH_4 (c.f.[2]). Laser cleaning of the mono-silan represents a great practical interest for technology of obtaining poor Si in the semiconductor industry. A possibility of cleaning the substance in a gas phase by means of the photo dissociation of admixed molecules in IR laser field has been experimentally demonstrated by Letokhov et al [2,3] on the example of cleaning $AsCl_3$ from admixtures $C_2H_4Cl_2$ and CCl_4 . Perspective of using the optimal IR-UV photo ionization and photo dissociation schemes attracts a great interest. Now a great attention is turned up to theoretical and experimental studying optimal realizations of processes of the multi-step and multi photon excitation and ionization, dissociation. Though many of cited processes are quite satisfactorily described (at least, at qualitative level) by simplified models. A majority of tasks for action of laser radiation and high intensive particles beams on molecular gases are quite acceptably described by multi-level models, which result in systems of differential equations or differential equation in partial derivatives of the Focker-Plank type [3,7,8,14]. But, a consistent theory of the optimal realizations of these processes is absent. In refs. [13-15] within the optimal governing theory a problem of optimization for electron, vibrational and rotational excitation, photo ionization and dissociation in a laser field has been studied and a new multi-level optimized model for definition of the optimal form of laser pulse to reach the maximal effectiveness of laser action in process of se-

lective excitation and ionization of molecules has been proposed. As example, the parameters of the optimal excitation and ionization for molecules HCl , $CF_3Br(I)$, SiH_4 etc. have been determined. Here we present the results of analogous calculation for HBr molecule, namely, it is calculated a dependence (number of particles) of functional of the quality on the rotational energy and wave length of laser radiation. Let us also note that an approach considered can be used in tasks of choosing the optimal parameters of the selective photo ionization method for cleaning the semiconductor materials from surface molecule admixtures [14,15].

Optimal model of rotational excitation of molecules

At once let us formulate the basic moments of our model, following to refs.[14,15]. Numerical procedure is based on the finite differences scheme FDS-2 (see details in [14,20]). The model is based on differential equation of the Focker-Plank type:

$$\partial f / \partial t = L_{RT} + L_u (f, I) \quad (1)$$

where f is a density of molecules at a chosen vibrated level with rotational energy x ; I is a laser pulse intensity; $L_{RT}, L_u(f, I)$ are operators, which describe the RT relaxation and laser radiation action:

$$L_{RT}(f) = \partial^2 f / \partial x^2 + \partial f / \partial x, \dots, L_u = I(x, t)u(t)(f(x_2, t) - f(x_1, t)) \quad (2)$$

At initial moment of time there is some initial distribution $f(x, 0)$, and for $t > 0$ system is excited by resonance laser field with frequency, which is resonant to rotational transition $x_1 \rightarrow x_2$. We consider a frequency of the exciting field as governing parameter. To estimate an effectiveness of action one must study a quality functional, which characterises a distribution of molecules on rotational energies to moment t_1 :

$$Y(u) = \int_0^R f(x, t_1; u) h(x) dx \quad (3)$$

where $h(x)$ is some function, which corresponds to required form of the final distribution. Further we are dealing with real form of the laser pulse. As the experiments on studying laser action on substance have shown, an adequate approximation for description of laser pulse form has the following form see [2, 3]):

$$I(t) \sim \begin{cases} \Phi_1 / \tau_1, & 0 < t < \tau_1 \\ (2\Phi_2 / \tau_2) \{1 - [(t - \tau_1) / \tau_2]\}^2, & \tau_1 < t < \tau_1 + \tau_2 < t_1 \end{cases} \quad (4)$$

where Φ_1 and Φ_2 are the values of the laser pulse power, τ_1 and τ_2 are some times (the values of these parameters are taken from experiment). In a principle, a search for the optimal form of the laser pulse is separated problem. The optimal governing task for definition of the optimal laser pulse form to achieve a maximal laser action effectiveness is written as follows [15]:

$$\partial f / \partial t = \partial^2 f / \partial x^2 + \partial f / \partial x + I(x, t)u(t)(f(x_2, t) - f(x_1, t))$$

$$f(x, 0) = f_0(x), \dots, \dots, 0 < x < R, \quad (5)$$

$$\partial f / \partial x + f|_{x=0, R} = 0, \dots, 0 < t < t_1$$

With using conjunction task one could write a necessary condition of optimality: if (x_1^*, x_2^*) is an optimal governing for functional (3) and $f^*(x, t), \Psi^*(x, t)$ are corresponding solutions, then we have the following condition for any x_1, x_2 from interval $[0, R]$:

$$Y'_{x_1}(x_1^*, x_2^*, f^*, \Psi^*)(x_1 - x_1^*) + Y'_{x_2}(x_1^*, x_2^*, f^*, \Psi^*)(x_2 - x_2^*) \leq 0$$

Numerical results and conclusions

We have carried out the numerical testing of the model (1-5) for molecules *HBr* ($T=300$ K, $R=25$; the values of parameters are taken from refs.[2-4,7]). In figure 1 it is presented a dependence (number of particles) of the functional:

$$I(u) = \int_0^R f(x, t_1; x_1, x_2) h(x) dx \quad (6)$$

in the interval of energies $x \in [13,25]$ (in units of kT) upon x_1 and wave length of laser radiation, which is corresponding to rotation transition $x_1 \rightarrow x_2$. In expression (4) h is a function, which corresponds to required form of the final distribution $f(x, t, u)$, i.e. density of molecules at chosen vibration level, which has a rotational energy x at moment of time t ; $x \in [0, R]$). It is found the optimal set of physical parameters to provide an optimality of process, in particular, at wave length $\lambda=0,16\mu\text{m}$ it has taken place the optimal regime of excitation process. The obtained data are qualitatively similar to results of ref. [14,15] for molecule *HCl*, *CF₃Br*. The quantitative difference is provided by using the real laser pulse form (3) and toher molecular constants set. The similar calculation is now in progress for molecule *PH₃* under the UV laser field action on silane surface. It is obvious that using optimized models of excitation, ionization and photo dissociation of molecules may improve general technologies of laser cleaning the semiconductors materials from admixtures and substances in a gas phase by means of method of photo dissociation of the admixture molecules in a laser field.

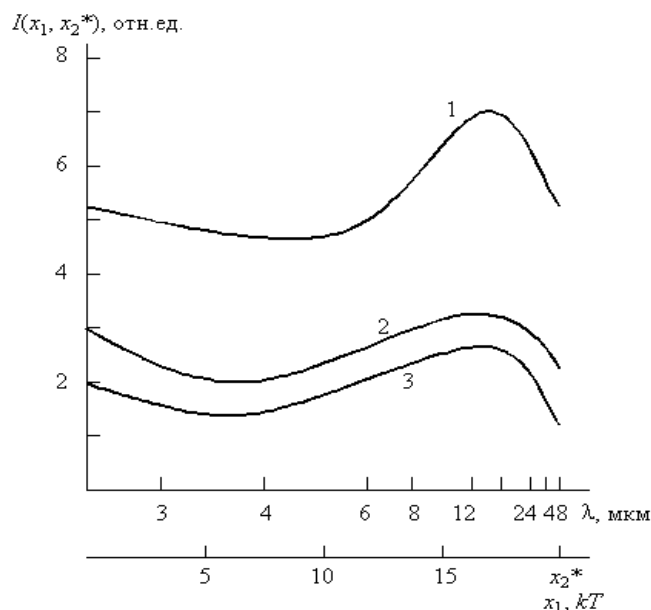

Fig.1. Dependence of the functional $I(x_1, x_2)$ upon x_1 and wave length of laser radiation for $t_1=2\tau_R$ (1), $t_1=4\tau_R$ (2), $t_1=6\tau_R$ (3) for molecule *HBr* (see text)

Acknowledgement. Author is very much grateful to Prof. A.V.Glushkov for the useful advises and critical comments.

References

- 1.Lambert J.D., *Vibrational and Rotational Relaxation in Gases* (Oxford.-1977).
- 2.Letokhov V.S., *Nonlinear selective photo-processes in atoms and molecules* (Moscow.- 2003).
- 3.Bagratashvili V.N., Letokhov V.S., Makarov A.A., Ryabov E.A., *Multi-photon processes in molecules in IR laser field* (Moscow.- 1991).
- 5.Goldansky V.I., Letokhov V.S. *Effect of laser radiation on nuclear decay processes*// *Sov. Phys. JETP.*-1974.-Vol.67.-P.513-516.
- 5.Ivanov L.N., Letokhov V.S. *Spectroscopy of autoionization resonances in heavy elements atoms*// *Com.Mod.Phys.D.:At.Mol.Phys.*-1985.-Vol.4.-P.169-184.
- 6.Glushkov A.V., Ivanov L.N. *Radiation Decay of Atomic States: atomic residue and gauge non-invariant contributions* //

Phys. Lett.A.-1992.-Vol.170,N1.-P.33-37. 7.Panchenko V.Ya., Tolstoshein A.Yu., Optimization of condition of the rotational excitation for molecular gas// *Soviet Chem.Phys.*-1987.-Vol.6.-P.16-20. 8.Laptev V.B., Ryabov E.A., Isotopically-selective dissociation BCl_3 in a two-colour IR laser field// *Soviet Chem. Phys.*-1988.-Vol.7,N2.-P.165-170. 9.Glushkov A.V., Malinovskaya S.V., Co-operative laser nuclear processes: border lines effects// In: *New projects of research in nuclear physics*. Eds. G.Fazio, F.Hanappe, (Singapore, World Sci.- 2003).-P.242-250. 10.Glushkov A.V., Ambrosov S.V., Ignatenko A.V., Korchevsky D.A., DC Strong Field Stark Effect for Non-hydrogenic Atoms//*Int.Journ.Quant.Chem.*-2004.-Vol.99,N5.-P.936-939. 11.Glushkov A.V., Malinovskaya S.V., Shpinareva I. et al, Diagnostics of collisionally pumped plasma & search of optimal plasma parameters for x-ray lasing//*J.Phys.CS.*-2005.-Vol.11-P.188-198. 12.Glushkov A.V., Prepelitsa G.P., Svinarenko A.A. Sensing the stochastic laser pulse structure and chaotic and photon-correlation effects in the non-linear multi-photon atomic dynamics in laser and DC electric field// *Sensor Electr. & Microsyst. Techn.*-2004.-N2.-P.89-95. 13.Glushkov A.V., Malinovskaya S.V., Shpinareva I.M., Kozlovskaya V.P., Gura V.I. Quantum stochastic modelling multi-photon excitation and dissociation for CF_3Br molecules: An effect of rotational and V-T relaxation // *Int. Journ. Quant. Chem.*-2005.-Vol. 104,N4.-P.562-570. 14.Loboda A. , Glushkov A.V., Shpinareva I. et al, Optimization of laser field rotational excitation of molecules and its possible use in the selective photoionization method for cleansing semiconductor surface// *Surface and Interface Analysis.*-2005.-Vol.16.-P.931-935. 15.Shpinareva I.M., Selective photo-ionization and dissociation of molecules method for cleaning of semiconductor materials from admixtures// *Func.Materials.*-2003.-Vol.10.-P.211-214. 16.Glushkov A.V., Ambrosov S.V., Shpinareva I.M., et al, Spectroscopy of diatomic van-der-waals molecules: atom of inert gas- atom of galogen// *Opt.Spectr.*-1998.-Vol.84.-P.567-572. 17.Glushkov A.V., Effective quasi-particle valence hamiltonian of molecules in the comprehensive semi-empirical theory // *Sov. Journ. Struct. Chem.*- 1988.-Vol.29, N4.-C.3-10; 18.Glushkov A.V., New non-empirical approach to construction of effective potential of the valence electrons // *Sov. Journ. Struct. Chem.*- 1989.- Vol.30, N1.-P.3-8. 19.Glushkov A.V., Consistent approach to construction of model hamiltonian of valent electrons M_2 // *Sov. Journ. Struct. Chem.*-1993.- Vol.34, N5.-P.3-12.

Л. А. Песоцкая, Н. М. Евдокименко, Л. В. Фадеева, Я. Д. Кочкарова

ОСНОВА ГУМАНИЗАЦИИ ОБРАЗОВАНИЯ В ЕГО ИНДИВИДУАЛИЗАЦИИ

Принцип интеграции – один из основополагающих направлений в коренном преобразовании содержания знания и методов его усвоения.

Разработка конкретных форм и методов органичного включения гуманитарного знания в систему естественнонаучного и технического образования представляет немалые трудности.

На конкретном материале, доступном людям любой профессиональной компетентности, вырабатывается соответствующий исследовательский метод, который не только облегчает освоение сложных своеобразных структур современного точного знания, но и позволяет соотносить их с ценностными установками общественного сознания.

Современные методы исследования позволяют проанализировать некоторые стороны типа мыслительного процесса. Последнее актуально для индивидуализации подачи учебного материала в конкретных студенческих группах для лучшего его усвоения.

Есть основания описывать организм человека как открытую неравновесную, колебательную систему, что является фундаментальным свойством всего живого. Считают, что любая патология начинается на информационном уровне с нарушения процессов синхронизации колебательных процессов, на которые влияют мыслительный процесс и, связанные с ним, сенситивные реакции. Отсюда, модификация способов обучения с учетом ментально-эмоционального состояния группы учащихся, имеет и здоровье сберегающие функции, как для них, так и для преподавателей.

Изучили возможности использования кирлианфотографии [2], как метода визуализации информационной электромагнитной составляющей организма человека [3], в оценке психоэмоционального состояния и типа мышления студентов среднего и высших учебных заведений в сопоставлении с результатами психологического тестирования. Кирлианограммы пальцев рук получали на рентгеновской пленке, проводили их компьютерный анализ [2]. Обследовали 37 человек. Для регистрации кирлиан-свечения вокруг пальцев рук использовали прибор «РЕК-1», разработанный УкрНИИ технологий машиностроения.

Критериями нарушений энергосостояния в организме разработал доктор П.Мандел [4]. Дефекты в короне свечения вокруг пальцев, отражают этапы формирования патологии на продромальной стадии. Вегето- и эндокринные дисфункции проявляются выпадениями стримеров (эндокринный тип свечения, рис. 1а), функциональная или патологическая активность метаболизма - дополнительными выбросами энергии в виде возле короны свечения (токсический тип свечения, рис. 1б), дистрофические и деструктивные процессы – стиранием рисунка стримеров, усилением свечения (дегенеративный тип свечения, рис. 1в).

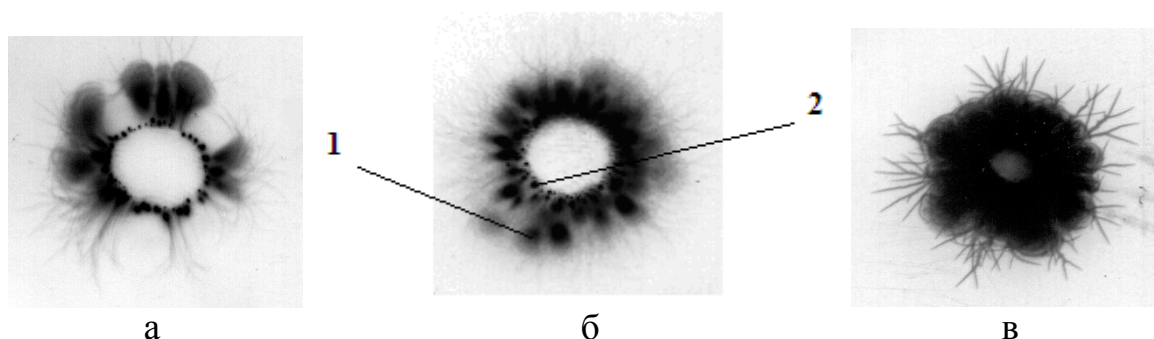

Рис. 1. Примеры кирлиановского свечения

Анализировали короны свечения вокруг 3 и 4 пальцев обеих рук, так как в их секторах расположены наиболее чувствительные системы к различным внутренним и внешним раздражителям (сердечно-сосудистая система, эндокринные органы, половая система, психика). Установлены различия между энергетической активностью разных секторов/систем организма в зависимости от типа мышления и эмоционально-сенситивной активности. Аналогичные данные получили при использовании светного фотоматериала (рис. 2).

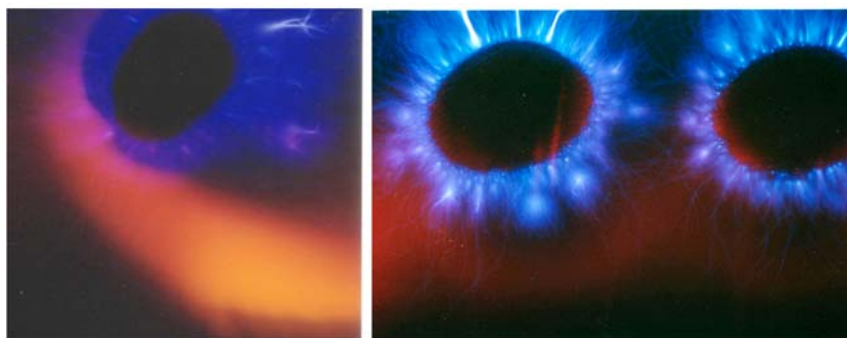

Рис. 2. Кирлиановское свечение пальцев рук на цветной фотопленке

Выводы. Применение кирлианографии целесообразно для оценки индивидуальных способностей учащегося и выявления его потенциальных возможностей.

Список использованных источников

1. Глухова Н.В. Розробка методу експрес-оцінки біологічних властивостей води / Н.В. Глухова// Східно-європейський журнал передових технологій. – 2014. – № 6/5(72). – С.18-25. 2. Колтовой Н.А. Метод Кирлиан. - Эл. ресурс: <https://koltovoi.nethouse.ru>. 2019 г. 3. Потяженко М.М.,

**Г. І. Слободяник, Т. В. Джан, Н. В. Тарасюк,
О. П. Андрієнко, Т. В. Боровець, М. О. Лісова**

ХИМИЧЕСКОЕ И ЛУЧЕВОЕ ЛЕЧЕНИЕ РАКА С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ЦИТОСТАТИКОВ

Исследованы 100 больных Киевского областного онкологического диспансера, отделений лучевой терапии и химиотерапии установлено, что терапевтический рак являясь низкодифференцированным, малодифференцированным, слабоизученным, требует обязательной дистанционной лучевой телегамматерапии по радикальной программе мелкими, средними, реже крупными дозами, или разными дозами, сочетанно, в два этапа расщепленного курса с интервалом 3недели-месяц, суммарной очаговой дозой (СОД) 65-70 Грэй (Гр) на очаг опухолевого поражения и путей лимфатического оттока.

Диагноз злокачественной опухоли у больных обязательно всегда подтверждался данными патогистологического исследования и топометрической рентгенологической разметкой.

Современная научная классификация цитостатиков - антибиотики противоопухолевые, антиметаболиты, алкилирующие лекарственные средства, суперселективные химиотерапевтические средства. При лимфогранулематозе целесообразно использование дакарбазина, при инфильтративно-отечном раке молочной железы у женщин-доксорубицина, при базальноклеточном раке кожи-дакарбазина, болеголова, капоцитабина, при медуллобластоме мозжечка-сарколизина, при мелкоклеточном раке легкого-этопозида и цисплатина, при раке гортани средней локализации 5-фторурацила или капоцитабина, при остеоретикулосаркомах-цисплатина и сарколизина. В операбельных незапущенных случаях таким пациентам обязательно рекомендуется предоперационная телегамматерапия (дистанционная лучевая терапия) средними дозами, целесообразно назначение интерферона и других иммуномодуляторов, витаминов. В тяжелых запущенных неоперабельных случаях лечение больных паллиативное. Подразделение злокачественных опухолей на терапевтический, хирургический или нетерапевтический (поддающийся хирургическому обязательному первоочередному лечению условное и относительное).

Список використаних джерел

1. Анкетний опросник САН (Андрієнко О.П.). К. - 2013, 23 с.. 2. Класифікатор лікарських препаратів. К. - 2010, 1086 с. 3. Справочник по клинической фармакологии и фармакотерапии, 1986.

I. O. Samusenko, K. B. Kuhai

SCIENCE AND TECHNOLOGY DEVELOPMENT

Nowadays science and technology play a leading role in the life of mankind, in the life of every human. People desire to understand more about their role and place in society; want to find ways and means of accelerating development, prevention in use of achievements of science and technology to the people detriment [1].

Areas of technology and science application [8]: 1) creation of material and cultural

values; 2) generation, transformation and transmission of different energy types; 3) collection, processing and transmission of information; 4) conducting scientific research; 5) creation and use of different means of transportation.

In terms of development, science and technology are connected very much. And if in ancient times the development of technology was based on experience, now it is on the edge of new scientific knowledge, researches, and fundamental discoveries [8].

The main purpose of science and technology is to free a person from performing physically difficult or routine (monotonous) work in order to improve the efficiency and productivity of work, the rational use of natural resources, as well as reducing chance of human error when performing complex operations [8].

The history of science and technology is an area of history that studies how understanding of the natural world (science) and its ability to interact with it (technology) have changed over the centuries. This area also examines the cultural, economic and political implications of scientific innovation [3].

Basic stages of development of science and technology [8]:

1. *The ending of XVIII - beginning of XIX century.* The Industrial Revolution – steam engine and universal spinning machines creation that was the transition of handcraft production to the machine production. Industrial revolution is the transition from manual, handcraft and home-made production to a large machine-factory production, which began in England in the second half of the XVIII century. In the XIX century it spread to other countries of Europe, USA, Japan. An important component of the industrial revolution was the introduction into the production and transportation of working machines and mechanisms that replaced the manual work of the people [7]. Independent machine-building industry was developed.

2. *The ending of the XIX century.* The creation of an internal combustion engine, which allowed creating a new class of compact machines, including cars, ships etc. There was a widespread introduction of electricity, including methods for generating and using electric machines. The action of an electric machine is based on electromagnetic induction and laws that determine the mechanical forces of interaction between electric current and magnetic fields [2].

3. *The beginning of the XX century.* It was the development of radio engineering and radio electronics; creation of conveyor (continuous action machine designed to transport cargo) production [5]; emergence and development of aviation.

4. *The mid-XX century.* There was the introduction of production automation, creation of computing technology, which made it possible to automate numerous calculations and, in general, automate many word processing tasks. Computer technology has undergone significant changes every ten years since 1940 [4]. Also it is the period of entrance into space and atomic energy development.

5. *The ending of the XX century - beginning of the XXI century.* This period is characterised by research in the field of biotechnology and nanotechnology that can lead to another revolution in many fields of human activity.

So, in conclusion we can say that modern society can neither exist nor function, nor develop without science. It confronts science with all new tasks: the search for effective forms of its organization and activity, the intensification of the cycle ‘science – technology– production’. The challenges the humankind faces are forcing people to take a fresh approach to science, resolutely returning it to the needs of production [6].

References

1. Бесов Л.М. *Історія науки і техніки / Л.М. Бесов. – 3-є вид., переробл. і доп. Харків: НТУ «ХПІ», 2004. – 382 с.* 2. *Електрична машина // Вікіпедія. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:*

https://en.wikipedia.org/wiki/Electric_machine. 3. Історія науки і техніки // Вікіпедія. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://en.wikipedia.org/wiki/History_of_science_and_technology. 4. Історія обчислювальної техніки // Вікіпедія. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://en.wikipedia.org/wiki/History_of_computing_hardware. 5. Конвеєр // Вікіпедія. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D0%B2%D0%B5%D1%94%D1%80>. 6. Наука і її роль у сучасному світі // Навчальні матеріали онлайн [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://pidruchniki.com/16650214/filosofiya/nauka>. 7. Промислова революція // Вікіпедія. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://en.wikipedia.org/wiki/Industrial_Revolution. 8. Техніка // Вікіпедія. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://en.wikipedia.org/wiki/Technology>.

Т. В. Тесленко

ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЕКОНОМІКО-СОЦІАЛЬНИЙ ТА КУЛЬТУРНО-ДУХОВНИЙ КОНТЕКСТИ ЖИТТЯ ЛЮДИНИ

Концепція економіки стійкого цифрового розвитку є новою, не розробленою інноваційною теорією, в основі якої є філософські принципи цифрових технологій (інформаційно-комп'ютерних), які розвиваються на межі наук – філософії, інформатики, програмного забезпечення, високих (проривних, цифрових, конвергентних, інноваційних, соціогуманітарних) технологій, в основі яких – їх вплив на розвиток стійкого розвитку в контексті формування нового цифрового розвитку – їх штучний інтелект (ШІ), робототехніка, система контролю промислового обладнання через мережу Інтернет (IP), безпілотні засоби пересування, 3d-друк, нанотехнології, біотехнології, матеріалознавство, квантові комп'ютери. Нам необхідне всеосяжне бачення того, як саме цифрові технології змінять наше життя і життя майбутніх поколінь, і які зрушення випробовують економічний, соціальний, духовний та культурний контексти [1]. Самі цифрові технології змінюють управлінські процеси, оскільки є інноваційними продуктами і ці процеси, насамперед є: криптовалюта, блокчейн, фінтекс, мегатренд діджитал, тощо. І саме ця ера з неймовірною швидкістю створює умови для економіки стійкого розвитку. На противагу старим управлінським процесам з'являються автоматизація, роботизація, нові можливості бізнес-процесів і можливостей людини. Адаптуватися до швидкості змін і досягнення повинні всі – керівники підприємств, компаній і організацій, державні діячі, громадяни. Швидкість змін призводить до того, що цифрове виробництво починає залежати не від матеріальних активів, а від цифрових технологій, що являють собою нематеріальні активи, в основі яких – інтелектуальна компонента, організаційний і людський капітал [2]. Формування концепції стійкого цифрового розвитку в контексті викликів і погроз сучасного миру як глобальна тенденція цифрового суспільства сприятиме розвитку різких, масштабних змін, які призведуть до квантових перерахунків. Обчислювальна потужність звичайних комп'ютерів постійно зростає кожні тридцять років і подвоюється десь кожні півтора роки. Цю закономірність називають «законом Мура» [3]. Цифрового прогресу досягають за рахунок мініатюризації транзисторів, з яких складається процесори комп'ютера. Квантовий комп'ютер може відразу дати відповідь. Ця технологія відкриває перед людством нові можливості і доводить, що мир корінним чином змінюється у бік глобалізації [4].

Слід також відзначити, що розвиток і становлення цифрових технологій сприяють появі нового соціального креативного класу і зміні в якості нашої роботи та життя, які починають впливати на ритм, стиль, бажання й очікування, які структурують наше повсякденне життя і сприяють вирішенню багатьох проблем [5].

Безумовно, необхідно досліджувати і те нове, що включає новий набір функцій і інформаційних здібностей (компетентностей), необхідних для людини, щоб виживати в інформаційно-комп'ютерному світі, де затребуваними залишаються дух, духовність, розум, інтелект, креативність, творчість, активність, свобода, екзистенціальна незалежність від органічного світу [6].

Цифрові технології неминуче гратимуть рушійну роль в пошуку способів подолання багатьох викликів, з якими ми сьогодні стикаємося, але цифрові технології є також і джерелом нових викликів. Саме тому концепції цифрового розвитку можуть діяти на користь загального блага, сприяти зростанню людського добробуту і його розвитку у всіх життєвих контекстах – соціальному, культурному, економічному і духовному, сприяти формуванню не розірваної, а цілісної людини. Для того, щоб вижити і адаптуватися в інформаційно-цифровому просторі, людина повинна освоїти культуру цифрового світогляду як «другу природу» і зробити її сутністю свого життя.

Список використаних джерел

1. Череп Алла, Воронкова Валентина, Муц Луай, Фурсін Олександр. Інформаційні та інноваційні технології як чинник підвищення ефективності цифрової економіки та бізнесу в умовах глобалізації 4.0. *HUMANITIES STUDIES: Collection of Scientific Papers / Ed. V. Voronkova. Zaporizhzhia: ZNU. 2019. № 1 (78). p. 170-181.*
2. Рижова І.С. Соціально-філософська парадигма сучасного дизайну// *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2008. Вип.33. С. 111-129.*
3. Мейсон Пол. Постканіталізм. Путівник у майбутнє / пер. з англ. Наталія Мочалова. К.: Наш формат, 2019. 360 с.
4. Стадвелл Джо. Чому Азії вдалося. Успіхи і невдачі найдинамічнішого регіону світу / пер. з англ. Олександра Цехановська. Київ: Наш формат, 2017. 448 с.
5. Teslenko T.V. «Spirit/mind-body» dichotomy and its impact on the formation of «homo creativus» in the context of economic philosophy: methodological bases. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: збірник наукових праць. Запоріжжя: «Видавництво ЗДІА», 2018. Вип. 75 С.53-64.*
6. Тесленко Т. В. Антропологические измерения категорий «дух-душа-тело» и их трансформация в экономической, духовной и культурной природе человека. *Proceedings of the XIII International Scientific and Practical Conference Social and Economic Aspects of Education in Modern Society Vol.3, Warsaw, Poland. May 25, 2019. P. 13-19.*

О. В. Цифрак

ЕПІДЕМІЯ ТУБЕРКУЛЬОЗУ В УКРАЇНІ

Актуальність теми. Серед соціальних і медичних проблем суспільства туберкульоз посідає особливе місце. Туберкульоз - інфекційне захворювання, тому він, як і інші інфекції, підпорядковується загальним законам епідемічного процесу, який включає 3 основні ланки: джерело інфекції, механізми передачі і сприйнятливий до туберкульозу організм.

Мета. Основною метою даної доповіді є те, щоб максимально донести інформацію до суспільства та ознайомити суспільство з високим ризиком даного комплексу захворювання. 1. Ознайомити суспільство з засобами профілактики та правильного користування потрібними засобами захисту. 2. Сформуванню уявлення про хворобу століття, виробляти поведінкові мотивації до збереження свого здоров'я. 3. Проводити анкетування та інші засоби перевірки знань про хворобу.

Матеріали та методи. Аналіз наукової літератури, порівняння, класифікація, систематизація, синтезу, моделювання, узагальнення, спостереження, бесіда, опитування, анкетування.

Результати. Отже, насправді виявити туберкульоз непросто, тому що різні його форми супроводжуються абсолютно різними симптомами. При всьому при

цьому вчасно поставити діагноз даного інфекційного недуги дуже важливо, тому що тільки таким чином можна уникнути розвитку численних ускладнень, а також призначити ефективне лікування, а, отже, і зберегти життя пацієнта. Щоб поставити точний діагноз, слід пройти кілька основних етапів, а саме виявлення симптомів інфекції, загальний огляд хворого лікарем-фахівцем і проведення спеціальних обстежень.

Висновки. Туберкульоз в Україні, як і в багатьох країнах світу, є однією з найпоширеніших інфекційних хвороб, що набула характеру епідемії. Від туберкульозу в світі помирає набагато більше хворих, ніж від усіх інших хвороб. Стрімке зростання захворювання на туберкульоз останніми роками в Україні призвело до того, що все частіше виявляють важкі, занедбані форми туберкульозу. Проблема туберкульозу стає ще гострішою через поширення серед населення ВІЛ-інфекції та СНІДу, наркоманії, при яких туберкульоз виявляють у 2-3 рази частіше ніж за звичайних умов. До речі за останні десятиріччя зростає захворюваність на туберкульоз серед медичного персоналу і передусім працівників протитуберкульозних закладів. Отже, проблема боротьби з туберкульозом у світі і в Україні надто актуальна і для її вирішення необхідно значні зусилля, перш за все, зі сторони держави, громадськості, медичної служби.

Список використаних джерел

1. Москаленко В.Ф., Фесенко Ю.І. Актуальність проблеми туберкульозу в Україні за останні 10 років. - 2001.

А. Т. Абдушукурова

К ВОПРОСУ О СТАНОВЛЕНИИ КОМПЬЮТЕРНОЙ ТЕРМИНОЛОГИИ

Наравне с развитием любой сферы знания, культуры, науки, техники, развивается и соответствующий язык. Начало формированию терминологии сферы вычислительной техники положило создание первой электронно-вычислительной машины в первой половине XX века. ЭВМ меняются не только внешне, но становится шире и ряд выполняемых ими задач. Поэтому меняется и дополняется терминологический аппарат в сфере компьютерных технологий. Во время эволюции ЭВМ активно начинают развиваться языки программирования, расширяется область применения электронно-вычислительных машин. Позже появляются и массово распространяются персональные компьютеры, с внедрением которых в русский и казахский язык начинает входить все больше и больше английских слов, которые связаны с КТ.

В периодизации становления компьютерной терминологии условно можно выделить следующие этапы:

Первый период. Данный этап охватывает 40-60 гг. В это время специальная лексика знакома только специалистам по вычислительным технологиям и электронике. В этот период исследования компьютерной области в России стали развиваться как закрытая система, формировалась основа компьютерного подязыка. Что касается развития казахской терминологии в данный период, то не обнаружено соответствующих данных. В это время большое внимание уделялось терминам животноводства и географии, ботанической науки.

Второй период. Данный период начинается с 70-х и продолжается до середины 80-х годов. Этап связан с внедрением, производством ЭВМ. В это время начинается активное заимствование английских терминов, что было связано с формированием языков программирования. Это было прямое заимствование, калька, полукалька, транскрипция, транслитерация. Примером семантического

калькирования могут быть такие слова, как: *память/жады* от англ. *memory*, *окно/терезе* от англ. *window*, также составные названия: *жесткий диск/қатты диск* от англ. *hard disk*, *командная строка/командалық жол* от англ. *command line*.

Во время этого периода активизируются процессы расширения/изменения значения слов: *пользователь/қолданушы*, *канал/арна*. Продолжается расширение однокоренных слов, формируются словообразовательные ряды (*хакер - хакерский - хакерство/хакер - хакерлік*). В формировании терминов в казахском языке ощущается существенное влияние русского языка, многие из них продолжают использоваться и до сих пор.

Третий период. Данный этап начинается с середины 80-х и продолжается до середины 90-х годов. Этот этап характеризует нарастающее число пользователей КТ. Компьютеры входят почти во все области человеческой деятельности, для работы на компьютере не требуется специальное образование. Это оказывает большое влияние на развитие языка КТ. Компьютерная лексика заполняется собственными, русскими и казахскими терминами, это способствует параллельному использованию названий, которого невозможно избежать и на сегодняшний день и в русском и в казахском языках (например: русск./каз., *хард диск* и *жесткий диск/хард диск* и *қатты диск*; *принтер* и *печатное устройство/принтер* и *басып шығару құрылғысы*) [2, с.141].

Четвертый период. Данный период охватывает конец 90-х годов и продолжается по настоящее время. Именно в этот период происходит становление информационного общества и его глобализация, появляется Интернет, увеличивается доля использования мобильных телефонов, а в последние годы – смартфонов. Увеличивается влияние английского языка, как источника терминологии. А также, появление Интернета приводит к тому, что использование компьютерной терминологии в устной речи повлекло за собой снижение лексики и образование компьютерного жаргона. «У всех терминов, ныне ставших привычными, есть своя история возникновения. На содержании и внешней форме каждого из них лежит печать своего времени» писал О. Айтбайулы в своей книге посвященной этапам становления казахской терминологии [1, с.293].

На сегодняшний день терминосистема КТ претерпевает большие преобразования. В процессе терминообразования, систематизации, упорядочения терминов уже имеются определенные успехи, мы все еще не можем сказать, что в этой области вся работа доведена до конца, создана и нормализована терминологическая лексика [1,с.296]. День за днем число пользователей инновационных технологий увеличивается. Кроме того, КТ в настоящее время используется не только для обучения, но также и для развлечения, получения информации, общения и т. д. Поскольку данная область развивается быстрыми темпами, каждая новизна ведет за собой появление новых терминов.

Список использованных источников

1. Айтбайулы О. Основы казахской терминологии /О. Айтбайулы. – Алматы: Абзал-Ай, 2014.
2. Колисниченко Д.Н. Англо-русский толковый словарь компьютерных терминов. – 3-е изд., СПб.: Наука и Техника, 2009.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ

Абдушукурова Асель Толегенкызы, магістрант 2 курсу Євразійського національного університету ім. Л. Н. Гумілева.

Агарков Сергій Федорович, д. мед. н., проф., професор кафедри внутрішньої медицини з курсом профілактичних дисциплін Дніпровського медичного інституту традиційної і нетрадиційної медицини.

Акіменко Богдан Вікторович, студент, бакалавр Харківського національного університету радіоелектроніки.

Акуленко Ірина Анатоліївна, д. пед. н., професор кафедри алгебри та математичного аналізу Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.

Андрієнко Олександр Павлович, к. мед. н., доцент ІМФН МАУП. м. Київ.

Анісенко Олена Володимирівна, ст. викладач Харківського національного університету ім. О. М. Бекетова.

Аносова Валерія Сергіївна, к. і. н., старший викладач кафедри історії та археології Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля.

Архипова Вікторія Олександрівна, старший викладач кафедри іноземних мов Харківського національного університету радіоелектроніки.

Афанасьєв Дмитро Сергійович, аспірант Придніпровської державної академії фізичної культури і спорту.

Бабаліч Вікторія Анатоліївна, к. пед. н., доц., доцент Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Багно Юлія Миколаївна, к. пед. н., доц., доцент кафедри загальної педагогіки і педагогіки вищої школи ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди».

Байлюк Людмила Анатоліївна викладач II категорії, майстер виробничого навчання Могилів-Подільського технолого-економічного коледжу ВНАУ.

Балута Тетяна Павлівна, к. політ. н., старший викладач Одеського національного економічного університету.

Бартко Жанна Володимирівна, викладач Могилів-Подільського технолого-економічного коледжу Вінницького НАУ.

Батрун Ірина Володимирівна, к. пед. н., учитель російської мови та літератури Харківської загальноосвітньої школи I-III ст. № 101.

Бацула Аліна Сергіївна, студент-магістрант групи СПЗ 18 МП спеціальності 017 Фізична культура і спорт Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Башмаков Іван Дмитрович, студент 1-го курсу Першого медичного факультету ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Безушка Юлія Анатоліївна, магістрант 5 курсу спеціальності «Початкова освіта», факультету педагогіки, психології та соціальної роботи Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Белименко Ліляна Іванівна, викладач Київського національного університету культури і мистецтв.

Бережна Ганна Миколаївна, викладач вищої категорії Могилів-Подільського технолого-економічного коледжу Вінницького національного аграрного університету.

Бережна Ольга Русланівна, к.т.н., доцент кафедри металургії Запорізького національного університету.

Бею Ірина Юріївна викладач II категорії, майстер виробничого навчання Могилів-Подільського технолого-економічного коледжу ВНАУ.

Бигар Ганна Павлівна, к. пед. н., доц., доцент кафедри педагогіки та методики початкової освіти Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Бигар Павло Любомирович, магістрант 5 курсу спеціальності «Фізична культура, середня освіта» Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, вчитель фізичного виховання ЗШ № 5 м. Чернівці.

Біла Олена Павлівна, заступник директора з навчально-виховної роботи Синельниківської ЗОШ І-ІІІ ст. № 3.

Білан Наталія Миколаївна, старший викладач кафедри гуманітарних дисциплін Відокремленого підрозділу Національного університету біоресурсів і природокористування України «Бережанський агротехнічний інститут».

Білоцерковець Ольга Володимирівна, асистент кафедри анестезіології та інтенсивної терапії ДЗ «Дніпропетровська медична академія Міністерства охорони здоров'я України».

Білошицький Сергій Володимирович, д. політ. н., доц., доцент кафедри менеджменту та освітніх технологій Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

Бо Чжан, аспірант кафедри теорії та методики музичної освіти, хорового співу і диригування факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського НПУ імені М.П. Драгоманова.

Богданова Інна Вікторівна, викладач предметів професійно-теоретичної підготовки ДПТНЗ «Харківське вище професійне училище будівництва».

Бойко Юлія Вікторівна, вихователь санаторної групи КЗ «ДНЗ (ясла-садок) № 3 КТ» КМР, м.Кривий Ріг.

Больбот Юрій Кононович, д. мед. н., проф., завідувач кафедри педіатрії 3 та неонатології ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Бондар Богдан Олегович, студент групи М-1-19 інженерно-технологічного факультету Дніпропетровського аграрно-економічного університету.

Бондаренко Ольга Михайлівна, викладач історії Коледжу переробної та харчової промисловості Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка.

Борисенко Денис Віталійович, студент групи М1- 19 інженерно-технологічного факультету Дніпропетровського аграрно-економічного університету.

Борисова Ольга Василівна, д. і. н, проф., завідувач кафедри історико-філософських дисциплін Луганського національного аграрного університету, м. Харків.

Боровець Таміла Вікторівна, студентка 3 курсу факультету фармації Інституту медичних та фармакологічних наук МАУП.

Братішко Наталія Анатоліївна, студент ЮД-943, юридичного факультету Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.

Брисень Вероніка Робертівна, викладач кафедри іноземних мов Одеського національного медичного університету.

Бур'яноватий Олександр Миколайович, к. н. з фіз. виховання і спорту (доктор філософії), старший викладач кафедри фізичного виховання і оздоровчої фізичної культури Центральноукраїнського державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка.

Бурлакова Евгения Викторовна, аспірант факультета фізического виховання Учреждения образования «Могилевский государственный университет имени А.А. Кулешова».

Бхіндер Наталія Володимирівна, к. пед. н., доц., доцент кафедри іноземних мов Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії.

Ваколя Зоряна Михайлівна, к. пед. н., доцент кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Василенко Тетяна Василівна, к. мед. н., асистент кафедри акушерства та гінекології ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Васильєва Тетяна Володимирівна, к. біол. н., доц., доцент кафедри ботаніки Одеського національного університету імені І.І. Мечникова.

Васильченко Олена Іванівна, к. пед. н., доцент кафедри іноземних мов професійного спрямування Запорізького національного університету.

Вергун Ігор Вячеславович, аспірант ЦДПУ ім. Володимира Винниченка.

Вінницька Тетяна Миколаївна, старший викладач кафедри романо-германських мов Навчально-наукового центру мовної підготовки Національної академії Служби безпеки України.

Висоцька Ольга Євгенівна, д.філос.н., доц., завідувач кафедри філософії КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти» ДОР».

Висоцький Олександр Юрійович, д.політ.н., проф., професор кафедри міжнародних відносин Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Володарець Світлана Олександрівна, к. біол. н., викладач кафедри біохімії та медичної хімії ДЗ «Дніпропетровська медична академія Міністерства охорони здоров'я України».

Володченко Ірина Ігорівна, асистент кафедри загальної та біологічної хімії № 1 Донецького національного медичного університету, м. Краматорськ.

Вятчаніна Світлана Володимирівна, старший викладач кафедри української та іноземних мов Національного університету фізичного виховання і спорту України, м. Київ.

Гавриш Наталія Борисівна, к. н. із соц. комунікацій, доцент кафедри соціальної фармації, директор наукової бібліотеки Національного фармацевтичного університету, м. Харків.

Галатюк Михайло Юрійович, к. пед. н., доцент кафедри педагогіки, освітнього менеджменту та соціальної роботи Рівненського державного гуманітарного університету.

Галушак Ірина Володимирівна, к. т. н., доц., доцент кафедри фізики НТУ «ХП».

Галушак Лілія Борисівна, спеціаліст вищої категорії Могилів-Подільського технологічного-економічного фахового коледжу Вінницького національного аграрного університету.

Гарагуля Ірина Степанівна, к. мед. н., доцент кафедри акушерства та гінекології ДЗ «Дніпропетровська медична академія Міністерства охорони здоров'я України».

Гарагуля Ганна Андріївна, к. мед. н., асистент кафедри внутрішньої медицини 1 ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Гарник Людмила Петрівна, к. політ. н., доцент кафедри підприємництва, торгівлі та експертизи товарів Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут».

Гетман Марина Геннадіївна, к. мед. н., доц., доцент кафедри внутрішньої медицини 3 ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Гладуш Віктор Антонович, д. пед. н., професор, Словацька Республіка, Католицький університет в Ружомберку, Педагогічний факультет, Інститут Юрая Палеша в Левочі.

Глоба Марина Анатоліївна, заступник директора з навчально-виховної роботи КЗШ І-ІІІ ст. № 17 Криворізької міської ради.

Гонтар Дмитро Анатолійович, вчитель історії та правознавства, громадянської освіти Криворізької ЗШ І-ІІІ ст. № 90.

Горбань Тетяна Юріївна, д. політ. н., проф., професор кафедри історії зарубіжної україністики Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Гриб Тетяна Олександрівна, старший викладач кафедри фізичного виховання Сумського національного аграрного університету.

Григоренко Любов Вікторівна, д. мед. н., доцент кафедри гігієни та екології ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Гриценко Людмила Олександрівна, викладач кафедри соціальної медицини, громадського здоров'я та управління охороною здоров'я ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Громова Олександра Леонідівна, к. мед. н., асистент кафедри акушерства та гінекології ПО Національного медичного університету імені О.О.Богомольця, м. Київ.

Гулько Микита Владиславович, старший викладач Харківського національного університету будівництва та архітектури.

Дабіжа Леонід Петрович, к. мед. н., доцент кафедри акушерства та гінекології ПО Національного медичного університету імені О.О.Богомольця, м. Київ.

Дейнеко Альфія Хамзіївна, к. н. з фіз. виховання і спорту, доцент кафедри гімнастики, танцювальних видів спорту та хореографії Харківської державної академії фізичної культури.

Демченко Тетяна Валентинівна, к. мед. н., доцент кафедри акушерства та гінекології ДЗ «Дніпропетровська медична академія Міністерства охорони здоров'я України».

Демянчук Михайло Ростиславович, к. пед. н., викладач терапевтичних дисциплін Фахового медичного коледжу КЗВО «Рівненська медична академія» Рівненської обласної ради.

Денисенко Марія Сергіївна, студентка спеціальності «Прикладна лінгвістика» Університету імені Альфреда Нобеля.

Дерека Ірина Вікторівна, старший викладач кафедри авіаційної англійської мови ХНУПС.

Деркач Олена Іванівна, завідувач навчально-виробничої Могилів-Подільського технологічного-економічного коледжу Вінницького національного аграрного університету.

Десян Гао, аспірант кафедри теорії та методики музичної освіти, хорового співу і диригування факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського НПУ імені М.П. Драгоманова.

Джан Тетяна Віталіївна, к. фарм. н., доц., зам. декана факультету фармації Інституту медичних та фармакологічних наук МАУП, м. Київ.

Дойчик Максим Вікторович, д. філос. н., доц., завідувач кафедри філософії, соціології та релігієзнавства Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Дойчик Оксана Ярославівна, к. філол. н., доцент кафедри англійської філології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Драмарецька Світлана Ігорівна, к. мед. н., асистент кафедри стоматології № 1 Донецького національного медичного університету МОЗ України.

Дробот Надія Валентинівна, викладач педіатрії Прилуцького медичного училища.

Дроботун Валерія Миколаївна, студентка спеціальності «Філологія: Переклад» Університету імені Альфреда Нобеля.

Дубова Ганна Вікторівна, старший викладач Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка.

Дьяченко Ніна Костянтинівна, старший викладач кафедри вищої математики Дніпропетровського аграрно-економічного університету.

Ельтек Іван Вікторович, викладач фізичного виховання Прилуцького медичного училища.

Євграфова Наталія Іванівна, к. хім. н., доц., доцент кафедри загальної та біологічної хімії № 1 Донецького національного медичного університету, м. Краматорськ.

Євдокименко Наталія Михайлівна, д. хім. н., проф., професор кафедри ТП та ППМ Українського державного хіміко-технологічного університету.

Єгорова Світлана Юріївна, к. біол. н., доцент кафедри мікробіології, вірусології, імунології та епідеміології ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Єрмоєнко Ольга Анатоліївна, к. пед. н., доц., докторант кафедри педагогіки, методики та менеджменту освіти Української інженерно-педагогічної академії.

Жержова Тетяна Анатоліївна, к. мед. н., доцент, Державний заклад «Дніпропетровська медична академія».

Жержова Тетяна Анатоліївна, к. мед. н., доцент, ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Живова Людмила Василівна голова випускаючої циклової комісії відділення «Лікувальна справа» Прилуцького медичного училища.

Жидков Олег Едуардович, аспірант кафедри прикладної математики та інформатики Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.

Жовта Лариса Олександрівна, заступник директора з начальної роботи Могилів-Подільського технолого-економічного коледжу Вінницького національного аграрного університету.

Журавко Світлана Олександрівна, вчитель початкових класів Криворізької загальноосвітньої школи І-ІІІ ст. № 26.

Захар Ольга Германівна, к. пед. н., заступник директора з науково-педагогічної роботи Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

Захарчин Наталія Геннадіївна, к. і. н., доц., доцент кафедри історії України, політології та права Національного лісотехнічного університету України.

Зеленянська Ліна Миколаївна, голова предметно-циклової комісії викладачів хорового диригування КЗ «Бердичівський педагогічний коледж» Житомирської обласної ради.

Зубарєв Сергій Олександрович, директор Донбаського державного коледжу технологій та управління.

Йолшина Тетяна Сергіївна, студентка 4 курсу спеціальності «Початкова освіта», факультету педагогіки, психології та соціальної роботи Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Іванова Інна Іванівна, студентка 1 курсу хімічного ф-ту Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова.

Іванова Олена Василівна, студентка Київського національного університету технологій та дизайну.

Іваськів Ірина Михайлівна, викладач англійської мови Приватного вищого навчального закладу «Медичний коледж».

Івах Світлана Михайлівна, к. пед. н., доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

Івах Світлана Михайлівна, к. пед. н., доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

Ільченко Світлана Іванівна, д. мед. н., проф., зав.кафедри пропедевтики дитячих хвороб ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Іщенко Андрій Миколайович, старший викладач Харківського національного університету будівництва та архітектури.

Катрич Олександра Олександрівна, студентка Харківського національного університету радіоелектроніки.

Каулька Оксана Анатоліївна, викладач Запорізького авіаційного коледжу ім. О.Г. Івченка.

Квасикова Ганна Сергіївна, к. фіз-мат.н., завідувач денного відділення «Електроенергетика, електротехніка, електромеханіка. Готельно-ресторанна справа» коледжу Одеської державної академії технічного регулювання та якості.

Кий-Кокарєва Вікторія Григоріївна, к. н. з державного управління, викладач кафедри соціальної медицини, громадського здоров'я та управління охороною здоров'я ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Киселевська Світлана Михайлівна, старший викладач кафедри фізичного виховання і спорту Київського національного університету будівництва і архітектури.

Кисельова Тетяна Володимирівна, викладач кафедри сучасних мов Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова, м. Миколаїв.

Кінаевич Ірина Зіновіївна, викладач французької мови Приватного вищого навчального закладу «Медичний коледж».

Клименченко Тетяна Григоріївна, старший викладач кафедри фізичного виховання Сумського національного аграрного університету.

Клімчук Юлія Олександрівна, студентка Університету імені Альфреда Нобеля.

Ключка Світлана Іванівна, к. пед. н., доц., доцент кафедри загальної екології, педагогіки та психології Черкаського державного технологічного університету.

Кляйн Володимир, доктор габілітований, доцент, Словацька Республіка, Католицький університет в Ружомберку, Педагогічний факультет, Інститут Юрая Палеша в Левочі.

Коваленко Володимир Григорович, вчитель фізичної культури Синельниківської ЗОШ І-ІІІ ст. № 3.

Коваленко Світлана Георгіївна, к. біол. н., доц., доцент кафедри ботаніки Одеського національного університету імені І.І. Мечникова.

Ковальова Вікторія Петрівна, викладач Запорізького авіаційного коледжу ім. О.Г. Івченка.

Ковальова Ганна Михайлівна, студентка групи КН-16 Запорізького авіаційного коледжу ім. О.Г. Івченка.

Ковальова Юлія Анатоліївна, старший викладач кафедри фізичного виховання і оздоровчої фізичної культури Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Ковальчук Наталія Олегівна, студентка групи ДОз-17 М Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

Ковтуненко Раїса Вікторівна, к. мед. н., доц., доцент кафедри педіатрії 3 та неонатології ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Козуб Катерина Іванівна, викладач української мови та літератури Коледжу переробної та харчової промисловості Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка.

Козьменко Олена Іванівна, к. пед. н., доц., доцент кафедри іноземних мов та професійної комунікації, заступник директора Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Східноукраїнського Національного університету імені Володимира Даля.

Козьміна Наталія Анатоліївна, старший викладач НТУУ «КПІ» імені Ігоря Сікорського, ф-т лінгвістики.

Колесник Аріанна Ігорівна, магістрант Навчально-наукового інституту педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Колохов Віктор Володимирович, к. т. н., доц., доцент кафедри технології будівельних матеріалів, виробів та конструкцій ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури».

Колохов Олександр Вікторович, магістр кафедри технології будівельних матеріалів, виробів та конструкцій ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури».

Конакова Ольга Володимирівна, к. мед. н., доцент кафедри дитячих інфекційних хвороб Запорізького державного медичного університету.

Кондрук Антоніна Миколаївна, викладач-методист, завідувач відділенням Могилів-Подільського технолого-економічного коледжу Вінницького національного аграрного університету.

Кордонська Ірина Василівна, спеціаліст вищої кат., викладач-методист Могилів-Подільського технолого-економічного коледжу Вінницького національного аграрного університету.

Коренюк Олена Сергіївна, к. мед. н., доц., доцент кафедри пропедевтики дитячих хвороб ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Король Анжеліка Миколаївна, к. пед. н., доцент кафедри педагогіки Криворізького державного педагогічного університету.

Коропатник Михайло Михайлович, к. і. н., доц., доцент кафедри суспільних дисциплін та методики їх викладання Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К. Д. Ушинського.

Коршевніук Тетяна Валеріївна, к. пед. н., с. н. с., провідний науковий співробітник відділу біологічної, хімічної та фізичної освіти Інституту педагогіки НАПН України.

Кострюков Сергій Володимирович, д. філос. н., доц., доцент кафедри цивільного, господарського та екологічного права Національного технічного університету «Дніпровська політехніка».

Кочкарова Янилждан Джуманязовна, клінічний ординатор кафедри внутрішньої медицини З ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Кравченко Євгеній Миколайович, викладач математики Прилуцького медичного училища.

Кравченко Олександра Миколаївна, викладач педагогіки і психології КЗ СОР «Лебединський педагогічний коледж ім. А. С. Макаренка».

Красільнікова Олена Василівна, к. і. н., доцент кафедри філософії, соціології та політології Київського національного торговельно-економічного університету.

Красновид Ванесса Костянтинівна, студент 4 курсу кафедри комп'ютерних наук та технологій, КНУТД.

Краснюк Світлана Олександрівна, старший викладач кафедри іноземних мов Київського національного університету технологій та дизайну.

Красова Інна Вікторівна, старший викладач кафедри гімнастики, танцювальних видів спорту та хореографії Харківської державної академії фізичної культури.

Кривич Марина Леонідівна, к. пед. н., доц., директор Навчально-наукового центру мовної підготовки Національної академії Служби безпеки України.

Кріштафор Артур анатолійович, к. мед. н., доцент кафедри анестезіології та інтенсивної терапії ДЗ «Дніпропетровська медична академія Міністерства охорони здоров'я України».

Ксендзенко Ольга Павлівна, викладач вищої категорії Коледжу промислової автоматки та інформаційних технологій Одеської національної академії харчових технологій, аспірантка першого року навчання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Кугай К. Б., старший викладач кафедри іноземних мов КНУТД.

Кузьмінава Лідія Володимирівна, старший викладач кафедри механізації виробничих процесів у тваринництві Дніпропетровського аграрно-економічного університету.

Кулачинський Микола Миколайович, к. політ. н., доц., доцент кафедри суспільних наук Одеського національного медичного університету.

Кулик Валерія Павлівна, студентка гуманітарного факультету Національної металургійної академії України.

Куліш Ірина Миколаївна, к. пед. н., доц., завідувач кафедри іноземних мов Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.

Лавринович Олена Анатоліївна, к. філос. н., доцент по кафедрі філософії та педагогіки, доцент Національного транспортного університету.

Лакіза Тетяна Владиславівна, к. мед. н., доц., доцент кафедри внутрішньої медицини З ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Лахтаренко Наталія Василівна, асистент кафедри загальної та біологічної хімії №1 Донецького національного медичного університету МОЗ України.

Левченко Олена Вікторівна, вчитель початкових класів Криворізької загальноосвітньої школи I-III ст. № 26.

Литвиненко Андрій Миколайович, кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доц., доцент кафедри фізичного виховання та спорту Харківського національного університету радіоелектроніки.

Литвиненко Ольга Олександрівна, к. філол. н., доцент Національного фармацевтичного університету, м. Харків.

Лісова Марина Олександрівна, лаборант, студентка 3 курсу факультету фармації Інституту медичних та фармакологічних наук МАУП.

Лотфі Гаруді Галина Степанівна, викладач англ. мови кафедри ІМ НУ «Львівська політехніка».

Лукашевич Юлія Леонідівна, старший викладач кафедри професійної освіти ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди».

Майорова Тетяна Миколаївна, вихователь спеціальної групи КЗ «ДНЗ (ясла-садок) № 6 КТ» КМР, м. Кривий Ріг.

Макаренко Михайло Васильович, д. мед. н., проф., професор кафедри акушерства та гінекології ПО Національного медичного університету імені О.О.Богомольця, м. Київ.

Макогончук Тетяна Володимирівна, спеціаліст вищої категорії Могилів-Подільською технологічно-економічного фахового коледжу Вінницького національного аграрного університету.

Максименко Карина Олегівна, студентка спеціальності «Прикладна лінгвістика» Університету імені Альфреда Нобеля.

Максімова Ірина Миколаївна, к. т. н., методист, спеціаліст вищої категорії Могилів-Подільською технологічно-економічного фахового коледжу Вінницького національного аграрного університету.

Маленюк Тетяна Володимирівна, к. н. з фіз. виховання та спорту, доц., доцент кафедри теорії та методики олімпійського і професійного спорту Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Малютіна Оксана Костянтинівна, к. і. н., доцент Національного фармацевтичного університету, м. Харків.

Маляр Любов Василівна, к. пед. н., доцент кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи Ужгородського національного університету.

Мартінова Лілія Іванівна, к. мед. н., доцент кафедри акушерства та гінекології ПО Національного медичного університету імені О.О.Богомольця, м. Київ.

Марченков Михайло Костянтинівич, к. н. з фіз. виховання і спорту, доцент кафедри гімнастики, танцювальних видів спорту та хореографії Харківської державної академії фізичної культури.

Мачушак Галина Іванівна, магістрантка 5 курсу спеціальності «Початкова освіта» Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Машин Олександр Михайлович, асистент кафедри анестезіології та інтенсивної терапії ДЗ «Дніпропетровська медична академія Міністерства охорони здоров'я України».

Меньшов Юрій Валентинович, к. т. н., доц., доцент кафедри фізики НТУ «ХП».

Мизгіна Тамара Іванівна, к.мед.н., викладач КВНЗ «Полтавський базовий медичний коледж».

Микитенко Марина Віталіївна, аспірантка кафедри педагогіки Криворізького державного педагогічного університету.

Мироненко Олена Валеріївна, к. мед. н., доцент кафедри внутрішньої медицини І ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Мирончук Наталія Миколаївна, к. пед. н., доц., доцент кафедри педагогіки, професійної освіти та управління освітніми закладами Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Михайленко Наталія Вікторівна, викладач педагогіки та психології КЗ «Лебединський педагогічний коледж імені А.С.Макаренка» Сумської обласної ради.

Михайловська Олена Володимирівна, к.т.н., с.н.с. доцент кафедри технологій будівництва Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка».

Михальчук Олена Олександрівна, к. пед. н., доц., доцент кафедри педагогічних наук, освітнього і соціокультурного менеджменту Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.

Мініна Ніна Сергіївна, к. філол. н., Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова.

Мінченко Наталія Сергіївна, старший викладач кафедри іноземних мов Одеського національного медичного університету.

Мінченко Наталія Сергіївна, старший викладач кафедри іноземних мов Одеського національного медичного університету.

Міняйлова Алевтина Володимирівна, к. пед. н., доц., завідувач кафедри сучасних мов Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова, м. Миколаїв.

Мірошніченко Лариса Василівна, викладач-методист КЗ «Лебединський педагогічний коледж імені А.С.Макаренка» Сумської обласної ради.

Мороз Василь Миколайович, директор ВКНЗ «Коростишівський педагогічний коледж імені І.Я.Франка» Житомирської обласної ради.

Мосейчук Юрій Юрійович, д. пед. н., проф., завідувач кафедри фізичної культури та основ здоров'я

Муравйова Олена Миколаївна, старший викладач кафедри іноземних мов Харківського державного університету харчування та торгівлі.

Мухомедьянова Яніна Едуардівна, вихователь санаторної групи раннього віку КЗ «ДНЗ (ясла-садок) № 3 КТ» КМР, м.Кривий Ріг.

Нагачевська Світлана Анатоліївна, к. філол. н., доцент Одеського національного медичного університету.

Назаренко Наталія Гаврилівна, старший викладач кафедри української та іноземних мов Національного університету фізичного виховання і спорту України, м. Київ.

Назарук Ольга Володимирівна, здобувач кафедри української мови Тернопільського національного медичного університету ім. І.Я. Горбачевського.

Насінська Наталія Михайлівна, студент другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 053 «Психологія» Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка.

Некоз Ірина Веніамінівна, к. пед. н., доц., доцент кафедри іноземних мов Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.

Немерцалов Володимир Володимирович, к. біол. н., доц., завідувач науково-методичної лабораторії природничо-математичної освіти, в.о. професора кафедри методики викладання і змісту освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради».

Нікітська Юлія Мирославівна, к. пед. н., старший викладач кафедри педагогічних наук, освітнього і соціокультурного менеджменту Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.

Носкова Тетяна Анатоліївна, викладач вищої категорії Могилів-Подільського технологічного-економічного коледжу Вінницького національного аграрного університету.

Однороманенко Марина Володимирівна, викладач-стажист кафедри «Іноземні мови» ТДАТУ імені Дмитра Моторного.

Олійник Анатолій Михайлович, к. філос. н., доцент кафедри українознавства та соціальних наук Одеського державного екологічного університету.

Олійник Анатолій Михайлович, к. філос. н., доцент кафедри українознавства та соціальних наук Одеського державного екологічного університету.

Омелько Мар'яна Анатоліївна, викладач Могилів-Подільського технологічного-економічного коледжу Вінницького національного аграрного університету.

Онищенко Тетяна Едуардівна, викладач медсестринства в педіатрії Прилуцького медичного училища.

Останіна Юлія Володимирівна, викладач I кат. Могилів-Подільського технологічного-економічного коледжу Вінницького національного аграрного університету.

Пасічник Наталя Олексіївна, д. і. н., проф., доцент кафедри прикладної математики, статистики та економіки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Пахольчук Тетяна Миколаївна, к. мед. н., доцент кафедри дитячих інфекційних хвороб Запорізького державного медичного університету.

Петренко Світлана Володимирівна, старший викладач кафедри романо-германських мов Національної академії Служби безпеки України, м. Київ.

Писаревська Ольга Василівна, к. мед. н., доц., доцент кафедри внутрішньої медицини З ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Пінчук Ірина Олександрівна, к. пед. н., докторант Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

Пісоцька Людмила Анатоліївна, д. мед. н., доц., доцент кафедри внутрішньої медицини З ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Піц Ірина Іванівна, к. пед. н., доц., доцент кафедри педагогіки та методики початкової освіти Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Пічурін Валерій Васильович, к. психол. н., доц., завідувач кафедри фізичного виховання Дніпровського національного університету залізничного транспорту ім. акад. В.Лазаряна.

Поліщук Любов Миронівна, старший викладач кафедри здоров'я людини та цивільної безпеки Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова.

Посипайло Ілля Валерійович, студент 4 курсу спеціальності «Комп'ютерні науки та інформаційні технології Запорізького авіаційного коледжу ім. О.Г. Івченка.

Пріма Дмитро Анатолійович, к. пед. н., старший викладач кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.

Прокопчук Юрій Олександрович, д.т.н., доцент, в.н.с. ІТМ НАНУ и ДКАУ.

Прядко Олена Михайлівна, к. пед. н., доц., доцент кафедри музичного мистецтва Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Радудік Олена Євгеніївна, викладач Вінницького торговельно-економічного коледжу КНТЕУ.

Резуненко Катерина Ігорівна, студентка Харківського національного університету радіоелектроніки.

Рехтета Любов Олександрівна, к. пед. н., доц., доцент кафедри початкової освіти Миколаївського національного університету імені В.О.Сухомлинського.

Ріжняк Ренат Ярославович, д. і. н., проф., декан фізико-математичного факультету Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Рогова Марина Олександрівна, студент Донецького національного університету імені Василя Стуса, філологічний факультет, 1 курс СО «Магістр», спеціальність «Прикладна лінгвістика», м. Вінниця.

Романюк Надія Василівна, асистент кафедри маркетингу інновацій та регіонального розвитку Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Романюк Людмила Вікторівна, старший викладач кафедри гуманітарних наук Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут».

Рубанов Євген Іванович, викладач-методист Дніпровського транспортно-економічного коледжу.

Руда Леся Андріївна, к. політ. н., Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка.

Руда Оксана Василівна, д. і. н., старший науковий співробітник відділу новітньої історії Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Савельєва Тетяна Анатоліївна, аспірантка Української інженерно-педагогічної академії, м. Харків, заступник директора з навчально-виховної роботи Харківського державного професійно-педагогічного коледжу імені В.І. Вернадського.

Савич Анжеліка Вікторівна, старший викладач кафедри філософії та політології НметАУ.

Савченков Сергій Петрович, викладач фізичного виховання та культури Донбаського державного коледжу технологій та управління.

Сакун Аїта Валдуrowна, д. філос. н., доц., завідувачка кафедри філософії, політології та українознавства Київського національного університету технологій та дизайну.

Самусенко Ігор Олександрович, студент 4 курсу кафедри комп'ютерних наук та технологій, КНУТД.

Сапожниченко Людмила Володимирівна, к. мед. н., доц., доцент кафедри внутрішньої медицини З ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Світайло Світлана Валеріївна, к. пед. н., старший викладач кафедри академічного та естрадного вокалу Інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка.

Семенова Ольга Олександрівна, к. пед. н., старший викладач кафедри англійської мови з методикою викладання Криворізького державного педагогічного університету.

Сеничак Валентина Миколаївна, викладач-методист, викладач вищої категорії педагогічного фахового коледжу Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Сергєєва Валентина Федорівна, к. пед. н., доц., доцент кафедри інклюзивної та спеціальної освіти Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, м. Луцьк.

Сергієнко Тетяна Іванівна, к. політ. н., доцент кафедри загальноправових та політичних наук Національного університету «Запорізька політехніка».

Сергійчук Олена Миколаївна, к. і. н., доц., доцент кафедри загальної педагогіки і педагогіки вищої школи ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди».

Серженік Людмила Володимирівна, викладач Могилів-Подільського технологічно-економічного коледжу Вінницького НАУ.

Синчишин Оксана Михайлівна, студентка 3 курсу факультету української філології Криворізького державного педагогічного університету.

Сіліна Єлизавета Андріївна, к. мед. н., асистент кафедри дитячих інфекційних хвороб Запорізького державного медичного університету.

Сімінченко Тетяна Вячеславівна, керівник фізичного виховання, старший викладач Центральноукраїнського вищого професійного училища ім. М. Федоровського.

Сімонова Тетяна Анатоліївна, к. мед. н., доц., доцент кафедри внутрішньої медицини 3 ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Сітнікова Ніна Олексіївна, викладач вищої категорії Могилів-Подільського технологічно-економічного коледжу Вінницького національного аграрного університету.

Скіндер Наталія Вадимівна, викладач ЦК туризму та соціально-гуманітарних дисциплін Харківського торговельно-економічного коледжу Київського національного торговельно-економічного університету.

Скірко Ганна Захарівна, к. пед. н., доц., викладач Запорізького національного університету.

Скрябіна Катерина Вікторівна, асистент кафедри пропедевтики дитячих хвороб ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Сладкова Людмила Михайлівна, к. мед. н., доцент ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Слободяник Геннадій Іванович, д. психол. н., професор кафедри загальної та клінічної фармації ІМФН МАУП. м. Київ.

Смольнова Олександра Вікторівна, асистент кафедри внутрішньої медицини 3 ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Смуглякова Марина Костянтинівна, старший викладач кафедри сучасних мов Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова, м. Миколаїв.

Снігурова Ірина Іванівна, старший викладач кафедри української, російської мов та прикладної лінгвістики Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут».

Собко Наталія Григорівна, к. н. з фіз. виховання та спорту, доц., доцент кафедри теорії та методики олімпійського і професійного спорту Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Сокол Інна Вікторівна, асистент кафедри акушерства та гінекології ІПО НМУ імені О.О. Богомольця, м. Київ.

Соколова Ірина Володимирівна, д. пед. н., проф., професор кафедри організації вищої освіти, охорони праці та гігієни Донецького національного медичного університету, м. Маріуполь.

Солдатова Ганна Віталіївна, аспірант ДУ «Інститут досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім.Г.М.Доброва НАН України».

Соляр Людмила Валентинівна, викладач-методист, методист Могилів-Подільського технологічно-економічного коледжу Вінницького національного аграрного університету.

Старовойтенко Наталія Василівна, к. пед. н., доц., доцент кафедри загальної екології, педагогіки та психології Черкаського державного технологічного університету.

Стефіна Надія Василівна, к. пед. н., доц., доцент кафедри методики музичного виховання, співу та хорового диригування Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка.

Столярова Наталія Павлівна, старший викладач кафедри соціально-економічних дисциплін навчально-наукового інституту міжнародної освіти Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна.

Строкань Дар'я Геннадіївна, студентка 3 курсу групи УАФ-17 Криворізького державного педагогічного університету.

Стус Надія Анатоліївна, викладач Могилів-Подільського технологічного коледжу Вінницького НАУ.

Тарасенкова Ніна Анатоліївна, д. пед. н., професор кафедри математики та методики навчання математики Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.

Тарасова Тетяна Борисівна, к. психол. н., доц., доцент кафедри психології Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка.

Тарасюк Наталія Вікторівна, студентка 2 курсу факультету фармації Інституту медичних та фармакологічних наук МАУП.

Тесленко Тетяна Вікторівна, к. е. н., доц., доцент кафедри економіки і менеджменту Дніпровського національного університету залізничного транспорту ім. академіка В. Лазаряна.

Тихоновська Тетяна Володимирівна, студент 4 курсу спеціальності «Комп'ютерні науки та інформаційні технології» Запорізького авіаційного коледжу ім. О.Г.Івченка.

Ткаленко Антоніна Миколаївна, старший викладач кафедри іноземних мов Київського національного університету технологій та дизайну.

Ткаченко Валентина Миколаївна, викладач української мови та літератури Коледжу переробної та харчової промисловості Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка.

Ткаченко Лариса Василівна, к. філол. н., доц., доцент кафедри загальної педагогіки і педагогіки вищої школи ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди».

Толстікова Олена Олександрівна, к. мед. н., доц., доцент кафедри педіатрії 3 та неонатології ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Торянік Ірина Петрівна, завідувач циклової комісії туризму та соціально-гуманітарних дисциплін ХТЕК КНТЕУ.

Траверсе Галина Михайлівна, д. мед. н., професор, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка».

Тробюк Наталія Юрївна, викладач кафедри психології та педагогіки гуманітарного факультету Харківської Національної академії Національної гвардії України.

Турчик Ірина В'ячеславівна, к. е. н., доц., доцент кафедри менеджменту освіти Волинського ІППО Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти.

Уварова Олена Олександрівна, к. і. н., доц., доцент кафедри суспільних наук Одеського національного медичного університету.

Удод Олександр Анатолійович, д. мед. н., проф., професор кафедри стоматології №1 Донецького національного медичного університету МОЗ України.

Уманець Ольга Віталіївна, к. мистецтвознавства, доц., доцент кафедри культурології Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Усачова Олена Віталіївна, д. мед. н., проф., завідувач кафедри дитячих інфекційних хвороб Запорізького державного медичного університету.

Усенко Людмила Василівна, член-кор. НАН та НАМН України, д.мед.н., професор кафедри анестезіології та інтенсивної терапії ДЗ «Дніпропетровська медична академія Міністерства охорони здоров'я України».

Фадєєва Людмила Вікторівна, виакладач «Дніпропетровський транспортно-економічний коледж».

Фатєєва Вікторія Георгіївна, старший викладач кафедри сучасних мов Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова, м. Миколаїв.

Фат'янова Нона Борисівна, к.фіз.-мат. н., доц., доцент кафедри фізики НТУ «ХП».

Федіна Наталія Олександрівна, студент групи Еп-18 «Екологія» Одеського державного екологічного університету.

Федіна Наталія Олександрівна, студент групи Еп-18 «Екологія» Одеського державного екологічного університету.

Фоменко Ірина Анатоліївна, старший викладач кафедри інженерної педагогіки Національної металургійної академії України.

Ханюков Олексій Олександрович, д. мед. н., проф., завідувач кафедри внутрішньої медицини 3 ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Хасхачих Дмитро Анатолійович, к. мед. н., доцент кафедри акушерства та гінекології ДЗ «Дніпропетровська медична академія Міністерства охорони здоров'я України».

Хмельницька Олена Сергіївна, к. пед. н., доцент кафедри загальної педагогіки і педагогіки вищої школи ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди».

Худякова Марія Віталіївна, студент групи Еп-18 «Екологія» Одеського державного екологічного університету.

Худякова Марія Віталіївна, студент групи Еп-18 «Екологія» Одеського державного екологічного університету.

Царьов Олександр Володимирович, д. мед. н., доц., доцент кафедри анестезіології та інтенсивної терапії ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Цибульська Олена Валеріївна, викладач ВКНЗ «Володимир-Волинський педагогічний коледж ім.А.Ю.Кримського».

Циганок Оксана Олександрівна, к. пед. н., доцент кафедри української літератури, українознавства та методик їх навчання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Ципунова Наталія Михайлівна, старший викладач музично-теоретичних дисциплін Запорізької дитячої школи мистецтв № 4.

Цифрак Олександр Васильович, студент ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Цін Сюй, аспірантка кафедри теорії та методики музичної освіти, хорового співу і диригування факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського НПУ імені М.П. Драгоманова.

Черкасова Ольга Григорівна, к. мед. н., доцент кафедри внутрішньої медицини 1 ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Чермак Ігор Іванович, д. мед. н., проф., завідувач кафедри акушерства та гінекології ПО Національного медичного університету імені О.О.Богомольця, м. Київ.

Черната Маріанна Олександрівна, студентка Вінницького торговельно-економічного коледжу КНТЕУ.

Черненко Галина Петрівна, к. біол. н., викладач кафедри біохімії та медичної хімії ДЗ «Дніпропетровська медична академія Міністерства охорони здоров'я України».

Чернігівська Наталія Станіславівна, к. пед. н., доц., завідувач кафедри романогерманських мов Навчально-наукового центру мовної підготовки Національної академії Служби безпеки України.

Черніков Вадим Олександрович, аспірант кафедри технологій будівництва Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка».

Черноусова Наталія Михайлівна, к. біол. н., викладач кафедри біохімії та медичної хімії ДЗ «Дніпропетровська медична академія Міністерства охорони здоров'я України».

Чорна Світлана Анатоліївна, викладач Могилів-Подільського технологічно-економічного коледжу Вінницького НАУ.

Чорненька Людмила Григорівна, спеціаліст вищої категорії, завідувач відділенням Могилів-Подільського технологічно-економічного коледжу Вінницького національного аграрного університету.

Шаланкевич Ірина Мирославівна, викладач німецької мови Приватного вищого навчального закладу «Медичний коледж».

Шандра Наталія Андріївна, к. пед. н., асистент кафедри іноземних мов для природничих факультетів Львівського національного університету імені Івана Франка.

Шахла Ахмадлі, аспірант Нахчівського державного університету.

Шевчук Кристина Дмитрівна, к. пед. н., доц., доцент кафедри педагогіки та методики початкової освіти Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Шеремета Людмила Павлівна, к. пед. н., доцент Тернопільського національного медичного університету імені І.Я. Горбачевського МОЗ України.

Шикітка Галина Миколаївна, к. пед. н., старший викладач кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Шилонова Вєра, доктор філософії, Словацька Республіка, Католицький університет в Ружомберку, Педагогічний факультет, Інститут Юрая Палеша в Левочі.

Шкор Лидія Александровна, кандидат мистецтвознавства, доц., доцент кафедри музично-педагогічного образования Белорусского государственного педагогического университета им. М. Танка.

Шляхтіна Олена Семенівна, старший викладач кафедри сучасних мов Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова, м. Миколаїв.

Щаслива Наталія Святославівна, к. філол. н., доцент кафедри методики викладання іноземних мов факультету іноземної філології НПУ імені М.П. Драгоманова.

Щубелка Наталія Володимирівна, к. філос.н., доц., доцент кафедри філософії, історії та політології Одеського національного економічного університету.

Юрійчук Наталія Дмитрівна, к. пед. н., доц., доцент кафедри української лінгвістики та методики навчання ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди».

Юрчук Людмила Миколаївна, к. пед. н., доц., доцент кафедри філології та гуманітарних наук КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти».

Янкович Ольга Михайлівна, студент Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

Ярита Ірина Іванівна, к. пед. н., доц., заступник директора, викладач психолого-педагогічних дисциплін ВП «Кадіївський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка» м.Лисичанськ.

Ярошевська Тетяна Віталіївна, к. мед. н., доцент кафедри пропедевтики дитячих хвороб ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Яцишина Віталіна Михайлівна, старший викладач кафедри іноземних мов Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ І. ВИЩА ОСВІТА: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ. РОЛЬ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ.	3
<i>Борисова О. В.</i> «Макдональдизація» вищої освіти: причини, суть, наслідки.	3
<i>Соколова І. В.</i> Якість вищої освіти: рамкові програми дій 2030.	5
<i>Єрмоменко О.А.</i> Адаптивні елементи системи професійної підготовки магістрів	7
<i>Лавринович О. А.</i> Поліфункціональність викладача вищої школи як реакція на виклики освітньої модернізації.	8
<i>Кулик В. П., Фоменко І. А.</i> Створення психолого-педагогічних умов для збереження здоров'я студентів закладів вищої освіти.	10
<i>Lakhtarenko N. V.</i> Some Problems of Biochemistry Teaching in the Structure of Higher Medical Education of Ukraine.	13
<i>Pinchuk I. O.</i> English Explanatory Dictionary of Educational Vocabulary as a Means of Forming Intending Primary School Teachers' Foreign Language Communicative Competence.	14
<i>Минченко Н.С.</i> Дистанционное образование в Украине: методики и перспективы .	15
<i>Стус Н. А., Серженік Л. В.</i> Підвищення ефективності навчального процесу шляхом застосування інформаційних технологій.	16
<i>Жержова Т. А.</i> Анализ эффективности обучения слушателей курсов повышения квалификации с помощью анкетирования.	17
<i>Зубарев С. О.</i> Загальна характеристика лідерських якостей студентів коледжу . .	19
<i>Прима Д. А.</i> Доминанты становления профессиональной позиции будущего учителя.	21
<i>Рехтета Л. О.</i> Роль розв'язування задач у підготовці майбутніх фахівців початкової освіти до формування математичної компетентності.	22
<i>Юрійчук Н. Д.</i> Розвиток професійної компетентності майбутніх фахівців філологічних спеціальностей.	24
<i>Ярошевская Т. В.</i> Роль клинических лекций в системе обучения иностранных студентов-медиков.	25
<i>Ivanova O. V.</i> Higher Education as Major Social Institution.	27
<i>Поліщук Л. М., Іванова І. І.</i> Вища освіта в Україні: проблеми та перспективи розвитку.	28
<i>Сокол І. В.</i> Вища освіта в Україні.	29
<i>Гладуш В. А., Шилонова В., Кляйн В.</i> Закордонне стажування викладачів – інноваційна форма післядипломної педагогічної освіти	31
<i>Гриб Т. О., Клименченко Т. Г.</i> Інноваційне освітнє середовище навчального закладу вищої освіти як об'єкт наукового аналізу	34
<i>Hryhorenko L.V.</i> Medical Terminology in the System of Modern Education and Science	35
<i>Жержова Т. А.</i> Научно-исследовательская работа врачей-интернов акушеров-гинекологов на этапе обучения в очной части интернатуры	37
<i>Олійник А. М., Федіна Н. О.</i> Вища освіта: проблеми та перспективи розвитку . .	38
<i>Рогова М.О.</i> Діагностика типових особливостей викладачів (на прикладі філологічного факультету ДОННУ імені Василя Стуса)	39
<i>Жержова Т. А.</i> Значение практических навыков в оценке уровня профессионализма врачей-интернов акушеров-гинекологов	41
<i>Агарков С. Ф., Толстикова Е. А., Байбаков В. М., Кириченко И. Г.</i> Экспресс-тестирование студентов с использованием СУБД MS ACCESS	42

<i>Anisenko E. V.</i> Formation of Communicative Abilities of Students of Higher Technical Educational Establishments in the Process of Learning Foreign Language	44
<i>Балуца Т. П.</i> Євроінтеграція як медіатор розвитку української освіти	45
<i>Большот Ю. К., Толстікова О. О., Ковтуненко Р. В.</i> Викладання педіатрії англомовним студентам 6 курсу Медичної Академії	46
<i>Братішко Н. А.</i> Вища освіта: проблеми та перспективи розвитку	48
<i>Минченко Н. С., Брисеньо В. Р.</i> Формирование навыков исследовательской и профессиональной деятельности у студентов-медиков	50
<i>Галушак І. В., Меньшов Ю. В., Фатьянова Н. Б.</i> Роль моделювання у викладанні фізики в ЗВО	51
<i>Гетман М. Г., Сімонова Т. А., Лакіза Т. В., Пісоцька Л. А., Писаревська О. В.</i> Новітні підходи до атестації випускників Медичної Академії	52
<i>Киселева Т. В., Смуглякова М. К., Фатеева В. Г.</i> Самообразование как условие профессионального роста преподавателя	53
<i>Козьменко О. І.</i> Створення умов для успіху іноземних студентів у США	55
<i>Колохов В. В., Скрябіна К. В., Колохов О. В.</i> Анкетування студентів як метод контролю якості навчання	56
<i>Черната М. О., Радудік О. Є.</i> Формування особистості як майбутнього фахівця	58
<i>Михальчук О. О.</i> Інформаційна компетентність майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти	59
<i>Конакова О. В., Усачова О. В., Сіліна Є. А., Пахольчук Т. М., Дралова О. А.</i> Викладання імунoproфілактики англомовним студентам	60
<i>Сакун А. В.</i> Освіта як суспільна проєкція в майбутнє	62
<i>Удод О. А., Драмарецька С. І.</i> Вища стоматологічна освіта в умовах реформування вітчизняної охорони здоров'я	63
<i>Уварова О. О., Кулачинський М. М.</i> Краєзнавча тематика в структурі гуманітарних дисциплін у медичному ЗВО	65
<i>Руда Л. А.</i> Місце «цивілізаціології» в системі сучасних суспільних і гуманітарних наук	66
<i>Білан Н. М.</i> Іншомовно-професійні засади підготовки майбутніх інженерів-енергетиків у контексті вивчення метамови спеціальності	67
<i>Олійник А. М., Худякова М. В.</i> Роль соціально-гуманітарних дисциплін у системі вищої освіти	69
<i>Красільнікова О. В.</i> Роль та значення професійної етики в сучасному суспільстві	70
<i>Литвиненко О. О., Малютіна О. К.</i> Принципи побудови навчального довідника з української мови для іноземних студентів з англійською мовою навчання	72
<i>Нагачевская С. А.</i> Место языковой подготовки в общей культуре врача	73
<i>Савич А. В.</i> Историко-экологическая среда как парадигма формирования информационной культуры инженера в современном обществе	74
<i>Усачова О. В., Сіліна Є. А., Конакова О. В., Пахольчук Т. М., Дралова О. А., Денискова О. М.</i> Студентський науковий гурток – важлива ланка в підготовці майбутнього лікаря-фахівця	76
СЕКЦІЯ II. СУЧАСНА ОСВІТА: ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД, МЕТОДОЛОГІЯ, ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА. ГЕНДЕРНА ОСВІТА	78
<i>Шкор Л. А.</i> Развитие неинституциональных практик полихудожественного образования в историческом и синергетическом аспектах	78
<i>Білошицький С. В.</i> Робота закладу ЗСО з випускниками минулих років: напрямки діяльності та ресурсні очікування	81
<i>Богданова І. В.</i> Інформаційна культура як складова професійної компетентності майбутнього працівника сфери громадського харчування	82

<i>Архипова В. О., Муравйова О. М.</i> Мобільне навчання в системі інформатизованого освітнього простору технічних ЗВО	85
<i>Вергун І. В.</i> Дидактичні можливості платформи ARDUINO як засобу навчання фізики	86
<i>Гарник Л.П., Снігурова І.І., Столярова Н.П., Романьок Л.В.</i> Дидактичні аспекти викладання української мови як іноземної за професійним спрямуванням	88
<i>Ярима І. І.</i> Теоретичні й практичні аспекти використання кейс-методу у підготовці майбутніх педагогів	91
<i>Глоба М. А.</i> Комплексна підтримка дитини з особливими потребами як умова успішної реалізації інклюзивної освітньої політики	93
<i>Жидков О. Е.</i> Компетенції майбутнього вчителя математики з організації проєктної діяльності учнів	94
<i>Дерека І. В.</i> Використання мобільних додатків у навчанні іноземним мовам	96
<i>Дробот Н. В.</i> Роль ігрових технологій навчання у професійному розвитку студентів	97
<i>Дроботун В. М.</i> Викладання англійської мови дітям: комунікативний та психологічний аспекти	99
<i>Ваколя З. М., Шикітка Г. М.</i> Педагогічний словник як засіб розвитку критичного мислення студентів	101
<i>Живова Л. В.</i> Міждисциплінарна інтеграція на заняттях з внутрішньої медицини	103
<i>Лукашевич Ю. Л.</i> Особливості професійно-комунікативної компетентності фахівців сфери обслуговування у процесі їх фахової підготовки	104
<i>Кравченко О. М.</i> Окремі аспекти моніторингу якості освіти	106
<i>Журавко С. О.</i> Формування соціокультурних компетенцій учнів молодшого шкільного віку на уроках читання через аналіз художніх творів	108
<i>Кривич М. Л., Вінницька Т. М.</i> Використання дистанційного курсу з англійської мови у системі MOODLE: переваги і недоліки	110
<i>Бигар Г. П., Мачушак Г. І.</i> Інноваційні форми виховної роботи в НУШ	112
<i>Мухомедьянова Я. Е.</i> LEGO-технологія як освітній інструмент для розвитку мовлення дошкільників	113
<i>Левченко О. В.</i> Впровадження технології критичного мислення на уроках в початковій школі	114
<i>Мірошніченко Л.В.</i> Підготовка майбутніх учителів НУШ до співпраці з батьками	116
<i>Мосейчук Ю. Ю., Бигар П. Л.</i> Фізичні вправи як засіб подолання стресу	117
<i>Чернігівська Н. С.</i> Теорія і практика використання методичних рекомендацій в самостійній роботі здобувачів вищої освіти	119
<i>Майорова Т.М.</i> Формування вміння дошкільників старшого віку орієнтуватися та знаходити вихід з непередбачуваних ситуацій через аналіз літературних творів . .	120
<i>Михайленко Н. В.</i> Використання інтерактивних технологій у підготовці майбутніх учителів початкових класів на практичних заняттях з педагогіки у Педагогічному коледжі	122
<i>Шевчук К. Д., Йолшина Т. С., Сенічак В. М.</i> Формування SOFTSKILLS особистості через соціально-емоційне навчання	123
<i>Піц І. І., Безушка Ю. А.</i> Використання технології розвитку критичного мислення на уроках літературного читання у початковій школі	125
<i>Белименко Л. І.</i> Оволодіння технікою сценічного мовлення майбутніми артистами розмовних жанрів	126
<i>Бережна Г. М., Сітнікова Н. О., Носкова Т. А.</i> Технологія змішаного навчання як фактор активізації пізнавальної діяльності студентів	128

<i>Бею І.Ю., Байлюк Л. А.</i> Лабораторне заняття: методика його підготовки і проведення	129
<i>Бондаренко О. М., Ткаченко В. М., Козуб К. І.</i> Розвиток критичного мислення студентів в освітньому процесі	132
<i>Bhinder N. V., Yatsyshyna V. M.</i> Using Digital Technologies in the Classroom: Training of Future Teachers	133
<i>Василенко Т. В.</i> Проблеми освіти в сучасній Україні	134
<i>Вятчаніна С. В., Назаренко Н. Г.</i> До питання розвитку навичок самостійної роботи іноземних студентів	135
<i>Гавриш Н.Б., Волкова А.В.</i> Педагогічні аспекти формування конкурентоспроможності сучасного провізора	137
<i>Гарагуля Г. А., Черкасова О. Г., Мироненко О. В.</i> Мотиваційні технології у педагогічному процесі на кафедрі Внутрішньої медицини 1	138
<i>Гонтар Д. А.</i> Методичні шляхи розвитку критичного мислення учнів на уроках правознавства (з досвіду роботи)	140
<i>Демянчук М. Р.</i> Рекомендації викладачам медичних коледжів для осучаснення професійної підготовки майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи	141
<i>Денисенко М. С., Максименко К. О.</i> Методики викладання в сучасних ВНЗ	143
<i>Деркач О. І., Жовта Л. О., Омелько М. А.</i> Інтерактивне навчання як засіб організації цілеспрямованої активної пізнавальної діяльності	144
<i>Дьяченко Н. К., Бондар Б. О.</i> Прикладні аспекти та математичні моделі при підготовці фахівців інженерних спеціальностей в аграрному секторі	145
<i>Євграфова Н. І., Володченко І. І.</i> Актуальність використання ноксологічних знань при вивченні хімії в медичних ВНЗ	147
<i>Зеленянська Л. М.</i> Формування фахових компетентностей майбутніх учителів музичного мистецтва (із досвіду роботи предметно-циклової комісії викладачів хорового диригування)	148
<i>Іваськів І. М., Кінашевич І. З., Шаланкевич І. М.</i> Використання ігрових форм для формування лексичної компетенції (на письмі) на заняттях іноземної мови	149
<i>Каулька О. А., Ковальова Г. М.</i> Перспективи та проблеми молоді у навчанні	151
<i>Кий-Кокарева В. Г., Гриценко Л. О.</i> Деякі питання методичного забезпечення дистанційного навчання	152
<i>Клімчук Ю. О.</i> Особливості викладання права для студентів неюридичних спеціальностей	154
<i>Ключка С. І., Старовойтенко Н. В.</i> Інтерактивні технології в системі освітніх відносин вищої школи	155
<i>Ковальова В. П., Посипайло І. В., Тихоновська Т. В.</i> Вирішення проблеми мотивації студентів до заняття спортивним програмуванням	156
<i>Ковальчук Н. І., Івах С. М.</i> Екскурсія як метод формування у старших дошкільників уявлень про професії дорослих	158
<i>Козьміна Н. А.</i> Вправи для формування компетентності в аудіюванні	159
<i>Колесник А. І., Мирончук Н. М.</i> Особливості роботи вчителя початкових класів з формування правової вихованості учнів	160
<i>Коренюк О. С., Ільченко С. І.</i> Особливості методології проведення сестринської практики у англомовних студентів	162
<i>Кравченко Є. М.</i> Елементи історизму в курсі математики	163
<i>Коршевнюк Т. В.</i> Ефективні практики навчання біології учнів: дидактична гра	165
<i>Ксендзенко О. П., Терещук С. І.</i> Формування цифрової компетентності майбутніх учителів фізики в умовах STEM-освіти	166

<i>Кузьміна Л. В., Борисенко Д. В.</i> Розвиток функціонального мислення студентів-аграріїв на прикладі викладання нарисної геометрії та графіки	168
<i>Lotfi Ghahrodi H. S.</i> Leading Concepts of Bilingual School Education	170
<i>Максімова І. М., Галушак Л. Б., Макогончук Т. В.</i> Досвід організації самостійної роботи студентів	173
<i>Чермак І.І., Макаренко М.В., Мартинова Л.І., Дабіжа Л. П., Громова О. Л.</i> Проблеми викладання на кафедрах післядипломної освіти	174
<i>Мініна Н. С.</i> Навчання аудіюванню за допомогою сучасних інформаційних ресурсів на заняттях з іноземної мови у вищих навчальних закладах	175
<i>Міняйлова А. В., Шляхтіна О. С.</i> Роль проєктної роботи у викладанні англійської мови для спеціальних цілей студентам технічних спеціальностей	177
<i>Назарук О. В.</i> Розвиток пізнавальної активності іноземних студентів-медиків на практичних заняттях української мови та літератури	179
<i>Мороз В. М.</i> Творча група як засіб формування фахових компетентностей викладача коледжу	181
<i>Нікітська Ю. М.</i> Самоменеджмент в діяльності керівника закладу освіти	184
<i>Tarasenkova N. A., Akulenko I. A., Kulish I. M., Nekoz I. V.</i> Some Aspects of Content and Language Integrated Learning of Mathematics and English	185
<i>Однороманенко М. В.</i> Застосування онлайн платформи КАНООТ у процесі викладання іноземних мов у технічних закладах вищої освіти	187
<i>Останіна Ю. В., Кордонська І. В.</i> Мотивація пізнавальної діяльності як засіб підвищення ефективності процесу вивчення математики	188
<i>Онищенко Т. Е.</i> Забезпечення міждисциплінарної інтеграції на заняттях з предметів професійної спрямованості	190
<i>Прядко О. М.</i> Формування творчої особистості вчителя музичного мистецтва	191
<i>Петренко С. В.</i> Використання адаптивного тестування в іншомовній підготовці здобувачів вищої освіти	193
<i>Романюк Н.В.</i> Технологічні чинники трансформації регіональних освітніх мереж	194
<i>Семенова О. О., Синчишин О. М.</i> Інтерактивні методи навчання іноземної мови в контексті особистісно орієнтованого підходу	196
<i>Савельєва Т. А.</i> Організація самостійної роботи студентів з використанням ІКТ на адаптивних засадах в коледжах	197
<i>Семенова О. О., Строкань Д. Г.</i> Вплив системи освіти англomовних країн на систему освіти в Україні	199
<i>Сергійчук О. М., Багно Ю. М.</i> Основні підходи до підготовки майбутнього педагога в контексті розвитку сучасної освіти	200
<i>Скірко Г. З.</i> Педагогічні умови створення розвивального предметного середовища в різновікових групах дошкільних навчальних закладів	202
<i>Старовойтенко Н. В., Осипенко В. І.</i> Особливості психологічної готовності до управлінської діяльності майбутніх інженерів та економістів	203
<i>Кондрук А. М., Соляр Л. В., Чоренька Л. Г.</i> Інтеграція навчального процесу як чинник розвитку пізнавальної активності студентів	205
<i>Стасевська О.А., Уманець О.В.</i> Національна система освіти перед викликами часу	206
<i>Ткаленко А. М., Краснюк С. О.</i> Інтерактивні технології навчання англійської мови майбутніх бакалаврів	208
<i>Тробюк Н. Ю.</i> Актуальність питання формування толерантності у закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання	212

<i>Турчик І. В.</i> Автономія закладів загальної середньої освіти в Україні: організаційно-управлінський аспект	214
<i>Хасхачих Д. А., Демченко Т. О., Гарагуля І. С.</i> Метод горизонтальної комунікації та мотивації студентів при вивченні дисципліни акушерство та гінекологія . . .	216
<i>Ципунова Н. М.</i> Психологічні аспекти роботи з дітьми для досягнення ефективності навчання: практичні замальовки	219
<i>Царьов О.В., Усенко Л.В., Кріштафор А.А., Машин О.М., Білоцерковець О.В.</i> Сучасна методологія навчання студентів навичкам серцево-легеневої реанімації .	221
<i>Цибульська О. В.</i> Актуалізація проблеми підготовки майбутніх учителів до формування в учнів початкової школи культури здоров'язбереження	222
<i>Chernenko G. P., Chernousova N. M., Volodarets S. O.</i> Amp-Kinase as Energetic Status Sensor of the Cell	223
<i>Чорна С. А., Бартко Ж. В.</i> Формування професійної компетенції через впровадження активних методів навчання	225
<i>Шандра Н. А.</i> Сутність англомовного писемного професійно орієнтованого спілкування майбутніх ІТ-фахівців	227
<i>Шеремета Л. П.</i> Комунікативна компетентність як елемент успішного оволодіння українською мовою як іноземною	228
<i>Щаслива Н. С.</i> Феномен кліпового мислення сучасної молоді	230
<i>Щубелка Н. В.</i> Система освіти в контексті інноваційного розвитку культури . . .	231
<i>Янкович О. М., Івах С. М.</i> Питання формування ціннісного сприйняття природи у чинних програмах розвитку дітей дошкільного віку	233
<i>Світайло С. В.</i> Хорознавчий тезаурус вчителя музичного мистецтва	234
<i>Горбань Т. Ю.</i> «Загрози» україномовної освіти: питання української школи в російській політичній думці початку ХХ ст.	236
<i>Юрчук Л. М.</i> Залежність регіональної освіти від рівня децентралізації	238
<i>Циганок О. О.</i> Вивчення рис національної ментальності (за матеріалами творчої спадщини Г. Сковороди)	239
<i>Батрун І. В.</i> Історико-педагогічний аналіз етапів патріотичного виховання в творчій спадщині В. О. Сухомлинського	240
<i>Бережна О. Р., Сергієнко Т. І.</i> Особливості інтеграції вітчизняної освіти у європейський освітній простір	242
<i>Захар О. Г.</i> Підготовка вчителів у системі післядипломної педагогічної освіти до роботи в умовах Нової української школи	244
<i>Захарчин Н. Г.</i> Шкільництво Львівського повіту у міжвоєнний період	245
<i>Король А. М., Микитенко М. В.</i> Становлення та розвиток концептуальних засад права на освіту в Українській Радянській Соціалістичній Республіці в період становлення радянської епохи	246
<i>Коропатник М. М.</i> Виклики інформаційного суспільства для Нової української школи	248
<i>Маляр Л. В.</i> Українська література як освітній компонент навчально-виховного процесу Берегівської гімназії та засіб формування національної свідомості закарпатської молоді у 20-30 роки ХХ ст.	251
<i>Руда О. В.</i> На захисті освітніх прав українців: діяльність послів від української парламентської репрезентації у сеймі Польщі (1922–1927)	253
<i>Сергєєва В. Ф.</i> До питання нормативно-правової підготовки майбутніх спеціальних педагогів	254
<i>Стефіна Н. В.</i> Музично-естетичне виховання дошкільників і молодших школярів через призму українського дитячого музичного фольклору	257

<i>Тарасова Т. Б., Насінська Н. М.</i> До проблеми професійного вибору старшокласників	258
<i>Ханюков О. О., Сапожниченко Л. В., Смольянова О. В.</i> Особливості формування дослідницької компетентності у студентів-медиків у рамках роботи студентського наукового товариства	260
<i>Хмельницька О. С., Ткаченко Л. В.</i> Патріотичне виховання молоді у спадщині видатних педагогів минулого	261
<i>Akhmadli Shahla.</i> Heydar Aliyev and Education Policy in Azerbaijan	263
<i>Dubova H. V.</i> Gender Approach in Educational Institutions	265
<i>Бойко Ю. В.</i> Гендерне виховання в контексті сучасності в закладі дошкільної освіти	266
<i>Васильченко О. І.</i> Гендерні аспекти формування спілкування студентів під час занять з іноземної мови	268
<i>Дойчик М. В., Дойчик О. Я.</i> До питання гендерного підходу у вихованні гідності людини: досвід Ж.-Ж. Руссо	269
<i>Коваленко С. Г., Васильєва Т. В., Немерцалов В. В.</i> Професорки-ботаніки, які є випускницями Одеського національного університету імені І.І. Мечникова (До 155-річчя ОНУ)	271
<i>Skinder N. V., Torianik I. P.</i> Ways of Promoting Gender Education	273
<i>Скуйбіда О. Л.</i> Сучасні методи викладання в європейському просторі вищої освіти	274
<i>Висоцька О.Є.</i> Концепція «суспільства знань» та освіта	275
<i>Висоцький О.Ю.</i> Деякі технології формування навичок англомовного академічного письма у студентів соціально-гуманітарних спеціальностей	278
СЕКЦІЯ III. ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА В СИСТЕМІ ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ	280
<i>Литвиненко А.М., Резуненко К.І.</i> Формування фізичної культури студентів	280
<i>Галатюк М. Ю.</i> Ідеальна модель сучасного фахівця фізичного виховання як запорука його професійного самовдосконалення	281
<i>Гунько М. В., Іщенко А. М.</i> Взаємозв'язок здорового способу життя та персональних цінностей сучасної молоді	282
<i>Дейнеко А. Х., Красова І. В., Марченков М. К.</i> Особливості педагогічних технологій в системі фізичного виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів	284
<i>Ельтек І. В.</i> Підготовка спортсменів до старту в змаганнях. Розминка	285
<i>Киселевська С. М.</i> Особливості усвідомлення студентами ВНЗ мети фізичного виховання	287
<i>Литвиненко А. М., Катрич О. О.</i> Аналіз національної бойової культури України	289
<i>Бабаліч В. А.</i> Формування фахових компетентностей на заняттях зі спортивно-педагогічного вдосконалення майбутніх тренерів з виду спорту (на прикладі волейболу)	290
<i>Афанасьєв Д.С.</i> Профілактика та корекція порушень опорно-рухового апарату школярів з депривацією сенсорних систем в умовах спеціальної школи-інтернату	291
<i>Литвиненко А. М., Акіменко Б. В.</i> Мотивація занять спортом встановленням цілей	293
<i>Ковальова Ю. А.</i> Використання семінарів-диспутів під час підготовки майбутніх вчителів фізичної культури до формування морально-вольових якостей у старшокласників	294
<i>Маленюк Т. В., Сімінченко Т. В.</i> Дистанційне навчання у фаховій підготовці майбутніх тренерів із виду спорту	296

<i>Савченко С. П.</i> Теоретичні основи організації фізкультурної освіти та практика їх застосування у коледжі	297
<i>Бурлакова Е. В.</i> Особенности развития специальной выносливости в лыжных гонках	298
<i>Рубанов Є. І.</i> Рухливі ігри як засіб відновлення фізичного та психологічного стану студентів в період навчального процесу	300
<i>Пічурін В. В.</i> Актуальні питання фізичного виховання студентів	301
<i>Біла О. П., Коваленко В. Г.</i> Фізична культура в системі гуманітарної освіти	302
<i>Собко Н. Г., Бацула А. С.</i> Гнучкість футболістів (теоретичний аспект)	304
<i>Траверсе Г. М., Мизгіна Т. І.</i> Фізична культура як основа здоров'я молоді	305
<i>Литвиненко А. М.</i> Дихальні вправи східних єдиноборств в системі фізичного виховання студентів	306
<i>Бур'яноватий О. М.</i> Сучасні тенденції розвитку військово-спортивного багатоборства	307
СЕКЦІЯ IV. НАУКА ТА ТЕХНІКА У СВІТІ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ	309
<i>Башмаков І. Д., Єгорова С. Ю.</i> Відкриття механізму адаптації клітин до змін рівня кисню: наукове і практичне значення	309
<i>Аносова В. С.</i> Політична діяльність вченого-механіка І. О. Вишнеградського	310
<i>Krasnovud V. K., Kuhn K. B.</i> Game Object Simulation	311
<i>Кострюков С. В.</i> Історія розвитку наукових знань про використання об'єктів вітрової енергетики в Україні	313
<i>Солдатова Г. В.</i> Діяльність академіка Є.П. Вотчала (1864-1937) в Сільськогосподарському вченому (науковому) комітеті (СГНКУ)	314
<i>Михайловська О. В., Черніков В. О.</i> Використання відходів пластику в будівництві	316
<i>Пасічник Н. О., Ріжняк Р. Я.</i> Освітні вимірювання як міждисциплінарний конструкт	317
<i>Прокончук Ю. А.</i> Концепции и модели интуиции	318
<i>Kvasikova G.S.</i> Sensing a Dynamics of the Laser Field Rotation Excitation for Molecules	320
<i>Песоцкая Л. А., Евдокименко Н. М., Фадеева Л. В., Кочкарова Я. Д.</i> Основа гуманизации образования в его индивидуализации	323
<i>Слободяник Г.І., Джан Т.В., Тарасюк Н.В., Андрієнко О.П., Боровець Т.В., Лісова М.О.</i> Химическое и лучевое лечение рака с использованием цитостатиков	325
<i>Samusenko I. O., Kuhn K. B.</i> Science and Technology Development	325
<i>Тесленко Т. В.</i> Вплив цифрових технологій на економіко-соціальний та культурно-духовний контексти життя людини	327
<i>Цифрак О. В.</i> Епідемія туберкульозу в Україні	328
<i>Абдушукурова А. Т.</i> К вопросу о становлении компьютерной терминологии	329
ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ	331

Proceedings of the Second International Scientific Conference
**Education and Science in a Changing World:
Problems and Prospects for Development**

Dnipro, Ukraine
March 27-28, 2020
Part I

Scientific editor
Prof. Oleksandr Vysotskyi

Наукове видання
Науковий редактор: *О.Ю.Висоцький*

О 72 Освіта і наука у мінливому світі: проблеми та перспективи розвитку. Матеріали II Міжнародної наукової конференції. 27-28 березня 2020 р., м.Дніпро. Частина I. / Наук. ред. О.Ю.Висоцький. – Дніпро: СПД «Охотнік», 2020. – 354 с.

У збірник вміщено матеріали II Міжнародної наукової конференції «**Освіта і наука у мінливому світі: проблеми та перспективи розвитку**», що присвячені осмисленню найбільш важливих наукових та освітніх проблем сучасності, окресленню перспектив їх вирішення, розробці стратегій подальшого розвитку наукового та освітнього потенціалу в світовому контексті, узагальненню досвіду викладання та визначенню шляхів реалізації вираженого підходу до оптимізації освітніх практик з огляду на нові виклики та кращі світові досягнення. Рекомендовано для студентів, аспірантів і викладачів вищих навчальних закладів, науковців.

СПД «Охотнік» В.С.

49040, м. Дніпро, Запорізьке шосе, буд.40, к. 194.

Код за ДРФО 1708213264

Свідоцтво И № 816689 від 01.01.2011.

Здано на складання 23.03.20. Підписано до друку 24.03.20. Формат 60x84/16.
Папір офс. Друк різнографічний. Гарнітура Times. Умовн.друк.арк. 30,62.
Умовн.фарб.-відб. 30,62. Обл.-видавн. арк. 32,05. Наклад 300 прим. Зам. № О 2415
